

**АНАТОЛІЙ
КОЛОМІЄЦЬ**

ОФІЦІЙНИЙ КЛУБНИЙ ЖУРНАЛ

www.fc.dynamo.kiev.ua

ДИНАМО

КИЇВ

**НАРИСИ
ДО ЖУРНАЛУ
"ДИНАМО" КИЇВ"**

1921

ОФІЦІЙНИЙ КЛУБНИЙ ЖУРНАЛ

www.fc.dynamo.kiev.ua

ДИНАМО

КИЇВ

ЧЕРВЕНЬ-ЛИПЕНЬ 03(86) 2016

Анатолій
КОЛОМІЄЦЬ

**НАРИСИ ДО ЖУРНАЛУ
"ДИНАМО" КИЇВ"
(2009 - 2019 рр.)**

Частина 1

2021

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Від Бутусова до Сьоміна" з журналу "Динамо" Київ" №1(42)-лютий 2009 р. (с.60-64) до редактування М.Несенюком

ВІД БУТУСОВА ДО СЬОМІНА

Багато хто з прихильників нашого "Динамо" появу в минулому році нового головного тренера в команді зустрів з якоюсь іронією – мовляв запросили "нарешті" тренера-іноземця, своїх вже нема – чи що? Але нікому чомусь і на думку не спало, що це ж не вперше, до цього росіяни тренували киян не один раз. Адже крім Великого Лобановського готували й пестили команду й інші керівники. І росіян серед них було не багато не мало – аж дванадцяттеро з 32-х, які побували на цій посаді.

Майже всі вони зробили те що змогли, щоб хоч якось поліпшити справи в команді. І навіть ті, що повели команду в зворотний бік від успіхів, все ж своїми діями забезпечили наступників прикладом того, що не потрібно повторювати. І це теж дало свої наслідки в становленні київського "Динамо".

Повний перелік фахівців, які за усі 82 роки існування клубу знаходилися за кермом київського "Динамо", наведений у загальній таблиці (ті, хто мав російське коріння, виділені червоним кольором).

Усі офіційно призначені головні тренери "Динамо" Київ (1935-2008рр.)

№ №	Прізвище, ім'я та по-батькові	Спортивне звання	Роки праці з командою	Досягнення на всесоюзній арені
1	Товаровський Михайло Давидович	змс	1935-37	2 місце (1936 р. – весна)
2	Фомін Володимир Васильович	тр. I кат., змс	1938	4 місце (1938 р.)
3	Печений Михайло Федорович	зтр УРСР	1939-40	8 місце (1939 р.)
4	Бутусов Михайло Павлович	тр. I кат., змс	1940-41, 1947	4 місце (1947 р.)
5	Махія Микола Борисович	зтр УРСР, змс	1944-45	-
6	Корчебоков Лев Миколайович	змс	1945-46	11 місце (1945 р.)
7	Ідзковський Антон Леонардович	змс, зтр. УРСР	1946	-
8	Апхтін Борис Трифонович	зтр СРСР	1946	12 останнє місце (1946 р.)
9	Щегоцький Костянтин Васильович		1948	10 місце (1948 р.)
10	Сушков Михайло Павлович	тр. I кат, змс	1948	-
11	Окунь Михайло Осипович	тр. I кат	1949	7 місце (1949 р.)
12	Фокін Євген Васильович	змс	1950	13 місце (1950 р.)
13	Ошенков Олег Олександрович	зтр СРСР, УРСР, змс	1951-56, 1959	2 місце (1952 р.), Кубок СРСР (1954 р.)
14	Шиловський Віктор Костянтинович	мс	1957-58	6 місце (1957 і 1958 рр.)
15	Зубрицький Анатолій Федорович	зтр УРСР, мс	1957, 1963	-
16	Соловійов В'ячеслав Дмитрович	зтр УРСР, мс	1959-62	чемпіон СРСР (1961 р.)
17	Терентьев Віктор Васильович	зтр УРСР	1963, 1970	-
18	Маслов Віктор Олександрович	зтр СРСР	1963-70	чемпіон СРСР (1966, 1967, 1968 рр.) Кубок СРСР (1964, 1966 рр.)
19	Севідов Олександр Олександрович	зтр СРСР, мс	1970-73	чемпіон СРСР (1971р.)
20	Лобановський Валерій Васильович	зтр СРСР, УРСР, мс	1973-82, 1984-90, 1997-2002	Суперкубок (1975 р.), Кубок кубків (1975 і 1986 рр.), чемпіон СРСР (7 сезонів.), чемпіон України (5 сезонів), Кубок СРСР (6 сезонів), Кубок України (3 сезона)
21	Базилевич Олег Петрович	зтр СРСР, УРСР, мс	1974-76	Суперкубок і Кубок кубків (1975 р.), чемпіон СРСР (1974, 1975 рр.), Кубок СРСР (1974 р.)
22	Морозов Юрій Андрійович	зтр СРСР	1982-83	2 місце (1982 р.)
23	Пузач Анатолій Кирилович	зтр УРСР, мс	1990-92	чемпіон СРСР (1990 р.)
24	Сабо Йозеф Йозефович	змс	1992, 1994-96, 2004-05, 2007.	чемпіон України (1993/94, 1995/96 рр.) Кубок України (1995/96, 2004/05 рр.)
25	Фоменко Михайло Іванович	зтр України, змс	1993	чемпіон і Кубок України (1992/93 р.)
26	Онищенко Володимир Іванович	змс	1995	-
27	Павлов Микола Петрович		1995	чемпіон України (1994/95 р.)
28	Михайличенко Олексій Олександрович	зтр СРСР, УРСР, мс	2002-04	чемпіон України (2002/03, 2003/04 рр.) Кубок України (2002/03 рр.)
29	Буряк Леонід Йосипович	змс, зтр України	2005	-
30	Дем'яненко Анатолій Васильович	змс	2005-07	чемпіон України (2006/07 рр.) Кубок України (2005/06, 2006/07 рр.)
31	Лужний Олег Романович	мемк	2008	-
32	Сьомін Юрій Павлович	зтр РРФСР, Тадж.РСР	2008-...	?

Першим росіянином, якому було доручено очолити ще у вересні 1940 року футбольну команду майстрів київського "Динамо", яка на той час втратила позиції одного з лідерів радянського футболу, став досвідчений футболіст (зі стажем з 1912 р.) і тренер, найавторитетніший спеціаліст з футболу в СРСР, лєнінградець **Михайло Павлович Бутусов**. Однак команді в цьому році у підсумку вдалося зайняти тільки 8 місце у чемпіонаті. Але вже на початку наступного... 1941 року новий тренер команди зібрав колектив з 30 футболістів та пообіцяв, що до початку сезону він остаточно сформує основний склад, який приведе команду до значних успіхів. Та, нажаль, не судилося. Розпочалася Велика Вітчизняна війна і його одним з перших було евакуйовано з Києва.

М.П.Бутусов

Л.М.Корчебоков

Б.Т.Апухтін

Після визволення столиці України і відновлення команди, вже у травні 1945 року тренером команди став відомий у довоєнні часи футболіст, росіянин **Лєв Миколайович Корчебоков**. Нажаль і він протримався лише рік, нічого суттєвого не встиг зробити і в травні наступного року здав повноваження. Та через місяць до керма команди був запрошений вже третій росіянин – **Борис Трифонович Апухтін**, працівник Держкомспорту СРСР, теоретик футболу. Та й він не зміг "навести порядок" у колективі.

Тоді 1947 рік розпочався з того, що в команду майстрів "Динамо" Київ на роль старшого тренера був знову запрошений вже відомий нам **Михайло Павлович Бутусов**. Він розігнав колишніх тренерів, вмовив переїхати до Києва свого земляка, славнозвісного "Пеку" Дементьєва, ввів до складу команди багато молодих гравців. Буквально на очах народжувалася здібна команда, яка зайняла 4 почесне місце в чемпіонаті, а дублюючий склад навіть пішов ще вище, став третім призером першості серед резервних складів команд майстрів вищого ешелону. Все складалося якнайкраще, але на цей раз з родинних обставин Бутусов вимушений був все ж залишити команду.

В серпні 1948 року на посаду старшого тренера було призначено ще одного росіянина - **Михайла Павловича Сушкова**, але він біля керма команди перебував тільки у декількох матчах і "втік". А 1949 року до київського "Динамо" прийшов новий старший тренер, теж росіянин, на цей раз практик, заслужений майстер спорту **Михайло Йосипович Окунь**, якого гравці одразу сприйняли досить позитивно й навіть ласкаво охрестили - "Квазімодо". Цей рік залишився в пам'яті київських шанувальників футболу.

М.П.Сушков

Є.В.Фокін

М.Й.Окунь

По-перше, через значне "запозичення" до команди багатьох гравців з Закарпаття, а по-друге, ще й тому, що дублюючий склад команди вперше в її історії став чемпіоном СРСР. Та й на цей раз обставини склалися так, що через серйозну хворобу Окунь вимушений був зовсім піти з футболу. Але, коли 1950 року його змінив черговий росіянин, на цей раз знову "теоретик" **Євген Васильович Фокін**, в минулому відомий воротар московського "Динамо", то він не знайшов підтримки колективу. Це призвело до повної відсутності дружних взаємовідносин в команді, що одразу позначилося не тільки на грі, але й на дисципліні.

І все ж ці пошуки надійного тренера завершилися успіхом. Київське "Динамо" повинно бути вдячно своїй долі. 1951 року до команди було запрошено дійсно професіонального, в повному розумінні цього слова, тренера – ще одного спеціаліста з берегів Неви, майстра спорту **Олега Олександровича Ошенкова**, який тільки що закінчив школу тренерів при інституті фізкультури ім. Лєсгафта. Ця людина прибула до Києва з єдиною метою – втілити свої наміри і міркування в київській команді, поступово перебудовуючи та перекроюючи те, що заважало його баченню гри. Результати одразу дали себе знати – 2 місце в чемпіонаті СРСР 1952 року та вперше здобуття командою Кубка СРСР 1954 року.

О.О.Ошенков

Так вже сталося, що 1957 рік розпочався без О.А.Ошенкова. Однак ставка колишнього тренера, зроблена вперше за усі минулі роки на українських, зокрема київських гравців, зоставалася незмінною. Нажаль, двом тренерам (В.К.Шиловському і А.Ф.Зубрицькому) на протязі двох років не вдалося досягти мети, яка ставилася перед командою. Тому знову було запрошено до "Динамо" О.О.Ошенкова. Повернувшись, він розпочав одразу вводити до складу команди молодь. Але несподівано "побив горшки" з московськими керівниками футболу, і під натиском "білокам'яної" все ж його відсторонили від керівництва. Та й ще саме тоді, коли криза в команді практично була подолана. Однак О.О.Ошенков свою справу зробив – обновила склад майже повністю. Поклавши руку на серце, просто неможливо недооцінювати усе те, що зробила ця чудова людина.

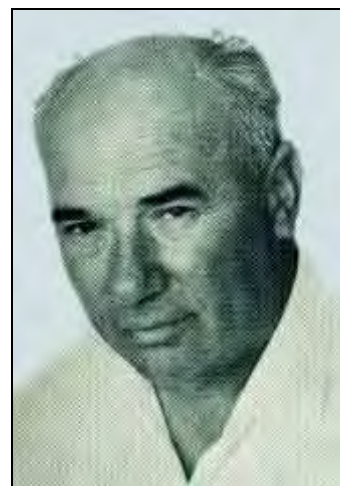
Соловійов В.Д.

Місце О.О.Ошенкова вмить зайняв інший росіянин – **В'ячеслав Дмитрович Соловійов** – колишній гравець московського ЦБРА і чомусь визнаний мало перспективним тренером в Росії. В.Д.Соловійов отримав у своє розпорядження у другій половині 1959 року виняткову кількість обдарованих гравців, і про таку вдачу можливо було тільки мріяти. А до того ж він одразу пішов перспективним шляхом, зовсім нічого не змінивши у тренувальному процесі команди, який був започаткований Ошенковим. Звідси й задалегідь вже заплановані досягнення – срібні медалі чемпіонату 1960 та золоті 1961 років. Але, коли після цих успіхів, наприкінці 1962 року йому запропонували стати у керма одразу московського ЦСКА та олімпійської збірної Радянського Союзу, то він не роздумуючи прийняв цю

пропозицію, покинувши київське "Динамо".

Тільки вже у листопаді 1963 року до команди було запрошено знову росіянина - заслуженого тренера СРСР **Віктора Олександровича Маслова**, і він не відмовився. Ця людина навіть не мала середньої освіти, хоча й закінчила школу тренерів при ЦДОЛФКу, але він був тренером, як кажуть, від Бога. Вже в перший рік його праці в Києві "Динамо" стало володарем Кубка СРСР, потім встановило рекорд серед команд України – тричі підряд було чемпіоном СРСР 1966, 1967 і 1968 років та й ще зробило перший в своїй історії "золотий дубль" 1966 року. Те, що цей російський тренер зробив для української команди, для її спадщини, заслуговує хіба що однієї з найбільш високих оцінок, якщо не довічного пам'ятника.

Та все ж 1970 року, коли команда київського "Динамо" перебувала у дуже скрутному становищі, тому що молодь тільки "ставала на ноги", В.О.Маслов вимушений був залишити команду під тиском "зверху". Зі сльозами на очах, у повному розумінні цих слів, розпрощався з командою цей російський Фахівець з великої літери, з ім'ям якого пов'язаний один з найбільш яскравих та найвищих зльотів "Динамо" Київ.

В.О.Маслов

Дуже скоро біля керма команди з'явився наступний російський фахівець – **Олександр Олександрович Севідов**. Та й навряд чи знайшовся хоча б хтось, хто відмовився б очолити такий колектив однодумців, та тільки вибрали кращого з кращих за тих часів, за виключенням, звичайно, московських "світил". За майже три сезони знаходження у керма київського "Динамо" О.О.Севідов зробив немало, та найвищим його досягненням було завоювання звання чемпіонів Радянського Союзу 1971 року. Але прикра помилка у фінальному матчі розіграшу Кубка СРСР 1973 року призвела до того, що він одразу після цього матчу був звільнений.

Севідов О.О.

На обрії "Динамо" Київ вже засвітилася яскрава зірка В.В.Лобановського, з ім'ям якого пов'язані майже усі найвидатніші успіхи київської команди. А до російських фахівців за допомогою кияни у радянські часи зверталися ще тільки один раз, коли В.В.Лобановський вимушений був зосередитися повністю на збірній команді СРСР. У серпні 1982 року за пропозицією Лобановського до керма командою запросили його однодумця і послідовника - **Юрія Андрійовича Морозова**. Команда у цьому

Ю.А.Морозов

році зайняла друге місце, але вже наступного року новому тренеру не поталанило. Йому не вдалося, як Соловйову та Севідову, прийняти обновлену боєздатну команду. Навпаки, в команді настав той самий період, який зветься зміною покоління.

Вже за часів незалежної України до минулого року футбольний клуб "Динамо" Київ не звертався до російських фахівців футболу. Але все ж після випробування кращих українських претендентів на посаду головного тренера команди вищого ешелону українського футболу, кївське "Динамо", враховуючи позитивний досвід наведених вище прикладів минулих часів щодо співпраці команди з тренерами-росіянами, 2008 року запросило до керма однієї з кращих футбольних команд України нинішнього головного тренера – **Юрія Павловича Сьоміна**. Поки що треба визнати - це рішення принесло достатньо суттєву користь команді. Маємо сподівання, що не за горами з'являться й перші досягнення такої співпраці завжди розуміючих один одного з півслова представників наших народів, в усякому разі - у питаннях проблем спорту.

Ю.П.Сьомін

Легендарний Михайло Бутусов за кермом київського "Динамо"

Значне зниження результатів гри київського "Динамо" після яскравих досягнень 1936-37 років під керівництвом Михайла Давидовича Товаровського ще до 1940 року призвело до втрати довіри до тренера команди Михайла Федоровича Печеного, однак гідної заміни знайти у ті передвоєнні роки було не так вже й просто. Сам же тренер, в свою чергу, звичайно, розумів, що потрібно оновити й омолодити склад команди. Йому ще й пощастило, що випустили з Лук'янівської тюрми Костянтина Щегоцького, однак перерва майже у 2 роки відсидки (побої, знущання, недоїдання), звичайно, не додали йому користі.

Та ось у вересні все ж нарешті відбулася зміна тренера в команді. Київське "Динамо" цього разу очолив один з найбільш досвідчених футболістів (с футбольним стажем з 1912 р.), один з перших тренерів, який отримав почесне звання "тренер 1-ої категорії", та, звичайно, один з найавторитетніших спеціалістів радянського футболу, лєнінградець **Михайло Павлович Бутусов**.

А заслуга в цьому, у прямому розумінні цього слова, належить Тимофію Амвросієвичу Строкачу - заміснику наркома внутрішніх справ УРСР, якому було доручено шефувати над командою з середини 1940 року. До того ж він у той час вже був головою республіканської ради ФСТ "Динамо".

Отож саме завдяки йому було "помилувано" Щегоцького, та саме він організував перехід у "Динамо" Київ тренера Бутусова М.П.

До речі, вже за Бутусова сталося, мабуть, найбільш цінне придбання в історії "Динамо" Київ тих часів - першого "легіонера" Олександра Скоценя з зовсім недавно польського Львова. І хоча він з'явився тільки за 7 турів до закінчення сезону, але відмінно показав себе й навіть забив 2 голи. Але, на жаль, команда вже вскочила в той час у "смугу невдач" і дев'ять останніх матчів перемог так і не отримала. У підсумку цього року їй вдалося тільки зайняти 8 місце в чемпіонаті.

На весняному тренувальному зборі в Одесі 1941 р.
(у верхньому ряду в центрі тренер М.П.Бутусов)

Та ось останній передвоєнний незакінчений чемпіонат СРСР київське "Динамо", завдяки "стараніям" вже його нового тренера М.П.Бутусова одразу в значній мірі поповнилося молодими гравцями. За позитивним досвідом залучення "легіонерів" з Львова, слід за Скоценем в команду були "укорінені" такі відомі футболісти, як Т.Єдинак (з того ж Львова), М.Гурський (з Дрогобича) та Р.Газда (з Чернівців). Але особливим все ж було з'явлення в складі "Динамо" Київ однієї з найбільш яскравих "зірок" польського довоєнного футболу – Михайла Матіаса. Може це й дивно, але саме 1941 року в команді з'явився й 20-річний Павло Вільковатов (точніше – Вільковатий), слава до якого прийшла вже в повоєнні часи

М.П.Бутусов, одразу зібрав колектив аж з... 30 футболістів, пообіцявши, що до початку сезону основний склад буде остаточно сформований, а безперспективні гравці будуть звільнені.

15 березня динамівці виїхали на півтора місяця до Одеси на традиційні тренувальні збори, де отримали перемоги над місцевими динамівцями (3:1) та двічі над московським "Спартаком" (2:0 і 4:3). У чемпіонаті СРСР 1941 року киянам вдалося зіграти лише у 9 матчах, тобто 32% від усіх матчів, які необхідно було провести. У трьох "домашніх" матчах були зафіксовані нічия та поразка. І лише в одному матчі київські шанувальники футболу були втішені – 3:0 у матчі з "Динамо" Тбілісі. На виїзді було більш добрих перемог – у Сталінграді з "Трактором" (3:2), у Москві с "Профспілками-1" (2:1) та в Одесі зі "Спартаком" (3:0).

Повний склад "Динамо" Київ – 1941 р. Листівка-фотомонтаж вид. "Укрфото" (Одеса).

Після 7-го туру динамівці Кієва ділили з одноклубниками Тбілісі друге-третє місце і відставали від ще одних одноклубників з Москви усього на одне очко. Однак останні два матчі на виїзді були геть-чисто програні – спартаківцям Москви (0:3) та Харкова (0:2), тому команда готувалася виправити турнірне становище в домашньому матчі 22 червня з командою Червоної Армії, але... саме в цей день друга світова війна прийшла на територію СРСР, і футбольне життя було зупинене.

Динамівці спочатку підтримували порядок на стадіоні; допомагали спорядженню співробітників НКВС, які формували винищувальні батальйони та вже готувалися до партизанської війни в тилу ворога; забезпечували евакуацію найбільш коштовного майна; будували бомбосховище на території стадіону "Динамо". Усім цим командував вже відомий нам Т.А.Строкач. І знову тільки завдяки йому, а це було не так вже просто зробити, одним з перших був евакуйований з міста саме тренер команди М.П.Бутусов. Однак, як потім сталося, це не було його останнім прощанням з командою київського "Динамо".

Вже після війни тільки 1946 року за кермо команди потрималося троє старших тренерів: Л.М.Корчебоков (по травень), А.Л.Ідзковський (у травні) та Б.Т.Апухтін (з червня). Однак жоден з них не в змозі був щось путнє зробити і тому довго не затримувався. Звідси, звичайно, й результат

– останнє 12 місце в першій групі команд майстрів радянського футболу. Це не могло не переповнити чашу терпіння динамівського керівництва і насамперед керівників МВС республіки. А ще більше тому, що найзавзятіший з них уболівальник - Т.А.Строкач вже в цей час очолював Міністерство внутрішніх справ УРСР, а терпіти щось подібне він не звик.

Так що 1947 рік розпочався з того, що в команду майстрів "Динамо" Київ на роль старшого тренера був удруге запрошений все той же, вже знайомий нам Михайло Павлович Бутусов. На жаль, окремою квартирою його одразу не забезпечили, тому що він приїхав без родини, а розмістили в одній з кімнат стрілецького тирю, розташованого поруч стадіону "Динамо". Та й взагалі з житлом, особливо в перші повоєнні роки, було в Києві дуже складно.

Михайло Павлович, як і 1940 року, розпочав з того, що порозганяв тренерів команди і запросив до себе в помічники просто добре знайомого йому ще з довоєнних часів К.В.Щегоцького. А до того, йому вдалося вмовити переїхати до Києва свого земляка з Ленінграду, в ті часи гравця московських "Крильєв Советов", славнозвісного "Пеку" Дементьєва.

І свій учбово-тренувальний весняний збір команда по вимозі нового тренера провела на цей раз на протязі місяця в Одесі, де провела декілька товариських матчів, останнім з яких був матч з командою одеського "Харчовика", в якому кияни отримали перемогу з рахунком 2:0. До речі, склад команди було значно оновлено. М.П.Бутусов, крім досвідчених майстрів шкіряного м'яча заслуженого майстра спорту СРСР П.Дементьєва й майстрів спорту СРСР О.Шевцова та О.Принца, увів до складу команди досить багато здібних перспективних молодих гравців.

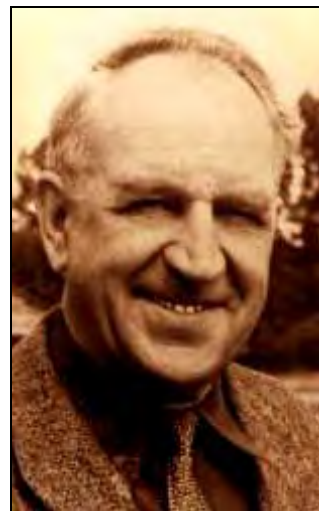
У команді вже були відсутні ветерани А.Ідзковський, В.Глазков, Й.Ліфшиць, В.Балакін, К.Калач, В.Сухарєв та В.Гребер. А за основний склад були заявлені лише 19 гравців: воротарі – А.Зубрицький та К.Скрипченко; захисники – З.Гершин, А.Лерман, А.Жиган, О.Шевцов та М.Бобков; півзахисники – О.Принц, В.Севаст'янов, М.Гаврилюк и А.Садовський; нападаючі – П.Дементьєв, М.Чаплигін, П.Віньковатов, Г.Пономарьов, В.Рибалов, О.Пушкарський, О.Жуков, Ф.Дашков та М.Залещук. Пізніше у команді з'явилися В.Жилін и Є.Кудименко, а також грали все ж таки в окремих матчах М.Махиня, М.Кузнєцов, М.Мельник, В.Рогозянський, Д.Васильєв, О.Щанов, М.Поварчук та Г.Гржибовський.

"Динамо" Київ – володар Кубка УРСР 1947 г. (справа наліво):
Віньковатов П., Скрипченко К., Севаст'янов В., Жилін В., Чаплигін М.,
Гершин З., Принц О., Рогозянський В., Дашков Ф., Жиган А., Дементьєв П.

останні роки четверте почесне місце в чемпіонаті СРСР. А дублюючий склад взагалі зробив крок навіть вище, ставши третім призером першості серед резервних складів команд майстрів вищого ешелону. Та й в розиграші Кубка України "Динамо" Київ розгромило у фіналі одеський "Харчовик" (5:1) та в черговий раз завоювало цей найпочесніший приз в перші повоєнні роки.

Та ба, вже наприкінці 1947 року команді все ж таки довелося розпрощатися з Михайлом Павловичем Бутусовим. Так вже сталося, що його родина відмовилася на переїзд з берегів Неви на береги Дніпра, тому що питання житла так і залишилося не вирішеним, а тулитися у кімнатці тирю поряд з стадіоном їм якось було не зручно.

На той сезон календар чемпіонату було складено з рівномірним чергуванням домашніх і виїзних матчів. І хоча перша перемога прийшла до динамівців тільки в четвертому турі, однак на виїзді, та саме в рідному їх тренеру Ленінграді з одноклубниками (1:0). Далі були й успіхи, й невдачі, але головним було те, що футболісти одразу повірили в свого тренера. Буквально на очах народжувалася конкурентно здібна команда, яка в підсумку зайняла таке високе за

Але все ж саме цей тренер залишив свій незабутній слід в історії київського "Динамо" насамперед своїми конкретними цілеспрямованими діями, впевненістю в досягненні поставлених завдань та кінцевим результатом праці.

БУТУСОВ Михайло Павлович - півсередній і центральний нападаючий, тренер (зріст 182 см).

Заслужений майстер спорту СРСР (5.06.1934 р. - знак № 4), тренер I-ої категорії (25.12.1938 р.), один з найкращих центральних нападаючих в історії футболу СРСР. Один з найавторитетніших спеціалістів радянського футболу в передвоєнні та повоєнні роки.

Народився 5 (18) червня 1900 р. у м. Санкт-Петербурзі - помер 11 квітня 1963 р. в м. Ленінграді.

У футбол почав грати в 1912 р. у Петербурзі в клубній команді "Унітас", також в командах Фінляндської залізниці. В "Унітасі" Петроград грав у 1917-23 рр., у 1924-26 рр. у "Спартаку" Выборзький район, потім у "Харчовиках" Ленінград у 1927-30 рр. та "Динамо"

Ленінград з 1931 р. по вересень 1936 р. Був капітаном "Спартак" Выборзький район, "Харчовиків" Ленінград і "Динамо" Ленінград.

Входив до складу збірної СРСР у 1924-34 рр. - 7 матчів з збірою Туреччини (4 голи) та 55 товариських матчів (105 голів). Учасник першого матчу збірної СРСР у 1924 р., її перший капітан, автор її першого голу. Входив до складу збірної Петрограда-Ленінграда у 1918-35 рр., збірної РРФСР у 1923-32 рр., збірної ПСТ "Динамо" (СРСР) у 1933 р. Учасник тріумфальних поїздок збірної РРФСР по Скандинавії, Німеччині, Естонії у 1923 р. (57 голів); матчу збірної Ленінграда з збірою Праги у 1935 р. Був капітаном збірних СРСР, Ленінграда та РРФСР.

Досягнення: фіналіст чемпіонатів СРСР 1924 і 1932 рр., другий призер чемпіонату СРСР 1935 р., чемпіон РРФСР 1924 і 1932 рр., фіналіст чемпіонатів РРФСР 1928 і 1931 рр., чемпіон Ленінграда 1928, 1929, 1931, 1933 і 1935 рр. У офіційних списках журналу "Физкультура и спорт" - "44-х кращих" (1928 р.) і "33-х кращих" (1930 р.) був під №1, а у 1926 р. по опитуванню газети "Красный спорт" включений до складу збірної СРСР ("11 кращих").

Чудово грав у хокей з м'ячем центральним нападаючим (до 1937 р.). Грав у збірній Петрограда-Ленінграда у 1918-36 рр., збірній РРФСР у 1922-29 рр., збірній СРСР у 1928 р. (2 матчі, 3 голи). Чемпіон СРСР 1928 р., другий призер 1933 р., третій призер 1936 р., переможець зимової світової робітничої спартакіади 1928 р. в Осло (Норвегія).

Був головним тренером "Динамо" Ленінград у 1937-38 рр. і 1948-53 рр., "Динамо" Тбілісі - з липня 1939 р. по липень 1940 р., "Динамо" Київ - з вересня 1940 р. по червень 1941 р., "Динамо" Ташкент і збірної Узбецької РСР у 1942-45 рр., "Спартак" Ленінград у 1945 р., "Зеніта" Ленінград у 1946 р. (по серпень) та знову "Динамо" Київ у 1947 р. Був тренером збірної СРСР в лютому-квітні 1952 р.

Досягнення: під його керівництвом "Динамо" Тбілісі - другий призер чемпіонатів СРСР 1939 і 1940 рр., а "Динамо" Київ - 4 місце в чемпіонаті 1947 г.

Працював начальником Учбово-спортивного відділу Ленінградської міськради "Динамо" у 1954-63 рр. Був заступником голови ленінградської Федерації футболу, членом президії Федерації футболу СРСР у 1954-63 рр., членом тренерської ради Ленінграда.

Багато співробітничав у спортивній пресі. Автор брошури "Футбол в СССР" (Ленінград, 1961 р.).

Нагороджений орденом "Знак Почета" (1937 р.).

Учасник громадянської війни 1918-20 гг.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "О.Ошенков – творець «Динамо» 50-х рр." з журналу "Динамо" Київ" №3(44)-червень 2009 р. (с.60-63) до редагування М.Несенюком

Олег Ошенков – творець "Динамо" Київ 50-х років

Київське “Динамо” повинно дякувати своїй долі саме на початку другої половини минулого століття. Сталося так, що 1950 року в Ленінграді закінчив школу тренерів при інституті фізкультури ім. Лесгафта один з тренерів ленінградського “Динамо” майстер спорту Олег Олександрович Ошенков (більш відомий саме під цим прізвищем, хоча справжнє його прізвище - Ошемков).

Це була настільки віддана футболу людина, що крім цього не знала іншого сенсу життя. І саме йому запропонували на той час дуже перспективну роботу – очолити таку відому в країні команду, як київське “Динамо”. Він не відмовився, бо давно мріяв розпочати свою кар’єру старшого тренера саме з "нуля", але при належній підтримці керівництва.. Він прибув до Києва з наміром втілення своїх ідей і мрій в цьому колективі, поступово перебудовуючи та перекроюючи те, що заважало його планам.

Перше, з чого почав О.О.Ошенков, було оздоровлення виховної роботи серед гравців. І він натиснув на усі можливі важелі щодо налагодження здорового клімату в колективі та підвищення загальноосвітнього рівня футболістів.

По-друге – це докладне вивчення індивідуальних якостей кожного гравця та, у відповідності з цим, створення їх планів занять в зимовий період підготовки в спортзалах. За деякими гравцями навіть були закріплені тренери з інших видів спорту.

Як не намагався новий тренер прискорити омолодження колективу, але все ж потрібен був тактичний підхід до гравців, які грали в команді багато років. Однак деякі гравці не зрозуміли прагнень нового тренера і одразу залишили команду. Збирався піти навіть П.Віньковатов, але його своєчасно вмовили залишитися. 1950 року в воротах постійне місце зайняв молодий Олег Макаров та з'явився один з кращих захисників того часу – киянин Віталій Голубев. В захисті відзначався Лерман, добре себе зарекомендували закарпатці Товт, Юст, Михаліна, Коман. Інші розуміли, що прощання не за горами і, м'яко кажучи, ремствували.

Цей конфлікт омолодження, скоріш навіть просто оновлення колективу, й привів до того, що команда 1951 року ані в якому разі й не могла досягнути якихось значних результатів. Однак динамівцям вперше в своїй історії закінчили чемпіонат без жодної поразки з великим рахунком. Це вже говорило про певний підйом в команді, особливо, щодо дисципліни.

Старший тренер київського “Динамо” Олег Олександрович Ошенков відрізнявся високим професіоналізмом і новаторством. Вперше в СРСР він запровадив двохразові, а пізніше і трьохразові тренування. Взагалі тренувальний процес став значно інтенсивнішим, різноманітним за складом вправ. Саме Ошенков покінчив з “зимовою сплячкою”. На динамівській базі прямо на снігу проводилися турніри. Крім цього, кожний гравець “Динамо” повинен був займатися індивідуально. Команда була розбита на секції бігу, гімнастики, плавання, важкої атлетики. Окремих гравців Ошенков навіть заставляв займатися боксом, щоб ті били один другому “морди” для того, щоб не було боягузів на полі. Він не давав спуску нікому, навіть переломив ветеранів. Але не всіх і з тими, які не погоджувалися змінити свій “світогляд”, довелося розпрощатися. Це був для багатьох тяжкий іспит, але давно потрібно було щось робити, і київські вболівальники побачили в тренері людину, здібну привести команду до успіхів.

Саме в цей час команда була посилена такими талановитими майстрами шкіряного м'яча як Андро Зазрошвілі, якого у Києві прийняли як Андрія Зазроева, Віктор Журавльов з Миколаєва, мукачівський футболіст Тиберій Попович.

Поздоровлення Ошенкова з досягненням 1952 року

чотири перших матчів, одразу заявив про себе супротивникам. Потім команда чудово фінішувала. Звичайно "Спартак" кияни не догнали, та й не прагнули до цього. Ошенков чудово розумів, що його за це "по голівці не поглядять". Долю призових місць вирішила зустріч київських і московських одноклубників. Кияни її виграли 3:0. Таким чином, **вдруге в своїй історії київське "Динамо" зайняло друге місце у чемпіонаті СРСР.** Саме з цього успіху й розпочався новий період в історії "Динамо" Київ. Майже всі гравці київського "Динамо" отримали звання "Майстрів спорту СРСР".

А вже на початку 1953 року нагорода знайшла й Ошенкова. 17 січня він був відзначений почесним званням "Заслуженого майстра спорту". Саме цього року Олег Олександрович серйозно узявся за завершення розпочатої їм зміни старого покоління гравців і

Чемпіонат СРСР 1952 року був незвичайним. По-перше, практично усі матчі були проведені у Москві в одне коло, а по-друге, з розіграшу виключили основного лідера – московський ЦБРА, команду, яка не виправдала надій під прапором збірної СРСР на Олімпійських іграх. До речі, "розігнали" ЦБРА як раз перед матчем з динамівцями Києва. А тим, що чемпіонат проводився у Москві, вже було позначено, що для команд з інших міст в лідери шлях був закритий. В Москві не хотіли навіть чути, що хтось є кращим за їх улюбленців. Звичайно, за таких обставин дуже важко було перебороти психологічний бар'єр.

У цьому чемпіонаті кияни підряд виграли

Динамоці Києва 1953 р. – срібні призери чемпіонату (перший – Ошенков)

Перший повоєнний міжнародний матч у Києві 1953 року: "Динамо" – "Іст-Бенгал клуб" Індія (в центрі – Ошенков)

почав інтенсивно вводити до складу команди молодь та зовсім нових гравців. В команді з'явилися В.Фомін та А.Ларіонов. Однак, не дивлячись на ці нововведення, несподівано втратив форму О.Макаров, а Є.Лемешко, який змінив його у воротах, ще не був готовий до серйозних іспитів. Команда в чемпіонаті зайняла лише восьму сходинку, а у розіграші Кубка СРСР вже в котрий раз програла у першому ж матчі. Та на щастя, цього разу керівництво республіки старшого тренера не замінило, і він уже наступного року виправдав їх очікування.

1954 року "Динамо" покинули А.Лерман і З.Сенгетовський. Але залучення ще одного грузинського нападника Г.Грамматикопуло, а також талановитого В.Терентьєва, сприяло в деякій

мірі підйому атакуючою потужності киян. В команді з'явилися також В.Єрохін - невтомимий трудівник, "солдат", як його усі звали в команді.

Всебічно освічений, вдумливий вихователь молоді О.О.Ошенков, щоб підняти дух гравців, застосовував багато педагогічних "важелів", яких у його арсеналі було безліч. Серед засобів впливу на своїх вихованців було проведення роботи з ними не тільки на полі, але й на домівках гравців, в купе поїздів, на загородніх прогулянках, на заняттях з різних видів спорту. Для цього було задіяне усе. І невичерпна винахідливість Зазроєва - "витівника" в команді, який ніколи не втрачав бадьорість, й працьовитість Михаліни, й дивовижна (навіть для гравців команд майстрів) закоханість у футбол Голубєва, й варта уваги старанність Віньковатова, й спортивна кмітливість Комана, й агресивність Фоміна, й межуючий з флегматичністю спокій Макарова, й висока техніка Терентьєва, й швидкість Грамматикопуло, й цупкість Поповича, вміння й завзяття Юста, Богдановича, Ларіонова й Кольцова, тобто все краще, чим володів кожний футболіст, і чим він мав змогу збагатити, посилити міць усього колективу.

Цього року в чемпіонаті команда піднялася на п'яту сходинку. І якщо динамівці ще не могли на протязі усього року знаходитися в однаковій формі, то зосередитися на окремих матчах і показати неабияку жагу до перемоги – це вже було їй під силу. От кияни і вирішили цього року спробувати "показати зуби" в Кубку СРСР. Але й на цей раз вже у 1/8 фіналу киянам "підсунули" знову "Спартак" і знову в Москві. Кияни, програючи 0:1, ще в першому таймі встигли відігратися, а в другому закрутили таку карусель, що у захисників "Спартака" голова пішла кругом, і вони пропустили ще два м'ячі. Далі, у чвертьфіналі в Києві "Динамо" зустрілось з помилуваним після смерті "батька народів" - ЦБРА. Матч був складним, але кияни у додатковий час впевнено його виграли. Та й у півфіналі, який проводився у Москві, вже з "Зенітом" Ленінград знову в додатковий час отримали перемогу.

А у фіналі **20 жовтня** суперником київського "Динамо" був "Спартак" з Єревана, і вірменські футболісти зробили все, щоб перемогти. Матч вже закінчувався, а на табло був результат 1:1, але ось Коман, в котрий вже раз, опинився у потрібному місці й таки забив переможний гол. У фінальному матчі грали: Макаров – Ларіонов, Голубєв, Попович – О.Кольцов, Михаліна - Терентьєв (Віньковатов), Коман, Зазроєв, В.Богданович і В.Фомін. Вони й **стали вперше володарями Кубка країни**. А на срібній оправі кришталєвого Кубка з'явився напис **"Динамо" (Київ) – 1954 год"**.

Вже 1955 року Ошенкова було включено до складу Всесоюзної тренерської ради. Для київського "Динамо" цей рік нічого нового не приніс, хіба тільки те, що нарешті в команді з'явилася перша повоєнна "ластівка" – вихованець київського футболу (школи №1 міськВНО) Віктор Канєвський. На підході були й інші учні цієї школи. Однак змінювати основний склад керівництво не планувало. Адже дуже багато зусиль було витрачено щоб створити цей повноцінний ансамбль. Але після карколомних за мірками тих часів успіхів, команда в чемпіонаті країни зайняла скромне 6 місце.

1956 року в київському "Динамо" для покращення стану справ було вирішено старшого тренера розвантажити від обов'язків начальника команди і зосередити його дії на відпрацюванні стратегії та тактики команди, а також технічному вдосконаленні гравців. О.О.Ошенков, скориставшись можливостями, які з'явилися у нього, одразу взявся за створення зовсім нового колективу – команди його мрії. Для цього "одним розчерком пера" він назавжди розпрощався зі "сторожилами", з усіма, хто з'явився в команді ще до нього, послугами яких він змушений був

"Динамо" Київ – 1954 р. (фотомонтаж, виданий масовим тиражем з таблицею чемпіонату СРСР на звороті для заповнення)

користуватися, та ще й з тими, хто не підходив йому за його планами на майбутнє. Команду покинули одразу шість провідних гравців: закінчили кар'єру П.Вінковатов і А.Ларіонов; повернувся до Грузії Андрій Зазроєв, ставши знову Андро Зазрошвілі; пішли в закарпатські команди М.Михаліна, В.Качур і В.Журавльов.

Однак погляд Ошенкова вже давно був направлений на підростаючу київську молодь, вихованців республіканської ФШМ і спортшколи міськВНО, багатьох з яких він вже випробував у дублі київського "Динамо". За прикладом В.Канєвського до команди включили В.Трояновського і А.Крощенко, а пізніше і В.Ануфрієнко. Також 1956 року в команду було запрошено вже гравця збірної СРСР Юрія Войнова з ленінградського "Зеніта". Саме йому судилося стати тою цементуючою ланкою серед молоді, яка в наступні роки повела команду на штурм чемпіонського Олімпу. І київське "Динамо", не дивлячись на усі нововведення та зміни, в чемпіонаті СРСР покращило свої турнірні позиції й зайняло вже 4 місце. Та обставини склалися таким чином, що вже наприкінці сезону стало відомо, що старший тренер київського "Динамо" збирається залишити команду і повернутися до Ленінграду.

І він це зробив, однак наступного року ставка колишнього тренера, зроблена вперше за всі минулі роки, на українських, зокрема київських гравців, залишилася незмінною. Вже без Ошенкова до команди з київської ФШМ були запрошені Біба, Базилевич та І.Балакін.

Та ось 1959 року постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 9 січня Комітет з фізичної культури і спорту було ліквідовано, а замість нього було створено Союз спортивних товариств і організацій СРСР. При цьому Союзу було створено Управління футболу. Таким чином, було вирішено, що нема ніякого сенсу державі керувати фізкультурою та спортом, хай сама громадськість країни цим займається, тобто профспілки, комсомол, ДСТ, Радянська армія та ДТСААФ. В Українській РСР 23 січня було створено Республіканську Раду цього Союзу. А 26 травня була сформована ще й громадська організація - Федерація футболу СРСР. Цього ж року республіканські Секції футболу були перетворені в федерації футболу республік. Першим головою Федерації футболу України було обрано М.М.Балакіна, але вже в середині року він відмовився від цієї посади і його замінив М.С.Кузнецов – відомий в Україні футболіст і тренер.

На протязі двох минулих без Ошенкова років цілі, які ставилися перед київським "Динамо", не були досягнуті. І саме завдяки дружнім стосункам Миколи Кузнецова і Олега Ошенкова й було вирішено питання повернення Олега Олександровича до Києва.

З'явившись знову в команді, О.О.Ошенков одразу на головні ролі виводить молодих гравців. Крім вихованців київського футболу в "основі" застав і випускник республіканської ФШМ Києва Валерій Лобановський. Знову було серйозно "пощипано" ужгородський "Спартак" – запросили крім І.Секеча ще й молодих Й.Сабо та В.Турянчика. А вже в серпні з запорізького "Металурга" було запрошено Серебрянікова. Та й з старими майстрами Ошенков тепер зовсім не спішив розставатися і бажав їх задіяти для передачі досвіду молоді. Але ще на початку року все ж пішли з команди Е.Юст, Є.Лемешко, В.Соболев, а влітку – Т.Попович, В.Фомін та Б.Русланов.

Але ці реформи та відсутність захворівши Комана і Голодця призвели до того, що команда на деякий час опинилася в "зоні вильоту" з вищого ешелону. В перших матчах – поразки. До того ж ще й стався скандал навколо матчу 2 травня в Києві одноклубників Києва і Москви, який судив ленінградський арбітр П.Белов, що змінив за декілька днів до матчу призначеного раніш суддю з Тбілісі. До речі, П.Белов ще 1955 року не справився з проведенням матчу в Києві, за що був тоді дискваліфікований. І цей матч він відсудив дуже погано. Та й ще при рахунку матчу 2:3 на користь москвичів дав фінальний свисток за хвилину до закінчення часу матчу.

Ошенков, звісно, подав протест, але він був відхилений тоді ще Секцією футболу СРСР. Але коли до влади стала Федерація футболу, Ошенков настояв на повторному розгляді протесту. І, не дивлячись на те, що на цей раз протест задовольнили, і результат матчу було анульовано, вже інша керуюча футболом організація - Управління футболом при Спорткомітеті СРСР, залишилася вкрай незадоволена поведінкою Олега Олександровича. По партійній лінії пішли натяки й дзвінки з нападками на тренера, який захистив честь свого дитяти. І, звичайно, керівники республіки не встояли й піддалися "умовлянням" зверху. Ось таким чином в липні Ошенкова й відсторонили від керівництва командою. Та ще й в такий час, коли криза в команді вже минула.

Однак О.А.Ошенков свою справу зробив – відновив склад команди майже на 100 %, і... тимчасово перейшов працювати начальником футбольної школи "Динамо". Він мав надію, а

можливо йому й пообіцяли, що вищі чини все ж схаменуться... і все залагодиться. Але не так все сталося. Спочатку він змушений був переїхати на деякий час до Миколаєва, щоб потім звідти прийти до Донецька і довести усім, що він справжній майстер – тренер з великої літери.

Чесно кажучи, неможливо недооцінювати усе те, що зробив для київського "Динамо" цей чудовий фахівець футболу. Після одесита Лазаря Когена і киянина Михайла Товаровського, третім тільки він заслуговує бути навечно занесеним до "Книги пошани" київського "Динамо".

ОШЕНКОВ (ОШЕМКОВ) Олег Александрович - півзахисник, тренер (зріст

168 см), у всіх друкованих виданнях вказане прізвище - Ошенков, хоча при народженні був записаний під прізвищем - Ошемков.

Заслужений майстер спорту СРСР (17.01.1953 р. - знак №894), заслужений тренер СРСР (4.05.1964 р. - знак №428), заслужений тренер УРСР (1961 р.), один з ведучих тренерів радянського футболу 50-60-х років.

Народився 14 (27) травня 1911 р. у м. Санкт-Петербурзі - вмер 10 травня 1976 р. у м. Києві.

В футбол почав грати 1927 р. у Москві в клубній команді фабрики "Госзнак". 1931р. грав в "Красном треугольнике" Ленінград, 1931-34 рр. в "Промкооперации" Ленінград, 1935 р. у "Спартаку" Ленінград, 1936-40 рр. - в "Динамо" Ленінград, 1941 р. (по червень) в "Зените" Ленінград. 1942-43 рр. грав у "Динамо" Казань. 1943-47 рр. знову в "Динамо" Ленінград.

У вищому ешелоні чемпіонатів СРСР за "Динамо" Ленінград провів 147 матчів, забив 7 голів (+ 3 матчі за "Зенит" Ленінград 1941 р.). Входив до складу збірної Ленінграду 1946-48 рр. Учасник матчу "Динамо" Ленінград з "Партизаном" Белград (Югославія) 1946 р.

Особливих досягнень, як футболіст, не має.

1948 р. працював адміністратором команди "Зенит" Ленінград. 1949-50 рр. був тренером "Динамо" Ленінград. 1951-56 рр. головний тренер "Динамо" Київ. У середині 50-х років був членом Всесоюзної тренерської ради з футболу Спорткомітету СРСР. 1957-58 рр. головний тренер "Трудових резервів" Ленінград. 1959 р. (по червень) знову в "Динамо" Київ, потім начальник Київської футбольної школи "Юного динамівця". 1960 р. (по червень) головний тренер "Авангарду" Миколаїв, з червня 1960 р. по жовтень 1969 р. - "Шахтаря" Донецьк. 1963-64 рр. входив і був заступником голови Ради тренерів при Федерації футболу СРСР. 1970 р. головний тренер "Суднобудівника" Миколаїв. З 1971 р. начальник Управління футболу Спорткомітету УРСР і голова Федерації футболу УРСР. 1972 р. (червень-липень) був тренером збірної СРСР на розіграші "Кубка Незалежності" в Бразилії. З травня 1975 р. по травень 1976 р. головний тренер "Металіста" Харків.

Досягнення: під його керівництвом "Динамо" Київ стало другим призером чемпіонату СРСР 1952 р. і володарем Кубка СРСР 1954 р., а "Шахтар" Донецьк 1961 і 1962 рр. був володарем Кубка СРСР, а 1963 р. фіналістом Кубка СРСР.

Багато зробив для становлення "Динамо" Київ, заложив фундамент майбутніх перемог цієї команди; перетворив "Шахтар" Донецьк на міцний духом і високої ігрової дисципліни колектив.

1950 р. закінчив школу тренерів при Ленінградському Державному інституті фізичної культури ім. Лесгафта.

На протязі багатьох років виступав у спортивних періодичних друкованих виданнях з теоретичними статтями про тенденції розвитку футболу.

Нагороджений орденом "Знак Пошани" 1968 р., 1963 р. за успіхи в тренерській роботі нагороджений грамотою Ради тренерів ДСТ профспілок

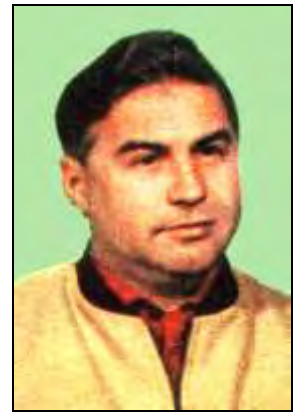

Оригінал тексту статті А.Коломійця "В'ячеслав Соловйов – перший назавжди" з журналу "Динамо" Київ" №4(45)-серпень 2009 р. (с.60-63) до редагування М.Несенюком

БІЛЯ КЕРМА КОМАНДИ ОБДАРОВАНИХ ГРАВЦІВ

Місце звільненого з посади О.О.Ошенкова восени 1959 року одразу зайняв **В'ячеслав Дмитрович Соловйов** – колишній гравець московського ЦБРА, п'ятикратний чемпіон СРСР, який спочатку чотири роки безрезультатно працював з куйбишевськими "Крилами Рад", потім отримав посаду державного тренера Управління футболу Спорткомітету СРСР, а на початку 1959 року навіть працював тренером-консультантом клубних команд у Китайській Народній Республіці. До речі, В.Д.Соловйов одразу дуже не хотів починати працювати з того, щоб якось зіпсувати відносини з вищим керівництвом футболу у країні, і в обох матчах з динамівцями Москви (як в столиці, так і перегравання матчу в Києві) одразу настроїв своїх підлеглих на мирний наслідок і при безбарвній грі обидва матчі були зведені до нульового нічийного результату.

Соловйов В.Д.

Київське "Динамо" закінчило чемпіонат 1959 року лише на 7 місці серед 12 учасників першості по класу "А". Цей рік був знаменним тільки тим, що команда вперше стала володарем одного з почесних призов, запроваджених 1958 року, а саме призу "За найменшу кількість порушень ігрової дисципліни". Це саме й підтверджує, що з дисципліною в команді проблем вже майже не було, порядок тренерам вдалося, нарешті, навести, та ще й на багато років була закладена нова система виховання гравців і такий необхідний "клімат" у команді. До того ж, цей приз було вручено команді ще й за розуміння того, що в конфлікти з московськими командами їм краще не вступати, тому що це ні до чого доброго не призведе.

Вже наприкінці року подали заяви на перехід до київського "Динамо" гравці московського "Локомотива" - майстри спорту Юрій Ковальов та Ігор Зайцев, а заяви про розлучення з командою написали Г.Грамматикопуло та А.Голодець. Щодо М.М.Комана, то він перейшов на тренерську роботу в тому ж "Динамо" Київ. Цього року київське "Динамо" покинув ще й В.Голубев. З київської ФШМ було запрошено Вадима Соснихіна (до речі, взяли його як перспективного нападаючого), а також вперше в "основі" заправ Валентин Трояновський (повернувся у травні з Вінниці).

В'ячеслав Дмитрович Соловйов отримав у нащадок рідкісну кількість обдарованих футболістів, про таку вдачу можливо було тільки мріяти. Якщо його попередник О.О.Ошенков, був прибічником доброї фізичної підготовки, то В.Д.Соловйов нічого в тренувальному процесі вирішив не змінювати. Він обрав перспективний шлях. Вже з наступного року він узяв собі двох помічників – В.В.Терентьєва та М.М.Комана – і тут не помилився, тому що ці "орачі тренерського лану" багато років чесно й безкорисливо віддали команді.

З перших матчів першості 1960 року київське "Динамо" розпочала свій могутній рух вперед. Команда вже була впевнена в своїх можливостях і бажала тільки перемог і значних досягнень. Зі старту вона захопила лідерство в підгрупі й вдержувала його до останнього туру. Узяти хоча б матч з ЦСКА у Москві. Одна з найсильніших команд того часу, яка мала в своєму складі декілька гравців збірної СРСР, нічого не могла протиставити грі киян. При рахунку 2:1 на користь "Динамо" у другому таймі на 70-й хвилині московські вболівальники "рванули" на поле та зірвали матч. Динамівцям була зарахована технічна перемога (+:-).

У фінальній частині змагань кияни поступилися лише московському "Торпедо", але головна справа була вже зроблена. "Динамо" довело свою можливість боротися за найвищі місця. В останньому матчі 23 жовтня в Ростові-на-Дону для того, щоб стати другим призером чемпіонату, достатньо було зіграти унічию. І, програючи вже на початку матчу, кияни знайшли в собі сили не тільки відігратися, але й більше тайму утримувати цей рахунок. "Срібний" гол ще в першому таймі забив Валерій Лобановський зі штрафного удару.

Саме 1960 року київське "Динамо" двома складами загалом набрало 68 очок і команда вперше завоювала почесний приз радянського футболу – "За найбільше число очок в матчах основного та дублюючого складів".

Вимпел Федерації футболу СРСР

Срібна медаль
віце-чемпіонів СРСР

Вперше в Києві проходило вшанування других призерів чемпіонату СРСР, яке було проведене в Будинку офіцерів 2 грудня. З столиці приїхав поздоровити колектив київського "Динамо" та вручити нагороди голова Федерації футболу СРСР Валентин Олександрович Гранаткін.

Саме старшому тренеру динамовців Києва на цих урочистостях було вручено приз за найбільше число очок, набраних основним і дублюючим складами.

15 грудня закінчився термін переходу

гравців з команди в команду. До київського "Динамо" перейшли захисники М.Кольцов з Куйбишева і В.Щегольков з Одеси. Нажаль, в перших числах січня 1961 року Федерація футболу СРСР заборонила перехід Щеголькову, пояснюючи це тим, що він спочатку подав заяву до московського "Спартака" (!). Мало того, йому було заборонено взагалі 1961 року грати за команди класу "А". Ох, скільки здоров'я коштувало старшому тренеру В.Д.Соловйову спростування цих висновків, щоб справедливість і правда перемогли.

Почали награвати з основним складом і Василя Турянчика. На тренуваннях свої коронні прийоми футболісти відпрацьовували до автоматизму, багато уваги приділялося відпрацюванню стандартних положень – кутових і штрафних ударів. саме на цих тренуваннях народився й славнозвісний "сухий лист" Валерія Лобановського (удар з кутового безпосередньо в ворота).

Київські шанувальники футболу вже відчували, що от-от прийде великий заслужений успіх до їх улюбленців. Атмосфера біля кожного матчу була настільки напруженою, що гравці просто не могли цього не відчувати, і їх сили й бажання перемогти неймовірно зростали.

Авторитет класного гравця, яким раніше був В.Д.Соловйов, і його людська привабливість допомогли йому успішно вирішувати питання й учбово-тренувального процесу. Він проявляв постійну турботу про моральне виховання молоді, яка потрапила під його опіку, про підвищення її культурного рівня. Однак все ж успіх до команди прийшов не стільки з-за оздоровлення психологічного клімату, скільки з-за того, що вперше в своїй історії вона отримала могутню підтримку від місцевого футболу й підняла кількість вболівальників у місті в декілька разів. Достати квитки на 50-тисячний стадіон ставало з кожним роком, з кожним успіхом все проблематичніше. Гравці внутрішнє відчували цей заряд, він їх "заводив", він їх кидав уперед, у них з'являлося не "друге дихання" бігуна, а якесь "нове дихання", вони забували про травми й втомленість. Це був єдиний магічний порив вболівальників і виконавців їх волі та їх бажань.

Ось такі обставини 1961 року й допомогли команді та її тренеру В.Д.Соловйову досягнути того, про що в той час ніхто навіть і не мріяв. Стати чемпіоном команді не з столиці СРСР – це повинно було, очевидно, статися просто "чудо від самого Господа". І це чудо здійснила

В.О.Гранаткін вручає вимпел Федерації футболу СРСР В.Д.Соловйову

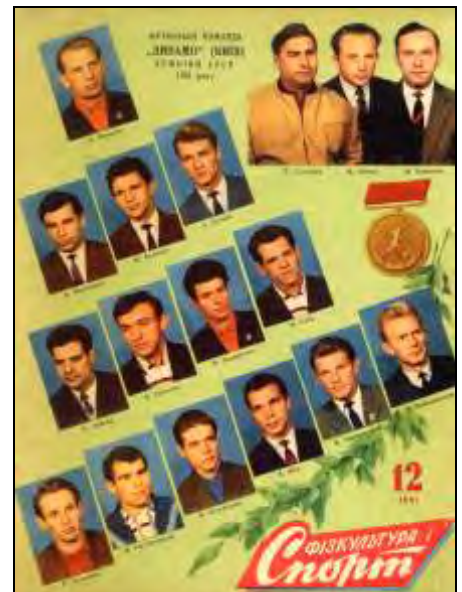
команда з столиці Української РСР - з Києва. Ті, хто був присутнім на передостанньому матчі "Динамо" Київ з харківським "Авангардом", ніколи в житті не забудуть почуттів, які оволоділи усіма при повідомленні, що такий тяжкий нічийний наслідок матчу все ж приніс перемогу динамівцям. Стадіон, який вмить спалахнув від саморобних факелів з газет – це те, чого до цього ніхто ніколи не бачив. Це не планувалося, як зустрічі челюскінців, це був не салют перемоги в Великій війні, це було неймовірне, невивчене ще партійними органами джерело торжества й тріумфу місцевого населення, коли була відновлена справедливість і віра, а недосяжне стало можливим.

Враховуючи значні успіхи українського футболу 1961 року, Президія республіканської ради Союзу спортивних товариств і організацій УРСР в листопаді присвоїла почесне звання "Заслуженого тренера УРСР" начальнику та старшому тренеру київського "Динамо" В.Д.Соловйову.

Він разом зі своїми підопічними був зафіксований в багатьох друкованих виданнях: на дуже відомій всім поштовій карточці, яка з'явилася в продажі в усіх кіосках "Союздруку" в Києві, на обкладинці журналу "Фізкультура і спорт" (це перша відома шанувальникам футболу ілюстрація, на якій портрети футболістів і тренерів "Динамо" Київ зроблені в кольоровому зображенні) тощо. Також у Києві в продажі з'явився один з перших сувенірів про чемпіонів СРСР 1961 року – оригінальний фотомонтаж "Футбольная команда "Динамо" Киев" з віконцем, в якому при повороті внутрішнього диску була можливість переглянути фотографії усіх 15 гравців і старшого тренера команди. Виготовлений цей сувенір був ММР "Динамо" (формат 8x8 см). Кількість виготовлених примірників сувеніру було досить незначною, тому що у шанувальників футболу він зустрічається дуже рідко.

Перший сувенір про "Динамо" Київ (лицьова сторона)

Обкладинка журналу з кольоровими фото гравців київського "Динамо" – чемпіонів СРСР 1961 р.

Урочисте вшанування чемпіонів було проведено 25 жовтня перед матчем динамівців з шведською командою "Хаммарбю". О 18 годині 15 хвилин прозвучав сигнал фанфар "Слухайте усі!" та оркестр загравав марш. Від імені президії Союзу спортивних товариств і організацій СРСР і Федерації футболу СРСР гравців команди "Динамо" Київ поздоровив голова федерації В.Гранаткін. *"Ваша победа – результат огромной работы, которая проводится с футболистами в республике"* – звернувся він до динамівців. Капітану команди та її старшому тренеру були вручені перехідний Приз чемпіонів СРСР і пам'ятний вимпел. І вперше нові чемпіони СРСР зробило навколо поля коло пошани з призом. Однак основні урочистості з вшанування команди київського "Динамо" були проведені тільки через місяць - 29 листопада в залі Жовтневого палацу культури Києва, де той же В.Гранаткін вручив 14 золотих медалей і дипломів новим чемпіонам країни.

"Динамо" Київ – 1961 р. (фото на пам'ять с В.Гранаткіним)

Ще в середині 1961 року команду покинули все менш і менш потрібні І.Зайцев і В.Сорокін, а наприкінці року М.Каштанов. Також пішов на тренерську роботу В.Ерохін. Потрібно було готувати зміну основному воротарю команди Олегу Макарову, тому до команди були запрошені досвідчений Борис Разинський (з "Спартака" Москва) та молодий Віктор Банников (з Чернігова). З молодого поповнення до основного складу підключали Ф.Медвідя (прийшов з Ужгорода).

В першому колі чемпіонату СРСР 1962 року київські динамівці не знали гіркоти поразок. Перша поразка сталася лише в серпні у Донецьку з володарями Кубка ССРСР – "Шахтарем". Але команда в своїй підгрупі вийшла знову на перше місце і тим самим довела закономірність минулорічної перемоги. Однак у фінальних матчах на цей раз зайняла тільки 5 сходинку. Позначилася дуже значна витрата фізичних сил і нервової енергії в цьому сезоні.

А вже з січня 1963 року керівництво футболу в СРСР розпочало планомірну, вперту й негласну боротьбу за обрізання можливостей комплектування київського "Динамо" за рахунок неукраїнських команд. І взагалі усі сили були витрачені щоб знизити рівень майстерності та підготовки цієї команди, запобігаючи підняттю її до вершин слави й випередження московських команд. Не подумайте, що це автором придумано. Все це має під собою багато незаперечних доказів. Почнемо хоча б з того, що запрошений до Києва Б.Козаков з Куйбишева чомусь в січні забрав назад свою заяву на перехід до команди, а В.Данилову з Ленінграду було відмовлено в переході нібито з тієї причини, що він *"не подал ходатайства в свою команду и не явился на заседание комиссии"*. Ось так-то! Можна зрозуміти, що до нього усі, хто переходив з команди в команду, зверталися до колишніх своїх "хазяїв" з якимись проханнями, щоб ті змилювалися й дозволили їм кинути своїх колишніх "годувальників". Смішним, звичайно, усе це виглядало в футбольних колах. А тих, хто прагнув стати до лав київського "Динамо", вболівальникам подавали з допомогою преси як "зрадників". Тобто робилося усе, щоб іншим не кортіло.

Одним з методів пошуку шляхів підняття рівня престижу московських команд була й перебудова щодо проведення змагань у вищому ешелоні чемпіонату СРСР. Багато московських футбольних функціонерів щиро вважали, що запроваджена в минулі три роки схема визначення чемпіона СРСР у два етапи сприяла можливості "пролізання" у лідери слабких команд, а найсильніші команди Москви при цьому обділялися. Саме тому знову все було повернуто до старої схеми розіграшів і збільшення класу "А" до 38 команд з вищим ешеленом (першою підгрупою) у 20 команд.

Якщо й це не докази, то пропозиція В.Д.Соловйову стати старшим тренером московського ЦСКА й одночасно олімпійської збірної СРСР – хіба це не підтвердження думки автора. А "народу" була надана наступна версія щодо того, чому В.Д.Соловйов залишив на

початку 1963 року київське "Динамо" – бо розумів, що потрібно було досить багато часу на перебудову команди і тому "решил уйти"!?

Та й з олімпійською збірною, створеною ще 1962 року саме В.Д.Соловйовим, теж проглядалися якісь "інтриги". Необхідність створення цієї збірної була продиктована прийнятим рішенням ФІФА про заборону грати на Олімпійських іграх 1964 року в Токіо гравцям, які приймали участь у матчах Чемпіонату світу. Старшим тренером цієї збірної вже тоді було призначено тренера київського "Динамо" В.Д.Соловйова, який, звичайно, ключовими гравцями до цієї збірної запросив своїх підопічних. І поки на протязі цього року кольори збірної захищало по п'ять-сім киян – збірна виглядала напрочуд добре зіграною. Узяти хоча б поразку з мінімальним рахунком (1-2) в Сан-Паулу від легендарного бразильського "Сантоса" – володаря Міжконтинентального кубку з участю Пеле, Зіто, Мауро і Жільмара, перемогу над "Флуміненсе" Ріо-де-Жанейро (1-0), нічию (0-0) з "Універсіадад Католика" - чемпіоном Чилі 1961 і 1962 років.

Та вже 1993 року до збірної почали включати на відповідальні матчі не завжди навіть трьох киян. Коли переграли збірну Фінляндії (вдома – 7-0 і на виїзді – 4-0), то нажалі В.Д.Соловйов, спочивши вже на лаврах слави, серйозно ні над чим не замислювався і очевидно так і не зміг вийти з ейфорії, що спіткала його. Навіть не зовсім добрі результати його команди вже в другому турне по Південній Америці. Та ось прийшли й відбіркові матчі зі збірною НДР весною 1964 року. Так і не створивши боекватного колективу прийшлося відвідати гіркоту поразки за результатами навіть трьох матчів. А ті, хто напевно підказував йому як розвалити створену ним чудову команду, одразу від нього відвернулися. Як наслідок, відвернулася від В'ячеслава Дмитровича й його подальша футбольна вдача і доля. Він не тільки не дотягнувся до фінального олімпійського турніру, але й на радянській ниві не досяг значних успіхів, хоча й завоював славу тренера, який виводив команди на більш високий рівень.

СОЛОВЙОВ В'ячеслав Дмитрович - півсередній нападаючий, півзахисник, тренер (зріст 173 см).

Майстер спорту СРСР, заслужений тренер УРСР (1961 р.), заслужений тренер Грузинської РСР (1968 р.), заслужений тренер Узбецької РСР (1972 р.), заслужений тренер Російської РФСР, один з провідних спеціалістів футболу в СРСР у 60-80-ті роки, один з найбільш авторитетних керівників радянського футболу в другій половині 70-х років.

Народився 18 січня 1925 р. у м. Москві - вмер 7 вересня 1996 р. у м. Москві.

У футбол почав грати 1938 р. у Москві в юнацькій команді "Локомотив", потім грав 1943 р. в команді СКІФ (Спортивний клуб інституту фізкультури) Москва - за воєнний факультет ДЦОЛІФКа (Державного Центрального інституту фізичної культури), а 1944 р. в "Локомотиві" Москва. З 1945 р. по серпень 1952 р. грав у ЦБЧА (Центральний Будинок Червоної Армії, з 1951 р. - ЦБРА - Центральний Будинок Радянської Армії) Москва, 1952 р. (з вересня) у команді м. Калініна (зараз - Твер), 1953 р. (по травень) у МВО (Московський воєнний округ) Москва. З червня 1953 р. по червень 1954 р. в "Торпедо" Москва.

У вищому ешелоні чемпіонатів СРСР провів усього 142 матчі, забив 39 голів: за ЦБРА (ЦБЧА) Москва - 125 матчів, 38 голів (+ 1 матч 1952 р.); за "Торпедо" Москва - 16 матчів, 1 гол і за команду м. Калініна - 1 матч.

Учасник поїздки ЦБЧА в Чехословаччину 1947 р., учасник матчів ЦБЧА з "Партизаном" Белград (Югославія) 1946 р., збірної Софії (Болгарія), збірними Румунії, Фінляндії та Чехословаччини 1952 р.

Досягнення: чемпіон СРСР 1946, 1947, 1948, 1950 і 1951 рр., грав у складі ЦБЧА Москва - другого призера чемпіонату СРСР 1949 р. (14 матчів з 34) і "Торпедо" Москва - третього призера чемпіонату СРСР 1953 р. (5 матчів з 20), володар Кубка СРСР 1948 і 1951 рр., переможець турніру команд майстрів класу "А" 1952 р. на приз Спорткомітету СРСР. В списку "33-х кращих" був під №1 1948 р.

З вересня 1954 р. по 1957 р. був головним тренером "Крил Рад" Куйбишев (зараз - Самара). 1958 р. державний тренер Управління футболу Спорткомітету СРСР, 1959 р. (по травень) тренер-консультант клубних команд у Китайській Народній Республіці. З липня 1959 р. по 1962 р. головний тренер "Динамо" Київ. З 1963 р. по червень 1964 р. головний тренер ЦСКА (Центральний спортивний клуб армії) Москва. З вересня 1962 р. по червень 1964 р. одночасно був головним тренером олімпійської збірної СРСР. 1963 р. входив до Ради тренерів при Федерації футболу СРСР. 1965 р. (по травень) начальник команди "Динамо" Москва, а з червня 1965 р. по 1966 р. її головний тренер. У 1967-68 рр. головний тренер "Динамо" Тбілісі, з 1969 р. по червень 1971 р. - "Динамо" Ленінград, з 1972 р. по липень 1975 р. - "Пахтакор" Ташкент. У 1976-80 рр. заступник начальника Управління футболу Спорткомітету СРСР. У 1977-79 рр. головний тренер "Нефтчі" Баку. З листопада 1980 р. по липень 1983 р. знову головний тренер "Динамо" Москва, з серпня 1983 р. по 1984 р. знову державний тренер Управління футболу Спорткомітету СРСР. 1985 р. (по травень) головний тренер "Нефтчі" Баку, з вересня 1985 р. по 1986 р. працював директором ЕШВСМ (Експериментальної школи вищої спортивної майстерності) Москва. З 1987 р. по серпень 1988 р. був головним тренером "Таврії" Сімферополь. З серпня 1989 р. по 1990 р. тренер-консультант "Памиру" Душанбе, у 1991-92 рр. - "Алги" Фрунзе, з жовтня 1992 р. по червень 1993 р. - ЦСКА Ташкент.

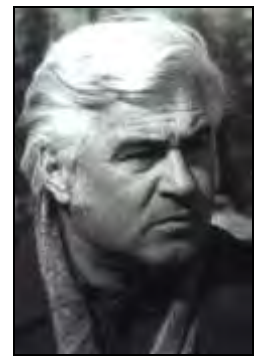
Досягнення: під його керівництвом "Динамо" Київ 1961 р. стало чемпіоном СРСР (вперше) та другим призером чемпіонату СРСР 1960 р., а "Динамо" Тбілісі було третім призером чемпіонату СРСР 1967 р., "Крила Рад" Куйбишев виграли 1956 р. зональний турнір у класі "Б" і перейшли до класу "А", "Пахтакор" Ташкент 1972 р. став переможцем турніру в першому ешелоні та перейшов у вищий ешелон, "Таврія" Сімферополь 1987 р. стала чемпіоном УРСР - виграла зональний турнір у другому ешелоні й перейшла до першого, при його участі ЦСКА Москва 1964 р. стало третім призером чемпіонату СРСР.

Закінчив Державний Центральний інститут фізичної культури (ДЦОЛІФК) і школу тренерів при цьому інституті (1954 р.).

Багато років виступав у спортивних друкованих виданнях з обзорами і проблемними статтями про шляхи розвитку футболу.

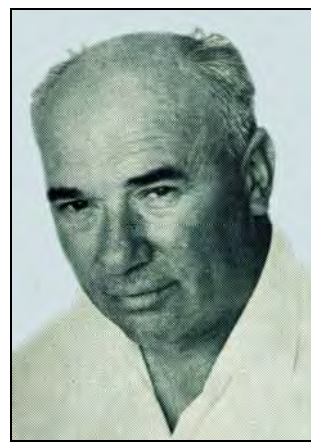
Учасник Великої Вітчизняної війни.

Нагороджений орденом "Знак Пошани" (1957 р.).

Анатолій Коломієць

Тренер від Бога

Віктор Олександрович Маслов – старший тренер київського "Динамо", який привів команду до чемпіонських лаврів, здобуттю Кубка СРСР, який прославив радянський спорт на європейській арені перемогою динамівців Києва над шотландським "Селтіком" – у той час володарем Кубка європейських чемпіонів. Цей видатний тренер створив у "Торпедо" Москва в 1957-61 рр. і у "Динамо" Київ в 1964-69 рр. яскраві ігрові ансамблі, які назавжди увійшли в історію радянського футболу. Ці команди демонстрували, так званий "театр футболу", в основі якого було поєднання майстерності та свободи імпровізації. Він був першим у СРСР, хто освоїв систему з трьома півзахисниками, а пізніше й з чотирма. Навіть немислимо оцінити той вклад у розвиток футболу країни, який внесла ця чудова людина. Він навіть не мав середньої освіти, хоча й закінчив школу тренерів при ЦДОЛФКу, але він був тренером від Бога. Коли він збудував "велике "Торпедо" в Москві, то вдячності не дочекався; коли вивів ростовський СКА на 4 місце, теж з ним розсталися не "по-джентельменськи". Тільки за роки його перебування в київському "Динамо" усі нарешті побачили в ньому великого тактика і стратега.

В київське "Динамо" заслуженого тренера СРСР Віктора Олександровича Маслова запросили в жовтні 1963 року, і він не відмовився. А вже на початку 1964 року його затвердили старшим тренером команди.

По-перше, Віктор Олександрович Маслов одразу приступив до перебудови та укріплення лінії оборони, і в результаті вона накреслювалася у вигляді: Щегольков - Соснихін - Круліковський - Островський. Тут новий тренер відмовився від персональної опіки й обрав зонний захист з елементами пресингу. По-друге, в воротах почали пробувати Рудакова, в якого Маслов одразу повірив. По-третє, основою півзахисту він залишив Турянчика та Сабо, а до них все частіше почали підключати нападаючого Медвідя. Особливо Маслов почав придивлятися з цікавістю до гри молодого Бишовця. Щодо Лобановського, то Маслов не бачив його у створюваній ним команді й з часом відсторонив від матчів.

Особливістю чемпіонату 1964 року було те, що кияни більш за все закінчували матчі унічию (16 матчів). Але "Динамо" Київ була єдиною командою, яка не програла жодного з 6 матчів у Москві – ні на першість СРСР, ні в розіграші Кубка СРСР. Усе було направлено на зміну саме стилю гри команди з метою надання йому більше атлетизму та жорсткості. Однак це ще було попереду, а в поточному році команда, кинув усі сили на завоювання Кубка СРСР, в чемпіонаті задовольнилася лише шостим місцем.

Новий старший тренер чудово розумів, що без швидкого успіху в Києві йому довго не затриматися. Такі вже тоді були часи. І він зробив ставку на Кубок СРСР. "Динамо" по черзі переграло ферганський "Нафтовик", "Нафтовик" з Баку, а потім ярославський "Шинник". Та вже в

півфіналі знову ж в Москві кияни попали на все той же найбільш незручний для них московський "Спартак". Надій на успіх не було ніяких. Але бажання все ж пройти цю команду було настільки великим, що перша зустріч навіть у додатковий час не виявила переможця. Та через день результат перегравання матчу вразив усю Москву – кияни програючи 0-1, все ж зрівняли рахунок (гол-красень Базилевича в ворота одного з кращих воротарів того часу Маслаченка – найкращий гол цього сезону), а потім виграли матч (3-2) і увійшли до фіналу. Тут вони зустрілися з

"Динамо" Київ – володар Кубка СРСР 1964 р.

куйбишевськими "Крилами Рад" і отримали впевнену за грою перемогу (1-0). Єдиний гол Каневського дав можливість динамівцям столиці України вдруге в своїй історії заволодіти Кубком СРСР з футболу.

Таким чином, "дід" - так звали в команді Віктора Олександровича, свою справу зробив. І цього було достатньо, щоб отримати можливість запровадити в команді свої принципи тренування й прищеплювати гравцям своє бачення футболу. Після цього в нього остаточно й безповоротно усі повірили. Щоправда, де з ким прийшлося й розстатися. 1965 року пішов Каневський, потім наприкінці

року й Базилевич. Але з'явилися Пузач і Хмельницький.

Малюнок гри в команді було повністю змінено, поступово прививався той стиль, який на Чемпіонаті світу 1966 року стане відомим, як "англійський зразок" з чотирма півзахисниками та відкинутими догмами "персональної" опіки. В майбутньому цей стиль отримав ще більш точну назву – "тотальний футбол" і був приписаний голландцям. А в Києві він проповідувався ще 1965 року.

Завдання перед командою було поставлене дуже серйозне – стати чемпіонами СРСР. Боротьба в основному велася з торпедівцями Москви, які стали в середині сезону одноосібними лідерами, і боротьба була напружена і дуже гостра. Ціною величезних зусиль киянам вдалося випередити москвичів на одне очко й практично дотягнути своє лідерство до кінця сезону. В цьому році з 32 матчів було програно лише чотири, але остання поразка в Кутаїсі була фатальною. Саме цих двох очок і не хватило "Динамо" для перемоги в першості. Хоча інтрига чемпіонату зберігалася до останнього туру, але торпедівці усі матчі, що залишалися, виграли. Таким чином, усього лише срібні медалі. Та, як виявилось, в цьому сезоні київські динамівці показали свій кращий результат в усіх сезонах чемпіонатів СРСР за кількістю набраних командою очок (у % від можливого) – 78,12 %.

Цього ж року "Динамо" Київ першою з команд Радянського Союзу вступило на шлях добування нагород в єврокубкових турнірах. Вперше кияни виступили на міжнародній арені в сезоні 1965/66 років у Кубку володарів кубків, де перший єврокубковий матч за участю радянської команди – саме київського "Динамо", відбувся з ФК Колрейн (Північна Ірландія). В гостях "Динамо" впевнено перемогло (6-1), а вдома закріпило свій успіх (4-0). Був також подоланий і другий суперник киян - норвезький "Русенборг" з Тронхейма (4-1, 2-0).

Але не обійшлося й без прикростей. Федерація футболу СРСР, якій цього року довелося пережити прагнення команди не з Москви, знову стати чемпіоном СРСР, а цього вона просто допустити не могла й вжила все ж заходи, щоб відбити таке бажання українського керівництва футболу – оголосила догану В.А.Маслову за начебто відмову від участі гравців київського "Динамо" у збірних командах СРСР. Очевидно їм дуже хотілося забрати половину команди куди-небудь в спекотні країни не менш, як на місяць, пограти з папуасами або аборигенами, щоб команда навіть забула про чемпіонське звання. Уявіть собі стан Маслова у цій ситуації. Та нічого

не залишалося як награвати два повноцінних чемпіонських склади і, уявіть собі, це йому вдалося. І тому доказом був наступний рік.

1966 рік розпочався для київського "Динамо" дуже непросто. Ще в січні у чвертьфінальних матчах Кубка володарів кубків з шотландським "Селтіком" з Глазго (як виявилось, з майбутнім володарем Кубка європейських чемпіонів наступного сезону) кияни через погодні умови другий матч не змогли грати в рідних стінах. І тут, заради справедливості, спочатку все ж треба зупинитися на тій атмосфері, яка склалася в команді в перші роки знаходження у руля В.О.Маслова. Цей своєрідний тренер ставився на диво лояльно, якщо вести мову взагалі, до порушників дисципліни в команді. Йому, звичайно, дуже хотілося налагодити відкриті дружні стосунки з гравцями. Його мало цікавило те, чим займалися його підопічні у вільний від тренувань і матчів час, порушували вони спортивний режим чи ні. Головне, щоб вони з повною викладкою віддавали себе під час гри. І тільки, якщо хтось не справлявся з необхідними навантаженнями, то тоді застосовувалися найсуворіші заходи. Можна зараз засуджувати ці дії тренера, якого дуже поважали в столиці України, можна до них відноситися з розумінням, але факт є фактом. До усього, Маслов і сам був зовсім не з непитущих і частенько прикладався до спиртного, хоча жодного разу його не бачили у стані серйозного сп'яніння. Так ось уявіть собі команду на чолі з тренером, яка потрапляє одразу після новорічних свят до Грузії та й ще у бридкі погодні умови. Тренуватися просто неможливо – суцільна грязюка, день і ніч не перестає лити дощ. Сидіти на базі та в готелі – це просто знущання. Передбачається у найближчий час відповідальний матч з якимось "Селтіком", про який ніхто нічого не знає, і підказати не в спроможності. Усі знизують плечима й кажуть, що, напевно, ця команда набагато сильніша за "Колрейн" і "Русенборг", у яких кияни виграли абсолютно без напруги. То чи потрібно так вже серйозно готуватися до зустрічі з таким собі "середнячком"? А чи не послати все до чортів і дати можливість гравцям розслабитися "по повній схемі". Та й Маслову самому хотілося хоч якось відволіктися від такого непростого й важкого футбольного сезону, що тільки-но минув. Вважаю, читач не залишиться байдужим до всього, що наведене вище, і якось навіть спуститься з неба на землю. Неважко здогадатися, що вже перший матч у Глазго в присутності 70 тисяч шотландських вболівальників кияни провалили (0-3), а у Тбілісі шансів отримати більш значну перемогу, звісно, не було, і матч завершився унічию (1-1).

Однак у подальшому 1966 рік приніс команді "Динамо" Київ, її гравцям і тренеру незабутній успіх і визнання. Команда вперше робить "золотий дубль", виграє чемпіонат і Кубок СРСР, п'ять гравців (Банников, Поркуян, Островський, Сабо і Серебряніков) грають на чемпіонаті світу у складі збірної СРСР, найкращим гравцем сезону вперше стає Біба. Успіх приголомшуючий.

Цього року замість Базилевича з одеського "Чорноморця" прийшов в команду Поркуян і вже весною почалося формування нової лінії нападу з Пузача, Поркуяна та Бишовця. В новому чемпіонаті динамівці вперше застосували тактичну схему – 1-4-4-2. Та почали вони сезон у звичній для себе схемі – чотири форварди і два, інколи три півзахисника. Але коли 6–8 ведучих гравців команди спочатку були постійно задіяні у великій кількості тренувальних матчів збірної СРСР у більшості за межами країни, а потім п'ятірка з них разом з Масловим відправилась до Англії на Чемпіонат світу, то динамівцям просто необхідно було терміново вводити до основного складу резервістів. Перерви в той час в чемпіонаті СРСР не робили, матчі не переносили. І виявилось, що в команді вже був підготовлений чудовий резерв гарних гравців. Поява на головних ролях в основному складі Рудакова, Круліковського, Левченка, Мунтяна, Бишовця і Медвідя, було вирішальним у визначенні подальшої долі київського "Динамо". З їх появою гра динамівців зовсім змінилася. Вона була не тільки технічною і комбінаційною, але в ній з'явилася жорсткість, атлетизм і навіть часом несамовитість. Універсалізація гравців була настільки широкою, що, у порівнянні її з тотальним футболем 80-х років, напевно, гра киян не поступалася гри найкращих команд, які проповідували тотальний футбол вже через два десятки років. А з введенням ще й третього стопера (Круліковського на допомогу Турянчику та Соснихіну) такий "бетон" (схема 1-5-3-2) в обороні дозволив їм на протязі п'яти матчів підряд отримувати перемоги, забити 13 голів і пропустити... один. Залишив попереду лише двох нападаючих, флангові атаки створювали не тільки півзахисники, але частенько і захисники. Прийнятий за основу вже тоді у Києві жорсткий пресинг абсолютно по усьому полю та боротьба за ініціативу на кожній його ділянці, при цьому,

використовуючи всілякі можливості для атаки й нанесення ударів по воротах з будь-яких дистанцій, все це поставило одразу київське "Динамо" на рівень кращих клубів світу. Чудові півзахисники, напевно, найкращі за усю історію команди – Сабо, Біба, Медвідь і Мунтян були і є зразком диспетчерського мистецтва в футболі та залишилися в пам'яті уболівальників "Динамо" на багато років. Надзвичайна лінія захисту – Щегольков, Соснихін, Турянчик і Островський. Абсолютно рівноцінні воротарі – Банников і Рудаков. Про нападаючих Бишовця, Серебрянікова, Поркуяна та Хмельницького вже в той час співали пісні. Воістину команда "зірок радянського футболу". Доля

"Динамо" Київ – 1966 р.

чемпіонських медалей практично була вирішена в матчі в Києві 4 жовтня з ЦСКА – головного переслідувача киян (4-0). До речі, це був рекорд чемпіонатів СРСР, так як ще жодного разу команди не ставали чемпіонами СРСР, маючи в запасі ще 6 матчів. А також, як виявилось, в цьому сезоні київські динамівці отримали найбільше перемог в чемпіонатах СРСР в своїй історії – 23, а також показали найкращу різницю забитих і пропущених м'ячів у всіх сезонах чемпіонатів СРСР – $66-17=49$, а на фініші обігнали своїх найближчих переслідувачів аж на 12 очок. Це був безпрецедентний випадок в історії чемпіонатів СРСР.

Перевага "Динамо" Київ над абсолютно усіма командами вищого ешелону радянського футболу було настільки явною, що цілий ряд матчів закінчувалися просто з розгромним рахунком.

До цього ще кияни стали в цьому році й володарями Кубка СРСР сезону 1965/66 років. "Динамо" Київ до матчу в Ставрополі віднеслося цього разу досить серйозно і виграло його. Потім вдома був спокійно переможений ленінградський "Зеніт", а у чвертьфіналі, знову, як на зло, потрібно було грати з московським "Спартаком" – володарем Кубка минулого сезону, але на цей раз вдома. Тут вже кияни "відірвалися по повній схемі" – не залишивши ніяких шансів своїм кривдникам минулих десятиліть (4-1). У півфіналі на нейтральному полі в Тбілісі кияни обіграли мінських одноклубників, хоча й тільки у додатковий час, а у святковий день Жовтневої революції в Москві кияни зустрілися у фіналі з торпедівцями Москви - основними суперниками киян останніх років. І хоча Маслов сам був "родом з "Торпедо", але образи забути не міг. В холодну погоду гравці

"Торпедо" вийшли в спортивних штанах та рукавичках, та одразу ж вже на першій хвилині пропустили гол від Бишовця. Турянчик чудово справився з опікуванням "легендарного" Стрельцова і наприкінці зустрічі всім вже було зрозуміло, що перемогу кияни не віддадуть. Таким чином, ще за місяць до закінчення чемпіонату динамівці Києва "поклали золоті медалі до кришталевого Кубку", здійснив перший в своїй історії "золотий дубль".

1967 року, як і в минулому сезоні, динамівці не мали рівних собі. Стабільний склад, відпрацьована система гри –

проти цього у суперників контргри не було. А чудовий підбір футболістів універсального плану зробив цю команду недосяжною і в цьому році.

Ось що можна було зробити в Києві за часи знаходження у керма людини, якій український футбол буде зобов'язаний на протязі багатьох десятиріч. Саме Маслов показав, що при слухному підході до справи, при розумінні й дисциплінованості гравців, при підтримці усіх, кому футбол в місті та республіці був не байдужим, ніякі "столичні світила" не в змозі нічого зробити і протипоставити. Смішними виглядали дискваліфікації Островського, Сабо, Мунтяна, наплювательське відношення до Поркуяна – кращого бомбардира Чемпіонату світу 1966 року та безліч інших "палок у колеса" з боку Спорткомітету та Федерації. Часи "командування парадом з центру" пройшли, і футбол від цього тільки виграв.

Як виявилось, в цьому сезоні команда Маслова показала свій найкращий результат в усіх сезонах чемпіонатів СРСР за кількістю пропущених голів (в середньому за матч) – 0,3. Гравці київського захисту добились унікального результату. Воротарі Банников і Рудаков пропустили в свої ворота лише 11 м'ячів. У 28 матчах ворота киян були "на замку". Тільки у 6 матчах з 36 суперникам вдавалося забити більше одного м'яча. Був встановлений рекордний результат – на протязі 1423 хвилин (біля 16 матчів) динамівці не дозволили гостям забити в свої ворота жодного голу.

Та ще в цьому році чемпіону СРСР необхідно було серйозно підготуватись до матчів Кубка європейських чемпіонів. Напрочуд жереб знову звів динамівців Києва вже в перших матчах з шотландським "Селтіком", в той час вже володарем цього почесного трофею. На цей раз Федерація футболу СРСР вже дозволила старшому тренеру виїхати до Шотландії, щоб переглянути хоча б один з матчів "Селтіка" і це, як виявилось, дало відповідні наслідки. Кияни розраховалися з шотландцями сповна. В першому ж матчі знову в Глазго динамівці отримали важливу перемогу (2-1), а вдома звели матч унічию (1-1). Про київське "Динамо" вже почали писати в багатьох газетах світу як про супер-клуб. Однак в наступному колі динамівці переоцінили свої сили й програли посередній у європейському таблиці рангів - польському "Гурніку" з Забже.

А вже 1968 року київські динамівці стали в третій раз підряд чемпіонами країни, повторив рекорд ЦБЧА 1946-48 років, і довели, що вони є безсуперечними лідерами радянського футболу.

В тактичному плані в команді цього року була застосована ще одна новинка: на правому краю оборони став з'являтися півзахисник Ф.Медвідь, що збільшувало число оборонного редути до п'яти гравців, при цьому Турянчик закріпився на ролі "хвилеріза". Як і в минулі два роки, кожна поразка киян, а їх було усього дві, сприймалася як сенсація.

"Золотим" матчем київського "Динамо" чемпіонату СРСР 1968 року був матч за два тури до закінчення чемпіонату у Києві з одноклубниками з Тбілісі (0-0). Переслідувачі киян – московські

спартаківці відстали на 5 очок. У цьому сезоні "Динамо" Київ здобуло більше усього очок в своїй історії в чемпіонатах СРСР – 57.

1968 року до 70-річного ювілею вітчизняного футболу указом Президії Верховної Ради СРСР за успіхи, досягнуті у розвитку радянського фізкультурного руху, Віктор Олександрович Маслов був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора.

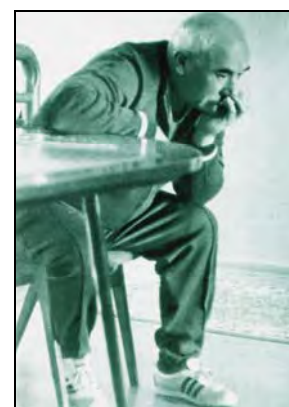

"Динамо" Київ – в третій раз підряд чемпіон СРСР - 1968 р.

Вже 1969 року після завершення матчів у підгрупі київське "Динамо" залишалося, як завжди, у лідерах - на першому місці. Однак за положенням до фінальної частини змагань команда увійшла вже на другому місці, таки пропустив вперед московський "Спартак". Вже відчувалося, що більшість провідних гравців "Динамо" знаходяться на межі своїх можливостей. Так, це була саме втома – матчі в євробубках і збірних СРСР підкосили їх фізичний стан. Ось чому й розпочав Маслов у команді планову обкатку молоді в основному складі. Стали все частіше з'являтися на полі захисники Денеж, Білоус, Гороза, Кравчук і Зуєв, півзахисники Зеленський і Мукомелов, нападаючі Кащей, Веремєєв, Боговик, Семенов та ряд інших перспективних футболістів, у тому числі один матч в основному складі зіграв і Блохін. Однак в той час вони особливих надій поки ще не подавали. Це, безумовно, позначилося на турнірному положенні.

Зустріч у Києві з московським "Спартаком" на засніженому полі була дуже важливою, тому що в разі перемоги динамівці могли розраховувати на подальший успіх. Але вони програли (0-1) і доля чемпіонату практично була вирішена. Очевидно, все ж позначилося й те, що три роки підряд ніхто так і не зміг стати справжнім суперником київському "Динамо" в боротьбі за чемпіонський титул, і склалося враження, що вони просто були впевнені у своїй невразливості, трохи знизивши вимогливість до себе. У підсумку - срібні медалі. Та все ж кращим футболістом СРСР цього року було визначено Мунтяна, а кращим воротарем Рудакова.

А от 1970 року команду покинули Банников, Сабо, Семенов і Круліковський. Дебютував в основному складі лише Онищенко – видатний в майбутньому форвард. Та ще й В.О.Маслова, в зв'язку з заборонаю сумісництва двох посад, призначили тільки начальником команди. І, звичайно, в цьому році команді було не легко. Молодь ще тільки ставала на ноги, а в команді танула та моральна єдність, яка в минулих роках була характерною для динамівського колективу. Маслов, повернувшись з Чемпіонату світу 1970 року та нічого нового там не побачивши, зустрів команду з вже підірваною дисципліною. Повернення на лаву запасних амбіційної молоді призвело до того, що тренер втратив належні важелі впливу. А критику, яка звучала все частіше, він не сприймав і, як наслідок, в найближчий час за наказом зверху його було звільнено з займаної посади. Отак розпрощався з командою цей великий спеціаліст своєї справи, з ім'ям якого пов'язаний найяскравіший і найбільш високий зліт "Динамо" Київ. До того ж, як кажуть свідки, розпрощався зі сльозами на очах, в повному розумінні цих слів.

МАСЛОВ Віктор Олександрович - півзахисник, тренер (зріст 178 см), серед

гравців московського "Торпедо" у 1964-65 рр. мав жартівливе прозвище - "Проф", а серед гравців київського "Динамо" - "Дід".

Заслужений тренер СРСР (21.07.1960 р. - знак №335), заслужений тренер УРСР (1966 р.), один з найавторитетніших футболістів в довоєнному "Торпедо" Москва, видатний тренер радянського футболу.

Народився 14 (27) квітня 1910 р. в Москві - помер 11 травня 1977 р. там же.

У футбол почав грати 1927 р. в Москві у клубній команді "Гірників". 1930 р. грав в команді РППК (Робітничий палац "Пролетарська кузня") Москва, з 1931 р. по 1940 р. у командах АМТ (Автомобільне московське товариство), ЗіС (автомобільний завод ім. Сталіна) та "Торпедо" Москва. 1941 р. (по червень) в "Профспілках-1" Москва. С липня 1941 р. по 1942 р. грав знову в "Торпедо" Москва.

У вищому ешелоні чемпіонатів СРСР за "Торпедо" Москва провів 66 матчів, забив 1 гол (+ 5 матчів 1941 р. за "Профспілки-1" Москва).

Був капітаном "Торпедо" Москва в 1936-39 рр.

Входив до складу збірної профспілок (ВЦРПС) СРСР 1934 р. і другої збірної Москви в 1934-35 рр. і 1940 р. Учасник переможного турне "Торпедо" Москва по Франції 1938 р.

Досягнення: другий призер чемпіонатів Москви 1934 р. (осінь) і 1935 р. (осінь), третій призер 1934 р. (весна), переможець Всесоюзної спартакіади профспілок 1932 р., переможець Кубка ФСЖТ (Робітничої спортивно-гімнастичної федерації Франції) 1938 р. У офіційному списку "55-ти кращих" був під №5 1938 р.

З 1942 р. по серпень 1945 р. і з 1946 р. по липень 1948 р. був головним тренером "Торпедо" Москва, у 1949-51 рр. головний тренер "Торпедо" Горький (нині - Нижній Новгород), з 1952 р. по серпень 1953 р. знову в "Торпедо" Москва. З 1954 р. по жовтень 1957 р. старший тренер ФШМ (Футбольної школи молоді) Москва. У 1957-61 рр. знову головний тренер "Торпедо" Москва, з березня 1962 р. по 1963 р. - СКА (Спортивний клуб армії) Ростов-на-Дону. Наприкінці 1963 р. був головним тренером збірної Збройних сил СРСР. У 1961 р. і в 1963-64 рр. входив до Ради тренерів збірних команд СРСР при Федерації футболу СРСР. З 1964 р. по 1970 р. головний тренер "Динамо" Київ, а 1970 р. (по вересень) – начальник команди "Динамо" Київ. З 1971 р. по серпень 1973 р. знову в "Торпедо" Москва, 1975 р. в "Арараті" Єреван.

Досягнення: під його керівництвом "Торпедо" Москва 1960 г. і "Динамо" Київ 1966 р. зробили "золоті дублі" (чемпіон і володар Кубка СРСР), "Динамо" Київ у 1966, 1967 і 1968 рр. було чемпіоном СРСР (тричі підряд), у 1965 і 1969 рр. - другим призером чемпіонатів СРСР, у 1964 і 1966 рр. - володарем Кубка СРСР; "Торпедо" Москва 1960 р. було чемпіоном СРСР, у 1957 і 1961 рр. - другим призером чемпіонатів СРСР, за його участю "Торпедо" Москва у 1945 і 1953 рр. було третім призером чемпіонатів СРСР, у 1952, 1960 і 1972 рр. - володарем Кубка СРСР, у 1957 і 1961 рр. - фіналістом Кубка СРСР, чемпіоном і володарем Кубка Москви 1944 р.; "Арарат" Єреван 1975 р. був володарем Кубка СРСР, команда ФШМ Москва була переможцем розіграшу призу Всесоюзного спорткомітету для команд футбольних шкіл молоді 1955 р., збірна Збройних сил СРСР переможцем Чемпіонату дружніх армій 1963 р.

Закінчив школу тренерів при Центральному інституті фізичної культури ім. Сталіна (потім ЦДОЛФК - Центральний Державний ордена Леніна інститут фізичної культури).

Щедро ділився своїми ідеями та спостереженнями в спортивній пресі.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1968 р.), Почесним знаком Федерації футболу СРСР (1967 р.).

З 1983 р. у Москві юнацькі команди розігрують Приз пам'яті В.О.Маслова.

ОФІЦІЙНИЙ КЛУБНИЙ ЖУРНАЛ

www.fc.dynamo.kiev.ua

ДИНАМО

КИЇВ

ТЕЛЕФОН: ПЛАНЕТЬ 03(86) 7016

Анатолій
КОЛОМІЄЦЬ

**НАРИСИ ДО ЖУРНАЛУ
"ДИНАМО" КИЇВ"
(2009 - 2019 рр.)**

Частина 2

2021

Оригінал тексту статті А.Коломійця
"Севідов – творець «Динамо» сідесятих" з журналу
"Динамо" Київ" №6(47)-грудень 2009 р. (с.64-67)
до редагування М.Несенюком

НЕЗРІВНЯНИЙ САН САНИЧ

Олександр Олександрович Севідов – один з кращих тренерів радянського футболу за всі роки. Вмів здобути максимум можливого з позитивних якостей своїх гравців. Завдяки цьому у найкоротшій термін створював боекздатні, згуртовані команди, які успішно вирішували турнірні завдання. Прищеплював гравцям віру в себе, чудово почував їх настрої, володів футбольною інтуїцією, яка була властива не багатьом. Сміливо висував молодих футболістів, але робив це тільки коли переконувався в їх готовності грати на якісно іншому рівні. Завжди був у курсі найновіших тактичних і методичних віянь. На протязі багатьох років регулярно виступав у спортивних друкованих виданнях з оглядами та аналітичними статтями.

"Російський футбол за 100 років". Енциклопедичний довідник. Москва. РФС. 1997 р.

1970 року призначений старшим тренером В.В.Терентьев не впорався з тими великими завданнями, які до нього спроможний був здійснювати В.О.Маслов, і замість нього вже наприкінці року до київського "Динамо" було запрошено більш гідного для цього **Олександра Олександровича Севідова**. Навряд чи хто відмовився б тренувати такий колектив одностудців, яким було київське "Динамо", але вибрали найкращого в ті часи, звісно, крім "укорінившись" московських світл. Цей неабиякий спеціаліст за усіма показниками підходив для цього: м'який, інтелігентний, приємний у спілкуванні. І саме такий наставник був потрібен втомленій від збуджуючих її нервових потрясінь команді.

І хоча команду до нового сезону покинуло багато може й перспективних гравців, але не менше було й запрошено. Узяти хоча б Романа Журавського з Житомира, Стефана Решко з Одеси та Сергія Доценка з Ташкента. "Кістяком" команди залишалися Є.Рудаков, В.Матвієнко, Ф.Медвідь, В.Сосніхін, В.Мунтян, В.Серебряников, В.Трошкін, О.Блохін, А.Бишовець, В.Веремєєв, В.Онищенко, А.Пузач і В.Хмельницький.

Особливо відбилося на грі команди придбання Віктора Колотова, якого Спорткомітет СРСР дискваліфікував наприкінці минулого року на один год. Тут вже прийшлося втрутитися партійному керівництву України та, безперечно, прикласти багатьох зусиль новому тренеру. Та напевно, якби не необхідність грати у збірній СРСР, то було б важкувато побороти "богів влади", але якось все ж все вляглося. І цей гравець, віддячив тим, хто не дав його скривдити, і будучи від Бога природженим футболістом, зробив для Києва, мабуть, не менш, ніж вже сяюча на горизонті "зірка" ще одного супергравця – Олега Блохіна.

І ось команда, яка начебто вже видохлась, буквально воскресла. Вже з початку чемпіонату "Динамо" одразу спіймало свою гру, потужно розпочав чемпіонат 1971 року. За визнанням самих динамівців, вирішальну роль у їх успіху зіграло покращення обставин усередині команди. До речі, позитивно на цьому відбилася дискваліфікація за порушення спортивного режиму Левченка та Данилюка. Дуже добре була поставлена в команді виховна робота. І команда стала чемпіоном СРСР 1971 року. Мало того, динамівці стали чемпіонами з надзвичайною легкістю – ще за два місяці до закінчення першості вони були вже недосяжними для суперників. "Золотим" матчем у цьому сезоні став матч вже 28 вересня у Києві

з львівськими "Карпатами" (1-0) ще за півтора місяці (за 3 тури) до закінчення чемпіонату. Переслідувач – ереванський "Арарат" відстав від чемпіонів на 7 очок. А в розігрішці Кубка СРСР команда, на жаль, дійшла тільки до 1/8 фіналу, ще весною на півдні програвши ленінградському "Зеніту".

"Динамо" Київ – чемпіон СРСР 1971 р.

У цьому році київське "Динамо" завоювало шість почесних призів радянського футболу: "Двома складами", "Великого рахунку", ім. Г.Федотова (за найбільшу кількість м'ячів в чемпіонаті), "За кращу різницю забитих і пропущених м'ячів", "Агресивного гостя" та "Кубок прогресу". Найкращим в СРСР футболістом року і найкращим воротарем став Євген Рудаков.

Вшанування чемпіонів СРСР 1971 року було проведено тільки наступного року 15 січня у Жовтневому Палаці культури. Після вручення заступником начальника Управління футболу Комітету з фізкультури та спорту при Раді Міністрів СРСР Г.Кофановим призу за перемогу в чемпіонаті СРСР старшому тренеру О.О.Севидову та капітану команди А.Бишовцю, золоті медалі чемпіонів, дипломи й вимпели були вручені 15 гравцям команди, які відіграли не менше 50% матчів у чемпіонаті, та усім тренерам. Після вручення почесних призів уже традиційно відбувся великий концерт майстрів мистецтв.

Трохи менш успішним для команди виявився наступний 1972 рік, у якому кияни спромоглися завоювати лише срібні нагороди чемпіонату СРСР і тільки два почесних призи радянського футболу – приз ім. Г.Федотова (за найбільшу кількість м'ячів в чемпіонаті) та "Честь прапору" (за найбільш дієву допомогу збірній СРСР). До речі цього року у складі збірної країни срібними призерами Чемпіонату Європи в Бельгії стали кияни Є.Рудаков, В.Колотов і В.Трошкін, а бронзовими призерами Олімпійських ігор у Мюнхені – ті ж Є.Рудаков і В.Колотов та ще й О.Блохін. Він же вперше в історії київського футболу та "Динамо" Київ став володарем призу "Найкращому бомбардиру сезону" з 14 забитими м'ячами. А Є.Рудаков втретє та другий рік підряд був признаний кращим воротарем країни.

Цього року до команди О.О.Севидов запросив В.Шевченка з "Нефтчі", М.Фоменка з "Зорі", В.Самохіна з "Кривбасу", О.Бойко з "Буковини" та свого молодого динамівця В.Лозинського, а покинули команду В.Онищенко, О.Прохоров, Р.Журавський, В.Кашей і А.Боговик, а в середині сезону ще й В.Серебряников.

Нажаль цього року довго хворів В.Мунтян, а А.Бишовець не встигав заліковувати травми. Серйозна травма та операція вивела з ладу В.Шевченка. Але в повну свою силу загравав Олег Блохін та, як завжди, виділявся своєю грою Віктор Колотов.

Щодо участі у Кубку СРСР, то знову кияни зупинилися тільки на 1/8 фіналу. А у розігрішці Кубка європейських чемпіонів динамівці успішно пройшли і австрійський "Сваровски-Ваккер" з Інсбруку (1-0 в гостях та 2-0 вдома) та польський "Гурник" з Забже (2-0 вдома та 1-2 в гостях).

На цей раз вшанування других призерів чемпіонату пройшло досить скромно 30 грудня в клубі МВС, хоча і з присутністю голови Федерації футболу СРСР В.Гранаткіна.

Наступний 1973 рік одразу ж розпочався для "Динамо" Київ невдачею – у Кубку європейських чемпіонів вони не змогли пройти багатократного володаря цього найпочеснішого європейського клубного призу – іспанський "Реал" з Мадриду (0-0 вдома та 0-3 на виїзді) і вибули з подальшої боротьби за цей почесний приз.

І хоча цього року команду покинули ветерани Ф.Медвідь, В.Хмельницький і В.Шевченко, але команда обзавелася Л.Буряком з "Чорноморця", а також до неї повернувся з "Зорі" і В.Семенов.

Залишивши боротьбу за Кубок європейських чемпіонів, команда київського "Динамо" довгий час не могла прийти до тями. А тим часом у чемпіонаті з'явився новий лідер – ереванський "Арарат". Ось саме поєдинок з ним був настільки захоплюючим, що до глибокої осені держав усіх у напрузі. Хоча кияни і підсилювали постійно міцність гри, але їх стан був дуже важким і головним чином тому, що вони залишилися з одним нападником - Олегом Блохіним. І Бишовець, а потім і Пузач перестали виступати. Обов'язки форвардів прийшлося виконувати то Колотову, то Трошкіну, але це не вирішувало проблеми. І кияни змушені були вдовольнитися повтором свого минулорічного досягнення, знову срібні медалі чемпіонату. Зверніть увагу, це звання других призерів чемпіонату вже сприймалося як невдача, як крок назад. Усі вимагали тільки перемог.

Цього року кияни завоювали лише один почесний приз радянського футболу – "Честь прапора", бо грали за збірну СРСР 6 гравців команди. Але за референдумом щотижневика "Футбол-Хокей" все ж кращим футболістом СРСР було визнано Олега Блохіна, він же цього року був і найкращим бомбардиром у СРСР.

Та й на міжнародній арені кияни цього року спочатку грали непогано, По-перше, вони виграли достатньо престижний міжнародний турнір в Іспанії у Вальядоліді, де спочатку обіграли уругвайський "Пеньяроль" з Монтевідео (3-0), а потім у фіналі й хазяїв турніру – місцевий "Реал Вальядолід Депортіво" (2-1) і завоювали метрової висоти зроблений з срібла чудовий приз. Такий приз з'явився в колекції киян вперше. По-друге, кияни непогано розпочали вперше боротьбу за Кубок УЄФА, обігравши норвезький ФК Фредрикстад (1-0 на виїзді та 4-0 вдома) і датський "БК-1903" з Копенгагена (1-0 вдома та 2-1 на виїзді). Навіть в Києві був обіграний німецький ВфБ Штутгарт (2-0), але на виїзді кияни все ж програли – 0-3.

Ось він – гол, який залишив киян без Кубка СССР

ереванським "Араратом", увійде назавжди в історію команди. По-перше, ця команда киянами якось особливо і не сприймалася, і вони вважали що перемога у них вже "в кишені". До того ж ще за хвилину до кінця гри рахунок був 1-0 (гола було забито у другому таймі з пенальті) і вже за 3 хвилини до кінця матчу О.О.Севидов міняє Буряка і навіть Блохіна, щоб володарями Кубка стало якнайбільше гравців команди. І раптом – пропущений гол на останній хвилині матчу. В додатковий час напад без лідера, звичайно, аж нічого не може зробити, і команда програє єдиний раз у своїй історії фінальний матч Кубка.

Але найбільш драматичні події цього року проходили у розігрішці Кубка СРСР і не на попередніх етапах, де кияни без особливої напруги обіграли усіх учасників ("Авангард" Харків – 3-0,3-0; "Кайрат" Алма-Ата – 1-1, 2-1 та ЦСКА Москва – 2-0,3-0), а вже з півфіналу з одноклубниками Москви – 1-1 вдома, та 1-1 в Москві і тільки за 11-метровими після матчевими ударами вони пробиваються до фіналу. Та те, що їх очікувало 10 жовтня з

ДИНАМО. КИЇВ - АРАРАТ.	
ГОЛИ	ЗАБИЛИ
61 МИН КОЛОТОВ	ДИНАМО Н 3
89 МИН ИШТОЯН	АРАРАТ Н 2
103 МИН ИШТОЯН	АРАРАТ Н 2

Уся трагедія на табло

Та й взагалі, цьому матчу судилося увійти до "футбольної хрестоматії" як приклад покарання за передчасну самозаспокоєність. Помилка тренера була фатальною, його відставка була тут же вирішена. Приїхавши до Києва, він вже знав, що потрібно здавати повноваження. Хочеться звернути увагу читача, як "красиво" все це було обставлено: на колегії Спорткомітету УРСР в середині жовтня, практично одразу після фінального матчу, було розглянуто питання про стан... політико-виховної роботи у київському "Динамо" та були відмічені серйозні прорахунки, що, як було підсумовано, й перешкодило команді стабільно проводити матчі. Виходячи з цього, а також за проханням Уккрани ВФСТ "Динамо" та Федерації футболу УРСР і вимагалася зміна тренера. О.О.Севидов одразу поїхав до Москви, хоча йому було прикро та образливо, що не дали йому попрацювати з командою, як він про це замислив, що ще не "стала на ноги" та молодь, особливо О.Блохін, якого він залучив до основного складу команди та на якого розраховував найближчим часом. На щастя, на цей раз не на шкоду, як завжди в таких випадках буває, а на користь, прийшов тренувати команду В.В.Лобановський.

До речі, не закінчилася на цьому й тренерська кар'єра Олександра Олександровича – незламного оптиміста, який вірив у добро й справедливість, не дивлячись на підступність злостивого оточення та удари життя. Епопея, що принесла йому не тільки чимало лаврів, але й велику кількість сердечних ран, які в кінці кінців і звели його передчасно до могили. Він був людиною з великої літери, вмів бачити багато й далеко, тому й вмів прощати своїх кривдників і ніколи не сумнівався у таких чинниках, як честь, гідність та порядність. Лише хочеться подякувати долі, що були в історії нашого славетного "Динамо" біля його керма такі особистості.

СЕВИДОВ Олександр Олександрович - центральний і півсередній нападник, тренер (зріст 178 см), серед шанувальників футболу мав прізвисько - "Кутузов".

Майстер спорту СРСР, заслужений тренер СРСР (23.01.1968 р. - знак №643), заслужений тренер Білоруської РСР (1963 р.), один з найкращих тренерів радянського футболу.

Народився 5 вересня 1921 р. у Москві - помер 15 квітня 1992 р. у Москві.

У футбол почав грати 1936 в. у Москві в клубній команді "Старт". 1939 р. грав у "Динамо" Казань, 1940 р. у "Харчовику" Москва, 1941 р. (по червень) у "Динамо" Мінськ. У 1942-45 рр. грав у "Крилах Рад" Москва, а у 1946-48 рр. у "Торпедо" Москва. У 1949-50 рр. грав у дублюючому складі "Локомотива" Москва. Тяжка травма (перелом ноги) 1946 р. перервала його футбольну кар'єру.

У вищому ешелоні чемпіонатів СРСР провів усього 22 матчі, забив 12 голів: за "Крила Рад" Москва - 16 матчів, 10 голів; за "Торпедо" Москва - 6 матчів, 2 голи (+ 7 матчів, 1 гол за "Динамо" Мінськ 1941 р.).

Учасник поїздки ЦБЧА (Центрального Будинку Червоної Армії) Москва в Югославію восени 1945 р.

Особливих досягнень, як футболіст, не мав.

У 1951-57 рр. був головним тренером команди м.Ступіно Московської області, з 1958 р. по серпень 1960 р. "Молдови" Кишинів, 1961 р. був тренером ФШМ (Футбольної школи молоді) Москва. З 1962 р. по серпень 1969 р. головний тренер "Білорусі" (з 1963 р. - "Динамо") Мінськ, а 1970 р. "Кайрату" Алма-Ата. З 1971 р. по жовтень 1973 р. головний тренер "Динамо" Київ. 1974 р. старший тренер ФШМ Москва. З 1975 р. по лютий 1979 р. головний тренер "Динамо" Москва, у 1981-82 рр. "Локомотива" Москва, з листопада 1983 р. по червень 1985 р. знову в "Динамо" Москва. 1987 р. (по травень) головний тренер "Нефтчі" Баку, а з квітня 1989 р. по липень 1990 р. "Ротора" Волгоград. З 1991 р. по березень 1992 р. тренер-консультант "Спартак" Владикавказ.

Досягнення: під його керівництвом "Динамо" Київ стало 1971 р. чемпіоном СРСР, другим призером чемпіонатів СРСР 1972 р. і за його участю 1973 р., фіналістом Кубка СРСР 1973 р.; "Динамо" Москва - чемпіоном СРСР 1976 р. (весна), третім призером чемпіонату СРСР 1975 р. і володарем Кубка СРСР 1977 і 1984 рр.; "Динамо" Мінськ - третім призером чемпіонату СРСР 1963 р. і фіналістом Кубка СРСР 1965 р.; "Кайрат" Алма-Ата 1970 р. став переможцем турніру в першій групі та вийшов до вищого ешелону; команда м.Ступіно виграла 1954 р. чемпіонат РРФСР і увійшла до класу "Б"; команда ФШМ Москва 1974 р. зайняла 2 місце у Всесоюзних юнацьких змаганнях.

Закінчив школу тренерів при Московському Центральному інституті фізичної культури ім. Сталіна (потім ДЦОЛФК - Державний центральний ордена Леніна інститут фізичної культури) 1950 р.

Нагороджений орденом "Знак Пошани" 1968 р. та Почесною грамотою Верховної Ради Білоруської РСР.

Батько відомого нападника московського "Спартак" – Юрія Севидова.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Вперше у збірній України"
до журналу "Динамо" Київ" у 2009 році (стаття не була опублікована)

Вперше у збірній України

Герб УСРР до 1937 р.

Ще 4 квітня 1919 року в Українській Соціалістичній Радянській Республіці (таку назву мала республіка до 1937 року) постановою ЦК КП(б)У було введено обов'язкове військоове навчання усіх комуністів.

У.С.Р.Р.

Прапор УСРР до 1937 р.

В 1924 году было намечено проведение II Всесоюзного праздника физической культуры, финальные соревнования которого планировалось провести в Москве с участием сборных республик, входящих в СССР. В преддверии этого праздника к Первомайским праздникам ожидался приезд в СССР сборной команды Рабочего спортивного союза Германии в ответ на прошлогодний визит сборной РСФСР в Германию. Устанавливались нормальные взаимоотношения между странами. Один из матчей этой сборной планировали провести 4 мая в Харькове.

А в это время в столице Украинской ССР - Харькове, чтобы не ударить лицом в грязь, тем, кому предстояло впервые в истории украинского футбола померяться силами с немцами, необходимо было проверить заблаговременно свои возможности. Уже 13 апреля в городе был проведен контрольный матч между первой и второй сборной Харькова. В состав первой сборной включили Норова (только что переехавшего из Николаева), К.Фомина, С.Грушина, Привалова, В.Фомина. Уса, Костикова, Шпаковского, Натарова, Кротова и Казакова. Благодаря центральной тройке нападения первая сборная крупно выиграла матч – 6:0. А 15 апреля матч повторили, в большей части для того, чтобы лучше наиграть состав первой сборной. Опять победа – 5:1. Однако было желание проверить силу сборной Харькова на сборной команде из футболистов других украинских футбольных центров того времени и в первую очередь на лучших игроках Одессы и Николаева.

Парадоксально, однако, несмотря на то, что сборная Украинской ССР формально уже имела в своем активе два проведенных матча в 1922 году, она еще до этого времени ни разу не была сформирована. Имеется в виду именно сборная команда лучших игроков из разных городов и регионов республики. В 1922 году это была сборная только одного города – столицы Украинской республики. С какой бы точки зрения этот вопрос не рассматривался, но факт есть факт. До 1924 года никто даже не помышлял заняться созданием такой команды, а в 1924 году ее вынуждены были сформировать, а не просто кому-то вдруг захотелось ее создать. Этого требовали условия участия во Всесоюзном празднике физической культуры, ведь на нем предполагалось дать возможность каждой республике защищать свою честь сборной командой республики. И эти условия были четко доведены до руководства спортом в УССР.

Именно такую сборную в Харькове и начали готовить. К этому времени состав этой сборной был уже определен: **Борис Войтенко** (Николаев) – **П.Роман** (Одесса), **Владимир Грушин** (Николаев) – **Василий Котов** (Одесса), **Владимир Фомин** (Харьков), **Иван Привалов** (Харьков) – **Арон Коген** (Одесса), **Александр Шпаковский** (Харьков), **Иван Натаров** (Харьков), **Николай Кротов** (Харьков) и **Валентин Прокофьев** (Одесса). Так выглядел первый состав сборной УССР первого созыва.

А ко всему еще оказалось, что правительство Германии почему-то отказало своим футболистам в визах, и матч между немецкими и харьковскими футболистами

пришлось отменять. Но на него уже даже билеты на стадион "Спартак" все были давно распроданы. Праздник портить было не в правилах руководителей тех времен. Естественно, требовалось заинтересовать зрителей не менее увлекательным матчем. И Харьковскому губернскому Совету физической культуры, возглавляемому в то время энергичным и требовательным В.Конотопом, долго размышлять не пришлось, ведь в городе уже были игроки сборной УССР из других городов. Поэтому, ничего лучшего не оставалось, как провести матч сборной Харькова **со сборной всей республики**.

4 мая 1924 года впервые официально сформированная сборная УССР получила первое в своей истории боевое крещение в матче со сборной Харькова на поле лучшей в то время в УССР спортивной площадке им. Спартака при переполненных трибунах. Эта дата **является датой создания сборной Украины**, и даже если кто-то считает ее не национальной сборной, то все же это была сборная суверенной Украинской Социалистической Советской Республики, хотя уже в составе СССР.

Повезло, что на всесоюзной и республиканской аренах, пресытившись организационными реформами, а также соревнованиями прошлого года, как в 1929 году, так и в следующем 1930 году никаких соревнований всесоюзного и республиканского масштаба не проводилось. На ведомственном уровне в начале августа 1929 года в Москве прошел I Всесоюзный праздник (Спартакиада) ВПСО "Динамо", председателем Центрального Совета которого был "главный чекист" Г.Ягода. Сборная "Динамо" УССР, состоящая в основном из харьковчан, пробилась в полуфинал этих соревнований. А лидеры харьковчан В.Фомин и И.Привалов даже были включены в состав сборной Центрального совета (ЦС) "Динамо".

Матч сборных УССР и РСФСР 1929 г. в Москве: Н.Старостин (РСФСР) и И.Привалов (УССР) - справа

В этом году первыми пригласили сборную УССР в Москву россияне. На этот матч, который приурочили к открытию V Всесоюзного съезда Советов **26 мая**, сборная УССР вышла в своем боевом составе, вот только в защите вместо К.Фомина играл харьковчанин **Бобрышев**, а на краю нападения вместо Владимирского одессит Штрауб. Этот принципиальный матч закончился победой **сборной РСФСР** со счетом – **1:0**. Следует отметить, что в составе сборной РСФСР играл воспитанник николаевского

футбола и в будущем динамовец Киева **Валентин Прокофьев**. Однако к этому необходимо относиться попроще, ведь все были гражданами единого Союза. Например, за сборную Украины позднее играли и грузин Жордания, и целый ряд россиян.

Протокол матча:

Сборная РСФСР – Сборная УССР - 1:0 (0:0)

26 мая. г.Москва. Ст."Динамо". Товарищеский матч. 35 000 зр.

Судья: Васильев (Москва).

РСФСР: Соколов - Александр Старостин, Ежов – С.Егоров, Ф.Селин, Никишин – Николай Старостин, В.Блинков (Ковалев – 32 м.), П.Исаков, Павлов, **Валентин Прокофьев**.

УССР: Норов – Бобрышев, Кладько – Привалов, В.Фомин, Н.Фомин – Штрауб, Шпаковский, Мищенко, Алферов, Губарев.

Голы: 1:0 – Павлов (60 м.).

На 23 м. Блинков получил травму и покинул поле, а замену провели через 9 минут.

Интересный факт!

Именно 26 мая 1929 года в СССР был проведен первый полный радиорепортаж с футбольного матча, а именно с матча сборных РСФСР и УССР, проходившего в Москве на стадионе "Динамо". В перерыве перед микрофоном выступали делегаты V Всесоюзного Съезда Советов.

На ответный матч **сборная РСФСР** приехала в **Харьков** уже **2 июня**, и этот матч также был посвящен на этот раз V пленуму Красного Спортинтерна, который проходил в Харькове. Состав сборной РСФСР был уже не тот, что в Москве. На этот раз большая часть сборной была представлена ленинградцами. В первом тайме россияне забили гол, а ответный мяч украинские футболисты забили только в конце игры, и матч завершился с ничейным счетом – **1:1**. С хорошей стороны показал себя в этом матче впервые играющий за сборную одесский нападающий **Николай Легков**. К сожалению, полные составы команд неизвестны, но протокол этого официального матча, пусть даже неполный, необходимо предоставить читателю:

Протокол матча:

Сборная УССР - Сборная РСФСР - 1:1 (0:1)

2 июня. г.Харьков. Ст."Металлист". Товарищеский матч. 18 000 зр.

Судья: Иоселевич (Харьков).

УССР: Привалов, Кладько, Шпаковский, Легков, Губарев...

РСФСР: Бутусов, Егоров, Архангельский (Коротков, ... м.),...

Голы: 0:1 – Архангельский (33 м.), 1:1 – Шпаковский (84 м.).

Уже в августе 1929 года сборную республики попытались сформировать из лучших игроков несколько большего числа городов Украины. Впервые в сборную УССР были включены и киевские футболисты, когда эта сборная должна была встретиться в заранее оговоренном официальном матче в Харькове со сборной рабочих клубов Нижней Австрии. Перед этой встречей австрийская команда посетила Киев и провела два матча (выиграла у "Динамо" Киев и проиграла сборной профсоюзов Киева), а в Харькове за день до матча победила сборную металлистов столицы Украины. То есть соперник был выбран не из рядовых на то время для команд СССР. Эта команда не первый год приезжала в СССР, и в большинстве матчей преимущество было на стороне австрийских футболистов.

Матч 1929 г. "Динамо" Киев – сб. Нижней Австрии

24 августа в харьковской газете "Пролетарий" был опубликован состав сборной УССР к этому матчу: Иван Клименко (Одесса) - Бобрышев (Харьков), Петр Семенов (Харьков) - Капустин (Харьков), Андро Жордания (представлял Днепропетровск), Иван Привалов (Харьков) – **Михаил Малхасов** (Киев), Александр Штрауб (Одесса), Яков Алферов (Харьков), Николай Кротов (Харьков), **Михаил Печеный** (Киев).

М.Малхасов

М.Печеный

27 августа на харьковском стадионе "Металлист" состоялся этот матч со сборной Нижней Австрии. **Это было первое участие киевского динамовца Михаила Печеного,** хотя и совсем недавно играющего в Николаеве, **в матче в составе сборной УССР.** А вместо Малхасова все же решили поставить харьковчанина Шпаковского. Уже в первом тайме сборная УССР вела 3:1 (первый гол забил Н.Кротов, затем два гола забил одессит А.Штрауб), а перед самым окончанием матча был забит еще один гол (Я.Алферов) и окончательный счет этого поединка – **4:1** в пользу сборной УССР.

Протокол матча:

Сборная УССР – Сборная Нижней Австрии - **4:1** (3:1)

27 августа. г.Харьков. Ст. "Металлист". Товарищеский матч. 12 000 зр.

Судья: Иоселевич (Харьков).

УССР: Клименко – Бобрышев, Семенов – Привалов, В.Фомин, Жордания – Штрауб, Шпаковский, Алферов, Кротов, Печеный.

Нижняя Австрия: .....

Голы: 1:0 – **Кротов** (20 м.), 2:0 – **Штрауб** (30 м.), 2:1 – правый край (35 м.), 3:1 – **Штрауб** (37 м.), 4:1 - ... (87 м.).

ПЕЧЕНЫЙ Михаил Фёдорович - левый крайний нападающий, тренер, судья (рост 181 см).

Заслуженный тренер УССР (1961 г.), судья республиканской категории.

Родился 8 (21) ноября 1906 г. в г. Николаеве – умер 14 ноября 1980 г.

В футбол начал играть в 1923 г. в Николаеве в клубных командах "Желдора". В 1927-28 гг. играл в команде "Райком металлистов" Николаев. В начале 1929 г. играл в "Динамо" Тифлис (ныне - Тбилиси). **С 1929 г. по июнь 1933 г. в "Динамо" Киев.** С июля 1933 г. в "Динамо" Одесса, в 1934-36 гг. в "Динамо" Горький (ныне – Нижний Новгород), затем в "Спартаке" Киев в 1937 г. и в клубных командах **"Динамо" Киев в 1938 г.**

Входил в состав сборной Николаева в 1926-28 гг., **сборной Киева в 1929-33 гг., сборной УССР в 1927-33 гг., сборной Всесоюзного ПСО "Динамо" в 1929 г. и играл в 1931 году во второй сборной СССР.** В составе сборной Николаева играл в ее первом международном матче с командой ТУЛ (Финляндия) в 1928 г. и забил 1 гол.

Достижения: второй призер чемпионата УССР в 1927 г., третий призер - в 1928 г., **второй призер чемпионата ПСО "Динамо" в 1929 г.** В неофициальных списках (составлены журналом "Физкультура и спорт") - "44-х лучших" был под № 3 в 1928 г. и "33-х лучших" - под № 3 в 1930 г.

С 1939 г. по август 1940 г. был главным тренером "Динамо" Киев, во время войны тренировал "Динамо" Алма-Ата в 1942-43 гг., а после войны - "Спартак" Львов в 1945-47 гг. В 50-е - 60-е годы тренировал юных футболистов во Львове.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Микола Трусевич – воротар, увічнений у камені" з журналу "Динамо" Київ" №1(48)-лютий 2010 р. (с.60-63) до редагування М.Несенюком

Гей, воротар, готуйсь до бою!

(до 100-річчя з дня народження легендарного Миколи Трусевича)

Микола Олександрович Трусевич – один з найкращих воротарів радянського футболу другої половини 30-х. У довоєнні часи став воротарем-новатором: вибігав за межі штрафного майданчика, верхові м'ячі вибивав кулаками, удари низом інколи навіть парирував ногами. Відзначався сміливістю, незворушністю, вмінням точно адресувати м'яча партнерам ударами з напівльоту та рукою. Воратар самобутньої обдарованості. Трусевич вніс свій вклад до розвитку вітчизняної воротарської школи.

"Російський футбол за 100 років". Енциклопедичний довідник. Москва. РФС. 1997 р.

Команда "Харчовики" Одеса 1929 р. (у центрі з м'ячем сидить юний Трусевич – одно з перших фото з його зображенням)

Ще хлопчиком у Одесі з 1925 року Микола, як гравець 4-ої категорії, у команді "Харчовиків" виявив значні здібності й підкорив глядачів своєю сміливістю, точним розрахунком і блискучою грою. А у 1929 році це був вже блискуче сформований футболіст – улюбленець одеських вболівальників. Цей худорлявий, високий, трошки незграбний парубок міцно захищав ворота своєї команди.

У двобої він програвав вкрай рідко, а при подачі кутового або при прийомі верхового м'яча обіграти його було практично неможливо. Начебто вже здавалося, що гол неминучий, але в останню мить він в карколомному стрибку брав "мертвого" м'яча. У

Миколу повірили, а це надавало спокою, енергії й сили захисним редутам, впевненості усій команді.

До нього вважалося правилом, щоб голкіпер знаходився у воротах і не втручався "не в свою справу", але саме Трусевич зробив висновок, що у вартового воріт повинен бути значно ширший діапазон гри й довів це на практиці. Він першим у Радянському Союзі почав грати у штрафному майданчику та навіть за його межами, відкривши таким чином нову тактичну сторінку – "вихід на перехват м'яча". Микола одним з перших зрозумів, що при двох беках дуже багато простору у нападників і почав виконувати для прикриття проломів роль ще одного захисника, тобто вже тоді передбачив майбутню тактику за системою "дубль-ве". В цих випадках він діяв напрочуд обережно, проявляв холонокровність, вичікував, а потім діяв блискавично.

До речі, саме він відрізнявся ще й тим, що ніколи безцільно не вибивав м'яча, його удари були точними і він мабуть і в теперішні часи був би зразком того, як потрібно адресувати м'яча партнеру і як саме воротар може розпочати атаку.

Перший свій міжнародний матч Трусевич провів ще 1930 року у складі другої збірної Одеси проти австрійської команди. І саме завдяки йому у цьому матчі була отримана перемога – 3:1. А вже 1933 року Трусевича запросили до недавно створеної в Одесі команди "Динамо", честь якої він захищав 3 роки.

Завдяки миттєвій реакції та фантастичним стрибкам він був помічений футбольним керівництвом України тих часів, і коли 1935 року почали готувати збірну республіки до поїздки на

традиційний у ті часи фестиваль робітничого спорту, який у цьому році проводився у Франції, однозначно запросили саме Трусевича на роль воротаря збірної. І не помилилися, бо саме Трусевич

своєю майстерністю підкорив тамтешніх шанувальників футболу. Особливо він відзначився у легендарному матчі збірної України з професійним французьким клубом "Ред стар" Париж, в якому наша збірна перемогла – 6:1. Керівник української делегації, голова ВРФК С.І.Андрєєв писав тоді: *"Хорошо играли все, но если отмечать отдельных игроков, то первым среди всех следует назвать нашего вратаря Трусевича. В матче с "Ред Старом" он показал чудесную технику, брал такие мячи, что можно было только удивляться"*.

Збірна України у матчі з «Ред стар» Париж (Франція) 1935 р.

збірну Праги та, нажаль програла, але з мінімальним рахунком – 0:1, тобто показала себе гідним суперником, проявив майстерність і наполегливість. Та вже 18 вересня у Москві збірна УРСР теж програла, на цей раз збірній Москви – 2:6. Звичайно, позначилася втома українських гравців, які грали у незмінному складі. В обох цих матчах ворота захищав М.Трусевич.

Наступні матчі він провів вже за рідні одеські команди: 24 жовтня за "Динамо" у зустрічі з київськими одноклубниками (2:6) та 8 листопада за збірну Одеси у матчі зі збіроною СРСР, що тільки-но повернулася з Туреччини (0:0). Нажаль, як збірна СРСР, так і збірна УРСР провели цього року свої останні поєдинки довоєнного періоду, тому Трусевичу так і не вдалося зіграти у складі збірної Радянського Союзу. Та й взагалі доля воротаря Миколи Трусевича була вже вирішена керівниками спорту республіки та динамівських структур. У зв'язку з тим, що динамівці Києва були єдиною командою, яка повинна була захищати честь України у вищому ешелоні радянського футболу – вперше запровадженому чемпіонаті СРСР серед показових команд країни, Трусевича було переведено до Києва. Цікаво те, що одесити дали на це

Збірна УРСР на матчі зі збіроною Москви 1935 р.

М.Трусевич бере верховий м'яч

В осінньому чемпіонаті СРСР Трусевич теж зіграв більшість матчів (5 з 7), але кияни призове місце так і не зайняли. Та Трусевич восени цього року в Одесі все ж таки зіграв зі збірною Туреччини у складі "Динамо" Одеса (його запозичили на цей матч – тоді це частенько практикувалося) – 2:1 перемогли одесити.

1937 рік кияни розпочали з перемоги у першому розіграші Кубка України, який розпочався як весняна першість УРСР, але після виготовлення

"Динамо" Київ на тренувальному зборі в Одесі 1940 р.
(в центрі в першому ряду М.Трусевич)

і три голи забив Трусевичу знаменитий Лангара, але цей матч був для команди напевно найзначнішою подією тих часів.

1938 року у четвертому чемпіонаті СРСР Трусевич зіграв вже більше половини матчів, але команда зайняла лише 4 місце у чемпіонаті. А у наступних двох роках досягнень у київського "Динамо" вже не було. Та з приходом до керма команди наприкінці 1940 року такого авторитетного спеціаліста, як М.П.Бутусов, усі чекали значних змін.

Вже 15 березня 1941 року динамівці виїхали в Одесу на традиційні тренувальні збори, після яких у чемпіонаті СРСР вони зіграли 9 матчів. Після 7 турів у турнірній таблиці кияни ділили з одноклубниками з Тбілісі

згоду без усяких перепон та й шанувальники футболу начебто навіть вітали таке "підвищення у кваліфікації" свого кумира.

Весною 1936 року "Динамо" Київ розпочало матчі одразу на двох фронтах – у чемпіонатах СРСР та УРСР. У чемпіонаті республіки кияни, у складі яких більшість матчів зіграв на воротах Трусевич, стали чемпіонами УРСР (до речі, у фіналі обіграли одноклубників з Одеси – 6:0) та другими призерами весняного чемпіонату СРСР (5 матчів з 6). Цікаво, що у київському "Динамо" Трусевич почав виходити на матчі у смугастому светрі, який, як кажуть, приніс йому немало досягнень.

У перерві між двома чемпіонатами СРСР 1936 року київські динамівці, завдяки саме грі свого воротаря Трусевича, виграли ще й груповий турнір "Матчу восьми міст СРСР" у Ленінграді, обіграли збірні Ростову-на-Дону та хазяїв турніру. Нажаль, фінал цього "Матчу" зі збірною Москви було відмінено за незрозумілою нікому вказівкою золотоверхої столиці.

"Динамо" Київ 1937 р. (другий справа М.Трусевич)

чудового призу, цю першість почали визначати першим розіграшем Кубка УРСР. У фіналі 18 травня київське "Динамо" традиційно зустрілося з одноклубниками з Одеси, але на цей раз отримало перемогу лише у додатковий час (4:2) і, безумовно завдяки саме колишньому одеситу Трусевичу.

Та так вже сталося, що у третьому чемпіонаті СРСР 1937 року Микола зіграв лише 3 матчі і претендувати на звання третього призера чемпіонату він не міг, хоча певний внесок у гру команди все ж зробив.

Цього року Трусевич ще й захищав ворота київського "Динамо" 15 липня у матчі з непереможною командою легендарних "басків" з революційної Іспанії. І хоча кияни програли цей матч (1:3)

Трусевич (у смугастому светрі) серед гравців команди "Динамо" Київ 1941 р.

2-3 місяця, відстаючи від лідерів – динамівців Москви лише на очко. Потім дві поразки, і був настрої в матчі в Києві 22 червня з командою Червоної Армії знову зайняти лідируючі позиції, але... в цей день друга світова війна прийшла на терени Радянського Союзу і футбольне життя зупинилося.

Майже 3,5 тисячі киян добровільно увійшли до винищувальних батальйонів і ще 29 тисяч влилося у загони так званого “народного ополчення”. Було організовано знищувальний батальйон як працівниками стадіону “Динамо”, так і спортсменами цього товариства. Інші київські ветерани футболу поки що готували до евакуації підприємств, де вони працювали. Евакуйовані з міста були тільки декілька динамівців, інших до тилу керівництво НКВС побоялося відправляти, навіть їх близьким родичам це було заборонено, під привидом начебто можливості зневіри відстояти столицю України. Однак, коли німецькі війська почали наближатися до Києва, дехто з гравців команди був направлений до регулярних частин на фронт або за спецпризначенням у тил, а інші, у тому числі й М.Трусевич, до знищувального батальйону, який безпосередньо брав участь у обороні Київського укріпрайону. Ветерани команди захищали місто у народному ополченні.

На початку 40-х років

Більшість захисників міста - динамівців (серед них і М.Трусевич), коли 19 вересня до Києва увійшли війська загарбників, попали до табору військовополонених – так званого табору польової жандармерії. Але, коли німецька адміністрація міста згодилася на створення українських органів самоуправи (Міської управи), то там була створена й Секція фізкультури та спорту, яка не тільки почала реєстрацію спортсменів, які залишилися у місті, але й сприяла звільненню їх з таборів військовополонених. Це було зроблено для створення в Києві української спорторганізації, яка отримали назву “Рух”, і при ній футбольної команди. Звільнених навіть забезпечували роботою, так Трусевич, який до війни мав спеціальність кондитера, почав працювати у ідальні Відділу освіти та культури Міської управи та ще й тренером спорттовариства “Рух”.

Усі футболісти, які залишилися у місті, постійно вимушені були боротися не тільки за збереження свого життя, але й з загрозою бути відправленими до Німеччини у якості робітничої сили. Тож, коли був отриманий дозвіл Штадткомісара Києва на відродження спортивної роботи на підприємствах Києва, кращі з них подалися до команди “Старт” хлібзаводу №1, яку створив хазяїн цього заводу, що дуже любив футбол. І першим до цієї команди він запросив саме Миколу Трусевича, якого добре знав ще у довоєнні часи. Саме така робота уберігала футболістів від відправки до Німеччини.

М.Трусевич в свою чергу запропонував цю роботу М.Гончаренко, а потім до неї вони підключили динамовцев М.Свиридовського, И.Кузьменко, Ф.Тютчева, А.Клименко, М.Путистину и П.Комарова. Офіційно вони працювали у дворовій бригаді, яка займалася вантажною та прибиральною роботою, а у вільний час грали у футбол. Саме ці гравці й створили ядро потужної заводської команди.

Влітку 1942 року ця команда провела у місті 11 футбольних матчів, на які навіть офіційно друкувалися афіші, на яких у складі “Старту” завжди був вказаний першим М.Трусевич, тобто в усіх без виключення матчах ворота цієї команди захищав Микола Трусевич і усі 11 матчів були переможними для цієї команди. Місцеві газети Києва того року, які виходили на українській (“Нове українське слово”) і російській (“Последние новости”) мовах досить активно надавали інформацію про ці матчі. Витяги з цих газет, в яких мова йде безпосередньо про Трусевича, наводимо:

Спорт

“...Цікаві спортивні змагання будуть проведені на стадіоні “Зеніт” (Керосинна, 24) в неділю, 21 червня. Тут відбудеться футбольний матч між командами I хлібзаводу “Старт” та збірною угорського гарнізону. **В команді “Старт” гратимуть такі відомі футболісти, як Трусевич, Кузьменко, Гончаренко та ін...**

(газета “Нове українське слово” (Київ) за 20.06.1942 г.)

Футбол в Києве

“Сейчас, после 8 месяцев освобождения Киева от большевистского ига, снова начинает возрождаться популярнейшая спортивная игра – футбол. Часть киевских футболистов вывезена большевиками, но часть осталась и, как только наступила весна, начались тренировки футболистов на зеленых полях уцелевших стадионов. Сейчас в Киеве имеются две футбольные команды. Одна – товарищества “Рух”, молодая, способная, но недостаточно натренированная и сыгранная команда, и другая, 1-го хлебзавода – “Старт”. В этой команде с запасными сейчас насчитывается 14 человек. Большинство из них давно уже известны киевским «болельщикам» по большим матчам. В основном это коллектив бывшей киевской команды “Динамо”. Тут играют такие известные игроки, как **Трусевич, Кузьменко, Свиридовский, Комаров, Гончаренко** и др...”

(газета “Последние новости” (Київ) № 29 за 6.07.1942 г.)

Афіша до матчу-реваншу "Старт" – "Flakelf"

Переможним був і матч з командою німецької артчастини "Flakelf", але німці захотіли провести ще один матч-реванш, на який вийшли у посиленому (можливо льотчиками) складі. Саме цьому передостанньому з матчів, які провела команда хлібозаводу, й судилося увійти в історію патріотичної спадщини радянської епохи та історії світового футболу під назвою легендарного "матчу смерті", про нього були написані книжки й зняті кінофільми.

9 серпня, коли все ж, напевно, на карту була поставлена й подальша доля гравців "Старту", і вони це відчували, у матчі-реванші теж була перемога (5:3). Усі розуміли, що такі перемоги над окупаційними військами ні до чого доброго не можуть привести.

Довго коло цього матчу ходили усілякі плітки, прикрашені домислами. Згідно легенді усі гравці команди були після матчу заарештовані, відправлені до концтабору, де чотирьох з них, серед яких був і Микола Трусевич, розстріляли.

Але це було зовсім не так. Після матчу ніхто не був заарештований. Вже 16 серпня було проведено ще один матч з українською командою "Рух", який традиційно теж закінчився перемогою "Старту" (8:0). Та після цієї перемоги вже у місті не знайшлося бажаючих помірятися силами з такою непереможною командою.

Звичайно, незадоволення керівництва спорттовариства "Рух" тим, що не їх команда була найкращою в місті, було очевидним. А саме серед членів "Руху" були й агенти гестапо. Хтось все ж, напевно, "натиснув на важелі" й "обмовився", що у "Старті" грають колишні "працівники" НКВС, та до того ж безцеремонно обіграють німецькі команди. А гітлерівцям тільки це й потрібно було. Впевнившись у достовірності доведеного до них, вони вважали своїм обов'язком заарештувати футболістів-динамівців, що й було зроблено саме 18 серпня.

Таким чином, у катівні гестапо виявилось 10 футболістів команди "Старт" і серед них Микола Трусевич. Вже через місяць після завершення слідства та визнання футболістів неблагонадійними, його разом ще з сьома динамівцями відправили до Сирецького концтабору. Тут Трусевич працював у "виїзній бригаді" (щоденно під охороною їх вивозили на всілякі роботи). На протязі п'яти місяців нічого особливого не коїлося, арештанти працювали й зауважень до них не було. Навіть їх рідним та близьким вдавалося з допомогою передачі продуктів ще й трохи підкормлювати їх.

Але не треба забувати, що у концтаборі діяли суворі правила покарання "заложників" за будь-які інциденти в місті проти окупантів. Розстрілювали на очах інших ув'язнених кожного третього чи п'ятого з загального строю. І от саме 24 лютого сталася саме членами "виїзної бригади" крадіжка продуктів при проведенні чергових робіт у місті. Одразу ж було призначено покарання і до числа вибіркових розстріляних потрапили троє динамівців (Трусевич, Кузьменко та Клименко). Ось таким чином і завершилося життя саме легендарного воротаря київського "Динамо" Миколи Трусевича.

Саме Трусевич поряд з іншими гравцями київського "Динамо" перемагаючи на футбольному полі залишив про себе чудову пам'ять не піклуючись про можливі наслідки цього. Динамівці вийшли переможцями, перед ними схиляє голови наша юнь і посивівши ветерани. Якою б не була прекрасною легенда про "матч смерті", якою б не була гіркою правда, київські футболісти навіть у важкі часи, знаходячись у окупації, не вдарили обличчям у багно, а продовжували перемагати. Хоча, звісно, це було небезпечно й непросто, та й, звісно, піднімало дух у глядачів-киян, і, звісно, ніхто не вважає це зрадою – грати з ворогом. Й вірно ми їх усіх вважаємо героями, а загинувшим – ставимо пам'ятники. Честь їм і слава!

Пам'ятник загиблим динамівцям (один з них – Микола Трусевич)

ТРУСЕВИЧ Микола Олександрович - воротар (зріст 178 см).

Один з найкращих воротарів СРСР другої половини 30-х років, відомий як воротар-новатор: вибігав за межі штрафної площі, верхові м'ячі вибивав кулаками, удари низом інколи парирував ногами, грав в воротах без рукавичок.

Народився 5 грудня (22 листопада) 1909 р. у м.Одеса - загинув 24 лютого 1943 р. в м.Києві.

У футбол почав грати з 1925 р. в Одесі в клубних командах "Харчовиків". У першій команді "Харчовиків" грав у 1928-32 рр., потім у "Динамо" Одеса з 1933 р. по 1935 р. З 1936 р. по червень 1941 р. в "Динамо" Київ.

У вищому ешелоні чемпіонатів СРСР за "Динамо" Київ провів 62 матчі (з них 8 матчів з неврахованих).

Входив до складу збірної Одеси у 1930-35 рр., збірної Києва у 1936-40 рр., збірної УРСР у 1934-39 рр.

Учасник триумфальної поїздки збірної УРСР до Франції 1935 р. (переможного матчу з "Ред Стар" Париж), двох переможних матчів зі збіркою клубів Туреччини 1936 р. - "Динамо" Київ і у складі "Динамо" Одеса, матчу зі збіркою Басконії (Іспанія) 1937 р.

Досягнення: другий призер чемпіонату СРСР 1936 р. (весна), грав у складі "Динамо" Київ - третього призера чемпіонату СРСР 1937 р. (3 матчі з 16), чемпіон УРСР 1936 р., володар Кубка УРСР 1937 і 1938 рр. У офіційному списку "55-ти найкращих" у СРСР був під №2 1938 р.

Учасник матчів в окупованому Києві у липні-серпні 1942 р. у складі команди "Старт", один з яких відомий як легендарний "матч смерті". Розстріляний у Сирецькому концтаборі, відомому під назвою "Бабій яр". Посмертно нагороджений медаллю "За відвагу" 1965 р.

З 1966 р. у Одесі розігрується приз пам'яті М.Трусевича серед команд Одеської області.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Клуб шанувальників футболу" з журналу "Динамо" Київ" №2(49)-квітень 2010 р. (с.60-63) до редагування М.Несенюком

Анатолій Коломієць

Об'єднанню "фанів" київського "Динамо" - 50 років

14 квітня цього року усі шанувальники "Динамо" Київ визначають півстолітній ювілей організованого руху вболівальників, яким не байдужа доля та історичне минуле нашого футбольного клубу, які своєю посиленою працею та самовідданістю завжди знаходили час для сприяння становлення футбольної команди київського "Динамо" і разом з нею святкували найкращі її здобутки та досягнення й ніколи не залишали її навіть у сумні часи поразок і невдач. Більшість з них не пропускали жодного матчу своїх улюбленців та підтримували їх на стадіонах Києва та інших міст і навіть виїжджали за кордон аби не пропустити найбільш цікаві міжнародні зустрічі за участю рідного "Динамо". Дехто серйозно працював над історією та статистикою цього клубу й займався колекціонуванням будь-яких сувенірів і друкованих видань, як про команду, так і про її гравців та тренерів. Тобто йдеться про справжніх, саме організованих уболівальників команди.

Насправді усе розпочиналося не так урочисто. Ще наприкінці 20-х років минулого століття про організацію уболівальників ніхто й думки не мав. На трибунах стадіонів постійно під час матчів спалахували колотнечі, які з великими зусиллями вдавалося приборкати, поки вони ще не переросли у відверті бійки. В ті часи уболівальників сприймали саме так, як наведено у статті "Об одном футбольном матче", надрукованій у газеті "Вечерний Киев" ще за 4.11.1929 року:

"...Всякая игра, будь то футбол, будь то волейбол, вызывает у зрителя некоторый азарт. У людей обладающих черточками экспансивности, азарт переходит в неистовство и безумие. Такие люди носят название "болеищиков", и эта группа развита на футбольных состязаниях. Пользы они не приносят, зато игроков они нередко доводят до каления. Интерес к игре теряется, футболисты волнуются, начинают проявлять грубость, а в результате – физические удары и увечья...

Нас не интересуют результаты, для нас безразлично, в чью графу будет вписано больше очков, но мы возмущены поведением судьи... и верхушкой физкультурного актива. Никто из них не осмелился выступить перед кучкой безобразных "болеищиков" и предложит им вести себя спокойно, либо покинуть стадион. Если среди зрителей имеются такие, которые превращают здоровую, интересную игру футбол в омерзительное зрелище, то их следует удалить. Физкультурный актив может быть спокоен, что после того, как с помощью милиции будет удалено несколько человек, безобразия прекратятся... А футбольный матч нас также интересует, как любое театральное действие. Но нарушителей общественного порядка нужно призывать к порядку".

Однак таке розуміння проблем під час матчів не приносило успіху, а робити щось все ж необхідно було. І вже наступного року Колегією суддів Києва було затверджене "Положення про осередки сприяння колегії суддів". Ось деякі з питань, які збиралися вирішити:

Положення про осередки сприяння Колегії Суддів.

§1. Осередки сприяння колегії суддів влаштовуються при фізкультурних гуртках, підприємствах, клубах, спортмайданах, станціях і т.д. фізкультурних організаціях.

§2. До завдань осередків сприяння колегії суддів входить:

- а) боротьба з хуліганством як на полі так і зовні поля.
- б) Організація порядку, утворення дисципліни серед неорганізованої частини фізкультурників, глядачів не тільки під час змагань, а й під час треніровок...
- в) Висвітлення в стінчасотписах, багатотиражках складності роботи взагалі і переведення виховавчої роботи серед глядачів через пресу...

§3. Членами осередків сприяння колегії суддів можуть бути фізкультурники і всі громадяни, що не позбавлені виборчого права за конституцією СРСР.

§4. На чолі осередка стоїть старший керівник з числа колегії суддів, що знаходиться або в даній організації або прикріплений Президією К.С.

Оргсектор Київської колегії суддів.

Мало того, на київському стадіоні "Динамо" вже 1935 року навіть було створено сектор організації глядача, але усе це майже ні до чого не призвело. Так це й залишалося проблемою й у 40-ві та 50-ті роки.

Та ось на початку квітня 1960 року вперше у Києві офіційно за рішенням адміністрації Республіканського стадіону ім. Хрущова відкрив двері **Клуб шанувальників футболу**, членом якого могли стати усі бажаючі. На засідання клубу запрошувалися ветерани футболу, тренери, судді, гравці. **Перше засідання клубу було проведене 14 квітня**, і на ньому виступив заслужений майстер спорту А.Л.Ідзковський. На цьому засіданні були вирішені й організаційні питання. А вже на засіданні 27 липня на Республіканському стадіоні виступили старший тренер київського "Динамо"

В.Д.Соловійов відповідає на питання вболівальників

бешкетниками. З наведеного в буклеті вірша наведемо тільки декілька строчок, які актуальні, особливо, якщо це стосується "чистоти" радянського спорту:

**"Ціни красиве у футболі
І поважай гостей на полі.
Лиш той болільник перший сорт,
Хто чистий, як наш радянський спорт!"**

Ще про одне засідання Клубу писалося тоді в газетах 1963 року, яке було проведене на трибунах Республіканського стадіону. Перед присутніми виступили голова міської колегії суддів С.І.Хавчин (мова йшла про поведінку глядачів), голова Федерації футболу УРСР М.С.Кузнецов (про можливе включення УРСР до складу ФІФА та самостійному українському класі "А" – як бачите й такі питання навіть ставилися), тренер київського "Динамо" В.В.Герентьєв (про плани команди) та представник адміністрації стадіону М.Кашуба (про розширення стадіону до 100 тисяч місць і монтаж електронного табло більших розмірів).

До правління Клубу шанувальників футболу входив патріарх української сатири та гумору О.Вишня – вболівальник №1, що не пропускав жодного футбольного матчу, а членами Клубу були поети-гумористи С.Олійник і П.Глазовий. Також членом правління був відомий миколаївський футболіст, а потім київський тренер та авторитетний арбітр футбольних матчів І.В.Миронов, більш відомий київським уболівальникам як укладач програмок на футбольні матчі київського "Динамо" 50-60-х років. Також історією та статистикою київського футболу серйозно займалися упорядники київських календарів-довідників - П.Д.Безсмертний та П.І.Безносенко.

Члени Клубу кожного дня збиралися на Республіканському стадіоні біля демонстраційних щитів таблиць, що відображували хід чемпіонату СРСР. Саме завдяки їм, ці щити були гідно і професійно дороблені і оформлені. Однак головним недоліком цієї громадської організації було саме те, що очолюючи її відомі письменники, вчені, лікарі й артисти збиралися на засідання клубу два-три рази на рік, а в інший час "чорнова" робота впадала на плечі простих членів клубу - інженерів і робітників, які й раді були б щось зробити суттєве, але ними практично ніхто не керував у періоди між засіданнями клубу.

Саме на початку 60-х років багато шанувальників футболу почали захоплюватися колекціонуванням усіляких матеріалів про футбол. І не тільки поштових марок і значків, але вже й календарів-довідників та програмок матчів. Першим справжнім, в повному розумінні цього слова,

Уболівальники Києва 60-х років

С.С.Терпіловський
з онуком

футболофілом серед київських шанувальників футболу слід вважати **Сергія Сергійовича Терпіловського**. Його колекція книг, довідників, журналів, газет, програмок матчів, фотографій і особливо атрибутики й сувенірів на протязі майже 30-ти років була краща в Києві та мабуть і в Радянському Союзі. У 60-ті роки у нього були й однодумці - Владислав Ляхов (статистика футболу) та Яків Лазаретник (програмки матчів). Ця група проводила свої зустрічі на Центральному стадіоні саме у кімнаті Клубу шанувальників футболу, який завдяки саме їм у цей час непогано працював. С.С.Терпіловський був тим об'єднуючим шанувальників футболу центром, коло якого народжувалася, ставала на ноги, міцніла й робилася більш чисельною група київських футболофілів.

Трохи окремо від них існувала група колекціонерів значків спортивної тематики, де провідними фалеристами в той час були відомі заслужені тренери СРСР Євген Івахін (гандбол) та Олександр Мішаков (спортивна гімнастика). Сугубо футбольними значками тоді вже цікавилися не менш відомі у футбольному світі Віталій Кулібабенко та Євген Щербаков.

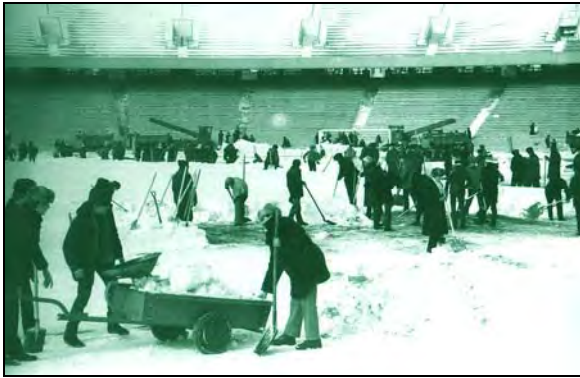
Мав непогану колекцію й відомий фахівець з легкої атлетики Леонід Івахін. В той час вже існувало Київське товариство філателістів (колекціонерів марок) і його члени збиралися у політехнікумі зв'язку. Автор цієї розповіді Анатолій Коломієць тоді захоплювався саме філателією і мав досить непогане зібрання поштових мініатюр футбольної тематики. Але коли познайомився з С.С.Терпіловським і В.М.Кулібабенко, то одночасно захопився усією багатогранною за своїми напрямками футболофілією в цілому.

Згодом чисельність ентузіастів київського Клубу шанувальників футболу, здібних безкорисно допомагати, зменшилася. Зустрічі з тренерами та гравцями вже не проводилися. Потрібно було якось поживити роботу серед вболівальників. Тому 21 лютого 1970 року в приміщенні клубу майстрів спорту при Центральному стадіоні були проведені звітно-виборчі збори. Головою правління Клубу був обраний відомий письменник Ю.Смолич. Але, на жаль, в подальшому нове правління Клубу зовсім усю роботу розвалило. Навіть зустрічі ентузіастів на Центральному стадіоні у відведеній для цього кімнатці було припинено.

Так сталося, що в цей час і колекціонери-футболофіли залишилися без "даху" і вибрали собі єдине місце зустрічей - на галявині Ботанічного саду, що біля станції метро "Університет". Та вже після проведення Олімпійських ігор 1980 року в Києві раптом було дозволено створити Київський клуб колекціонерів і навіть приміщення для проведення їх зустрічей знайшлося - це концертно-танцювальний зал "Ліра" у Пушкінському парку. Ось тільки тоді зустрічі колекціонерів нарешті отримали офіційний статус. Вже на перших установчих зборах цього клубу було прийняте рішення заснувати при клубі й секцію для футболофілів. Головою **секції футболофілів Київського клубу колекціонерів** було обрано автора цих рядків, а його заступником - В.Кулібабенко. Серед членів секції взагалі в той час було багато фахівців спорту. Навіть захопився збиранням значків Б.М.Воскресенський - у той час начальник Управління спортивних споруд Спорткомітету УРСР.

Члени секції навіть проводили виставки фрагментів своїх колекцій під час урочистостей з приводу вручення медалей чемпіонам та призерам чемпіонатів СРСР - київським динамівцям. На жаль, зустрічі членів Клубу колекціонерів у приміщенні "Ліри" проводилися тільки три роки, а потім цей заклад відмовив колекціонерам на користь танцюристам, які приносили йому більший прибуток ніж від вхідних квитків для колекціонерів. Влада міста пообіцяла щось знайти, навіть на декілька зустрічей відкрив свої двері Будинку культури заводу "Більшовик". Та все марно. Знову колекціонери подалися дихати "свіжим повітрям" на алеях тепер вже Пушкінського парку.

У лютому 1986 року була спроба створити аматорське об'єднання, зацікавлене в справах київського "Динамо" і створити клуб, який об'єднав би "любителів побалакати". Тільки з дозволу Київського міського ЛКСМУ, Управління спортивних споруд Держкомспорту УРСР і спорткомітету Києва було спочатку розроблене Положення про клуб уболівальників футбольної команди "Динамо" Київ. За основу, звичайно, узяли всесоюзне "Положення про любительські об'єднання, клуби за інтересами". Була створена ініціативна група, до якої увійшли: директор Республіканського стадіону С.С.Демидов, співробітники міському комсомолу, старший тренер з футболу спорткомітету В.П.Лизогубенко, працівники київських інститутів, заводів і установ. Роботу було вирішено розподілити по секторам: інформації, роботи с молоддю, пропаганди футболу, зв'язків з командою, організаційно-масової роботи, роботи культмасової, дизайну та спортивної атрибутики. **29 жовтня 1986 року цей клуб було офіційно затверджено**. Свої засідання члени клубу повинні були проводити у приміщеннях, які були надані адміністрацією Республіканського стадіону.

Прибирання снігу вболівальниками на Центральному стадіоні у Києві 15.03.1987 р.

Шанувальники футболу начебто побачили що часи змін на добре вже прийшли. Навіть почали віддячувати за турботу про себе. Наприклад, перед матчем чвертьфіналу Кубка європейських чемпіонів 1986/1987 років між "Динамо" Київ і турецьким "Бешикташем", який вирішено було провести все ж у Києві 18 березня, за 3 дні до матчу сотні добровольців прийшли на Республіканський стадіон вбирати сніг з поля й трибун. Цей захід було проведено дуже організовано, завдяки підготовці, проведеної Управлінням спортивних споруд Держкомспорту УРСР. Допомога вболівальників Києва була дуже суттєва.

Однак в основному, як виявилось, Клуб вболівальників було створено для "втихомирювання" найбільш завзятих шанувальників київського "Динамо", які під час матчу їх улюбленців у Москві з місцевим "Спартаком" були добряче відлупцьовані московськими "фанамі" і ретельно готувалися до приїзду москвичів у Київ 20 вересня 1987 року, щоб помститися своїм кривдникам. І які заходи міліція і влада Києва не застосувала до матчу і під час гри, але вони вже на вокзалі вчинили таке "побоїще", що про це довго усі будуть пам'ятати. Таке в подальшому звісно неможливо було допускати. Прийшлося створити разом з співробітниками Управління внутрішніх справ міста і міськкому комсомолу навіть правила поведінки на трибунах стадіону. Та ще й таким "щирим уболівальникам" навіть продавали абонементи на місця в 11 секторі другого ярусу – за воротами на "верхотурі", тим самим "вбиваючи одразу двох зайців" – на ці місця ніхто ніколи абонементів б не купив (краще вже по телебаченню переглянути матч), до усього це далеко від поля, від центральної трибуни та від високопосадовців, які прийшли подивитися футбол. Та й міліції досить просто було "брати" непокірних. Коротше, створили свого роду резервацію для бажаючих погмоніти. Збирайтеся собі на "гальорці" і "кричіть собі до опупіння", розмахуйте своїми прапорами та плакатами, веселіться собі на славу. Хіба могли щось розумніше порадити у міськкомі комсомолу. Це був рівень їх "мислення".

А що ж інші, не завзяті вболівальники, не крикуни і не любителі побешкетувати. Вони, напевно, були завантажені роботою в інших секціях клубу? Помиляєтесь, ці секції були створені тільки на папері. Приміщення для їх роботи, а це все ж головне, виділені так і не були, збиратися поспілкуватися їм не було де, а попрацювати – тим паче. А колекціонери футбольних сувенірів і атрибутики як збиралися по неділям у Пушкінському парку на свіжому повітрі і в мороз, і під дощем, так і продовжували збиратися там же. Ось вам і Клуб вболівальників київського "Динамо" по радянським міркам і за комсомольськими правилами!

Вже 1989 року після створення Футбольного клубу "Динамо" Київ при ньому був офіційно відкритий і Клуб друзів "Динамо" Київ. Але секції цього клубу вже в котрий раз були створені тільки на папері. Приміщення для їх роботи, а це все ж головне, виділені не були. Навіть затишного кафе, яке обіцяли відкрити, так і не з'явилося. Поспілкуватися "друзям" "Динамо" не було де, а працювати на користь ФК "Динамо" тим паче.

Де хто з футболофілів кинув це захоплення, особливо вже в перші роки незалежності України, коли було дуже скрутне становище і потрібно було працювати, щоб "вижити". У голови секції А.Ф.Коломійця з'явилась можливість вперше видати за свої кошти декілька брошур "Бюлетень футболофіла". Також вже з цього року секцією футболофілів стали друкуватися так звані – "альтернативні" програмки на матчі в Києві, бо виявилось, що Республіканський стадіон через відсутність коштів не збирається зовсім видавати програмки на матчі. Потім йому вдалося видати й перші номери журналу "Футболофіл"

Свої щотижневі зустрічі по неділям футболофіли почали вже проводити в скверіку біля станції метро "Нивки", де й по сьогоднішній день регулярно зранку збираються. Як не дивно, але часи розквіту та значного піднесення футболофілії в Україні саме припадають на другу половину 90-х років. Передусім цьому значна робота, яка проводилася киянами. В цей час в лавах секції столичних футболофілів перебували тоді ще такі молоді, а зараз такі відомі особистості, як: **Дмитро Гордон**

Уболівальники Києва 80-х років

(відомий як головний редактор газети "Бульвар Гордона" та за книжками, які він написав, і, особливо, за циклами передач на телебаченні "В гостях у Дмитрия Гордона"), **Олександр Чуйко** (автор книжок з статистики "Динамо" Київ і позаштатний кореспондент газет "Український футбол" і "Болельщик"), **Олександр Фришко** (оглядач журналу "Футбол"), **Євген Бєлєзьоров** (кореспондент газети "Команда").

Тільки 1999 року київські футболофіли знайшли дах над головою – їм дали притулок за невелику орендну плату (за рахунок вхідних квитків) у приміщенні "вмираючого" Київського геологорозвідувального технікуму. І тут київським шанувальникам футболу все ж пощастило - на них звернув увагу ведучий програми "Футбол від УТН" на центральному каналі телебачення (УТ-1) – Сергій Бондаренко, який сам в душі був футболофілом. У цій телевізійній передачі він зробив повідомлення про зустрічі колекціонерів футбольної тематики, а потім запровадив цілий інформаційний цикл про роботу, яку проводять футболофіли Києва. Саме у нього була знайдена підтримка щодо проведення установчих зборів об'єднаної української організації футболофілів – Українського товариства колекціонерів-футболофілів (УТКФ). Ці збори були проведені **25 травня 1999 року**. На зборах були присутні журналісти періодичних спортивних видань України, оператори телебачення, представники 19 областей України – голови відділень та осередків, усі бажаючі київські футболофіли та гості – колекціонери з Росії, Білорусі та Молдови. Було обрано голову товариства – А.Ф.Коломійця, його заступника – О.І.Чуйко та членів правління УТКФ. Вже наступного дня по телебаченню в програмі "Футбол від УТН" всі бажаючі змогли побачити повноцінний звіт про створення цього товариства в Україні.

Ветерани Клубу шанувальників футболу "Динамо" Київ,
зліва направо: В.Ляхов, О.Кабанець, О.Блекот,
С.Терпіловський (нині покійний) та А.Коломієць

За членські внески через свої регіональні відділення більше року УТКФ щомісячно видавало друкований орган товариства – газету "Футболофіл-реву". Перший номер газети побачив світ вже в січні 2000 року, а останній в квітні наступного року. Саме в цей час групі київських статистиків і футболофілів було запропоновано створити вперше в Україні мультимедійну енциклопедію "Динамо" Київ. За цю звитяжну справу під керівництвом О.Чуйко взялися А.Коломієць, О.Кабанець, В.Ляхов і О.Блекот. Потрібно було на трьох комп'ютерних дисках розповісти абсолютно все про цей клуб на протязі 1927-2005 років: історію, протоколи матчів в усіх без виключення змаганнях з наведеними

звітами з газет і підсумковою статистикою, біографічні відомості усіх гравців та тренерів за майже 80 років; фото, значки, емблеми та пісні про цей клуб; відеозаписи значних моментів матчів з держфільмофонду та з колекцій. І вони зробили те, про що мріяли і залишили пам'ять нащадкам. Вже на презентації цієї енциклопедії 2006 року у прес-центрі "Динамо" Київ один з відомих гравців київського "Динамо" Сергій Ребров, який побував в багатьох країнах та декілька років працював в Англії, з невдаваним хвилюванням заявив, що він навіть на батьківщині футболу нічого подібного не бачив. Ось і зробили футболофіли Києва собі пам'ятник на все життя та довели усім, що не тільки журналісти та письменники з дипломами, але й звичайні шанувальники футболу здатні зробити такий неоціненний подарунок рідному клубу.

А вже з 2006 року постійному на протязі майже 30 років керівнику футболофілів Києва - автору цієї статті довірили все ж таки зробити й книжку з історії футболу в Києві. При підтримці керівників Федерації футболу м. Києва вже вдалося видати два томи великого формату багатоілюстрованого "Київського футболу на рубежах времен" на 624 сторінках кожний.

Звичайно є велике бажання усіх вболівальників Києва, особливо футболофілів, нарешті все ж таки створити повноцінне об'єднання усіх шанувальників футболу київського "Динамо" – саме тих, хто цікавиться історією та статистикою цієї команди та здатний всебічно допомагати рідному клубу, по-перше хоча б у створенні повноцінного музею клубу наданням експонатів з своїх колекцій, не кажучи вже про інші можливості співпраці.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Завтра була війна" з журналу "Динамо" Київ" №3(50)-червень 2010 р. (с.60-63) до редактування М.Несенюком

А завтра була війна!

Повний склад "Динамо" Київ 1941 р. (фотокартка "Укрфото" – Одеса)

9 травня цього року шанувальники київського "Динамо" разом з усіма громадянами України святкували 65-ту річницю Великої перемоги у Великій Вітчизняній війні над фашистськими загарбниками, перемогу, яка була здобута й завдяки неймовірним зусиллям гравців і ветеранів нашої улюбленої команди, котрі на полях боїв зі зброєю в руках, під час оборони Києва в лавах винищувальних батальйонів і народного ополчення захищали Вітчизну від озвірілого ворога. І навіть в окупованому місті не втратили честь і гідність, граючи з ворожими футбольними командами і залишаючись непереможеними, що навіть послужило створенню легенди про один з цих матчів, який залишився в історії, як "матч смерті". Пам'ятаючи про доблесть динамівців Києва, згадаймо про той лихий 1941-ий та пом'янемо тих, хто загинув під час війни.

1941 рік. Останній передвоєнний незакінчений чемпіонат СРСР. Київське "Динамо", завдяки докладанням зусиль його тренера М.П.Бутусова в значній мірі тоді поповнилося здібними молодими гравцями. Використовуючи позитивний досвід залучення "легіонерів" з Львова, наступними за Скоценем у команді з'явилися такі відомі футболісти, як Т.Єдинак (з Львова), М.Гурський (з Дрогобича), Р.Газда (з Чернівців). Але особливо значною була поява у складі "Динамо" Київ однієї з найяскравіших зірок польського довоєнного футболу – Міхала Матіаса. Дивно, але саме 1941 року з'явився у команді й 20-річний Павло Віньковатов (насправді його прізвище – Віньковатий), слава до якого вже прийшла у повоєнні часи. З київського "Локомотива" "перекочували" до команди дніпропетровець А.Садовський і корінні кияни Л.Гундарєв та М.Мельник, а з Миколаєва "запросили" Я.Борисова.

М.П.Бутусов, зібравши колектив з 30 футболістів, пообіцяв, що до початку сезону основний склад буде остаточно сформовано, а безперспективні гравці залишать команду. Щодо складу команди, то 1941 року у видавництві "Физкультура и спорт" (Москва) в серії брошур "Футбол. Команда мастеров", побачила світло й брошура про "Динамо" Київ" на 22 сторінках, у якій були наведені фотографії практично усіх футболістів київського "Динамо" 1941 року, а також короткі інформаційні довідки про кожного з них. До речі, це було перше друковане видання в історії "Динамо" Київ, безпосередньо присвячене тільки цій команді. Саме з нього розпочинається більшість колекцій шанувальників футболу, які мають власні бібліотеки про "Динамо" Київ. Так от, у цьому виданні є інформація про 23 гравців команди: **А.Л.Ідзковський, М.О.Трусевич, В.А.Глазков, О.Г.Клименко, В.М.Гребер, Т.С.Єдинак, П.М.Комаров, А.В.Садовський, Р.В.Газда, М.Б.Махиня, Б.П.Афанасьєв, М.М.Балакін, Л.М.Гундарєв,**

Перше друковане видання про "Динамо" Київ (Москва. "ФіС". 1941 р.)

В.Л.Онищенко, М.К.Матіас, В.К.Шиловський, Я.Ф.Борисов, М.Г.Мельник, О.О.Скоцень, П.П.Віньковатий, М.В.Гурський, К.В.Щегоцький та І.І.Качкін.

Однак у цьому переліку ми не бачимо деяких гравців, які були на весняних тренувальних зборах у Одесі, а саме: з "сторожилів" - **П.Лайко** та **І.Кузьменко**, з молоді – **А.Горинштейн, А.Габер, А.Лерман, О.Лаєвський** і **М.Голімбієвський**. Вони або були відраховані з команди, або продовжували грати в клубних командах "Динамо" на першість міста. Є просто чудова фотографія кийвського "Динамо", зроблена на початку першості СРСР 1941 року (зберігається в Музеї спортивної слави у Києві). На цьому фото вже 28 гравців, та при цьому є усі відсутні у вищенаведеному переліку. Нема тільки І.Кузьменко та чомусь М.Мельника. Таким чином, у команді кийвського "Динамо" 1941 року в наявності було саме 30 гравців і з цим повинно рахуватися.

Повний склад кийвського "Динамо" 1941 р. (зліва направо): сидять – А.Садовський, О.Лаєвський, А.Лерман, А.Ідзковський, М.Балакін, Л.Гундарев, М.Трусевич, А.Горинштейн, М.Голімбієвський, В.Глазков, М.Махиня, Б.Афанасьєв, О.Клименко; стоять – М.Матіас, Т.Єдинак, П.Комаров, А.Габер, І.Качкін, Т.Газда, М.Гурський, В.Гребер, В.Онищенко, К.Щегоцький, В.Шиловський, П.Віньковатий, П.Лайко, Я.Борисов, А.Скоцень

У регламенті першості СРСР 1941 року все знову було поставлено "з ніг на голову": команди майстрів футболу на цей раз вже не були розбиті на групи, а об'єдналися у якісь великі "конгломерати". Якщо в першості СРСР 1940 року брали участь 28 команд майстрів, то цього року їх кількість зменшилася до 15. Створили тільки одну групу під назвою "Команди майстрів", до якої крім динамівських і спартаківських команд, які не бажали об'єднуватися, увійшли три "збірні" команди – "Профспілки-1", "Профспілки-2" та "Червона Армія", й усі вони чомусь, вірніше звичайно, були прописані у Москві. Календар ігор, затверджений Всесоюзним комітетом зі справ фізичної культури і спорту при Раді Народних Комісарів СРСР, планував проведення першості СРСР з футболу з 27 квітня по 9 листопада, а розіграш Кубка СРСР - з 20 липня по 10 серпня (тільки серед команд майстрів). Серед цих команд було проведено і жеребкування для складання пар учасників розіграшу Кубка СРСР 1941 року. 20 липня "Динамо" Київ повинно було вдома приймати одноклубників з Мінська.

Значна подія сталася вже **в березні 1941 року**, коли, нарешті, дійшла черга й до кийвських динамівців щодо присвоєння гравцям цієї команди **почесних звань "Майстер спорту СРСР"**. Це звання першими у Києві були визнані гідними носити **Віктор Шиловський, Олексій Клименко та Михайло Махиня**.

А 15 березня динамівці виїхали на 30-40 днів до Одеси на традиційні тренувальні збори, де 6 квітня зустрілись зі своїми одноклубниками (3:1), а наступного дня з московським "Спартаком" (2:0). 13 квітня відбувся повторний матч з спартаківцями, і знову кияни перемогли – 4:3. Тільки 22 квітня динамівці повернулись до Києва і майже одразу відбули до Сталінграду для проведення першого матчу в чемпіонаті СРСР 27 квітня з місцевим "Трактором".

Перший ж у цьому році товариський міжміський матч було проведено в Києві у першотравневі свята 2 травня між кийвським "Динамо" і московським "Спартаком". Вперше за часи проведення чемпіонатів СРСР серед команд майстрів до Києва приїхала команда такого рівня - просто пограти й показати свою гру, без тиску результату матчу. Саме цей матч став першим у ланцюгу товариських матчів поміж цими "вічними" суперниками на полі. Згода команд на проведення такого рівня матчів є саме повагою до команди-суперника з оцінюванням однакового рівня гри цих команд. Саме такі матчі, звичайно, є прикрасою будь-якого сезону и притягують велику

кількість глядачів, бажаючих подивитися гарний футбол, чесну гру без усяких грубостей, які виникають, якщо можна так сказати, "на нервах".

Матч 2 травня 1941 року був першим і напевно не встиг ще знайти ту атмосферу, яку бажали побачити глядачі. Кияни "переборщили" або, іноді так говорять, "дорвалися". Тай дощ їх не остудив, а навпаки, захопив. До того ж вже на другій хвилині вони забили гол (Віньковатов). Потім тільки на 33-й хвилині Щегоцький подвоїв результат. Ну а далі... ще три м'ячі "заганяють" біло-блакитні у ворота червоно-білих. Ось так і розпочалася історія цих "товариських" зустрічей. Саме з 5:0. Красиво розпочалася, чи не так!

Збірна Києва цього року повинна була бути готова до традиційного виїзду до Москви на святкування Сталінського дня фізкультурника. Як і в минулі роки такій поїздки передували тренувальні матчі, і перший з них відбувся 25 травня на стадіоні "Динамо", де збірна міста формально зустрічалася з "Динамо" Київ, хоча, як все ж вони розрізняли та розділяли гравців по командам, важко уявити собі. Напевно просто розбили усіх 30 динамівців основного складу команди майстрів навпіл. Одну половину назвали збіркою Києва, а за іншою залишили ім'я "Динамо" і з'ясовували вже у впродовж матчу, хто ж краще був підготовленим, щоб потім у матчах чемпіонату знати, кого ж випускати на поле. В усякому випадку, динамівці виграли у збірної Києва з рахунком 2:0.

Вже 1 червня на стадіоні "Динамо" відбувся ще один цікавий матч між динамівцями та збіркою Київського особливого військового округу (КОВО). Тут вже біло-блакитні "відвели душу" і розгромили збірну спорідненої їм силової структури – 9:0. А 10 червня команда київського "Динамо" ще й "змоталася" до Дрогобича і провела там показовий (хто кому що показував – невідомо) матч зі збіркою цього донедавна румунського міста, який закінчився теж з рахунком 9:0. Може хтось задумается все ж – приїхала команда НКВС, одного гравця (М.Гурського) вже на початку року відвезли до Києва, іншим кращим гравцям Дрогобича що робити? Слушно – краще гравцям зовсім не показувати на що вони здібні.

В першості СРСР динамівцям Києва вдалося цього року зіграти усього у 9 матчах, тобто 32% від усіх запланованих матчів. У трьох домашніх матчах зафіксовані нічії, була й одна поразка та тільки в одному матчі київські прихильники футболу побачили перемогу – 3:0 у матчі з "Динамо" Тбілісі. На виїзді було більше добрих перемог – у Сталінграді з "Трактором" (3:2), у Москві з "Профспілками-1" (2:1) та в Одесі зі "Спартаком" (3:0).

Після 7-го туру динамівці Києва ділили з одноклубниками з Тбілісі друге-третє місце й відставали від динамівців з Москви усього на одно очко. Однак останні два матчі на виїзді були в чисту програні – спартаківцям Москви (0:3) і Харкова (0:2). Тому команда вже настроювалась виправити турнірне положення у домашньому матчі 22 червня з командою Червоної Армії, але...

Перед тим, як продовжити, потрібно обов'язково відмітити що за п'ять передвоєнних років будівництва нового стадіону в Києві (цікаво, що закінчити його будівництво планували ще восени 1937 року, а ввести його до експлуатації – 1938) на тлі зеленого масиву парку, Черепанової та Госпітальної гір, нарешті, з'явилася футбольна арена з трибунами для глядачів, фізкультурний павільйон з роздягальнями, кімнатами для арбітрів і лікарняними кабінетами. На трибуни вели широкі сходи з червоного граніту. Було змонтовано, у відповідності до вимог того часу, систему освітлення та радіофікації. Широка алея, яка опоясувала зверху всі 36 секторів, була засаджена кленами. У кожному секторі було закладено по 35-43 ряди, а усього місць для сидіння повинно було бути 50 тисяч.

Радіорепродуктор стадіону

Республіканський стадіон ім. Хрушова у травні 1941 року

Головний вхід до стадіону повинна була прикрашати велична колонада з 22 колон корінфського ордену. Але, нажаль, колонаду та внутрішнє подвір'я таки не добудували. Та ще й через брак коштів відмовилися й від монументального огороження. Прагнули завершити усі роботи до відкриття футбольного сезону 1941 року, але так і не встигли. Урочисте відкриття фактично вже збудованого стадіону, який отримав нову назву – **Республіканський стадіон ім. М.С.Хрущова**, планували саме 22 червня 1941 року.

Київське “Динамо”, готуючись до матчу 22 червня з командою Червоної Армії (таку назву 1941 року мала команда Центрального Будинку Червоної Армії (ЦБЧА) з Москви), на полі нового стадіону провело два тренування, невтомно висловлюючи захоплення трав'яною ковдрою стадіону.

21 червня під час останнього тренування команди "Динамо" Київ фотокореспондент газети "Комсомолец України" сфотографував той склад команди, котрий повинен був вийти на поле наступного дня. На наведеній фотографії 11 майстрів футболу, які навіть не припускали, що станеться завтра. Подивіться у їх обличчя (зліва направо): В.Шиловський (майстер спорту СРСР, капітан команди), А.Ідзковський, А.Садовський, К.Щегоцький (орденоносець), М.Махия (майстер спорту СРСР), А.Гребер, О.Скоцень, П.Віньковатов, М.Мельник, В.Глазков, О.Клименко (майстер спорту СРСР).

Барвисті афіші запрошували киян на відкриття стадіону-парку. Білети на матч вже продавали. Видана 21 червня газета “Пролетарська правда” писала: “Завтра в Києві відкривається найбільша на Україні фізкультурна споруда – республіканський стадіон імені М.С.Хрущова... новий стадіон зможе одночасно обслужити 70 тис. глядачів. Оточене 36 секторами на 50 тис. місць пушистим зеленим килимом виділяється овальне футбольне поле міжнародних розмірів... Збоку вулиці Анрі Барбюса височить струнка колонада. Це тимчасовий вхід на стадіон...”

Але завтра була вже війна. Саме 22 червня ранком друга світова війна прийшла на територію СРСР. Німецька армія перейшла кордон СРСР і розпочала наступ вздовж усього фронту. В першій половині дня, навіть після повідомлення про напад фашистів, ніхто й не думав про те, що матч не відбудеться. На стадіоні навіть була проведена передматчова настанова гравцям.

Білет на матч 22 червня 1941 року в Києві

Навіть не припускав, що такі часи настануть лише більш ніж через три довгих роки лиха та жабів війни.

Перед тим, як розповісти про перші вже воєнні місяці до окупації Києва, все ж потрібно навести результати виступу "Динамо" Київ у незакінченому чемпіонаті СРСР 1941 року:

Вищий ешелон - команди майстрів:

8 місце. "Динамо" Київ - 9 матчів, + 4 = 2 – 3, м'ячі: 16 – 14, очки – 10

Афіша на матч у Києві 22.06.1941 р.

У матчах незакінченого чемпіонату СРСР 1941 року прийняло участь 16 гравців: воротарі – Антон Ідзковський (2 матчі) і Микола Трусевич (8); захисники – Василь Глазков (9), Олексій Клименко (3), Микола Махиня (9); півзахисники – Борис Афанасьєв (9), Володимир Гребер (6, 1 гол), Анатолій Садовський (9); нападники – Микола Балакін (4,1), Павло Комаров (1), Володимир Онищенко (9,2), Олександр Скоцень (8,2), Віктор Шиловський (4,2), Міхал Матіас (6,2), Павло Віньковатов (8,2) і Костянтин Щегоцький (8,3). Кращим бомбардиром команди у цьому чемпіонаті був Щегоцький – 3 м'яча.

З перших днів війни в країні була запроваджена загальна мобілізація. Тільки у Києві було мобілізовано до лав Червоної Армії в цей час понад 200 тисяч киян. Мобілізації підлягали, звичайно, й футболісти. Багатьох одразу призвали на військову службу. Особливе відношення в цей час було до гравців, заявлених у “Динамо” Київ. Вони мали безпосереднє відношення до однієї з могутніших силових структур у СРСР – НКВС (Народного Комісаріату внутрішніх справ). З футболістів, які у тій чи іншій мірі мали відношення до “Динамо”, були призвані на військову службу В.Онищенко, Б.Афанасьєв, М.Махиня, П.Лайко, В.Глазков і В.Гребер.

Майже 3,5 тисячі киян добровільно увійшли до лав винищувальних батальйонів і ще 29 тисяч влилися до лав загонів так званого “народного ополчення”. Свій винищувальний батальйон було організовано робітниками стадіону “Динамо” і спортсменами цього товариства. А в цей час ветерани київського “Динамо” поки що готували до евакуації підприємства, де вони працювали. Динамівці спочатку підтримували порядок на стадіоні; допомагали спорядженню співробітників НКВС, які формували винищувальні батальйони та вже готувалися до партизанської війни у тилу ворога; забезпечували евакуацію найбільш цінного майна; будували бомбосховище на території стадіону “Динамо”. Усім цим командував Тимофій Амвросієвич Строкач - заступник наркома внутрішніх справ УРСР, голова республіканської ради ФСТ “Динамо”. Шефство своє над командою він розпочав ще в жовтні 1940 року. Це він організував перехід 1941 року до “Динамо” Київ тренера М.П.Бутусова і саме він евакуював його першим з Києва. Вдалося евакуюватися і Антону Ідзковському. Однак начальник київського НКВС Лев Варнавський побоювся відправити до тилу не тільки усіх гравців команди “Динамо”, але й їх близьких родичів. Сам він убачав у проханнях про евакуацію – боягузтво гравців, зневіру у можливість відстояти столицю України та не допустити до неї ворога.

Т.А.Строкач

Однак, коли німецькі війська стали наближатися до Києва, складна ситуація у місті, що готувалося до оборони, і безладдя в командуванні призвело до того, що одні гравці команди, які залишилися при “Динамо”, були направлені до регулярних частин на фронт або за спецпризначенням до тилу (В.Шиловський, Я.Борисов, П.Віньковатов, І.Качкин, А.Лерман, М.Балакін, ветеран М.Путистін, адміністратор Р.Фельдштейн). Інші – в лавах винищувального батальйону безпосередньо приймали участь у обороні Київського укріпрайону (М.Коротких, М.Трусевич, П.Комаров, І.Кузьменко, О.Клименко, Л.Гундарев, М.Голімбієвський). Ветерани команди захищали місто в лавах народного ополчення.

Відомо також про долю футболістів-“легіонерів”, запрошених з команд Західної України 1940-41 рр., – М.Матіаса, О.Скоцєня, М.Гурського, Т.Єдинака, З.Цібора, Т.Газди та А.Габера. Деяких з них відчислили з команди ще весною, і вони повернулись до своїх міст. А ось чотирьох, що “прижилися” – Матіаса, Скоцєня, Гурського і Єдинака спочатку хотіли призвати до армії, але злякались зради. Вирішили евакуювати “з очей подалі” на баржі вниз по Дніпру до Дніпропетровська. Там “легіонери” знаходилися поки до міста не прийшли німці. На щастя їх не чіпали. І вони “рвонули”, хто, як міг, додому – на Захід.

А тепер одне з перших питань, яке ставить історія щодо київських футболістів, які волею долі залишилися у Києві під час його окупації: чому вони залишилися у місті, а не пішли з відступаючими радянськими військами?

Відповідь, як виявляється, є, хоча вона не однозначна. Перша причина – командування і особисто Йосип Сталін ставили перед захисниками Києва надзвичайно жорсткі вимоги, категорично забороняючи відступати з міста. У цій ситуації небезпечно було взагалі готувати навіть незначні

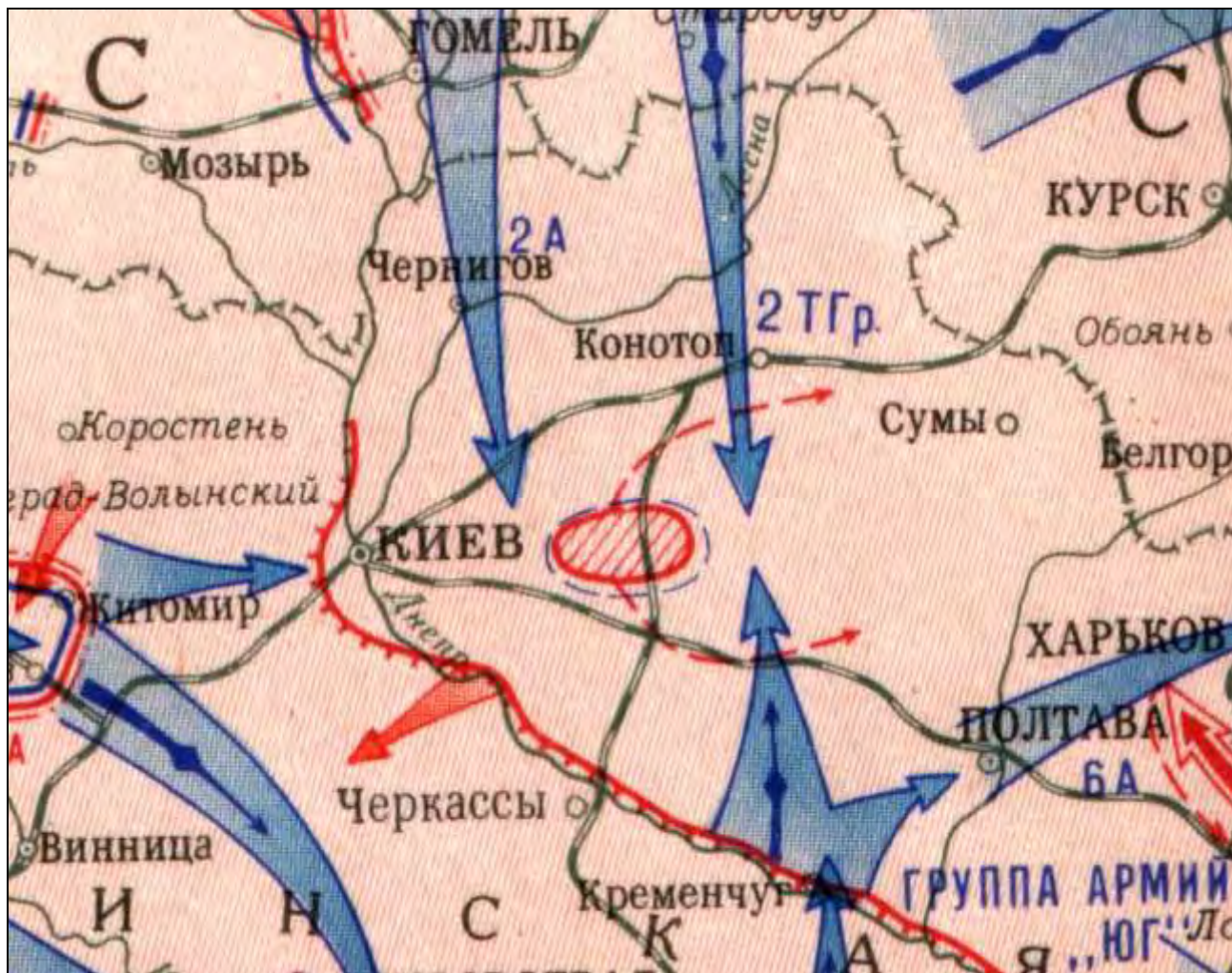
Підірваний київський міст через Дніпро

заходи з можливості евакуації гравців з Києва. Цим питанням абсолютно ніхто не займався, тому що усі були мобілізовані на стримування ворога, що рвався до міста. Друга причина – висадження в повітря єдиного у Києві дніпровського мосту мінерами НКВС, по якому хоча б якось можна було б залишити місто, і паніка, що розпочалася після цього у Києві. Третя причина – більшість футболістів мали в місті родини й малолітніх дітей, евакуація яких була неможливою, а залишити їх напризволяще мало хто б насмівся. І, нарешті, четверта причина – футболісти, які були за межами міста, бо воювали у винищувальних батальйонах і народному ополченні, після того, як керівництво зрозуміло загрозу оточення, самі потрапили в оточення в районі Борисполя - під Баришевкою. Ті, хто був у напіввійськовому одязі та, головне, не повністю постриженим, змогли практично безперешкодно повернутися до міста. Інші потрапили у табори військовополонених – так звані фільтраційні табори польової жандармерії. По статистиці Ставки Гітлера під Києвом у полон було захоплено 665 тисяч солдат і офіцерів Червоної Армії.

Слід перелікувати київських динамівців, які залишилися у місті: **М.Трусевич, П.Комаров, І.Кузьменко, О.Клименко і М.Коротких** (були звільнені з таборів військовополонених за листом Секції фізкультури і спорту Міської управи), **М.Гончаренко, М.Свиридовський, Л.Гундарєв, М.Путистин, В.Сухарєв, О.Ткаченко, Г.Тимофєєв та М.Голімбієвський** (потрапили у оточення, кинули зброю і самостійно добралися до Києва), **А.Поталов, В.Ямковий, Т.Пржепольский, С.Бардадим** (ветерани “Динамо”, які вже практично не займалися спортом).

А далі було багато чого – злидні, голодування, пошуки будь якої роботи щоб прокормити себе та родину, запрошення знову грати у футбол, нарешті легендарний "матч смерті", концтабір у Бабиному Яру, розстріл п'яти динамівців, але це вже інша розповідь.

Фото, яке може згодиться для фону тексту:

Карта розташування військ при обороні Києва 1941 р.

ОФІЦІЙНИЙ КЛУБНИЙ ЖУРНАЛ

www.fc.dynamo.kiev.ua

ДИНАМО

КИЇВ

Червень-липень 03(86) 2016

Анатолій
КОЛОМІЄЦЬ

**НАРИСИ ДО ЖУРНАЛУ
"ДИНАМО" КИЇВ"
(2009 - 2019 рр.)**

Частина 3

2021

Збірна України зразка 1935 року у Москві перед матчем зі збірною Москви

75 років легендарної перемоги над "Ред Старом"

Історія українського футболу насичена значними подіями, без яких вона вже й не може існувати, настільки в серцях уболівальників вони вже зайняли своє належне місце. Навіть ніхто не уявляє цю нашу історію, наприклад, без висвітлення легендарного "матчу смерті" 1942 року в окупованому Києві. Не менш яскравою у цій історії є й ще одна не менш легендарна подія – перемога збірної України 1935 року у турне по Франції та Голландії над командою професійного французького футбольного клубу "Ред Стар" з Парижу.

Саме збірна України цього року вже в своєму складі була наполовину представлена кращими гравцями нової столиці Української СРР – гравцями "Динамо" Київ, без яких неможливо вже було створити команду республіки, яка здібна була б перемагати навіть професіоналів з країн Європи.

З 1935 року значно зріс спортивний клас не тільки команд Києва, Харкова та Одеси, але й футбольних колективів Дніпропетровська та регіону Донбасу. Й привело до цього введення інституту постійних тренерів, бо команди почали грати за планом, складеним досвідченим педагогом. Він враховував не тільки сили своєї команди, кожного гравця окремо, але й можливості суперника, його міць, тактику та стиль гри. Практично усі команди в період 1922-37 років додержувалися загально прийнятої системи "п'ять у лінію". Українські футболісти вже тоді відрізнялися високою технікою або, як тоді казали, "акуратністю обробки м'яча". Але зловживання цим притупляло гостроту атак, затримувало темп гри, а це давало можливість супернику краще підготуватися до захисту своїх воріт.

10 червня у Києві проходив черговий пленум Всеукраїнської Ради фізичної культури (ВРІК) при Центральному Виконавчому Комітеті (ЦВК) УСРР (тоді Українська Соціалістична Радянська Республіка, а не УРСР), на якому вищі керівники доповіли про стан фізкультурного руху в республіці й про заходи подальшого його розвитку. Доповіло про стан справ у Києві й керівництво Київської Миської Ради фізкультури. Особливу увагу на пленумі було приділено роботі серед дітей і підготовці

дитячих команд до Всеукраїнської та Всесоюзної спартакіад. До речі, з цього року журнал "Фізкультурник України" - орган ЦК ЛКСМУ та Комітету у справах фізкультури та спорту при Раднаркомі УСРР вже отримав назву "Спорт" (існував до 1941 року).

Цього року збірна України (саме так її величали майже в усіх періодичних виданнях не тільки УРСР, але й Москви та Ленінграду) отримала можливість зібратися дуже рано. З 15 березня по 25 квітня в Одесі, куди на тренування до Всеукраїнської школи майстрів футболу та легкої атлетики приїхали збірні команди, як Києва, так і Харкова, кращі українські футболісти під керівництвом головного тренера збірної України Миколи Кротова вдосконалювали технічні елементи й обґрунтовано вивчали тактику гри. Капітаном цієї збірної України був вже не вперше обраний київський динамівець Костянтин Щегоцький.

Ця збірна, об'єднавши кращих гравців Києва, Харкова та Одеси, провела 24 квітня так званий "випускний" матч школи між своїм першим і другим складами. У першій збірній грали київські динамівці **Ідзовський, К.Фомін, Свиридовський і Щегоцький**, а у другій – **Тютчев, Махиня та Коротких**. Перемогла друга збірна в упертій боротьбі з рахунком 3:2. Судив цей матч професор Українського інституту фізичної культури у Харкові, але вже в цей час киянин **В.А.Блях**. Цим матчем і завершилося навчання у Всеукраїнській школі майстрів спорту.

Матч двох складів збірної України в Одесі 24.04.1935 р.

А вже 29 квітня збірна Києва повернулася додому, де 12 травня у столиці в день свята фізкультури та чергового відкриття приведенного нарешті в добрий стан Червоного стадіону повинен був знову проведений матч між першим і другим складами збірної України.

Наступний матч між двома складами збірної України планувався на 12 травня у Києві. А за три дні до цього 9 травня у Харкові для остаточного розподілення гравців на матч у Києві була проведена мало кому відома генеральна репетиція, на яку зібрали усіх кого змогли, навіть і ветеранів. Відома дуже цікава фотографія обох складів збірної, зроблена на харківському стадіоні "Динамо", яка тут наводиться. В обох складах грало лише четверо київських динамівців, та ще й саме тих, яких вирішили лише ще раз випробувати.

Перша та друга збірні України в Харкові на ст. "Динамо" - 1935 р. (зліва направо):

А.Пономаренко, І.Привалов, В.Фомін, Г.Сирота, М.Фомін, А.Лесной, А.Шатоха (воратар), Д.Кирилов, Д.Старусев, С.Копійко, П.Паровишніков, **В.Прокоф'єв, Ф.Тютчев**, Г.Якубовський, І.Володимирський, С.Москвін (воратар), **К.Піонтковський**, М.Пашута, **В.Єпішин**, А.Бем, К.Ус та В.Прасолов.

Саме після цього матчу нарешті був визначений перший склад збірної, до якого увійшли тоді київські динамівці **Ідзовський, К.Фомін, Свиридовський, Кузьменко, Шилівський, Щегоцький та Махиня**. До другого складу збірної увійшли ще й **Путистін, Гончаренко та Коротких**, а у запасі був **Тютчев**. Однак вже перед матчем у Києві вночі ВРФК перекроїла склади команд. У складі першої збірної не грали Свиридовський та Кузьменко, а в другому Путистін, але тут грали Свиридовський та запасний Тютчев. Підсумковий результат матчу – 4:1 в користь першої збірної. Та все ж свято було затмарене нажаліть грубою грою футболістів, у результаті якої був серйозно травмований на початку другого тайму Щегоцький, в йому довелося залишити поле. Судив

Матч между первой и второй сборными УССР 12.05.1935 г.

матч також вже киянин з Харкова І.С.Космачов. До речі, після цього матчу планували зустріч 20 травня у Москві збірної України зі збіроною столиці СРСР, однак матч у Москві не був проведений.

А вже 6 серпня збірна України на стадіоні "Динамо" у Києві зустрілася зі збіроною Одеси. У цьому матчі збірна республіки без особливих труднощів узяла верх над погано граючими на цей раз одеситами – 7:2 (два голи Щегоцького). У складі збірної України грали кийвські динамівці **Ідзковський, К.Фомін,**

Тютчев, Шиловський, Щегоцький та Махиня. Вже при рахунку 5:2 одесити почали грубиянити й суддя змушений був видалити з поля двох їх гравців.

Усе, що було наведене вище, свідчить про те, що саме цього року збірній України було приділено найбільше уваги у порівнянні з минулими роками. Саме завдяки цим тренувальним матчам вдалося визначити оптимальний склад команди та належним чином награти його. Як визначилося, все це робилося не просто так. Зверху вже знали для чого це робиться. Справа у тому, що керівництво вирішило дозволити цій добре зіграній команді прийняти участь у показових матчах традиційного на ті часи фестивалю робітничого спорту, який проводився у Франції. І саме під час цього турне за кордон і прийшов до збірної України і звичайно для провідних гравців "Динамо" Київ, які входили до складу цієї збірної, основний успіх. Збірна напрочуд блискуче використала винятковий для тих часів шанс отримати міжнародне визнання. Серед ретельно відібраних 15 збірників було семеро динамівців Києва: **Ідзковський, Свиридовський, К.Фомін, Кузьменко** (спочатку вибір впав на **Тютчева**), **Шиловський, Махиня та Щегоцький.** Капітаном збірної України в цьому турне було обрано Костянтина Фоміна. До того ж раніше планували після Франції збірну відправити до Іспанії, але плани змінилися.

13 серпня збірна України виїхала з Москви до Франції. У складі збірної поїхали кияни **Ідзковський, К.Фомін, Свиридовський, Кузьменко, Щегоцький, Шиловський, Махиня** і... навіть **Комаров.** Усього на полях Франції, а потім і Бельгії було проведено 7 матчів з любительськими командами цих країн і Голландії. В усіх цих матчах українські футболісти отримали перемоги з великим, звісно, рахунком при загальному співвідношенні м'ячів 88:3 (!). Приголомшливо! Чи не так?

Дружній шарж на К.Фоміна

Збірна України зразка 1935 р. в Парижі (Франція)

Перші два матчі були не товарицькими, а проходили в рамках футбольного турніру антифашистського зльоту, тому й прийнято рахувати їх офіційними матчами збірної України. Спочатку збірна України зустрілася 17 серпня на стадіоні "Першінг" зі збірною робітничою командою Голландії й перемогла, звичайно, з очікуваним рахунком - 11:0 (три голи підряд на рахунку Щегоцького та два - Махині). Наступного дня у фіналі турніру на стадіоні Мезон-Альфор у присутності 5 000 глядачів українські футболісти розгромили й робітничу збірну Франції з просто смішним рахунком - 17:1 (перший гол на рахунку Махині, результат 1-го тайму - 7:0). Нажаль хоча б більш-менш повні склади команд не відомі.

Потім збірну України запросили до одного з робітничих передмість Парижу - Кліші, де 21 серпня вона провела матч з командою місцевого робітничого спортклубу - чемпіону Парижу серед робітничих команд. Тут результат був трохи скромніший - лише 9:0 (три голи Щегоцького і гол Шиловського). Наступний матч було проведено 23 серпня ще в робітничому передмісті Парижу - Іврі, але цього разу результат матчу був менш скромним - 16:0.

Тільки один матч був проведений за межами Парижа в м. Ліможі 25 серпня з робітниками фарфоро-фаянсового заводу, і результат його стандартний - 15:0. Коли прибули до Парижа 26 серпня гравці збірної України вже знали про те, що несподівано для них поїздку до Іспанії відмінили. Газети Франції підказали ідею - спробувати зіграти зі збірною України одному з професійних клубів Франції. Цей виклик прийняв, як писали потім в радянських друкованих засобах, третій за силою клуб Франції – "Ред Стар олімпік"

Париж. Ця історична зустріч відбулася **29 серпня 1935 року**. В цьому матчі прийняли участь **4 гравця "Динамо" Київ: К.Фомін, Шиловський, Щегоцький та Махиня**. Так чудово, як у цьому матчі, українці до цього ніде ще не грали, вони творили чудеса, величезне бажання перемогти призвело до сенсації – 6:1 на користь збірної України (Шиловський забив 3 голи і Щегоцький – 1).

Було б несправедливо не привести протокол цього легендарного і в повній мірі, безперечно, офіційного матчу як збірної України, так і взагалі в історії українського футболу:

Протокол матчу:

"Ред Стар олімпік" Париж (Франція) - збірна України **1:6 (0:4)**

29 серпня, м. Париж (Франція). Товариський міжнародний матч. Близько 25 000 глядачів.

"Ред Стар" (зелені футболки): Антуар, Кирилоез,... (у другому таймі три заміни, в тому числі й воротаря).

Україна (червоні футболки): Трусевич - **К.Фомін** (к), Кирилов – Гребер, В.Фомін, М.Фомін - **Шиловський**, Лайко, **Щегоцький**, Паровишніков, **Махиня**.

Голи: 0:1 – Паровишніков (10 хв.), 0:2 – Паровишніков (12 хв.), 0:3 – **Щегоцький** (25 хв.), 0:4 – **Шиловський** (35 хв.), 0:5 – **Шиловський** (57 хв.), 0:6 – **Шиловський** (82 хв.), 1:6 – французький гравець (84 хв.).

Збірна України в матчі с "Ред Старом" Париж (Франція) 1935 р. (зліва направо): Д.Кирилов., В.Фомін, М.Фомін, П.Паровишніков, В.Гребер, К.Щегоцький, М.Махиня, В.Шиловський, П.Лайко, М.Трусевич., К.Фомін

Цей результат мав величезний резонанс у європейській пресі. Багато газет і журналів з захопленням відгукнулися про гру українських футболістів. Наведемо деякі з них:

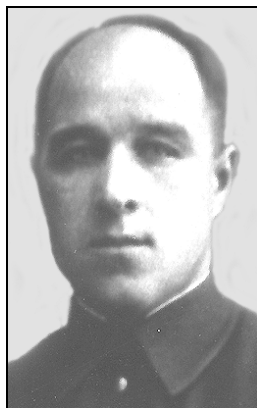
"Фігаро" (Франція):

"Було б несправедливо не визнати, що радянський футбол, до цього зовсім невідомий у Франції, зробив блискучий виступ. Кажуть, що українці не краща команда в Радянському Союзі. Однак те, що ми бачили, дає нам можливість цілком оцінити

радянський футбол. Він може суперничати з кращими європейськими командами.

Радянські футболісти шпритні, рішучі, швидкі, крім того, мають якості атлетизму. Щоб доповнити ці фізичні якості, потрібно сказати, що вони мають яскраво визначене почуття тактики і чудової техніки. Рідко нам доводилося бачити, щоб 11 футболістів грали так згуртовано, контролювали м'яч з такою впевненістю, діяли з такою енергією та поривом”.

“Дейлі джеральд” (Англія): “Вперше радянські футболісти мали можливість показати свої дійсні сили в змаганні з першокласними європейськими гравцями. Радянські футболісти довели, що їм немає чому вчитися у цих гравців”.

К.Фомін

К.Щегоцький

М.Махиня

Шиловський

До речі, після матчу з "Ред Старом" декілька більш сильніших професійних клубів Франції, в тому числі й відомий паризький "Ресінг", запропонували провести збірній України матчі ще й з ними, але українські футболісти вимушені були через втому відмовитися від цих матчів. Футбольний клуб "Ресінг" було навіть запрошено до СРСР. Він навіть дав згоду на це, але тільки пообіцяв приїхати наступного року.

А збірна України відбула з Франції до Бельгії, де в Брюсселі 31 серпня стандартно перемогла робітничу збірну Бельгії - 12:1, а потім у Льежі й команду робітничого клубу цього міста - вже 8:1 (відчувалася, звичайно, втомленість).

В Москву українські футболісти прибули 4 вересня, а потім вже 6 вересня приїхали до Києва. На батьківщині футболістів вшановували як героїв, нітрохи не гірше ніж "челюскінців" роком раніше, яки просиділи на кризі в Північному Льодовитому океані майже два місяці й не впали в розпач від визначеної їм долі. На кожній залізничній станції, де поїзд робив зупинки, українських футболістів зустрічали тисячі робітників і селян з прапорами й під революційні марші. Привітанням і поздоровленням не було ні кінця, ні краю. У Києві їм було вчинено небачену ніколи до цього зустріч. Величезна кількість мешканців столиці УСРР, дві тисячі фізкультурників, робітники заводів Києва, громадські та політичні діячі, на чолі з головою міського парткому та Київської Міської Ради фізкультури, прибули на вокзал. Героїв винесли на руках з вагону, посадили в прикрашені квітами автомобілі й повезли на стадіон “Динамо”, де при заповнених вцент трибунах (в цей час проводилося яскраве спортивне свято залізничників столиці України) вони пройшли через футбольне поле до урядової трибуни й відрепортували (капітан команди К.Фомін) членам ЦК партії більшовиків і уряду УСРР. Після чого їх представники були запрошені до урядової ложі. А ввечері відбулася зустріч команди з динамівцями й представниками фізкультурної громадськості Києва.

Зустріч переможців на Київському вокзалі (зліва направо): Ідзковський, голова парткому Києва, К.Фомін, Щегоцький

А що ж наші партійні керівники зробили для футболістів України, які вперше хоч якось надали уяву світу про стан футболу в республіці? Вони зробили з цієї перемоги єдиний висновок: *"Нам потрібно наполегливо працювати над тим, щоб світова першість в усіх галузях спорту була в наших руках"*. Ось так, і ніяк не інакше. Спробуй не виконати цю вказівку. Але ж усі добре розуміли, що грали все ж такі ж професіонали, як і в "Ред. Старі", та й до того ще й кращі з кращих в Україні та одні з найкращих взагалі на просторі неосяжного Радянського Союзу, які крім як грою у футбол нічим більше й не займались на протязі багатьох років свого життя. Однак офіційно завжди вказувалося, що в збірній України грають 15 футболістів – членів ПСТ "Динамо", серед яких 8

робітників, 4 службовця, троє учнів і один студент. Дуже юридично грамотно, але до смішного примітивно. В усякому разі, у радянських вболівальників це завжди викликало легку, іронічну посмішку на обличчі (напевно одразу вони представляли собі чоботаря або кравця, який з дитинства до зрілого віку щоденно з ранку до вечора ганяв м'яча та приходив до каси підприємства за заробітною платою чоботаря чи кравця та преміальними, які дорівнювали ще п'яти таким зарплатам). До того ж, несподівано раптом гравці збірної України почали вимагати обов'язкової наявності при команді досвідченого тренера найвищої кваліфікації, який повинен був працювати з командою систематично на протязі усього року, а не перед матчами. Гравцям-професіоналам потрібен був професіональний тренер, ось тоді вони могли б, по їх заявам, перемагати будь які буржуазні клуби й збірні. Крім тренера, решти у них було достатньо, і нічого більше їм не потрібно було.

А тепер повернемося до визначення щодо легендарності цього матчу. Нажаль, вона й тут присутня, бо все, що було надруковано в радянських газетах про цей матч, а потім і в журналах, і в багатьох книжках, звісно було з лихвою перебільшено. Батьківщина потребувала героїв, тому з будь якого факту хоча б і не стільки вже значного успіху – створювалися легенди. Це цілком природно для радянського способу життя. І тут нам нікуди не дітись. Звісно, для тих часів ця перемога була досить суттєвою, бо перегравали в основному лише аматорські команди, та й ще, як правило, з розгромними рахунками. Тому перший ж успіх з будь якою професійною командою – це вже був майже "героїзм". Але все ж таки, що то була за команда – "Ред Стар" з Парижу у ті часи? Це був середнячок вищого ешелону Франції (Ліги Франції), який у минулому сезоні 1934/35 рр. вперше грав у Лізі й зайняв 12 місце серед 16 команд Ліги (те, що радянські друковані видання на протязі понад 50 років писали, що це була одна з найсильніших команд Франції, а деякі конкретно вказували що це була третя за силою команда – звісно пропагандистська брехня. Цей клуб в своїй історії вище 9 місця в професійній Лізі не піднімався). Але це все ж таки був професійний клуб вищого ешелону та й ще такої країни, як Франція, тому й зменшувати його сили теж недоцільно й несправедливо.

А щоб оцінити все ж дійсну міць збірної України 1935 року, слід відмітити її наступні матчі. Вже 10 вересня в Києві збірна України зустрічалася ще з однією командою професіоналів – збірною Праги з Чехословаччини. І, нажаль, програла у себе вдома – 0:1. Та й ще чехи забили гола на 12-ій хвилині першого тайму, а потім просто "гналися" з тільки-но спеченими героями, а ті аж нічого не змогли зробити. Потім 18 вересня матч у столиці Радянського Союзу зі збірною Москви і... поразка – 2:6. Ось вам і кращі в світі – переможці самого "Ред. Стару". Більше вже збірну України в довоєнні часи й не збирали. Чому? Так і в Києві сиділи такі ж самі чиновники, як і в Москві. Й вони боялися за свої "крісла". Не за горами був вже 1937-й... А тоді навіть поразка від самих чемпіонів світу могла б зашкодити, а можливо була б і роковою в житті.

Але все ж таки виграли українські хлопці у таких же, як вони, французів. Звісно, виграли. До них хтось з команд "великого й невідомого" це робив? Ні. То й вшануймо через 75 років пам'ять і цього матчу, й наших співвітчизників, особливо гравців "Динамо" Київ, особливо Щегоцького і

Шиловського – авторів забитих м'ячів. Та й не забудемо і про воротаря Трусевича та гравців Грубера, Лайка і Паровишнікова, адже вже наступного року саме вони захищали честь нашого славного "Динамо".

Зараз, безумовно, важко судити про "героїзм" наших співвітчизників. Однак слід все ж визнати одне – **це була перша й найзначніша перемога українських футболістів з часів зародження й становлення футболу на теренах України.** А саме ця перемога й надала сотням тисяч молодих спортсменів України стимул вдосконалення себе в спорті. Без цієї перемоги в ті далекі довоєнні 30-ті роки навряд чи українські футболісти вже у 60-80-ті роки здобули б те світове визнання, яке поки ще, на щастя, не втрачене ними. На цій перемозі виховувалися й вдосконалювали свою майстерність і Олег Блохін, і Ігор Беланов, і Андрій Шевченко та багато інших українських футболістів – "зірок" світового футболу.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Заслужені майстри СРСР" з журналу "Динамо" Київ" №5(52)-жовтень 2010 р. (с.60-63) до редагування М.Несенюка

Заслужені майстри

10 жовтня цього року виповнилося 65 років з того часу, коли вперше вихованець київського футболу, гравець нашого "Динамо" Антон Леонардович Ідзковський був вшанований найпочеснішою нагородою спортсменів часів Радянського Союзу – знаком "Заслужений майстер спорту СРСР". Цієї вершини досягали тільки кращі з кращих, досягнення яких були беззаперечними, а серед футболістів їх було не так вже й багато.

Загалом тільки 44 київських динамівця отримали це звання і така їх кількість насамперед обумовлена перемогами команди у Кубку володарів кубків європейських країн 1975 та 1986 років. Таке ж почесне звання було започатковане і в незалежній Україні – "Заслужений майстер спорту України", але, на жаль, його отримало тільки 9 динамівців Києва – вихованців української футбольної школи. Маємо надію, що все ще попереду.

В середині 30-х років найсильніші футболісти вже ставали відомими усій країні та користувалися величезною популярністю. Не залишилися вони й без уваги влади. Постановою Центрального Виконавчого Комітету (ЦВК) СРСР від 25 травня 1934 року було затверджено почесне спортивне звання "Заслужений майстер спорту СРСР". Згідно постанови, це звання надавалося "видатним майстрам – активним будівникам радянської фізичної культури". Тобто не тільки спортсменам, але й тренерам, спортивним організаторам, суддям та іншим. За положенням це звання надавалося вищим спортивним органом у СРСР (в той час ВРФК при ЦВК СРСР) довічно с видачею посвідчення та номерного нагрудного знака (автор малюнка знаку – О.Немухін).

К.Фомін

футбольної команди майстрів київського "Динамо" Антону

М.Махиня

Вперше це звання за поданням Московської, Ленінградської та Української РФК було надане постановою ВРФК при ЦВК СРСР від 17 червня 1934 року двадцяти фізкультурникам, серед яких було 8 футболістів, однак киян серед них поки ще не було, та й взагалі з українських футболістів його отримав лише один – харків'янин І.В.Привалов.

А от 19 березня 1936 року при черговому наданні цих почесних звань серед футболістів вперше цього звання був удостоєний гравець київського "Динамо" – Костянтин Фомін – вихованець харківського футболу.

Вже після війни 10 жовтня 1945 року сталася знаменна подія в історії київського футболу – вперше корінному киянину - воротарю футболу команди майстрів київського "Динамо" Антону Ідзковському було надане звання "Заслуженого майстра спорту СРСР" і він отримав почесний знак під № 404. А наступного року 23 червня цього звання був удостоєний в той час вже захисник "Динамо" Київ Микола Махиня.

Надалі майже 10 років нагороджених вищим знаком спортивної відзнаки в команді серед гравців не було, хоча 1947 року цього звання були удостоєні й перший офіційний тренер команди М.Д.Товаровський - у ті роки вже москвич, викладач Державного Центрального інституту фізичної культури (ДЦОЛФКа) та 1953 року діючий старший тренер "Динамо" Київ О.О.Ошенков.

А.Ідзковський

14 лютого 1955 року Комітет з фізичної культури та спорту при Раді Міністрів СРСР надав це почесне звання одразу двом гравцям кївського "Динамо" - **Андрію Зазроєву** (Андро Зазрошвілі) та **Михайлу Михаліні**.

А 16 грудня 1959 року вже Центральна рада Союзу спортивних товариств і організацій СРСР надала звання заслуженого майстра спорту кївському динамівцю **Юрію Войнову**.

Ю.Войнов

1962 року цього звання був удостоєний ще один воротар команди **Олег Макаров**, а вже 1967 року п'ятірка майстрів-динамівців незабутньої команди В.О.Маслова – спочатку 26 січня **Йожеф Сабо**, а потім 2 жовтня **Андрій Біба**, **Віктор Серебряніков**, **Василь Турянчик** і **Володимир Щегольков**.

А.Зазроєв

М.Михаліна

24 січня 1973 року заслуженим майстром спорту став і воротар кївського "Динамо" **Євген Рудаков** – фактично за участь у фіналі Чемпіонату Європи 1972 року.

Далі 1975 рік – перша перемога у єврокубках, а саме завоювання Кубка володарів кубків та Суперкубка Європи. За таке найвище досягнення за часів радянського футболу звання заслужених майстрів спорту одразу одержали **10** добре відомих шанувальникам футболу кївських динамівців.

31 березня 1982 року заслуженим став і **Анатолій Коньков**, а вже 19 травня 1986 року після другої перемоги у Кубку володарів кубків ще **13** гравців кївського "Динамо" отримали найвище спортивне звання. До того ж 8 вересня 1988 року ще троє динамівців були удостоєні цього звання за друге місце на Чемпіонаті Європи 1988 року - **Геннадій Литовченко**, **Олексій Михайличенко** та **Олег Протасов**.

О.Макаров

В останні дні існування Радянського Союзу наприкінці 1991 року його футбольне керівництво все ж не забуло своїх підлеглих і не виправдано раніш не вшановані найкращі гравці отримали звання заслужених. Серед них були й колишні динамівці Києва – **Віктор Банников**, **Анатолій Бишовець**, **Валерій Поркуян** та **Леонід Островський**.

Після розпаду СРСР в Україні в жовтні 1998 року було затверджено Положення про почесне звання "Заслужений майстер спорту України". Цього звання удостоювалися спортсмени за найвищі досягнення на значних міжнародних змаганнях. Згідно Положення про це звання тому, хто його удостоївся видається посвідчення та нагрудний знак.

Вперше це звання було присвоєно футболістам тільки в травні 2006 року після того, як національна збірна України вперше завоювала право участі у фінальному турнірі Чемпіонату світу з футболу 2006 року в Німеччині. Ці звання були надані 9 гравцям кївського "Динамо", які входили до складу національної збірної України.

Кївські динамівці – "Заслужені майстри спорту СРСР"

1. Фомін Костянтин Васильович	19.03.1936 р.	знак № 28
2. Ідзковський Антон Леонардович	10.10.1945 р.	знак № 404
3. Махія Микола Борисович	23.07.1946 р.	знак № 359
4. Зазроєв Андрій Іванович	14.02.1955 р.	знак № 989
5. Михаліна Михайло Михайлович	14.02.1955 р.	знак № 990
6. Войнов Юрій Миколайович	26.09.1959 р.	знак № 1189
7. Макаров Олег Олександрович	16.12.1962 р.	знак № 1323

8. Сабо Йозеф Йозефович	26.01.1967 р.	знак № 1656
9. Біба Андрій Андрійович	2.10.1967 р.	знак № 1672
10. Серебряніков Віктор Петрович	2.10.1967 р.	знак № 1673
11. Турянчик Василь Юрійович	2.10.1967 р.	знак № 1674
12. Щегольков Володимир Миколайович	2.10.1967 р.	знак № 1675
13. Рудаков Євген Васильович	24.01.1973 р.	знак № 2098
14. Блохін Олег Володимирович	30.05.1975 р.	знак № 2252
15. Буряк Леонід Йосипович	30.05.1975 р.	знак № 2264
16. Веремєєв Володимир Григорович	30.05.1975 р.	знак № 2254
17. Колотов Віктор Михайлович	30.05.1975 р.	знак № 2256
18. Матвієнко Віктор Антонович	30.05.1975 р.	знак № 2259
19. Мунтян Володимир Федорович	30.05.1975 р.	знак № 2258
20. Онищенко Володимир Іванович	30.05.1975 р.	знак № 2260
21. Решко Стефан Михайлович	30.05.1975 р.	знак № 2261
22. Трошкін Володимир Миколайович	30.05.1975 р.	знак № 2262
23. Фоменко Михайло Іванович	30.05.1975 р.	знак № 2263
24. Коньков Анатолій Дмитрович	31.03.1982 р.	знак № 2810
25. Балгача Сергій Павлович	19.05.1986 р.	знак № 3208
26. Баль Андрій Михайлович	19.05.1986 р.	знак № 3209
27. Беланов Ігор Іванович	19.05.1986 р.	знак № 3210
28. Безсонов Володимир Васильович	19.05.1986 р.	знак № 3211
29. Дем'яненко Анатолій Васильович	19.05.1986 р.	знак № 3212
30. Євтушенко Вадим Анатолійович	19.05.1986 р.	знак № 3213
31. Заваров Олександр Анатолійович	19.05.1986 р.	знак № 3214
32. Кузнєцов Олег Володимирович	19.05.1986 р.	знак № 3215
33. Михайлов Михайло Леонідович	19.05.1986 р.	знак № 3216
34. Рац Василь Карлович	19.05.1986 р.	знак № 3217
35. Чанов Віктор Вікторович	19.05.1986 р.	знак № 3218
36. Яковенко Павло Олександрович	19.05.1986 р.	знак № 3219
37. Яремчук Іван Іванович	19.05.1986 р.	знак № 3220
38. Литовченко Геннадій Володимирович	8.09.1988 р.	знак № 3425
39. Михайличенко Олексій Олександрович	8.09.1988 р.	знак № 3426
40. Протасов Олег Валерійович	8.09.1988 р.	знак № 3440
41. Банников Віктор Максимович	10.09.1991 р.	знак № 4113
42. Бишовець Анатолій Федорович	10.09.1991 р.	знак № 4110
43. Поркуян Валерій Семенович	10.09.1991 р.	знак № 4114
44. Островський Леонід Альфонсович	29.11.1991 р.	знак № 4196

Київські динамівці –

"Заслужені майстри спорту України"

1. Ващук Владислав Вікторович	- травень 2005 р.
2. Гусин Андрій Леонідович	- травень 2005 р.
3. Дмитрулін Юрій Михайлович	- травень 2005 р.
4. Несмачний Андрій Миколайович	- травень 2005 р.
5. Ребров Сергій Станіславович	- травень 2005 р.
6. Рева Віталій Григорович	- травень 2005 р.
7. Ротань Руслан Петрович	- травень 2005 р.
8. Федоров Сергій Владиславович	- травень 2005 р.
9. Шовковський Олександр Володимирович	- травень 2005 р.

Наша офіційна емблема

Зараз в засобах масової інформації почали з'являтися матеріали про офіційність емблем нашого клубу та деякі міркування щодо заміни нині існуючої емблеми іншою. Тому слід все ж розглянути це питання, щоб нарешті розставити усі крапки у суперечках.

В багатьох виданнях, а також і на шпальтах нашого журналу, вже цій темі приділялося достатньо уваги, але детального аналізу й документального підтвердження не наводилося. Автор цієї статті багато часу присвятив вивченню питань емблематики спортивних товариств і клубів в Україні, як за часів СРСР, так і за часів незалежності, тому краще ніж він навряд чи хто зможе все аргументовано довести до прихильників нашого клубу.

Офіційною емблемою футбольного клубу (команди) є тільки та емблема, яка була затверджена керівництвом цього футбольного клубу або організацією, якій цей клуб (команда) підпорядковується або має безпосереднє відношення. Офіційною також можна вважати просто схвалену клубом (командою) емблему без окремого її затвердження (відсутність з тих чи інших причин протоколу або рішення про це), але обов'язково поширену на документах та в офіційних виданнях клубу (команди).

Враховуючи це, київська футбольна команди "Динамо" (до створення футбольного клубу) в своїй історії мала офіційними лише ті емблеми, які були започатковані спортивним товариством "Динамо", створеним у Радянському Союзі ще у 1923 році.

Спочатку це товариство іменувалося Пролетарським спортивним товариством (ПСТ) "Динамо" і при заснуванні не мало ніякої емблеми. На початку 20-х років під час страшної розрухи в країні Рад якесь окреме місцеве спортивне об'єднання, навіть столичне, просто не в змозі було започатковувати якісь емблеми – не до цього було. Навіть кольори цього товариства (біло-блакитні) не були запроваджені. Це все вигадки, такі ж самі, як і вигадки про урочистості при відкритті київського Червоного стадіону цього ж року, як і вигадки про "матч смерті" 1942 року та безліч інших вигадок радянської пропаганди. Вдумливий читач, напевно, задавав не раз собі питання, як це могло бути, що спортивна організація ЧК-ГПУ-НКВС раптом узяла собі на прапор кольори білогвардійців – своїх запеклих ворогів. Такого не могло бути. В СРСР 20-х років усе (майже без винятку) було червоного кольору. Як у тій пісні – "много красной у нас материи...". І з цієї тканини насамперед шили прапори (навіть прапор Української СРР до 1937 року був повністю червоний і блакитної смуги не мав). Спортсмени за формою не відрізнялися, одягали ту, яка була. Хіба що арміїці завжди були на спортивних майданчиках у червоному, так колір крові за ними й закріпився. Щодо трусів, то вони, як правило, були чорні – такі шили тоді для червоноарміїців, мабуть щоб прати не треба було досить часто.

Вже 1924 року було створено центральний керівний орган для цієї організації – Центральну Раду (ЦР) ПСТ "Динамо". А наступного року керівники цього центрального ПСО

іл. 1

"затвердили" власну емблему. Якщо точніше, то потрібен був значок, який би красувався на грудях фізкультурників товариства. Його спеціально не розробляли – просто узяли за основу непоганий значок "Кружка спорта Санкт-Петербургской полиции" у вигляді емблеми з спортивними атрибутами, тільки у нижній частині замість наручників помістили автомобільне колесо з крильцями та значку надали форму ромбу. Отримати дозвіл на виготовлення такого значка було не важко, тому що згідно секретній інструкції ВЦВК СРСР №203/с від 4 серпня 1922 року саме ОГПУ було тією організацією, від якої здебільшого залежав адміністративний нагляд. До речі, перші значки (іл.1), яких було зроблено достатньо велику кількість, були маленьких розмірів, бо їх виготовлення коштувало значних коштів. Але значки виявилися невиразними, спортивні атрибути на них важко було розпізнати. Тому для керівництва були замовлені у незначній кількості значки удвічі більшого розміру (іл. 2). Саме малюнок цього значка й став першою офіційною емблемою товариства. Та її ніхто не затверджував. Вона була офіційна, бо значки з її зображенням мали дозвіл відповідних органів нагляду на виготовлення. У статуті ПСО "Динамо", який затвердили значно пізніше, не було жодного слова про кольори товариства та його емблему. Цей статут став типовим статутом для республіканських ПСТ "Динамо", а потім і для міських у республіках. Також і емблема ПСТ "Динамо" була єдиною для усіх республіканських і міських ПСТ, які почали засновуватися, за окремим наказом. У тому числі й для Всеукраїнського ПСТ "Динамо" (у Харкові – тоді столиці республіки), і для Київського ПСТ "Динамо", яке підпорядковувалося Всеукраїнському. В Українській СРР власні значки не вироблялися, тому використовувалися лише загальні значки ПСО "Динамо".

іл. 2

іл. 3

Та значки під час матчу на футболках, звісно, не носили, бо це могло призвести до травмування, а виготовлення нашивок з малюнком першої емблеми на футболках гравців коштувало б добрих грошей, адже у ті часи це робилося винятково шляхом вишивання нитками, бо технологій нанесення малюнків фарбою майже не існувало. Тому вже 1926 року ЦР ПСТ "Динамо" вирішила нашивати лише першу літеру з назви товариства, розмістивши її у ромбі (за малюнком ветерана московського "Динамо" О.П.Борисова). До речі, начебто, як стверджують знавці історії московського "Динамо", саме в цей час були затверджені й кольори форми динамівців – біло-блакитні (чи точніше - біло-сині).

Цю "малу" емблему почали друкувати в деяких газетах та журналах, так як і "велику" емблему, і саме тому є всі підстави рахувати також офіційною й емблему з літерою "Д" у ромбі. Ось Вам і друга емблема київського "Динамо". Ці дві емблеми, як малий та великий герби існували до 1939 року завжди поряд, ніколи одна другу не змінюючи.

Вже у другій половині 30-х років почали створювати профспілкові добровільні спортивні товариства (ДСТ), і в цей час було реорганізовано й відомче пролетарське товариство "Динамо", яке почало іменуватися фізкультурно-спортивним товариством (ФСТ). Очевидно вже пролетарів з револьверами в органах НКВС не було, і слово "пролетарське" виглядало смішним. Спочатку створили Всесоюзне ФСТ, а потім переробили повну назву й інших товариств "Динамо".

ВФСТ "Динамо" за прикладом інших ДСТ одразу замовило собі значки – ромб з вже традиційною літерою "Д" трохи витягнули і над ним розмістили червону зірочку (іл.4). Знову ніякої емблеми ВФСТ не затверджувалося, лише малюнок цього значка автоматично

став офіційною третьою емблемою. Київське ФСТ "Динамо", яке підпорядковувалося Українському ФСТ "Динамо", звичайно, почало використовувати саме цю третю емблему, хоча на футболки динамівців увесь час (аж до 1989 року) продовжували нашивати звичайний ромб з традиційною літерою "Д" без зірочки (другу емблему) або літеру "Д" зовсім без ромбу. Таким чином, стає усім зрозумілим, що центральним елементом офіційної емблеми товариства "Динамо" за усіх часів все ж була тільки літера "Д" у відомому усім оригінальному прописному зображенні.

іл. 5

Київ (іл. 5). До того ж вона неодноразово з'являлася у газетах і журналах, а також в інших друкованих виданнях.

І навіть коли було створено 2 січня 1989 року професійний футбольний клуб "Динамо", то з затвердженням його офіційної емблеми не спішили. Навіть конкурс в "Спортивній газеті" оголосили. Але з надісланих і оприлюднених півсотні малюнків так і не вибрали жодного. Тоді повернулися до традиційної літери "Д" і під нею у прямокутнику вставили слово "Київ" на російській мові. А вже 1991 року після оголошення Декларації про суверенітет України це слово почали вживати в українському правописі (іл. 6).

От така прозаїчна історія емблематики спортивних об'єднань у СРСР. Що було зображено на дозволеному для виготовлення значку, то й ставало офіційною емблемою об'єднання. І така система існувала не тільки у довоєнний період, але й на протязі усього часу існування Радянського Союзу. Навіть коли в останні роки існування СРСР нарешті спромоглися створити декілька професійних футбольних клубів, то вони так і не спромоглися затвердити свої емблеми.

іл. 7

А вже після створення Акціонерного товариства "Футбольний клуб "Динамо" Київ" 1993 року знайшовся художній майстер, який причепуриє цю простеньку емблему, помістивши її в коло з повною назвою клубу і доповнивши малюнок роком створення клубу - 1927 (іл. 7). Ця офіційна емблема збереглася до нинішнього часу. Але її двічі доповнювали – спочатку однією зірочкою, коли клуб став 2003 року десятикратним чемпіоном України (іл. 8), а потім доповнили ще й чемпіонськими роками Радянського Союзу і з'явилося 2008 року вже дві зірочки.

Усі інші види емблем цього клубу, навіть якщо вони досить привабливі та частенько зустрічалися у

іл. 4

іл. 6

друкованих виданнях і на сувенірній продукції, числити офіційними звичайно не потрібно. Але якщо вже зважати на те, під якими емблемами київське "Динамо" мало свої найвищі досягнення 1975 та 1986 років, то заради справедливості потрібно констатувати що це була не лише літера "Д" у ромбі, а саме неофіційні, гарні, якщо хочете – сувенірні, емблеми тих років (іл. 9 і 10). Саме вони найбільше друкувалися в усіх виданнях, а також, до речі, красувалися на вимпелах, які навіть використовували при обміні між собою капітани команд у матчах єврокубків.

Та на останнє хочеться зауважити, що усім відомо, як за часів незалежності усі спортсмени-динамівці України, у тому числі й футболісти команд колективів фізкультури (так званих за часів ще СРСР "клубних команд")

були

залучені до нового українського ФСТ "Динамо".

Саме це товариство одразу ж зареєструвало свою нову офіційну емблему у новому правописі літери "Д" з короною-тризубом над цією літерою (іл. 11). Звісно всі розуміють, що це товариство та його "клубні" команди мають в деякій мірі теж відношення до професійного клубу

іл. 9

іл. 10

"Динамо" Київ, бо якщо вже зачепити питання форм власності, то з дня створення 1993 року акціонерного товариства "ФК "Динамо" Київ" безпосередньо до числа його акціонерів входило й це ФСТ "Динамо". Та й футбольні команди колективів фізкультури грають під назвою "Динамо" та мають ті ж кольори. Тому якщо вже змінювати офіційну емблему ФК "Динамо" Київ, то напевно змінити й зображення літери "Д", яке зараз залишилося на емблемах декількох російських клубів, на офіційне з емблеми українського ФСТ "Динамо".

іл. 8

іл. 11

Приречений глашатай легенди

(до 100-річчя з дня народження
Макара Гончаренка)

Макар Гончаренко – один з кращих нападаючих нашого "Динамо" перших чемпіонатів СРСР прожив 85 років і все його життя можна поділити на два періоди – 20 років як гравець (1927-47 роки) та 35 років (з 1962 року) як оповісник однієї з найбільш вишуканих футбольних легенд радянського періоду – легенди про "матч смерті" київського "Динамо" в період німецької окупації Києва.

Народився Гончаренко в Києві у бідній робітничій сім'ї. Його дитинство пройшло не тільки у злиднях, але й під час революційних подій 1917 року та багаторазової зміни влади в місті, пов'язаної з загибеллю великої кількості його мешканців. За такі часи не до навчання було. Постійна турбота про самозбереження й пошук шляхів виживання наклали неабиякий відбиток на його життя. Замість отримання належних знань у школі він вчився на шевця взуття й цим допомагав сім'ї. Звісно, вільний час з такими ж як він хлопцями Макар проводив на галявинах, граючи в футбол.

До організованих юнацьких команд заводу "Комунальник" та трамвайного заводу ім. Домбала він потрапив запізно – десь у 15-річному віці, але вже через два роки цього здібного талановитого юнака запитали в кращому київському футбольному клубі тих часів "Желдорі" і запросили грати в одній з команд очевидно за деяку винагороду. Отримавши хоч якесь матеріальне заохочення, він заграв з такою віддачею, що дуже скоро опинився в першій команді. Але, нажаль, славнозвісний "Желдор" розформували й створили велику кількість команд різних підрозділів і підприємств Південно-Західної залізниці, які приймали участь у першості міста вже серед виробничих колективів. Значущість змагань була втрачена і, коли Гончаренка й ще декількох гарних київських футболістів запросили пограти в Росію за "Динамо" Іваново та й ще за чималу зарплатню, він звісно погодився й 1932 року тимчасово переїхав туди. До речі, завдяки киянам не тільки засяяли своєю грою іванівське "Динамо" й збірна цього міста, але й значно підсилилася збірна РРФСР. За ці два роки перебування в Росії Макар став фіналістом чемпіонату РРФСР 1934 року, увійшов до складу збірної РРФСР та до офіційного списку "33-х кращих" футболістів СРСР, а у складі збірної Іваново виступив у переможному міжнародному матчі зі збірою клубів Туреччини.

Дружній шарж на одного з найкращих бомбардирів СРСР М.Гончаренка

Після таких успіхів наприкінці 1934 року Гончаренку запропонували повернутися до рідного міста та грати вже в кращій команді України тих часів – київському "Динамо", за яке тоді взявся перший офіційний тренер команди М.Д.Товаровський, до речі добре знайомий з Гончаренко ще по грі в "Желдорі". Розпочалися часи найбільших досягнень цього футболіста та досягнення слави серед не тільки київських вболівальників, але й шанувальників футболу усього Радянського Союзу. Разом з рідним "Динамо" він стає весною 1936 року другим, 1937 року третім призером чемпіонатів СРСР, 1938 року одним з найкращих бомбардирів Радянського Союзу та приймає участь у міжнародних матчах зі збірними Басконії (Іспанія) та Туреччини. Нажаль, вже весною 1940 року було вирішено "омолодити" основний склад київського "Динамо", й влітку 28-річного Гончаренка "обміняли" на перспективного Миколу Балакіна з київського "Локомотиву". Опинившись у раніш йому рідному колективі Гончаренко якось "не прижився" й вже наступного 1941 року почав грати... в Одесі в тамошньому "Спартаку".

Та почалась війна. Макар терміново повернувся до Києва, але він вже був не "динамівець" і на нього уваги не звертали, привілеїв у нього не було. Тут і зіграв синдром самозбереження й сталося те що сталося – він залишився в окупованому Києві. На існування заробляв ремонтуванням взуття, а коли в місті було створене українське спортивне товариство "Рух", то одразу розпочав тренуватися в

футбольній команді цього осередку, бо треба було за щось існувати, а там хоча б видавали карточки на пільгове харчування в їдальні.

Та скоро він став працювати на київському хлібозаводі різноробочим, куди його узяли, як і інших кращих київських футболістів – здебільшого колишніх динамівців, що залишилися у місті, з причини створення при заводі футбольної команди під назвою "Старт". Ця команда провела влітку 1942 року 11 матчів, серед яких було 7 матчів з командами окупаційних німецьких і угорських військ. В усіх без виключення матчах була отримана перемога. Останнім був матч з "Рухом", а передостаннім – матч з німецькою зенітною частиною "Флакельф". В усіх цих матчах грав і Гончаренко.

А вже після цих матчів десяткох футболістів – працівників хлібозаводу арештували й відправили до Сирецького концтабору. Арештували саме динамівців, бо німцям хтось "нашепотів", що це було товариство НКВС. Усіх, хто не мав відношення до ФСТ "Динамо", але грав у проведених матчах не займали. Одразу розстріляли Коротких, бо знайшли дома у нього під час обшуку його фото в формі НКВС. Потім розстріляли Ткаченка, який спробував втекти з гестапо. А інші перебували в концтаборі та до того ж їх майже щоденно вивозили працювати до різних установ міста. Гончаренко, наприклад, постійно працював шевцем в майстерні з ремонту взуття для поліцаїв охоронної команди. А вже аж наприкінці лютого наступного року були розстріляні вибірково

Ветерани київського футболу біля пам'ятника загиблим під час німецької окупації динамівцям

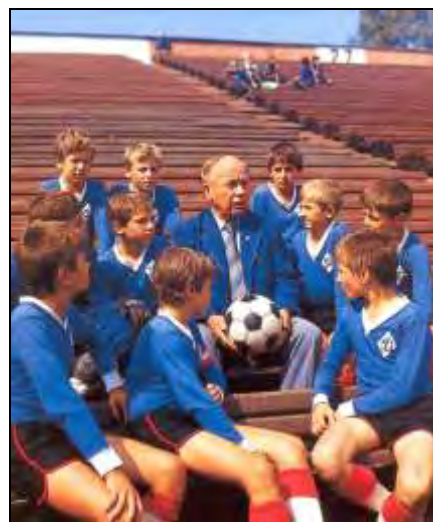
ще троє динамівців (Трусевич, Кузьменко та Клименко) з великої групи в'язнів табору, яка була замішана в скоєній крадіжці на підприємствах міста. Коли вже восени до Києва наближалися війська Червоної армії й була послаблена охорона табору, то більшість футболістів просто втекли з табору й серед них був і Гончаренко.

Та коли Київ було визволено, то, безумовно, НКВС розпочало виклики на допити й арешт усіх військовозапов'язаних, які залишалися в місті та працювали на окупантів. Багато спортсменів, які були засновниками УСТ "Рух" були відправлені в "места не столь отдаленные". Серед них були й футболісти. Але ще повних здоров'я й сил не заарештували, а відправили "відпрацювати" до знову створених футбольних команд, в тому числі й до "Динамо", але справи проти них не закрили. Гончаренку тоді було усього 32 роки й за мірками тих часів він ще міг грати й грати. Тому він і опинився знову у київському "Динамо". Але вже 1946 року до Києва прийшло багато здібної молоді й він вимушений був перейти до одеського "Харчовика", а в 1947 року взагалі вже грав у херсонському "Спартаку", та й навіть там вже не виділявся. І ось він повернувся до Києва.

Та, як виявилось, влаштуватися на більш-менш пристойну роботу було неможливо, навіть тренером. Ось і настали для нього сумні часи. Тай не тільки для нього. Наприклад, Тютчев взагалі запив і скоро помер, Путистін влаштувався до підприємства з надання побутових послуг. Та вже не за горами була смерть "вождя народів", а потім і "хрущовська відлига". Розпочалося поголовне амністування засуджених з сталінських концтаборів. Саме в ці часи з'являється в літературній обробці інформація про футбольний матч в окупованому Києві місцевих динамівців з командою німецьких асів "Люфттваффе", який письменники висвітлили як героїчний, після перемоги в якому київських футболістів начебто розстріляли. Безумовно, літератори мали право на вигадки, але ця нісенітниця настільки сподобалась влад, що та вирішила запустити цю легенду з метою виховання молоді у патріотичному дусі.

М.Гончаренко (стоїть перший справа) на тренувальному зборі "Динамо" Київ у Одесі весною 1940 р.

М.Гончаренко серед юних динамівців

А працівники тільки-но створеного КГБ одразу отримали завдання зробити все як слід, щоб жодна людина не сумнівалася в цьому. Почалася майже тридцятирічна компанія під прапором героїчного "матчу-смерті". Ось тоді й згадали про істинних учасників тих подій, що залишилися в живих. Для оповіщення вигаданої легенди чомусь найбільш підійшов саме Макар Михайлович Гончаренко. Напевно через те, що він одразу погодився, особливо коли йому запропонували посаду одного з тренерів київського СКА. Звичайно важко судити людину, не побувавши в тих умовах і в ті часи, коли це здійснювалося. Та й ті, хто його почав використовувати, звичайно прекрасно розуміли що він не в змозі буде відмовитися. Мабуть він це робив зовсім не через що йому дозволили тренувати армійських юнаків на занедбаному гаревому полі СКА, де якихось результатів взагалі не можливо було досягнути. Не робив він це й за медальку "За боевые заслуги", хоча деяка слава й популярність не мали для нього значення. Ось і почав Макар Михайлович своє майже 30-річне "глашатайство" про героїчний матч з "Люфтваффе", про поставлену німцями умову обов'язково програти цей матч, про відмову прокричати "хайль Гітлер" перед матчем, про те як німецькі футболісти калічили динамівців під час матчу, як ті вистояли й перемогли, як кричали "ура" глядачі матчу, про те як усіх динамівців - учасників матчу після його закінчення заарештували й відвезли до гестапо, а потім чотирьох найбільш непокірних й сильних духом розстріляли, а інших кинули до "Бабиного яру", щоб згноїти. Але вони вижили й продовжили після визволення грати у футбол.

Ох, яка гарна казка! І все це до останніх днів свого життя розповідав з року в рік тисячам киян на сотнях щорічних зустрічей з колективами підприємств, установ, учбових закладів саме Макар Михайлович. І що цікаво – він вже сам наче вірив у це. Навіть, коли у 90-х роках з'явилися документально підтверджені публікації про абсурдність цієї легенди, йому все одно неможливо було спростувати те, про що він віщував майже усе своє життя. Ось як було існувати за радянські часи. А чи хтось спробував відмовитись? Напевно ні, бо тоді горя було не оберетися. А ще хтось мріє повернення тих часів. Не дай Боже!

Ось так склалася доля у цієї безперечно талановитої й мабуть в душі порядної людини.

ГОНЧАРЕНКО Макар Михайлович - правий крайній нападаючий, тренер (зріст 161 см), серед гравців і шанувальників футболу мав ласкаве прізвисько - "Макарчик".

Народився 3 (16) квітня 1912 р. у м. Києві - помер 1 квітня 1997 р. там же.

В футбол почав грати 1927 р. у Києві в юнацькій команді заводу "Комунальник", також грав у команді трамвайного заводу ім. Домбаля, 1929 р. почав грати у "Желдорі" Київ. У першій команді "Желдора" грав з 1931 р. по серпень 1932 р., потім у "Динамо" Іваново з вересня 1932 р. по 1934 р. 1935 р. грав в команді УПВО (Управління прикордонної та внутрішньої охорони) Київ на першість міста. З 1935 р. по 1939 р. в "Динамо" Київ. 1940 р. (по травень) грав у клубній команді "Динамо" Київ. 1940 р. (з липня) в "Локомотиві" Київ, 1941 р. (по червень) грав у "Спартаку" Одеса. В 1944-45 рр. знову в "Динамо" Київ. 1946 р. (з травня) в "Пищевике" Одеса, 1947 р. у "Спартаку" Херсон.

У вищому ешелоні чемпіонатів СРСР провів усього 80 матчів, забив 29 голів: за "Динамо" Київ - 77 матчів, 29 голів і за "Спартак" Одеса - 3 матчі.

Був одним з кращих бомбардирів "Динамо" Київ в першому чемпіонаті СРСР 1936 р. (весна) - 4 голи й кращим бомбардиром в сезоні 1938 р. - 19 голів.

Входив до складу збірної Іваново в 1933-34 рр., збірної Києва 1932, 1935-40 рр. (в чемпіонаті СРСР 1935 р. - 5 матчів, 3 голи), збірної РРФСР 1932 р., збірної УРСР у 1935 р.

Учасник матчу "Динамо" Київ зі збіркою Басконії (Іспанія) 1937 р., переможних матчів збірної Іваново (1933 р.) і "Динамо" Київ (1936 р.) зі збіркою клубів Туреччини.

Досягнення: другий призер чемпіонату СРСР 1936 р. (весна), третій призер чемпіонату СРСР 1937 р., чемпіон УРСР 1936 р., володар Кубка УРСР 1937 і 1938 рр., фіналіст чемпіонату РРФСР 1934 р. Один з трьох кращих бомбардирів чемпіонату СРСР 1938 р. (19 голів). У офіційному списку "33-х кращих" 1933 р. був під №2.

1962 р. був тренером "Авангарду" Жовті Води. З 1963 р. тренер футбольної школи СКА Київ.

Учасник матчів в окупованому Києві в червні-серпні 1942 р. в складі команди "Старт", один з яких відомий як легендарний "матч смерті". 1966 р. нагороджений медаллю "За боевые заслуги".

Входив до складу збірної ветеранів Києва в 1957-58 рр. та приймав участь у багатьох матчах команди ветеранів "Динамо" Київ.

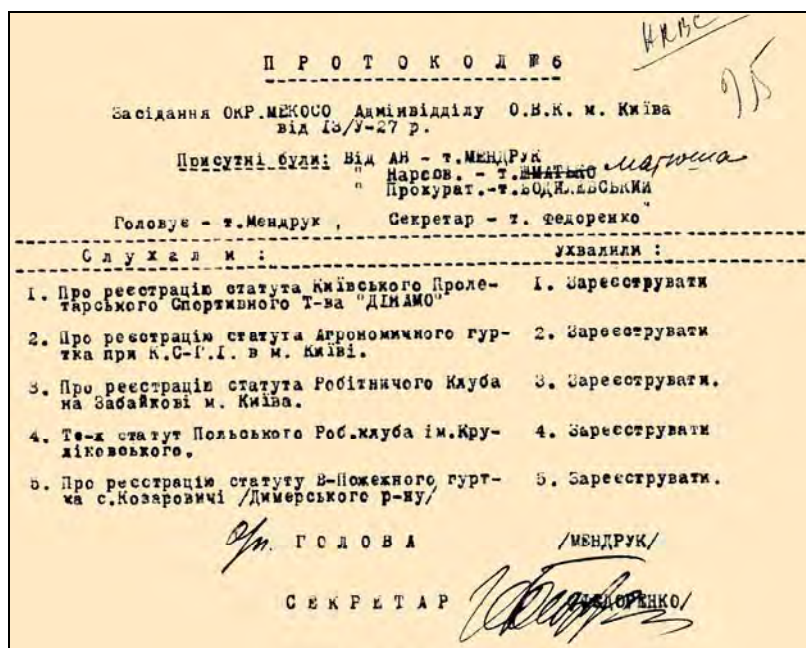
Ювілей нашого клубу

(до 85-річчя з дня народження ФК "Динамо" Київ)

Питання щодо дати заснування футбольного клубу "Динамо" Київ ще й досі постійно дискутується серед шанувальників футболу, які серйозно вивчають документи, що були оприлюднені в багатьох виданнях та засобах масової інформації. Повинно остаточно вже визначитися з цим, бо якимось дивно виглядає святкування ювілеїв клубу чомусь восени, а інколи й взагалі наступного року, хоча начебто усі вже погодилися, що київське "Динамо" було створено 1927 року. Саме цього року був офіційно зареєстрований осередок тоді Всесоюзного пролетарського товариства (ПСТ) "Динамо" в Києві (нині це футбольний клуб "Динамо" Київ). А перша (основна, показова) команда майстрів цього осередку (клубу) однозначно була створена тільки наступного року.

Та все ж про що конкретно розповідають знайдені в архівах документи? По-перше, треба відзначити, що практично усі приголомшливі архівні документи щодо заснування й перших кроків київського "Динамо" були знайдені й опрацьовані безмежно працьовитим знавцем історії київського "Динамо"

Олександром Олександровичем Кабанцем. Перший з них (з Державного архіву Київської області) – це протокол засідання у Харкові Президії Всеукраїнської Ради Пролетарських спортивних товариств "Динамо" від 13 квітня 1927 року про затвердження декількох місцевих товариств "Динамо" в тому числі й київського, згідно поданих до Ради протоколів загальних зборів членів цих товариств. Таким чином, збори київського ПСТ "Динамо" були проведені раніше вказаної дати (нажаль, коли саме вони були проведені досі невідомо) і, до того ж, на них було обране Правління й навіть Ревізійна комісія цього осередку. Але все це було проведене на відомчому рівні й юридичної законності під собою не має, бо в СРСР затвердження створених громадських товариств повинно було бути проведено тільки на

Документ про створення ПСТ "Динамо" в Києві

С.І.Западний

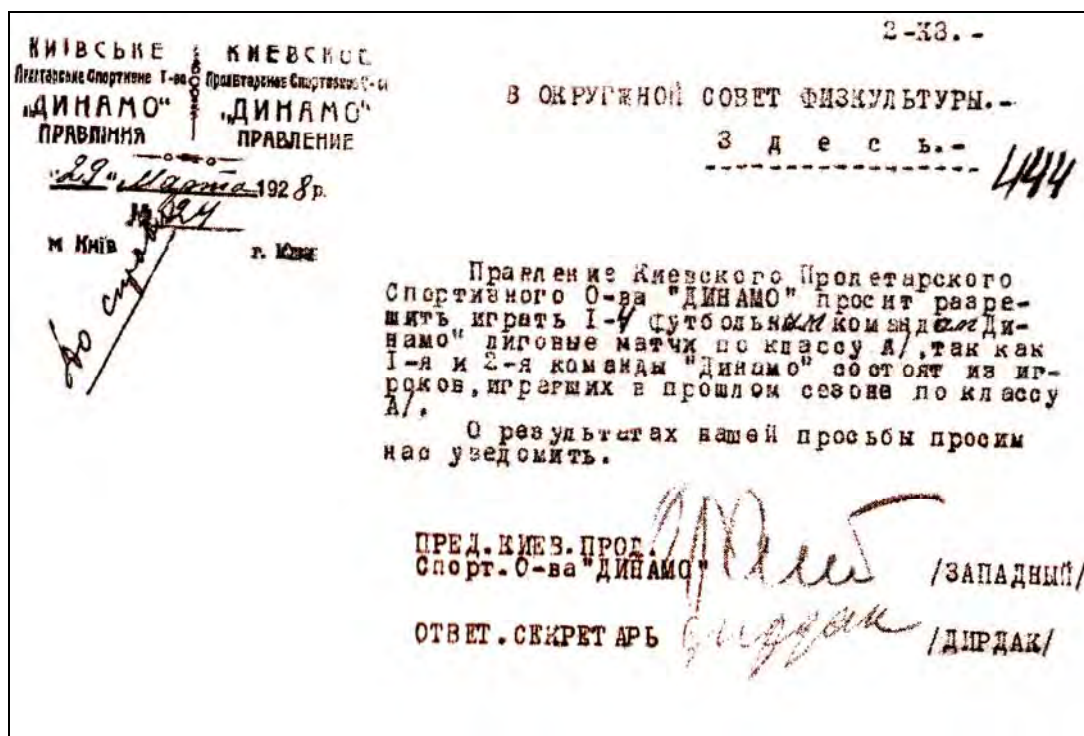
державному рівні, а саме шляхом реєстрації їх Статутів у відповідних органах влади.

У Києві цим органом була Окружна міжвідомча комісія у справах громадських організацій та союзів (МЕКОСО) при адмінвідділі Окрвиконкому м. Києва. Саме ця комісія і зареєструвала статут Київського ПСТ "Динамо" 13 травня 1927 року, згідно протоколу засідання в присутності представників саме цього адмінвідділу, а також нарради та прокуратури. Ось чому юридично вірно рахувати саме 13 травня датою створення цього товариства. Цей документ знайдений у Центральному Державному архіві вищих органів влади й управління України (фонд №5, опис 3, справа №416, лист 25).

Та чи був запроваджений футбол у цьому товаристві, чи були футбольні команди? Це підтверджується декількома документами. Всім добре відомо, що "Динамо" було створене як спортивне товариство

працівників і службовців Головного політичного управління (ГПУ), окружним відділом якого у Києві в ті часи керував Западний (Кессельман) Семен Ізраїлевич, який по сумісництву був ще й головою Київського ПСО "Динамо". Доказом того, що в ГПУ в ці часи не тільки стріляли, але й грали в футбол, є хоча б та інформація, яка була надрукована у київській газеті "Пролетарская правда" за 23 та 30 травня ще 1925 року про зустрічі команди ГПУ з командами "Робітпросу" та "Містрану". Друге діло, що ці окремі команди, навіть вже при створенні Київського ПСТ "Динамо", так і не змогли приймати участь у розіграві першості Києва. Але це не їх провина. Першість Києва проходила виключно серед профспілкових команд під керівництвом Окружної Ради профспілок (ОРПС), а всім відомо що у силових структурах профспілки завжди були відсутні. До речі, кадрові "чекісти" грали і в командах "Радторгслужбовців", які раніше іменувалися просто "Радслужбовцями". Саме тому С.І.Западний звернувся листом №24 від 22 березня 1928 року до Окружної Ради фізкультури з проханням дозволити прийняти участь чотирьох футбольним командам створеного товариства в "лігових матчах" по класу "А" у Києві, тому що в першій і другій командах грало багато футболістів, які в минулому сезоні вже грали в цьому класі.

Лист ПСТ "Динамо" про включення у змагання

Дійсно, показова (перша) команда київського ПСТ "Динамо" була сформована тільки 1928 року. Це не викликає ніяких сумнівів. Але чому саме потрібно приймати за дату створення Футбольного клубу "Динамо" Київ дату створення саме показової команди ПСТ "Динамо"? Адже навіть з вищенаведеного звернення відомо про наявність у товаристві ще в березні 1928 року аж чотирьох футбольних команд. Але якщо перша команда ще тоді й не була сформована, то чому тоді береться під сумнів наявність інших трьох команд? До того ж вже 31 грудня 1928 року газета "Вечерний Киев" сповіщала, що "Динамо" має чотири команди, три з яких були при школі міліції та при військовій частині.

І нарешті, всім відомо що саме один з перших в СРСР професійний футбольний клуб "Динамо" Київ теж був створений 2 січня 1989 року не лише на основі першої команди цього товариства, а мав у своєму складі й дублюючий склад команди, жіночу команду, команди дитячо-юнацької школи та й взагалі цілу інфраструктуру з багатьма адміністративними та комерційними службами. І зараз не єдиною основною командою наш клуб переймається. Так і в ті далекі часи 85 років назад київське ПСТ "Динамо" не існувало лише завдяки показовій команді майстрів. Тому й потрібно обов'язково розглядати дату народження клубу в цілому окремо від дати створення при ньому якоїсь елітної команди майстрів, навіть коли усі успіхи й досягнення клубу пов'язані саме з цією основною командою.

Таким чином, потрібно все ж нарешті вже розпочати вести літопис нашого клубу з часів заснування Пролетарського спортивного товариства "Динамо" у Києві й днем народження ФК "Динамо" Київ вважати саме **13 травня 1927 року**. До того ж, навіть символічно, що цього дня десять років тому з різницею у 75 років помер наш видатний футболіст і тренер Валерій Васильович Лобановський, який віддав усе своє життя цьому клубу. Тобто в цей день у клубу не тільки свято його створення, а ще й день скорботи. Така вже історія клубу й від цього нікуди не дінешся.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "У перше Кубок України" з журналу "Динамо" Київ" №3(62)-червень 2012 р. (с.64-65) до редактування М.Несенюка

Першому Кубку України – 75 років

Після того, як в СРСР вирішено було проводити змагання серед показових команд спортивних товариств з окремих міст і були визначені кращі команди, які увійшли до першої групи для боротьби за звання чемпіона Радянського Союзу, в Українській Соціалістичній Радянській Республіці (УСРР – саме таку повну і скорочену назви мала ця республіка до 1937 року) вирішено було 1936 року провести чемпіонат УСРР теж серед кращих команд українських спортивних товариств. У цих змаганнях прийняло участь лише 8 команд з 5 міст. Чемпіонат був проведений за півтора місяці у травні-червні за кубковою системою. У фіналі 24 червня було визначено чемпіона УСРР у матчі між "Динамо" Київ і "Динамо" Одеса. Кияни перемогли з рахунком 6:0.

Але наступного року ці змагання було вирішено провести двічі – весною та восени. Весняний чемпіонат розпочався вже 24 квітня, бо команди не встигали грати одразу в розіграшах першості та Кубка СРСР та ще й у першості вже Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР). У змаганнях прийняла участь велика кількість команд (тільки Київ, наприклад, був представлений шістьма командами). Київське "Динамо" розпочало боротьбу вже на третьому етапі розіграшу, бо на попередньому йому була зарахована перемога у товариському матчі, проведеному в Одесі ще 20 квітня з командою заводу кіноапаратури "Кінап" – 4:2. А от на наступному етапі динамівці столиці УСРР чудом вирвали перемогу в Миколаєві у команди заводу ім. Марті – 4:3 (за декілька хвилин до закінчення матчу рахунок був нічийним – 3:3, та тільки завдяки пенальті кияни все ж перемогли). Вже в чвертьфіналі "Динамо" Київ у Краматорську знову зустріли нечуваний супротив з боку місцевої команди заводу ім. Орджонікідзе і знову перемогли лише за рахунок реалізованого пенальті наприкінці матчу – 1:0.

Півфінальні матчі проводилися в Києві між чотирма динамівськими колективами – Києва, Харкова, Дніпропетровська та Одеси. 12 травня в рідних стінах кияни просто розгромили дніпропетровців – 8:0, та треба зважати на те, що за киян грало саме декілька кращих дніпропетровських футболістів, які посилили боездатність столичного "Динамо" в ті роки (голи в цьому матчі забивали: Гончаренко – 3, Щегоцький і Комаров – по 2 та Шилівський – один). А вже 18 травня у фіналі кияни зустрілися з одноклубниками з Одеси. У складі киян грали одесити Трусевич і Лифшиць, а у складі одеситів – Волін і Малхасов, що вже пограли у київському "Динамо", а також і Табачковський, якого теж вже випробовували кияни. Матч закінчився перемогою динамівців Києва в додатковий час – 4:2, хоча в першому таймі вони програвали 0:1, у другому була майже рівна гра – 2:1, а от у додатковий час на 114 хвилині було вилучено з поля одразу двох кращих гравців одеської команди – Хижнікова та Табачковського, щоправда вже після двох забитих киянином Махиною голів. Чемпіонами УСРР у весняному чемпіонаті 1937 року знову стало "Динамо" Київ. Однак основна інтрига була в тому, що Український Комітет у справах фізкультури та спорту до фіналу для нагородження кращої команди УСРР встиг підготувати спеціальний приз – красень Кубок

(велику кришталеву вазу в срібному обрамленні). Вже тоді всі його іменували Кубком України й вирішили наступного року змагання серед кращих команд республіки перекваліфікувати у розіграш Кубка України. І саме тому осінній чемпіонат УСРР вже проходив без участі команд майстрів. Та практично в усіх друкованих виданнях наступних років весняний чемпіонат УСРР 1937 року іменувався **першим розіграшем Кубка України**.

"Динамо" Київ – весняний чемпіон УСРР 1937 г. Слева направо: Щегоцький, Трусевич, Лифшиць, Тютчев, Шилівський, Комаров, Махиня, Кузьменко, Правоверов, Клименко, Гончаренко.

Анонс фіналу Кубка УРСР у газеті "Пролетарська правда" за 15.10.1938 р.

Тому другий, а фактично перший, розіграш Кубка України 1938 року було проведено по дещо зміненій схемі: 99 команд з 47 міст були розбиті на 5 зон за територіальними ознаками. По два переможця кожної зони вийшло до фінальної частини розіграшу, де до них приєдналися показові команди майстрів. Змагання розпочалися лише з 5 травня. А увесь цикл розіграшу розтягнувся аж до 15 жовтня. Динамівці Києва в 1/8 фіналу перемогли харківську команду студентів інституту фізкультури ДСТ "Здоров'я" (4:1), у чвертьфіналі сталінський "Стахановець" (3:2), а у півфіналі вдома 12 жовтня зустрілися з

одноклубниками Одеси (4:0). А от у фіналі стикнулися дві київські команди "Динамо" та "Локомотив". Гра була дуже гострою і вже при рахунку 3:1 на користь динамівців арбітр на останніх хвилинах вимушений був видалити з поля по одному гравцю з кожної команди. Таким чином, київське **"Динамо" вдруге отримало Кубок України**, хоча офіційно переможцем цих змагань стало вперше.

Ніхто спочатку й не думав що участь провідних показових команд майстрів УРСР одразу у змаганнях СРСР і УРСР викличе такі організаційні перепони, що від цього потрібно буде вже через три роки зовсім відмовитися. На жаль, 1939 року в цих змаганнях вже команди майстрів не приймали участі, можливо й через те, що усім ясно було хто знову буде переможцем. Мало кому відомо, що почесний приз ВКФК при РНК УРСР – Кубок України, виявляється, 1941 року не був евакуйований, і його було нахабно викрадено кимось з співробітників комітету. Під час окупації цей приз опинився у магазині випадкових речей по Великій Васильківській вул., 10. Там його ненароком побачили київські спортсмени, які залишилися в окупованому місті та згуртувалися в українському товаристві "Рух". Вони й сповістили про це Відділ освіти та культури Міської управи, який 19 травня 1942 року звернувся з листом до адміністрації цього антикварного магазину з вимогою віддати їм цей Кубок і сповістити прізвисьце особи, яка здала його в магазин на комісію. Навряд чи, звичайно, вдалося знайти крадія, але Кубок було повернуто. І таким чином, "зрадники-спортсмени", як їх іменували у радянські часи, врятували цей трофей для українського футболу вже післявоєнного періоду.

У перші повоєнні роки кращі українські команди майстрів у чемпіонатах УРСР не приймали участі, а от у розіграшах Кубка УРСР вони грали залюбки. Розіграші Кубка УРСР за участю кращих проводилися ще п'ять разів – 1944, 1945, 1946, 1947 і 1948 років і чотири рази переможцями цих змагань знову було київське "Динамо". Тільки один раз 1945 року вони поступилися у фіналі харківському "Локомотиву".

"Динамо" Київ – володар Кубка УРСР 1947 р. (капітан Віньковатов з призом)

Ще 8 вересня 1966 року в Києві Рада Міністрів УРСР розпорядилася створити Музей фізкультури та спорту, а Бюро Ради Союзу спортивних організацій і товариств уточнило його назву – "Музей спортивної слави" й знайшло йому місце в київському Республіканському Палаці спорту. Наступні 4 роки з допомогою спортивної громадськості та засобів масової інформації проводився ретельний пошук експонатів, а 8 травня 1970 року цей музей було урочисто відкрито. До речі, це був перший музей історії спорту в СРСР. 1980 року в зв'язку з реконструкцією Палацу спорту експозиція музею була тимчасово перенесена до адміністративної будівлі Госкомспорту України. А вже через 20 років з ініціативи голови Госкомспорту України І.М.Федоренка музей відкрили в затишному місці на території НСК "Олімпійський". Уявіть собі, серед виключно футбольних експонатів найбільш значним і коштовним, хоча й трохи тріснутим під час численних перевезень з місця на місце, тут є оригінал першого Кубка України з футболу, яким нагороджувалася краща команда республіки з 1937 року. Та напевно, все ж цей трофей більш заслуговує місце в музеї київського "Динамо" - шестиразового його володаря.

Анатолій Коломієць

Saludos сильнішим!

(до 75-річчя зустрічі з легендарною збірною Басконії)

Історія київського "Динамо" насичена значними подіями, без яких вже не можна й уявити її, настільки в серцях уболівальників вони вже зайняли своє належне місце. Звісно, завжди на першому місті були зустрічі команди на міжнародному рівні, але й серед них і ті, які не завжди були пов'язані з перемогою над суперником. Однією з яскравих подій був і міжнародний товариський матч з легендарною збірною Басконії 1937 року, яка прибула до Радянського Союзу з революційної Іспанії. Вперше київські динамівці в цьому матчі зустрілися з командою такого рівня, у складі якої грали відомі в усій Європі футболісти-професіонали. До приїзду в Київ збірна Басконії провела в СРСР ... матчів, в яких одержала ... перемог і тільки в одному матчі поступилася збірній клубів СРСР під назвою "Спартак" Москва, та й то з допомогою радянського арбітра матчу.

А на рахунку динамівців Києва до цього було лише два міжнародних матчі – перший ще 1929 року зі збірною робітничих клубів Нижньої Австрії, в якому вони програли 3:4, та другий вже 1936 року на піку довоєнної слави команди - зі збірною командою Туреччини, коли вони розгромили її з рахунком 9:1.

Київ готувався до зустрічі з непереможними й легендарними "басками" – іспанськими професіоналами з "Атлетіко" Більбао ще 8 липня. Вже 30 червня динамівці з метою підготовки до такого серйозного матчу потренувалися з московським "Сталінцем" і виграли – 4:0, а контрольний матч 2 липня все ж вирішили зіграти з земляками з "Локомотиву". Та це дербі між непримиримими в ті роки суперниками, як завжди, проходило, на жаль, в грубій силовій боротьбі й мало чого принесло для підготовки команди, та й закінчилося воно

Зустріч "басків" у Києві

Команда збірної Басконії в турне по СРСР

скромною перемогою – 1:0. Особливо, звичайно, "старався" Костянтин Фомін, якого ще минулого року було звільнено з "Динамо" – він "косив" усіх підряд, хто наближався до воріт з його краю, за що й був вилучений з поля, але тільки наприкінці матчу.

На стадіон "Динамо" на матч с басконцями надійшло у продаж 40 тисяч квитків (це безумовно з урахуванням і так званих "вхідних" квитків, бо

стадіон мав лише 18 тисяч місць для сидіння). Усі квитки були розпродані. Навіть було відмінено прохід на стадіон по будь-яким пропускам. Але в газетах "широ" писали, як завжди в ті часи, що стадіон готовий прийняти аж 50 тисяч глядачів, але це вже було занадто.

Та матч 8 липня було відкладено, бо в Москві було вирішено переграти "басків" за будь-що, тому на цей день було призначено їх матч з московським "Спартаком". Але щоб переграти іспанців, потрібно було посилити його склад і до Москви було терміново викликано лише з київського "Динамо" двох кращих гравців – Шилівського та Щегоцького. Такі підстави тоді в "найкращій в усьому й непереможній" Країні Рад були звичною справою. Шилівський в цьому матчі забив два м'яча, один з яких саме з того "нещасного" пенальті, призначеного радянським арбітром абсолютно ні за що. Басконців це настільки обурило, що вони усією командою покинули поле. Назрівав грандіозний скандал. Біля часу їх вмовляли в роздягальні й, кажуть, лише за вказівкою самого Молотова ті погодилися продивитися гру. Але грали вже абсолютно без усякого ентузіазму, розуміючи, що перемогти їм вже не дадуть. Ось і програли – 2:6.

А у Києві динамівці в зв'язку з вимушеною перервою вирішили не засиджуватися й запросили одноклубників з Ростову-на-Дону, з якими 11 липня зіграли унічию – 3:3. А це вже означало, що захисні редути киян не витримують ніякої критики. Проведені у вищевказаних матчах заміни Махині на Клименко, а потім

КОМІТЕТ У СПРАВАХ ФІЗКУЛЬТУРИ Й СПОРТУ ПРИ РНК УРСР

Стадіон „ДИНАМО“

15 липня 1937 р.

Ф У Т Б О Л

МІЖНАРОДНИЙ МАТЧ

ЗБІРНА КРАЇНИ БАСКІВ (Іспанія) — „ДИНАМО“ (Київ)

Суддя матчу т. ЧЕРНОВИЛЬСЬКИЙ (Київ)

¡Saludo deportivo a los deportistas Espanoles
Фізкультурний привіт спортсменам Іспанії!

ПОЧАТОК О 19 ГОДИНІ

Стадіон „ДИНАМО“, вул. Кірова, 14. Трамвай: 1, А, Б, 3, 4. Автобуси: 2, 3.

Програмка до матчу

і на Путистіна, який вже давно не грав, ні до чого путнього не призвели. Тоді вирішили підсилити команду харківським півзахисником Рогозянським, та й це не виправдало себе. Під боком були ростовчани, тому відразу зупинилися на їх непоганому захиснику Глазкові. А щоб вже повністю вберегтися, запросили ще й Гвоздкова з московського "Локомотиву" та Табачковського з одеського "Динамо". Отаким чином, змінивши перед самим матчем повністю захист й майже наполовину півзахист та й ще не випробувавши його, виходити на матч з "басками" було безглуздо. Але проти вимог керівників зверху, які вважали що вони зробили все можливе для перемоги, ніхто вже не заперекував. Усі вже віддали себе на розсуд долі.

ГОТОВИЙ РАЛІ ВОРОНИ

БЕЗПОСАДКОВИЙ ПЕРЕЛІТ МОСКВА—ПІВНІЧНИЙ ПОЛЮС—ПІВНІЧНА АМЕРИКА

ПОВІДОМЛЕННЯ УРЯДОВОЇ КОМІСИ

Уряд авіаційної комісії Івана Рязанського Саво та М. М. Громова, членів А. В. Шишова та Ю. А. Давидова про діяльність безпосадкового перельоту на маршруті Москва—Північний полюс—Північна Америка.

Сторінка 1 з 2

14 ЛИПНЯ 1937 РОКУ

№ 41 (285)

Салудо a los deportistas de la heroica España
ПРИВІТ СПОРТСМЕНАМ ГЕРОІЧНОЇ ІСПАНІЇ!

Парад оталінських фізкультурників

CALUROSO SALUDO de los deportistas
Kiev a los FUTBOLISTAS VASCOS
ПАЛНИЙ ПРИВІТ ВІД СПОРТСМЕНІВ КИЄВА
БАСКІЙСЬКИМ ФУТБОЛІСТАМ!

Баски — динамо

ЗУСТРІЧ ДОРОГИХ ГОСТЕЙ

РІВНО О СЬОМИЙ

Розмова з керівником баскської спортивної делегації Ас-лі Солте

Розмова з капітаном баскської футбольної команди Луїсом Рогоєюм

Перша сторінка газети "ГПО"

Ажіотаж навкруг цього матчу був дуже великий. Була підготовлена спеціальна програмка до матчу, а за день до матчу вийшов спеціальний номер газети "Готовий до праці і оборони", який був повністю присвячений цьому матчу. Готувалася радіотрансляція матчу на увесь Союз, але потім обмежилися лише територією республіки.

Матч відбувся 15 липня. Басконці, коли вийшли на поле й побачили знайомі "до болю" обличчя Шиловського та Щегоцького, з якими вони зустрічалися неділю тому в "пам'ятному" для них матчі в Москві з "Спартаком", чудово зрозуміли з ким вони насправді мають справи в особі пролетарської країни, яка буде найсправедливіше в світі комуністичне суспільство. Це їх ще більше підбурило, тому вже цьому піднесенню бажання покарати суперника кияни нічого протиставити не змогли й вони, навіть не дивлячись на значний супротив з їх сторони, все ж таки програли – 1:3. Єдиний гол забив все той же Шиловський, якого "баски" так і не змогли втримати. Взагалі динамівський захист і напад зовсім не розуміли один одного і тільки з виходом на поле Гончаренка на його звичне місце з правого краю гра у нападі стала трохи більш свідомою. У басконців, як і в попередніх матчах, чудово грав у нападі Лангара, а воротар Бласко взагалі перевищив усі сподівання глядачів. Безумовно, цей матч був найкращим уроком динамівцям, бо саме "баски" поставили на належне місце увесь радянський "непереможний" і "кращий в світі" футбол.

"Динамо" Київ перед матчем

Хочеться звернути увагу на той факт, що вперше в Києві під час привітання капітанів команд перед початком цього матчу динамівцям було вручено пам'ятний яскравий вимпел замість традиційного в ті часи в СРСР врученні букету квітів. У західних країнах розвинутого футболу вимпел з емблемою команди давно вже був невід'ємною атрибутикою при привітанні команд. Напевно капітан киян навіть і не зрозумів, нащо це вручили цей клаптик шовку, бо в розумінні наших футболістів цінності він ніякою не мав. Інша справа, якби на ньому був вишитий портрет вождя світового пролетаріату. Звісно, вимпел, на жаль, не зберегли, а скоро й зовсім забули про цю дивну подію. Надалі настала 16-річна перерва в міжнародних матчах динамівців Києва. Грати з закордонними командами взагалі просто заборонили, бо страшенно боялися чергових поразок радянського спорту й підриву свідомості громадян щодо образу життя, який був запроваджений більшовиками.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Життя і подвиг «Ванюші» з журналу "Динамо" Київ" №5(64)-жовтень 2012 р. (с.62-63) до редактування М.Несенюка

Незабутній Кузьмич

(до 100-річчя з дня народження легендарного Івана Кузьменка)

Цей чудовий півзахисник, який ще 1935 року з'явився в київському "Динамо", одразу став улюбленцем уболівальників Києва, які нарекли його "Кузьмичом". Він так гарно вписався у склад тодішньої команди, що одразу став її лідером і майже не пропускав жодного матчу. Досить тендітний тоді дніпропетровець був одним з небагатьох футболістів, які володіли ударом неймовірної сили й забивав м'ячі з відстані у 35-40 метрів. До того ж він у повсякденні був таким доброзичливим, що одразу гравці його прозвали "Ванюшою" (так ласкаво серед футболістів дуже мало кого іменували).

У Дніпропетровську він два роки захищав кольори місцевого "Динамо", входив до складу збірної цього міста й залучався навіть до збірної України. Саме тому його й запросили для підсилення динамівської команди нової з 1934 року столиці України.

Свій перший офіційний матч в Києві Кузьменко провів 1935 року за збірну столиці в так званому "турнірі 4-х", результати якого входили у залік першості СРСР цього року. Це був матч поміж збірними Києва та Ленінграду 20 червня, який кияни програли (1:3), але єдиний гол у цьому матчі забив саме Кузьменко. Та в цьому році збірна Києва в першості СРСР зайняла лише 4 місце. Після цього він був залучений до складу збірної України, яка в серпні провела 7 переможних зустрічей у Франції та Бельгії з робітничими командами цих країн (88:3). Звісно тут на рахунок Кузьменка було немало голів та, нажаль, у восьмому легендарному матчі з професійним клубом "Ред-стар олімпік" з Парижу він не грав.

Кузьменко з Ідзковським

Вже восени у складі київського "Динамо" Кузьменко став переможцем першості України серед команд ПСО "Динамо", а потім знову ж у складі збірної Києва в першості України зайняв друге місце. Цікаво, що в матчі цієї першості у Дніпропетровську збірна Києва зіграла унічию з майбутніми чемпіонами УРСР (3:3) і один гол в ворота своїх земляків забив саме Кузьменко.

З 1936 року чемпіонати СРСР вже розігрувалися серед клубних команд. З першого такого чемпіонату весною цього року "Динамо" Київ грало у вищому ешелоні радянського футболу – групі "А" й одразу зайняло друге місце. В складі "Динамо" Кузьменко провів усі шість матчів, відмітився двома забитими голами і отримав би срібну медаль та, нажаль, їх в ті часи не вручали. Отримав би він і бронзову медаль за третє місце динамівців Києва в чемпіонаті СРСР 1937 року, де зіграв у 16 матчах і забив 5 голів. В

чемпіонатах 1938 і 1939 років він провів по 25 матчів, забивши відповідно 5 і 3 голи. Грав він і майже у всіх матчах розіграшів Кубка СРСР 1937-39 років.

На республіканській арені він у складі "Динамо" Київ ставав тричі чемпіоном (володарем Кубка) України у 1936-38 роках. А також зіграв і у двох міжнародних матчах динамівців в Києві - зі збірною Туреччини 1936 року та збірною Басконії (Іспанія) 1937 року.

Ось такий послужний список цього обдарованого

футболіста. Усього як півзахисник за "Динамо" Київ він за 5 років (6 сезонів) провів 111 офіційних матчів і забив 19 голів: 86 матчів в чемпіонатах СРСР (це третій результат після Махині та Комарова) і 16 голів, 9 матчів і 1 гол у розіграші Кубка СРСР, 11 матчів і 1 гол у чемпіонатах (Кубку) УРСР та 2 міжнародних матчі і 1 гол у них. Це вражаючий показник тих

Сезони	Чемп. СРСР	Кубок СРСР	Чемп. УРСР	Кубок УРСР	Міжн. матчі
1936-в	6 (2)	-	2	-	1 (1)
1936-о	5	-			
1937	16 (5)	5 (1)	-	5	1
1938	25 (5)	2	-	4 (1)	-
1939	25 (3)	2	-	-	-
1940	12 (1)	-	-	-	-
6	89(16)	9 (1)	2	9 (1)	2 (1)

команди. З початку вторгнення німецьких військ на територію СРСР окупації Кузьменко спочатку допомагав евакуйовувати майно товариства "Динамо", а потім був направлений до лав винищувального батальйону й безпосередньо приймав участь в обороні Києва, опинився в оточенні і потрапив у полон.

Коли німці увійшли до Києва, в місті було створено український орган самоврядування - Міську управу. При відділі освіти та культури цієї управи існувала Секція фізкультури та спорту, завданням якої було поновлення спортивного життя в Києві. За ініціативою цієї секції німецька влада погодилася випустити з переповнених таборів військовополонених київських спортсменів, в тому числі й футболістів. Більшість з них пройшла реєстрацію й була залучена до створеного в місті українського спортивного товариства "Рух", яке запровадило безкоштовне харчування спортсменів у створеній для цього їдальні. Щоб якось вижити в ці часи багато футболістів, в тому числі й Кузьменко, вступили до цього товариства і навіть інколи працювали у вказаній їдальні.

Та одного разу вже весною 1942 року кращим з футболістів, що залишилися в місті, було запропоновано працевлаштування на діючому хлібозаводі міста, де вони не тільки мали можливість не тільки харчуватися, але й сприяти існуванню своїх родин. За це вони повинні були зібрати добру команду й розпочати матчі в окупованому місті, в тому числі й з командами німецьких і угорських військових частин. Створена при хлібозаводі команда

Кузьменко в складі "Динамо" Київ 1938 р.
(фрагмент рідкісного фотомонтажу-листівки)

"Старт", до якої було залучено й Кузьменка – на той час вже вантажника цього заводу, провела в липні-серпні 1942 року 11 матчів, з яких 7 було з командами окупаційних військ. І в усіх матчах були отримані перемоги з загальним співвідношенням забитих і пропущених м'ячів – 67:11. За інформацією яка знайдена в архівних документах (на афішах 9 матчів) Кузьменко був заявлений у 4-х матчах, а за досить відомою усім шанувальникам київського "Динамо" фотографією учасників матчу-реваншу "Старту" з командою німецької протиповітряної частини "Флакельф" (у посиленому складі) Кузьменко грав і в цьому матчі. Волею долі, так вже сталося, саме про цей матч після війни радянською пропагандистською політикою була створена легенда як про "матч смерті", за якою футболістів-динамівців за перемогу над німцями нібито одразу після матчу було розстріляно. До речі, в серпні цього року минуло 70 років цієї вигаданої події.

Насправді футболісти "Старту" після цього матчу ще грали й з командою спорттовариства "Рух" і тільки потім за доносом саме динамівці були заарештовані, бо німцям хтось підказав, що вони належали до радянської силової структури НКВС. Було заарештовано й Кузьменка. Та після допитів в гестапо його серед десятка інших футболістів, як неблагонадійних, було відправлено до Сирецького концтабору, більш усім відомого як "Бабин яр". Тут Кузьменко потрапив до виїзної бригади й щоденно працював у місті. Але вже наприкінці лютого 1943 року за підозру у крадіжці за наказом начальника концтабору вибірково деяких робітників з цієї бригади було розстріляно. Серед них був і Кузьменко.

За створеною легендою про "матч смерті" в окупованому Києві вже в середині 60-х років минулого століття радянський уряд нагородив розстріляних чотирьох динамівців, в тому числі й Кузьменка, медалями "За отвагу". Навіть орденів пожаліли, бо все ще вважали їх зрадниками, які під час окупації не тільки фактично працювали на загарбників, але й ще грали з ними в футбол. Але в народі ще й зараз їх вважають героями, бо, звісно, в ті часи треба було проявити мужність перегравати ворога, хоча б і на футбольному полі. На київському стадіоні "Динамо" встановлено пам'ятник чотирьом загиблим футболістам, одним з яких був і наш щирий і доброзичливий "Ванюша Кузьмич". Вічна йому слава!

ОФІЦІЙНИЙ КЛУБНИЙ ЖУРНАЛ

www.fc.dynamo.kiev.ua

ДИНАМО

КИЇВ

ЧЕРКІВЬ, ЛИПЕНЬ 03(86) 2016

Анатолій
КОЛОМІЄЦЬ

НАРИСИ ДО ЖУРНАЛУ "ДИНАМО" КИЇВ" (2009 - 2019 рр.)

Частина 4

2021

Перше фото: оригінал та підробки

Довгий час в жодному з виданих в Радянському Союзі футбольних довідниках і книжках не можливо було знайти фотографію команди "Динамо" Київ в перші роки її створення. Це можливо було й через те, що в 30-50-ті роки взагалі про футбол було надто мало друкованих видань, а можливо ще з якихось причин, про які в ті часи було просто заборонено висловлюватися. Наприклад, тоді взагалі мало хто знав про належність динамівських команд до силових структур ГПУ-НКВС, а пізніше КДБ та МВС. Це було прикрито якоюсь незрозумілою зараз завісою таємності, хоча в ті роки боротьби з бандитами, зрадниками, шпигунами та й взагалі з усіма "ворогами народу" без втаємничення усього, що тільки вважалося комусь доцільним, було напевно не цікаво жити.

Це вже зараз відомо, що перші фотографії київської футбольної показової команди пролетарського спортивного товариства "Динамо", зроблені 1928 року, існували в архівах і в сімейних альбомах деяких гравців команди, хоча під час війни багато з них пропало або їх володарями з метою особистої безпеки вони були знищені й на це були об'єктивні причини – ті, хто належав до "Динамо", сприймалися фашистами як потенційні диверсанти або розвідники, які були залишені радянськими службами в тилу ворога.

Але в сімейному архіві першого капітана київського "Динамо" Миколи Мурашова фото команди 1928 року збереглося. І саме воно потрапило до рук допитливого фотокореспондента "Спортивної газети" 60-х років Н.Барингольця. Однак опублікувати одразу в газеті це фото не вдалося, бо йому це зробити заборонили саме "компетентні" органи. Пояснювалося це тим, що на фото були не тільки футболісти в динамівських футболках з емблемою цього товариства (прописна буква "Д" в ромбі) тих часів, але й особи у цивільному та навіть і у військовій формі, тобто співробітники ГПУ. Особливо небажаною особистістю на фото все ж очевидно була фігура співробітника ГПУ, який стояв поміж футболістів (ще й зараз невідомо хто це, але напевно це була досить відомий "діяч" – можливо й розстріляний в подальші роки як "ворог народу").

"Обрізана" репродукція першої фотографії "Динамо" Київ (публікація 1967 р.)

воно було залюбки використане в відомій усім шанувальникам українського футболу книзі М.М.Балакіна та М.І.Михайлова "Футбол України", яка побачила світло вже наступного року в київському видавництві "Здоров'я".

Однак в своїй "Спортивній газеті" Барингольц опублікував це фото все ж раніш за всіх – ще 12 січня 1967 року. Та до того ж, щоб пусте місце на фото не кидалося в очі, спромігся "пересунути" правого крайнього гравця ближче до сусіда, а також "реставратори" перед публікацією добре попрацювали і гарненько відретушували остаточний варіант створеного "шедевра фотомистецтва" тих часів. І вже в наступні роки практично в усіх спортивних періодичних виданнях того часу воно з'явилося в такому вигляді, а надалі "перекочувало" ще й до усіх книжок про "Динамо" Київ.

Треба відмітити, що ще в перших публікаціях вже були визначені зображені на фото футболісти, крім лише колоритної фігури гравця що стоїть в центрі – Петра Койфмана. Він мабуть був теж небажаною особою на цьому фото, бо спочатку скрізь було вказано, що "особу середнього в третьому ряду встановити не вдалося". До того ж прізвище цього футболіста в різних друкованих періодичних виданнях

Та знайдене фото було настільки цікавим і так його Барингольцю хотілося опублікувати, що він вирішив його підробити. Спочатку він просто обрізав з обох сторін "небажаних" осіб у цивільному одязі, а потім заретушував ту саму одіозну фігуру "гепеушника". Звісно, цим самим він заподіяв непоправну шкоду історії київського "Динамо", бо в ті часи ще живі були люди, які напевно могли пізнати на фото декого з видалених осіб, серед яких могли бути й ті, хто грав тоді в цій команді

І хоча фото вже мало неприглядний вигляд, але ним одразу зацікавився український журнал "Старт" і підготував його до публікації в № 11 (листопад) 1967 року, а потім

Добре відоме за радянських часів фото

вказувалися по різному – це й Кофман, й Кауфман тощо, але здебільшого все ж таки цей гравець першого складу київського "Динамо" іменувався як Койфман.

Всі інші гравці були чітко визначені, а саме (зліва направо): перший ряд - Сергій Іванов, Антон Ідзковський і Петро Дишкант; другий ряд – Микола Мурашов, Сергій Бардадим і Євген Пірокеті; стоять – Моїсей Рейнгольд, Віктор Трофимов, Петро Койфман, Іван Терентьев і Василь Бойко.

І тільки вже за часів незалежності 1992 року Г.Є.Кузьмінін була підготовлена до видання книжка "Все тайны, кроме одной". Незважаючи на те, що вона так і не з'явилася на полицях магазинів, газета "Киевские новости" розпочала друкувати цикл статей під назвою "Динамо", которое вы не знаете" з цієї книги. І от саме у №34 цієї газети нарешті з'явилася ілюстрація з оригінала цієї першої відомої фотографії команди "Динамо" Київ.

Та чи справді це перше фото команди? Якщо бути щирим до кінця, то ще того ж 1967 року в "Спортивній газеті" №140 за 25 листопада була надрукована фотографія, зроблена 1 вересня 1928 року після матчу в Києві між динамівцями Києва й Москви, на якій зображені гравці обох команд з керівниками й судьями. Це фото було зроблене москвичами й подарував його А.Ідзковському воротар динамівців Москви Ф.Чулков. Відомо, що в цьому матчі за "Динамо" Київ грали Ідзковський, Дишкант, Іванов, Мурашов, Бардадим, Ломанюк, Філін, Рейнгольд, Гальбурт, Бойко та Бочков.

Після матчу "Динамо" Київ – "Динамо" Москва 1.09.1928 р.

Яке з цих фото було зроблене раніше й претендує на першість? Це й досі невідомо.

В часи голодомору

(до 80-річчя голодомору в Україні 1932-33 років)

Зараз більшість мешканців України, які небайдужі до історії своєї країни, добре розуміють причини штучно створеного голоду на початку 30-х років владою "більшовиків" й знають наслідки цього голодомору. Та серед вболівальників нашого "Динамо" мало хто замислюється над тим, в якому стані в ці важкі часи була їх улюблена команда, які заходи використовувалися щоб команда вижила в скрутні часи цього злочину проти українського народу.

Вже влітку 1932 року про будь яку спортивну роботу в Києві важко щось казати, бо преса досить скромно висвітлювала спортивні події - нажалі, ніякої інформації на шпальтах газет майже не було. Відомо, що була отримана вказівка зверху від владних структур - різко обмежити публікацію докладних описів маловажливих з "комуністичної точки зору" спортивних подій і "бульварної" хроніки, яка не мала пропагандистського чи ідейного напрямку. Напевно все ж, це було пов'язано з побоюванням влади ненароком обнародувати якісь відомості про ситуацію в місті та в республіці в цілому.

С.В.Косіор

В.А.Балицький

Вже це свідчить про те, що в цей час в Україні планувалося погіршення стану з продуктами харчування, а ближче до осені вже панував голод, тому й спортсменам було не до змагань. Звісно уся відповідальність за виконання вказівок з Москви щодо "сценарію" голодомору лежить на генеральному секретареві ЦК КП(б)У Станіславі Косіорі – "хазяїні" України та голові ДПУ (з 1933 року наркомі внутрішніх справ) УСРР Всеволоді Балицькому. Ви тільки подивіться на фотографії цих "добродіїв", що були надруковані в січні 1930 року в харківському журналі "Динамо", і стане ясно, що це були за мерзотники.

Через голод в республіці навіть динамівці, які отримували спеціальні пайки у своїй відомчій силовій структурі ДПУ, були теж в скрутному стані, бо у багатьох з них були родини, близькі родичі, і на всіх продуктів не вистачало. Страх невідворотного голоду був занадто сильним. Коли ще влітку начальник ДПУ Київської округи С.А.Барминський, палкий шанувальник футболу, отримав призначення до російського міста Іваново, то одразу "переманив" туди динамівських футболістів Садовського і Малхасова. А після товариського матчу в цьому місті збірної профспілок Києва, переконавшись, що там ситніше і спокійніше живеться, до "Динамо" (Іваново) перейшов і київський одноклубник Коротких та й гравці інших київських команд, доля яких тісно пов'язана з київським "Динамо" - Правосеров, Вавілов, Поталов і Гончаренко. І ось на руїнах Києва розквітла так звана збірна Іваново, успіхи якої на той час були значними.

В цей час в Москві було заарештовано гравців київського "Динамо" Свиридовського і Піонтковського за те, що вони хотіли обміняти відрізи сукна на продукти. "Торбохапи" були направлені на два роки на примусові роботи в трудову комуни міста Болшево Московської області, уникнувши більш суворішої кари. Туди засиляли багатьох футболістів,

які "проштрафилися", і команда цієї комуни навіть брала участь у всесоюзній першості ПСТ "Динамо".

А коли Київ покинув ще й провідний гравець "Динамо" Синиця, який повернувся до рідної Одеси, то, звичайно, київське "Динамо" Київ вже значно втратило. Ще й давалися взнаки, що найкращих гравців команди залучали до збірної СРСР на різноманітні товариські матчі. До речі, 1932 року ВРФК при ЦВК СРСР присвоїв Всесоюзному пролетарському спортивному товариству "Динамо" почесне звання "Передовий загін радянської фізичної культури", але в Україні динамівців це зовсім не втішило.

А взимку 1933 року в Україні голодомор поставив питання виживання взагалі української нації. І це було не тільки в селах, але і в містах і навіть у такому великому місті, як Київ (столицею УСРР тоді був Харків, а Київ за своїм значенням і кількістю мешканців займав друге місце - на той час 600 тисяч мешканців).

Навесні 1933 року навіть київське "Динамо" ледь животіло. Замість їжі, для посилення команди керівництво ОГПУ погодилося на поповнення її складу квартетом молодих амбітних москвичів, які не бажали просто перебувати в тіні великих маестро старшого покоління в московських командах і надали перевагу вдосконаленню майстерності на берегах Дніпра. Це були захисник Василь Єпішин, півзахисник Михайло Путистін, фланговий форвард Ілля Панін і центр нападу Костянтин Щегоцький, який став одним з кращих футболістів київського "Динамо" довоєнних часів. Крім них, до команди зарахували ще й киян із "Желдору" - Миколу Балакіна та Василя Сухарева.

Костянтин Щегоцький

Щоб вибратися із зони голоду, який охопив Україну, енергійний і практичний керівник команди київського "Динамо" (посади тренера тоді ще не було) Лазар Федорович Коген організував вже в травні 1933 року тривалу поїздку команди за маршрутом Баку – Ерівань (нині – Єреван) – Тіфліс (нині – Тбілісі). Однак відрядити на Закавказзя вдалося лише десятьох: Ідзковського, Весеньєва, Тютчева, Єпішина, Сухарева, Путистіна, Паніна, Щегоцького, Сердюка (Шульца) і Прокоф'єва. Одинадцятим поїхав якийсь Жорж з Одеси, який щойно турне закінчилося, безслідно зник, і досі невідомо, хто ж то був насправді.

Та й в цьому "відрядженні" негаразди продовжували переслідувати киян. Зігравши в Баку внічию (0:0), динамівці могли й не дістатися до наступного міста свого турне Єревана. Коли вони робили пересадку в Тбілісі, провідник першого вагону поїзда, перевіряючи їхні квитки, не дозволив посадку, бо їх місця були вже зайняті. Тому вони вимушені були знайти собі місця аж у восьмому вагоні. Та сталося непередбачене – страшна катастрофа. Дорогою поїзд зійшов з рейок, перші вагони упали під укіс, загинуло багато людей. Так лише випадковість урятувала оновлену київську команду. Три доби гравцям довелося чекати ремонту залізничної колії, і в Єревані їх зустрічали, як гостей з того світу. Ця цікава подія в історії "Динамо" Київ довгий час замовчувалася, бо перебування команди у Закавказзі було пов'язане саме з голодомором в Україні.

Коли вже мова йдеться про голодомор, то ніяк не можна обминути подію побудови в цей час в Києві стадіону "Динамо". При розробці проекту стадіону за зразок був узятий один з кращих стадіонів у Європі – берлінський. Проектування було завершено 1932 року, коли підготовчі роботи велися вже в повному обсязі. До речі, вважалося, що стадіон будується силами ентузіастів із працівників НКВС, але насправді будували його в'язні. Така була розповсюджена практика того часу. Але для прискорення спорудження стадіону велику допомогу надала й громадськість міста. Інколи на недільники виходило по 400-500 чоловік.

Відкриття нового стадіону "Динамо" двічі відкладалося через голод у місті і відбулося 12 червня 1933 року. Стадіон отримав ім'я "верного продолжателя дела Дзержинского, первого чекиста республики" наркома внутрішніх справ і голови ДПУ Всеволода Аполлоновича Балицького (до речі, спом'янутий вище С.Косіор теж своє ім'я надав ще тільки починаючому перебудовуватися Червоному стадіону, та ці назви величних на той час споруд довго не затрималися, бо обох розстріляли як "ворогів народу" - Балицького 1937 року, а Косіора через два роки).

Будівництво футбольної арени стадіону нарешті було завершено. Сидячих місць було 18 тисяч, хоча, за підрахунками, стадіон мав можливість прийняти максимум 23 тисячі глядачів. Але свято відвідали 45 тисяч осіб, оскільки було оголошено, що в буфетах будуть у продажі деякі продукти. Цього було достатньо щоб зголоднілі кияни дружньо посунули на стадіон. Підтвердженням цього є надрукована в київській газеті "Пролетарська правда" за 2 червня статті "До відкриття стадіону "Динамо", де було вказано, що **"...На території стадіону влаштовується кілька буфетів, а також велику їдальню..."**. В місті в магазинах були пусті полиці, а тут навіть велику їдальню була можливість відвідати, а в буфетах щось прикупити хоча б для дітей.

Цього дня на стадіоні проводився фінальний матч першої української "Динаміади". Змагалися команди Києва та Харкова. Кияни грали у тому ж складі, що й під час закавказького турне, тільки був залучений ще й Махиня. Щегоцький в цьому матчі уперше постав перед київською публікою. Він і забив вирішальний м'яч у матчі (2:1), а перший гол провів Микола Махиня.

Збірна України зразка 1933 р. перед матчем зі збірною Туреччини в Харкові (кияни: зліва другий Єпішев, сьомий Щегоцький, восьмий Прокоф'єв і десятий Ф.Тютчев)

Але найбільш значною подією цих двох років був міжнародний матч 12 серпня в Харкові між збірною України та Туреччини.

Українські футболісти, серед яких було аж четверо динамівців Києва (Єпішев, Щегоцький, Прокоф'єв і Тютчев) перемогли турецьких футболістів з рахунком 3:2. До того, цього року четверо киян (Ідзковський, Тютчев, Щегоцький і Прокоф'єв) увійшли до офіційно затвердженого ВРФК списку "33-х кращих" під

другими номерами в своїх амплуа. Але Київ в цілому займав лише шосте місце після Москви, Харкова, Ленінграду, Іваново та Костянтинівки, але випереджав Миколаїв, Одесу та Сталіно (нині – Донецьк). Тобто у десятці найсильніших в СРСР було сім українських міст і лише три російських. І це навіть у рік голодомору в Україні.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Вічний Рафа" з журналу "Динамо" Київ" №1(66) -лютий 2013 р. (с.62-63), до редагування М.Несенюка

Довічний Рафа

(до 100-річчя з дня народження адміністратора Рафаїла Фельдштейна)

Постать цієї завжди усміхненої та доброзичливої людини відома усім без виключення вболівальникам київського "Динамо" періоду його становлення й перших значних успіхів. Рафаїл Мойсейович на протязі майже 40 років (з 1934 по 1974 роки) був незмінним адміністратором команди й до того ж його ім'я асоціювалося з своєрідним символом клубу. Зараз частіше використовується термін "талісман", але це все ж частіше щось неживе, а ентузіазму й темпераменту цього чоловіка багато хто міг би позаздрити.

Його близькі рідні й друзі, а також майже виключно усі в київському "Динамо" величали його дуже просто й ласкаво – "Рафа". До того ж за ним вже у 60-70-ті роки закріпилося просте й невимушене прізвище "вічний адміністратор".

Народився Рафаїл Мойсейович 19 лютого 1913 року в Миколаєві й ще в дитинстві захопився футболом. Вже 1928 року був центральним нападником в юнацькій команді відомого клубу "Уніон", але через два роки був серйозно травмований і повинен був залишити заняття цим улюбленим для нього видом спорту.

Вже коли йому виповнилося 20 років батьки порадили йому поїхати до родичів до Києва й шукати там, як кажуть, кращої долі. Адже 1934 року Київ став столицею Української Соціалістичної Радянської Республіки й перспектива знайти гарну роботу була значно вірогіднішою, ніж у місті корабелів. Використовуючи знайомства серед футбольної спільноти нової столиці, йому вдається "зачіпитися" в найкращому спортивному осередку міста – "Динамо". Його прийняли на роботу завідуючим складом товариства, але й цьому він був безмірно вдячний.

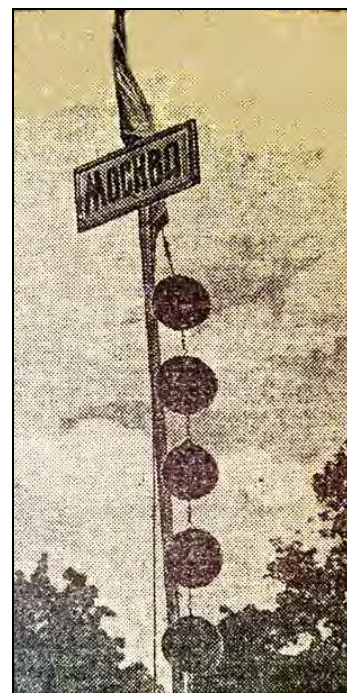
Як відомо на початку 1934 року футбольна команда "Динамо" Київ майже припинила своє існування через відсутність зацікавленості місцевих керівників товариства. Кращі гравці розбіглися хто куди встиг. Але, на щастя, до столиці прибули керівники республіканського рівня й одразу не тільки повернули усіх незадоволених, пообіцяв значні покращення, а до того ж запросили ще й нових талановитих гравців з інших міст. Та й з Харкова переїхало багато спеціалістів, і футбол в Києві знов ожив. Щоб створити кращу в республіці команду коштів не жалкували й навіть ввели до штату посади адміністратора з його помічником, а наступного року ще й тренера. Кращої кандидатури на помічника адміністратора ніж молодого й перспективного Фельдштейна знайти не вдалося, а попрацювавши на цій посаді два роки він так себе проявив, що при першій же можливості став повноцінним адміністратором. Треба одразу відмітити, що ця робота була саме для нього, він любив цю "кухню" й віддавав усього себе цій справі. Особливо він проявив себе в останні передвоєнні роки, коли керував командою тренер Михайло Бутусов. Вони наче були одним цілим й прекрасно доповнювали один одного. Та нажаль війна обірвала намічені ними плани підйому команди до нездоланих тоді ще вершин.

Фрагмент фотомонтажу 1941 р.

Вже в ці роки Рафаїл Мойсейович був ініціатором багатьох нововведень. Тоді табло з фіксацією змінення результату матчу не існувало – його крейдою писали на фанерному щитку. Вболівальники досить часто були дуже невдоволені такою примітивною подачею інформації. І ось саме Фельдштейну спало на думку створення оригінального покажчика рахунку матчу. Ось як про це він сам розповідав читачам газети нашого клубу "Атака" №5 за березень 1993 року: *"Мені хотілося, щоб на стадіоні "Динамо" – він тоді був головним у Києві – був якийсь покажчик рахунку. Трохи поміркувавши, купив 12 футбольних камер, одягнув на них червоні чохла, поставив за кожними воротами жердини, і ось, коли забивали гол, на жердині піднімався м'яч".* А трохи пізніше на цих жердинах почали розміщувати ще й таблички з назвами команд-суперників, а на верхівці закріплювати прапори спортивних товариств, до яких вони мали відношення.

Ще одне з починань: саме за його ініціативою команди перестали возити з собою м'ячі – ними почали забезпечувати суперників хазяї полів.

Жердина з м'ячами рахунку матчу

Р.Фельдштейн. 1947 р.

На початку війни коли німецькі загарбники наближалися до Києва Р.Фельдштейна було за спецпризначенням відправлено до тилу. Він був евакуйований з майном київського "Динамо" (призами й іншими матеріальними цінностями) до Харкова, а потім до Сталінграду. А служити в Червоній Армії йому довелося вже на Далекому Сході (у Спаську). Він встиг і на фронті побувати, де був контужений. Мав навіть бойові нагороди.

Одразу після демобілізації він повернувся до Києва, спочатку працював адміністратором клубної команди 6-ої райради "Динамо", а вже 1946 року працював знову на своїй посаді в команді майстрів "Динамо" (про це свідчить наказ по УРР ВФСТ "Динамо" від 14.11.1946 р. про його преміювання в числі переможців Кубка УРСР).

Усі перемоги "Динамо" Київ у 50-60-ті роки пов'язані, безумовно, з працею й адміністрації команди, її чіткою роботою. Особливо його цінував Віктор Маслов, який завжди ставив його прикладом самовідданості дорученій справі. На багатьох урочистостях команди завжди був присутній її адміністратор.

Неухильним правилом розміщення гостей було для Р.Фельдштейна розселення їх в найзручніших номерах кращих київських готелів. Ніколи команди, що приїздили до Києва, не могли покаржитися на не своєчасну зустріч або якість проблеми з відправленням додому. Він самостійно займався організацією культурної програми для команд-суперниць. Це й екскурсії по Києву, відвідування театрів і музеїв міста тощо.

Р.Фельдштейн з володарями Кубка СРСР 1964 р.

Р.Фельдштейн на рідному йому стадіоні

Та ось прийшли часи піти на заслужений відпочинок. Саме на порозі 1973 року, коли до керма команди вперше прийшов В.В.Лобановський і багато кого з старих кадрів, як завжди буває в таких випадках, заміняли іншими, Рафаїл Мойсейович сам попросився на пенсію. Нове керівництво команди бажало реформування застарілих структур, запрошувало свіжі сили, тому й не заперечувало

проти звільнення свого адміністратора.

Та він був ще повний сил і одразу почав працювати з жіночою баскетбольною командою "Динамо", потім ще й хокейною та ватерпольною командами, але про футболістів ніколи не забував. Він завжди вирішував усі адміністративні питання команди ветеранів клубу. Всесоюзне товариство "Динамо" його не забувало – він був "почесним динамівцем", а також ще й почесним членом Федерації футболу СРСР. Весною 1993 року вже в незалежній Україні були проведені гідні урочистості з нагоди 80-річчя Р.М.Фельдштейна, а ще через 5 років 6 квітня його не стало. Пам'ять і любов до "вічного адміністратора" київського "Динамо" ніколи не згасне в серцях динамівців і усіх шанувальників футболу України.

Р. ФЕЛЬДШТЕЙН

Дуже рідкісне фото. Третій зліва стоїть М.Фельдштейн

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Наказано забути!" з журналу "Динамо" Київ" №2(67)-квітень 2013 р. (с.62-63) до редагування М.Несенюка

Забути не маємо права

(до 100-річчя з дня народження нападаючого Павла Комарова)

Постать Павла Миколайовича Комарова серед динамівців Києва в довоєнні часи була чи не однією з найзначніших. Але, на жаль, взагалі мало хто про це знає. Добре усі пам'ятають серед нападників "Динамо" тих часів Щегоцького, Шиловського та й ще Махиню, хоча він був в останні три роки захисником. А от ім'я Комарова серед "зірок" команди ніде не фігурує. Про нього за радянських часів взагалі ніхто ніколи не згадував, а вже за часів незалежності до висвітлення несправедливо забутої "зірки" так ніхто активно й не залучився. Чому ж це так сталося?

Адже цей нападаючий приймав участь в усіх без виключення 6 перших чемпіонатах СРСР та ще й у незавершеному 1941 року, в яких він зіграв у 93 матчах й забив аж 27 м'ячів. Що це означає? А те, що він був другим у складі команди за кількістю зіграних матчів у вищому ешелоні радянського футболу (після Махині) та третім за кількістю забитих м'ячів (після Шиловського і Гончаренка), кращим бомбардиром команди 1937 року (7 голів). Він завоював усі нагороди, яких досягла команда в ті часи – був другим призером першого чемпіонату СРСР 1936 року (весна), третім призером чемпіонату 1937 року, чемпіоном УРСР 1936 року, володарем Кубка УРСР 1937 і 1938 років. Його було включено до офіційного списку "55-ти кращих" 1938 року (під № 3). Він входив до складу збірної Києва, а 1935 року у складі збірної УРСР приймав участь у легендарному турне українських футболістів до Франції (пам'ятаєте ці 7 переможних матчів з загальним співвідношенням м'ячів 88:3 (!), серед яких була й перемога над паризькими професіоналами з "Ред Стару"). Він був учасником переможного матчу "Динамо" 1936 року зі збірною клубів Туреччини та матчу 1937 року з легендарними "басками". Пробачте, але дуже мало хто з динамівців тих часів міг би похвалитися такими досягненнями та такою долею футболіста.

Але так сталося, що саме доля й посприяла забуттю цього талановитого футболіста та й ще влада Рад приклала усі зусилля, щоб викреслити його з споминів вболівальників та історії команди.

Та про це пізніше. Спочатку нагадаємо що народився Павло 3 (16) березня 1913 року в селищі Реутово Московської губернії, а до футболу залучився вже 1929 року, граючи в юнацьких командах місцевої прядильної фабрики. Він був тут помічений й запрошений одразу до московського "Динамо". Але за віком його призвали до служби в Червоній Армії та... одразу включили до складу московського ЦДКА, де він грав на протязі 1931-33 років. Закінчивши "службу" він почав шукати кращої долі й опинився у вересні 1933 року у київському "Динамо". Та, як виявилось, невчасно, бо в Україні панував "голодомор" та й ще в товаристві "Динамо" тоді футбольну команду скоротили. Гравці вирішили почати заробляти самотужки, але це ні до чого доброго не призвело. Саме тому Комаров ще весною 1934 року повернувся до Москви й отримав прописку у славній "Промкооперації", яка через рік вже іменувалася "Спартак". Але щось хлопця все ж тягнуло до Києва й в червні 1935 року він прислухався до пропозиції першого офіційного тренера "Динамо" Київ М.Д.Товаровського та знов приїхав до столиці України. І на цей раз не даремно, бо одразу чудово вписався в колектив і став провідним гравцем команди.

З 1935 року показова команда київського "Динамо" без одного з кращих своїх нападаючих Павла Комарова просто ніким не сприймалася. Він своєю грою завжди

задовольняв не тільки всіх тренерів команди тих часів, але й прискіпливих київських уболівальників, які його обожнювали. На досягнення як команди так і одного з її нападаючих ми вже зупинилися. Навіть 1940 року з приходом ленінградського тренера М.П.Бутусова й розпочатим ним оновленням колективу, відмовляти Комарову, якому на той час було лише 28 років, той ніколи не збирався й навіть в незавершеному чемпіонаті 1941 року він зіграв в одному з матчів.

Практично на усіх відомих фотографіях команди 1935-41 років можна побачити серед гравців обов'язково і Комарова. На цих сторінках є можливість познайомити читача з декількома досить невідомими фото Павла з гравцями команди.

Гончаренко, Кузьменко, Комаров, Шилівський і Коротких на весняних зборах у Батумі

Комаров, Коротких і Ліфшиць біля ресторану "Динамо"

Ліфшиць, Коротких, Правочеров, Комаров і Трусевич

Та ось розпочалася війна. Коли німецькі загарбники почали наближатися до Києва Павла Комарова, як декого з складу діючих гравців, до тилу не відправили, а включили до лав винищувального батальйону, де він зі зброєю в руках безпосередньо приймав участь в обороні Києва. Добре відомо, що практично всі з цього батальйону, хто залишився живим, потрапили у полон і були відправлені до табору військовополонених у Боярку під Києвом.

Та сталося так, що в окупованому фашистами місті громадськість, щоб не вмерти з голоду, почала шукати шляхи отримання роботи. Один з провідних спортсменів міста Г.Швецов запропонував Міській управі, до складу якої тоді входили в першу чергу українські націоналісти, відродити спортивну роботу й, отримавши підтримку, створив товариство "Рух". Знаючи, що в таборі військовополонених перебуває багато динамівських гравців, він підготував листа до голови управи з проханням визволення її. Це спрацювало й відпущені футболісти, в тому числі й Комаров, залучилися до товариства й завдяки цьому

отримали можливість один раз на день безкоштовно харчуватися в їдальні товариства. Але коли вони "стали на ноги", то знайшли собі роботу на хлібозаводі й від послуг "Руху" відмовились. При хлібозаводі здебільшого з колишніх динамівців була створена футбольна команда "Старт", яка влітку 1942 року провела 11 переможних матчів, 7 з яких з командами німецьких та угорських військових частин дислокованих у місті. В усіх без виключення матчах в нападі "Старту" грав незамінний П.Комаров. Звісно він грав і у тому самому "матчі смерті", легенда про який була створена після війни радянською пропагандою.

Насправді ж, хтось з невдоволених перемогами "Старту" доніс в гестапо, що в цій команді грають гравці з довоєнної команди НКВС - "Динамо". Одразу усіх динамівців було заарештовано і після допитів відправлено до Сирецького концтабору, більш відомому усім як "Бабин Яр". Там футболістів розподілили по трьом бригадам, завданням однієї з яких, куди потрапив Комаров, було обслуговування електромереж табору.

Вже в лютому 1943 року в одній з виїзних бригад за випадок крадіжки під час виконання робіт в місті було багато в'язнів розстріляно й серед них було й троє динамівців. Про загибель друзів взнали й інші, але щось зробити для визволення з табору нагода з'явилася вже коли до Києва підходили частини Червоної Армії й охорона втратила пильність. Декому вдалося втекти, але Комарову не судилося. Чому він пішов з міста з німцями, нікому невідомо. Дехто стверджує, що він розумів, що йому за те що він залишився в окупованому місті та ще й працював на німців, прощення не буде. А дехто звинувачує його в тому, що він давно начебто хотів втекти на захід, ще з тих часів, коли побував зі збірною УРСР у Парижі.

П.М.Комаров

Після війни взагалі футболістів, що залишалися в Києві, в тому числі й ветеранів, особливо не жалували. Їх довго тягали на допити в НКВС-КДБ, декого за пособництво німцям, відправили вже до радянських концтаборів, а декому, хто ще грав непогано, дозволили трохи пограти за рідне "Динамо". Тільки вже за часів "хрущовської відлиги" усіх реабілітували, а з маленьких післявоєнних паростків ідеї "матчу смерті" створили повноцінну легенду.

Нажаль в цей час доля знову відвернулася від Комарова. Звісно, він чув про смерть Сталіна й деякі зміни в політиці Країни Рад, тому вже мав надію встановлення нормальних відносин з колишніми друзями по улюбленому футболу. Він спробував знайти контакт з радянськими гімнастами Л.Латиніною та Б.Шахліним ще 1955 року в Парижі, потім з гравцями футбольної збірної СРСР на Олімпійських іграх 1956 року в Австралії, про це ті свідчили в своїх інтерв'ю журналістам. Була інформація з зимових Олімпійських ігор від фігуристів Білоусової та Протопопова, що до них підходив колишній гравець "Динамо" Київ Павло Комаров, цікавився справами в СРСР та передавав привіт усім хто його ще пам'ятав у Києві.

Та, нажаль радянська влада, як тільки взнала про його існування, одразу зробила з нього "зрадника Батьківщини" й дорога для повернення додому була йому відрізана назавжди. В засобах масової інформації з'явилися спогади в'язнів про те, що він нібито в концтаборі був наглядачем і навіть старостою. Але на цей час в усіх переглянутих архівних документах СБУ України - в протоколах допитів усіх без виключення футболістів, що залишалися під час окупації в Києві, та ув'язнених Сирецького концтабору жодних компроматів щодо Комарова знайдено не було, тому ствердження про те, що він в концтаборі знущався над полоненими й саме тому втік з німцями не мають жодного підґрунтя.

З деяких документально не підтверджених витоків відомо, що після війни він довгий час працював на авіазаводі "Мессершміт" в Західній Німеччині, дехто каже, що він жив у Франції, а вже пізніше частіше зустрічалося, що останні свої роки він усіма забутий провів в Канаді.

Ось така дивна й складна доля одного з найталановитіших гравців київського "Динамо" довоєнних часів минулого століття Павла Миколайовича Комарова.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Головній спортивній арені України 90 років" з журналу "Динамо" Київ" №1(66)-лютий 2013 р. (с56-59) – початок, до редагування М.Несенюка

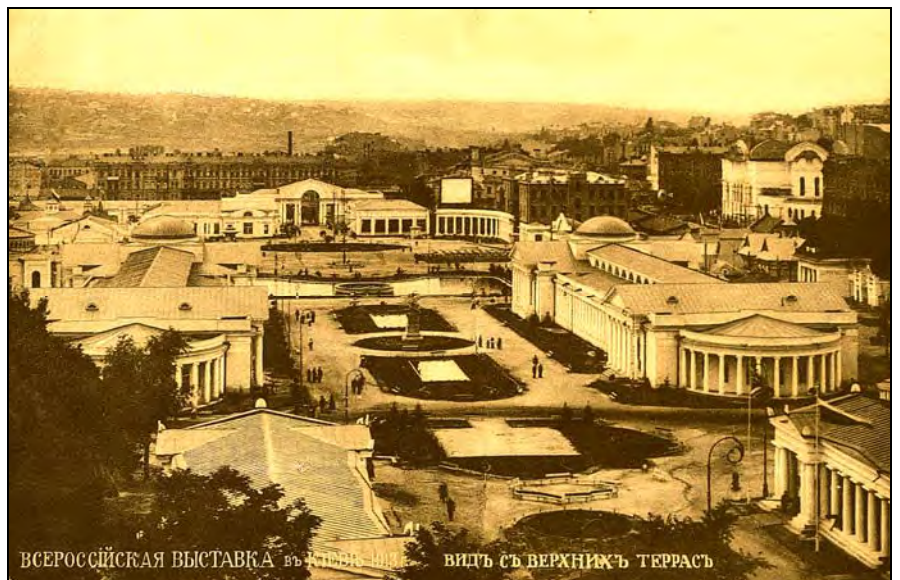
Нашому "Олімпійському" 90 років

Зараз вже ніхто не сумнівається, що датою народження НСК "Олімпійський" є дата відкриття в Києві Червоного стадіону ще в далекому 1923 році. Але все ж інколи з незрозумілих причин дописувачі засобів масової інформації вказують 1935 рік – рік початку перебудови Червоного стадіону й розвороту футбольного поля на 90°, а дехто взагалі наводить дату 1944 року, коли після війни було відкрито так званий Республіканський стадіон ім. М.Хрущова. Та проти істини, а саме документів, за якими далі піде мова про створення цієї футбольної арени, нікуди нам не дітися.

За часів царизму в Києві був збудований лише один стадіон під назвою "Спортивне поле" в районі Лук'янівки, та й той згорів вже через декілька років. А коли відгриміла перша світова війна й лихоліття громадянської війни на території сучасної України, то від досить непоганих спортивних майданчиків Києва теж нічого не залишилося. Та вже 1922 року влада більшовиків зобов'язала Губвсевобуч розглянути питання будівництва в Києві не якогось там майданчика, а саме Червоного стадіону (про це писала київська газета "Пролетарская правда" ще 11 червня 1922 року).

Кращого місця ніж належна за розмірами територія колишньої Всеросійської виставки 1913 року не знайшли. Величні павільйони для проведення цієї виставки були зведені на території Троїцької базарної площі коло Олексіївського парку під Госпітальною та Черепановою горами. За бурхливих революційних часів тут майже все було знищено. Від будівель залишилися руїни й ця територія мала жахливий вигляд. Все, що мало хоча б якусь цінність, як на поверхні землі, так і під землею, було розграбовано, викопано й розпродано на так званих "товкучках". Залишилися лише купи уламків – величезний смітник.

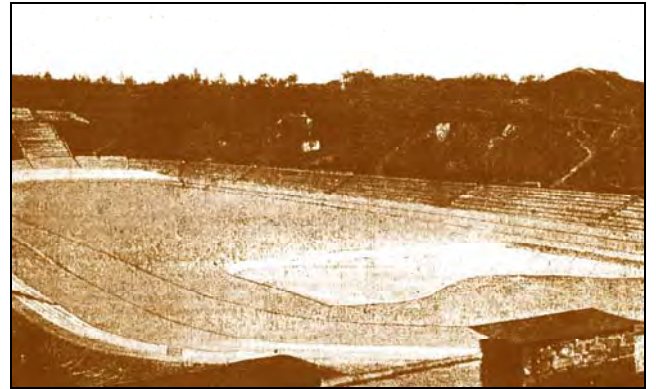
Тобто місце будівництва стадіону було визначене, але роботи довгий час не розпочиналися. Ось як в цей час писав петроградський журнал "Всеобуч и спорт": *"Нет возможности устроить площадки и в Киеве...Несмотря на постоянные представления и напоминания... Киевский Всеобуч дальше проектов создания грандиозных стадионов "Красного Спорта" не пошел. Благодаря этому спорт в Киеве далеко не достигает требуемой и возможной для такого большого города нормы и влачит жалкое существование"*.

1913 р. Павільйони Всеросійської виставки на місці нинішньої площі перед центральним входом до НСК "Олімпійський" (фото з Госпітальної гори)

1922 р. Руїни павільйонів Всеросійської виставки

1923 р. Проект Червоного стадіону

Та вже на початку 1923 року керівництво Всеобучу раптом прийняло рішення про проведення в Києві II Всеукраїнської Олімпіади. Ось тут усі й забігали, адже стадіону не було й потрібно було якось діяти. В березні знайдене місце було закріплене Губвиконкомом. Залишалося усього нічого – збудувати стадіон, бо десь же треба було проводити змагання. Було одразу відрпортовано до Харкова – столиці УСРР, що все буде зроблено у визначені терміни. Але коштів у Губвсевобучу та Губсофіку на виконання цього доручення не було зовсім. Та це майже нікого не турбувало, бо мали надію, що на допомогу прийде Губпрофрада, трести, окремі підприємства та й, нарешті, частини Червоної Армії. Ось саме їм і запропонували використовувати в подальшому збудований стадіон для підготовки до парадів, проведення змагань серед червоноармійців і курсантів військових училищ.

Керівники Губсофіку на руїнах Всеросійської виставки

Саме завдяки воєнному комісару Київської губернії, угорському інтернаціоналісту Лайошу Гавро (розстріляний 1938 року як "ворог народу") будівництво стадіону все ж було розпочато. Саме завдяки більшовицьким революційним традиціям й була визначена назва цьому творінню – саме Червоний, як і все скрізь.

Проект нового стадіону був розроблений молодим інженером Л.І.Пильвінським, Як писали газети, стадіон *"запроектовано за розмірами та за принципом що відповідали кращим і найсучаснішим стадіонам Німеччини, Швеції та інших Західно-Європейських країн"*. Але

насправді він був простенький, та з перспективою покращення й можливістю доопрацювання. Щоправда, в спішці, ніхто не замислювався над тим, куди ж повинна була бути спрямована головна вісь такої споруди. Її провели з сходу на захід, що навіть в ті часи в інших країнах ніколи не застосовувалося. Але тільки цей варіант міг бути здійснений в стислий строк, та й обсяг робіт був найменшим.

Спочатку передбачалося ті виставочні павільйони, що залишилися, відбудувати й пристосувати для впорядкування роздягалень і душових та центральної трибуни і суддівської ложи. Але при цьому, як виявилось, необхідно було б вивезти значний обсяг землі з підніжжя Черепанової гори, а на це просто не було часу, коштів і техніки. Тому й вирішили поєднати велику вісь стадіону з центральною віссю колишньої виставки. І взагалі, усі вже добре розуміли, що потрібно зробити спочатку хоча б якийсь спортмайданчик. І розпочали руйнувати абсолютно все, що залишилося від виставки. Та й це виявилось непростою справою, бо все, що можна було розібрати без техніки, вже давно було розграбовано. Стіни центральних павільйонів були залізобетонними і тому наприкінці

квітня на протязі чотирьох днів повітря здригалося від вибухів – це проводилися підрівні роботи. А залитий бетоном басейн центрального фонтану виставки навіть вибухівка не здолала.

Планувалося стадіон огородити земляним, укріпленим бетонною стіною, валом, на внутрішньому схилі якого амфітеатром розмістити 11 рядів для розміщення 14 тисяч чоловік з 12 вхідними сходами. А зверху валу за трибунами прокласти стежку шириною в два з половиною метри, на якій могло б поміститися ще 5 тисяч чоловік. А це вже разом 19 000 глядачів. На самій арені передбачалося прокласти бетоновану трекову доріжку шириною 7 м з нахилом на віражах до 60° для велосипедів і моторної їзди, бігову доріжку шириною 10 м, а в середині – футбольне поле 120x70 м, майданчики для тенісу та гімнастики. Як писав сам автор проекту в газеті "Пролетарская правда" за 5.07.1923 р. *"по грандиозности сооружения Стадион явится единственным в России и превзойдет все существующие спортивные площадки"*.

Для південної та східної трибун були використані природні схили Черепанової та Госпітальної гір. А з уламків будівель засипаних землею спорудили північну трибуну. А колишній центральний вхід на виставку – чудову білого кольору "тріумфальну арку" залишали саме як вхід до стадіону. До речі, ця арка була з боку вул. Великої Васильківської (Червоноармійської) саме поміж нинішнім театром оперети та входом в метро "Олімпійська". Басейн головного фонтану виставки за західними воротами футбольного поля вимушені були залишити і це заглиблення планувалося якимсь використати пізніше: влітку – для плавання, а взимку – для катка.

Арка входу на Червоний стадіон

Звісно, будівництво розпочали, але до кінця не довели. Траву на футбольному полі сіяти не було сенсу – все одно не зійшла б. На дерев'яні лавки для глядачів не було грошей. Звідки з'явилося вже в наші часи, що стадіон міг вмістити лише 5 тисяч глядачів, невідомо. Документального підтвердження немає. Може коли вже на початку 30-х років зробили лавки для сидіння, то з розрахунком лише на цю кількість відвідувачів.

Роботи до кінця червня велися виключно силами допризовників. 300 мобілізованих молодих хлопців працювали тут задаром, тому що місцева влада та громадські організації зовсім не виділяли коштів на цю справу. Л.Гавро, щоб хоч якимось виправити стан справ, організував у червні-липні "Тижні Червоного стадіону", під час яких в селах та невеликих містечках Київщини збиралися "добровільні" внески з допризовників губернії. Також, щоб виправити фінансовий стан, був організований навіть продаж маленьких червоних металевих зірочок, які називали значками Червоного стадіону. А київські спортсмени – гімнасти та важкоатлети, збираючи гроші, виступали в цирку.

8 липня було проведено ще й червоноармійський неділеньник, на якому було задіяна величезна кількість військовослужбовців, й це вже дало якийсь результат. Чим ближче було до визначеної дати відкриття, тим більше залучалося громадське населення міста. 15 липня на

Будівельники Червоного стадіону під час неділеньника

неділеньнику працювало півтори тисячі киян, здебільшого спортсмени міста. Поміж ними навіть було організоване змагання й визначалися найкращі за обсягом виконаної роботи.

Час початку проведення змагань постійно вимушені були відкладати. 26 липня на ще недобудованому стадіоні відбулася серйозна нарада спеціалістів з розгляду проекту цієї споруди. Оглянувши те, що вдалося зробити, усі зрозуміли - все настільки погано виглядало, що треба було як скоріше

відмовлятися від цих задумок. До того ж потрібні були дуже значні кошти ще й на проведення самої Всеукраїнської Олімпіади, тому... узяти та й перенесли її проведення до Харкова. Але в Києві все ж повинні були відбутися змагання хоча б місцевого значення, тому й придумали Губернську Олімпіаду.

Ще не було завершено будівництво стадіону, а вже на початку серпня Київський Губсофік підтримав ініціативу губвоенкома Л.Гавро щодо надання новому **Червоному стадіону ім'я Лева Троцького** (того самого наркома військових і морських справ СРСР, якого як "ворога народу" 1927 року вислали за кордон, а потім там ще й вбили). Однак ім'я цього партійного діяча, вірного соратника В.Леніна в назві стадіону використовувалося лише 1923 року, бо потім про цю спортивну споруду вже ніхто не дбав і було соромливо таке захарашене створіння поєднувати з таким високопоставленим ім'ям. Та 1928 року ім'я Троцького взагалі "стерли з пам'яті", та й ще так, що понад 70 років нікому не було відомо про те, що колись перша назва кращого стадіону України була пов'язана з ім'ям "ворога народу". В радянські часи позбавляти людей історичної пам'яті вмели дуже майстерно робити.

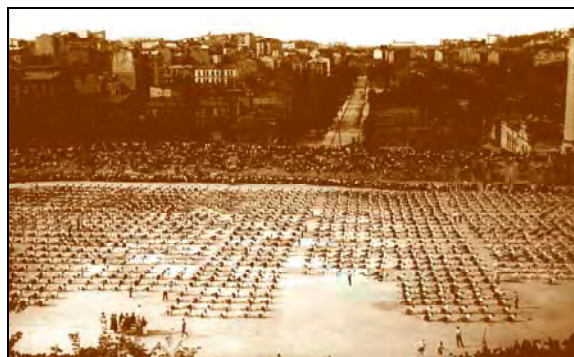
Про обіцянку урочисто відкрити стадіон 1 серпня усі забули й саме тому що відкривати, як виявилось, не було що. Безумовно, інакше й не могло бути, адже й зараз за півроку зробити щось путне, навіть на рівному місті, а не на руїнах, досить важко.

Та відкриття Олімпіади все ж таки відбулося. Перші змагання на Червоному стадіоні були проведені **12 серпня** і саме тому цей день, а не якийсь там інший, є **днем народження НСК "Олімпійський"**. Відкриття відбулося десь опівдні. Спочатку урочистим маршем на стадіон вийшли учасники змагань, а керівники проголосили Олімпіаду відкритою. Потім відбулися змагання легкоатлетів та один тайм товариського футбольного матчу між Шулявським СК і збірною міста Малина (2:0). А ввечері тут присутні змогли подивитися на великому екрані фільм... "Хто вбивця?".

Напевно, хтось спитає – а де відомі з давніх часів епізоди гри у "живі шахи", де гімнастичні вправи, де піраміда у вигляді "зірки". Пробачте, але за радянських часів ще й не таке можна було вигадати. А насправді гру в "живі шахи" на цьому стадіоні продемонстрували глядачам вже 1925 року, простенькі гімнастичні вправи вперше глядачі побачили 1926 року, а знамениту піраміду- "зірку" аж 1928 року. До речі, на фотографіях цих подій, зроблених з Черепанової гори на задньому плані добре видно вулицю Прозорівську (нині вул.Еспланадна), яка була після збудування стадіону

1925 р. "Живі шахмати" на Червоному стадіоні

1926 р. Вправи фізкультурників на Червоному стадіоні

1928 р. Піраміда на Червоному стадіоні

поділена на дві частини (другою частиною зараз є вул. Анрі Барбюса).

В серпні 1923 року не було на стадіоні ніяких трибун з дерев'яними лавами, а писати про те, що стадіон був в змозі прийняти 5 або 14 тисяч глядачів, взагалі абсурдно. При бажанні, безумовно, на горбах та схилах їх могло розміститися скільки завгодно. Не було й роздягалень для спортсменів. Але Олімпіаду все ж таки провели, навіть з повноцінним футбольним турніром.

Після закінчення змагань знову через брак коштів добудовою ніхто не займався.

Взимку тут лише залили каток. А вже весною, коли зійшов сніг і лід на катку розтанув, стало зрозуміло, що в такому стані стадіон для футбольних матчів весняної першості міста використати не вдасться. Але до липня 1924 року роботи не проводилися взагалі. За західними воротами не було *"...спущено ціле озеро води, обралося місце басейна, і в грязній воді його плескаються і*

купаються діти сусіднього приюта... А поки ГСФК подрабатыває тем, що пускає на стадіон за деньги... коров для пасьби. Но для того чтобы пасти на стадіоне 20 коров, не стоило затрачивать столько труда и энергии, сколько было затрачено на его создание в прошлом году...". Таке сповіщав "Вестник физической культуры" (м. Харків) за 15.06.1924 р. Таким чином, відомо, що деяка травичка все ж таки зійшла весною, якщо було де пасти коровам. А кращої "газонокосарки" й не знайшли б, та й як-нік ще й підкормка була природна.

1924 р. Збірна Києва біля східних воріт Червоному стадіоні (під Госпітальною горою)

Але все ж деякі кошти знайшли й поле спланували та підрівняли. 6 липня тут вперше грали збірні Києва – перша та друга, а 16 липня замість проанонсованого матчу збірних Києва й Чернігова (через те що остання на пароплаві не доїхала, бо сіла на міліну) відбувся матч між другою збіркою

1929 р. "Динамо" Київ на Червоному стадіоні (під Черепановою горою)

Києва та командою Угрозшуку – однією з попередниць майбутнього "Динамо". Глядачів було досить багато, але після того, як силовики забили першими гол, сталося так, що на 25-й хвилині м'яч лопнув, а поки міняли камеру та зашивали покришку, вже стемніло.

А ось з газети "Пролетарская правда" відомо що 1925 року на Червоному стадіоні грала й команда ДПУ (Державного Політичного Управління) Київського округу, а це вже напряму свідчить про

те, що до створення товариства "Динамо" в цій силовій структурі футболу приділялось належне місце.

В наступні роки на стадіоні проводилися вже й усі міжміські матчі. А 1928 року після створення в Києві команди "Динамо" аж до 1933 року вона майже усі свої основні матчі проводила саме на Червоному стадіоні, поки не було збудовано набагато кращий в ті часи стадіон "Динамо".

Виключно все, що наведено вище, має під собою документальне підтвердження, бо узяті з газет та журналів тих часів.

Гравці "Динамо" Київ в одному з матчів на Червоному стадіоні

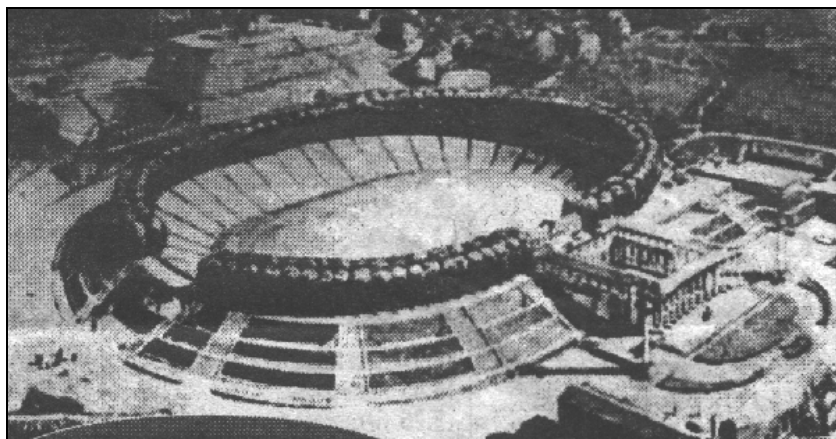
(Далі див. продовження)

Нашому "Олімпійському" 90 років

(закінчення)

1934 року Київ став столицею Української СРР, й одразу постало питання про необхідність спорудження більшої спортивної споруди, яка відповідала б підвищеним вимогам до фізичної культури і спорту в СРСР. 1935 року був оголошений конкурс на "підняття" Червоного стадіону на більш високий рівень, переможцем якого став проект молодого на той час архітектора Михайла Гречини під назвою "Український республіканський стадіон". До речі, з ім'ям цього видатного українського архітектора пов'язані майже всі зміни та реконструкції стадіону. Упродовж півстоліття він піклувався про своє дітище.

За проектом генеральної реконструкції Києва, будівництво стадіону було передбачене на значній території, що межувала з Червоним стадіоном. Тим паче, проектом були передбачені трибуни на 50 тисяч глядацьких місць, тобто в десять разів більше вмістимості Червоного стадіону. Мав бути збудований грандіозний "комбінат фізичної культури" республіканського значення, спортивна арена якого стала б однією з

Проект Республіканського стадіону в Києві (1936 р.)

найбільших (третьою-четвертою) в СРСР після стадіонів у Москві та Ленінграді. От що писала київська газета "Пролетарська правда" 20.06.35 р.: *"На базі нинішнього Червоного стадіону проектується новий республіканський стадіон площиною на 80 га. Це буде величний комбінат фізкультури... Будівництво стадіону розпочнеться в 1936 році..."*.

Підготовка площі для спорудження цього стадіону розпочалася вже 1935 року, хоча проект був розроблений на рік пізніше. Спочатку проект був досить помпезного вигляду (див. малюнок), як і всі нейздійсні проекти споруд того часу. Але з початком будівництва він постійно змінювався і спрощувався через недостачу коштів, що виділялися місцевою владою. Ще перед початком проектування було прийняте глобальне рішення будувати нову спортивну арену на місці діючої арени Червоного стадіону, але футбольне поле орієнтувалося вже великою віссю з півночі на південь.

Червоний стадіон на початку 1935 р.

Цікаво, що футбольну арену Червоного стадіону лише 1935 року вдалося привести до ладу – були нарешті збудовані лавки для глядачів, та ось прийшлося одразу усе новеньке ламати.

Останні футбольні матчі на полі Червоного стадіону проводилися в квітні-червні 1936 року, а останні змагання відбулися 2-3 липня. То була обласна спартакіада школярів. Уже в

друкованому виданні "Календарний розклад футбольних матчів на першість м.Києва (осінь 1936 року)", до речі, найпершому відомому футбольному календарі-довіднику Києва за радянських часів (Київ. Миськліт. 16 стор. Тир.1000), у переліку спортивних арен міста Червоного стадіону уже не зазначено.

Розпочате будівництво нового стадіону не давало можливості проводити змагання на старій арені. Запрацювали на Червоному стадіоні екскаватори, трактори, підйомні крани. Виймалися кубометри землі, завозилися інженерні споруди. Якщо східні трибуни повторювали рельєф гори, то західні були штучними і мали водночас використовуватися ще й для спорудження адміністративного комплексу, до складу якого входила урядова трибуна, готель, спортивні зали та підсобні приміщення. Десятки тисяч киян працювали на будівництві стадіону. Воно стало всенародним.

Навесні 1936 року новий стадіон отримав назву - **Республіканський стадіон ім. С.В.Косіора** (Станіслав Вікентійович Косіор того часу був першим секретарем ЦК КП(б)У, 1938 року заарештований як “ворог народу”, а 1939 року був розстріляний) і найменувався саме так до 1938 року.

Цікаво, що закінчити будівництво нового стадіону планували восени 1937 року, а ввести його в експлуатацію – 1938-го. Але цим прожектерським планам не судилося здійснитися. За п'ять років будівництва на фоні зеленого масиву парку, Черепанової та Госпітальної гір, нарешті, виросла футбольна арена з трибунами для глядачів, фізкультурний павільйон із роздягальнями, суддівськими кімнатами і лікарняними кабінетами. На трибуни вели широкі сходи з червоного граніту. Було змонтовано, відповідно до вимог того часу, систему освітлення та радіофікації. Широка алея, що оточувала зверху всі 36 секторів, була засаджена кленами. Поруч, біля підніжжя Черепанової гори, були збудовані майданчики для волейболу, тенісу, баскетболу й городків. На підвищених ділянках були розташовані альтанки для відпочинку.

Головний вхід до стадіону повинна була прикрашати велична колонада з 22 колон коринфського ордену (зверніть увагу, що кількість колон відповідала кількості гравців на полі). Подібні колони київські зодчі вже використовували, оформлюючи павільйони Всеросійської промислової виставки. Тож дух спадкоємництва все ще витав поблизу Олексіївського парку. Але, на жаль, колонаду і внутрішній двір не добудували. І саме тут змушені були зробити тимчасовий вхід із сторони вулиці Анрі Барбюса. Через недостачу коштів відмовились і від монументального паркана. Прагнули завершити всі роботи до відкриття футбольного сезону 1941 року, але так і не встигли.

Друге урочисте відкриття повністю реконструйованого стадіону, що отримав нову назву – **Республіканський стадіон ім. М.С.Хрущова** (Микита Сергійович Хрущов того часу був першим секретарем ЦК КП(б)України, потім - ЦК КПРС, 1964 року знятий з цієї посади), планувалося 22 червня 1941 року. Футбольні команди до цього часу вже провели по 8-12 матчів в чемпіонаті країни. Київське “Динамо” готувалося до матчу 22 червня з командою Червоної Армії (таку назву мала команда Центрального Будинку Червоної Армії (ЦБЧА) з Москви 1941 року).

Барвисті афіші запрошували киян на відкриття стадіону-парку. Квитки на матч уже продавали. Видана 21 червня газета “Пролетарська правда” писала: *“Завтра в Києві відкривається найбільша на Україні фізкультурна споруда – республіканський стадіон імені М.С.Хрущова... новий стадіон зможе одночасно обслужити 70 тис. глядачів. Оточене 36 секторами на 50 тис. місць пушистим зеленим килимом виділяється овальне футбольне поле міжнародних розмірів... Збоку вулиці Анрі Барбюса височить струнка колонада. Це тимчасовий вхід на стадіон... За рішенням уряду УРСР республіканський стадіон разом з існуючим Палацом фізкультури і зимовим басейном становитимуть єдиний спортивний комбінат – центр навчально-спортивної роботи.”*

Але саме того дня, вранці 22 червня, розпочалася війна. Німецька армія перейшла кордон СРСР, і почала наступ уздовж усього фронту. У першій половині дня, навіть після повідомлення про підступний напад фашистів, ніхто й гадки не мав про те, що матч не відбудеться. На стадіоні була проведена передматчева тренерська настанова.

А видана 22 червня газета “Пролетарська правда” продовжувала: *“Величественные масштабы спортивного гиганта дадут возможность тысячам физкультурников столицы настойчиво бороться за овладение новыми спортивными вершинами. Уже начали систематические тренировки физкультурники города, опробовали новое поле футболисты-динамовцы. Сегодня в празднике открытия нового стадиона примут участие лучшие спортсмены “Динамо”, “Спартак”, “Буревестника”, “Науки”, “Рот фронта”... Завершит праздник футбольный матч между командами “Динамо” (Киев) и Красной Армии.”*

Квиток на матч 22 червня 1941 року в Києві

Але вже наступного дня на Київ впали перші фашистські бомби, і, звичайно, ні футбольного матчу, ні самого відкриття стадіону не відбулося. Квитки ніхто не здавав. Їх оголосили дійсними – до кращого часу. Ніхто тоді навіть не допускав, що такий час настане лише через три довгих роки злигоднів і страхіття війни. Це вже потім, у 60-ті роки, коли стало зрозуміло, що квитки стали раритетними, було оголошено в засобах зв'язку і періодичних друкованих виданнях про те, що їх володарі

можуть відвідувати всі без винятку матчі на стадіоні безплатно. Для цього були зарезервовані спеціальні місця. Але гай-гай, тих, хто зберіг квиток, виявилось лише кілька чоловік, і дуже швидко про це “благодійництво” просто забули.

Об’ява в газеті 1941 року про відкриття Республіканського стадіону ім.М.С.Хрушова

19 вересня до Києва увійшли війська завойовників. Почалися репресії, вводився новий окупаційний "порядок" у місті. Всім футболістам, що залишилися в місті, як динамівцям, так і гравцям інших команд, доводилося боротися за своє життя.

Відомий у минулому футболіст київського "Желдора" Г. Швецов (тренер "Локомотива" 1936-37 років), який прийняв нову владу і поставився до неї лояльно, з власної ініціативи створив спортивне товариство "Рух" для спортсменів, що визнали нову владу. Швецов став граючим тренером футбольної команди цього товариства. Свої матчі "Рух" проводив саме на новому Республіканському стадіоні, який спочатку в газетах і серед населення мав неофіційну назву – стадіон Палацу спорту, а вже пізніше, за рішенням міського голови з подачі Швецова, був офіційно перейменований на **Всеукраїнський стадіон**.

Офіційно стадіон за часів окупації був відкритий 12 липня 1942 року, але “футбольний сезон 1942 року”, якщо його можна так назвати, почався ще 7 червня матчем між командами товариства "Рух" і хлібозаводу (2:7).

Підтвердження викладеного:

Упорядкування Всеукраїнського стадіону та спортивного палацу

“... Тепер стадіон та спортивний палац приводяться до належного експлуатаційного стану. Упорядкувальні роботи виконує архітектурно-будівельне управління Міської управи. Тепер тут ремонтують та відновлюють споруди, устаткування, будівлі, очищують територію. Роботи проводяться з таким розрахунком, щоб до 15 червня підготувати стадіон до відкриття...”

(з газети «Нове українське слово», м.Київ, 5.06.42 р.)

Спорт

“ З дозволу Штадткомісаріату та з допомогою Міської управи спортивне життя Києва відновлене.

Наданий для занять стадіон Палацу спорту (В.Васильківська) вівторками та п'ятницями являє центр жвавої спортивної роботи...

Першими почали змагання футболісти...

У неділю, 7 червня, о 17 год.30 хв. усі аматори футболу будуть мати можливість бачити перше відкрите змагання футбольних команд "Рух" – хлібзавод, яке відбудеться на стадіоні Палацу спорту.

Швецов."

(з газети «Нове українське слово», м.Київ, 6.06.42 р.)

Відкриття Українського стадіону

“ Сьогодні о 16 годині відкривається Український стадіон (В.Васильківська, 51, вхід з Прозорівської). Програма відкриття така: гімнастика, бокс, легка атлетика і найцікавіший номер програми – футбольний матч (о 17 год. 30 хв.).

Ш.

(з газети «Нове українське слово», м.Київ, 12.07.42 р.)

“ Відкриття цього прекрасного величезного, майже на 60.000 чоловік стадіону було призначене за совєтів на неділю 22 червня 1941 року. Ця дата добре пам'ятна кожному мешканцеві Радянського Союзу і, безумовно ввійде в історію людства... Але, з цілком зрозумілих для кожного причин, ні матч, ні свято не відбулись і були відкладені на невідомий час. І от тепер, 12 липня, більш як через рік, відбулося відкриття Українського стадіону. Хороша, сонячна погода сприяла святу, і на відкритті було понад 15.000 чоловік, серед них багато представників німецької та союзних армій...

...Цікавим футбольним матчем між командами спортивного товариства "Рух" та командою однієї з німецьких частин "Д.В." закінчилося відкриття Українського стадіону в Києві. Матч закінчився перемогою української команди...

Р.Д."

(з газети «Нове українське слово», м.Київ, 15.07.42 р.)

Матч "Динамо" Київ – ЦБЧА Москва на відкритті стадіону
25 червня 1944 року

Після визволення Києва 6 листопада 1943 року, стадіон важко було впізнати. Під час війни його спеціально не бомбили ні наші, ні німці. Хоча випадкові влучення окремих снарядів таки траплялися. До того ж на стадіоні "квартирувалися" війська – свої й чужі. Під час окупації в центральному павільйоні був німецький гараж. А відступаючи, загарбники вивезли ажурні вхідні ворота й огорожу, вікна та двері, зруйнували водогін, освітлення, радіомережу тощо. Тож стадіон довелося відбудувувати. За справу взялися працівники тресту "Хрещатикбуд" (потім – "Київміськбуд-4"). З допомогою мешканців міста майже за півроку стадіон було впорядковано.

Уже 25 червня 1944 року його урочисто відкрили. Символічно, що цього дня відбувся саме матч "Динамо" Київ - ЦБЧА Москва, тобто той, якого не судилося провести 22 червня 1941 року. На жаль, як писали тодішні газети, кияни провели матч 1944 року мляво і програли його з рахунком 0:4. Тай хіба можна було порівнювати сили кращих футболістів діючої Червоної Армії і знесилених негодами воєнних часів динамівцями з що недавно звільненого міста, які тільки були зібрані, провели усього декілька матчів і про якийсь єдиний зіграний ансамбль ще потрібно було мріяти і мріяти.

Підтвердження викладеного:

“Комітет в справах фізичної культури і спорту при Раді народних комісарів УРСР

У неділю, 25 червня, відбудеться велике спортивне свято,
присвячене урочистому відкриттю республіканського стадіону
імені М.С.Хрущова.

В програмі:

1. Художні спортивно-гімнастичні виступи добровільних спортивних товариств, учбових закладів м.Києва.
2. Виступи майстрів спорту з гімнастики, легкої атлетики та піднімання штанги.
3. Футбольний матч

ЦБЧА (МОСКВА) – ДИНАМО (КИЇВ)

Вхід до стадіону: з Червоноармійської та Прозорівської вул.

Початок свята о 17.00 год.

Вартість квитка 5 крб. Попередній продаж квитків в крамницях

“Динамо”, касах Стадіону, центральних театральних касах

(з газети “Радянська Україна”, м.Київ, 24.06.44 р.)

Праздник открытия республиканского стадиона им.Н.С.Хрущева

“...Около 50.000 человек заполнили трибуны стадиона...”

Праздник закончился футбольным матчем команд, которые должны были играть на открытии стадиона три года назад – ЦДКА (Москва) и «Динамо» (Киев)...

Стадион им.Хрущеваа открыт!”

(з газети “Правда Украины”, м.Київ, 26.06.44 р.)

Звичайно, керівництво республіки й особисто М.С.Хрущов були незадоволені станом спортивної арени. Саме тому й було поставлене перед архітекторами і будівельниками конкретне завдання щодо приведення споруди у відповідність з довоєнним проектом із обов'язковим доопрацюванням, по-перше, того, що не було свого часу зробленого (урядова трибуна, спортивний павільйон з колонадою, паркан тощо), а по-друге, вирішення питання освітлення футбольного поля для проведення матчів у вечірній час і встановлення сучасного табло. Табло не було взагалі аж до 1949 року, а результат матчу демонстрували на табличках, що вивішувалися на щоглах з драбинами, якими піднімалися працівники стадіону, щоб замінити таблички в ході матчу.

1945 року в Києві на Республіканському стадіоні проводилася першість СРСР з легкої атлетики. До її відкриття було приурочене проведення футбольного матчу динамівських команд Києва і Тбілісі на першість СРСР. А 1946 року на стадіоні проводилися лише першість міста з легкої атлетики та традиційний матч легкоатлетів п'яти міст України – ці змагання збирали небагато глядачів.

Загальний вигляд Республіканського стадіону ім.М.С.Хрущова

травами. Споруджені допоміжні приміщення для футболістів – роздягальні та душові кабінки. Навкруги футбольного поля обладнано чудову бігову доріжку – одну з кращих в країні. Ширина її досягає 10 метрів. Трибуни стадіону налічують 38 секторів, в них 47.756 сидячих місць... Тепер матчі на першість СРСР з футболу кияни дивитимуться на стадіоні імені Хрущова. 8 та 9 вересня тут зустрінуться команди першої групи: кийівські динамівці гратимуть з футболістами харківського “Локомотива”. 1950 року “Динамо” Київ провело на цьому стадіоні половину своїх матчів, а наступного року – всі, крім трьох стартових. Однак регулярне проведення футбольних матчів чемпіонату СРСР було запроваджене лише з 1953 року (першість СРСР 1952 року проводилася в Москві).

У кількох друкованих виданнях останнім часом з'явилася інформація, що стадіон був відкритий 1948 року під назвою – Сталінський Республіканський стадіон. Жодної інформації про це в архівних документах не знайдено. Таку нісенітницю просто недопустимо залишити без осуду. Найбільш тривожить те, що ця псевдоінформація є і на офіційному сайті

Роботи по ремонту й удосконаленню стадіону гальмувалися не так фаховими труднощами, як нестачею значних капіталовкладень. У повоєнний час з цим було дуже скрутно. Саме тому перша реконструкція й затяглася майже на п'ять років, а відкрили стадіон тільки 1949 року. От, що писала газета “Київська правда” за 7.09.49 р.: “...Вже повністю готове футбольне поле. Поверхня його засіяна багаторічними

“Візитна картка” стадіону

самого НСК "Олімпійський" в Інтернеті (www/nsc-olympic.com/history/shtml).

На початку 50-х років, нарешті, над трибунами північних ("бессарабських") воріт з'явилося дерев'яне табло. На фанерному щиті, розміром 6 на 3 метри, обрамленому металевим каркасом, зазначали назви команд і цифри у метровому діаметрі. Після кожного забитого м'яча працівник стадіону на спеціальній драбині піднімався нагору й змінював таблички на табло, що засвідчували рахунок.

Улітку 1954 року завершилося будівництво

Табло результату матчу на стадіоні (до 1963 р.)

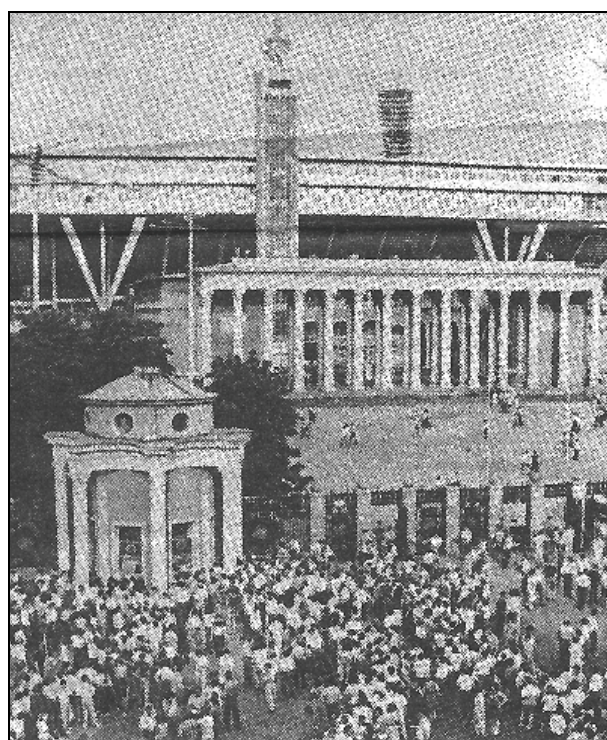
Башти з прожекторами освітлення на стадіоні (1956 р.)

протязі половини століття втішав погляд любителів футболу, мешканців і гостей міста, міг би бути назавжди втраченим).

Та головним досягненням того часу було встановлення 1956 року чотирьох 45-метрових металевих башт із 320 гратчастими прожекторами загальною яскравістю освітлення на 500 люкс - для рівномірного освітлення поля у вечірні години. Тож тільки з 1956 року, а не з 1948, як про це зазначено в окремих виданнях, у Києві футбольні матчі можна було проводити увечері, коли в більшості мешканців міста вже закінчився робочий час, а відпочити вони могли й на стадіоні. Звісно, з цієї причини саме з того року був запроваджений і продаж абонементів на постійне місце на трибуні під час футбольних матчів. Також 1956 року замінили табло більш сучасним, з годинником посередині та з електричними лампочками, котрі висвічували за командою оператора рахунок матчу.

Для керівництва складним багатоплановим спортивним господарством в Українській РСР саме 1956 року утворили при Спорткомітеті УРСР Управління спортивних

головного фасаду стадіону – колонади зі службовим входом до внутрішнього двору адміністративного корпусу. Ця низка величних колон стала візитівкою стадіону (до 2005 року, коли через будівництво величезного торгового центру на площі біля центрального входу до стадіону по неоднозначно багатьма сприймаємому рішенням мерії Києва колони були демонтовані. І цей чудовий витвір архітектури, який на

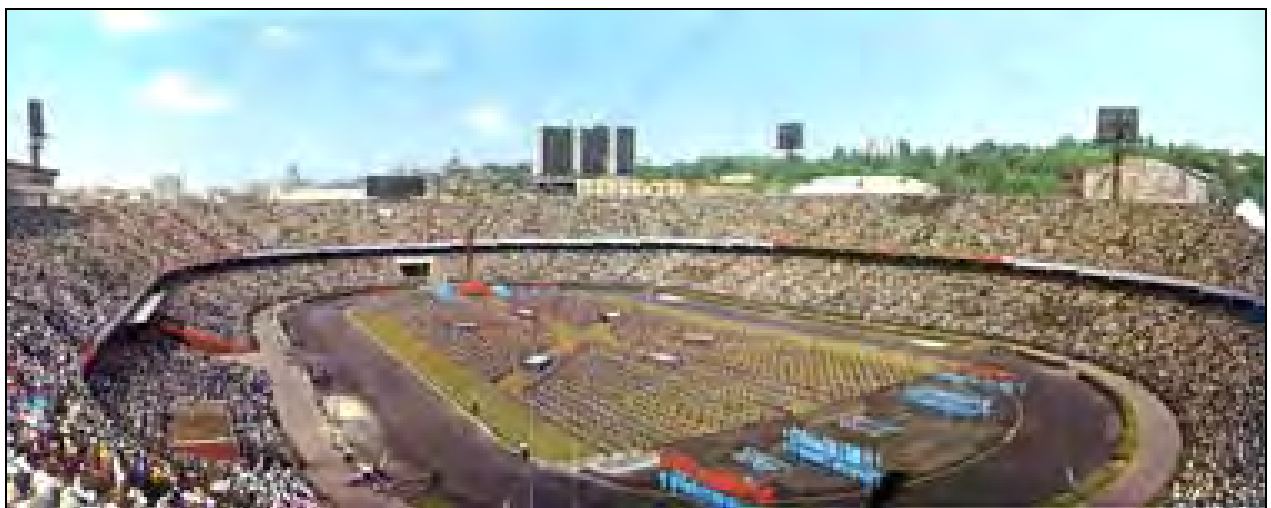

Черги біля кас стадіону у 70-ті роки

споруд. Працівники всіх служб цього управління мали турбуватися про те, щоб змагання і тренування проходили на найвищому рівні. Довгі роки начальником Управління спортивних споруд працював Борис Михайлович Воскресенський (ще не так давно – віце-президент Федерації футболу України).

У жовтні 1962 року Республіканський стадіон ім. М.С.Хрущова змінив назву на **Центральний стадіон**. Саме наприкінці того року на стадіоні демонтували старе табло і почали встановлювати нове електронне табло, що його придбали в Угорщині (виробництво підприємства “Електроімпекс”). 10 квітня 1963 року на матчі “Динамо” Київ – “Спартак” Москва глядачі вперше побачили на табло позначення хвилин, на яких були забиті м’ячі, та прізвища їх авторів.

Друга генеральна реконструкція стадіону була започаткована 1966 року, а планували її закінчити до святкування 50-річчя Жовтневої революції 1967 року. Але, як завжди, відкрили стадіон до свята, а потім доробляли все аж до 1971 року. Проект реконструкції був розроблений архітекторами Київського зонального НДІ типового та експериментального проектування, а також Київпроєкту (архітектори: вже відомий нам М.І.Гречина - керівник робіт, Г.І.Гранаткін, А.М.Анищенко та М.Л.Губов). Основою цього проєкту було спорудження над чашею стадіону другого ярусу трибун, які вперше в світовій практиці були змонтовані на оригінальних залізобетонних двоконсольних ригелях. Завдяки другому ярусу трибун, кількість глядацьких місць на стадіоні була доведена до 100 062. Також за цим проєктом був, нарешті, побудований репортерський комплекс над верхнім ярусом західної трибуни, де на високих опорах були змонтовані коментаторські кабінети, а також споруджений трамплін для стрибків на лижах. Було встановлено й два нових електронних табло розміром 18х6 метрів, розподілених на два інформаційних блоки, лівий з яких показував час, дату й температуру повітря, а правий – назву команд, рахунок матчу і авторів забитих м’ячів. Уперше вони були включені 15 жовтня 1969 року на відбірковому матчі Чемпіонату світу між збірними СРСР і Туреччини.

Загальний вигляд Центрального стадіону в Києві 1967 р.

Ще раз підтверджую, що наведене вище, має під собою документальне підтвердження, бо узятє з газет та журналів тих часів.

ОФІЦІЙНИЙ КЛУБНИЙ ЖУРНАЛ

www.fc.dynamo.kiev.ua

ДИНАМО

КИЇВ

ЧЕРВЕНЬ-ЛИПЕНЬ 03(86) 2016

Анатолій
КОЛОМІЄЦЬ

НАРИСИ ДО ЖУРНАЛУ "ДИНАМО" КИЇВ" (2009 - 2019 рр.)

Частина 5

2021

Перші з друку

Усім зараз добре відомо, що створене в Києві 1927 року пролетарське спортивне товариство (ПСТ) "Динамо" було офіційно зареєстроване **13 травня 1927 року** (дата народження ФК "Динамо" Київ), коли на засіданні Міжвідомчої комісії з справ товариств і союзів при адміністративному відділі Київського окружного виконавчого комітету було прийняте рішення про реєстрацію статуту цього товариства. Це підтверджено декількома офіційними документами.

Але вже зараз в засобах масової інформації з'явилася публікація знайденої київським істориком футболу О.О.Кабанцем в Державному архіві Київської області надрукованої виписки з протоколу засідання Президії Всеукраїнської Ради Пролетарських спортивних товариств "Динамо" від 13 квітня 1927 року в Харкові (тоді столиці Української СРР), завіреної відповідальним секретарем Київського ПСТ "Динамо" М.Г.Ханіковим. Ось текст цього протоколу: **"Слушали: ...6. Утверждение местных обществ "Динамо". Докладчик т. Михневич. Постановили: 6. Утвердить Днепровское, Конотопское, Шевченковское и Киевское местные общества "Динамо" и Правления и Ревкомиссии в избранном составе, согласно представленных в Совет протоколов общих собраний членов общества "Динамо".**

Таким чином, це перший відомий нині офіційний документ, в якому вперше вказано про ПСТ "Динамо" Київ, а саме про затвердження цього місцевого товариства рівно на місяць раніше вказаної дати народження цього товариства в Києві, хоча й лише на рівні республіканського ПСТ "Динамо". До того ж з наведеного документа ясно, що ще до 13 квітня були проведені загальні збори членів товариства в Києві, на яких було обране його керівництво та навіть ревізійна комісія. Коли точно це сталося, нажаль, досі не відомо.

Вперше про існування Київського ПСТ "Динамо" мешканцям міста стало відомо з надрукованого в місцевій газеті "Пролетарська правда" за 25 травня 1927 року повідомлення під заголовком **"Динамо" в Києві**: *"В Києві з'організувалося пролетарське спортивне товариство "Динамо". Товариство це налічує вже по-над 1.000 чоловіка. Є різні секції. Членські внески вступний ¾ % платні і що-місяця – ¼ % платні".* Це було перша друкована інформація про "Динамо" Київ в засобах масової інформації тих часів. До того ж, з цієї замітки стає відомо, що в товаристві вже з самого початку були створені секції, одна з яких, безумовно, була футбольною. В цьому немає жодного сумніву, бо ще до цього в київських газетах було багато інформації про футбольні команди при ДПУ та відділі Карного розшуку.

Підтвердження прийнятої першої офіційної назви цього товариства в Києві дають ще й надруковані для відправки листів структурними підрозділами товариства спеціальні поштові конверти. Один з них для листів Комерційного відділу ПСТ, який пройшов пошту 1927 року, наведений на ілюстрації.

Крім футбольних команд підрозділів ДПУ, головна, так звана в ті часи "показова", футбольна команда при Київському ПСО "Динамо" була фактично сформована 1928 року, про що вперше було засвідчено в газеті "Вечерний Киев" за 5 квітня 1928 року: *"Киевское спортивное общество "Динамо" в текущем году организывает свою футбольную команду. "Динамо" подняло вопрос перед Окрсовиком о включении команды в розыгрыш матчей".* Звичайно, всім зрозуміло, що мова йде вже про початок практичної діяльності цієї команди.

Перша друкована інформація про один з перших товариських матчів створеної футбольної команди "Динамо" Київ та ще й виїзний міжміський – зі збірною м. Біла Церква

Спеціальний поштовий конверт Київського пролетарського спортивного товариства "Динамо"

Стаття про перший матч "Динамо" Київ в Білій Церкві

з'явилася в газеті цього міста "Радянська нива" №73 за 30 червня 1928 року. В статті "3 **окружна спартакіада Білоцерківщини**" був анонс цього матчу: "...1-го липня на спартакіаді відбудеться футбольний показовий матч між збірною м.Б.-Церква та 1-ю командою Київського "Динамо", щоб показати гарну техніку гри в футбол..." (див. ілюстрацію). Як бачите, мова чітко йде про першу команду, тобто були й інші футбольні команди в ПСТ "Динамо" Київ.

А в цій же газеті №78 за 15 липня 1928 року в статті "Підсумки **окружної спартакіади**" був вперше наведений звіт про матч: "... В неділю, 1-го липня відбувся показовий футбольний матч між зб. Б.-Церкви та першою командою Київського Динамо. З самого початку стали напирати динамівці і на 5-тій хвилині в сітці Б.-Церківських воріт був м'яч. Далі гра проходила досить рівно. На другому хавтаймі Б.-Церква легко вбиває м'яч і цим самим зрівнює гру. Київ робить ще декілька проривів, б'є штрафний удар, але пускають пруткий м'яч, який гучно свистить у повітрі. Підкінець Б.-Церква під оплески тисячної публіки вбиває другий м'яч. Фінальний свисток судді фіксує перемогу Б.-Церкви з наслідком +2-1..."

А от повноцінний звіт про перший матч "Динамо" Київ вже вдома з їх одноклубниками з Одеси з наданням вперше складу київської команди був надрукований в газеті "Киевский пролетарий" №166(929) за 19 липня 1928 року в статті "Одесса – Киев" в рубриці "Рабочий спорт" (текст надається з скороченнями):

"В этом году спортивный клуб "Динамо" (объединяющий сотрудников ГПУ, его частей и милиции) в Киеве выступает впервые на физкультурной арене, как уже оформившийся клуб, и потому его первая встреча по футболу с командой одесского "Динамо" была для Киева новинкой, тем более, что до последнего момента в физкультурной среде не было известно из кого состоит первая команда киевского "Динамо".

Команда вышла на поле в таком составе: Ицковский (так указано в статье) (вратарь), Иванов, Станко (беки), Васильчиков, Бардадым, Пирокети (хавбеки), Сильвестров, Мурашов, Гальбурт, Рейнгольд, Филлн (нападение)...

Игра закончилась вничью: 2:2..."

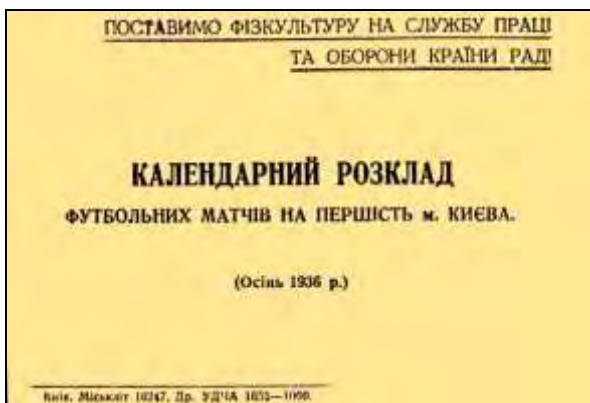
Першою відомою програмкою матчів київського "Динамо" є програмка надрукована до матчу в Києві 1 вересня 1928 року з московським "Динамо" (див. ілюстрацію). І хоча вона була на одному аркуші, але з неї вже можна було отримати інформацію про заявлені склади обох команд, суддю матчу і що матч було проведено на "Червоному стадіоні" о 5-й годині дня, а також анонс наступного матчу москвичів в Києві.

Вже 1936 року деяка інформація про київське "Динамо"

була надрукована в першому київському календарі-довіднику "Календарний розклад футбольних матчів на першість м. Києва (осінь 1936 р.)" видавництва "Міськліт" на 14 сторінках накладом у 1 тисячу примірників. Саме завдяки цьому довіднику відомо що в осінньому чемпіонаті Києва ПСТ "Динамо" було представлено чотирма дорослими командами, декількома командами підлітків і дітей та й ще командою старшого віку, тобто ветеранів. Ці команди матчі проходили на стадіоні "Динамо" по вул. Кірова, 14 (зараз це вул. Грушевського, 3).

Перша відома програмка матчу "Динамо" Київ

Перший київський календар-довідник з футболу

Перша брошура про команду була видана 1941 року в Москві якраз перед війною у видавництві "Фізкультура и спорт" в серії "Футбол. Команды мастеров" і мала простеньку назву - "Динамо" Київ". Тут на 22 сторінках була надрукована коротенька біографічна й спортивна інформація про 23-х кравців команди й, що саме цікаве, це фотографії цих футболістів.

Перший буклет про "Динамо" Київ

В післявоєнні роки про команду майстрів "Динамо" Київ інколи видавалися лише тоненькі брошури та буклетики, а вже в 60-70-тих роках буклети видавалися майже щорічно. Перший такий буклет, виданий "Горкоопинсоюзом" (артіль ім.Землячки) був маленький на 4 сторінки - "Мастера футбола. г. Киев" с портретами тренера К.Щегоцького та 14 гравців. Упорядником цього буклету був арбітр Ф.Є.Акопов. А наклад його вже був дуже солідний – аж 10 тисяч примірників.

Перша книжечка про динамівців Києва "Наша команда" побачила світ 1960 року з нагоди завоювання командою срібних медалей чемпіонату СРСР. Це був невеликий (10x22 см), але просто шикарний по міркам тих часів фотоальбом-буклет аж на 70 сторінок гарного паперу з чудовими фотоілюстраціями. Упорядкував його К.Григорьев. Це унікальне видання ще й досі тішить зір шанувальників футболу, які його зберегли.

Перша книга мемуарного плану

1961 року з'явилася на прилавках книжкових магазинів перша книга спогадів кращих футболістів "Динамо". Її написав Юрій Войнов, а літературно обробив М.Михайлов. Мала вона назву "На футбольних меридіанах", була видана у видавництві "Молодь" на 192 сторінках невеличкого формату накладом вже 30 тисяч примірників. Вона була розкуплена киянами моментально, тому її наступного року видали знову та й ще накладом аж 50 тисяч примірників.

Та 1961 рік відзначився не тільки першим чемпіонством киян, а й ще потішив їх прихильників першою кольоровою обкладинкою українського журналу "Фізкультура і спорт" з портретами улюбленців.

Першою програмкою матчів "Динамо" Київ за Єврокубки, до того ж іноземною, була програмка видана в Північній Ірландії на перший матч "Динамо" Київ в розіграші Кубка володарів кубків 2 вересня 1965 року в Колрейні з місцевим клубом.

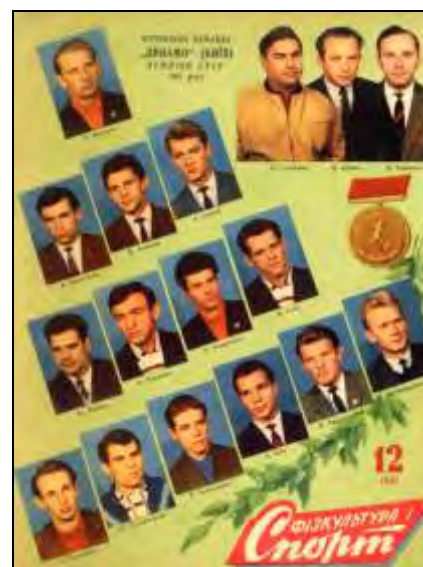
Перша програмка Єврокубкового матчу

Перша брошура про київське "Динамо"

Перша книжечка про "Динамо" Київ

Перші кольорові фото динамівців на обкладинці журналу

Вперше створити історію київського "Динамо" спробував М.Михайлов, але замовлення з Москви від видавництва "Физкультура и спорт" надійшло тільки на невеличку книжечку до "Библиотечки футбольного болельщика", в якій викласти історичні факти та й ще навести статистичні дані було просто нереально. До того ж автор був літератором, а не істориком, а щодо статистики, то мабуть він зовсім не мав про неї уяви. Книжка "Динамо" Київ" вийшла 1975 року лише на 128 сторінках малого формату, але рекордним накладом у 230 тисяч примірників. Старт історії команди був зроблений, хоча помилок там автор наробив багато.

Перша книжка історичного та статистичного плану

Перший фотоальбом (до 50-річчя "Динамо" Київ)

Та все ж кияни таки дочекалися гарної книги про свою команду. Це сталося 1977 року. На честь 50-річчя київського "Динамо" не десь там у Москві, а саме в Києві нарешті спромоглися видати чудовий фотоальбом "Динамо" Київ" на 144 сторінках великого формату з чудовою глянцевою твердою обкладинкою накладом у 20 тисяч примірників. Видало це перше в історії команди таке прекрасне з усіх сторін друковане творіння видавництво "Мистецтво". Текст до нього був підготовлений Ф.Остапченко, а ілюстрації в більшості були надані чудовим київським спортивним фоторепортером І.М.Шаїнським. До того ж, цей фотоальбом був виданий як українською, так і російською мовами.

А гарна повномасштабна книга з висвітленням дійсно історії становлення "Динамо" Київ в достатньо великому обсязі з'явилася в продажі вже 1980 року. Її підготували В.І.Мирський і Б.А.Семибратьський. Назву їй дали "Атакующая вершины". Вперше в книзі про динамівців було 280 сторінок звичайного для книг формату у твердій обкладинці та й наклад її був непоганий – 50 тисяч примірників. Все начебто прекрасно, але, як кажуть, "без ложки дьогтю" не обійшлося – радянська цензура викинула все, що було в книжці про Віктора Канєвського – одного з кращих в історії команди бомбардирів, який забажав в цей час виїхати на постійне місце проживання до США. Навіть з чемпіонського фото "Динамо" 1961 року його вирізали. Звісно, авторитет книги впав, автори після

Перша книга історії київського "Динамо"

Перша газета ФК "Динамо" Київ

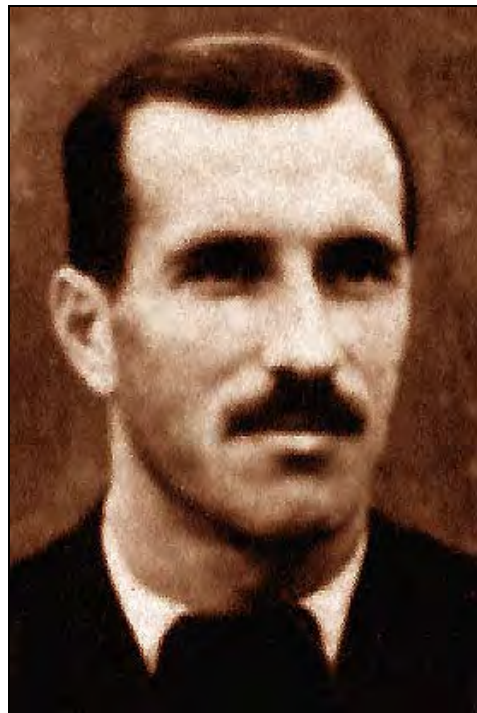
цього більше вже нічого путнього не писали. Але, нажаль, в радянські часи чогось подібного до цієї книги так і не вийшло. Хіба що книга Бориса Нартовського "К футбольным вершинам" 1988 року на 192 сторінках видавництва "Молодь" накладом 65 тисяч примірників.

І, нарешті, газета футбольного клубу "Динамо" Київ під назвою "Атака", перший номер якої вийшов в жовтні 1989 року накладом у 50 тисяч примірників. Він був виданий на гарному папері з кольоровими ілюстраціями. Але завідуючий відділом пропаганди клубу В.І.Мирський очевидно не приділив належної уваги наведеному на 4-х сторінках газети матеріалу та й ціну зробили завелику для пересічного вболівальника тих часів. Наступні номери друкувалися вже на звичайному папері меншими накладами, але з часом вона все ж таки припинила своє існування. Та ось вже в наші часи з'явився наш рідний журнал.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Перша "зірка" з Грузії" з журналу "Динамо" Київ" №5(70)-жовтень-листопад 2013 р. (с.58-61) до редагування М.Несенюка

Андро або по-нашому Андрій

(до 90-річчя з дня народження
нападаючого Андрія Зазроєва)

1952 року старший тренер київського "Динамо" Олег Олександрович Ошенков, який відрізнявся високим професіоналізмом і новаторством, вирішив посилити лінію атаки команди грузинським нападаючим з тбіліського "Динамо" Андро Зазрошвілі, який в Києві був прийнятий не інакше як Андрій Зазроєв. Прийшов він з тбіліського "Динамо" – на той час другого призера чемпіонату СРСР 1951 року та третього призера 1950 року. Але Андро Зазрошвілі там грав не головні ролі – 12 матчів з 28 у 1951 році і усього 3 матчі з 36 у 1950 році. Та все ж ось дуже сподобався Ошенкову цей хлопець і він одразу його включив до основного складу своєї команди як центра нападу.

Народився Андро 2 вересня 1923 року в Тифлісі (таку назву тоді мала столиця Грузії Тбілісі). У футбол почав грати 1939 року в юнацькій команді, а вже в 1943-45 роках грав за команду Тбіліського паровозоремонтного заводу. Та 1946 року подався до Росії й рік пограв у "Крилах Рад" з Молотова (раніше й зараз це Пермь). Та довго там не витримав і повернувся на батьківщину – до сухумського "Динамо", а там цього вже непоганого в той час гравця запримітили, й 1948 року він почав грати в кращій команді столиці Грузинської республіки. Потроху набрався досвіду й почав начебто вже грати в основі "Динамо", але на той час там грали в нападі такі "віртуози", що випередити їх потрібно було ще багато часу. Ось чому 29-річний Андро Зазрошвілі одразу ж погодився грати в київському "Динамо", де йому пообіцяли постійне місце в нападі команди майстрів.

І ось саме 1952 рік став першим щасливим роком цього талановитого футболіста. Саме з його допомогою київські динамівці стали срібними призерами чемпіонату СРСР. Могли б і чемпіонами бути, та влада "не дозволила". Цього року всі матчі проводилися в Москві в одне коло й навіть цим було зазначено, що в лідери шлях для команд з інших міст закритий, адже в ті роки чемпіонами країни були й могли бути тільки московські команди. У Москві не хотіли й чути, що хтось є краще їх улюбленців. Дуже важко було подолати психологічний бар'єр, але кияни поспіль виграли чотири перші матчі, заявивши про себе, а потім після невеликого спаду команда відмінно фінішувала. Звичайно московський

Нагорода А.Зазроєва за
2 місце в чемпіонаті
СРСР 1952 р.

"Спартак" кияни не наздогнали, та й не прагнули до цього. Ошенков чудово розумів, що його за це "по голівці не поглядять". Долю призових місць вирішувала зустріч київських і московських одноклубників. Кияни її виграли 3:0 і два м'ячі у ворота знаменитого Хомича забили саме Зазроєв. В останньому матчі чемпіонату між динамівцями Москви та Ленінграда третім призером ставала команда, яка здобула б перемогу в цьому матчі. А щоб обійти киян, московським динамівцям необхідно було виграти цей матч з рахунком 8:0. І, що ви думаєте, вони завершили цей матч великою перемогою, але всього лише 5:0. Ось яке було "бажання" не допустити іногородню команду до лав призерів. Андрій Зазроєв в цьому чемпіонаті провів 12 з 13 матчів та забив 11 голів, ставши

кращим бомбардиром СРСР 1952 року. Він до цього навіть не був майстром спорту й тільки тепер отримав це звання.

Наступного року команда обирає Андрю своїм капітаном. Зазроєв виводив команду з капітанською пов'язкою в усіх без винятку 20 матчах чемпіонату СРСР й забив 6 голів в цих матчах. Проте динамівцям не дали можливості підтвердити свій клас гри, бо всі почули саме від них загрозу для Москви. В результаті лише 8 місце. Але цей рік був для київського "Динамо" роком відновлення міжнародних матчів, і в поки що єдиному матчі з індійським "Іст-Бенгал клубом" з Калькутти 6 вересня грав і капітан "Динамо" Андрій Зазроєв й забив два голи при рахунку аж 13:1 в цій зустрічі.

А.Зазроєв (перший справа) у міжнародному матчі "Динамо" Київ 6.09.1953 р. з "Іст-Бенгал клуб" (Індія)

Фрагмент фото "Динамо" Київ – володаря Кубка СРСР 1954 р.

"Спартак" з Єревана (2:1). А.Зазроєв грав в усіх п'яти кубкових матчах і забив 4 голи. В ті часи переможців обов'язково фотографували,

Зустріч динамівців з Кубком СРСР на київському вокзалі (справа в шляпі улюбленець жінок А.Зазроєв)

Гравці "Динамо" Київ з Кубком СРСР 1954 р. (за столом третій справа у профіль – А.Зазроєв)

тому й збереглося фото команди з Кубком СРСР в руках у її капітана А.Зазроєва після закінчення матчу.

Величезна кількість шанувальників футболу прийшла на київський Центральний вокзал зустрічати поїзд з командою "Динамо", що привіз до столиці республіки цей найпочесніший трофей радянського футболу. Радості не було меж. Прибулі футболісти відразу потрапили в обійми рідних і близьких, були завалені, в повному розумінні цього слова, квітами.

Абсолютно всі українські газети рясніли привітаннями кожного з гравців. Київським футболістам були присвячені навіть вірші.

О.О.Ошенков щоб підняти дух гравців, застосовував багато педагогічних "важелі", яких в його арсеналі було безліч. Серед засобів впливу на своїх вихованців також була задіяна й невичерпна винахідливість Зазроєва, який ніколи не сумував і був "витівником" в команді.

І хоча в першості СРСР динамівці зайняли лише 5 місце (Зазроєв провів 20 з 24 матчів і забив 5 голів), але ще вони цього року провели декілька міжнародних матчів вдома і вперше виїхали за кордон – до Болгарії (у вересні) та Польщі (у жовтні). Вдома А.Зазроєв відмітився голами в матчі 14 липня зі збірною Норвегії (5:2) та 19 серпня зі збірною Болгарії. А також не залишився без голу в першому матчі 27 жовтня в Польщі у Варшаві з місцевою "Гвардією" (1:1).

14 лютого 1955 року Комітет з фізичної культури і спорту при Раді Міністрів СРСР

присвоїв почесне звання заслуженого майстра спорту гравцю київського "Динамо" Андрію Івановичу Зазроєву (Андро Зазрошвілі) й вручив йому почесний знак під №989.

Вже цього року динамівці зайняли в чемпіонаті СРСР 6 місце й Зазроєв провів 20 матчів з 22 і забив 6 голів. Він грав і в єдиному матчі киян у Кубку СРСР в 1/8 фіналу в Тбілісі проти своїх земляків. Кияни програли цей матч в упертій боротьбі (2:3).

Грав він і 9 жовтня за збірну Києва зі збірною Пекіну (КНР), а також і в рекордному для київських динамівців матчі 1 липня зі збірною Ливану, в якому вони перемогли... 18:0 (чотири голи на рахунку Зазроєва). А в листопаді він з динамівцями побував в Німецькій Демократичній Республіці, де в першому ж матчі зі збірною демократичного сектора Берліна (2:2) забив гола.

Перед матчем "Динамо" Київ зі збірною Норвегії 1954 р. (зліва №9 - А.Зазроєв)

Дружній шарж з газети "Радянський спорт" за 22.10.1954 р. (перший зліва А.Зазроєв)

Та 1956 року в київському "Динамо" О.О.Ошенков узявся за створення абсолютно нової команди - команди своєї мрії. Для цього "одним розчерком пера" він остаточно розпрощався зі "сторожилами", а також тими, хто не підходив йому за його задумами на майбутнє. Команду змушений був покинути й 33-річний Андрій Зазроєв, який повернувся до Грузії, де одразу став знову Андро Зазрошвілі. До речі, в тбіліському "Динамо" він пограв ще півтора роки й навіть у складі

збірної Грузинської РСР став другим призером Спартакіади народів СРСР 1956 року. Загалом А.Зазроєв у вищому ешелоні чемпіонатів СРСР провів 156 матчів і забив 64 голи: за "Динамо" Тбілісі - 83 матчі, 36 голів і за "Динамо" Київ - 73 матчі, 28 голів.

Надалі одразу без перепочинку розпочалася його тренерська кар'єра, може й не настільки успішна, як гравця, але ж, пробачте... тридцять років він працював тренером, аж до останнього свого подиху (помер він 16 березня 1987 року на батьківщині в Тбілісі).

Вже з серпня 1957 року він очолив команду 35-ої школи Міністерства освіти Грузинської РСР. Потім у червні 1958 року він був тренером "Буревісника" Тбілісі, та вже з липня понад рік був її головним тренером.. 1959 року його запросили до тренерського складу "Динамо" Тбілісі, але вже з наступного року він вирішив тренувати дітей в спортінтернаті Тбілісі й працював там три роки. В серпні 1964 року він погодився очолити "Аланію" Гурджаані, та вже з вересня цього року почав тренувати "Енергетик" Душанбе й працював з цією командою два роки. Потім в червні 1967 року тренував "Спартак" Орджонікідзе, але знову ж вже з липня у "Мешахте" Ткібулі. Та все ж таки саме в "Спартаку" Орджонікідзе, яким Зазроєв покерував аж три роки (1968-70 рр.), він досяг найзначніших успіхів, вивівши його у вищу лігу радянського футболу. Саме за це він 1969 року отримав почесне звання заслуженого тренера РРФСР.

1971 року Зазроєв береться за "Ділу" Горі, а в 1972-73 роках він вже один з тренерів "Динамо" Тбілісі. З травня 1974 року по 1975 рік включно він вирішив попрацювати адміністратором і очолив Управління футболу Спорткомітету Грузинської РСР. Але з 1976 року знов подався до клубів - був. головним тренером "Металурга" Руставі, а в 1977 році - "Спартака" Тбілісі. З 1978 року по липень 1980 року Зазроєв працював головним тренером Управління футболу Спорткомітету Грузинської РСР. І ось знову це йому не сподобалось, і з серпня 1980 року він стає головним тренером "Спартака" Орджонікідзе. А вже 1981 року знову пішов працювати з підростаючим поколінням - став тренером футбольної школи ДСТ "Гантіаді", а у 1982-87 роки - школи ДСТ "Шевардені".

Ось така насичена знаменними подіями та важкою працею доля одного з найкращих нападників київського "Динамо" післявоєнних часів минулого століття грузинського футболіста Андро Зазроєвілі, більш відомого серед вболівальників столиці України як Андрій Іванович Зазроєв.

Перед матчем "Динамо" Київ
зі збірною східної частини Берліну 1955 р.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Брати Фоміни – легенда довоєнного "Динамо" з журналу "Динамо" Київ" №6(71)-грудень 2013 р. (с.60-63) до редагування М.Несенюка

Брати Фоміни у київському "Динамо"

(до 110-річчя з дня народження та 50-річчя з дня смерті захисника Костянтина Фоміна)

Володимир Фомін

У 20-30-ті роки минулого століття буквально у всіх на слуху були гучні імена неповторних українських футболістів братів Фоміних, вельми схожих зовні, але абсолютно різних за характером - Володимира, Костянтина та Миколи. Саме з ними асоціювався український футбол тих часів, подібно братам Старостінім в російському футболі. Двоє з них – старший Володимир та середній Костянтин мали безпосереднє відношення до київського "Динамо", тому саме про них будемо вести мову. Ювілеї Володимира Васильовича

Костянтин Фомін

Фоміна припали на минулий рік – 110-річчя з дня народження та 70-річчя з дня загибелі, а ювілеї Костянтина Васильовича – теж 110-річчя з дня народження та 50 річчя з дня смерті відмічаються відповідно в грудні 2013 року та в січні 2014 року.

При вражаючій зовнішній схожості ці харківські футболісти у футболі були майже антиподами. Старший був відмінним півзахисником і відрізнявся інтелігентною м'якістю бездоганної техніки володіння м'ячем з рідкісною здатністю прораховувати на кілька ходів наперед найхитріші комбінації й миттєво їх створювати. Майже на два роки молодший Костянтин як неперевершений захисник цьому протиставляв безстрашність та цупкість, вміння вести найжорстокіші єдиноборства (ще до переїзду його до Києва усі київські футболісти та вболівальники інакше як "костоломом" його не іменували).

Звичайно, не всім імпонувала така силова манера гри Костянтина, але при системі гри в ті часи у два захисника, саме вона відрізняла справжніх майстрів захисту від

Костянтин Фомін у грі

пересічних. До того ж саме йому в вітчизняному футболі належать авторські права на такий популярний зараз технічний засіб, як "підкат". А тоді, звісно, більшість арбітрів бачили в його діях саме грубість й зупиняли гру, частенько навіть видаляючи його з поля, хоча в наш час відбирати м'яча таким чином у суперника навчилися навіть гравці юнацьких команд. Тоді ж більшість форвардів просто боялася вступати в боротьбу з цим непередбаченим оборонцем, бо уникнути

травмування на протязі матчу від такого "стопера" було практично неможливо. Та, пробачте, але у великий футбол вже тоді грали не слабкі чоловіки, а справжні бійці.

Спортивну несхожість знаменитих братів визначали, напевно, різкі відмінності їх характерів. На їх "почерки" відклали певний відбиток й "школи", які вони проходили. Володимир багато корисного дало харківське "Общество любителей спорта" (ОЛС), а молодший Костянтин туди якось не встиг залучитися, тому "доводив" свою майстерність в азартних вуличних баталіях, де не так вже й додержувалися джентльменських правил. До речі, свідчення в деяких радянських виданнях про те, що брати починали грати в харківському "Штандарті" ще з дореволюційних часів, хибні, бо коли вони вже доросли до футбольного віку, то "Штандарта" вже не було – ця команда влилася в товариство ОЛС.

Народилися брати в сім'ї харківського перукаря, який жив на вул. Костомарівській. Саме біля їх будинку був споруджений один з перших футбольних майданчиків Харкова, який був 1915 року взятий під опіку тільки що створеним самодіяльним клубом ОЛС. І ця футбольна арена одразу стала найголовнішим центром тяжіння в житті хлопців, бо іншого місця для дитячих розваг вони не мали. Першим до футбольної команди ОЛС було запрошено Володимира, і він одразу почав залучатися до чистого, технічного й розумного футболу. І саме у нього були розвинуті в ці часи якості капітана та організатора. З юнацьких років ця клопітка роль збереглася за ним до кінця його ігрової кар'єри, підказавши талановитому диспетчеру й напрямок для подальшого прикладання зусиль. А що вже казати про Костянтина, у якого суворе властолюбство та вміння підкорити своїй волі оточуючих його людей і партнерів, завжди сприяли його лідерським амбіціям.

Брати Костянтин (зліва) та Володимир Фоміні у грі

У 1923-25 роках брати вже грали в дорослій команді Клубу фізичної культури (КФК), який було створено з ОЛС. А з перших днів створення в Харкові ПСТ "Динамо" в його футбольній команді вже грав Костянтин, а от Володимир перед тим, як прийти до "Динамо", ще два роки пограв у команді ОРК ("Клуба Октябрьской революции"). Та коли Костянтина запросили до Москви, вже Володимир був залучений до харківського "Динамо" і грав там незмінно аж до 1936 року включно. В ці роки він був капітаном цієї команди, але коли з Москви повернувся його амбітний брат, то він на чотири роки віддав капітанську пов'язку йому. Коли ж 1934 року столицю України перенесли з Харкова до Києва, то саме Костянтин беззаперечно відкликнувся на запрошення грати в київському "Динамо", а коли в його послугах тут вже не було потреби, то він нову столицю не залишив і погодився грати навіть в більш скромному київському "Локомотиві".

За ці роки своєї футбольної кар'єри і Володимир, і Костянтин досягли неабияких успіхів, яким може позаздрити будь-хто в радянському довоєнному футболі. По-перше, вони обидва заслужені майстри спорту СРСР (обидва з 1936 р.), по-друге, вони обидва чемпіони СРСР 1924 р., фіналісти 1928 р., до того ж Костянтин ще й другий призер 1936 р. (весна), а Володимир третій призер 1931 і 1935 рр. Обидва шестикратні чемпіони України 1923, 1924, 1927, 1928, 1932 і 1934 рр. та треті призери чемпіонату ПСТ "Динамо" 1929 р., а Костянтин був ще й переможцем цього чемпіонату 1929 р. Обидва вони неодноразові чемпіони Харкова, а Костянтин ще й був чемпіоном Москви 1930 р. (осінь). В списку "44-х кращих" в СРСР 1928 р. Костянтин був під №1, а Володимир під №3, а "33-х кращих" 1930 г. Володимир був під №1, а Костянтин під №2, до того ж Костянтин був ще й в списку "33-х кращих" 1935 р. під №1.

Вони входили до складу збірної СРСР – Костянтин провів 9 міжнародних матчів і 16 товариських (1926-35 рр.), а Володимир – 16 товариських матчів, забив 2 голи (1926-27 і 1931 рр.). За збірну України Костянтин грав на протязі 12 років (1924-35 рр.), а Володимир – 7 років (1929-35 рр.); За збірну Харкова Володимир грав на протязі 13 років (1923-35 рр.), а Костянтин – 6 років (1923-28 рр.), але він ще по 2 роки грав і за збірну Москви (1929-30 рр.) і за збірну Києва (1935-36 рр.). Також обидва грали за збірну ПСТ "Динамо" 1928-28 рр., а Костянтин ще й 1933 р. Вони приймали участь у матчах зі збіроною Туреччини: Костянтин – тричі (1931, 1933 і 1934 рр.), а Володимир – двічі (1931 і 1934 рр.). Костянтин був капітаном збірної СРСР у двох матчах 1935 р., капітаном збірної України у 1926-35 рр., а також ще й збірної Києва у 1935-36 рр. Обидва були учасниками тріумфальної поїздки збірної України до Франції 1935 р. і переможного легендарного матчу над професійним клубом "Ред-стар" Париж.

Тепер про безпосередній вклад цих двох братів Фоміних в історію київського "Динамо".

К.Фомін у Києві 1935-38 рр.

Ще 1934 року в СРСР у футбольних командах було дозволено введення до штатного розкладу посади тренера, і наприкінці травня 1935 року на цю посаду в київське "Динамо" був запрошений Михайло Давидович Товаровський. З появою в команді цього першого офіційного тренера життя увійшло в чітко визначене русло тренувальних занять із дотриманням спортивного режиму та дисципліни. Одночасно він готував і збірну Києва до традиційного "Матчу 4-х міст", який цього року вирішили провести в Києві. Розуміючи важливість цього змагання, вже ранньою весною в наказовому порядку серед декількох кращих українських футболістів було до київського "Динамо" переведено й Костянтина Фоміна з Харкова, як найбільш титулованого футболіста довоєнного часу, а щоб вгамувати його амбіції, його призначили капітаном команди. Правда, організаційною роботою він не займався серйозно, бо динамівці Києва більш довіряли Ідзковському та Щегоцькому.

Цього року збірна України, в складі якої були майже всі гравці "Динамо" Київ, в тому числі й К.Фомін, отримала можливість зібратися дуже рано. З 15 березня по 25 квітня збірна приїхала на тренування в Одесу до Всеукраїнської школи майстрів футболу та легкої атлетики, де кращі українські футболісти вдосконалювали технічні елементи й ґрунтовно вивчали тактику гри. 24 квітня був проведений так званий "випускний" матч школи між першою і другою збірними України. К.Фомін був зарахований до першого складу, але той програв (2:3). Та 12 травня вже в Києві на Червоному стадіоні в день свята фізкультури знову відбувся матч між цими збірними, який на цей раз закінчився перемогою першої збірної (4:1).

Вже в середині травня ВРФК СРСР прийняла рішення про проведення чемпіонату СРСР в першій найсильнішій групі в одне коло в червні-липні серед 6 збірних команд: Москви, Ленінграда, Києва, Харкова, Баку та Тифліса. Календар матчів включав на першому етапі зустрічі в "Матчі 4-х міст" 20-24 червня на реконструйованому стадіоні "Динамо".

Збірна Києва була сформована практично цілком з динамівців. Перший матч 20 червня зі збіроною Ленінграда киянами був програний 1:3. Через день кияни зібралися й виграли у збірної Харкова 2:1. Проте "злий рок" наздогнав збірну Києва в матчі зі збіроною Москви 24 червня. На жаль, кияни зазнали поразки 0:2. В усіх трьох матчах капітаном команди був К.Фомін, а в третьому матчі він ще й був вилучений з

поля. Але гра цього футболіста в цих матчах була пресою оцінена як завжди на високому рівні, а в газеті "Пролетарська правда" за 26 червня 1935 року в статті "Високий клас" була вперше наведена ілюстрація, що представляла собою дружній шарж художника Агніта на цього вже київського футболіста.

Далі до цих чотирьох команд додалися збірні Баку та Тифліса й збірні Києва і Харкова провели другий тур матчів в Харкові вже з цими збірними. Кияни 6 липня перший матч провели зі збіроною Баку. Матч проходив під дощем, і втомлені з дороги кияни довго не могли акліматизуватися, пропустивши в свої ворота 2 м'ячі в першому таймі. У цей час дощ перетворився у зливу, а ураганний вітер не давав футболістам нормально переміщатися по полю. На 76 хвилині при рахунку 1:2 суддя зупинив гру. Ухвалою головної суддівської колегії було прийнято рішення переграти матч 10 липня. Другий матч 8 липня зі збіроною Тифліса кияни виграли 2:0, а от у повторному матчі зі збіроною Баку була зафіксована все ж нічия 1:1. В результаті лише 4 місця в цій першості СРСР. І в цих трьох матчах капітаном киян був К.Фомін.

А збірна України 6 серпня на стадіоні "Динамо" в Києві зустрілася зі збіроною Одеси і завдяки старанням, звичайно, й К.Фоміна без будь якого напруження взяла гору над погано граючими цього разу одеситами - 7:2. Але основний успіх до братів Фоміних прийшов, коли збірній України запропонували взяти участь у показових матчах традиційного в той час фестивалю робочого спорту у Франції. Збірна блискуче використала рідкісний для тих часів шанс отримати міжнародне визнання. Серед ретельно відібраних 15 збірників були й три брати Фоміни, а капітаном збірної України в цьому турне був обраний Костянтин Фомін. Усього на полях Франції та Бельгії було проведено 7 матчів з аматорськими командами цих країн і Голландії. В усіх матчах українські футболісти

Брати Фоміни в збірній України зразка 1935 р. в Парижі: в першому ряду зліва Володимир (перший), Микола (п'ятий) і Костянтин (сьомий)

здобували перемоги з великим рахунком при загальному співвідношенні м'ячів 88:3 (!).

Французькими журналістами була висловлена ідея спробувати зіграти зі збіроною України одному з професійних клубів Франції. Цей виклик прийняв на той час достатньо сильний клуб Франції - "Ред-стар олімпік" Париж. Ця історична зустріч відбулося 29 серпня

У матчі з "Ред-старом" Париж 1935 р. (справа капітан К.Фомін)

1935 року. У ній взяли участь усі троє братів Фоміних, а Костянтин був капітаном. Так здорово, як в цьому матчі, українці до цього ніде не грали, вони творили чудеса, величезне бажання перемогти призвело до сенсації - 6:1 на користь збірної України.

А вже 11 вересня в Києві на стадіоні "Динамо" відбувся матч чеських професійних футболістів (збірної команди Праги) зі збіроною України. Це був другий за значимістю матч української збірної в її історії. До цього матчу футболісти та

спортивна громадськість Києва готувалися дуже ретельно. Всі газети рясніли нотатками про майбутній матч, містили інтерв'ю з українськими та чеськими "зірками" футболу. Збірна України грала в тому ж складі, що й у матчі з "Ред-старом", але у впертій боротьбі, з деякою перевагою наших футболістів, все ж програла - 0:1. І вже 15 вересня збірна України виїхала до Москви, де планувалася зустріч її зі збірною РСФРР. Проте тут 18 вересня збірна України зустрілася зі збірною Москви та в присутності 75 000 глядачів на стадіоні "Динамо" програла 2:6.

На матчі зі збірною Москви 1935 р. (перший – капітан К.Фомін)

Коли вщухли пристрасті після завершення першості СРСР серед збірних міст та матчів зірної України, практично одночасно почалися матчі на першість України серед збірних команд міст і на першість України серед команд ПСТ "Динамо". І проходили вони часто паралельно один одному. Так як збірна Києва представляла собою фактично "Динамо" Київ, то на ці матчі виїжджала одна команда. "Динамо" проводило матч першою, а через день зустрічалися вже збірні команди. Але вже 12 жовтня динамівці Києва грали з своїми одноклубниками з Харкова ослабленим складом, без трьох кращих гравців, в тому числі й К.Фоміна, які у складі зірної СРСР виїхали до Туреччини.

Цього року збірна СРСР вирішила продовжити цикл матчів зі збірною Туреччини. Кандидатом до зірної був і К.Фомін. Він зіграв перед самою поїздкою до Туреччини 5 жовтня у матчі з командою ЦДКА Москва. Збірна виграла цей матч - 3:1. А вже 9 жовтня в Туреччину з Одеси на пароплаві "Чичерін" він виїхав у складі першої зірної СРСР. У Туреччині збірна СРСР провела на цей раз не один матч, а шість. З них у трьох матчах грав К.Фомін: у Стамбулі 15 жовтня він був капітаном (2:2), в Анкарі 19 жовтня (3:3) та в Ізмірі 27 жовтня (3:3). На жаль, збірну СРСР у наступні довоєнні роки вже не збирали.

11 березня 1936 року збірна Києва зі своїм капітаном К.Фомініним виїхала на цілий місяць у пошуках тепла і суперників для проведення тренувальних ігор на цей раз не в Одесу, а на Кавказ. А вже 19 березня 1936 року вперше гравець київського "Динамо", а саме

Костянтин Фомін, був удостоєний почесного звання "Заслужений майстер спорту СРСР".

"Динамо" Київ на весняних зборах в Одесі 1936 р.
(в першому ряді другий зліва К.Фомін)

Після повернення з закавказького турне зірної Києва показова команда київського "Динамо" 9 квітня виїхала у повному складі до Одеси для проведення другого циклу тренування у вже відомої нам футбольній школі, яка добре себе зарекомендувала в минулому

році. Тут кияни виграла у одеського "Кінап" - 7:1 і у зірної Одеси - 2:1, хоча в матчі зі збірною Одеси суддя за грубу гру вилучив з поля трьох киян (серед них і К.Фоміна).

До майбутніх ігор в першому чемпіонаті СРСР з футболу серед показових команд спортивних товариств була прикута загальна увага спортивної громадськості та

вболівальників. Футбол в цьому році виходив на новий шлях. У складі київського "Динамо" в цьому році для серйозного посилення команди, що представляє столицю України у вищому ешелоні радянського футболу, з'явилося ще декілька кращих гравців з команд інших міст України.

У вищому ешелоні радянського футболу - групі " А" величезний інтерес викликала перша зустріч у Києві двох динамівських команд Москви та Києва. Динамівці Москви не приховували того, що гра буде напруженою і важкою. Хто переможе сказати було важко. Однак, на короткій дистанції з 6 матчів кияни стартували з рук геть погано - 24 травня вони програли своїм одноклубникам з Москви 1:5. Проблеми в захисті, де панував К.Фомін, виявилися загрозливими.

"Киевская защита, особенно К.Фомин, бессистемно обороняется, стремясь отбить мяч куда попало" - так писали газети. Сталося так, що коли в останніх трьох матчах він вже не грав, і судді вже не були "тероризовані" його грубощами у відборі м'яча, кияни виграли принципіальні матчі. В результаті друге місце в чемпіонаті, а тренери замислилися над доцільністю використання такого гравця та капітана команди.

"Динамо" Київ у травні 1936 г. (зверніть увагу на зріст капітана команди К.Фоміна)

За аналогією з чемпіонатом СРСР паралельно у період з 12 травня по 24 червня проводилася першість України серед показових команд українських спортивних товариств. У першості взяли участь 8 кращих команд з 5 міст України. В матчах цих змагань у складі київського "Динамо" грав і К.Фомін. Динамівці стали цього року чемпіонами України.

Та до збірної Києва Костянтин вже не залучали й у "Матчі 8-ми міст" в Ленінграді він участі не приймав і навіть серед запасних гравців його не було. А коли збірна Києва в цій групі зайняла перше місце, то одразу від нього вирішили позбавитися. Та справа в тому, що він був кадровим співробітником НКВС і в Києві обіймав керівні посади в ці роки, тому в штаті команди його залишили, але в матчах "Динамо" він участі майже не приймав. Добре розуміючи настрої тренера та партнерів по команді він наступного року перейшов до "Локомотива" й досить успішно сприяв становленню цієї другої по силі команди столиці України. З дев'яти матчів у групі "В" він зіграв у семи матчах і, звісно, допоміг команді зайняти призове місце, що надало можливість цій команді наступного 1938 року грати у вищому ешелоні чемпіонату СРСР серед 26 кращих команд. Грав К.Фомін у багатьох матчах, але команда "Локомотива" зайняла лише 17 місце, а от у розіграші Кубка СРСР залізничники Києва здивували багатьох дійшовши до чвертьфіналу. Та Фоміну було вже в цей час 35 років і він вирішив покінчити з футболем, повністю віддавшись оперативній роботі НКВС.

Володимир Васильович Фомін

А саме 1938 року його старший брат Володимир теж працював у Києві й не ким-небудь, а тренером команди майстрів київського "Динамо". Він змінив на цьому посту М.Товаровського, якого за плідну працю запросили до Москви. Отримавши одну з кращих на той час команд Радянського Союзу – ще й третього призера чемпіонату СРСР 1937 року Володимир Васильович не підтримав починання Товаровського щодо переходу на нову прогресивну систему "дубль-ве" й повернув команду на рейки більш зрозумілої йому системи "п'ять в лінію".

Його кар'єра тренера розпочалася 1935 року у рідному харківському "Динамо", де він ще й інколи виходив на поле як

гравець. Вже у 1936-37 рр. він стає першим професійним тренером "Динамо" Харків. У лютому 1936 року саме він організував і був керівником "динамівської" футбольної школи цього міста й до того ж ще й закінчив Українську школу тренерів з футболу при Державному інституті фізичної культури України в Харкові. Та коли його запросили до столиці та й ще в команду вищого ешелону, то він заплющив очі й з радістю подався до Києва та й не прогадав, бо вже наприкінці цього сезону йому було присвоєно звання тренера I-ої категорії - вище тренерське звання тих часів.

Вже в березні цього року динамівці Києва провели тренування в Одесі, де 30 березня розгромили одеський "Локомотив" - 7:1. В цей же час другий склад динамівців виграв у одеського "Харчовика" - 3:1.

А в першості СРСР кияни зіграли цього року теж досить надійно й посіли 4 місце, відставши всього на очко від другого і третього призерів. Мало того, у них було всього 4 поразки, тобто стільки ж, скільки у чемпіона - московського "Спартака", а голів навіть було забито більше всіх - 76.

Можливо, команда показала б і кращий результат, якби не була знекровлена своїми ж органами внутрішніх справ, честь яких вона захищала (відомий усім несподіваний арешт наприкінці серпня, за 9 турів до кінця чемпіонату кращого нападаючого команди Костянтина Щегоцького, хоча всі прекрасно розуміли, що ніякий він не "ворог народу" і звинувачений був за помилковим доносом). Навіть рідний брат тренера команди Костянтин Фомін – штатний співробітник НКВС не допоміг, хоча Володимир до нього звичайно звертався за допомогою.

"Динамо" Київ на початку 1938 року (другий зліва тренер В.В.Фомін)

Склад команди "Динамо" Київ 1938 року

Та все ж команда під керівництвом В.В.Фоміна ще й завоювала Кубок України цього року, у фіналі 15 жовтня перемігши київський "Локомотив", в якому саме грав тоді брат тренера.

Проте були й невдачі - поразка вдома в 1/16 фіналу розіграшу Кубка СРСР від ленінградського "Сталінця" (0:1). Та все ж основною причиною деяких невдач динамівців була відмова від вже розпочатого при Товаровському переходу на нову прогресивну систему гри "дубль-ве", яку, до речі,

взяв повністю на озброєння тодішній чемпіон СРСР московський "Спартак".

Наприкінці 1938 року з відомих тільки Володимирі Фоміну причин він прийняв рішення залишити Київ й повернутися до рідного Харкова. В споминах багатьох його друзів це пов'язується з тим, що в цей час багатьох з тих, хто його запрошував до Києва, розстріляли як "ворогів народу" й начебто підбиралися й до нього. Подальша доля братів склалася, як і їх характери, абсолютно протилежно.

Старший Володимир з 1939 по 1941 рік знову був тренером харківського "Динамо" й був улюбленцем вболівальників цього міста, а от Костянтин, займаючи керівні посади в

київському НКВС спочатку був залучений до керівництва республіканського ДСТ "Спартак", а вже 1940 року його "кинули" на боротьбу з українськими націоналістами до Західної України. Там він був у лютому 1941 року поранений в руку в одній з перестрілок у лісі. Він повернувся до Харкова, де служив у особливому відділі Харківського військового округу.

Та розпочалася війна. Костянтин в серпні пішов на фронт і відступав з боями в лавах Червоної Армії, хоча й тут служив у особливому відділі. Під Перекопом був контужений, але встиг відступити. Його направили до контррозвідки (СМЕРШу) в одну з винищувальних авіаційних дивізій Степового фронту. Війну він закінчив 1945 року в Берліні. Кавалер орденів Червоної Зірки, Вітчизняної війни II ступеня, медалей "За відвагу" та "За взяття Берліна".

А от Володимира на фронт не спішили брати, а залишили в окупованому Харкові для організації підпілля. І це не дивлячись на те, що його в місті практично всі знали в обличчя як динамівця. Звісно, коли прийшли німці, його за доносом одразу заарештували, довго допитували в гестапо й вже навесні 1942 року розстріляли (інформація в деяких виданнях про те, що його розстріляли за переховування єврея не має під собою підґрунтя). А після війни його ім'я, як і всіх інших спортсменів, що залишалися в Харкові при німцях, було довгий час стерте з пам'яті громадян Країни Рад. Лише аж у 70-ті роки почали потроху відновлювати пам'ять про цього чудового спортсмена.

Костянтин же, після війни в 1945-47 роках служив у Москві, потім очолював ремонтно-будівельну службу московського стадіону "Динамо", в 1957-59 роках був комендантом Центрального стадіону ім. Леніна в Лужниках, а потім у 1959-64 роках - інспектором-методистом цього стадіону. Та серце його не витримало вже на 61-му році життя.

Якщо хочете, то є ще й такий унікальний фотомонтаж:

"Динамо" Київ 1938 р.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Рудий Йосип" з журналу "Динамо" Київ" №61(72)-лютий-березень 2014 р. (с.60-61) до редагування М.Несенюка

Рудий Йосип

(до 100-річчя з дня народження
півзахисника Йосипа Ліфшиця)

Весною 1935 року з метою належної підготовки до проведення традиційного футбольного турніру під назвою "Матч 4-х міст" заздалегідь за постановою Вищої Ради Фізичної культури УСРР та пролетарського спортивного товариства "Динамо" було прийнято рішення організувати в Одесі спеціальну Всеукраїнську школу майстрів футболу.

Було вирішено направити до неї на навчання та технічну підготовку кандидатів до збірних Києва та Харкова – учасників цього турніру. Вже 1 березня 18 найкращих київських футболістів, що входили до складу збірної міста, виїхали до Одеси. До збірної Києва входили практично усі гравці команди київського "Динамо", яким довелося в одному з тренувальних

Капітан збірної Одеси 1935 р.

матчів зустрітися також і зі збірою Одеси. Одесити в цьому матчі перемогли (4:2) і, по-перше, саме завдяки дивовижній грі свого капітана – лівого напівсереднього нападника з команди одеського "Динамо" Йосипа Ліфшиця. Кияни й до цього чули про цього високого на зріст і фізично добре розвинутого футболіста, але такої чудової гри у нападі, яку він продемонстрував в матчі 12 квітня, кияни досі ніде не бачили. Йосип любляв силову гру, в якій майже ніколи не залишався переможеним. Вже тоді Михайло Давидович Товаровський, який привіз киян до Одеси і став вже в цьому році першим офіційним тренером київського "Динамо", одразу звернув увагу на цього рудого хлопця й перемовився з ним щодо переїзду того до Києва.

Але Йосип не квапився до нової столиці України й спочатку вирішив лише спробувати свої можливості в столичній команді. В Києві він вперше вийшов на поле наприкінці травня в складі збірної міста у матчі з досить сильною на ті часи збірою Костянтинівки. Матч на Червоному стадіоні закінчився перемогою киян з рахунком 5:2 і Ліфшиць, який грав у центрі нападу, не тільки провів цю зустріч чудово, але ще й забив гола. Саме гра в цьому матчі

остаточно спонукала динамівське керівництво до залучення цього футболіста до лав київського "Динамо". А через те, що в команді вже було достатньо чудових нападаючих, то його поставили центральним півзахисником.

Саме завдяки відпрацьованому сильному удару, Йосип став незмінним

З М.Махиною та К.Щегоцьким 1936 р.

виконавцем штрафних ударів з стандартних положень. До того ж він дуже добре зарекомендував себе ще й у грі головою. Спортивний азарт, воля до перемоги завжди були властиві цьому фізично розвинутому спортсмену, який інколи все ж грав і на грані фолу. Саме такого різнопланового силового гравця й не хватало динамівцям столиці в той час. І він виправдав усі покладені на нього сподівання на протязі п'яти років.

Капітан "Динамо" Київ 1936 р.

першому весняному сезоні кияни зайняли друге місце, але тоді з шести матчів Ліфшиць приймав участь лише у двох. А от у осінньому сезоні, коли кияни зайняли лише шосте місце, він вже з семи матчів грав у шести та ще й забив один гол. Але до того Йосип ще став чемпіоном весняної першості України, де в фіналі динамівці Києва перемогли саме одноклубників з Одеси. Цього року йому довірили бути ще й капітаном київського "Динамо".

Наступний рік був не менш успішним для Ліфшиця, який у складі київського "Динамо" став третім призером третього чемпіонату СРСР, зігравши у 14 матчах з 16 та забивши одного гола. У другому розіграші Кубка СРСР він провів 5 матчів і з командою дійшов до чвертьфіналу.

Й.Ліфшиць з М.Трусевичем

Народився Йосип Давидович Ліфшиць в Одесі 23 лютого (8 березня) 1914 року, а у футбол почав грати з 1931 року в юнацькій команді "Харчовиків". Потім вже з 1933 року на протязі трьох років він грав у першій команді одеського "Динамо". Власне в цій команді доля звела його з Миколою Трусевичем, вони дружили, а потім і поріднилися - Микола одружився на сестрі Йосипа. Ліфшиць завжди був душею компанії, справжнім одеситом, товариською і дотепною людиною. Часто його називали "хохмачом", а завдяки кольору волосся він мав нехитре прізвисько "Рижий".

Коли ж 1936 року київське "Динамо", як єдина команда з України, було залучене до вищого ешелону (групи "А") розіграшу першого чемпіонату СРСР і в її складі з метою серйозного посилення команди з'явилося ряд найкращих гравців з команд інших міст УСРР, то першим серед них оформив перехід саме одесит Йосип Ліфшиць. В

Йосип Ліфшиць. 1939 р.

першому весняному чемпіонаті України 1937 року, який переріс у змагання за Кубок України, Йосип знову був серед переможців, обігравши знову тих же одноклубників з Одеси. До того ж, Ліфшиць цього року зіграв у міжнародному матчі київських динамівців з легендарною збірною Басконії з Іспанії.

1938 року він з командою "Динамо" Київ займає 4 місце серед 26 команд вищого ешелону чемпіонату СРСР й грає у 23-х матчах та ще й забиває 2 м'ячі. А в розіграші Кубка України стає знову володарем цього призу, де у фінальному матчі з київським "Локомотивом" за дуже гострої боротьби його навіть було вилучено з поля. За наслідками цього сезону Ліфшиця було включено до офіційного списку "55-ти кращих" футболістів в СРСР під №2 серед центральних півзахисників.

1939 року Ліфшиця знову залучають до складу збірної Києва на принциповий матч зі збірною Москви, а у чемпіонаті СРСР він за київське "Динамо" цього року проводить 22 матчі з 26 й забиває один м'яч. Наступного сезону 1940 року він зіграв 12 матчів з 24, бо з приходом нового тренера команди М.П.Бутусова, який зробив ставку на омолодження команди. Тоді на місце в основному складі вже претендувало понад 30 гравців і Йосип Ліфшиць звільнив дорогу молодим і більш перспективним. Сам же повернувся до рідної Одеси, де його одразу залучили до одеського "Спартака", в складі якого він ще встиг провести 7 матчів незавершеного через війну чемпіонату СРСР 1941 року. Таким чином, загалом за київське "Динамо" в чемпіонатах СРСР Йосип Ліфшиць провів **89 матчів** і забив **5 м'ячів**.

Й.Ліфшиць н тренувальних зборах

Під час війни Ліфшиць був евакуйований до Казахстану, де як спортивний інструктор у Алма-Аті займався підготовкою молодих бійців Червоної Армії, а також ще й грав за місцеву команду "Динамо". А 1945 року він повернувся на Україну, де йому запропонували підтримати міць відроджуваного київського "Динамо". І хоча спільної мови з тренером команди Л.М.Корчебоковим він не знайшов, та його з складу "Динамо" не було виключено. Тоді він отримав можливість підтримувати спортивну форму у клубній команді – так званої 6-ої ради. До речі, ця команда в розіграші Кубка СРСР дійшла аж до 1/8 фіналу. І, нарешті, 1946 року з появою на посту старшого тренера А.Л.Ідзковського Йосип Ліфшиць опиняється в заявці складу команди як захисник. Але в цьому році було розпочато проведення першості СРСР серед дублюючих складів і Ліфшиць грав саме в цій команді, яка зайняла 8 місце.

Тренерську кар'єру Йосип Давидович розпочав 1951 року з київської команди заводу "Арсенал", яка тоді мала назву "Машинобудівник", але пізніше у 1955-56 роки вже

Й.Д.Ліфшиць – тренер "Машинобудівника" Київ 1954 р.

іменувалась "Зенітом". Очолюваний Ліфшицем колектив був одним з найсильніших в столиці УРСР, ставав переможцем чемпіонату Києва (1953, 1954 рр.), чемпіоном України (1954 р.) і володарем Кубка України (1954, 1955 рр.), саме тут починав свою кар'єру відомий у майбутньому бомбардир і капітан київського "Динамо" Віктор Канєвський.

З квітня 1957 року Ліфшиць очолив полтавський "Колгоспник" і в цьому ж році ця команда взяла участь у III Міжнародних іграх сільської молоді, які проходили в Польщі, де стала переможцем футбольного турніру. У чемпіонаті СРСР 1958 року полтавчани, які

Тренер Й.Д.Ліфшиць

Дуже цікаве фото 1960 р.: київські тренери .Ліфшиць, Кукуріков, Гребер і Ногачевський на стадіоні "Темп"

Ради тренерів ДСО профспілок. Далі були "Зірка" Кіровоград, "Дніпро" Кременчук, "Авангард" Жовті Води, "Хімік" Северодонецьк, "Автомобіліст" Житомир і "Динамо" Хмельницький. Останні роки він вже частіше працював не тренером, а начальником команди. І саме на цій посаді у Хмельницькому й застала цю поважаємо усіма людину хвороба. 15 років постійної зміни місця мешкання й нервового напруження дали про себе знати. Не доживши п'яти місяців до свого 60-річчя 15 жовтня 1973 року він помер у Києві, де й був похований на Берковецькому цвинтарі.

Цього талановитого спортсмена, який все своє життя віддав футболу, цю чудову й порядну людину та справжнього спеціаліста своєї справи ніколи не забудуть київські вболівальники.

виступали у другій зоні класу "Б", були лідером в турнірній таблиці, але у підсумку фінішували лише на сьомому місці, що виявилось найкращим результатом в історії цієї команди. Але тренер повернувся до Києва і два роки знову працював з рідною йому командою "Арсенал". З 1960 року він нетривалий час очолює "Авангард" з Чернівців, потім чернігівську "Десну" і вінницький "Локомотив", а у сезонах 1965-1966 років Йосип Давидович працює помічником Анатолія Зубрицького у дніпропетровському "Дніпрі". 1963 року за успіхи в тренерській роботі його нагородили грамотою

Могила Й.Ліфшиця

Фотосувеніри для вболівальників

В одному з минулорічних номерів ми вже торкалися теми залишення нащадкам в спадщину історичних документальних матеріалів київського "Динамо", а саме друкованих різнопланових видань: книжок, довідників, буклетів, газет і журналів та програмок матчів. Але ще багато з матеріалів, які підлягають під категорію друкованих, не були розглянуті. Насамперед це йдеться про випуски для вболівальників значними накладками фотопродукції, як окремих листівок у вигляді фотомонтажів, матеріалів кіно та слайдів, настінних календарів, кишенькових календариків та наліпок, а також ще й різноманіття фотосувенірів. Самостійною сторінкою в цьому переліку є ще й поштова продукція, яка має визначення як "філателія" – поштові картки та листівки, марки, конверти та спеціальні пам'ятні штемпелі. Але про це – окрема мова.

Щодо фотосувенірів, зроблених у належній кількості для задоволення потреб вболівальників "Динамо" столиці України, то першим з них безумовно був нині унікальний

фотомонтаж з портретів гравців команди, виготовлений ще 1938 року. Не дивлячись на те, що якість портретів на ньому була, м'яко кажучи, не дуже гарною, цей сувенір був усіма зустрінутий з великим задоволенням. На жаль, його було зроблено майже на приватному рівні й невеличким накладом, тому зараз оригінал цієї фотографії зберігся усього в декількох примірниках.

Вже через рік цей досвід заохочення найбільш вірних команді вболівальників було запроваджено знову. До того ж, це

було зроблено на більш професійному рівні - значно кращої якості та й значно більшими накладками. Фотомонтаж 1940 року був виготовлений у Києві, а 1941 року взагалі в Одесі (вид. "Укрфото") під час весняних зборів команди. На одеському фотомонтажі взагалі проставлена навіть ціна (1 руб), тобто ця фотокартка точно була у вільній продажі. Вони не наводяться, бо добре всім відомі з багатьох друкованих видань.

В перші післявоєнні роки, а саме в травні 1947 року для вболівальників було зроблено таку собі невеличку книжечку з 12 складених одна до одної фотокарток розміром 7x4,5 см з фото основних 11 гравців команди того сезону: воротарем А.Зубрицьким, захисниками А.Лерманом, М.Махиною і О.Шевцовим, півзахисниками В.Рогозянським і А.Садовським та нападаючими – Г.Пономарьовим, П.Дементьєвим, О.Жуковим, О.Щановим і П.Віньковатовим. А на першій з них (з тренерами М.П.Бутусовим і К.В.Щегоцьким та адміністратором Р.М.Фельдштейном) вказана назва цієї фотозбірки – "Основной состав киевской футбольной команды мастеров спортивного ордена Ленина общества "Динамо", а також інформація про те, що це видання була художньо-виробничою артілью образотворчого мистецтва ім. 28-ої річниці Конармії (упорядник Ф.Є.Акопов, редактор К.А.Бусигін і

технічний редактор Г.П.Барський). Наклад цього видання був настільки малий, що воно нині є найбільш рідкісним у колекціях прихильників футболу.

Три фото з фотозбірки основного складу "Динамо" Київ 1947 р.

Наступне видання, а саме всім відомий фотомонтаж (11x16 см) з фото гравців команди 1954 року (видання фабрикою масового фотодруку треста "Укрфото" 15 червня), заслуговує увагу тим, що вперше на зворотній стороні цієї фотографії була надрукована таблиця чемпіонату СРСР з результатами першого кола чемпіонату СРСР і для заповнення вболівальниками результатів другого кола, а досить масовий наклад дозволяв розповсюдження шляхом продажу цієї фотографії в газетних кіосках (по 80 коп.).

Фотомонтаж 1960 р.

А от фотомонтаж 1960 року відрізнявся від інших тим, що він був зроблений одним з київських фотолюбителів чи фотокореспондентів, бо був виконаний на звичайнісінькому тонкому фотопапері без будь яких вихідних даних й спеціально в продажу не використовувався, але цих фото автор надрукував досить багато, тому раритетним його не назвеш.

Першим, дійсно, саме сувеніром київського "Динамо" слід вважати своєрідний двосторонній фотомонтаж з віконцем, в якому, повертаючи внутрішній диск, була можливість з обох сторін переглянути портрети усіх 15 гравців київського "Динамо" та старшого тренера команди. Виготовлено цей сувенір було МГС "Динамо" (формат 8x8 см). І через те, що

кількість виготовлених примірників була досить незначна, то й у вболівальників його зустріти можна досить рідко.

Інший сувенір шанувальникам футболу прийшлося чекати до 1967 року, коли в багатьох київських магазинах з сувенірами вже була можливість придбати маленького пластмасового м'ячика (до речі різного кольору), всередині якого лежав рулончик фотокарток з портретами їх улюбленців. На самому м'ячику був напис: "Динамо" Киев – чемпион СССР 1966 - 1967 г."

Фотосувенір 1961 р.

Фотосувенір 1967 р.

Наприкінці 60-х років було дуже поширено кінолюбительство й багато хто мав маленькі вузькоплівкові кінокамери та проектори. Саме для таких вболівальників після легендарного матчу в Києві з шотландським "Селтіком" на Кубок європейських чемпіонів 1967/68 рр. в продажу в київських магазинах фото та кінопродукції з'явився фільм-сувенір "Динамо – Селтік" з основними фрагментами матчу, який розкупили вболівальники моментально.

Звичайно, найбільш плодотворим щодо сувенірної продукції був рік перших найвищих досягнень київського "Динамо" на міжнародній арені – 1975. Саме цього року нарешті вболівальники були ошасливлені придбати, хоча й здебільшого через високопоставлених знайомих, першу кольорову великого розміру фотографію київського "Динамо" з Кубком володарів кубків, виготовлену дуже якісно, на зразок кращих сувенірних листівок країн Західної Європи. Пам'ятаю, як я, коли став володарем цієї фотографії, декілька днів знаходився в стані ейфорії – дзвонив знайомим, кого тільки не зустрічав, усім розказував про це й показував листівку. І всі заздрили мені.

Фільм-сувенір 1967 р.

Перша кольорова листівка з фото "Динамо" Київ 1975 р.

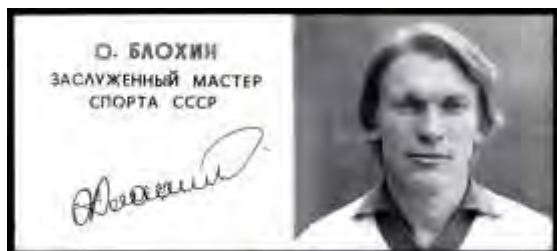
значною увагою і тому був останнім, в усякому разі останнім з багатотиражних видань.

Ще одним чудовим фотосувеніром була маленька, дуже якісно виготовлена металева книжечка-футляр з пластмасовою обкладинкою. При відкритті її замочка, з неї виймалися складені "гар мошечкою" фотографії гравців київського "Динамо" 1975 року. До того ж до книжечки був прикріплений ланцюжок з застібкою для вкладення ключів – отакий своєрідний брелок.

Брелок-книжечка з фото гравців 1975 р.

Досягнення команди 1981 року було відмічено комплектом з 20-ти фотокарток (8x18 см) з портретами гравців і тренерів та їх автографами. А вже 1986 року у Москві вийшов з друку у видавництві "Планета" укомплектований 14 фотокартками (10x15 см) з історичними сюжетами "Динамо (Київ)" з серії "Странички истории советского спорта" накладом аж 100 тисяч примірників (ціна 1 р.15 коп.). І в Києві цього ж року з'явився подібний комплект з 25 фотокартками (9x14 см) "Киевское Динамо на экране", виданий комбінатом "Укррекламфільм" накладом 80 тисяч примірників (ціна 2 крб.04 коп.).

Одна з фотокарток комплекту 1981 р.

А о вже наступного року в Києві до цієї справи підійшли професійно й за західноєвропейським прикладом видання фотолистівок футбольних клубів надрукували у видавництві "Радянська Україна" величезним накладом у 250 тисяч примірників свій комплект з 18 якісними кольоровими фотопортретами (9x14 см) гравців та тренерів команди у гарній обкладинці. Це був надзвичайний подарунок для шанувальників команди, який задовольнив майже всіх, та й ціна такого комплекту листівок була усього 60 коп.

Комплект фотокарток 1986 р.

Комплект листівок 1987 р.

До цього роду продукції слід віднести ще й вироблений вже 1987 року так званий слайд-фільм з 36 кольоровими кадрами (6 кусків фотоплівок по 6 кадрів в кожному в прозорих файлах) вміщеними в гарну обкладинку. Слайди - це теж віяння того часу, бо саме тоді було поширення

збереження інформації на слайдах і перегляду їх на екрані при збільшенні формату кадру.

Слайд-фільм з кадрами матчу

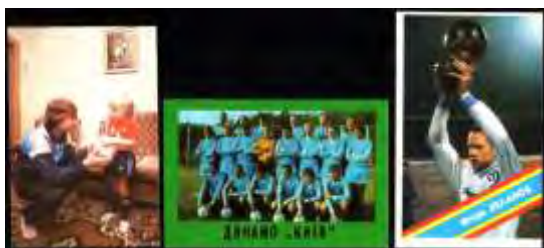
Саме в цей час значного поширення серед вболівальників СРСР, за прикладом західних запроваджень, знайшла тема колекціонування спеціальних наліпок, які вироблялись усілякими європейськими фірмами, до значних футбольних подій. Для цього навіть випускалися спеціальні альбоми для їх наклеювання. Спочатку серед таких випусків було усього декілька наліпок, які мали відношення до київського "Динамо" (з фото Блохіна та емблемою

команди). Але до Чемпіонату світу 1986 року у Мексиці, де приймала участь збірна СРСР під керівництвом В.В.Лобановського та більшість киян у її складі – таких наліпок значно побільшало. Потім, звісно, Чемпіонат Європи 1988 року, який колекціонерам додав ще з десяток таких наліпок з портретами віце-чемпіонів Європи з лав київського "Динамо". Таким був початок представлення нашого клубу в цьому виді сувенірної фото продукції.

І наостаннє розмова піде про кишенькові календарики, попит до яких наприкінці 80-х років настільки зріс, що їх почали видавати усі видавництва Радянського Союзу без виключення та й ще здебільшого на таку популярну серед колекціонерів тему як "футбол". Щодо київського "Динамо", то перші чотири календарики видавництвом "Радянська Україна" були видані мільйонним накладом (!!!) 1987 року. Коштували вони по 2 коп. і продавалися скрізь, як кажуть, "на кожному кроці". Особливим попитом серед них користувались календарики з зображенням О.Блохіна та О.Заварова з своїм маленьким сином. Наступного року на замовлення товариства "Україна" у тому ж видавництві було виготовлено перший календарик з фото команди "Динамо" Київ (наклад був на цей раз невеличкий і він вважається досить рідкісним). Наведемо ще один календарик цього ж 1987 року, виготовлений у Москві

Зразки наліпок

Перші кишенькові календарики

видавництвом "Советский спорт" на замовлення Федерації футболу СРСР накладом усього 4 тисячі примірників з зображенням володаря "Золотого м'яча" І.Беланова. Цей календарик розповсюджувався безкоштовно, але що таке 4 тисячі на весь СРСР? Звісно він одразу став раритетним.

А вже за часів незалежності ця фотопродукція зайняла значне місце у висвітленні історії "Динамо" Київ і асортимент її значно зріс. Але через це значно зменшився попит. Наклади виготовлення зменшилися з мільйона до сотні примірників й тому, звісно, зросла ціна.

Офіційно відкритий

(до 70-річчя офіційного відкриття
Республіканського стадіону ім. М.С.Хрущова у Києві)

У Києві після його визволення радянськими військами 6 листопада 1943 року виявилась певна кількість футболістів, багато з яких приймали участь в матчах в окупованому місті, в тому числі й з командами військ загарбників, але більшість з них не була притягнута до кримінальної відповідальності через службу в поліції та не була визнана агентами гестапо. Першою у визволеному місті ще на початку січня 1944 року почала створюватися футбольна команда при ФСТ "Динамо". В цей час газети вже сповіщали про початок тренувань спортсменів на стадіоні "Динамо". Одними з перших в цю команду були запрошені п'ятеро з учасників того самого легендарного "матчу смерті" 1942 року: динамівці Михайло Свиридовський, Макар Гончаренко та Михайло Мельник, а також залізничники Володимир Балакін і Василь Сухарев.

З іногородніх футболістів вже тоді 10 квітня до команди прибули з харківського "Спартак" Дмитро Васильєв та Іван Серов (перший був призначений старшим інспектором оборонно-спортивного відділу Української Республіканської Ради (УРР) ВФСТ "Динамо", а другий старшим інспектором з постачання виробничо-експлуатаційного відділу цієї ж організації). Також повернувся з Харкова Павло Віньковатий (призначений старшим інспектором відділу торгівлі й постачання МПВО).

Організація відновлення команди була доручена досвідченому динамівцю, майстру спорту СРСР Миколі Борисовичу Махині, який першим повернувся до визволеного Києва й 11 січня був прийнятий на роботу старшим інспектором оборонно-спортивного відділу УРР "Динамо". Він одразу ж був призначений граючим тренером і капітаном київського "Динамо". Як він писав у газеті "Правда України" за 25.04.1944 р.: "...*Еще на улицах Киева лежал снег, когда наша команда начала тренировку. Мы занимались в закрытых залах гимнастикой, тренировались в беге, упражнялись с мячом. Теперь, с наступлением теплых весенних дней, мы вышли на поле стадиона. Сейчас мы усиленно готовимся к первой встрече*

Перше післявоєнне фото "Динамо" Київ – 1944 р. (зліва направо):
М.Б.Махиня – граючий тренер і капітан команди, А.Ідзковський,
В.Балакін, М.Кононенко, Л.Корчевський, М.Бобков, К.Калач, І.Серов,
В.Сухарев, М.Гончаренко, С.Васильєв

*с футболістами
Москвы, которая
состоится 2-го мая, в
день открытия
спортивного сезона...".*

До цього матчу встигли прибути до Києва колишні динамівці – Антон Ідзковський, Петро Лайко та Костянтин Калач, газети писали про очікуване повернення Анатолія Савицького. Також були запрошені з "Стаханівця" Сталіно –

майстер спорту Микола Кононенко та з Запоріжжя – Семен Васильєв. Декілька матчів за київське "Динамо" провів воротар Є.В.Філіппов. Перші матчі були проведені на стадіоні

"Динамо", який під час окупації мав назву "Німецький стадіон" і знаходився в задовільному стані.

А от головний стадіон міста – Республіканський ім. М.С.Хрущова, відкриття якого 22 червня 1941 року так і не відбулося через початок війни, після визволення Києва був у досить поганому стані. І хоча за часів окупації на ньому проводили матчі футболісти створеної тоді в Києві команди "Рух" (він мав назву Український стадіон) й до того ж під час оборони й визволення Києва його спеціально не бомбили ні наші, ні німці, та все ж випадкові влучення окремих снарядів таки траплялися. До того ж на стадіоні "квартирували" війська – свої й чужі. Під час окупації в центральному павільйоні був німецький гараж. А відступаючи, загарбники вивезли ажурні входні ворота й огорожу, вікна та двері, зруйнували водогін, освітлення, радіомережу тощо. Тож стадіон потрібно було відбудувувати. За справу взялися працівники тресту "Хрещатикбуд" (трохи пізніше – "Київміськбуд-4") і з допомогою мешканців міста майже за півроку стадіон було трохи впорядковано. Здебільшого тут працювала молодь столиці України - студенти інституту ім. Мікояна, електромеханічного технікуму, школярі Кагановичського району міста, стахановці заводів і фабрик. Саме вони постаралися привести стадіон до належного стану, на який заслуговувала споруда славного міста. Цікаво, що були перелічені місця для сидіння глядачів, і їх чомусь виявилось вже не 50 тисяч, як було до війни, а навіть 52 тисячі.

До відкриття стадіону насамперед було впорядковано його головний фасад, який виходив на вул. Червоноармійську. Цей фасад з колонами-світильниками був оздоблений металевими ґратами, а у двох павільйонах оригінальної форми були розміщені квиткові каси (по 6 кас в кожному павільйоні).

Є одна мало кому відома фотографія післявоєнних глядачів на лавах стадіону, яка красномовно відтворює ті часи. До речі на цій світлинці на передньому плані сидить юний вболівальник кийвського "Динамо" Сашко – нині відомий знавець і дослідник історії нашої команди Олександр Олександрович Кабанець.

За стадіоном було збережено ім'я М.С.Хрущова, який в цей час вже був першим секретарем компартії Української РСР. А відкриття стадіону було вирішено

На лавах кийвського стадіону

Матч "Динамо" Київ – ЦБЧА Москва
на відкритті стадіону 25 червня 1944 року

провести все ж не 22 червня, як в той трагічний день 1941 року, а, як і тоді, в неділю - 25 червня. До того ж була можливість одразу й відсвяткувати 25-річний ювілей комсомолу України (ЛКСМУ).

Символічно, що цього дня відбувся саме матч "Динамо" Київ - ЦБЧА Москва, тобто той, якого не судилося провести 22 червня 1941 року, щоправда, на цей раз тільки товариський, бо чемпіонат СРСР з футболу в цьому році, звісно, через війну ще не проводився.

На жаль, як писали тодішні газети, кияни провели матч 1944 року мляво і програли його з рахунком 0:4. Тай хіба можна було порівнювати сили

кращих футболістів діючої Червоної Армії і знесилених негодами воєнних часів динамівцями з недавно звільненого міста, які тільки були зібрані, провели усього декілька матчів і про якийсь єдиний зіграний ансамбль ще потрібно було мріяти і мріяти. А у складі ЦБЧА грали такі "зірки", як Ніканоров, Кочетков, Гринін, Дьомін, Григорій Федотов і Валентин Ніколаєв.

Цікаво, що в усіх газетах, що видавалися в Києві, було до найменшої подробиці викладено відкриття цього стадіону, однак тільки в "Киевской правде" и "Молоді України" було вказано, що матч виграли не кияни, а москвичі. Центральні республіканські газети на всю Україну цей результат матчу "замовчали". До речі, наступного дня на цьому стадіоні було проведено матч між ЦБЧА та присутньою в цей час у Києві командою тбіліського "Динамо". Цей матч також закінчився перемогою московських армійців з тим же рахунком – 4:0.

Підтвердження викладеного:

**"Комітет в справах фізичної культури і спорту
при Раді народних комісарів УРСР**

*У неділю, 25 червня, відбудеться велике спортивне свято,
присвячене урочистому відкриттю республіканського стадіону
імені М.С.Хрущова.*

В програмі:

- 1. Художні спортивно-гімнастичні виступи добровільних спортивних товариств, учбових закладів м.Києва.*
- 2. Виступи майстрів спорту з гімнастики, легкої атлетики та піднімання штанги.*
- 3. Футбольний матч*

ЦБЧА (МОСКВА) – ДИНАМО (КИЇВ)

Вхід до стадіону: з Червоноармійської та Прозорівської вул.

Початок свята о 17.00 год.

Вартість квитка 5 крб. Попередній продаж квитків в крамницях "Динамо", касах Стадіону, центральних театральних касах

(з газети "Радянська Україна", м. Київ, 24.06.44 р.)

Праздник открытия республиканского стадиона им.Н.С.Хрущева

"... Около 50.000 человек заполнили трибуны стадиона..."

Праздник закончился футбольным матчем команд, которые должны были играть на открытии стадиона три года назад – ЦДКА (Москва) и «Динамо» (Киев)...

Стадион им. Хрущева открыт!"

(з газети "Правда Украины", м. Київ, 26.06.44 р.)

Звичайно, керівництво республіки й особисто М.С.Хрущов були незадоволені станом спортивної арени. Саме тому й було поставлене перед архітекторами і будівельниками конкретне завдання щодо приведення споруди у відповідність з довоєнним проектом із обов'язковим доопрацюванням, по-перше, того, що не було свого часу зробленого (урядова трибуна, спортивний павільйон з колонадою, паркан тощо), а по-друге, вирішення питання освітлення футбольного поля для проведення матчів у вечірній час і встановлення сучасного табло. Табло не було взагалі аж до 1949 року, а результат матчу демонстрували на табличках, що вивішувалися на щоглах з драбинами, якими піднімалися працівники стадіону, щоб замінити таблички в ході матчу.

А от ще одне цікаве уточнення. 1945 року в Києві на Республіканському стадіоні до відкриття першості СРСР з легкої атлетики було приурочено проведення футбольного матчу динамівських команд Києва та Тбілісі в чемпіонаті СРСР. Саме цей матч був першим матчем чемпіонатів СРСР на новому стадіоні (чому про це забули й частенько пишуть і стверджують, що перші матчі чемпіонатів СРСР на Республіканському стадіоні ім. М.С.Хрущова були проведені вже 1949 року, але це не так).

І на останнє, чудовий вірш про цей київський красень-стадіон, який, до речі, досить мало кому відомий (надається з незначними скороченнями):

Аркадій Риблін

Головний стадіон

...Задовго до появи стадіону,
На ці горби приходячи з весни,
Ми, хлопчаки, шукали тут
патрони –

Сліди і революцій,
І війни.

Я з ним в сусідстві жив, через
дорогу.

Було щодня на стадіон ідеш.
О тій порі було дитинство
в нього,

Було тоді
Дитинство в мене теж.
І я тоді,
У дні свої хлоп'ячі,
Всіх контролерів нехтуючи гнів,
Через паркан "ходив" на всякі
матчі,

Нітрохи не шкодуючи штанів.

Та час ішов,
Дерев змикались крони;
І він, іще не вдягнутий в бетон,
Був урочисто названий «Червоним»,
Збудований тут нами стадіон.
Були у нього теж дитячі роки.
Тоді він ще тісний був і малий,
Та кращав, ширшав, зводився
високо,

Став головним
В Республіці моїй.

Тут виступали не лише спортсмени.
Я мітинг пам'ятаю,
Гнів колон, –
Коли ти слав одвіт наш Чемберлену
І весь горів, –
Червоний стадіон.

А через двадцять літ овацій злива
Тут пролилась.
Рукоплескали всі
На фестивалі юних і щасливих
Талантові,
Майстерності, красі.

І ми цього не бачити не вправі,
Що в сяєві знамен, в красі колон
Двома ти біографіями в славі,
Наш головний,
Найкращий стадіон...

...В спортивній біографії твоїй –
Вже й світові виблискують
рекорди

І с кожним днем все більше слави
в ній.

Бували тут майстри з всього Союзу.

І, дружби пам'ятаючи закон,
Вітав ти

І корейців і французів,
Республіканський перший стадіон.
Нам добрі гості всі жадані й любі,
І на просторах сонячних твоїх
Від Києва

Аж до самої Куби
Лягли стрічки доріжок бігових.

Про тебе знають
Осло і Оттава,
Бо дружбі тій немає перепон.

Стрічай гостей,
Моя краса і слава,
Республіканський перший стадіон!

Стотисячні підносячи трибуни
Над зеленню каштанових алей,
Зустрінеш ти такий же

буйно-юний
Колись свій віковий ювілей!

листопад, 1967 р.
(переклад з російської)

ОФІЦІЙНИЙ КЛУБНИЙ ЖУРНАЛ

www.fc.dynamo.kiev.ua

ДИНАМО

КИЇВ

ЧЕРВЕНЬ-ЛИПЕНЬ 03(86) 2016

Анатолій
КОЛОМІЄЦЬ

**НАРИСИ ДО ЖУРНАЛУ
"ДИНАМО" КИЇВ"
(2009 - 2019 рр.)**

Частина 6

2021

Оригінал тексту інтерв'ю Д.Шаповала з А.Коломійцем "Анатолій Коломієць: "Динамо" - це моє життя" з журналу "Динамо" Київ" №2(73) - квітень-травень 2014 р. (с.60-61) до редагування М.Несенюка

Якщо ти приховав правду, утаїв її,...

якщо виступив, не сказав усієї правди

- ти зрадив правді !

Наведене вище належить видатному письменнику Джеку Лондону, та саме ці слова є кредом людини, якій в квітні цього року виповнилося 70 років і яка є мабуть найщирішим шанувальником футболу та, в першу чергу, нашого київського "Динамо". Як корінний киянин, він завжди жив і нині ані на мить не мислить існування без своїх улюбленців, без тієї атмосфери, яка оточує усіх прихильників цієї гри, сприяє їх настрою, працездатності та жаги до перемоги.

Анатолій Коломієць:

"Динамо" – це моє життя

Постійним читачам нашого журналу добре відомі напрацювання цієї людини щодо історії київського "Динамо" й вже багато хто з них з нетерпінням чекає свіжого номеру, щоб в котрий раз зануритися в спогади минулого, пізнати щось нове й досить мало кому відоме з життя як клубу в цілому, так і окремих його гравців, тренерів та фахівців. Нажаль не всім відомо, що Анатолій Федорович є ще й автором-упорядником унікального чотирьохтомного енциклопедичного видання з історії футболу нашого міста - "Київський футбол на межах часів", яке з певних причин надруковане незначним накладом і тому не всі бажаючі мають можливість з ним ознайомитись.

- Анатолію Федоровичу, а з чого саме почалося ваше захоплення, яке згодом стало справою усього життя?

- Народився я в так званій "залізничній колонії", що біля київського вокзалу, впритул до відомої усім Солом'янки. До стадіону "Локомотив" я від свого дому добігав за три хвилини, а трохи далі був і стадіон КВО (нині ЦСКА), тому з футболем я познайомився ще змалку. До речі, грати в дитячій команді "Локомотива" я розпочав разом з відомим Павлом Богоделовим, який жив майже поруч. Та так сталося, що здоров'я не дозволило мені пограти в повну силу, до того ж я вчився в дуже престижному в нашому місті технікумі радіоелектроніки, тому все що залишалося – це вболівати. Перший матч з "Динамо" я побачив в 9 років і це був саме перший післявоєнний міжнародний матч з індійським "Іст-Бенгал клуб" з Калькутти. Квитки дістати було неможливо та й з грошиками завжди були проблеми, але мені пофартило – моя мати торгувала морозивом на матчі й узяла мене з собою. Ще й донині пам'ятаю ажіотаж під час того матчу. Рахунок був розгромний, голи сипалися один за одним, а публіка так щиро раділа, що це не забути ніколи.

- То ви вболівальник нашого "Динамо" з 60-річним стажем?

- Саме так. Про це можна багато згадувати, але я все ж розповім краще про те, що на початку 60-х років, коли я вже працював в Київському НДІ гідроприладів, то познайомився в Клубі вболівальників з упорядником програмок до матчів І.В.Мироновим, відомим в минулому футбольним фахівцем, та колекціонерами-статистиками футболу С.С.Терпіловським і В.І.Ляховим, які іменували себе футболофілами. Саме з того часу я й "привичаївся" до колекціонування усього що тільки можна

було про футбол. Тоді сувенірної та друкованої продукції було небагато, тому й збирати усе це було не накладно та й у задоволення.

- Усім футболістам Києва ви відомі ще й як їх керівник та почесний голова товариства?

- Вже в середині 70-х років в Києві було організовано міський клуб колекціонерів, а керівником секції футболістів обрали мене. Ми в ті часи організовували досить багато виставок своїх зібрань до футбольних свят і ювілеїв. А вже за часів незалежності України спробували створити Українське товариство колекціонерів-футболістів. На установчих зборах мене знову обрали головою. Ця подія широко освітлювалася в ЗМІ, особливо в телепрограмі "Футбол від УТН". Ми розробили статут товариства, створили філіали в кожній області та, нажаль, перемогти бюрократію та корупцію нам так і не вдалося.

- Ваші успіхи й досягнення в журналістській та літературній діяльності досить значні, як Ви до цього заохотилися? Що сприяло цьому?

З дружиною на дачі

тисячами ілюстрацій. Ось такі справи. Звісно, без моєї колекції це зробити ніколи б не вдалося. До того ж я дуже вдячний терпінню й розумінню моєї дружини Аліції Василівни та підтримці з боку дітей та онуків.

- А які ваші подальші плани?

- Зупинятися не збираюсь. Зараз напрацьовую одразу три товсті книжки – назви не розголошую. Маю намір запропонувати співпрацю по створенню енциклопедії ФК "Динамо" Київ десь щонайменше на 1000 сторінок. Та й ще хочу передати нарешті свою колекцію до музею київського "Динамо", якщо отримаю зацікавленість клубу в цьому.

У афіші фіналу Кубка кубків 1975 р.
з програмкою матчу

- Ви не повірите, але я починав з упорядкування звичайнісіньких програмок на футбольні матчі. В перші роки незалежності державі було не до цього, а клуби ще не мали достатнього фінансового забезпечення. Ось і почали футболісти самотужки випускати так звані "альтернативні" програмки до кожного матчу. Я був в перших лавах цієї справи, до того ж це приносило ще й деякий прибуток. Тоді я вже не працював в оборонній промисловості, а перейшов до Укрзалізниці у службу воєнізованої охорони. Після програмок почав друкуватися в газеті "Український футбол" та самотужки видав декілька невеличких книжок з історії футболу в Україні. Навіть два роки був редактором щомісячника "Футболіст-ревію" нашого товариства. Першим досягненням вже в перші роки нового сторіччя було створення с групою моїх однодумців мультимедійної енциклопедії "Динамо" Київ на трьох комп'ютерних дисках. А потім збулася мрія мого життя. На мої напрацювання звернули увагу в Федерації футболу Києва й запропонували створити історію футболу нашого міста. Я, звісно, погодився, але як виявилось надалі, однією книжкою не обійшлося – вимушений був за 6 років створити аж 4 томи великого формату загалом на 2660 сторінок та й ще з декількома

Вдома за робочим столом

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Динамо́вський залізничник" з журналу "Динамо" Київ" №3(74)-червень-липень 2014 р. (с.62-63) до редагування М.Несенюка

Його забути неможливо

(до 110-річчя з дня народження та 30-річчя з дня смерті
Василя Правоверова)

Постать Василя Дементійовича Правоверова серед динамівців Києва в довоєнні часи була досить значною. Але, на жаль, взагалі мало хто про це знає. Добре усі пам'ятають серед захисників "Динамо" тих часів Олексія Клименка та Миколу Махину, а от ім'я Правоверова серед "зірок" команди майже ніде не фігурує. За радянських часів про нього взагалі мало хто згадував, а вже зараз до висвітлення несправедливо забутого талановитого футболіста теж ніхто активно не залучається.

Але ж цей захисник приймав участь у перших чотирьох чемпіонатах СРСР, в яких він зіграв у 24 матчах та ще й одним голом відзначився. Він завоював усі нагороди, яких досягла команда в ті часи – був другим призером першого чемпіонату СРСР 1936 року (весна), третім призером чемпіонату 1937 року, чемпіоном УРСР 1936 року, володарем Кубка УРСР 1937 року, чемпіоном першості ПСТ "Динамо", а також учасником переможного матчу "Динамо" 1936 року зі збірною клубів Туреччини (9:1). Він входив до складу другої збірної УСРР 1935 року, а у складі збірної Києва 1935 року був переможцем в ленінградському "Матчі чотирьох міст СРСР" і грав у чотирьох матчах чемпіонату СРСР (4 місце). Пробачте, але не кожен з динамівців тих часів міг би похвалитися такими досягненнями.

Народився Василь 12 (25) грудня 1904 року у місті Києві, а до футболу залучився вже 1921 року, граючи нападником в команді заводу ім. Домбала (трамвайний завод). Там цього здібного футболіста помітили залізничники й запросили до славнозвісного київського "Желдору", за першу команду якого він грав на протязі 7 років (1925-32 рр.). За цей час він у складі "Желдору" був чемпіоном Києва 1926 (весна та осінь) і 1927 (осінь) років, а коли у 1930-31 роках з команди залізничників зробили декілька команд заводів залізничного підпорядкування, то він був чемпіоном Києва у складі команди заводу КРЕЗ у 1930 і 1931 роках. Ще 1926 року він відзначився прекрасною грою у матчі з відомим в ті часи одеським

"Местраном" (забив переможний м'яч), а наступного року у складі "Желдору" здобув перемогу у першості УСРР на Внутрішньосоюзних змаганнях залізничників.

На протязі 1926-32 років його неодноразово залучали до збірної профспілок Києва (у 1931-32 роках – збірної заводів Києва).

Вже 1932 року він був запрошений до київського "Динамо", але за часів голодомору в Україні він ще з шістьма гарними київськими футболістами подався до Іваново, де на руїнах Києва розквітла, так звана збірна Іваново, успіхи якої в ті часи були помітними. Василь був у складі цієї збірної фіналістом чемпіонату

Лифшиц, Коротких и Правоверов

РСФРР 1934 року та грав за місцеве іванівське "Динамо" ("Основу").

Але хлопця завжди тягнуло додому, до Києва й в червні 1935 року він, як тільки отримав пропозицію першого офіційного тренера "Динамо" Київ М.Д.Товаровського, не роздумуючи повернувся до столиці України. І на цей раз не даремно, бо одразу вже як захисник чудово вписався в колектив і став провідним гравцем команди. Щоправда пограв трохи ще й у клубній динамівській команді УПВО (Управління прикордонної та внутрішньої охорони).

З 1935 року показова команда київського "Динамо" без одного з кращих

В.Правоверов поміж Клименком та Кузьменком 1936 р.

В.Правоверов поміж Гончаренком та Трусевичем у складі "Динамо" Київ 1936 р. (осінь)

суддівстві футбольних матчів, входив до складу міської Колегії суддів з ігор і був чудовим й усіма поважаним арбітром. А 1940 року йому запропонували очолити футбольну команду київського "Харчовика", та війна не дала можливості проявити себе на тренерській ниві.

Після перемоги його відразу запросили тренером до київського "Динамо" і запропонували потренувати одну з клубних команд "Динамо" – добре відому знавцям київського футболу команду 6-ої райради, яка об'єднувала службовців Внутрішніх військ НКВС. Саме за його участі ця команда стала переможцем чемпіонату внутрішніх військ СРСР. Але щось не склалося і з 1946 року він пішов працювати провідником на пасажирські

В.Правоверов в останні роки життя

потяги Південно-Західної залізниці й пропрацював у Київському провідницькому резерві аж до пенсійного віку, а помер 11 липня 1984 року, не дотягнувши лише 4 місяці до свого 80-річчя. Ось така доля цього одного з значних гравців в історії київського "Динамо" довоєнних часів минулого століття.

своїх захисників Василя Правоверова просто ніким не сприймалася. Він своєю грою завжди задовольняв не тільки тренера, але й прискіпливих київських уболівальників, які його обожнювали. На досягненнях як команди, так і одного з її захисників ми вже зупинилися. Та з приходом 1938 року до команди нового тренера він якось помалу почав відсторонюватись від матчів, даючи дорогу молоді, а вже 1939 року перейшов до свого "рідного" "Локомотива" (7 матчів в чемпіонаті СРСР – група "Б"), де й закінчив свою футбольну кар'єру як гравець на 35-му році життя.

Треба відмітити, що Василь Дементійович ще з 1928 року практикувався у

В.Правоверов (перший справа) під час церемонії відкриття пам'ятника загиблим під час окупації динамівцям

Вперше за кордоном

(до 60-річчя з дня першої поїздки команди "Динамо" Київ за кордон)

Мало хто зараз пам'ятає, що вперше команда київського "Динамо" побувала за кордоном лише 1954 року. Звісно, кращі гравці команди виїздили у складі як збірної СРСР (до Туреччини ще в довоєнні роки), так і збірної України (легендарний матч з "Ред стар" у Парижі 1935 р.). А от самій команді до цього часу так і не судилося відкрити рахунок своїх закордонних матчів.

Як відомо, взагалі після війни перший міжнародний матч у Києві відбувся тільки 1953 року з індійським "Іст-Бенгал клубом", а вже наступного року до Києва повалили команди з Європи, хоча й з другорядних на той час країн: 21 червня кияни перемогли датський "Вікінг" Копенгаген (7:1), а 14 липня – збірну Норвегії (5:2). Ці візити були зумовлені перш за все тим, що в цьому році в Європі був створений Союз футбольних асоціацій – УЕФА й Секція футболу СРСР одразу увійшла до цієї організації, тобто зобов'язалася дотримуватися загальних правил європейського футболу.

Деяку атрибутику команд одразу спробували підняти до належного рівня. По-перше прикрасили емблему динамівських команд – відому літеру "Д" в ромбі поклали у срібний лавровий вінок, над яким встановили біло-блакитний прапор та й червону зірку, без якої ніяк не можна було. Ця облагороджена емблема наведена на квитку учасника змагань динамівських команд. Але вона чомусь так і не прижилася, бо значного подальшого застосування не отримала. Також почали замислюватися про створення офіційних вимпелів команди до міжнародних зустрічей, бо при привітанні команд у Європі капітани обмінювалися гарними шовковими вимпелами з футбольними емблемами клубу чи федерації (в Країні Рад обходилися букетами квітів і не заморочувалися на витрати щодо якихось там "ганчірок"). Спочатку для прискорення до матчу зі збірою Норвегії кустарним шляхом просто вишили на шовковому трикутнику з бахромою слова "Привет спортсменам Норвегии от спортивной организации "Динамо" і це так само продовжувалося декілька років, поки Центральна Рада ВФСТ "Динамо" не замовила для усіх команд справжні динамівські вимпели, щоправда з домінуванням на них величезного ордену Леніна.

Перший матч, на якому динамівці Києва вже вручали гостям вимпел

Третіми цього року до Києва напросилася збірна Болгарії. І саме тоді для зменшення витрат на приймання гостей (проживання в добрих готелях, їжа в ресторанах та екскурсії на зразковому транспорті) вирішено було запозичити досвід довоєнних міжміських зустрічей – хто бажає прийняти в гості, той повинен одразу запросити у відповідь до себе. Болгари одразу

погодилися, бо саме цього року вони святкували 10-річчя встановлення так званої народно-демократичної влади в цій країні. Але в Києві 19 серпня виявилось, що у болгарської збірної виграти не так вже й просто. Як не старалися кияни, але гола забили лише з пенальті (судив цей матч москвич М.Хлопотін) за гру рукою в штрафному майданчику капітана

Рахунок матчу на табло стадіону "Динамо"

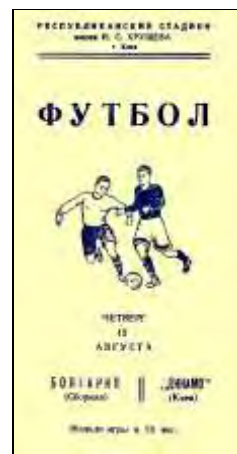
болгарської збірної знаменитого вже трохи пізніше Божкова (відзначився капітан киян А.Зазроєв).

Тому й замислилося керівництво радянського футболу щодо матчу киян у відповідь. Загроза програти болгарам - недавнім противникам у війні не сприяла пропаганді "найкращого в світі вітчизняного футболу". Саме так і ніяк не інакше. Цей матч 10 вересня в Софії у пресі майже не анонсувався та й про результат його мало де було надруковано. Зараз вже відомо, що офіційно він проводився на рівні не збірної Болгарії, а лише столиці цієї країни й закінчився внічию - 2:2

(напевно на дипломатичному рівні все ж таки була проведена відповідна робота). Виявилось що перший в історії киян гол за кордоном забив, як це не дивно, захисник - Віталій Голубев. А другий... , як би ви думали, - В.Карпов. Так-так, зовсім не гравець київського "Динамо", а впроваджена для підсилення команди "зірка" того часу з куйбишевських "Крил Рад". До речі за "Динамо" в цьому матчі грала ще одна тодішня "зірка" - Коротков з московського "Локомотива". Як бачите, тоді в СРСР це повсюдно продовжувало практикуватися, як і до війни. Командам країни - будівника комунізму дуже вже не хотілося програвати, особливо за кордоном. Хотілося усіма можливими методами перестрахуватися, щоб не допустити поразок. Виявляється в соціалістичній державі й футболісти повинні були бути "соціалістичними", тобто кращими в світі. Іншого навіть у думках допускати не дозволялося.

Та Болгарією закордонний вояж киян цього року однак не закінчився. Так як вони 1954 року вперше завоювали Кубок СРСР з футболу, то їм, як володарям цього почесного трофея, належала "премія", і її визначили у вигляді поїздки ще до однієї країни народної демократії - Польської Народної Республіки. Але перед тим, як розповісти про матчі в цій країні, потрібно назвати гравців, які вперше досягли цієї вершини радянського футболу, бо тоді це був саме надзвичайний успіх на тлі постійних перемог лише московських команд. Основними гравцями київського "Динамо" тоді були: воротарі - Олег Макаров і Євген Лемешко; захисники - Віталій Голубев, Тиберій Попович, Володимир Качур і Володимир Єрохін; півзахисники - Аркадій Ларіонов, Михайло Михалина, Петро Тищенко, Олександр Кольцов и Ернест Юст; нападаючі - Михайло Коман, Георгій Грамматикопуло, Віктор Фомін, Павло Віньковатов, Андрій Зазроєв, Віктор Терентьев, Володимир Богданович і Леонід Савінов. Незмінним капітаном команди був А.Зазроєв. А тренував команду старший тренер (він же й начальник команди) Олег Олександрович Ошенков з тренером Антоном Леонардовичем Ідзковським.

Перший матч в Польщі 27 жовтня кияни провели в столиці цієї країни Варшаві, де знову ж якось все ж змогли не програти володарю Кубка Польщі - столичній "Гвардії"- 1:1 (гол знову ж таки забив А.Зазроєв). Однак у другому матчі 31 жовтня, вже в Хожуві з чемпіоном Польщі останніх двох років - місцевою "Унією" (така назва в 1950-55 роки. була у

Программка матчу "Динамо" Київ - збірна Болгарії

Гострий момент біля болгарських воріт

знаменитого польського клубу "Рух" Хожув) динамівцям не вдалося позбутися нищівної поразки – 0:5. Напевно не достатньо була проведена робота й у дипломатичних колах. Як кажуть, не довели до гравців і керівництва "Унії", що не потрібно так сильно "громити" тих, від кого залежиш. Однак все ж схаменулися лише у наступному третьому матчі з досить сильною за тих часів командою "Влукняж" з Лодзі (більш відома любителям футболу як ЛКС Лодзь, однак в ті часи клуби в країнах соцтабору масово змінювали свої назви на

"Гвардия"
Варшава

"Уния"
Хожув

"Влукняж"
Лодзь

"пролетарські"). І хоча у складі цієї команди тоді грало 5 гравців збірної Польщі, але їх, напевно, таки вмовили грати в більш відкритий футбол. Ось тут-то наші "чудо-бомбардири" допалися до смачного й забили п'ять голів. При цьому й польські футболісти скромнесенько... увігнали в ворота гостей три "м'ячика". Так от саме ця перемога київського "Динамо" й стала

їх першою перемогою в міжнародних матчах на виїзді.

Звісно, через те, що результат матчу був на користь киян, то став відомий і склад київського "Динамо" в цьому матчі: Лемешко – Ларіонов, Голубев, Попович – Юст, Михалина – Терентьев (Грамматикопуло), Гагнідзе, Зазроєв (Віньковатов), Коман, В.Фомін. Судив цей матч чехословацький арбітр Врбовець. А тепер і цікавинка... Перші два голи провів не хто інший, як Гагнідзе (виявляється, що й у цій поїздки не обійшлося без "підстав" – цього разу у вигляді гравця тбіліського "Динамо", а також, поміж іншого, в турне з киянами був ще й московський торпедівець А.Гулевський). Щоправда, голи в цьому матчі забивали й кияни - В.Фомін, Терентьев і Михалина. До речі, цього року команда "Влукняж" (ЛКС) Лодзь стала срібним призером чемпіонату Польщі, так що це був дуже серйозний супротивник.

Деякі слова про "варягів" у складі "Динамо". Створювалося таке враження, що якби не вони, то довго ще киянам прийшлося б чекати перемог за кордоном. Хоча все ж ці "помічники" тільки руйнували відпрацьовані лінії гри команди, вносили серйозний дискомфорт в її гру. Однак "зверху" функціонерам було видніше, що потрібно для того, щоб забезпечити перемоги. Головне для них було прикритися тим, що вони зробили усе можливе для цього. Ось і "хазяйнували" – хто, як міг і як вмів.

І на останнє, треба відмітити що саме 1954 року 26 вересня стався дебют другої збірної СРСР, яка була створена з метою проходження перевірки кандидатів до першої та олімпійської збірних. Перший матч друга збірна провела з другою збіркою Угорщини в Будапешті й перемогла аж 3:0. Цікаво, що ця збірна була створена в основному з гравців київського "Динамо". Матч проходив на одному з кращих стадіонів Європи – "Непштадіоні" (Народному стадіоні) в присутності 90 тисяч глядачів. Судив матч італійський арбітр Орландіні. В цьому матчі грали київські динамівці: Макаров, Голубев, Попович, Михалина, Зазроєв і В.Фомін (тобто понад 50% складу). В основному керував збіркою старший тренер "Динамо" Київ О.О.Ошенков. Один гол в цьому матчі (другий) на рахунок того ж самого Андро Зазроєва, а ще закордонні журналісти відмічала й чудову гру воротаря Олега Макарова.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Перший трофей – справжній трофей" з журналу "Динамо" Київ" №5(76)-жовтень-листопад 2014 р. (с.58-61) до редагування М.Несенюка

Вперше переможці в СРСР

(до 60-річчя з дня першої значної перемоги
команди "Динамо" Київ – завоювання Кубка СРСР)

Серед уболівальників київського "Динамо" напевно не знайдеться жодного, хто б не знав, що їх улюблена команда вперше на державному рівні зійшла на футбольний олімп саме 1954 року, отримавши чудову перемогу в змаганнях за Кубок СРСР. До того ж цього року країна святкувала 300-річчя воз'єднання України з Росією і це був чудовий подарунок усім українцям, бо вперше команда цієї республіки досягла такого успіху. Щоправда дехто вважав та й досі інколи про це натякають, що Москва просто зробила подарунок киянам, бо за інших умов це зробити було б просто неможливо. Отож читач сам хай оцінить в якій боротьбі на футбольному полі саме з московськими командами динамівцям Києва дістався такий "подарунок".

1954 року командою продовжував керувати Олег Олександрович Ошенков, а допомагав йому лише Антон Леонардович Ідзковський. До команди крім вже граючого Андрю Зазроєвілі (Андрія Зазроєва) долучився ще один гравець з Грузії – нападаючий Георгій Грамматикопуло, а також і талановитий Віктор Терентьєв. Саме на початку року в команді з'явився захисник В.Єрохін, а пізніше ще й Л.Савінов.

Треба констатувати, що в XV розіграші Кубка СРСР прийняло участь 16 469 команд. Змагання проходили, як це практикувалося у ті часи, в три етапи - спочатку розіграші кубків заводів і фабрик, колгоспів і радгоспів, навчальних закладів тощо (були проведені весною цього року), потім у боротьбу зазвичай вступали володарі кубків республік і команди класу "Б" (з середини серпня) та, нарешті, включалися команди майстрів класу "А" (фінальна частина, починаючи з 1/64 фіналу). "Динамо" Київ цього року вступило в боротьбу з 1/16 фіналу третього етапу розіграшу.

Першим суперником киян був вільнюський "Спартак" і кияни без особливого напруження вдома одержали досить переконливу перемогу (4:2), до того ж їх капітан Голубєв зробив "хет-трик" вже в перші півгодини гри. Як писала газета "Радянський спорт" за 17.09.1954 р., кияни *"провели звітну зустріч без піднесення і цим знизили її спортивний інтерес"*. Короткий протокол матчу наводиться:

"Динамо" Київ – "Спартак" Вільнюс - 4:2 (3:0)

XV розіграші Кубка СРСР 1954 р. - 1/16 фіналу

16 вересня. Київ. Республіканський стадіон ім. М.С.Хрущова.

"Динамо": Лемешко, Ларіонов, Голубєв, Попович, Юст, Михаліна, Грамматикопуло, Терентьєв, Зазроєв (к), Коман (Віньковатов), Вік.Фомін.

"Спартак": Стелмокас, Латожа, Янкаускас, А.Мачуліс, І.Мачуліс, Кроцас (Чегіс), Бейноравичус, Даукша, Сауноріс, Ганусаускас, Р.Люткявичус.

Голи: Зазроєв (2 голи в перші 10 хв., 3-ій на 30 хв.), Р.Люткявичус, Грамматикопуло, Бейноравичус (70 хв.)

Наступним суперником динамівців був ще один "Спартак", але на цей раз московський та й матч цей потрібно було зіграти у Москві. Саме той "Спартак", який до цього шість разів перетинав шлях киянам до Кубку, до того ж усі попередні матчі з ним проводилися в Москві (!?), де перемогти "всеобщих любімцев" було просто неможливо, а може й навіть небезпечно. Та динамівці Києва, програвши 0:1, вже в першому таймі зуміли відігратися, а у другому закрутили таку "карусель", що у захисників "Спартака" голова пішла обертом, і вони пропустили ще два м'яча. Коман і Зазроєв були просто на висоті, вони віддали цьому матчу усе, на що були здатні. В звіті в газеті "Советский спорт" спартаківців просто обляяли: *"Можно было ожидать, что коллектив приложит все усилия, чтобы уйти от поражения, внести перелом в игру... Но не увидели зрители этого в игре чемпиона. Нетто и Парамонов продолжали не спеша прохаживаться возле своих ворот, покрикивая на партнёров. Нападающие Симонян, Дементьев, Исаев также находились сзади, даже не пытаются атаковать..."*, а киян хвалили: *"...У динамовцев Киева хватило спайки, на высоте оказались их волевые качества... Игра киевлян в отчётном матче оставила самое благоприятное впечатление. Динамовцы Киева,*

продемонстрував високотехничною і острокомбінаційною грою, одержали заслужену перемогу..." Ось протокол і цього матчу:

"Спартак" Москва – "Динамо" Київ - 1:3 (1:1)

XV розіграші Кубка СРСР 1954 р. - 1/8 фіналу

3 жовтня. Москва.

"Спартак": Піраєв, Тищенко, Силічкіс, Сєдов, Парамонов, Нетто, Татушин, Ісаєв, Симонян, Паршин (М.Дементьев), Льїн.

"Динамо": **Макаров, Ларіонов, Голубєв, Попович, Юст, Кольцов, В.Богданович, Терентьєв (Віньковатов), Зазроєв (к), Коман, Вік.Фомін.**

Голи: Ісаєв (26 хв.), **Коман** (у першому таймі), **Зазроєв** (51 хв.), **Коман** (73 хв.)

Надалі, в чвертьфіналі на цей раз у Києві "Динамо" зустрілось з вже помилуваним після смерті "батька народів" – московським ЦБРА. Матч, звісно, був складний, але кияни в доданий час все ж таки впевнено його виграли.(3:1) й вийшли до півфіналу. Знову відзначився Коман, який першого гола забив вже на 1-й хвилині гри. Як проходила гра видно з наведеного протоколу матчу. Саме це показує "величезне" бажання москвичів програти в цьому матчі. То чи не гріх базікати про якісь там подарунки з білокам'яної.

"Динамо" Київ – ЦБРА Москва - 3:1 (1:0, 0:1, 2:0 д.ч.)

XV розіграші Кубка СРСР 1954 р. - 1/4 фіналу

12 жовтня. Київ. Республіканський стадіон ім. М.С.Хрущова. Трибуни повністю заповнені.

"Динамо": **Макаров, Ларіонов, Голубєв, Попович, Юст, Кольцов, В.Богданович, Терентьєв (Грамматикопуло), Зазроєв (к), Коман, Вік.Фомін.**

ЦБРА: Разинський, Порхунов, Башашкін, Нирков, Фомін (Ванзел.), Петров, Бузунов, Бельков, Савін, Федоров, Ємишев.

Голи: **Коман** (1 хв.), Ємишев (75 хв.), **Коман** (106 хв.), **Фомін**

Вже в півфіналі киянам прийшлося грати з лєнінградським "Зєнітом", але в Москві. Там вболівальники пам'ятали їх недавню блискучу перемогу над улюблєнцями мешканців столиці й підтримували українських футболістів. А ті довели що вони не випадково виграли у спартаківців та армійців Москви, хоча й цього разу перемогли лєнінградців лише в додатковий час (1:0). Ось вам ще один доказ "щирого бажання" росіян зробити українцям подарунок на честь 300-річчя їх поневолення.

"Зєніт" Лєнінград – "Динамо" Київ - 0:1 (0:0, 0:0, 0:1 д.ч.)

XV розіграші Кубка СРСР 1954 р. - 1/2 фіналу

16 жовтня. Москва. Центральний стадіон "Динамо".

Суддя: М.Хлопотін (Москва)

"Зєніт": Дєнісов, Гартвіг, Самарін (к), Сєверов, Войнов, Кравец, Володін, Добриков, Катровський (Худояш), Віноградов, Іванов.

"Динамо": **Макаров, Ларіонов, Голубєв, Попович, Юст, О.Кольцов, В.Богданович (Грамматикопуло), Терентьєв, Зазроєв (к), Коман, Вік.Фомін.**

Гол: **О.Кольцов** (113 хв.).

У фіналі 20 жовтня суперником київського "Динамо" був ще один "Спартак", та цього разу з Єревана. Це був перший в історії радянського футболу випадок, коли у фіналі розіграшу Кубка СРСР не грало жодної московської команди. Вірменські футболісти таки дали киянам справжній бій. Матч підходив до завершення, а на табло був результат 1:1, та ось Коман, в котрий вже раз, з'являється в потрібному місці й таки забиває переможного гола. Щоб не розповідати про все докладно, краще навести протокол матчу:

"Спартак" Єреван – "Динамо" Київ - 1:2 (0:1)

XV розіграші Кубка СРСР 1954 р. - фінал

20 жовтня. Москва. Центральний стадіон "Динамо". Сніг, густий туман. Електричне освітлення.

Суддя: М.Латишев (Москва)

"Спартак": Затилян, Папоян, Поладян, Семерджян, Асатрян, Е.Варданян, Караджян, К.Варданян (Дургарян), Кєгеян, Меркулов, Абрамян.

"Динамо": **Макаров, Ларіонов, Голубєв, Попович, О.Кольцов, Михаліна, В.Богданович Терентьєв (Віньковатов), Зазроєв (к), Коман, Вік.Фомін.**

Голи: **Терентьєв** (34 хв.), Меркулов (50 хв.), **Коман** (70 хв.).

Після закінчення матчу відбулося вручення почесного призу. Його вручив капітану киян А.Зазроєву голова Всесоюзного комітету з фізкультури та спорту О.А.Кривцов. Переможці, яких вітали тисячі глядачів, здійснили традиційне вже тоді коло пошани. А перед від'їздом киян додому на срібній оправі кришталевого Кубка вперше з'явився напис: **"Динамо" (Київ) – 1954 год"**

У чому ж був "секрет" такого блискучого шляху команди до заволодіння Кубком? Саме в тому, що команда виходила на кубкові матчі згуртована справжньою дружбою, озброєна нестримною волею до перемоги. Залишається лише підвести підсумки: переможці провели 5 матчів й усі виграли з співвідношенням м'ячів 13:5. В матчах за цей почесний приз прийняло участь 15 гравців команди, але володарями Кубка звісно потрібно вважати по-перше учасників фінального матчу та також тих, хто провів понад 50% матчів. Визначати усіх без виключення володарями Кубка несправедливо, бо гравець, який зіграв кілька хвилин в якомусь матчі та ще й на перших етапах розіграшу не може навіть розглядатися претендентом на таке почесне у футболі звання. З 15 киян лише воротар Євген Лемешко вибуває з цієї когорти (зіграв лише в одному матчі та й ще на першому з п'яти етапів). А ось дійсно переможці – володарі Кубка СРСР з футболу 1954 року: воротар **Олег Макаров** (4 матчі, -3 м'ячі); захисники – **Віталій Голубєв** (5), **Тиберій Попович** (5) і **Аркадій Ларіонов** (5); півзахисники – **Олександр Кольцов** (4,1), **Ернест Юст** (4) і **Михайло Михаліна** (2); нападаючі – **Михайло Коман** (5,5), **Андрій Зазроєв** (5,4), **Віктор Терент'єв** (5,1), **Віктор Фомін** (5,1), **Володимир Богданович** (4), **Павло Віньковатов** (3) і **Георгій Грамматикопуло** (3,1). Незмінним капітаном команди в цих матчах був А.Зазроєв, найкращим бомбардиром – М.Коман. Керівником цієї команди (одночасно начальником команди та старшим тренером) був заслужений майстер спорту **Олег Олександрович Ошенков**, а тренером команди - заслужений майстер спорту **Антон Леонардович Ізковський**.

Програма фіналу Кубка СРСР 1954 р.

Гравці "Динамо" Київ вдома з Кубком СРСР 1954 р.

Величезна кількість шанувальників футболу прийшла до київського Центрального вокзалу зустріти поїзд з командою "Динамо", яка везла в столицю республіки почесний приз радянського футболу. Мабуть з часів 1935 року, коли тут зустрічали збірну УРСР після перемоги над паризьким "Ред старом", подібного нічого в Києві не було. Радощам не було меж. Футболісти одразу потрапили в обійми рідних і близьких, були завалені, в повному розумінні цього слова, квітами.

Свою перемогу колектив динамівців присвятив саме 300-річчю воз'єднання України з Росією, не підозрюючи що це буде москвичами використано надалі, як привід про "задачу матчів без бою" як подарунок Україні на честь ювілею. Але тоді усі абсолютно газети майоріли поздоровленнями й привітаннями. Було надруковано багато цитат з телеграм, що надійшли з багатьох міст СРСР і навіть з-за кордону. Київським футболістам були присвячені й вірші.

Вітальне

Пролилась овацій буйна злива
З дому в дім, у всі кінці й краї,
І таким багатим та щасливим
Кожен став в "болільницькій"

сім'ї,

Наче кубок срібно-кришталевий
На його поставили столі,
Наче сам він проривався левом
До воріт в туманній сивій млі.
Всі хлоп'ята марять про "Динамо",
Скрізь звучать футбольні

"позивні",

І гравцям вітальні телеграми
Йдуть без черги, наче "посівні".
Бо звучить у кожному серці лунко
Маршу переможного мотив,
Бо такого щедрого дарунку
Нам ніхто й ніколи не дарив.

І до всіх вітань здала і зблизька
Нам одне лишається додати:
- Дайте, друзі, київську

"прописку"

Кубкові ще років на п'ять!

Л.Горіловський

Газета "Радянський спорт" за 22.10.1954 р.

Дружній шарж з газети "Радянський спорт" за 22.10.1954 р.

Минали роки, москвичі поступово заспокоїлися, особливо після безлічі поразок від команд з інших міст, та й кияни усім довели що вони були сильніші не тільки 1954 року, а й взагалі на протязі наступних трьох десятиліть. Та щось все ж шеміло й шеміло старшого брата-великороса. І раптом вже за часів незалежності України прорвало. Ніхто вже й не чекав такої "підлянки". Вже 1995 року тижневик Російської федерації "Футбол" у новорічному №1 за 1 січня в рубриці "Суперсенсація" надрукував нарис Акселя Вартаняна, любителя подібних "знахідок" і "відкриттів", в якому той сповістив громадськість, що знайшов "стенограми" доповідей з наради лікарів футбольних команд, яка начебто була проведена в Москві 22 січня 1955 року. Виявляється, що в ті далекі складні для імперії соціалізму часи, коли крім промов партійних вождів взагалі нічого не увічнювалося й навіть протоколи партзборів не завжди складалися, уявіть тільки собі, виступи якихось лікарів футбольних команд раптом вирішили не просто запротоколювати, а навіть застенографувати, тобто на зборах була присутня стенографістка, яка занотувала слово в слово виступи "світил медицини" – лікарів футбольних команд країни Рад!!! Однак чомусь збереглась до наших часів тільки стенограма виступу саме лікаря київського "Динамо" Юрія Безвіконного. Очевидно, інші виступи, навіть московських "світил", нікого тоді не цікавили. В усякому разі, як писав автор нарису, інші стенограми... не збереглися!?

І, як з'ясується, лікар київського "Динамо" в своїй доповіді докладно розповів колегам про те, як на кубковій грі 1954 року (на грі з московськими "Спартаком" і ЦБРА та на фінальній грі) у вигляді експерименту керівництво команди, для підтримки "знесилених" до того часу гравців "Динамо" й приведення їх у належний стан, змусувало їх приймати... допінг. Отак просто, начебто поміж іншого, було повідомлено про застосування якогось кисню з азотом у вигляді гіпервентиляції, що використовувалась льотчиками. І ці подушки з "чудо-сумішшю" футболістам привозили до стадіону машинами "швидкої допомоги" й, очевидно, в достатній кількості. Тому, накачавшись "киснем з азотом" футболісти йшли в "бій" сповнені сил і вигравали усі потрібні їм матчі. При цьому, друге дихання у них з'являлося саме у другому таймі матчів, і вже тоді для них не було жодних перешкод – перемагали усіх, хто підпадав під руку.

Коли читаєш цю "маячню сивої кобили", починаєш просто дивуватися "досягненням" української медицини середини 50-х років минулого століття. Отак можна було б і чемпіонами світу усім стати. Але, якщо серйозно, то підсунули улюбленцю публіки Вартаняну фальшивку з урахуванням його прихильності до вірменського футболу й можливості визнання переможцями Кубка 1954 року все ж ереванців. А він її "проковтнув", навіть не задумуючись, що в цю "суперсенсацію" може повірити лише божевільний. Про який допінг йде мова в середині 50-х років? Невже він не розумів, що в ті часи єдиним допінгом могли бути тільки сто грам горілки перед матчем. До речі, це застосовувалося частенько. Та ж "зірка" російського футболу – Едік Стрельцов, регулярно перед кожним матчем приймав стакан вина й відверто цим поділився з читачами своїх мемуарів. Про які кисневі подушки йде мова? Та якби це допомагало, то спортсмени навіть в ті часи могли без особливих труднощів дозволити собі "потягувати" кисню потроху між забігами та стрибками. Абсолютно якась маячня.

Але залишається спитати – кому ж це було потрібно так, м'яко кажучи, "замарати" київське "Динамо"? Звісно кому – тільки москвичам були поперек горла успіхи киян. А кому ще? Просто

більше нема кому - ні в жодному іншому місті Радянського Союзу, ні в будь-якій іншій країні. А про брехню з боку північного сусіда й казати нічого не треба – потрібно лише увімкнути зараз будь який канал російського телебачення.

Галерея перших переможців

О.О.Ошенков

А.Л.Ідзковський

Андрій Зазроєв

Олег Макаров

Михайло Коман

Віктор Терентьєв

Віктор Фомін

Віталій Голубєв

Тиберій Попович

Аркадій Ларіонов

Олександр Кольцов

Ернест Юст

Георгій Грамматикопуло

Володимир Богданович

Павло Вінковатов

Михайло Михаліна

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Перший воротар"
з журналу "Динамо" Київ" №6(77) - грудень 2014 р.
(с.60-61) до редагування М.Несенюка

Динамівський "прокурор"

(до 20-річчя з дня смерті
воротаря Антона Ідзковського)

Тільки одне те, що ця людина була найпершим воротарем київського "Динамо", одразу ставить її в першу шеренгу найулюбленіших гравців команди. З перших днів створення показової команди (так наприкінці 20-х років минулого століття прийнято було її іменувати) пролетарського спортивного товариства "Динамо" у Києві, або вже пізніше – команди майстрів, Антон Ідзковський зайняв місце у її воротах.

Народився він у Києві 29 грудня (це 16 грудня за старим стилем) 1907 р., а у футбол почав грати 1920 р. в шкільній команді. Вже будучи студентом технікуму фізкультури і додатково працюючи прикажчиком спортивного магазину, Антон грав у клубних командах "Радторгслужбовців"... центральним нападаючим.

Саме те, що він працював у досить відомій лавці спортивних товарів Леона Ідзковського на Хрещатику, й дало привід спортивному журналісту й автору декількох гучних статей Георгію Кузьміну в своїх виданнях назвати його сином цього успішного торговця, бо до того ж Антон ще й по-батькові був Леонардовичем. Та подальше вивчення в архівах церковних метричних книг за 1907 р. повністю спростовує це твердження, тобто Леонард Ідзковський і Леон Ідзковський це різні люди, хоча, можливо, й родичі, бо щось же сприяло залученню зовсім молодого Антона до прилавків цього магазину.

У першій команді "Радторгслужбовців" Антон грав у 1926-27 рр.(перший рік - в нападі, а другий – вже у воротах). Саме як воротар він заслужив на увагу київських футболістів і вболівальників, а коли його одноклубнику – в той час капітану команди "Радторгслужбовців", а до цього відомому нападаючому "Желдора" Мойсею Давидовичу Товаровському ГПУ "запропонувало" створити гарну показову команду при тільки що створеному товаристві "Динамо", то він одразу запросив на місце у воротах цієї команди Антона Ідзковського. Той може й не дуже цього бажав, але проти "прохань" такої силової структури як ЧК-ГПУ (попередниці НКВС-КДБ) вдіяти навряд чи що міг. До того ж і заробіток там запропонували, звичайно, гідний уваги.

наприкінці 20-х рр..

От таким чином Антон Ідзковський на початку 1928 р. потрапив до лав нині ушлявленого київського клубу й в перші 8 років був майже незмінним голкіпером біло-блакитних. Вже 1936 р. його трохи посунув Микола Трусевич, та від його послуг аж до початку війни команда не відмовлялася. Він в ці роки в чемпіонатах СРСР провів 60 матчів за київське "Динамо". За його участю динамівці Києва весною 1936 р. стали другими призерами СРСР (називати ж його срібним призером не треба, бо він зіграв у першому чемпіонаті СРСР лише 2 матчі з 6), а от 1937 р. він вже був повноцінним бронзовим призером чемпіонату СРСР (13 матчів з 16).

До досягнень А.Ідзковського в післявоєнні роки потрібно додати звання чемпіона УРСР 1931 р., двічі володаря Кубка УРСР – 1937 і 1938 рр., другого призера чемпіонату ПСТ "Динамо" 1933

р. та входження до офіційного списку "33-х найкращих" в СРСР 1933 р., де він був під №2 серед воротарів.

В ці часи Антон постійно входив до складу збірної Києва (у чемпіонаті СРСР 1935 р. зіграв у 5 матчах), збірної УРСР у 1930-39 рр. і збірної Всесоюзного ПСТ "Динамо" 1933 р. Був учасником переможного матчу збірної УРСР зі збірою клубів Туреччини 1934 р. і триумфальної поїздки збірної УРСР до Франції 1935 р., хоча й не грав у легендарному матчі з "Ред Стар" Париж, та переможного матчу "Динамо" Київ зі збірою клубів Туреччини 1936 р.

Він також входив навіть до складу збірної СРСР в 1932-34 рр., зіграв в одному неофіційному міжнародному матчі зі збірою клубів Туреччини та у 6 товариських матчах.

Саме в ці роки до нього "приклеїлось" прізвисько "Прокурор", яке, що гріхи таїти, пішло з приводу підозри гравців команди, що начебто він був замішаний у доносі на Костянтина Щегоцького, якого заарештували з незрозумілих причин і той досить довгий час відсидів у Лук'янівській тюрмі. Так це, чи ні, навряд вже стане відомо, але саме так вважав сам Щегоцький і писав про це у своїх споминах.

на зборах у 30-ті рр.

з М.Трусевичем у складі "Динамо" Київ 1940 р.

"Локомотивом" (1:0) та й ще став володарем Кубка УРСР цього року. Грав він за команду також і 1945 року в першому післявоєнному чемпіонаті СРСР, до того ж ще й відстояв у воротах 13 матчів. А так як команда виглядала досить погано організованою, то на початку сезону його навіть підключили на допомогу граючому тренеру М.Махині, поки не привезли з Москви Л.М.Корчебокова.

Наприкінці цього ж 1945 р. він був удостоєний звання "Заслужений майстер спорту СРСР" (10.10.1945 р отримав почесний знак за № 404),

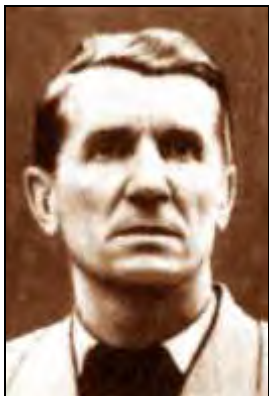
Треба констатувати, що взагалі у чемпіонатах СРСР А.Ідзковський провів 73 матчі та й ще було 4 матчі з неврахованих до заліків..

У травні 1946 р., коли Корчебокова відсторонили від обов'язків старшого тренера, то його місце одразу зайняв А.Л.Ідзковський, який до того ж був заявлений за команду як і воротар. Але й пограти він не встиг та й очолював команду

Три воротарі "Динамо" Київ 1941 р. (зліва направо) О.Ласвський, А.Ідзковський і М.Трусевич

лише в травні, бо з Москви прибув новий старший тренер Б.Т.Апухтін. Щоправда

тренер. 1954 р.

Ідзковського все ж залишили на посаді тренера. Але вже наступного року при черговому старшому тренері, на цей раз з Ленінграду, М.П.Бутусові він цієї посади вже не займав, а перейшов тренувати дублюючий склад команди, який при ньому став чемпіоном СРСР 1949 р. Після чотирьох років праці з дублюючим складом і клубними командами "Динамо" Київ А.Л.Ідзковського на посаду тренера основного складу запросив 1952 р. О.О.Ошенков й одразу за його допомогою команда досягла свого першого успіху в післявоєнні роки – стала срібним призером чемпіонату СРСР. А вже через рік цей тренерський тандем сприяв першому значному досягненню кийського "Динамо" – завоюванню Кубка СРСР 1954 р. Таке плідотворне співробітництво продовжувалося до 1956 р. До речі, 1956 р. А.Л.Ідзковський знову зайняв місце у воротах...

вперше створеної збірної команди ветеранів Києва (раніше ця команда іменувалася командою "старичків").

У 1956-60 рр. він був тренером Республіканської футбольної школи молоді (ФШМ) Києва і привів юнацьку команду "Динамо" Київ до перемоги у Всесоюзних юнацьких змагань 1960 р. А у 1960-75 рр. він вже державний тренер Федерації футболу УРСР, до того ж 1961 р. - головний тренер Федерації футболу УРСР. Цього ж року він отримав звання "Заслужений тренер УРСР". 1960 р. А.Л.Ідзковський був ініціатором формування збірної УРСР з кращих гравців українських команд класу "Б" і тренером цієї збірної УРСР, а 1963 р - тренером взагалі усіх збірних команд УРСР. 1962 р. він був головою Методичної ради Федерації футболу УРСР, а 1963 р. (з червня) - Головою Федерації футболу УРСР.

До того ж у 1961, 1963-64 рр. входив до Ради тренерів збірних команд СРСР при Федерації футболу СРСР.

Помер Антон Леонардович у Києві 24 січня 1995 року, на 88 році життя. А на його честь вже довгий час щорічно Федерацією футболу м. Києва проводяться змагання на Кубок А.Л.Ідзковського серед юних футболістів Києва.

в останні роки життя

Вічна пам'ять цій прекрасній людині, яка усе своє життя віддала футболу й завжди була й назавжди зостанеться в лавах нашого клубу!

Анатолій Коломієць

60 років найкрупнішої перемоги "Динамо" Київ у міжнародних матчах – над збіркою Лівану – 18:0

Вперше участь у міжнародних матчах київське "Динамо" прийняло ще до другої світової війни. Але їх було лише три. Спочатку 1929 року до Києва "навідалась" збірна робітничих клубів Нижньої Австрії і зовсім молода команда динамівців прогала в цьому товариському матчі в упертій боротьбі – 3:4. Ця поразка поставила хрест на міжнародних зустрічах команди на довгі 7 років.

Лише 1936 року, після "сенсаційного" переможного турне збірної України, у складі якої було 8 київських динамівців (по Франції та Бельгії (7 переможних матчів з робітничими командами з загальним співвідношенням забитих і пропущених м'ячів... - 88:3) та до того ж, коли вже "Динамо" Київ в першому чемпіонаті СРСР стало срібним призером, їм "дозволили" ще раз спробувати зіграти на рівні, який вимагала влада більшовиків-комуністів для непереможних кращих в світі спортсменів Країни Рад. І динамівці столиці України з честю виконали цю вказівку, перегравши в Києві збірну Народних будинків Туреччини, та ще й з рахунком аж 9:1. Щоправда, на всякий випадок до складу команди терміново ввели динамівця з Одеси М.Табачковського, щоб ще міцнішим був захист команди. Та наступного року в матчі зі збіркою Басконії з революційної Іспанії кияни все ж таки програли – 1:3. і це не дивлячись на те, що в захисті крім знайомого вже нам М.Табачковського грали ще двоє "підставних" – І.Гвоздков з московського "Локомотива" та В.Глазков з ростовського "Динамо". Та баски тоді переграли не лише киян, тому якось усе обійшлося, але після цього усі міжнародні зустрічі в СРСР були заборонені, бо честь "непереможного" радянського спорту плюндрувати не дозволялось. Та й до того ж 1939 року розпочалася друга світова війна, яка закінчилася лише 1945 року..

Тільки 1953 року після 16-річної перерви київські шанувальники футболу стали свідками першого вже в післявоєнні роки міжнародного, на той час, звісно, лише товариського матчу на Республіканському стадіоні ім. М.С.Хрущова з індійською командою "Іст-Бенгал клуб" з Калькутти (East-Bengal club Calcutta). Про цей дивний матч, на якому вперше вболівальники побачили футболістів, які грали... босоніж, ми не так давно зупинялися. Гра закінчилася з рахунком 13:1.

А вже наступного року динамівці Києва провели 7 міжнародних зустрічей: три матчі вдома, три матчі в Польщі і один в Болгарії. Перший матч у Києві 21 червня з слабенькою датською командою "Вікінг" з Копенгагена (Viking FK Kobenhavn) динамівці виграли з рахунком 7:1 (4 голи забив Коман). 14 липня на поле київського стадіону вийшла збірна Норвегії, яка в ті роки в Європі не виділялась своїми успіхами й "Динамо" виграло цей матч з рахунком 5:2. А ось вже 19 серпня Київ відвідала збірна команда Болгарії - команда середнього рівня на європейській арені. Киянам у матчі з з "братушками" вдалося не тільки відстояти свої ворота недоторканими, але й до того ж все ж забити єдиний гол (Зазроев, з пенальті).

Програмка матчу
"Динамо" Київ - збірна
Лівану 1.07.1955 р.

На табло Республіканського стадіону
рахунок зустрічі зі збіркою Болгарії 1954 р.

У вересні київське "Динамо" вперше в своїй історії виїхало за кордон. І, хоча це була всього лише дружня Народна Республіка Болгарія, однак це була все ж досить значна подія у футбольному житті міста. Поїздка була запланована як відповідь на приїзд до Києва збірної Болгарії й була приурочена до святкування 10-річчя встановлення, так званої, народно-демократичної влади в цій країні. Перший міжнародний матч за кордоном динамівці провели в столиці Болгарії 10 вересня 1954 року зі збірною Софії. Матч закінчився, як і вимагала гостинність хазяїв, внічию з рахунком 2:2. Перший гол за кордоном забив, як не дивно, захисник - Віталій Голубев. А другий... хто б ви думали? - В.Карпов. Так-так, зовсім не гравець київського "Динамо", а взятий для посилення команди київського "Динамо" гравець з "Крил Рад" Куйбишев. Такі "підстави", започатковані ще в довоєнні часи, були звичайним явищем і сприймалися усіма в Києві позитивно, наче так і потрібно було завжди робити, бо програвати, навіть після смерті кривавого ката Й.Сталіна, усі все ще боялися. До речі, за "Динамо" Київ у цьому матчі грав ще й Коротков з московського "Локомотиву". Тоді це повсюдно практикувалося. Командам країни - будівника комунізму не тільки не хотілося програвати, а й статус не дозволяв, особливо за кордоном. Хотілося усіма можливими методами перестраховатися, щоб не допустити поразок. Виявляється в соціалістичній державі і футболісти повинні були бути "соціалістичними", тобто кращими в світі. Іншого навіть у думках не допускалося.

А вже наприкінці жовтня київському "Динамо", як володарю Кубка СРСР, належали "преміальні" й їх визначили у вигляді поїздки ще в одну країну народної демократії - Польську Народну Республіку. Перший матч у Польщі 27 жовтня кияни провели в столиці цієї країни Варшаві, де знову ж зуміли уникнути поразки з володарем Кубка Польщі - "Гвардією" (Warszawski Klub Sportowy "Gwardia") - 1:1. Однак у другому матчі 31 жовтня, вже у Хожуві з чемпіоном Польщі останніх двох років місцевою "Унією" (Klub Sportowy "Unia" Chorzow) сталося непередбачене - динамівцям не вдалося уникнути нищівної поразки - 0:5. Мабуть не достатньо була проведена робота і в дипломатичних колах. Як кажуть, не довели до гравців і керівництва "Унії", що не можна так сильно "громити" тих, від кого залежиш. Проте все ж поляки схаменулися, і в наступному матчі з досить сильною на ті часи командою "Влукняж" з Лодзі (Lodzki Klub Sportowy "Wlókniarz"), у складі якої було 5 гравців збірної Польщі, гравців попросили, напевно, грати у більш відкритий футбол. Ось тут-то наші "чудо-бомбардири" увійшли у смак і забили п'ять голів. А польські футболісти отак собі скромненько... увігнали в ворота гостей три "м'ячика". Зверніть увагу, що саме ця перемога київського "Динамо" стала їх першою перемогою в міжнародних матчах на виїзді - 4 листопада 1954 року був переможений лодзинський "Влукняж" (5:3). Зверніть увагу, що перші два голи провів... Гагнідзе (виявляється, і в цій поїздки не обійшлося без "підстав" у вигляді гравця тбіліського "Динамо", а також з киянами виїжджав ще й московський торпедівець А.Гулевський. До речі, цього року команда "Влукняж" (ЛКС) Лодзь стала срібним призером чемпіонату Польщі, так що це був досить серйозний супротивник.

Прибуття до Києва збірної Лівану 1955 р.

Щодо "варягів" у складі "Динамо", то складалося таке враження, що начебто якби не вони, то довго ще киянам довелося б чекати перемог за кордоном. Хоча у автора цих рядків інша думка: ці "помічники" тільки руйнували налагоджені лінії гри команди, вносили серйозний дискомфорт в гру. Проте "зверху" функціонерам було видніше, що саме потрібно для того, щоб забезпечити перемоги. Головне для них було прикритися тим, що вони зробили все можливе для цього. Ось і "господарювали" - хто як міг і як умів.

1955 року перший міжнародний матч, який був проведений у Києві 1 липня, увійшов в історію футболу, як найкрупніша перемога київського "Динамо" на міжнародній арені. Сталося так, що для забезпечення стовідсоткових перемог радянського футболу нічого не залишалось як запрошувати заздалегідь відомих слабких суперників, а щоб зовсім уникнути будь-якого ризику – краще за команди азійських країн й не знайти було. Ось і пішли цим, перевіреним спочатку на індійцях у 1953 році, шляхом. На цей раз до Києва прибув представник Близького Сходу – збірна Лівану. Й хоча араби грали в бутсах, але все ж кияни без будь якої напруги просто вимушені були їх розгромити, уявіть собі, в рахунком... 18:0. Якщо розбити час зустрічі на 18 частин, то виявляється, що голи сипалися кожні 5 хвилин. Автору цих рядків довелося бути присутнім на цьому матчі, то він може з повною достовірністю свідчити, що деякі голи забивалися й навіть через дві хвилини. Тобто як тільки м'яча ставили на центр поля й суддя давав свисток на продовження гри, то його перепасовували в бік воріт ліванців, а там хтось з динамівців приймав його й бив по воротах. Майже усі такі удари закінчувалися взяттям воріт. Воротаря начебто й не було в воротах, бо той, хто там стояв, напевно вперше взагалі тримав м'яча в руках. Отаке складалось враження від цієї гри. До того ж арабські футболісти на половину поля киян якщо й потрапляли, то це було усього декілька разів, а ударів по воротах динамівців взагалі не було жодного. Глядачам на трибунах це дуже скоро набридло, й вони зайнялися більш цікавою справою – купівлею морозива, яке в ті часи жіночки просто розносили в ящикках по трибунах. Тут справи були ще жвавіші ніж на полі. Я про це з впевненістю можу свідчити, бо моя мати саме була однією з тих продавщиць, і вона свої два ящика з морозивом продала досить швидко й присіла поряд зі мною, подивитися на супергравців-динамівців, які так "безсоромно" знущалися над підсунутим їм супротивником. Чесно скажу, це був "і сміх, і гріх". Шоу перетворилося в "балаган", а коли й морозиво скрізь скінчилося, то глядачі не чекаючи закінчення цього дійства, подались собі посміхаючись додому. Як потім газети писали, збірна Лівану була представлена в основному гравцями молодіжного СК "Аль-Мазраа" - другого призера першості Лівану 1955 року та й ще посилені гравцями клубу "Ас-Салям" - клубу імені... Маршала Радянського Союзу І.Х.Баграмяна - третього призера першості Лівану і клубу "Гоменмен" - чемпіона Лівану цього року. Судити цей матч вже за традицією доручили кращому київському арбітру тих часів М.М.Балакіну. Ось кому довелося "насвистітися", піднімаючи руки вгору після кожного з забитих м'ячів. Голи в цьому матчі забивали, як кажуть, усі хто мав бажання. На рахунку В.Фоміна – їх 4, Зазроева - теж 4, Терентьева – 2 та й по одному "закотили" Грамматикопуло й Кольцов. А ще 4 голи забив, уявіть собі,... Ворошилов, якого навіть до такого матчу "підкинули" з куйбишевських "Крил Рад" з метою... посилення гри киян. Ось тільки кому потрібно було це посилення, так ніхто й не зрозумів. Напевно, в радянському футболі тих часів це вже було відпрацьовано до автоматизму й без обдурювання гостей з-за кордону просто й мови не могло бути.

Але киянам все ж, мабуть, пішли на зустріч, бо вже через п'ять днів 6 липня динамівці приймали на цей раз, як виявилось, дуже сильного супротивника з Югославії, торішнього володаря Кубка Югославії - белградський "Партизан" (Fudbalski Klub "Partizan" Beograd). Матч пройшов у дуже запеклій боротьбі і закінчився безрезультатно - 0:0. Та й судив матч на цей раз фінський арбітр К.Алхо. У складі "Партизана" грали такі "зірки" югославського футболу й гравці збірної Югославії, як Б.Зебец, С.Бобек, М.Мілутінович і З.Чайковські. Це вже був саме той матч, який заслуговував уваги шанувальників київського "Динамо".

А 9 жовтня цього року під час відкриття фестивалю молоді Київщини до Києва прибули знову азіати... - молодіжна збірна Пекіна (Китай). Щоб не створювати повтор матчу зі збірною Лівану керівництво футболу вирішило матч з цією командою провести на рівні збірної Києва, але фактично грали усі гравці з "Динамо" Київ. Матч виграла значно скромніше – 4:1. Мабуть китайців було наказано пожаліти. .

І ось вже в листопаді динамівцям Києва все ж запропонували здійснити турне по Німецькій Демократичній Республіці (НДР). Кияни виїхали туди 11 листопада. У першому матчі в Берліні (столиці колишньої Німеччини, розділеної в той час на сектори, один з яких був столицею НДР) київське "Динамо" 13 листопада зустрілося зі збірною цього демократичного сектора Берліна. Матч пройшов у рівній боротьбі і закінчився з рахунком 2:2 (голи забили Зазроев і Богданович) . Другий матч кияни провели в Лейпцигу 16 листопада зі збірною цього міста і в присутності 45 тисяч глядачів програли, правда, з мінімальним рахунком - 0:1. А от у третьому матчі вже 24 листопада в місті Ауе

княни зустрічалися з дуже сильною командою НДР того часу "Вісмут" Карл-Маркс-штадт (SC "Wismut" Karl-Marx-Stadt) - другим призером чемпіонату НДР і володарем Кубка НДР сезону 1954/55 рр., а в наступні три роки - 1955, 1956 і 1957 рр. - чемпіоном НДР. Ця команда проводила всі серйозні матчі в м.Ауе, де був побудований новий стадіон ім.Отто Гротеволья, і тільки в 1963 році остаточно перебазувалася в це місто. Динамівці билися що називається "на смерть", адже під загрозою був загальний результат турне, а також гравці й керівники команди чудово розуміли неминучі "санкції" на випадок відсутності перемоги, наприклад, щонайменше отримання заборони на виїзд за кордон протягом декількох років. Судив матч голландський рефері Л.Горн .

У складі "Вісмуту" було 6 гравців збірної НДР і серед них такі зірки східнонімецького футболу, як Трегер, Вольф, Кайзер і Мюллер. Ця команда була віце-чемпіоном НДР. Кияни, однак, знайшли в собі сили здобути перемогу в цьому матчі, хоча і в дуже важкій боротьбі з гідним супротивником - 4:3 (голи забили: Терентьев - 2, Алпатов і Коман). У цьому матчі на заміну виходив і Сапронов. Нові гравці в команді - Алпатов (він вже грав 1950 року в "Динамо" Київ) та Сапронов - обидва з сталінського "Шахтаря" були взяті в команду на це турне знову ж таки для посилення гри . Крім них у складі київського "Динамо" грали в цьому турне ще два футболісти сталінського "Шахтаря" - Думанський і Пономаренко. Отакі були справи.

Врятував динамівців Києва загальний результат турне - по одній перемозі й поразці та нічия при співвідношенні м'ячів - 6:6. Таке ще в ті часи прощалося.

Та до справжніх офіційних міжнародних матчів "Динамо" Київ у європейських клубних турнірах було ой як далеко – вони почалися лише через 10 років. А ці перші міжнародні товариські матчі 1953-64 років мали для становлення команди й визнання її на міжнародній арені дуже велике значення. Не дивлячись на усі негаразди ці матчі збирали повний стадіон глядачів й достати зайвого квитка в Києві було не так просто. Київські шанувальники футболу дуже скоро навчилися розбиратися в закордонних командах-суперниках, оцінювати справжні перемоги й відрізнити їх від запланованих заздалегідь за велінням партійних чиновників. За ці роки було проведено досить багато матчів, які дійсно заслуговують на увагу, і ми обов'язково на них ще зупинятимемося. Бо саме ці матчі залишили незабутній слід в історії нашого улюбленого клубу.

Одна з маловідомих фотографій київського "Динамо" 50-х років минулого століття

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Динамівська емблема старша за саме "Динамо" з журналу "Динамо" Київ" №1(78)-лютий-березень 2015 р. (с.60-61) до редагування М.Несенюка

Динамо – сила в русі ?

(нотатки щодо походження назви нашого клубу та його першої емблеми)

Я впевнений, що не знайдеться жодного вболівальника київського "Динамо", особливо зі стажем з радянських часів, хто б не знав чудового слогана "Динамо" – *це сила в русі!*", як і того, що ці слова належать найвідомішому пролетарському письменнику Максиму Горькому. Не так давно на думку мені спало - "А чи знають мільйони прихильників "Динамо" що саме конкретно означає це слово?". Перші ж опитування навіть серед друзів однозначно дали відповідь – лише поверхнєве уявлення, отримане ще в школі, а потім за непотрібністю просто забуте. Однак більшість чудово пам'ятає легенду радянських часів про те, як цю назву перше радянське спортивне товариство отримало, а саме:

"Це було в один з лютневих вечорів 1923 року. У Москві розігралася хуртовина...

У Протопопівському провулку (за часів царя – Безбожному), в будівлі штабу військ ОДПУ (Об'єднаного Державного Політичного Управління, створеного замість, так званого, ЧеКа – "Чрезвычайной Комиссии"), Московського округу, в невеликій холодній кімнатці затрималися після роботи троє бойових друзів. Вони, звичайно не боялися підставити свої обличчя під свистячу пургу. Просто справ було не переробити...

За витонченим віденським шаховим столиком... сидів високого зросту комісар - Павло Семенович Уралець і зосереджено перевертав з ребра на ребро сірникову коробку... До нього підійшов Леонід Володимирович Недоля-Гончаренко - начальник політвідділу військ ОДПУ Московського округу. ...він підкреслено обережно виїняв з рук Уральця сірникову коробку і сказав:

- Ти, Павло Семенович, бачу, вічний двигун вирішив винайти ...

У розпал полеміки в кабінет увійшли працівники штабу Михайло Іванович Лаврентьєв і Кирило Іванович Кузьмін ...

- Послухайте, а чи не створити нам на базі наявних в ОДПУ спортивних гуртків пролетарське спортивне товариство? - вигукнув Уралець. Уявіть, в товаристві легкоатлети, гімнасти, акробати, футболісти і, звичайно, свій статут, дисципліна. А спортсменів - тисячі. Скільки людей потягнеться до нас! Тоді й товариш Дзержинський нас підтримає ...

Питання про створення справжнього спортивного товариства зі своїм клубом, спортбазами, статутом було вирішене одноголосно.

І назва йому ...

- Вірно, товариші, а як же назовемо? Можє, "Сила"? - запропонував Кузьмін ...

- Та ні, - заперечив Дмитро Іванов. - "Сила" не відображає прагнення йти вперед, удосконалюватися...

- Можє, "Чекіст"? Але і це не підійшло. І коли, здавалося, усі більш-мени підходящі назви були відкинуті, розмову перервав Недоля-Гончаренко.

- А чи не назвати наше товариство "Динамо"? Це якраз саме те, що потрібно спортивному товариству. І звучить коротко, красиво.

Усім сподобалося. На цьому і порішили. Тут же була прийнята й пропозиція Кузьміна про значок для членів товариства. Домовились

Л.В.Недоля-Гончаренко

розробити проект значка ромбовидної форми з написом у центрі "Динамо", Москва..." (наведено зі значними скороченнями).

Саме так, і до того ж, як чудово викладено. Про це усім динамівцям Країни Рад і їх уболівальникам повідав один з багатьох радянських письменників – винахідників легенд, перший літописець московського "Динамо" Володимир Кузьмич Верхолашин у своїй книзі "Динамовці", яка, щоправда, побачила світло лише 1960 року (видавництво "Физкультура и спорт").

До того ж, існує ще й офіційна версія, що перше динамівське товариство було створено весною 1923 року, але за наказом і з ініціативи народного комісара внутрішніх справ СРСР Фелікса Дзержинського (зараз усім більш відомого як "зазізний Фелікс"). Саме за його завданням (насправді чергова легенда), а не за домовленістю якоїсь там п'ятірки чекістів, керівництво ДПУ Московського округу приступило до розробки проекту по створенню першого в країні відомчого спортивного товариства. До того ж в Радянському Союзі з метою отримання ідеологічної та матеріальної бази, яка б гарантувала широке поширення спорту і фізкультури та всебічне використання його масами трудящих, був заздалегідь запланований перехід на нові організаційні форми, для чого вже в червні цього року було ліквідовано військовий "Всевобуч", одночасно розпущені усі без винятку ще тоді існуючі дореволюційні спортивні клуби й гуртки та створено Вищу Раду Фізичної Культури (ВРФК) при ВЦВК.

Установчі збори товариства відбулися 18 квітня, за протоколом були присутні 64 представника структур ОДПУ. Зборами прийнята постанова про назву товариства - "Московское пролетарское спортивное общество (МПСО) "Динамо". Були затверджені статут товариства, а трохи пізніше ще й емблема та нагрудний значок. Потрібно звернути

Нагрудний значок
з першою емблемою
ПСТ "Динамо"

увагу, що емблема товариства й нагрудний значок з нею були дійсно ромбовидної форми, але до звиклого нам ромбу з прописною літерою "Д" ніякого відношення не мали. На емблемі було розміщено атрибути з найбільш популярних тоді в СРСР десяти видів спорту. До того ж, твердження що на цих зборах були нібито затверджені прапор та кольори товариства, хибні. Добре відомо й документально підтверджено, що перший раз футбольна команда товариства вийшла на поле у формі біло-блакитного кольору лише 1926 року (до цього московські динамівці грали у формі відомого до революції московського клубу КФС - білі футболки і чорні труси).

Була обрана й рада цього товариства з 17 осіб. Першим головою ради МПСО "Динамо" був обраний заступник голови ОДПУ при НКВС СРСР Йосип (Юзеф) Станіславович Уншлихт (як і багато інших він був розстріляний 1938 р. як "ворог народу"), а першим керівником секції футболу товариства та одночасно першим начальником футбольної команди "Динамо" Москва обрали особистого секретаря Ф.Дзержинського, в минулому латиського революціонера – Веніаміна Леонардовича Герсона (теж був розстріляний, але 1940 р.). А до президії з наведеної вище п'ятірки "засновників" товариства увійшов як заступник голови лише П.С.Уралець (справжнє прізвище Нестерок-Нестеренков), в той час заступник начальника Політсекретаріату військ ДПУ Московського округу. Про Л.В.Недолю-Гончаренка та інших й мови ніде не було. Але все ж саме ці люди таки сприяли створенню МПСО "Динамо", бо про це свідчив сам П.С.Уралець, який підтвердив їх участь та простоту й буденність цієї події, з якої зробили легенду. Він, як вказано у нарисі Є.Школьнікова "Павел Уралець: Создатель общества "Динамо" (www.sport-express.ru) підтвердив, що запропоновану ним назву "пролетарське спортивне товариство" саме Л.В.Недоля-Гончаренко доповнив коротким і гучним словом "Динамо", пояснюючи це тим, що він в минулому працював на московському заводі електродвигунів "Динамо" і йому дуже подобалось це слово. До того ж П.С.Уралець уточнив, що емблема товариства, яка була запропонована саме Кирилом Івановичем Кузьмінім (начальником оргвідділення

Політсекретаріату) у вигляді ромбу, в середині містила крім назви ще й за пропозицією знову ж таки саме П.С.Уральця у символічному вигляді різні види спорту.

Вже після цього П.С.Уралець, звісно, доповів про все начальнику Московського губернського відділу ДПУ Ф.Д.Медвідю, який підключив до цієї справи Г.Г.Ягоду (того самого, що був попередником Л.Берії, а в ті часи лише начальником Особливого відділу Центрального апарату ОДПУ), а той по інстанції Й.С.Уншлихту - тоді заступнику Ф.Е.Дзержинського

Й.С.Уншлихт. 1922 р.

П.С.Уралець. 1920 р.

А закінчилося це тим, що вже 2 жовтня 1923 року ВРФК при ВЦВК визнав доцільність існування в центрі і на місцях спортивних організацій "Динамо" за зразком створеного МПСТ "Динамо". Ці спортивні організації планувалося створювати виключно для покращення фізичної та бойової підготовки особового складу органів та військ ОДПУ. І нарешті, **16 жовтня 1923 року було утворено Всесоюзне ПСТ "Динамо"**. У цей день ОДПУ і ВРФК затвердили типовий статут ПСТ "Динамо", а також Положення про Центральну Раду пролетарських спортивних товариств "Динамо", а сама Рада була створена вже 1926 року..

Але повернемося до одного з наших "героїв", до людини, яка запропонувала створеному товариству назву "Динамо", до тепер вже "легендарного" Леоніда Володимировича Недолі-Гончаренка. Як виявилось, це була дуже цікава особистість з досить невластивими пересічним громадянам рисами. По-перше, його справжнє ім'я - Лук'ян Володимирович Гончаренко (1897-1964 рр.), він москвич, за походженням - українець. Працював вже з 13 років, а коли вчився і взагалі чи мав якусь освіту – ніде не наведено. Одним з заводів, де він працював, дійсно був завод Російського електричного товариства "Динамо", що виробляв електричні генератори та двигуни (з 1935 р. – це електромашинобудівний завод ім.С.М.Кірова, а вже в наші часи - АЕК "Динамо", який спіткала така ж доля, як і, наприклад, київський завод "Більшовик", що ледь животіє). Звісно Лук'ян приймав участь у революційному русі, за що був засланий до Златоусту, за часів революції був командиром загону Червоної гвардії у Москві, під час громадянської війни служив у лавах РКЧА, а вже з 1922 р. у військах ЧК-ДПУ Московського округу (начальник політвідділу) – член РСДРП (більшовиків). 1923 р. приклав руки до створення МПСО "Динамо", та й ще, крім партійної роботи, захоплювався літературною діяльністю – авангардною поезією під псевдонімом "Леонід Недоля" (навіть спілкувався з В.В.Маяковським, в часи захоплення того авангардизмом). Вже 1924 р. опинився в Одесі, де був одним з організаторів і керівників славнозвісного товариства письменників-авангардистів "Юголефа" (вірші його мало кому відомі, а от цитати з журналу товариства з його висловами говорять багато: *"Только животное и идиот не нуждается в книге"*, *"Надо крепко бухать молотом по устоям старой культурной постройки"*...). Потім він деякий час перебував... у Китаї (про це свідчать назви його нарисів). З 1928 р. він вже пише українською мовою, але його п'єси були марксистами засуджені. Тоді він, як один з керівників літературного угруповання "Нова генерація", одразу всіляко посприяв ліквідації цієї "ворожої" групи й 1938 р. (напевно за це й саме цього року) став членом Спілки письменників України. Відомо, що під час другої світової війни він був спецкореспондентом якоїсь фронтової газети, але подальша доля його мало відома. Ось такий він наш "герой", ім'я якого за те, що вчасно й в потрібному місті згадав про те як працював колись на заводі "Динамо", ще й зараз не сходить з шпальт тисяч сторінок газет і сотень сайтів в Інтернеті й до того ж він скрізь фігурує, як *"старый коммунар"* і *"израненный вояка Октября"* (можете перевірити).

А от щодо самого слова "динамо", то як свідчать енциклопедичні висновки, це слово:

- по-перше, має грецьке походження від слова "динаміка" (з грецької – сила, міць, швидкість) - стан руху, хід розвитку, зміна якогось явища під впливом діючих на нього факторів. У фізиці - це розділ механіки, в якому вивчаються причини виникнення механічного руху. Динаміка оперує такими поняттями, як маса, сила, імпульс і енергія;

- по-друге, означає "динамо-машину" або саме "динамо" - це застаріла назва електричного генератора постійного струму (винайдений в Угорщині А.Йедліком 1827 р., а запатентований в Німеччині В.Сіменсом 1833 р.), у якому енергія обертання, відповідно до закону Фарадея, перетворювалась на змінний струм, але оскільки в ті часи його ще не вміли практично використовувати, то за допомогою комутатора отримували постійний струм (пульсуючий, але однієї полярності). Найбільш відомі динамо-машини на паровозах, вони приводилися в рух паровими машинами. В подальшому динамо-машини були витіснені генераторами змінного струму, так як змінний струм піддається трансформуванню й передачі на далекі відстані. Нині термін "динамо" в техніці використовується хіба що для позначення невеличкого велосипедного генератора, що живить велосипедну фару, та ще й у тренажерах. Ось тепер вже всім зрозуміло - московський завод "Динамо" мав таку назву, бо першими його виробами були саме "динамо-машини" й виробляв він їх понад півстоліття.

А тепер трохи майже сенсаційного матеріалу, який подається взагалі вперше.

Досі було добре відомо, що друга офіційна емблема Всесоюзного ПСТ "Динамо" у вигляді прописної літери "Д" синього кольору у ромбі та членський квиток цього товариства з'явилися лише після створення 1926 року **Центральної Ради ПСТ "Динамо"** й оголошення 30 березня складу цієї Ради. Та це не зовсім так. Дійсно, вже після цієї події нова емблема з'явилася на футболках динамівців, але першу емблему ніхто не відміняв і вона ще майже до початку другої

світової війни використовувалась на багатьох офіційних документах та в друкованих виданнях. До того ж і значки з вже новою емблемою з'явилися лише 1939 року. Підтверджується це хоча б наявністю першої емблеми навіть на спільному для усіх місцевих організацій товариства членському квитку динамівця (див. ілюстрацію).

Членський квиток динамівця з 1926 р.

До речі, зверніть увагу на те, що на членському квитку фігурують зовсім не біло-блакитні кольори, а червоно-зелені, що свідчить про відсутність у час друкування квитків однозначності щодо кольорів товариства. Однак поява футбольної команди московського "Динамо" саме 1926 року вперше в біло-блакитній формі та з нашивкою нової емблеми на грудях вказує на те, що в товаристві нарешті остаточно визначилися щодо переходу саме на біло-блакитні кольори, які символізували "чисті руки й світлі голови колишніх чекістів", на протигагу червоному армійському кольору крові. А нова, значно спрощена емблема у вигляді прописної літери "Д" тоді була лише, як зараз кажуть, "малим гербом" товариства.

Одразу виникає питання: хто ж ініціював чи запропонував нову емблему, тобто хто був її автором? Відповідь можна знайти на офіційному сайті московського "Динамо", де точно вказано, що автором вишуканого подання прописної літери "Д" є ніхто інший, як нападник команди тих часів Олександр Прокопович Борисов, який до того ж був ще й головним редактором першої динамівської газети "Футболист". Наведемо цитату з нарису сайту під інтригуючою назвою "Динамовский Рублёв":

"Именно ему мы должны быть благодарны за наш великий символ – динамовскую эмблему. Еще в 1923 году основой эмблемы был определен вертикальный ромбик, но дизайн эмблемы никак не складывался. Поначалу внутри ромба были нагромождены атрибуты всевозможных культивировавшихся в "Динамо" видов спорта, что делало знак эклектичным, незапоминающимся и слабо воспроизводимым. И только в 1925 году наделенный талантом художника Александр Борисов предложил вариант эмблемы,

принятый "на ура" и уже почти 85 лет являющийся предметом нашей гордости. Автор выбросил все содержимое ромбика и вписал в него святую букву Д.

Не поленитесь – взгляните в нашу эмблему. Обратите внимание на дизайн буквы, предложенный Александром Борисовым. Она элегантна, она молодцевата и подтянута, она горда, но не напыщенна, она изящно приукрашена, но строга в своем изяществе. Она совершенна, особенно в выбранной цветовой гамме. Этот знак носили на груди все последующие поколения динамовцев, этот знак напоминает нам о славе общества и футбольной команды, этот знак вселяет в нас уверенность в наших будущих победах".

А ось ще, з інтерв'ю з вдовою "новоспеченого іконописця Рубльова": "Заслуга Александра Прокофьевича в том, что он первый сделал эту эмблему и уже более 80 лет она, **очень легкая, оригинальная, существует, не теряет своей привлекательности...** К тому же она (літера "Д") загнана в ромбик, отчего **очень хорошо смотрится и не стареет**. Значки других обществ утяжелены, громоздки. А оказывается, ничего не надо. Вот тот случай, когда **в простоте – гениальность...**

Ювілейний знак полку

За созданную эмблему благодарили Александра Прокофьевича очень многие спортсмены-динамовцы. В его доме и по сей день хранится динамовский вымпел с буквой "Д", на котором рукой футболиста СССР №1 Льва Яшина написано: "Александр Прокофьевичу Борисову, автору динамовской эмблемы, которая голубела на вратарской рубашке, когда я защищал ворота сборной мира в Англии. Лев Яшин".

Що ще можна сказати? Та просто вже краще й не скажеш. Зробили з рядового, так і хочеться сказати – "бідного, ні в чому не винуватого" футболіста чергову ікону та й ще одну з нескінченних легенд, тобто брехні.

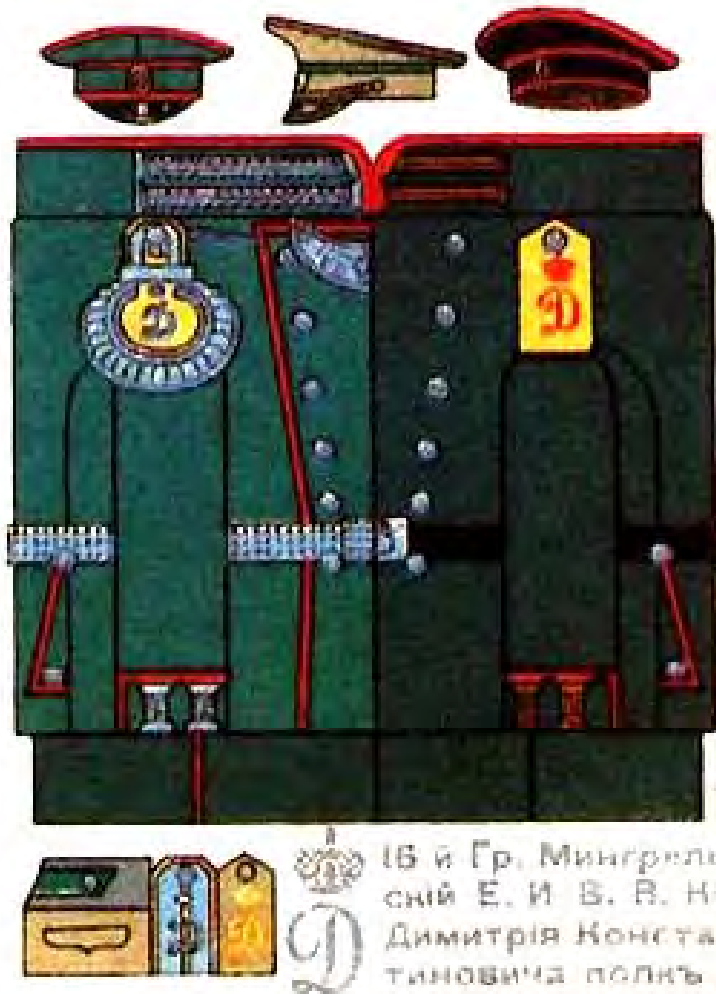
Пробачте, але це саме так, бо якось, переглядаючи в Інтернеті усілякі раритетні знаки ще за часів "царя-батюшки", автор цих рядків наштовхнувся на ювілейний шикарний знак до 50-річчя існування Мінгрелського 16-го гренадерського Його Імператорського Височества Великого Князя Дмитрія Костянтиновича полку, виготовлений, Монетним двором Російської імперії. Звісно, одразу кинулась в очі схожість обрису літери "Д" на знаку до такої відомої усім динамівської літери. А коли пошук заглибився до розгляду усієї загальної інформації щодо цього полку, то сумніви одразу відійшли на другий план. Поглянувши на самі металеві накладки, які застосовувалися на погонах рядового складу та еполетах офіцерів полку та взагалі на зображення форменого одягу, без жодних сумнівів можна зробити лише один висновок – динамівська емблема була, якщо не казати, вкрадена, то однозначно "запозичена" саме з емблеми цього полку, що символізувала першу літеру імені князя Дмитра Костянтиновича Романова. Ось така дійсність і нікуди від цього не подінешся. Звісно, кожний бажає знайти в історії своїх улюбленців щось дуже цікаве, незвичне й витончене. І це зрозуміло, бо це приємно чути й співчувати себе причетним до чогось великого й особливого. Але будувати історію на брехні та й ще в наші часи, це вже якось гидко й принизливо. Та що поробиш, адже це не перша і, безумовно, не остання з розвінчаних "совкових" легенд. Складається навіть таке враження, що без брехні в радянські часи й не мислилося існування. Та й зараз це підтверджується з боку північного нашого сусіда – "старшого" брата та й ще до того ж "великороса".

Звинувачувати в плагіаті чи крадіжці напевно ж ні в чому не винного футболіста було б, звісно, несправедливо. В ті часи усі так робили, до того ж він і не замислювався що хтось колись

Накладка на погоны та еполети особового складу полку

Форма особового складу
Мінгрельського 16-го гренадерського полку

вказати, що **лише 1932 року** почесний динамівець, заслужений рибак і мисливець, а за сумісництвом головний пролетарський письменник Максим Горький все-таки "нарешті" сформулював те, що, на його думку, означає "Динамо". Саме йому належить, як це зараз кажуть, авторство динамівського слогана. Одного часу в інтерв'ю газеті "Динамовец начеку" Горький заявив (дослівно з цитати): *"Мне хочется напомнить динамовцам, что греческое слово "дина" значит – сила, "динамика" – движение, а динамит – взрывчатое вещество. "Динамо" – это сила в движении, призванная взорвать и разрушить в прах и пыль все старое, гнилое, грязное, все, что затрудняет рост нового, разумного, чистого и светлого, – рост всепролетарской, социалистической культуры"*. Ось так і не інакше. Саме тоді, 1936 року усі в "совку" одразу зрозуміли, що таке "Динамо". Але, що не кажіть, вислів красивий, достойний пера великого письменника й, звісно, заслуговує на існування.

От тільки, як виявляється, сила в русі – це фізика, а в історії та нашому повсякденні, за епіграфом до газети "Бульвар" відомого нам Дмитра Гордона – одного з найщиріших вболівальників київського "Динамо", насамперед все ж таки – **сила у правді!**

зробить його "винахідником" й припише те, про що він ніколи навіть і не мислив. Можливо його хтось нашттовхнув на це, показавши як зразок чудове зображення літери "Д" ще за часів "проклятого імперіалізму" на погонах "ворогів". Є припущення, що щира порада щодо спрощення емблеми створеного товариства йшла зверху від колишніх командуючих Мінгрельським полком, наприклад, видатного радянського воєначальника Б.М.Шапошнікова – маршала Радянського Союзу, який був особистим приятелем не тільки Й.Сталіна, але товаришував і з Ф.Дзержинським, і з В.Менжинським. Або від ще одного командуючого цим полком царської армії – К.Л.Гільчевського, відомого за його книжкою 1928 року видання під назвою "Боевые действия второочередных дивизий в мировую войну". Або взагалі від будь кого, хто цікавився геральдиком чи фалеристикою.

І, нарешті, у продовження до викладеного вище потрібно ще

Анатолій
КОЛОМІЄЦЬ

**НАРИСИ ДО ЖУРНАЛУ
"ДИНАМО" КИЇВ"
(2009 - 2019 рр.)**

Частина 7

2021

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Володимир Єрохін – "залізний солдат" із "закарпатського десанту" №2(79)-квітень-травень 2015 р. (с.60-61) до редагування М.Несенюка

"Залізний солдат" нашого "Динамо"

(до 85-річчя з дня народження
захисника Володимира Єрохіна)

1952 рік був для київського "Динамо" першим з післявоєнних, коли команда досягла призового місця - стала віце-чемпіоном СРСР. Це було здійснено, по-перше, завдяки високому професіоналізму й новаторству її старшого тренера Олега Олександровича Ошенкова, а також в значній мірі потужній грі молодих і перспективних гравців, в тому числі й значної їх кількості з Закарпаття. Коман, Михаліна, Попович, Юст, Сенгетовський – це ще не повний перелік цих запозичених звідти чудових майстрів футболу. Вже наступного року, коли захисні редути команди покинув Микола Голяков, лише один молодий Тіберій Попович не в силах був допомогти таким асам захисту, як В.Голубев та А.Лерман. Тому й виникла потреба пошуку гарного, молодого й перш за все надійного захисника. Закарпатці, які не втрачали зв'язок з рідним краєм і були в курсі усіх справ, які там коїлися, порекомендували О.О.Ошенкову запросити саме такого захисника з мукачівського "Динамо" – Володимира Єрохіна. До того ж він саме закінчував строкову військову службу в прикордонних військах Закарпатського округу й проблем з його переводом до київського "Динамо" не виникло.

Народився Володимир у Москві 10 квітня 1930 року, а у футбол почав грати вже 1942 року у дитячій команді московського "Електрика", в якій вже в перші післявоєнні роки (1946-47) був у основному складі. Та вже наступного року він пішов служити в армію й потрапив до прикордонних військ та й ще в Закарпатті. Звісно тут таке футбольне дарування одразу примітили й запропонували "за сумісництвом" пограти за мукачівську "Іскру", на базі якої й було створене місцеве "Динамо". Отак він і залишився тут грати й проявив усі свої здібності футболіста.

Коли 1953 року Єрохін з'явився у київському "Динамо", то хтось з гравців одразу прозвав його "солдатом" за його високий зріст, струнку статуру й військову виправку, до того ж прикордонників взагалі усі поважали. Та цього року до основного складу його так і не залучили, але він став бронзовим призером чемпіонату СРСР серед дублюючих складів команд майстрів – це було його перше спортивне досягнення.

Та й наступного 1954 року, коли київське "Динамо" вперше заволодило Кубком СРСР, його до "основи" залучили лише один раз (у Ленінграді в матчі з "Трудовими резервами" – 2:2). Навіть вже відсутність у команді А.Лермана не дозволила випередити йому більш досвідчених П.Тищенко та А.Ларіонова, які чередували себе на місці або захисника, або півзахисника. І тільки 1955 року Єрохіну нарешті вдалося в повній мірі зайняти місце в захисті команди, поділивши порівну по 13 матчів за сезон з самим В.Голубевим.

Наступного 1956 року Володимир вже займав "посаду" постійного захисника на правому фланзі (17 матчів з 22), грав він вже й у міжнародних товариських матчах. Але найбільшим його досягненням цього року було залучення до збірної команди України на Спартакіаді народів СРСР 1956 року, де він зіграв у більшості матчів й за третє місце в цих змаганнях отримав спеціальний іменний диплом.

"Динамо" Київ у матчі з "Динамо" Москва 1956 року (зліва направо): Т.Попович, М.Коман, В.Соболев, Г.Грамматикопуло, С.Коршунов, В.Канєвський, Ю.Войнов, Е.Юст, В.Єрохін, Є.Лемешко і В.Фомін

1957 року В.Єрохін був запрошений до складу збірної СРСР. Цього року з метою визнання найкращих, гідних грати у лавах збірної в відбіркових матчах Чемпіонату світу 1958 року у Стокгольмі (Швеція), з київського "Динамо" було запрошено аж 7 гравців. Звісно Єрохіна включили спочатку до складу другої збірної СРСР і він виїхав з нею до Бухаресту на товариський матч з другою збірною Румунії.

А ось у чемпіонаті СРСР цього сезону (шосте місце) Володимир провів 20 матчів з 22-х. Та все ж мабуть найяскравішою подією цього року була його участь і чудова гра у матчі не з якоюсь там ісландською командою, а з минулорічним чемпіоном Франції – "Олімпіком" з Ніци 1 вересня у Києві. Взагалі для футбольної спільноти столиці України цей матч був справжньою знаменною подією, бо грати київським динамівцям з командами такого рангу не часто доводилося. До того ж вони отримали перемогу (1:0) і що найособливіше – їх гра була відзначена на шпальтах футбольного періодичного видання світового рівня – у "Франц-футболі".

Треба ще декілька слів навести про Володимира й не тільки, як футболіста, але й як чуйну людину, у якої не було в житті ворогів, бо усі його "обоювали". Як приклад, наведемо слова Олега Макарова з його відомої усім книжки "Воротар": *"Словом, вечер пройшов замечательно. И столь же приятной была обратная дорога, потому что вокальный дуэт Лемешко - Ерохин почти до самого Киева исполнял все популярные песни советских композиторов, включая и те, которые рассчитаны на женские голоса. И кто бы мог подумать, что в груди нашего „железного солдата“ Ерохина бьётся такое нежное, мягкое сердце!"*.

Вже наступного 1958 року в лютому Єрохін разом з Войновим виїхали у складі збірної СРСР на тренувальні матчі до Китаю. Нажаль, з п'яти проведених там матчів він зміг прийняти участь лише в одному (21 лютого в Гуанчжоу зі збірною Пекіна - 1:1, але це все ж таки мало велике значення в кар'єрі цього футболіста. До того ж, це дало привід для включення його до заявочного списку з 22-х гравців збірної СРСР на Чемпіонат світу в Стокгольмі. Він був присутнім на матчах цього чемпіонату, але на жаль в жодному з них участі не приймав.

А ось у складі збірної України В.Єрохіну більш поталанило. Він у складі цієї збірної, до якої були залучені в основному гравці київського "Динамо", перебував у довготривалому турне з 17 листопада до 1 січня вже 1959 року по країнам Об'єднаної Арабської Республіки (тоді об'єдналися Єгипет з Сирією), Судану та Ефіопії. Тут було проведено 12 матчів (7 перемог, 4 нічиї та 1 поразка, а по м'ячам 32:18).

У чемпіонаті СРСР 1958 року (вже при старшому тренері В.К.Шиловському) він відіграв 20 матчів з 22-х, а у чемпіонаті 1959 року (вже при старшому тренері В.Д.Соловйові) – 21 матч з 22-х і навіть забив єдиний в своїй кар'єрі за київське "Динамо" гол – у матчі 17 жовтня у Києві з "Крилами Рад" Куйбишев (2:1). Це був не просто гол, а гол-красень. Ось як

про це розповів читачам газети "Советский спорт" відомий журналіст Аркадій Галинський у нарисі "Гол с сорока метров": "...Планомерный натиск волжан в конце концов увенчался голом, который был довольно хладнокровно забит Казаковым... Последовал естественный ответный штурм ворот волжан. Времени до конца игры оставалось не так уж много, и, как всегда, ободряемые своей публикой, динамовцы едва ли не всем своим составом ринулись на штрафную площадку "Крыльев Советов". Угловой удар. Ещё один угловой удар. Кто-то из волжан в падении выносит головой мяч со штрафной площадки, и мяч, оказавшись в **сорока метрах от ворот**, пришёлся точно "по ноге" киевскому защитнику Ерохину, а затем **после его пушечного удара** дал киевлянам ничейное положение.

В.Єрохін (третій зліва) у складі збірної України під пекучим сонцем Єгипту. 1958 р.

Етот-то момент и оказался переломным... Второй гол, который решил исход состязания, был забит Лобановским...".

Саме цього року В.Єрохін отримав звання "Майстра спорту СРСР", а в українській газеті "Радянський спорт" за 20 жовтня був надрукований просто чудовий дружній шарж з приємним віршем на честь цього футболіста.

1960 рік був одним з найкращих для Володимира. По-перше, він став срібним призером чемпіонату СРСР (24 матчі з 30-ти) й отримав срібну медаль віце-чемпіона СРСР, а по-друге, він офіційно Республіканською радою тренерів Української РСР був включений до складу символічної першої збірної команди України.

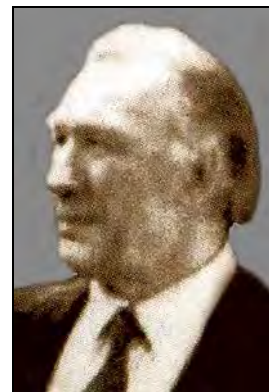
На жаль, наступного "золотого" для київського "Динамо" сезону 1961 року Єрохін провів лише 2 матчі з 30, посунувшись з свого вже гадалося б й постійного для нього місця правого захисника для більш молодих дарувань, й претендувати на "золоту" медаль не міг. Володимир Єрохін взагалі за команду майстрів "Динамо" Київ провів у вищому ешелоні радянського футболу **118 матчів** і забив 1 гол.

Але й грати у футбол після цього не перестав. Обрав собі тернопільський "Авангард", був там незмінним капітаном команди й ще 3 сезони відстояв у захисті аж до 1965 року включно, провівши за цю

команду ще 129 матчів і ще 1 гол. До речі, 1963 року входив до списку "33-х найкращих" в УРСР під №2.

Потім Володимир Микитович повернувся до Києва й очолював клубні команди Дарницького вагоно-ремонтного заводу (ДВРЗ), де на посаді старшого тренера перебував рівно 25 років. І от тільки після цього вже за часів незалежності України зайняв місце адміністратора команди ветеранів київського "Динамо". Та передчасна смерть перервала його футбольну кар'єру на цій ниві футбольного життя – він помер 6 жовтня 1996 року в Києві..

Вічна пам'ять цій чудовій людині, яка усе своє життя віддала футболу й назавжди залишиться в наших серцях!

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Медалі для вболівальників" №3(80)-червень-липень 2015 р. (с.60-61) до редагування М.Несенюка

Перші металеві сувеніри

Нещодавно ми вже приділяли увагу як першим динамівським друкованим виданням, так і фотосувенірній продукції для вболівальників команди київського "Динамо". А зараз майже вже традиційно хочеться продовжити розповідь про перші сувеніри, виготовлені для шанувальників футболу. На цей раз мова піде про металеві сувеніри, тобто в першу чергу про значки та пам'ятні медалі, які мають відношення до славних історичних досягнень цієї команди. Одразу треба акцентувати увагу, що це не офіційні відзнаки та не нагороди, а саме речі, які в свій час були досить доступними для придбання й збереження багатьма вболівальниками, але багато з них ще й досі є прикрасою зібрань багатьох колекціонерів-фалеристів.

. Як відомо, ще на початку минулого століття з розвитком монетної промисловості в багатьох країнах почали застосовуватися для нагородження й відзначення кращих громадян вже не примітивні металеві вироби, а справжні предмети мистецтва. Великою гордістю вважалося носити на грудях такі витончені нагороди держави. З часом після створення великої кількості громадських товариств, у тому числі й спортивних, члени цих товариств пишалися носінням на одязі знаків-емблем цих товариств, а самі спортсмени нагороджувалися усілякими металевими жетонами за перемоги у змаганнях. Однак усі ці предмети медальєрного мистецтва виготовлялись лише на державних підприємствах (в Російській імперії – на монетних дворах у Москві та Петербурзі) за дозволом влади та особливим наглядом цензорів. Ці правила були запозичені й радянською владою й діяли в СРСР аж до початку 60-х років. Саме до цього часу всі ці вироби виготовлялись на важкому металі (латунь та срібло) й з покриттям гарячою емаллю.

Але коли обсяг такої продукції значно збільшився через зростання кількості спортивних товариств і клубів, то витрати на її виготовлення досить суттєво зросли. Тому державні установи вирішили перейти на легкі метали та сплави (з алюмінію) з використанням звичайних емалей та фарб, а виробляти значки та медалі було дозволено за

Перші сувенірні значки товариства "Динамо"

заявками відомств та установ на багатьох підприємствах майже в усіх республіках Радянського Союзу. До того ж вирішили ще й заробляти гроші, виготовляючи сувенірні значки на продаж пересічним громадянам країни. Ті, хто жив у ті часи, добре пам'ятають як у газетних кіосках "Союздруку" з'явилися у продажу маленькі, спочатку невиразні, значки з видами міст та з нагоди офіційних свят. Ці значки користувалися неабияким попитом і, насамперед, через те, що були досить дешевими. Одразу з'явилася безліч колекціонерів, які навіть

об'єднувалися в товариства. Серед цих значків були й значки з простенькими емблемами радянських спортивних товариств, а в Києві, звісно особливою повагою й попитом користувалися маленькі шматочки металу з прописною літерою "Д" чи написом "Динамо". Усі вболівальники кращої української команди з надзвичайним задоволенням чіпляли на одяг ці, відверто кажучи, примітивні значки.

А от перший сувенірний значок з написом саме **"Динамо" Київ** з'явився у продажу лише наприкінці 1966 року. Його оперативно виготовили на одному з київських підприємств з нагоди першого "золотого дублю" команди - завоювання медалей чемпіонів та Кубка СРСР. Виробники навіть уяви не мали, до якого фурору призведе виготовлення цього значка. Його по кіоскам "розмели" миттєво. Тому цей значок ще неодноразово виготовляли у величезних накладках. Спочатку він був виготовлений у срібно-сірих кольорах, потім, коли вже попит на нього трохи вщух, виготовили з більш привабливим зеленим відтінком, а потім ще й розмалювали в декілька кольорів. Заробило це підприємство за мірками тих часів величезні гроші й премії його працівники отримали солідні.

Значки 1967 р..

Перша пам'ятна медаль 1967 р..

двостороння, та якість її була все ж таки погана. Звісно треба було відпрацювати таке виробництво й набувати досвіду.

Як відомо, вже 1968 року кияни втретє підряд завоювали золоті медалі чемпіонів СРСР, зробивши вперше в своїй історії так званий "хет-трик". До цієї події були вже виготовлені чотири значки – по два у Києві та Дніпропетровську. Також у Києві зробили вже більш якісну другу пам'ятну медаль на честь цього значного успіху. А далі з роком в рік, з новими досягненнями кількість

Наступного сезону на честь ще однієї перемоги у чемпіонаті СРСР у Києві знову випустили новий значок з зображенням золотої медалі в декількох кольорах і одразу величезним накладом. До того ж вперше значок на честь цього досягнення був виготовлений в іншому місті в Україні – у Дніпропетровську, хоча й в значно меншій кількості. Цього ж року вперше для шанувальників футболу була виготовлена пам'ятна медаль на честь київського "Динамо". Вона була

Пам'ятна медаль 1968 р..

Італійська підвіска 1977 р..

значків зростала й зростала. Були роки, коли їх кількість перевищувала вже й 10 видів, та виготовляли їх не лише в Україні, але й в Росії (м.Калуга). Колекції вболівальників ставали більш суттєвими й різноманітними.

За кордоном металеві сувеніри на честь київського "Динамо" довгий час зовсім не з'являлися, але вже 1977 року в рамках святкування міст-побратимів Києва та італійської Флоренції київське "Динамо" гостювало в Італії й там на честь матчу "Динамо" та місцевої "Фіорентини" для членів радянської делегації, яка прибула

на свято, була виготовлена металева підвіска з емблемою цього клубу, на зворотній стороні якої був викарбований напис: "A.S.FIORENTINA alla DINAMO KIEV 1977". Зараз цей сувенір є перлиною будь-якої колекції. А вже 1980 року, коли кияни почали приймати участь у багатьох міжнародних турнірах, емблема команди з'явилася й на витонченій іспанській пам'ятній медалі на честь турніру "Кубок Сантьяго Бернабеу" в Мадриді поряд з емблемами "Реалу" Мадрид, "Бенфіки" Ліссабон та "Байерна" Мюнхен.

Перша металева брелока

Іспанська пам'ятна медаль 1980 р..

Щодо інших сувенірів, то гідна уваги радянська металева брелока для ключів з емблемою київського "Динамо" з'явилася у продажу лише у другій половині 80-х років, а вже за часів незалежності в Україні приватні підприємства їх нарobili вдосталь які тільки заманеться. Також і значків з'явилося величезна кількість на будь-який смак. Але все ж найкращим футбольним динамівським сувеніром усі без винятку вважають незрівняну ні з чим за якістю виготовлення та дизайном металева медаль до 70-річчя київського "Динамо", яка з'явилася у продажу 1997 року у тоді ще не так давно відкритому магазині ФК "Динамо" Київ, який в той час розміщався недалеко від НСК "Олімпійській" на вулиці Червоноармійській (нині Великий Васильківській). Ця медаль, яка навіть була покладена в спеціальний гарний футляр, є прикрасою будь-якої колекції..

Найкраща пам'ятна медаль

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Один із перших одинадцяти" №4(81) -серпень-вересень 2015 р. (с.54-55) до редактування М.Несенюка

Наш кучерявий Мартинич

(до 50-річчя з дня смерті
півзахисника Володимира Гребера)

1936 рік був для київського "Динамо" першим з довоєнних, коли команда, яка прийняла участь у першому чемпіонаті СРСР серед команд майстрів радянського футболу (тобто найкращих команд країни, які тоді іменувалися показовими командами), одразу ж досягла призового місця - стала віце-чемпіоном СРСР.

Це було здійснено, по-перше, завдяки високому професіоналізму й новаторству її першого тренера Михайла Давидовича Товаровського, посада якого з'явилася в команді лише на рік раніше), а по-друге, потужній грі молодих і перспективних місцевих гравців, в значній мірі посилених кращими гравцями з інших міст України. Якщо до цього поповнення лав команди йшло з Одеси, Миколаєва та навіть Москви, то зараз погляд тренера зупинився здебільшого на Харкові та Дніпропетровську. Саме в Дніпропетровську в ці часи з'явилася талановита амбіційна молодь, яка згуртувалась навколо місцевого "Динамо", яка вже 1932 року у складі збірної цього міста досягла третього місця в чемпіонаті України, а вже 1935 року стала чемпіонами республіки. Звісно цю перемогу кували здібні й талановиті гравці, одним з яких і був правий півзахисник Володимир Мартинович Гребер. І саме його одним з перших запросив до київського "Динамо" М.Д.Товаровський.

В.Гребер серед гравців збірної України у Парижі 1935 року (у центрі)

Народився Володимир 26 жовтня (8 листопада) 1911 року у Катеринославі (таку назву мав тоді Дніпропетровськ), а у футбол почав грати вже 1928 року в юнацькій команді місцевого металургійного заводу. Вже у 1930-31 роках він захищав честь дніпропетровської команди "Радторгслужбовців", з якої його запросили до створеної в місті команди "Динамо". Ось ту він й виріс в гравця, який відрізнявся надійною й стабільною грою й провів у складі цієї команди понад 4 роки.

Півзахисника з такими здібностями запитали ще 1934 року. Він був включений до складу збірної України, у складі якої грав у її переможному матчі зі збірою клубів

Туреччини, а також наступного року був учасником турне цієї легендарної команди по Франції та Бельгії, яке залишило незабутнє враження сенсаційною перемогою над професіоналами з паризького "Ред Стару". Також він цього року був запрошений й до складу збірної СРСР й приймав участь у контрольному матчі її першого та другого складу 26 вересня 1935 року.

В.Гребер (п'ятий зліва) у складі "Динамо" Київ 1939 року

Після того, як у складі дніпропетровського "Динамо" Володимир Гребер 1935 року став чемпіоном України, з травня 1936 року він вже грав у "Динамо" Київ. У весняному чемпіонаті СРСР серед показових команд він за київський клуб провів 6 матчів і відзначився 2 голами, повноцінно отримавши звання віце-чемпіона СРСР. Дебютував він 24 травня у матчі проти московських одноклубників, а вже в своєму третьому поєдинку відзначився й дебютним голом у ворота московського "Спартака", реалізувавши на останній хвилині матчу пенальті. У третьому чемпіонаті 1937 року він провів 16 матчів й забив 3 голи, що сприяло завоюванню командою бронзових нагород чемпіонату СРСР. Також він був й у складі київського "Динамо" – володаря Кубка України 1937 і 1938 років. Грав він в усіх довоєнних чемпіонатах СРСР, а в незавершеному через війну чемпіонаті 1941 року провів 6 з 9 матчів, забивши одного гола.

Під час війни Гребер, як усі діючі й перспективні гравці київського "Динамо" був евакуйований з Києва, але так вже сталося, що грати до команд тилу його не запросили й інструкторських посад за Уралом і в Середній Азії не запропонували. Він одразу опинився на фронті й пройшов усю війну у лавах Червоної Армії простим рядовим солдатом, ставши кавалером орденів Вітчизняної війни II степеню та Червоної Зірки.

А 1945 року він повернувся саме до Києва й дав згоду підтримати міць відроджуваного вже такого рідного йому київського "Динамо". Та одразу при тренері Л.М.Корчебокові він до основного складу залучений не був, а можливість підтримувати спортивну форму знайшов у клубній команді – так званій 6-ої райради. Але вже 1946 року з появою в команді старшого тренера А.Л.Ідзковського Володимир Гребер одразу опиняється в основі команди, хоча й провів усього один матч (як виявилось, останній його матч за основу "Динамо" – 18 травня 1946 року з "Крилами Рад" з Куйбишева. Однак він грав і в дублюючому складі команди (16 матчів) і приймав участь в розіграшах Кубка СРСР та Кубка України, ставши втретє одним з володарів цього почесного призу республіки. Вже 1947 року його футбольна кар'єра була

В.Гребер після війни

(перший матч – 27 травня.1951 року "Динамо" Київ – "Зеніт" Ленінград).

Володимир Мартинович Гребер також був ще й неоганим тренером, вмів працювати з дітьми, стояв у витоків створення в Києві 1947 року першої футбольної школи №1. З 1950 року він тренував команди київського "Будівельника" і, як приклад, одним з його учнів можна назвати відомого київського футболіста Володимира Ануфрієнка). Вперше за межами столиці України він 1955 року тренував команду "Металурга" Дніпропетровськ (в своєму рідному місті допомагав старшому тренеру Всеволоду Радікорському), а в останні роки свого життя був головним тренером житомирського "Полісся" в 1960-61 роках, кіровоградської "Зірки" в 1961 році, "Трубника" Нікопіль 1962 року та "Колгоспника" Черкаси в 1964-65 роках. Та й з м'ячем на футбольному полі він не розлучався, а 1958 року грав навіть у складі ветеранів міста Києва проти ветеранів Москви.

На жаль помер Володимир Мартинович вже в 53-х річному віці – 1 вересня 1965 року, але пам'ять про цього чудового футболіста, арбітра й тренера назавжди залишиться в серцях усіх прихильників київського "Динамо".

завершена. При новому тренері М.П.Бутусові він зіграв лише кілька матчів в дублюючому складі команди.

Таким чином, за основу київського "Динамо" у сезонах 1936-41 і 1946 років в чемпіонатах СРСР Володимир Гребер провів 89 матчів, забивши 12 голів, та у розіграшах Кубка СРСР ще 4 матчі, тобто загалом **93 матчі, 12 голів**.

У офіційному довоєнному списку "55-ти кращих" 1938 року він був під №3, мав звання майстра спорту СРСР. Усіма фахівцями футболу він визнаний одним з кращих півзахисників СРСР другої половини 30-х років, який володів високою технікою, впевнено організовував гру партнерів, вмів дати точний і своєчасний пас. До того ж він чітко справлявся з пробиттям 11-метрових штрафних ударів й був штатним пенальтистом. І хоча й не зривав море овацій глядачів, але за п'ятибальною системою оцінювання його гри, усі без винятку нижче четвірки йому не ставлять.

Після завершення футбольної кар'єри Володимир Мартинович серйозно займався суддівством футбольних матчів - мав звання судді республіканської категорії. В вищому ешелоні чемпіонатів СРСР був арбітром на лінії у сезонах 1951, 1953-54 років у 4-х матчах

В.Гребер – суддя та тренер

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Вперше в єврокубках" №5(82) -жовтень-листопад 2015 р. (с.58-61)
до редагування М.Несенюка

Вперше в єврокубках

(до 50-річчя участі "Динамо" Київ
в європейських клубних турнірах)

Восени цього року виповнюється півстоліття з часу перших матчів київського "Динамо" у турнірах європейських кубків. Саме 1965 року динамівці столиці України першими з команд Радянського Союзу стали на шлях видобування нагород у єврокубках. Право приймати участь у другому по значності континентальному турнірі – розіграші Кубка володарів кубків сезону 1965/1966 років київські динамівці заслужили завдяки перемозі в фіналі Кубка СРСР 1964 року.

Кубок володарів кубків

А до цього часу з 1929 по 1965 рік на рахунку київського "Динамо" було вже 87 міжнародних товариських матчів. Та якщо розглянути їх, то лише 25 з них були з командами, які щось з себе представляли на міжнародній арені або не були командами з країн соціалістичного табору (крім Югославії). Якщо не брати до уваги поразку київського "Динамо" в його першому міжнародному матчі ще 1929 року вдома від робітничої збірної Нижньої Австрії (3:4), бо тоді динамівці тільки ставали на ноги, а також не звертати увагу на 3 перемоги в Києві в 4-х матчах над бразильськими клубами, бо ті в таких матчах ніколи не грали в повну силу, то ще в 21-му матчі слід визначити 6 перемог, 6 нічиїх та аж 9 поразок. Навіть вдома в Києві динамівці з цих 12 "великих" матчів виграли 4, а програли 5.

У довоєнний період кияни перемогли збірну Туреччини (аж 9:1), але програли баскам з Іспанії (1:3). А за 13 післявоєнних років з 1953 по 1965 рік вдома заслуговує на увагу хіба що перемога над генуезькою "Сампдорією" з Італії 1962 року (4:1) та нічий з шотландським "Глазго Рейнджерс" того ж року (1:1), уругвайським "Насьоналем" з Монтевідео 1958 року (0:0) та югославським "Партизаном" з Белграда 1955 року (0:0). Але ж, звичайно, були й поразки від хорватського "Динамо" Загреб 1958 року (1:3) та англійського "Тотенхем Хотспур" з Лондону 1959 року (1:2).

Щодо матчів за кордоном, то тут треба виділити перемогу 1960 року над німецькою "Баварією" в Мюнхені (3:0) та наступного року над італійською "Фіорентиною" у Флоренції (2:1). Але й поразки від німецького "Айнтрахта" з Франкфурту 1960 року (1:3), італійського "Інтернаціонале" з Мілана 1961 року (аж 0:4) та цього ж року від англійських "Астон Вілла" у Бірмінгемі (1:2) та "Евертона" у Ліверпулі (0:2) свідчать, що не все так добре було в радянському футболі, як про це в ті часи змальовували в усіх засобах масової інформації. Та, не дивлячись на таке окомілювання, справжні шанувальники футболу прекрасно розуміли, що ніякої переваги радянського футболу в світі ніколи не існувало, а грали в цю гру в СРСР на рівні навіть нижче середнього серед усіх країн. Та й зараз у нас теж нічого не змінилося. Хоча й окремі досить значні успіхи в історії нашого футболу були в усі часи, але це все лише епізодичні явища.

Величезна кількість матчів з командами країн соціалізму, які вважали, що їм краще програти, ніж мати потім якісь неприємності, а також країн Азії та Африки, де у футбол грати в ті часи ще не вміли (грали навіть босоніж), призвела до того, що усі такі товариські матчі перестали радянського вболівальника хвилювати.. Також, безумовно, вони перестали тривожити й самих спортсменів, які розглядали їх вже не інакше як просто своєрідні тренування й не більше того. Перемоги в таких "змаганнях" не тішили, а поразки не засмучували. Усі шанувальники футболу вже добре розуміли, що їм потрібні календарні, турнірні, кубкові зустрічі з іноземними клубами й лише тоді інтерес до міжнародних матчів відродиться, й знову будуть вщент заповнюватися стадіони. Футбольний глядач в середині 60-х років минулого століття став вибагливим, у нього з'явилися й смак, й досвід, його вже тоді ошукати було все важче й важче. Він вимагав лише найкраще, лише те, що найбільше хвилює.

Ось і 1964 року київські динамівці встигли засмутити своїх прихильників поразками вдома від уругвайського "Насоналя" (0:2) та італійського "Лацио" з Рима (1:2). А свій останній товариський міжнародний матч перед офіційними матчами в єврокубках кияни провели в Києві саме 19 червня 1965 року. Їх суперником була команда з французького клубу "Стад Франсе" з Парижу (на той час вона грала в другому ешелоні національного чемпіонату Франції). Кияни в цьому матчі впевнено перемогли з рахунком 3:1, але на цей матч прийшло теж зовсім мало глядачів, бо інтерес до поєдинків такого рангу майже вщух.

Тепер треба зосередитись на стані справ у футболі Радянського Союзу в ті часи. Після того, як київське "Динамо" 1961 року нарешті перервало гегемонію московських команд у чемпіонаті СРСР, це дуже не сподобалось в Москві керівництву футболом, яке вже відчувало пересторогу знецінення столичного футболу й перевід стрілок на команди півдня, де завжди було більше здібних футболістів хоча б через погодні умови, які сприяли більшим можливостям місцевих гравців проводити тренування й відпрацьовувати технічні прийоми гри. Саме тому спочатку від команди відлучили талановитого тренера В.Соловйова, який насмілився "переграти" москвичів (йому запропонували тренувати московський ЦСКА та одразу ще й олімпійську збірну СРСР й, звичайно, відмовитися від такої пропозиції було б дивно), а потім практично наклали "вето" на перехід до київської команди гравців з інших республік, окрім Української РСР (один з прикладів – справа з переведенням Л.Островського з московського "Торпедо"). Лише восени 1963 року киянам дозволили запросити на посаду старшого тренера **Віктора Олександровича Маслова**, якого керівництво футболом СРСР просто не переносило, не дивлячись на те, що саме він створив в Москві "велике "Торпедо" (але там же в усі часи вболівали лише за "Спартак" і "Динамо"). Не отримавши жодної подяки, він спробував навести лад у ростовському СКА (4 місце) та й тут з ним розпрощалися не "по-джентельменські". Звісно, у цього самобутнього й надзвичайно талановитого тренера було велике бажання "віддячити" столичним функціонерам й довести їм, кого вони насправді втратили й з ким не змогли як слід домовитись. І він зробив усе можливе й неможливе, щоб перенести "столицю радянського футболу" з Москви до Києва. Першим таким кроком було завоювання 1964 року

Віктор Маслов – ст. тренер
"Динамо" Київ

Кубка СРСР.

До того ж так сталося, що саме цього року й чемпіонські медалі "покинули" столицю – першість країни виграли динамівці з Тбілісі. Це вже був "удар нижче поясу" для Федерації футболу СРСР. Треба було приймати невідкладні заходи до повернення слави московського футболу, і перше, що було зроблено (це як завжди в ті часи) – саме створення 1965 року ще одного проміжного керівного органу - Управління футболу при Спорткомітеті СРСР, якому безпосередньо підкорялася федерація країни.

"Динамо" Київ – володар Кубка СРСР 1964 р.

Від цього управління всі чекали кроків, які б одразу виправдали його існування й показали його доцільність. Але що можна такого було зробити, щоб в країні усім сподобатися? Правильно! Вирішити одним махом питання, яке давно було на слуху, а саме залучення футбольних команд СРСР до футбольних турнірів професійних команд країн Європи. Бо до цього вже майже 10 років ніяк функціонери радянського футболу не намірилися залучитися до єврокубків – Кубка європейських чемпіонів і Кубка володарів кубків. А тут саме цього року виникла можливість "вбити двох зайців" – залучитися нарешті до цих турнірів, а також, у випадку невдачі, заявляти скрізь, що це ж грали не московські команди, а "периферія". Та якось з участі динамівців з Тбілісі у Кубку чемпіонів страшноувато було починати, а от динамівців з Києва "кинути" в це "пекло боротьби

професійних команд" до Кубка кубків було не шкода – хай собі там скинуть свій адреналін від перемог, то може й не так активно будуть проявляти себе на внутрішній арені.

А тепер про все по порядку. Розпочалося все з передової статті в новорічному першому номері щотижневика "Футбол", де провідний радянський журналіст Ю.Трифонов чітко вказував, що *"...Много лет в печати дебатруется вопрос об участии нашего чемпиона в соревнованиях на Кубок европейских чемпионов, но дело никак не двигается. А жаль, ибо матчи в этом интереснейшем соревновании, привлекающем лучшие европейские клубы, могло бы резко повысить тонус нашей футбольной жизни, а также, разумеется, и мастерство футболистов. ...Вопрос об участии в соревнованиях на Кубок чемпионов и Кубок обладателей кубков назрел давно. Надо, наконец, его решить положительно к великой радости всех любителей футбола. Будем надеяться, что в 1965 году такое последует..."*.

І ось вже 19 лютого в газеті "Вечірній Київ" з'являється стаття українського журналіста К.Михайленка "Кубок кубків. Чи відбудеться дебют київського "Динамо"?", в якій було вказано, що *"...недавно Федерация футбола СРСР запропонувала володарям Кубка СРСР динамівцям Києва розглянути питання про участь у європейському турнірі. Наші земляки охоче погодились виступити в цьому змаганні і вперше представляти в ньому Радянський Союз. Звичайно, дебют київських футболістів в іграх на Кубок кубків (якщо це питання наша федерація остаточно погодить з УЄФА) буде нелегким. Адже доведеться перебудувати весь тренувальний процес, бо взимку динамівці ніколи раніше не грали..."*. В цій статті читачі детально були ознайомлені з регламентом цього турніру, його історією й особливостями. Таким чином, динамівці вже знали про можливість їх участі у євробку ще до поїздки на весняні збори до Гагри. А 23 лютого про цю пропозицію Федерації футболу СРСР було надруковано і в українській "Спортивній газеті", де вже було вказано, що перший матч в цьому турнірі киянам прийдеться зіграти у період з 1 серпня по 30 листопада.

А от читачі московського щотижневика "Футбол" про все це взнали лише 4 липня, коли вже це питання остаточно було вирішене з УЄФА. Тоді в статті "Наконец-то" в інтерв'ю з старшим тренером динамівців В.О.Масловим той заявив наступне: *"...Мы вступили в соревнования, которым не хватало только представителей нашей страны, чтобы приобрести всеевропейскую значимость и полноценность...На долю динамовцев Киева выпала большая честь. Они открывают новую страницу в истории нашего футбола. Мы вступаем в соревнование, условия которого, традиции, закулисная борьба, специфические тактические приемы, стратегические принципы и многое другое известны нам лишь теоретически, понаслышке. Нам придется осваивать все детали этого большого и нового для нас турнирного механизма. Задача нелегкая, и надо думать, не только спортивно-техническая..."*.

Тепер надамо інформацію щодо цього клубного турніру УЄФА:

Кубок володарів кубків Європи (European Cup-winners cup) – офіційний міжнародний турнір, який проводиться з 1961 року по 1999 рік під егідою УЄФА, між командами – володарями Кубків країн Європи. В друкованих виданнях частенько його іменували скорочено – "Кубок кубків" або під аббревіатурою - "КВК".

Перший розіграш відбувся в сезоні 1960/61 рр. за домовленістю поміж 10 європейськими країнами (перший володар – італійський клуб "Фіорентина" Флоренція). З наступного сезону він був визнаний УЄФА й отримав офіційний статус. Останній розіграш було проведено в сезоні 1998/99 рр. (останній володар – італійський клуб "Лацио" Рим).

Першою радянською командою, що прийняла участь у розіграші цього призу, було "Динамо" Київ – в сезоні 1965/66 рр.

Розіграш Кубку проводився за олімпійською системою в період - "осінь-весна" з вересня, на кожному етапі по 2 матчі – вдома та в гостях. Фінал – на нейтральному полі в травні наступного року.

Київське "Динамо" в своїй історії двічі ставало володарем цього Кубку – в сезонах 1974/75 та 1985/86 рр.

7 липня 1965 року в Женеві УЄФА провело жеребкування розіграшу Кубка володарів кубків сезону 1965/66 років. Усього подали заявки федерації 32 країн Європи, а у першому відбірковому колі за право прийняти участь в 1/8 фіналу розіграшу у двох матчах (на своєму й чужому полі) змагалось 30 команд. Першим суперником представника Радянського Союзу – київського "Динамо" був визначений ФК Колрейн з Північної Ірландії. Матчі відбіркового кола повинні були завершитися до 15 жовтня. Про це шанувальники футболу в Києві взнали вже цього ж дня з повідомлення в газеті "Вечірній Київ".

Тепер, звісно, необхідно надати читачу повну інформацію щодо першого суперника кийвської команди в єврокубках станом на 1965 рік: **Футбольний клуб міста Колрейн (FK Coleraine)** з Північної Ірландії (Об'єднане королівство Великобританії та Північної Ірландії) – один з провідних сучасних футбольних клубів Північної Ірландії. Колрейн – невеличке містечко, в якому лише 17 тис. мешканців.

ФК Колрейн – володар Кубка Північної Ірландії 1964/65 рр. р.

Розташоване воно в 100 км від столиці – Белфаста. Заснований клуб міста 1900 року, в чемпіонатах країни почав приймати участь з 1927 року. Чемпіон сезону 1930/31 років, в останні два сезони 1963/64 і 1964/65 років – срібний призер чемпіонату, володар Кубка Північної Ірландії 1964/65 років, а до цього двічі фіналіст розіграшу Кубка. Успіхи останніх років пов'язані були з появою в клубі на

посаді як президента, так одночасно й тренера відомого спортивного фахівця **Джека Дохерті** – в минулому гравця шотландського "Селтіка" з Глазго. Також в команду наприкінці своєї кар'єри в 34-річному віці прийшов відомий півзахисник Берті Пікок, який провів за збірну Північної Ірландії 32 матчі й в останній час ще й тренував цю збірну. За команду грав і К.Холлідей – капітан команди й найкращий бомбардир футбольної ліги Північної Ірландії (26 голів). Муніципальний стадіон міста Колрейна має можливість вмістити до 15 тис. глядачів, хоча в ті часи матчі чемпіонату країни відвідувало, як правило, десь не більше 150 глядачів (!).

Джек Дохерті - тренер ФК Колрейн

Футбол Північної Ірландії був відомий в світі лише успіхами її збірної команди (чвертьфіналіст Чемпіонату світу 1958 року), до якої залучалися лише ірландці, які здебільшого грали в провідних клубах Англії. Але за свої місцеві клубні команди вони майже не грали, бо усі були "викуплені" професійними клубами Футбольної ліги Англії. До речі, команда

ФК Колрейн, як і "Динамо" Київ, в розіграші Кубка володарів кубків в цьому сезоні теж вперше приймала участь. Матчі чемпіонату Південної Ірландії проводилися з серпня по квітень.

А що з себе представляла команда майстрів кийвського "Динамо" 1965 року? "Дід" - так звали в команді її старшого тренера В.О.Маслова, який виконав свої обіцянки вже 1964 року, одразу отримав можливість впровадити в команді свої принципи тренування й довести до гравців команди своє бачення футболу. В нього остаточно и безповоротно повірили. Щоправда, з кимось він вимушений був і розстатися. Залишив команду В.Лобановський (перейшов до одеського "Чорноморця"), за ним пішов В.Канєвський (спочатку в запорізький "Металург", а потім догравав в тому ж "Чорноморці"). Але з'явилися молоді А.Пузач (з СКА Львів) і В.Хмельницький (з донецького "Шахтаря"). В обмін на Хмельницького прийшлося віддати в "Шахтар" А.Пилипчука та С.Євсеєнка, а вже в червні й Валентина Левченка. Та саме тоді частіше став в основному складі використовуватися ще й півзахисник Володимир Мунтян. Малюнок гри в команді було докорінно змінено, поступово прививався команді той стиль, який на чемпіонаті світу 1966 року стане відомий, як "англійський зразок" з чотирма півзахисниками й повністю відкинутими догмами "персональної" опіки. В майбутньому цей стиль отримав ще більш точну назву – "тотальний футбол" й був приписаний голландцям. А в Києві він проповідувався ще 1965 року.

За команду цього року було заявлено 29 гравців: воротарі – В.Банников, В.Гургач і Є.Рудаков; захисники – Ю.Глухих, С.Круликовський, Володимир Левченко, Л.Островський, Б.Сорока, В.Соснихін, В.Турянчик, А.Шпаков і В.Щегольков; півзахисники – В.Дровецький, М.Єрогов, Валентин Левченко, В.Мірошин, В.Мунтян і Й.Сабо; нападаючі – О.Базилевич, А.Біба, А.Бишовець, В.Веригін, В.Кашей, Ф.Медвідь, В.Назаров, Т.Примак А.Пузач, В.Серебряніков і В.Хмельницький. Трохи пізніше були дозаявлені півзахисник Ю.Єськін і нападаючі В.Булгаков.

Задача перед командою була поставлена дуже серйозна – стати чемпіонами СРСР. Змагатися в основному довелося з торпедівцями Москви, які стали ще в середині сезону одноосібними лідерами, й боротьба була напружена й дуже гостра. Ціною дуже значних зусиль киянам вдалось випередити москвичів на одне очко й практично дотягнути своє лідерство до кінця сезону. В цьому році з 32 матчів кияни програли лише чотири, але остання поразка в Кутаїсі було фатальною. Саме цих двох очок і не хватило "Динамо" для перемоги в першості. Хоча інтрига чемпіонату зберігалася до останнього туру, але торпедівці усі останні матчі виграли. Таким чином, усього лише срібні медалі.

ФК Колрейн – "Динамо" Київ 2.09.1965 р. - капітани обмінюються вимпелами

перші 15 хвилин матчу. Зневага до захисту своїх воріт ірландцями продовжувалася й після пропущеного голу. Саме цим скористалися швидкі форварди киян і голи, як кажуть, "посипалися". Коли ірландці прийшли до тями, то було вже пізно. Вони зрозуміли, що матч вони програли. Але останнє, що в них залишалось – це будь за що забити хоча б "гол престижу". Та це їм вдалося вже в середині другого тайму, коли рахунок був розгромний.

Статті в радянських газетах про цей історичний матч

Та повернемося до єврокубків. Згідно жеребу перший матч динамівці повинні були провести на своєму полі, однак представники клубу з міста Колрейн запропонували киянам змінити місце зустрічі, й кияни не заперечували. Тому **перший єврокубковий матч за участю першої радянської української команди - київського "Динамо" відбувся в Північній Ірландії в м. Колрейн 2 вересня 1965 року.** В першому в своїй історії матчі в європейських кубках київське "Динамо" впевнено обіграло команду ФК Колрейн – 6-1.

Перший гол в мачах єврокубків був забитий капітаном київських динамівців Андрієм Бібою вже на 14-й хвилині матчу. Це була одна з лише декількох контратак киян, які були притиснуті до своїх воріт

нападом ірландців в ці

Програмка першого в історії київського "Динамо" матчу в єврокубках з ФК Колрейн

До цього матчу в невеличкому місті Колрейн в маленькій Північній Ірландії була надрукована чудова офіційна сувенірна програмка розміром 19х25 см на 20 сторінках з ілюстраціями, яка в ті часи справила враження не тільки тих кому вдалося залучити її до своєї колекції, але й тих, хто просто її побачив. Бо в ті часи, та й ще довгий час потому, у великому Києві на матчі улюбленців усієї України випускалися програмки на 4-х сторінках у вигляді маленьких буклетиків. А в радянських газетах тоді про цей матч взагалі писалося дуже мало, не кажучи вже про безліч помилок. Саме тому обов'язково слід навести й повний протокол цього історичного матчу:

Протокол єврокубкового матчу №1:

ФК Колрейн (Північна Ірландія) – "Динамо" Київ 1-6 (0:4)

2 вересня. **м.Колрейн.** Муніципальний стадіон (Showgrounds). Перший відбірко вий етап Кубка кубків УЄФА (1-й матч). 12 тис. глядачів.

Суддя: І.Малке (ФРН).

ФК Колрейн: В.Хантер (V.Hunter)– Маккарди (J. McCurdy), Кемпбелл (A.Campbell), Мюррей (I.Murrey), А.Хантер (A.Hunter) – Пикок (B.Peacock), Кінселла (T.Kinsella) – Карлей (T.Currey), Холлидей (K.Halliday - капітан), Данлоп (S.Dunlop), Ирвин (D.Irwin). Тренер – Джек Дохерти (Jack Doherty).

"Динамо": Банников - Щегольков, Сосніхін, Турянчик, Островський - Сабо, Вал.Левченко - Базилевич, Серебряников, Біба (капітан), Хмельницький. Ст.тренер – Віктор Маслов.

Голи: 0-1 – Біба (14 хв.), 0-2 – Базилевич (34 хв.), 0-3 - Хмельницький (40 хв.), 0-4 - Серебряников (44 хв.), 0-5 – Біба (52 хв.), 0-6 – Серебряников (63 хв.), 1-6 – Карлей (66 хв.).

Програмка другого матчу з ФК Колрейн – у Києві

А вдома вже 8 вересня київське "Динамо" закріпило свій успіх – 4-0. Таким чином, кияни вперше в себе в місті побачили своїх улюбленців в офіційному міжнародному матчі високого рангу 8 вересня 1965 року.

Білет на матч з ФК Колрейн у Києві

Першого гола вдома на Центральному стадіоні (таку назву мав в ті часи НСК "Олімпійській") забив все той же А.Біба, але на цей раз вже на 5-й хвилині гри, так що вболівальникам, а їх було понад 50 тисяч (стадіон був вщент заповнений і глядачі сиділи навіть в проходах між сектора) довго чекати не прийшлося. Пропустивши в першому таймі 3 голи, ірландці зрозуміли, що рахунок для них може буди ще більшим ніж у них вдома, тому у другому таймі повністю стали усією командою у захист, забувши про половину поля суперників. Стримати атаки киян їм вдалось аж до кінця матчу, коли "кряпку" в грі поставив Хмельницький, забивши четвертого гола майже на останній хвилині матчу.

Завдяки фотографіям, які були надруковані в "Спортивній газеті" є можливість висвітлити моменти взяття ірландських воріт, хоча фото Н.Барингольця та Й.Шайнського не дуже якісні.

Перший гол А.Біби

Другий гол Базилевича

Третій гол Базилевича

Четвертий гол В.Хмельницького

А враховуючи значність цієї події, ювілей якої ми зараз відзначаємо, в історії команди "Динамо" Київ, а також і в історії українського футболу в цілому, наведемо протокол і другого матчу:

Протокол єврокубкового матчу №2:

"Динамо" Київ – ФК Колрейн (Северная Ирландия) 4-0 (3-0)

8 вересня. м. Київ. Центральний стадіон. 1/16 фіналу Кубка кубків УЄФА (2-й матч). 52 тис. глядачів.

Судді: А.Товт, Г.Поп и А.Пирву (усі - Румунія)

"Динамо": Банников - Щегольков, Соснихін, Турянчик, Островський - Сабо, Медвідь - Базилевич, Серебряников, Біба (капітан), Хмельницький. Ст.тренер – Віктор Маслов.

ФК Колрейн: В.Хантер (V.Hunter)– Маккарди (J.McCurdy), Кемпбелл (A.Campbell), Мюррей (I.Murrey), А.Хантер (A.Hunter) – Пикок (B.Peacock), Кинселла (T.Kinsella) – Карлей (T.Currey), Холлидей (K.Halliday), Дохерти (Doherty), Ирвин (D.Irwin). Тренер – Джек Дохерти (Jack Doherty).

Голи: 1-0 – **Біба** (5 хв.), 2-0 - **Базилевич** (17 хв.), 3-0 - **Базилевич** (43 хв.), 4-0 - **Хмельницький** (89 хв.).

Другим суперником "Динамо" Київ був норвезький "Русенборг" из Тронхейма (**ВК Rosenborg Trondheim**). За радянської безалаберності спочатку центральні ЗМІ його чомусь іменували "Розенборгом", частенько назви перекладали тоді кому як заманеться. В гостях кияни 24 жовтня знову впевнено перемогли – 4-1 (голи забили: Пузач – 2, Біба та Хмельницький), а вдома 28 жовтня закріпили свій успіх – 2-0 (голи Хмельницького та Базилевича). Ось і виявилось, що "не такий вже страшний чорт, як його малюють". На перших етапах усіх розіграшів європейських кубків приймало участь достатньо велика кількість зовсім слабких суперників, були навіть й любительські клуби. Однак не цього так боялись радянські футбольні функціонери. Їх страшило лише те, що все одно як би там не було, а прийдеться все ж на якомусь з етапів зустрітися з професіональними сильними клубами, перемогти які за їх переконанням радянським командам не вдасться. До того ж у Європі матчі проводилися й у грудні, й у лютому. А про якість гри будь якої радянської команди в міжсезоння, звичайно, й мови вести не треба було. Команди "розкачувалися" до квітня, а точніше – до травня. Так вже склалося за багато років, такі реалії системи розіграшів "весна-осінь". Зламати все це було дуже важко, на це потрібно було хоча б декілька років, щоб переосмислити погляди на тренувальний процес підготовки команд до сезону, тобто серйозно перебудувати увесь радянський футбол. Це усі розуміли й... дуже вже боялися ганьби й розвінчування міфів про непереможність радянського спорту – "найкращого в усьому світі" завдяки соціалістичному устрою в країні й в першу чергу непохибному керівництву партії та уряду. На ця посягнути ніхто навіть і думки не мав. В ті часи це було святе. Й до того ж і каралося в повному обсязі.

Щоб підготуватися добре до наступних матчів динамівців Києва вирішили відправити до Турції та Греції, але... напевно кошти не знайшли, чи комусь дуже закортіло "свиню" Маслову підкласти. Відправили в Сочі грати з місцевим "Трудом" і "Будівельником". Потім відмінили тренування в Криму й повернули до Києва. А в грудні замість обіцяної поїздки до Югославії відправили на десять днів до Болгарії, де вони зіграли одразу три матчі з явно слабкими суперниками.

До того ж перед цією поїздкою керівники з Москви, нібито за відмову киян приймати участь у матчах збірної СРСР, надали догану не тільки голові української республіканської ради ДСТ "Динамо", але й ще "для порядку" й особисто В.О.Маслову, наче він мав якесь відношення до запрошення динамівців Києва до збірної країни.

Вже 12 січня наступного року кияни зустрілися в першому чвертьфінальному матчі з шотландським "Селтиком" з Глазго й програли 0:3 у присутності 70 тисяч шотландських вболівальників. А в другому матчі у Тбілісі (не в Києві ж взимку грати) 26 січня зіграли лише унічию (1:1) й вибули з подальшої боротьби за цей почесний приз. Та "вікно в Європу" було прорубане й не за горами були й значні перемоги динамівців на європейській арені.

Команда майстрів "Динамо" Київ восени 1965 р.

Латиський слід у київському "Динамо"

(до 80-річчя з дня народження захисника
Леоніда Островського)

Напевно не всі знають, що один з найкращих захисників на лівому фланзі київського "Динамо" радянських часів Леонід Островський був за паспортом латишем (за національністю матері) і в Латвії в Ризі, де він народився 17 січня 1936 року, латинськими літерами його прізвище скрізь писалося як Ostrowskis, а ім'я – Leonids. Батько його Альфонс Островський був за національністю поляком, працював як швець-шкіряник на заводі та, нажаль, до досягнень сина на спортивній ниві не дожив – помер від травми на виробництві (йому на верстаті відірвало руку) коли Леоніду (а по-польськи тоді його здебільшого у сім'ї звали Леопольдом) було лише 8 років. До того ж під час окупації померли й його двоє братів. Тому, щоб хоч якось підтримати матір, хлопець вже в ранньому віці після закінчення обов'язкових семи класів середньої школи вимушений був піти працювати слюсарем-складальником на завод "Гідрометприлад", поки мати не вийшла другий раз заміж. Але й свого вітчима за прізвищем Борисенко, теж швеця, Леонід дуже любив і поважав.

Родина Островських мешкала в районі під гучною назвою "Московський форштадт", який у післявоєнні часи мав репутацію найкримінальнішого району столиці Латвії. А від бандитського оточення хлопця вберегла саме закоханість у футбол. Він змалечку ганяв м'яча з однолітками, у піонерському таборі на взмор'ї, в Дубултах, він досить успішно приймав участь у першості серед піонерських таборів, а вже у 12 років записався до футбольної школи ризького електротехнічного заводу ВЕФ та грав за команду заводу "Гідрометприбор", де тоді працював. Через два роки цього талановитого юнака помітили наставники ризької "Даугави" й запросили до своєї школи. А щоб стати міцнішим та вище зростом він тихенько на цвинтарі, щоб ніхто не бачив, бігав і стрибав з спеціальним поясом, в який засипав багато піску, щоб укріпити ноги й розвинути стрибучість.

Ще через три роки він у складі юнацької команди "Даугави" (тренер Євген Єлисеєв) стає переможцем першості Радянського Союзу 1953 року серед юнаків, перегравши у фіналі навіть команду московського "Торпедо" (5:3), в якій, до речі, вже тоді грав легендарний Едуард Стрельцов. Саме в цьому матчі Островський вперше застав у захисті на лівому фланзі. А з наступного року він і ще семеро гравців з складу переможців були зараховані до основного складу "Даугави". Майже два роки він був незмінним на своєму місці у захисті, де провів 29 матчів.

Леонід Островський
у "Даугаві" Рига

25 квітня 1956 року після календарної зустрічі "Даугави" у Харкові Островський отримав запрошення Костянтина Бескова перейти до московського "Торпедо" й одразу ж наступного дня поїхав до Москви. Звісно, головним аргументом для нього тоді була омрія можливість грати у збірній СРСР. Однак Леонід спочатку навіть до основного складу "Торпедо" не був залучений. Вперше він вийшов на поле у складі команди майстрів лише у другому колі. Та сталося так, що Бесков залишив цей клуб, а новий його тренер Віктор Маслов одразу примітив здібності молодого захисника й без цього талановитого хлопця свою команду вже не бачив. П'ять років

Островський незмінно відпрацював у захисті "Торпедо", провів 144 матчі з цією командою й під керівництвом одного з найкращих тренерів радянського футболу Віктора Олександровича Маслова досяг найзначніших успіхів в історії цього клубу - став чемпіоном і володарем Кубка СРСР 1960 року, фіналістом Кубка 1961 року, другим призером у чемпіонатах СРСР сезонів 1957 і 1961 років. В цей час він однозначно вважався одним з найкращих лівих захисників в країні – тричі був під другим номером в офіційних списках "33-х найкращих" (1957, 1960 і 1961 рр.).

А вже 1957 року він був залучений і до складу молодіжної збірної СРСР й вперше одягнув червону футболку з літерами "СССР" у товариському матчі з Польщею (4:2). Після цього матчу з прищом на Чемпіонат світу 1958 року у Швеції його разом з Стрельцовим, Метревелі, Котрікадзе, Яманідзе й Медакінім залучили до складу головної збірної СРСР, яку тоді тренував Г.Качалін. А в складі молодіжки він встиг стати переможцем III Міжнародних спортивних ігор молоді 1957 року.

Перед самим від'їздом до Швеції сталася в житті 22-річного хлопця перша прикра подія. Після контрольних матчів двох складів збірної СРСР у Москві з варшавською "Гвардією" (2:0) та московським ЦСКА (2:3) гравців відпустили додому. Та дехто з них, а саме Стрельцов, Татушин і Огоньков, вирішили розважитися з дівчатами на дачі. А вже зранку на базу в Тарасівку їх привезли у супроводі міліції зі звинуваченням у згвалтуванні. З виховною метою усю команду повезли до КДБ і взяли з усіх розписки, що вони в Швеції віддадуть усі сили й здоров'я для перемоги радянського спорту. Трійку гвалтівників звісно заарештували (Стрельцова було засуджено до 7 років каторжних робіт, які він провів на лісоповалі), але тоді усіх попередили, щоб мовчали й відсутність найперспективнішого футболіста тих часів у складі збірної пояснювали поганим станом його форми. Усі були вкрай засмучені й матчі проводили без завзяття, тому не пройшли й першого етапу змагань. А до того ж Островського так і не випустили на поле в жодному з матчів.

Вперше в офіційному матчі у складі цієї збірної він виступив лише 18 листопада 1961 року в Буенос-Айресі в матчі зі збіроною

Л.Островський в збірній СРСР 1961 р. в турне по Південній Америці (сидить перший справа)

Л.Островський в збірній СРСР на Чемпіонаті світу 1962 р. в Чилі (сидить другий справа)

Аргентини під час турне збірної СРСР по Південній Америці. А ось на Чемпіонаті світу 1962 року в Чилі він провів усі 4 матчі. Звісно, залучався він в ці роки й до неофіційних матчів збірної (провів 12 матчів), а також і до складу другої збірної СРСР (1961 року).

Гравець високий на зріст, швидкий, рухливий і завжди обачливий - він справляв на усіх гарне враження. Й до того ж він однаково успішно діяв як у зоні, так і здійснював персональну опіку суперників. Кожна з команд вважала б за щастя мати у себе такого гравця. До того ж він якось аж ніяк не міг прижитися в Москві. Всім добре відомо, що "Торпедо" там недолюблявали, бо в фаворитах завжди були "Спартак", ЦСКА та

"Динамо". Ще 1960 року він від своїх друзів Войнова та Єрохіна взяв, що його хотіли б бачити у київському "Динамо", але В.Маслов, якого він сприймав за батька, увесь час умовляв його не покидати створене ним "велике Торпедо". Та вже коли 1963 року В.Маслова за погіршення показників команди керівництво ЗІЛу звільнило, то він одразу й сам прийняв рішення переїхати до Києва, де до того ж йому запропонували більш гарні умови ніж у Москві. Звісно, з собою він мав намір забрати до Києва й свого улюбленця – Леоніда Островського. Але тут у білокам'яній усі

одразу підняли гвалт і нізащо не погоджувалися відпустити такого захисника. Його відкрито попередили, що відпустять до будь якого московського клубу, але до Києва ні в якому разі. Та Леонід проявив характер, все кинув і самотужки перебрався до Києва. Щоб помститися, московське керівництво поспішило його дискваліфікувати з позбавленням права приймати участь у будь яких матчах команд майстрів. Мало того, в ЗМІ, особливо у "Комсомольской правде" та "Советском спорте" з'явилися гнівні нариси, що паплюжили його, нагадуючи про його походження з буржуазної Латвії та й взагалі його визнали пережитком капіталізму і "стилягою". А секретар парткому автозаводу навіть вважав за необхідне рахувати його не інакше як "ворогом народу", бо Островський, виявляється, був ще й комсоргом московського "Торпедо".

В Києві його запевнили, що зворотяться до секретаря КПУ Щербицького й той через Брежнева все владнає, але нажалі Щербицький тоді був після інфаркту, то його, звісно, не посміли турбувати. А Леонід у той час, щоб не втратити форму, вимушений був вдаватися до усіляких хитрощів: він грав за першу клубну команду "Динамо" у чемпіонаті Києва, приймав участь у складі дублюючого складу "Динамо" під чужим прізвиськом, грав навіть у складі збірної України, складеної з гравців другого ешелону.

Півроку прийшлося чекати поки не видужав Щербицький і коли все ж таки дозволили грати Островському в "Динамо". Він одразу ж став гравцем основи і ще в першому колі сезону 1964 року встиг зіграти один матч. Усі досягнення команди часів В.О.Маслова повністю належать і

Л.Островський з Л.Бібою розглядають срібну медаль 1965 року

Л.Островський у складі "Динамо" Київ – володаря Кубка СРСР 1966 р. (присів другий зліва)

йому - він з командою двічі був чемпіоном СРСР 1966 і 1967 років та допоміг команді стати чемпіоном і третій раз підряд 1968 року, зігравши 6 матчів у першому колі; також двічі був володарем Кубка СРСР 1964 і 1966 років й другим призером чемпіонату СРСР 1965 року. В списках "33-х найкращих в СРСР" він був другим 1965 року і третім 1966 року.

1966 року Островського знову викликали до збірної СРСР на тренувальний збір перед Чемпіонатом світу 1966 року в Англії. А у фінальній частині цього чемпіонату Леонід здобув звання півфіналіста, зігравши у двох матчах.

За "Динамо" Островський зіграв 135 матчів у першості СРСР й навіть забив гола у ворота мінського "Динамо", пробивши здалека у "дев'ятку". У

Києві усі дуже любили його насамперед за доброту, чуйність і непідробну скромність.

Гравці й близькі називали його поміж собою дуже ласкаво - "Леночка".

Нажалі, багато було у нього не

Л.Островський (в центрі) в першому матчі збірної СРСР на Чемпіонаті світу 1966 р. в Англії

Л.Островський у грі

тільки тріумфальних злетів, але й падінь, як кажуть, "на саме дно", звідки другий би ніколи й не вибрався. Але він пережив усе й переміг. Недарма його вже зараз було включено до символічної збірної України ХХ століття.

Дружній шарж
на Л.Островського

Вже с середини 1968 року через отриману травму він вимушений був залишити кар'єру футболіста, але з футболем не міг попрощатися. Його призначили тренером до школи "Динамо" Київ, де він працював до середини 1971 року, з перервою, коли 1970 року вирішив спробувати ще трохи пограти, використовуючи посаду головного тренера команди "Машук" у П'ятигорську. Закінчивши школу тренерів Київського Державного інституту фізкультури він попрацював трохи з черкаським "Дніпром", але знову повернувся тренером до школи "Динамо" Київ (1972-74 рр.). А в останнє він залишив Київ у сезоні 1975-76 років, коли ще раз спробував очолити грузинську команду "Скурі" з Цаленджихи.

І саме 1976 року після 19 років подружнього життя він розвівся з дружиною, залишивши їй і дочці Інессі трикімнатну квартиру й машину, й... покинув футбол. Сімейні негаразди призвели до того що він, як кажуть, "подружився з оковитою", до якої в деякій мірі пристрастився ще за часів В.О.Маслова. Почав з того, що очолив

бригаду вантажників на одному з київських винзаводів. Життя дало тріщину. Пізніше він працював ще й вантажником на тютюновій фабриці, а вже після цього схаменувся й перейшов на запропоновану йому друзями роботу начальником дільниці у районному будівельному управлінні (допомогло те, що ще в Ризі він вчився в будівельному технікумі). Крім того, відомо що він навіть займався відновленням пам'ятників у майстерні Києво-Печерської лаври.

Але свій недуг він все ж таки переміг. 1992 року у білокам'яній вже колишня Федерація футболу СРСР, який розпався, все ж таки згадала про одного з кращих своїх захисників і присвоїла Островському почесне звання "Заслуженого майстра спорту", яке планувалося ними ж ще 1966 року. У 90-ті роки його запросили попрацювати з документами до міськради "Динамо" на посаду інструктора, а потім знову таки довірили посаду тренера в динамівській футбольній школі, де він і працював з 1994 року. В ці роки він мешкав з другою дружиною в районі Вітряних гір по вул. Межевій, 18.

Пам'ятник на могилі Л.Островського
на Байковому цвинтарі в Києві

Помер він 16 квітня 2001 року й похований у Києві на Байковому цвинтарі.

Автограф Л.Островського

(використана інформація з інтерв'ю О.Семененка з Л.Островським, надрукованому у газеті "Футбол от "СЭ" №31 за 1996 р.)

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Вітасик - акробат" №1(84) –лютий-березень 2015 р. (с.62-63) до редагування М.Несенюка

Незабутній наш "акробат" Вітасик

(до 90-річчя з дня народження та 25-річчя з дня смерті захисника Віталія Голубева)

Одним з найкращих захисників київського "Динамо" 50-х років минулого століття, безумовно був саме Віталій Голубев. До цього ще й треба додати, що він на протязі трьох сезонів (1954, 1957 і 1958 рр.) був капітаном команди, а це свідчить про велику повагу до цього гравця з боку усього колективу нашого "Динамо".

Народився Віталій Михайлович у Москві 19 березня 1926 року. Його дитинство пройшло в районі Красной Пресні, де він на прилеглих пустирях, з ватагою своїх однолітків, проводив весь свій вільний час у футбольних баталіях. Ще в довоєнні роки, батько Віталія, віддав його в циркове училище, де той осягав ази циркового акробата. Але розпочалася друга світова війна, тому про футбол і цирк довелося забути. Мало хто знає, що ще 1942 року, 16-річний Голубев, незважаючи на заборону рідних і не призовний вік, пішов добровольцем на фронт., брав участь в боях, а 1944 року, під час звільнення Угорщини, був важко поранений. Далі госпіталь й тривале лікування. Але вже оговтавшись від наслідків поранення, він вирішує продовжити службу в армії. І саме тут він знову починає грати в футбол. Так сталося, що у 1945-46 роках першою командою, честь якої він захищав, була команда групи радянських військ в Болгарії. Та вже в липні 1946 військову частину, де він служив, передислокували до Ворошиловграду (нині Луганськ) і там він вже одягнув динамівську футболку. Та через два роки, як перспективного футболіста, його перевели в столичну київську команду Будинку офіцерів, яка виступала тоді в класі "Б", де Віталій і провів ще два з половиною сезони. Саме тут серед гравців він і отримав прізвисько "Акробат", бо частенько на тренуваннях застосовував прийоми акробатики, відомої йому ще з дитинства.

Однак на початку 1951 року, коли до київського "Динамо" запросили старшим тренером Олега Александровича Ошенкова, а той почав підбирати до складу команди своєї мрії виконавців, які

Перше застосування В.Голубевим підкату в київському "Динамо"

заслужували саме його уваги, він на зимовому чемпіонаті Києва й запримітив 25-річного Віталія й одразу зрозумів, що саме цей захисник йому потрібен. Дебютував Голубев за динамівський колектив 11 квітня 1951 року в матчі 1 туру XIII чемпіонату СРСР "Динамо" (Київ) – "Даугава" (Рига) й надалі вже не пропустив жодного матчу цього сезону, діючи на правому фланзі захисту. Та й наступного року жодного матчу без нього не відбулося, а за підсумками сезону він у складі команди став срібним призером чемпіонату СРСР та

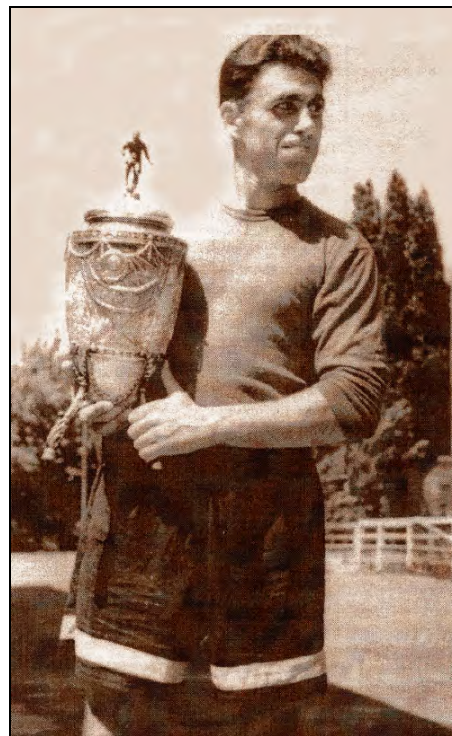
отримав звання "Майстер спорту СРСР". Вже в ранзі віце-чемпіона, коли команду покинув її ветеран, центральний захисник Абрам Лерман, Голубев став грати на його позиції. У "Динамо" він став не тільки лідером оборонних порядків команди, але і кумиром київських вболівальників. Цупкий, кремезний захисник, який володів хорошою технікою і швидкістю, разом з тим грав самовіддано і жорстко, одним з перших оволодів таким не зовсім звичним для тих часів технічним прийомом як підкат, а застосування удару "ножицями" через себе довів до найвищої досконалості. Також саме він одним з перших в радянському футболі став вміло поєднувати зонний захист з персональною опікою.

Авторитет цього гравця в команді значно посилювався, і вже усі гравці його інакше як "Вітасик" не звали. До того ж 1954 року він вже частенько виводив команду на матчі з пов'язкою її капітана.

1954 року київські динамівці вперше в своїй історії стали володарями Кубка СРСР, обігравши в фіналі турніру ереванський "Спартак" (2:1). Матч проходив на московському стадіоні "Динамо", при складних погодних умовах, був дощ і сильний туман. Вагомий внесок у перемогу вніс і Голубев, який надійно зіграв в обороні, раз по разу перериваючи атаки суперника, а в одному з епізодів ще й врятувавши динамівців від вірного гола, вибивши в останній момент м'яча, що летів вже в порожні ворота.

Ще 1954 року його включили до складу другої збірної СРСР, у складі якої він грав три роки. А на початку 1955 року, Голубев отримав запрошення до першої збірної СРСР, з якою відправився в турне по Індії, де 27 лютого прийняв участь в офіційному поєдинку проти збірної цієї країни. Гра проходила в місті Бомбей і завершилася впевненою перемогою радянської команди з рахунком 3:0. Також він за збірну СРСР зіграв ще в двох товариських матчах. А 1956 року, Віталій в складі збірної України, взяв участь в першій Спартакіаді народів СРСР, де разом зі своїми партнерами, став бронзовим призером цього найпрестижнішого на республіканському рівні футбольного турніру.

Але в чемпіонатах країни, київським динамівцям ніяк не вдавалося знову зійти на п'єдестал. По закінченню сезону 1956 року, команду покинув Ошенков. Старшим тренером команди був призначений Віктор Шиловський. Зміна тренера ніяк не позначилася на становищі Голубева в команді, захисник як і раніше виходив у стартовому складі, до того ж в 1957-58 роках був незмінним капітаном команди. 1957 року за високі спортивні досягнення його було нагороджено медаллю "За трудовую доблесть".

В.Голубев з Кубком СРСР

Віталій Голубев у грі (на передньому плані)

Та з приходом нового наставника, турнірне становище не поліпшилося, динамівці двічі поспіль фінішували на шостому місці. 1959 року, з поверненням на тренерський місток Олега Ошенкова, почалось його чергове різке омолодження колективу, тому багато ветеранів змушені були покинути команду. Але Голубеву тренер продовжував довіряти. Втім, суттєво оновлена команда, відразу не змогла дати результат і вже в середині сезону 1959

року, Ошенкова біля керма команди змінив новий наставник - В'ячеслав Соловійов. З його приходом, Голубев став рідше потрапляти в стартовий склад, наставник будував свою команду, в якій вже не було місця для 34-річного ветерана. Позначилося ще й те, що Голубев все більше дозволяв собі порушувати спортивний режим, та й численні травми давали про себе знати, А коли в одному з поєдинків, в боротьбі за верховий м'яч, Голубев серйозно пошкодив собі око, то вже з 1960 року цього досвідченого захисника в складі команди не було. Загалом у вищому ешелоні чемпіонатів СРСР він провів за "Динамо" Київ 169 матчів.

Та він не одразу завершив ігрову кар'єру, ще пограв сезон за хмельницьке "Динамо" (6 матчів) та вінницький "Локомотив" (13 матчів), а 1961 року був гравцем сумського "Авангарду".

Але, повисивши бутси на цвях, Віталій Михайлович протягом майже десяти років (1962-72), працював тренером у дитячій футбольній школі київського "Динамо", де в парі з Олександром Леонідовим виховував підрастаючу талановиту молодь. Серед його учнів були такі відомі футболісти, як Валерій Зуєв, Віктор Кондратов, Олександр Дамін, Сергій Морозов. Саме в групі цього тренерського тандему починав займатися й майбутній український бомбардир з світовим ім'ям Олег Блохін. Юнацькі команди під керівництвом В.Голубєва неодноразово перемагали на різних турнірах. 1965 року його вихованці перемогли на всесоюзному юнацькому турнірі й саме цього року Віталію Михайловичу було присвоєно почесне звання "Заслуженого тренера УРСР".

З 1973 року він декілька років пропрацював в одному з київських науково-дослідних інститутів, але вже з середини 1970-х років для відомого в минулому футболіста настали важкі часи. Внаслідок тяжкої хвороби, Голубєву ампутували ногу. Незабаром була ще й ампутація другої ноги. Оскільки сім'я проживала в будинку без ліфта, на п'ятому поверсі, то щоб вийти на вулицю, дружині Віталія Михайловича, Валентині, доводилося чоловіка нести на руках. Незважаючи на усі ці негаразди й біди, Голубев не втрачав самовладання та оптимізму. Йому, звичайно, багато хто допомагав. Так, знамениті футболісти Микита Симонян і Лев Яшин, привезли йому з Італії інвалідний візок на електричному русі. Пізніше київський міськвиконком все ж таки виділив іншу квартиру, на першому поверсі, а міськрада "Динамо" придбала автомобіль "Запорожець" з ручним керуванням і посприяла з будівництвом гаража.

Голубев був двічі одружений. З першою дружиною, Марією Герасимівна, вони виховали двох дітей. Старша донька Наталя, займалася волейболом, грала за першу команду Київського інституту фізкультури (нині проживає в Москві). Син Олег, спортивний функціонер, працював в Професійній футбольній лізі. Із другою дружиною - Валентиною, він був у шлюбі вже після завершення футбольної кар'єри.

Помер Віталій Михайлович Голубев 25 березня 1991 року. А в пам'ять про цього відомого футболіста і тренера з 2000 року в столиці України проводиться традиційний, щорічний футбольний турнір - Меморіал Віталія Голубєва серед команд другої ліги та колективів фізкультури під егідою Київської обласної федерації футболу, ініціатором якого був син Голубєва. А в останні роки вже Федерацією футболу м.Києва запроваджене проведення змагань на Кубок В.М.Голубєва серед юних футболістів столиці України.

Віталій Голубев - тренер

A handwritten signature in green ink, appearing to read 'В.Голубев'. The signature is stylized and fluid.

Автограф В.Голубєва

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Із наголосом на "и" №2(85) –квітень-травень 2016 р. (с.62-63) до редагування М.Несенюка

Незабутній наш гравець - Анатолій Бишовець

(до 70-річчя з дня народження)

Анатолій Бишовець був одним з найвідоміших центральних нападаючих київського "Динамо" кінця 60-х - початку 70-х років. Він має повне право стверджувати що є корінним киянином, бо його батько, діди й прадіди були родом з невеличкого села Малої Салтанівки що під Києвом у Васильківському районі. Народився Анатолій 23 квітня 1946 року вже в Києві, де його батько оселився на Сахарці, що на верхівці Батийової і Байкової київських гір, розподілених Протасовим ярмом, який спускався до Республіканського стадіону ім.М.С.Хрущова (нині НСК "Олімпійський"). Сахарка була відома насамперед клінікою заміненого Миколи Амосова та й ще науково-дослідним інститутом цукрої промисловості з дослідним заводом, від чого й пішла назва цього району міста. Поряд була знаменита "босяцька" Солом'янка з стадіонами "Локомотив" та КВО (нині ЦСКА), а також Костопалівка, відділена Повітрофлотським шосе від Чоколівки, та Червонозоряним проспектом від Совських ставків. До речі, саме тут пройшли дитячі роки ще й Олега Блохіна та й ще поряд мешкав і Володимир Мунтян. Може саме тому цей проспект і отримав зараз футбольну назву – став проспектом Валерія Лобановського.

Серед хлопців Сахарки усі знали Толю Бишовця не інакше як "Фоника". Він вчився в школі №144 на Червонозоряному проспекті й вже в ті часи був усім сусідам відомий, як хлопець, що може "обмотати" усю команду й саме забивати безліч голів. Бо саме таке вміння й цінувалося найбільше серед київських вболівальників. До того ж дехто з розлючених володарів гаражів погрожував йому навіть "карою небесною" за те, що той часами колотив м'ячем по їх власності, відпрацьовуючи удари з льоту, які подавав йому його "наставник" Анатолій Линник. Трохи пізніше хлопці "освоїли" розташований не так вже й далеко непоганий за мірками тих часів футбольний майданчик біля меліоративного інституту на Костопалівці (на базі якого було створено відомий КІСІ, нині Будівельний університет). Саме тут вони почали грати вже в справжній футбол й батькам завдавали багато клопоту заганяти їх додому пообідати та повечеряти. А потім 1957 року Линник, тоді вже вихованець футбольної школи "Юний динамівець", привів до цієї школи й 11-річного Фоника. Той пройшов конкурсний відбір, але тренери вирішили обмежитися лише хлопцями 1944 року народження. І тоді Фоник зі сльозами на очах почав усім казати що він лише 1946 року й вблагав таки щоб і його прийняли. А через рік він був вже капітаном тієї дитячої команди.

Юний Анатолій Бишовець

Саме тут Анатолій і отримав належні навички футболіста під керівництвом тоді досить відомих наставників – тренерів Миколи Павловича Мельниченка та Миколи Федоровича Фоміних. Звичайно ж, це вже були не дворові баталії, а саме знайомство з азами футболу й отримання належної освіти через тренування й змагання. Дуже скоро його вже почали запрошувати й до дитячих команд більш зрілого віку. Динамівська школа виставляла на першість Києва декілька команд і талановитому хлопцю інколи доводилося грати й за команди старших юнаків, де тоді грав ще й Валерій Лобановський. Ось де Анатолій отримав змогу наслідувати

більш дорослим, копіював їх коронні фінти й усілякі трюки. Треба відмітити, що в динамівській школі найбільша увага приділялася саме технічному вдосконаленню учнів. Нікого не потрібно було перепрошувати виконувати вправи "з-під палки". Напевно, саме тому з середини шестидесятих й відбулося становлення й випуск з школи "Юного динамівця" цілої плеяди видатних майстрів. І найголовніше – вони усі були затребувані як дублюючим так і основним складом команди майстрів "Динамо" Київ.

Але був у Бишовця в ці роки один суттєвий недолік – він був звабний до індивідуальної гри. Ось як згадував про це заслужений тренер СРСР М.Ф.Фоміних:

"Що казати, спочатку ми з ним намучилися. Його обдарованість не викликала сумнівів, але вперте тяжіння до індивідуальної гри дратувало. Спочатку ми намагалися всіляко обмежувати його, змушували грати в пас, тільки в пас... А він гнув своє. Якийсь час здавалося, що цей телепень ніколи не стане справжнім футболістом, і я насилу утримувався, щоб не відрахувати його. Зупиняло лише те, що він насправді часто забивав голи. Я подумав, що може не варто ламати характер футболіста на догоду поширеним поглядам. Залишив його в спокої..."

Індивідуальна гра Бишовця

А.Бишовець (стоїть в центрі) у дублюючому складі "Динамо" Київ - срібного призера чемпіонату СРСР 1964 р.

була його перше значне досягнення на всесоюзній арені. До того ж його цього року було залучено кандидатом до складу як юнацької збірної СРСР, так і гравцем своєї молодіжної збірної СРСР під назвою... "Спартак" Москва (тоді практикувалося створення збірних на базі одного з клубів). З цією командою він вирушив вперше за кордон – до Італії, де в міжнародному турнірі у Сан-Ремо ця команда зайняла перше місце, а її центр нападу Бишовець був визнаний кращим гравцем цього турніру (дехто в радянській пресі величав чомусь ці змагання молодіжним чемпіонатом Європи). Цього ж 1964 року Анатолій прийняв участь у своїх перших й тоді поки що єдиних матчах за основний склад "Динамо" Київ – 8 червня в 1/16 фіналу розіграша Кубка СРСР у Фергані з місцевим "Нафтовиком" (відіграв увесь матч) та 14 червня вдома в Києві в чемпіонаті СРСР з "Кайратом" з Алма-Ати (замінив на 76 хвилині Веригина).

Саме в цей час Віктор Маслов й висловився про Бишовця: *"Да, это сила, выдающийся будет футболист, жаль, уйдет рано - защитники забьют"*.

1963 року він залишився без батька, а в ті непрості часи його матері, яка працювала рядовим службовцем, важко було утримувати його з братом. Та ось вже після появи в київському "Динамо" старшого тренера Віктора Маслова восени цього року Анатолія в 17-річному віці, ще коли він навіть вчився в школі, зарахували до дублюючого складу команди й встановили зарплату в 55 рублів.

Саме в лавах "дубля" він наступного року й став срібним призером чемпіонату СРСР, забивши 6 м'ячів – це

Вже на початку 1965 року Бишовця було залучено кандидатом до олімпійської збірної СРСР (фактично другої збірної СРСР), а пізніше на турнірі-огляді молодих футболістів, що проходив у Москві з метою визначення гравців до складу юнацької збірної СРСР для участі у турніру УЕФА 1966 року, його було визнано кращим нападаючим й навіть нагороджено спеціальним призом. Цього ж року він у чемпіонаті СРСР за основну команду "Динамо" Київ провів 5 матчів і забив свого першого гола (це сталося 23 серпня в Баку в матчі з "Нафтовиком" - 2:2 на 76 хвилині) й загалом зробив значний вклад в здобутті командою срібних медалей чемпіонату. Також цього року він став і повноправним чемпіоном СРСР серед дублюючих складів команд майстрів.

1966 рік для Анатолія був одним з найуспішніших. По-перше, він у складі київського "Динамо" став чемпіоном Радянського Союзу (провів 32 матчі) й був кращим бомбардиром команди (забив 19 голів), потім став володарем ще й Кубка СРСР (4 матчі, 2 голи). По-друге, він був залучений до складу збірної СРСР й провів перший матч за цю збірну 16 жовтня в Москві зі збірою Туреччини

А.Бишовець під час тренування

(0:2, вийшов на заміну на початку 2-го тайму), потім 23 жовтня там же зі збірою НДР (2:2, грав з 5-ої хвилини) і 1 листопада вперше зіграв закордонному матчі зі збірою Італії (0:1, провів увесь матч). А по-третє, йому, нарешті, 1 грудня було присвоєне звання "Майстер спорту СРСР".

В ті роки Віктору Олександровичу Маслову, добре усім відомому за прізвищем "Дід", вдалося створити команду нової формації, що відповідала на той час найсучаснішим вимогам (за новітньою системою 4-2-4), хоча це й вимагало абсолютно інших гравців і якісно нових функціональних можливостей виконавців. Саме справжнім лідером тієї знаменитої команди й був Анатолій Бишовець й саме індивідуальна майстерність зробила його страшною грозою для захисників.

В складі київського "Динамо" він чотири рази ставав чемпіоном СРСР (1966, 1967, 1968 і 1971 рр.), двічі був срібним призером чемпіонатів СРСР (1969 і 1972 рр.), володарем Кубка СРСР (1966 р.) та почесного призу "За найкрасивіший гол" (газети "Московський комсомолец") 1967

р., а в офіційних списках "33-х найкращих" в СРСР був тричі під №1 (1966, 1969 і 1971 рр.), під №2 (1967 р.) і двічі під №3 (1968 і 1970 рр.).
Усі вже забули про малого "Фоника", бо вболівальники охрестили його "Бишем" і він за 11 років перебування у київському "Динамо" тільки за основний його склад у чемпіонатах СРСР провів 139 матчів, наколотивши суперникам 49 голів (був кращим бомбардиром команди у сезонах 1966, 1967 і 1970 рр.) та у розіграшах Кубка СРСР – у 12 матчах 3 голи. До того ж на міжнародній арені він в Кубку європейських чемпіонів сезонів 1967/68, 1969/70 і 1972/73 рр. зіграв у 9 матчах, забивши 3 голи. Загалом лише в проведених ним 160 офіційних матчах він забив 55 голів. А своїм відношенням до товаришів і колективу від добився того, що його обрали 1971 року капітаном команди. І якби не рецедив тієї прикрої травми коліна, отриманої ще 1969 року, після якої він переніс операцію на

Дружній шарж на А.Бишовця

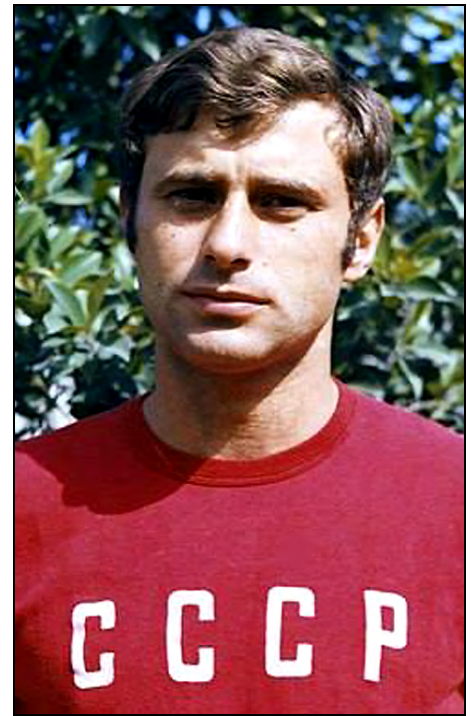
меніску, то він мав би можливістю ще довгий час грати, а так просто вимушений був передчасно закінчити свою футбольну кар'єру лише у 27-річному віці.

Певну увагу треба ще й приділити його виступам у складі збірної команди СРСР, в складі якої на протязі 1966-72 років він провів 37 офіційних міжнародних матчів, забивши у ворота супників 15 голів, ще й зіграв у 1 неофіційному міжнародному матчі та 16 товариських матчах, забивши ще 2 голи. Першого гола за збірну СРСР він забив у ворота збірної Мексики у товариському матчі в Ленінграді (нині Санкт-Петербург) 28 травня 1967 року (2:0), а вже в червні в матчі проти збірної Австрії Бишовець забив один з найкрасивіших м'ячів в своїй кар'єрі - з подачі Валерія Воронина ударом, який у Бразилії іменують "бисиклена" – через себя в падінні ножицями.

Йому пощастило бути учасником фінальних частин Чемпіонату світу 1970 року (4 матчі, 4 голи – один з кращих бомбардирів цього чемпіонату та увійшов до складу символічної збірної чемпіонату) та Чемпіонату Європи 1968 року (2 матчі), він зіграв у відбіркових матчах Чемпіонату світу 1970 року (3 матчі, 1 гол) і Чемпіонатів Європи 1968 (6 матчів, 2 голи) та 1972 (2 матчі, 1 гол) років, до того ж ще й грав у найпрестижнішому турнірі "Кубка Незалежності" 1972 року в Бразилії (3 матчі, 2 голи). Звісно, треба ще й не забути про його участь у двох відбіркових матчах Олімпійських ігор 1968 року у складі олімпійської збірної СРСР.

Що б завершити розповідь про Бишовця як гравця, необхідно нагадати слова з відомої пісні Володимира Висоцького *"Ведь недаром клуб "Фиорентина" предлагал мильон за Бишовца"*, бо не так часто залишаються в піснях футболісти, а до того ж ще й з київського "Динамо". А історія цього досить проста: 1969 року в листопаді кияни грали в рамках Кубка європейських чемпіонів з італ'янською "Фіорентиною" з Флоренції й на післяматчовому банкеті в Києві тренер італійської команди майже серйозно висловився, що за такого гравця як Бишовець, його клуб не пожалкував би віддати навіть мільйон долларів. Вже на завтра весь Київ знав про цю новину. Звісно, керівництво футболу перевело усе в жарт, бо в ті часи від'їзд за кордон грати за іноземну команду сприймався не інакше як зрада. А так як в цей час у Києві на гастролях перебував московський театр на Таганці з самим Висоцьким, то це й сприяло з'явленню таких слів і в його новій пісні в значній мірі до того ж і гумористичного характеру. Але що було, то було і, як кажуть, "з пісні слів не викинути".

А от далі розпочалася тренерська кар'єра Анатолія Федоровича. З 1974 року він почав працювати тренером дитячої команди футбольної школи "Динамо" Київ, потім був старшим тренером цієї школи, а закінчив працю в рідному Києві вже аж 1985 року у ранзі директора тоді вже спеціалізованої дитячо-юнацької школи олімпійського резерву (СДЮШОР) "Динамо" Київ. За цей час 1978 року юнацька команда "Динамо" Київ була переможцем всесоюзних змагань футбольних шкіл, а 1980 року юнацька збірна УРСР - переможцем "Кубка надії". Серед його вихованців найбільш відомим був Олексій Михайличенко, який якось казав, що його *"Бишовец навчив грати в футбол, а Лобановський – у великий футбол"*.

А.Бишовець у збірній СРСР

Сувенір з Чемпіонату світу 1970 р.

У 1982-86 роки він одночасно був ще й головним тренером юнацької збірної СРСР, а коли 1985 року ця збірна стала другим призером турніру УЄФА (до 16 років), то йому запропонували переїхати до Москви на посаду старшого тренера відділу футболу Центральної Ради ВФСТ "Динамо" й до того ж ще одночасно з липня 1986 року по жовтень 1988 року він був головним тренером олімпійської збірної СРСР й членом Національного Олімпійського Комітету СРСР. Саме з олімпійською збіркою пов'язаний найбільший успіх Анатолія

А.Ф.Бишовець з юними вихованцями школи "Динамо" Київ
(останній праворуч Олексій Михайличенко)

Федоровича Бишовця як тренера - під його керівництвом олімпійська збірна СРСР 1988 року стала переможцем Олімпійських ігор. Потім кого тільки він не тренував – московське "Динамо" (1987-90 рр.), з липня 1990 р. по червень 1992 р. був головним тренером збірної СРСР та СНД. Потім тренував російські "Зеніт" Санкт-Петербург, Анжі" Махачкала, "Томь" Томськ, "Локомотив" Москва та "Кубань" Краснодар і навіть збірну Росії (1998 р.), а також і український "Шахтар" Донецьк (1999 р.). Багато працював і в інших країнах: з АЕЛ Лімасол (Кіпр), зі збіркою Південної Кореї, з "Марітіму" Фуншал (Португалія) та "Хартс оф Мідлошн" (Шотландія). Зараз на заслуженому відпочинку - на пенсії, є підполковником міліції у відставці. Приділяє увагу сім'ї. - у нього дружина (екс-фігуристка) й два сина, один з яких, Валерій на керівній посаді (генерал-майор) в Управлінні митної служби Росії.

А.Ф.Бишовець нині

Анатолій Федорович ще 1989 року був нагороджений орденом "Трудового Червоного Прапора" (СРСР) й став з заслуженим тренером СРСР (29.03.1989 р - знак №1826). Дивно, але найвищі свої нагороди як гравець він отримав в ті ж часи - майстром спорту міжнародного класу став 1987 року, а заслуженим майстром спорту СРСР аж 1991 року (10.09.1991 р - знак №4110). Крім того він видав ще й свою книжку під назвою "Не впасти за фінішем" (2009 р., на 244 стор.).

Дехто зараз сприймає його як людину, що зрадила Україну, через деякі його відгуки в засобах масової інформації на нинішні події, але насправді це зовсім не так. Він щира й порядна людина й про це свідчать хоча б такі його слова:

"Сейчас в России многие пытаются учить других, хотя сами ничего добиться не могут".

Автограф.Бишовця

ОФІЦІЙНИЙ КЛУБНИЙ ЖУРНАЛ

www.fc.dynamo.kiev.ua

ДИНАМО

КИЇВ

ЧЕРВЕНЬ-ЛИПЕНЬ 03(86) 2016

Анатолій
КОЛОМІЄЦЬ

НАРИСИ ДО ЖУРНАЛУ "ДИНАМО" КИЇВ" (2009 - 2019 рр.)

Частина 8

2021

Незабутньому Канєві вже 80

Одному з найкращих центральних нападаючих нашого "Динамо" Віктору Ізраїлевичу Канєвському 3 жовтня виповнилося 80 років. 196 матчів він провів в основному складі команди і забив 80 м'ячів, довгий час залишаючись найкращим бомбардиром клубу, поки його рекорд не перевершив Олег Блохін. Значна швидкість, атлетизм і невтомність, а головне висока техніка і чудовий удар з обох ніг – ці якості й вивели його наприкінці 50-х – першої половини 60-х років на найвищу сходинку радянського футболу.

Народився він у Києві в єврейській сім'ї, що мешкала в центрі міста на вулиці Стрілецькій у будинку, де раніше були келії Софійського собору. Батько його працював постачальником в Академії архітектури, а мати займалася домашнім господарством з трьома синами (не працювала з-за травми ніг, яку отримала при падінні в штовханині з переповненого трамваю).

В дитинстві Віктор, як і усі хлопчачки тих післявоєнних років, з захопленням ганяв м'яча у дворі. Взагалі він був хлопцем спортивним – добре катався на бігових ковзанах, грав за юнацьку збірну Києва з волейболу. А 1951 року, коли взнав, що відомий в Києві тренер Михайло Борисович Корсунський проводить набір до створеної в Києві футбольної школи №1 київського міськВНО, то одразу ж спробував поступити туди. І навіть незважаючи на страшенний ажіотаж серед величезного числа бажаючих, його прийняли. Але хоча він вже й займався футболом, та все ж до 17 років аж ніяк не міг собі уявити, що це насправді щось серйозне в його житті.

Через скрутні матеріальні обставини він майже з 15 років вимушений був підробляти на заводі "Арсенал" гравером, наносячи написи на дуже модних тоді фотоапаратах "Київ". А тренер заводської команди "Машинобудівник" Йосиф Давідович Ліфшиць інколи пропонував йому пограти в справжній футбол у цій команді. Та й з футбольної школи Корсунського інколи його запрошували пограти навіть за юнацьку збірну УРСР, а у складі юнацької збірної Києва він 1953 року став чемпіоном УРСР (володарем призу ЦК ЛКСМУ). У 16 років він півроку попрацював слюсарем на заводі "Трансигнал", та вже наприкінці 1953 року неждано отримав поштову листівку з запрошенням з'явитися конкретного числа до київського "Динамо". Його було зараховано до футбольної команди майстрів "Динамо" Київ і його прізвище вже фігурувало в заявочному списку гравців команди на 1954 рік серед нападаючих команди.

Справа в тому, що в ті часи футбол для людей був справжньою релігією. Життя було тяжким, розваг – наприклад, телебачення - ще не було, душу відвести можна було лише на стадіоні. Саме тому, щоб поправити справи в команді, її старший тренер Олег Олександрович Ошенков, прийняв справді вірне рішення щодо поповнення колективу не "варягами", а місцевою київською молоддю, бо чудово розумів що тільки спираючись на кістяк з місцевих хлоп'ят можна створити колектив здібний вирішувати великі завдання. Саме в цей час до команди прийшли крім Канєвського, ще й Лобановський, Базилевич, Трояновський тощо. .

В.Канєвський в юнацькі роки

Запрошення до київського "Динамо" давало юному Канєвському неймовірний шанс. Та спочатку гра у нього якось не пішла й перший матч в основному складі на першість СРСР у вищому ешелоні (клас "А") він провів вже 1955 року й до того ж невдало. Старший тренер навіть розмірковував про те, щоб позбутися такого нападника як безперспективного, але хтось-таки напоумив його почекати. За правилами тих часів гравці команди призовного віку проходили службу в армії в спеціальній військовій частині. Канєвський прийняв присягу і вже грав на першість цієї частини. Та в одному з матчів весною 1956 року, на якому

майже випадково був присутній сам Ошенков і в якому суперник був розгромлений з рахунком 10:0, Віктор забив 8 м'ячів, і Олег Олександрович одразу не тільки повернув його до свого колективу, але й наступного дня поставив на матч основного складу з "Молдовою" Кишинів. І Канєвський в цьому матчі хоч і не забив, але зіграв чудово й одразу ж закріпився в основі. У цьому сезоні та в наступних він почав все більше забивати у ворота противників.

1957 року він одружився й з того часу жодного разу в своєму виборі не розчарувався.

Першим значним успіхом Канєвського виявилось запрошення 1958 року як до молодіжної збірної, так навіть і до основної збірної Радянського Союзу (до цього він залучався лише до юнацької збірної СРСР). Перший і поки що єдиний матч у складі збірної СРСР він провів 30 серпня у Чехословаччині, де збірна СРСР перемогла збірну цієї країни з рахунком 2:1. До того ж саме цього року в офіційному списку "33-х кращих", вперше складеному Секцією футболу СРСР, але чомусь так і не опублікованому, його було поставлено в центрі нападу під №1. Цього року, коли через застуду він не зміг поїхати з командою в турне до Єгипту, йому особисто В.Бобровим було зроблена пропозиція перейти до Москви у ЦСКА. Він навіть встиг з'їздити до столиці СРСР і переглянути запропоновану йому квартиру, але потім все ж вчасно передумав залишити Київ, де в нього було стільки друзів.

Повністю розкритися в "Динамо" Київ Віктор зміг лише 1960 року при тренері В'ячеславі Дмитровичі Соловйові, під керівництвом якого київське "Динамо" цього сезону стало володарем срібних медалей чемпіонату СРСР. Канєвський провів 23 матчі й забив 7 голів, до того ж з цього року він в деяких матчах вже виконував обов'язки капітана команди (замість Ю.Войнова). А вже наступного сезону 1961 року кияни вперше серед українських команд стали чемпіонами Радянського Союзу й у цьому успіху найбільша заслуга належить саме вже штатному капітану команди Канєвському, який у 26 матчах забив аж 18 голів (кращий бомбардир команди 1961 року). До речі, в цьому році він провів ще 2 м'ячі... у художньому кінофільмі "Артист з Каханівки", в якому зіграв роль центрфорварда.

В.Канєвський в "Динамо"

В.Канєвський (стоїть п'ятий зліва) у складі "Динамо" Київ – чемпіона СРСР 1961 р.

Цього ж 1961 року його знову було залучено до збірної країни, в складі якої він провів два матчі в Москві зі збірою Аргентини (0:0) та Австрії (0:1), а наступного року вже грав на Чемпіонаті світу в Чилі у переможному матчі зі збірою Югославії (2:0) та нічийному поєдинку з Колумбією (4:4). Таким чином, загалом він прийняв участь у 5 офіційних міжнародних матчах збірної СРСР, але до цього треба ще додати й 6 товариських неофіційних матчів, в яких він забив 2 голи. До того ж 1963 року він зіграв в одному неофіційному товариському матчі й за створену цього року олімпійську збірну СРСР.

В.Каневський
в збірній СРСР

В.Каневський (другий справа) на Чемпіонаті світу 1962 р. в Чилі

За підсумками двох сезонів 1961 і 1962 років його, як вже майстра спорту СРСР, двічі було включено до офіційного списку "33-х кращих в СРСР" під №3, а в списку "33-х кращих в УРСР" він 1961 року був під №1. За свою кар'єру гравця найбільше від нього "натерпілися" найкращі московські воротарі Лев Яшин і Володимир Маслаченко. Перший в своїй книзі спогадів удостоїв Каневського такою характеристикою: **"Мне лично больше всего неприятностей доставлял Виктор Каневский. Очень хорошо подготовленный тактически игрок, с широким кругозором, отличным видением поля. В то же время он не гнушался открытой борьбы с защитниками, смело вступал в единоборства с ними, часто и опасно обстреливал ворота. Несколько мячей, забитых им мне, можно с полным основанием назвать "мертвыми".**

Мало хто знає, але його хотіли бачити в своєму складі й ведучі клуби Італії, Англії та Данії. Перебуваючи з київським "Динамо" в Англії, на банкеті після гри з "Арсеналом" Лондон президент цього легендарного клубу зробив офіційну пропозицію керівництву "Динамо" щодо укладання контракту з Каневським. Але в ті часи про який перехід радянського футболіста могла бути мова? Звісно, все це серйозно не сприймалося.

1963 року Каневський був одним з кращих бомбардирів "Динамо" Київ (14 голів у 34 матчах), а вже 1964 року знову найкращим бомбардиром команди (15 голів у 27 матчах). І взагалі сезон 1964 року став для нього особливим, бо він у складі "Динамо" став ще й володарем Кубка СРСР, і це сталося ще й саме завдяки його єдиному голу, якого він забив красиво, з льоту в Москві в Лужниках команді "Крила Рад" Куйбишев. До речі, це сталося вже при новому тренері Вікторі Олександровичі Маслові, який почав з цього року створювати свою нову команду, зробивши ставку на молодих швидкісних футболістів. На початку 1965 року після програного контрольного матчу в Львові та й ще з рахунком 0:4 Каневський взяв, що на його місце вже запрошено А.Пузача. Саме тому, розуміючи, що до основного складу шлях у нього вже перекритий, він написав заяву про звільнення, яку з боку тренера одразу було підписано. Через деякий час в березні це питання було вирішено й вищим партійним керівництвом, бо Віктор як капітан команди був, звичайно, членом партії.

Якщо підсумувати досягнення Віктора Каневського як гравця команди київського "Динамо", то він загалом зіграв за основний склад київського "Динамо" у першості та розіграші Кубка СРСР 207 офіційних матчів і забив 85 м'ячів.

Та, як виявилось, на цьому його кар'єра як гравця не закінчилася. Спочатку він отримав запрошення очолити запорізький "Металург" і в квітні вже переїхав до цього міста. Однак пропрацював з командою лише два місяці, бо його колишній партнер по "Динамо" Ю.Войнов, який в той час працював старшим тренером в одеському "Чорноморці" – новачці вищого ешелону, запросив

Капітан "Динамо" Київ В.Каневський передає м'яч з автографами гравців команди космонавту П.Поповичу

його ще пограти трохи й за цю команду. До того ж туди перейшли й Лобановський з Базилевичем. Однак там грав він без особливої наснаги, бо без високої мети не міг вже діяти на минулому рівні. Він просто "догравав", а коли ще ненароком в обкомі партії побачив своє прізвище в підготовленому списку гравців, з якими планувалося розпрощатися за їх безперспективністю, то одразу ж написав заяву на звільнення. Він просто не сприймав тієї зневаги до людини в 30 років, яку вважали вже за "старця", й цього разу пішов остаточно. Майже рік він провів у "Чорноморці" й за цей час з липня 1995 по травень 1966 року зіграв у 23 матчах і забив ще 6 м'ячів, довівши свій послужний список у чемпіонатах СРСР до 218 матчів і 86 голів.

В.Каневський в перші роки тренерської кар'єри

Після прощання з Одесою дружина Віктора переконала його не сидіти склавши руки, тяжко переживаючи закінчення кар'єри гравця, й погодитися на запропоновану посаду старшого тренера в команді другого ешелону радянського футболу (тоді друга група класу "А") в Харкові в місцевому "Авангарді" (з наступного року вже "Металісті"), яку він і прийняв з липня 1966 року. Та ось тільки саме в цей час він вперше серйозно стикнувся з так званим "єврейським питанням" у СРСР, яке до цього часу його майже зовсім не турбувало, бо майже ніхто й не знав що він по-батькові Ізраїлевич. Усі друзі й вболівальники його знали виключно як "Каневу" – ось таке у нього було в команді прізвисько.

Хоча, звісно, напевно ж саме через "п'яту графу" в паспорті, коли команда виїжджала за кордон, до нього приставляли по два(!) "персональних опікуна" - співробітника КДБ. Боялися, щоб не втік. Ось і В.Турянчик, який став після нього капітаном команди в середині 60-х, розповідав, як йому рекомендували: *"Ты за "Каневой" присматривай, чтоб не сбежал"*.

А тут у вищестоящих органах йому раптом "культурно" порекомендували змінити своє "по-батькові", пояснивши це тим, що тренера в Радянському Союзі прийнято величати за ім'ям та по-батькові, а його "Ізраїлевич" якось не співпадало... з політикою радянської держави. Ніхто, звісно, його не примушував – просто порадили, так би мовити, у ввічливій формі. А він, як людина поміркована, був вимушений погодитися, інакше усі шляхи в кар'єрі тренера для нього були б перекриті назавжди. Йому, навіть, порекомендували стати "Іллічем", натякаючи ще й на образ більшовицького вождя. Ось так Віктор Ізраїлевич перетворився у Віктора Ілліча. В деяких виданнях тих часів навіть можна зустріти його як "Віктор Ісакович".

У Харкові "Віктор Ілліч" пропрацював 6 сезонів і пішов з команди тільки тоді, коли вона була введена в створену першу лігу. До того ж саме при ньому і за його вимогами в цьому місті було нарешті збудовано новий стадіон (з козирком). Саме звідси він порекомендував своєму товаришу В.Лобановському погодитися очолити "Дніпро" й розпочати кар'єру тренера. А сам Каневський 1972 року "транзитом" через Чернівці, де попрацював два місяці старшим тренером "Буковини", опинився... у Ташкенті, куди його запросив В.Соловйов своїм помічником. Разом вони вивели "Пахтакор" у вищу лігу й за це Каневський отримав свою першу нагороду як тренер – став "Заслуженим тренером Узбецької РСР". А тут знову до нього звернувся В.Лобановський, сповістив що залишає "Дніпро" й переходить до "Динамо" Київ, та порекомендував йому зайняти посаду вже старшого тренера у цій команді вищої ліги. Ось так за допомогою свого товариша Каневський опинився у Дніпропетровську й 4 роки гідно керував командою цього міста, а 1976 року навіть досяг півфіналу в розіграші Кубка СРСР.

В ті часи Каневський був серед найкращих фахівців радянського футболу. Він був і серед четвірки тренерів, яких Федерація футболу СРСР делегувала на перегляд Чемпіонату Європи в Югославії. Але вже тоді він чітко розумів, що це був пік його можливостей в країні Рад. 1978 року його призначили тренером юнацької збірної УРСР і він одразу її вивів у чемпіони СРСР – переможці турніру "Переправа".

Дивно, але для такого "улюбленця публіки" відсутність почесних звань і державних нагород багатьох просто вражала. Влада у Москві й Києві його відверто ігнорувала. Вражало навіть хоча б те, що десяти гравцям "Динамо" Київ – чемпіонам СРСР 1961 року було присвоєне звання заслужених майстрів спорту, а капітану цієї команди(!) й кращому її бомбардиру(!) було відмовлено. До того ж, одному з кращих на той час українських тренерів так і не присвоїли навіть звання заслуженого тренера України. Та вершиною цього неподобства став конфлікт, що розпочався 1979 року з Федерацією футболу СРСР, яка не дозволила йому попрацювати в Алжирі з національною збірною

цієї африканської країни, хоча заявка з цієї країни прийшла саме на нього. Вже були оформлені усі необхідні для цього документи, і Каневський навіть придбав квиток на 11 січня на авіарейс Москва - Алжир, тобто, як кажуть, вже "сидів на чемоданах", але... до Алжиру поїхали інші. А йому тихенько пояснили, що в усьому винувата саме ота клята "п'ята графа" в його паспорті.

Це його так вразило, що він одразу звернувся до ОВІРу з заявою на виїзд з СРСР до Ізраїлю. Звісно, такого вчинку від нього ніхто не чекав, і одразу на нього виплюнулося море злості. По-перше, його одразу на партійних зборах виключили з партії, погрожували, плямували, обзивали зрадником і ворогом народу, який це йому ніколи не пробачить. По-друге, вже через дві неділі (а не через півроку, як тоді водилося) його викликали до начальника ОВІРу, де заступник міністра внутрішніх справ України йому чітко вказав: *"Нікуда ты не поедешь"*. А офіційно у відмові значилася недостатня ступінь родинних доказів. Й по-третє, за ним прислав машину секретар горкому партії, який попросив його забрати заяву й тоді він зможе дати "задній хід" і його навіть відновлять в партії. Але Каневський був невблаганний.

З цього часу він остаточно став небажаним, у нього навіть забрали посвідчення майстра спорту. А вже через тиждень він виявив за собою неприкрите стеження, за ним ходили цілими групами й сиділи під будинком, де він мешкав; прослуховували його телефонні розмови. Це продовжувалося на протязі двох років і в цей час він один на вулицю ніколи не виходив, бо боявся усіляких провокацій, які б були зачіпкою засадити до тюрми чи психушки, як тоді практикувалося. Але минулося, і від нього відчепилися, бо не побачили у його діях відкритого дисидентства. Але його все ж таки, як начебто долученого до державної таємниці, на десять років залишили у "відказниках" - тобто серед тих, кому в часи "розвинутого соціалізму" відмовили у виїзді на постійне місце проживання за кордоном. А це означало позбавлення роботи, цілодобову турботу компетентних органів та й інші радощі життя.

1980 року з'явилася на полицях магазинів добротна книжка Мирського та Семибратського "Атакующая вершины" – перша справжня історія футбольної команди київського "Динамо", яку усі вболівальники так давно чекали. Яке ж було здивування всіх без винятку, коли на вміщеному в ній фото "Динамо" Київ – чемпіона СРСР 1961 року шанувальники команді раптом не знайшли капітана команди Віктора Каневського (ця ілюстрація тут наводиться й є можливість порівняти її з фото вміщеному вище). Спеціалісти-ретушери просто вирізали його зображення й пересунули інших гравців на це пусте місце. Але головне це те, що ніде в тексті не вказане прізвище цього гравця – улюбленця киян і навіть натяку на щось з ним пов'язане не було. Здивуванню читачів не було меж – як же це можливо викреслити з загальної історії цілком відчутну її частину, вихолостивши її. Ця книжка цього "застійного" 80-го року тоді дійсно здивувала усіх в цілому світі, бо в котрий вже раз показала дійсність радянського образу життя. До того ж вже потім саме це фото фігурувало в усіх друкованих виданнях та засобах масової інформації. Хотіли навіки викреслити цю людину з пам'яті наступних поколінь радянського народу.

Складі "Динамо" Київ – чемпіона СРСР 1961 р. вже без В.Каневського

Про тренерську кар'єру Віктору Канєвському потрібно було забути, і він спочатку ніде не працював, а потім з молодшим братом-будівельником подався до Чернігівської області на будівництво районних палаців культури, де працював простим будівельником. В цей час вже начебто з нього спостереження зняли й він навіть зміг поїхати до Москви на будівництво кооперативного будинку. З знайомими по футболу зовсім не спілкувався, бо не бажав створювати для них якихось неприємностей. Та й усі від нього просто відвернулися, лише один В.В.Лобановський не залишив його й відкрито продовжував спілкування, навідуючись у гості, коли той був у Києві, і підтримував навіть матеріально. Але й він, незважаючи на те, що користувався великим впливом у владних структурах, не був всесильним.

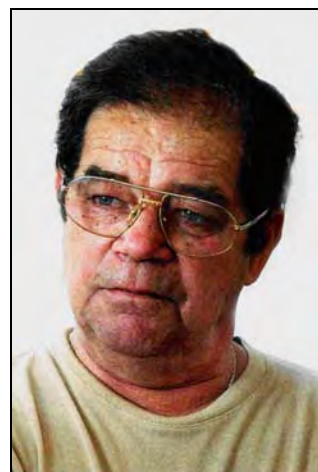
Та все ж 1983 року саме за його протекцією Канєвському дозволили тренувати створену нову команду "Динамо" Ірпінь – дочірню команду київського "Динамо", в яку увійшов увесь її свіжий резерв з випускників спортивної школи команди. І ось вже через рік він цю команду з турніру колективів фізкультури вивів у другу лігу. Чотири роки Канєвський працював з цією командою, а 1987 року йому дозволили навіть попрацювати одним з тренерів у сімферопольській "Таврії", яка й завдяки йому цього року стала чемпіоном УРСР і отримала путівку в першу лігу. Та коли команда поїхала в турне до Кореї, то його одразу ж викреслили з списку.

Ось саме тоді він удруге подав заяву на виїзд, бо це вже був 1988 рік – час "перестройки" в країні. Й до того ж він мав інформацію, що з СРСР усіх євреїв вже випускають. Так воно й сталося - через 4 місяця його прохання задовольнили, й 15 листопада він з дружиною вилетів традиційним тоді маршрутом Відень – Рим – Нью-Йорк. А вже через тиждень отримав запрошення на посаду тренера з футболу в дитячій спортивній школі "Спартакус" для дітей з російськомовних родин, яка донедавна була відкрита у Брукліні російськими емігрантами. Через 8 місяців Канєвський відкрив власну школу "Soccer Star", де пропрацював у своє задоволення 12 років.

В.Канєвський у США

Через ці турботи він навіть не мав можливості вивчити як слід англійську мову, щоб встановити повноцінне спілкування з створеною в цей час американською соккер-лігою (MISL), хоча й без цього його запрошували на усі засідання оргкомітету ліги, але повноцінної співпраці так і не сталося. У школі Канєвського команди за трьома віковими категоріями, як правило, приймають участь у багатьох турнірах й більшість їх виграють. А володіти англійською у Брукліні в Нью-Йорку

В.Канєвський перед виїздом з СРСР

Поселився він в цьому ж районі Нью-Йорка, але йому ще треба було чекати майже рік, поки до США переїхала його дочка з чоловіком та двома його онуками. Спочатку отримав візу й виїхав до Риму його зять з шестимісячною дитиною, а дочка на день заїзнила до посольства Австрії в Москві й на цілий рік там застрягла без прописки й місця проживання. Та що ви хотіли, "совок" був настільки забюрократизований, що ніякі "перестройки" нічого не здатні були зробити. Довелося звертатися за допомогою до конгресменів і сенаторів США, а для цього потрібно було спочатку заручитися підтримкою Федерації футболу цієї країни. Листування, звернення, підключення юриста-адвоката – увесь цей кошмар продовжувався цілий рік та все ж родина нарешті воз'єдналася.

Друзі В.Канєвського в США: Геннадій Хазанов та Деві Аркадьєв

В.Каневський нині

Кубку УЄФА. І саме після двох років праці й завершення цієї роботи він переїхав 2001 року до району Нью-Джерсі, де у нього зараз свій особняк і нова футбольна дитяча школа під назвою "Чорноморець" (дуже багато в США вихідців з Одеси). У школі в нього прекрасний офіс-кабінет – справжній музей футбольної слави, а також велика бібліотека спеціальної літератури з техніки та тактики футболу й історії становлення та розвитку київського "Динамо".

А серед останніх визнань цього видатного футболіста треба відмітити включення його 2003 року за конкурсом, проведеним Всесвітнім Конгресом Російськомовного Єврейства, газети "Еврейский мир" та спортивної асоціації до "Чудової десятки" найвидатніших спортсменів-євреїв країни їхнього Виходу.

Але головне, що зараз є у Віктора Ізраїлевича Каневського – це всенародна любов і повага шанувальників футболу, а це для будь-якого футболіста найважливіше за все.

Мазл тов!

виявляється зовсім не обов'язково, бо там просто величезна кількість вихідців з колишнього СРСР, навіть є декілька російськомовних телеканалів, так що особливої необхідності знати англійську мову зовсім немає. До речі, дружина Віктора Ізраїлевича, косметолог за фахом, працює в дуже престижному салоні в Манхеттені, тому мову вивчила. Разом з ними мешкають дочка з чоловіком та двоє онуків. Старший брат Каневського залишився в Києві - він колишній тренер з греблі на Олімпійських іграх збірної СРСР 1980 року в Москві та збірної України 1996 року в Атланті, а молодший брат – будівельник і нині мешкає в Ізраїлі.

Каневський вже декілька разів був у Києві: перший раз ще за часів СРСР 1991 року, коли святкувалося 30-річчя першої перемоги "Динамо" Київ у чемпіонаті СРСР, потім 2003 року він був присутній на відкритті пам'ятника своєму найвірнішому товаришу В.В.Лобановському на стадіоні "Динамо", а 2006 року святкував в Києві з друзями своє 70-річчя.

1999 року йому запропонували добре оплачувану престижну роботу в Грузії – тренером-консультантом в команді "Віт-Джорджія" з Тбілісі, яку треба було гарно підготувати до участі у

Дружній шарж на
В.Каневського за
палянських часів

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Михайло Печений – футболіст, тренер, арбітр..." №5(88) –жовтень-листопад 2016 р. (с.64-65) до редактування М.Несенюка

Незабутній наш Федорович!

(До 110-річчя з дня народження М.Ф.Печеного)

Ім'я Михайла Федоровича Печеного пов'язане з командою київського "Динамо" лише у довоєнні 20-30-ті роки минулого століття. Але він за досить короткий проміжок часу з 1929 по 1940 роки встиг не тільки пограти в команді у якості лівого краю нападу, але ще й потренувати її у ранзі головного тренера. Таких людей в історії нашого клубу не так багато, тому обминути чергову, вже 110-ту річницю з дня народження цього заслуженого тренера УРСР та й до того ж судді республіканської категорії було б несправедливо.

Михайло Федорович з славної когорти чудових миколаївських футболістів довоєнних часів, які пограли й у нашій команді. Народився він у місті корабелів ще за часів царизму 8 (21 за новим стилем) листопада 1906 року. А до футболу при звичаївся ще з дитинства і вже на початку 20-х років, коли вуличні команди міста почали об'єднуватися за територіальним принципом, грав у одній з таких команд під гучною назвою "Гладиатор". А коли за спеціальною постановою миколаївського Окрвиконкому про притягнення молоді в спортклуби був створений Миколаївський спортивний клуб, то грав у його лавах. Та вже 1923 року він перебирається до більш заможної профспілки залізничників і грає тут у клубних командах, які в ті часи скрізь іменувалися "Желдорами". Та наступного року його до свого складу запросила команда "Профинтерн", яка цього року восени стала чемпіоном Миколаєва. Потім він знову грав за клуб залізничників "Желдор" й відзначився там у турне цієї команди по сходу УСРР (10 зустрічей у Катеринославі, Таганрозі, Макіївці та Долгінцево з співвідношенням м'ячів 30:8). Саме з цього клубу 1926 року він був залучений до складу збірної Миколаєва, яка вважалася однією з найсильніших команд півдня СРСР і в якій він пограв майже три роки. У цей період миколаївці брали участь в республіканських турнірах і спартакіадах, де посідали призові місця, а у травні 1928 року збірну Миколаєва запрошують на товариські матчі в Ленінград і Москву, де команда і її гравці, й Печений у тому числі, добре себе зарекомендували. Програвши в першому матчі 2:3 збірній Ленінграда, миколаєвці з рахунком 3:0 перемогли збірну Москви (виступала під прапором "Пищевика"). Цього ж року Михайло відзначився ще й тим, що не тільки зіграв у першому і єдиному в ті часи міжнародному матчі в рідному місті в складі збірної 12 вересня 1928 року з командою ТУЛ (Робітничий Футбольний Союз) з Фінляндії (3:1), але ще й забив у цьому матчі гола (щоправда з пенальті).

М.Печений у юнацькі роки

У 1927-28 роки він захищав честь миколаївської команди "Райком металістів", а на початку 1929 року на запрошення відомого грузинського футболіста й тренера Ассира Гальперіна двоє миколаївських гравців, а саме Печений та ще один талановитий нападаючий Сердюк (більш відомий як Шульц), були запрошені до команди "Динамо Тбілісі (в ті часи Тифліс). Та їм там чомусь надовго затриматися не судилося, і вже в травні вони обидва "перебралися" до київського "Динамо". Найвищим досягненням Михайла в нашій команді було звання віце-чемпіона ВПСТ "Динамо" 1929 року, а 14 вересня цього року він був учасником першого в історії київського "Динамо" міжнародного матчу, зіграного киянами проти робітничої команди Нижньої Австрії. (поразка 3: 4), де грав у центрі нападу.

У 1929-33 роках він вже незамінний гравець збірної Києва, у складі якої стає другим призером чемпіонату УСРР 1927 року і третім 1928 року. У 1927-33 роках він постійно залучався до збірної УСРР й, до речі, був першим гравцем "Динамо" Київ, який грав у складі збірної республіки (27 серпня 1929 року у матчі в Харкові збірних УСРР і робітничих клубів Нижньої Австрії – 4:1). А 1929

М.Печений у складі "Динамо" Київ (третій зліва)

де був залучений до місцевого "Спартака" як граючий тренер, а наступного року – до клубних команд "Динамо", де трохи ще пограв на першість міста. На цьому й закінчилася його кар'єра як гравця.

Саме в ці роки його, як найбільш авторитетну людину серед ветеранів ПСТ "Динамо" в Києві, призначають тренером (тоді був лише один тренер в командах) показової команди "Динамо" Київ. При ньому у чемпіонаті СРСР по групі "А" команда зайняла середнє 8 місце серед 14 учасників, а у розіграші Кубка СРСР дійшла лише до 1/16 фіналу. Наступного сезону 1940 року через спробу омолодження складу команди її показники значно погіршилися й Михайла Федоровича вже в серпні замінили московським світилою М.Бутусовим.

Тренер М.Ф.Печений (стоїть третій зліва) з командою "Динамо" Київ на весняних зборах в Одесі 1940 р.

всесоюзній арені, включно й матчі групи "Б" чемпіонатів СРСР; входив до складу Київської колегії суддів, яка була в ті роки однією з найкращих в Україні та й в Радянському Союзі.

Коли друга світова війна прийшла на територію СРСР, то Михайла Федоровича евакуювали до Казахстану, де він одразу ж в Алма-Аті очолив місцеве "Динамо" й тренував цю команду у 1942-43 роках. А вже після війни він повернувся в Україну, де йому запропонували посаду тренера у "Спартаку" Львів. Тренував він цю команду в 1945-47 роках та так і залишився у Львові. На протязі понад 20 років він працював тренером дитячо-юнацьких команд міста, підробляв арбітражем та інспектуванням матчів місцевого рівня. Помер Михайло Федорович Печений у Львові 14 листопада 1980 року у 74-річному віці.

року він залучався ще й до збірної Всесоюзного ПСТ "Динамо". Щодо всесоюзного рівня, то 1931 року він грав у складі другої збірної СРСР. До того ж ще треба відмітити, що у списках кращих футболістів СРСР, що в ті часи склалися журналом "Фізкультура и спорт", він був під №3 1928 року серед "44-х кращих" і 1930 року серед "33-х кращих".

Михайло Печений грав в першій команді "Динамо" столиці України аж до липня 1933 року та потім з липня на півроку опинився у "Динамо" Одесі й три роки грав у "Динамо" Горький (нині Нижній Новгород). Саме наприкінці 1937 року він все ж таки повернувся до Києва,

Треба

відмітити що в другій половині 30-х років проявився й талант Михайла Федоровича як арбітра футбольних матчів. Він судив футбольні матчі різних рівнів, як в першості Києва, так і на республіканській і

Тренер М.Ф.Печений з гравцями "Динамо" Київ Фесенко та Ліфшицем 1939 р. на київському стадіоні заводу "Арсенал"

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Надійний та спокійний" №6(89) –грудень 2016 р. (с.60-63) до редактування М.Несенюка

Справжній страж воріт

(до 75-річчя з дня народження Євгена Васильовича Рудакова)

В історії кожного клубу завжди є такі гравці, прізвиська яких назавжди записані великими літерами. Саме до них відноситься й один з найкращих воротарів київського "Динамо" Євген Рудаков, 75-ту річницю з дня народження якого й відмітили 2 січня усі шанувальники нашого клубу. Він був найтитолованішим воротарем "Динамо" столиці України саме тих часів, коли ця команда-зірка й команда зірок притримувалася відомої формули незрівнянного Пеле - "Нам заб'ють скільки зможуть, а ми – скільки забажаємо".

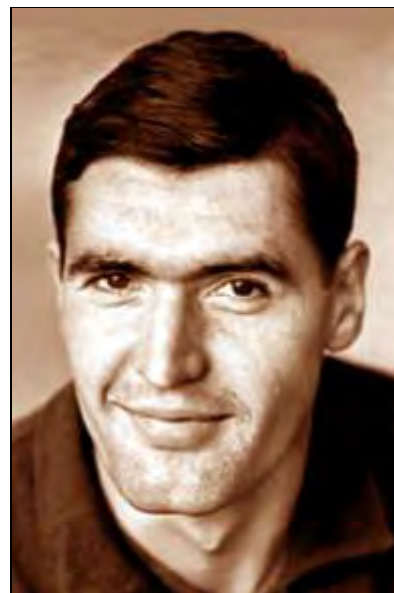
Народився він у Москві 2 січня 1942 року в родині, що мешкала недалеко від заводу ім.Лихачова, тобто саме там, де спортивне життя серед дітей було традиційним. Його старший брат Юрій був гарним волейболістом, сестра Тамара серйозно займалася баскетболом, а ось він просто прикріпив до футболу. Починав він, як усі, з дворової команди й через свій високий зріст грав з хлопцями, які були старші за нього, й через той же свій зріст його й ставили частіше у ворота (він і прізвисько через свій зріст мав – "Шнур"). До речі, по сусідству з ним мешкали відомі Віктор Маслов та Слава Метревелі. Усі з його оточення мріяли потрапити до юнацької команди "Торпедо", марив цим і Євген. Він навіть, не будучи зарахованим до команди юних автозаводців, більше року просто приймав участь у її тренуваннях (подавав м'ячі, на ньому тренували свої удари нападники). Саме через це, коли його 1959 року зарахували до юнацької команди, то він одразу ж потрапив до дублюючого складу клубу. Однак його сподівання у Москві не виправдались через велику кількість в той час гарних воротарів в клубі. А тодішній старший тренер "Торпедо" Віктор Олександрович Маслов просто порекомендував 19-річному хлопцю пограти в якомусь більш скромному клубі, де набути необхідного досвіду..

1961 року Рудакова запросив до себе миколаївський "Суднобудівник", і вже наступного року він зайняв постійне місце в воротах команди корабелів. До того ж в цей час Рудаков під час зимової перерви одружився в Москві на дівчині, з якою він товаришував ще з дитинства - вона мешкала в сусідньому під'їзді. Валентина переїхала до Миколаєва й треба було вже думати, як забезпечувати матеріально сім'ю.

І саме в цей час його закріпив легендарний Антон Ідзковський і запросив на перегляд до Києва. Та Євген спочатку не сприйняв це серйозно й відмовився. Вдруге запросив його вже Віктор Терент'єв – знову не набрався сміливості. І тільки вже коли до нього звернувся сам В'ячеслав Соловйов, то повірив і, звісно, залюбки переїхав до Києва, як кажуть, на "постійне місце мешкання".

Одруження Євгена з Валентиною

13 серпня 1963 року Євген дебютував навіть в основі в міжнародному товариському матчі проти "Стягул Рошу" з Румунії (2:2) й пропустив два м'ячі. Таким чином, як завжди в таких випадках, не все було гладко, були й прикрі негаразди під час захисту воріт і в матчах дублюючого складу, несприймання вболівальниками, але, як кажуть, без цього гарним воротарем не станеш. А тренери помітили в ньому саме риси чудового воротаря й сприймали невдачі з розумінням. Але й йому працювати доводилося чимало - тренуватися по п'ять годин щодня - і з командою, і без неї, невтомно виконувати спеціальні "воротарські" вправи й нескінченно ловити і ловити м'ячі.

А вже коли тренером київського "Динамо" став земляк і торпедівець Віктор Олександрович Маслов, то Євген Рудаков вперше з'явився в стартовому основному складі команди в грі проти "Крильєв Советов" з Куйбишева і відстояв матч "всуху". Вдало склалися і наступні два матчі, а ось в четвертий раз відбулася осічка. У грі проти своїх колишніх одноклубників Рудаков не зміг показати хорошої гри, й кияни програли. І ось розсерджений невдачею в грі саме проти свого колишнього клубу Маслов перевів Рудакова в дубль... на цілих два роки. Буває й таке.

Та ось настав 1966 рік, багато в чому доленосний в житті Євгена Рудакова. Основний голкіпер київського "Динамо" Віктор Банников в складі збірної команди СРСР відправився на Чемпіонат світу до Англії, а після повернення виявив, що місце у воротах досить успішно займає вчорашній дублер - Євген Рудаков. У тому сезоні, міцно влаштувавшись в основі і граючи майже нарівні з Банниковим, Рудаков пропустив всього 10 голів в 29 матчах, причому в 22 зберіг динамівські ворота на замку.

У тому ж році в складі "Динамо" Євген Рудаков завоював відразу два головних трофея країни - Кубок СРСР і золоті медалі першості, потім ще двічі ставав чемпіоном СРСР 1967 і 1968 років. А 1969 року його вже визнали кращим воротарем СРСР.

Майстерна гра молодого голкіпера киян не могла не звернути на себе увагу тренерів збірної СРСР і його запросили до турне по Південній Америці. Дебют у збірній припав на матч зі збірною Мексики (1:1) і ще того ж року він зіграв проти збірної Австрії (3:1). А вже 1970 року Рудаков став основним воротарем збірної і допоміг їй завоювати путівку на Чемпіонат світу до Мексики. Однак важка травма за декілька днів до старту Чемпіонату світу в контрольному матчі (перелом лівого плеча з вивихом і розривом зв'язок), яка ледь не поставила хрест на воротарській кар'єрі Євгена, не дозволила йому взяти участь в матчах цього Чемпіонату світу. Та він справився з цією недугою й все ж таки вилікувався.

Воістину зоряним став для Рудакова 1971 рік - його визнали вдруге кращим голкіпером СРСР, а також і футболістом року, що з воротарями трапляється вкрай рідко. У тому ж сезоні він повернувся й до збірної СРСР, дуже вдало відіграв всі матчі відбіркового циклу чемпіонату Європи. У наступному році збірна у півфіналі цього чемпіонату у важкому поєдинку здолала угорців (Рудаков парирував 11-метровий удар) і він став володарем срібної медалі, встановивши рекорд, не побитий й досі жодним з голкіперів - його "суха" серія дорівнювала 463 хвилинам! Звісно, тоді вже ні в кого не було сумнів що саме Рудаков є першим воротарем Радянського Союзу. А 1973 року йому було присвоєне не тільки звання "Майстер спорту міжнародного класу", але й також звання "Заслужений майстер спорту СРСР".

За збірну СРСР Євген Рудаков грав з 1971 по 1977 рік, провів 48 матчів (в тому числі 6 матчів за олімпійську збірну СРСР), а ось граючи за київське "Динамо" з 1963 по 1977 рік він провів 258 матчів, до того ж увійшов до символічного Клубу Льва Яшина - 206 матчів без пропущених голів.

До речі, у середині 1970-х збірна СРСР і київське "Динамо" були, по суті, синонімами. 1972 року в складі збірної Євген Рудаков завоював не тільки європейське "срібло", але й бронзові медалі Олімпійських ігор в Мюнхені.

В чемпіонаті СРСР цього року він у складі київського "Динамо" під керівництвом вже головного тренер "Динамо" Київ і збірної СРСР В.В.Лобановського став срібним призером, а золоті медалі йому дісталися у 1974 і 1975 роках. Але найвищого успіху він досяг саме 1975 року, коли кияни вперше в своїй історії завоювали Кубок володарів кубків УЄФА, а потім і здобули Суперкубок Європи.

Рудаков з капітаном Турянчиком

Воротар Е.Рудаков у зірковому складі "Динамо" Київ 1975 р. В.В.Лобановського та О.П.Базилевича

Дуже хочеться навести цитату з інтерв'ю, яке Євген Рудаков дав кореспонденту газети "Советский спорт" Ю.Сегеневичу, надрукованому у номері за 28 листопада 1971 року, де на запитання чим він пояснює успіхи київського "Динамо" тих часів, адже й інші команди теж готовилися дуже серйозно до перемог, він чітко й дуже просто пояснив:

"Можливо, все пояснюється відношенням до футболу. Адже можна вийти на поле, провести на ньому дев'яносто хвилин і, навіть не стомившись, повернутися до роздягальні. А можна... Хоча, я наведу такий приклад. В нашій команді грає Колотов. Справжній боєць. Мені не раз казали хлопці: "Дивисься на нього, змиленого, й соромно стає за себе, якщо гра не клеїться". Так ми й грали, кожний пересилуючи себе, намагаючись віддати усі сили поединку. Мені здається, в серйозному відношенні до футболу, до своєї гри, обов'язкам і слід шукати пояснення нашому успіху".

То чи не саме в відсутності цього й є причина сьгоднішніх невдач нашої команди?

Євген Рудаков був самобутнім універсалом як в спорті, так і в житті. На полі він був завжди спокійним, навіть флегматичним, впевненим в собі. Грав без зовнішніх ефектів, але надійно, часто демонструючи феноменальну майстерність, яка дивувала суперників. В.В.Лобановський відзначав в ньому вражаючу завзятість.

Як любив говорити Євген Васильович, воротар - це "существо другої породи"... Яких тільки епітетів не заслужив Рудаков в футбольному світі. Його часто називали і "довгоруким дияволом", і "чорною пантерою", і "воротарем-павуком", і "воротарем-восьминогом"... Та, справедливості заради, варто відзначити, що Євген Рудаков завжди відчував надійну опору в особі партнерів-захисників - Конькова, Матвієнко, Решко, Трошкина, Фоменко... До того ж, саме з цими іменами пов'язаний і найвищий зліт команди київського "Динамо" в її історії.

Дружній шарж на Є.Рудакова

Ось як про Рудакова казав його багаторічний партнер по команді - Володимир Мунтян, який його добре знав як на футбольному полі, так і в повсякденному житті: *"Футболістів на полі багато, а воротар один, його надійність і впевненість передавалася і захисту, і півзахисту, і нападу. Від його дій залежала гра всієї команди. Женька, як подружньому називали його всі хлопці, залишив яскравий слід в нашій історії. Та й в житті він був чудовою людиною. Не пам'ятаю, щоб він хоч раз підвищив на когось голос, на щось претендував або, як зараз прийнято говорити, намагався "пробити".*

В цей час в сім'ї Євгена та Валентини Рудакових було двоє дітей: старшенькій Оленці було 12 років, а молодшому Олексію – 2 роки. Саме 1977 року Євген прийняв рішення закінчити воротарську кар'єру після прикрої поразки в півфінальному матчі розіграшу Кубка європейських

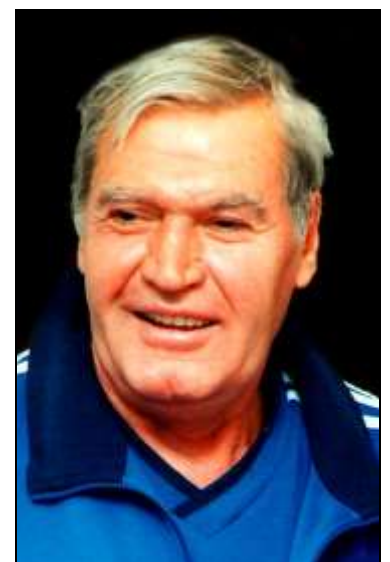
З дружиною й донькою Оленою у 70-ті роки

чемпіонів УЄФА проти німецької "Боруссії" з Менхенгладбаха. Його

прощальний матч відбувся 10 вересня 1977 року на стадіоні "Динамо". Однак поривати з клубом і тим більше з футболем він не захотів. Разом з колишнім центральним захисником "Динамо" Вадимом Соснихіним півтора роки тренував динамівських хлопчиків 1959-60 років народження. 1979 року вирішив самостійно попрацювати з дорослою командою і поїхав до івано-франківського "Спартака", але через рік повернувся до Києва. Та вже 1994 року була ще одна спроба попрацювати з дорослими - Рудаков тренував команду "Кремінь" (Кременчук), яку не тільки врятував від вильоту з вищої ліги, але й запам'ятався останнім матчем саме з київським "Динамо", який його команда програла в дуже впертій боротьбі з рахунком тільки 2:3.

Судячи з усього, Євген Васильович, все-таки завжди відчував схильність до роботи з дітьми. Майже 10 років, з 1980 по 1989 рік, він працював в

СДЮШОР "Зміна" тренером дитячої команди, а потім ще понад два десятиліття: з 1989 по 2000 рік - тренером в Київському спортивному інтернаті та у 2001-11 роках - у футбольній школі "Динамо" Київ ім. В.В.Лобановського (до кінця свого життя). Таким чином, дитячому футболу Євген Васильович Рудаков віддав понад 30 років!

Треба ще й зазначити, що навіть в досить вже похилому віці він ніколи не відмовлявся постояти у воротах команди ветеранів київського "Динамо".

Помер Євген Васильович 21 грудня 2011 року, не доживши трохи до свого 70-річного ювілею, у рідному вже йому і його родині Києві, похований він на Байковому цвинтарі. Попрощатися з ним прийшло багато шанувальників футболу, близьких і знайомих. На його могилі рідний йому футбольний клуб "Динамо" Київ встановив пам'ятник.

Є.Рудаков з А.Дем'яненко у команді ветеранів "Динамо" Київ

В останні роки життя

Прощання з визначним воротарем клубу

На могилі Є.Рудакова

Вже після смерті Е.В.Рудакова в Києві був запроваджений турнір юнацьких команд "Кубок пам'яті Рудакова", який щорічно розігрується від егідою Федерації футболу м.Києва. Також треба відмітити й запроваджений на честь його досягнень символічний "Клуб українських воротарів ім. Євгена Рудакова".

Один з призів турніру пам'яті Є.Рудакова

В.Канєвський в збірній СРСР

Емблема клубу Є.Рудакова

Вдова Валентина Антонівна з нагородами чоловіка

Онук Євген з нагородами діда

Пам'ять про цього талановитого футболіста й чудову людину не згасне ніколи в серцях уболівальників футболу України та за її межами!

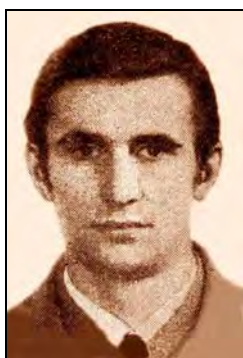
Оригінал тексту статті А.Коломійця "Господар штрафного майданчика" №1(90) –лютий-березень 20176 р. (с.58-61) до редактування М.Несенюка

Хазяїн штрафного майданчика

(до 70-річчя з дня народження Стефана Михайловича Решко)

Серед плеяди видатних центральних захисників київського "Динамо" ім'я Стефана Решко займає одне з визначних місць, бо саме пов'язане з найзначнішими досягненнями клубу на міжнародній арені 1975 року.

Цей гравець, до того ж, належить до кагорти ушавлених закарпатських футболістів, успіхи яких золотими літерами вписані в історії футболу України. Народився він 24 березня 1947 року у селі Ключарки тоді вже Мукачівського району Закарпатської області Радянського Союзу в сім'ї колгоспників (батько – інвалід І-ої групи).

Юний С.Решко

Хлопець, що просто мавив футболом, вчився в Ужгородському художньо-ремісничому профтехучилищі побуту й саме там почалася його футбольна кар'єра. Десь в цей час формувалася футбольна збірна профтехосвіти УРСР і Стефан був запрошений до неї. Після цього на талановитого юнака звернули увагу й наставники ужгородського "Спартака" та запросили до своєї футбольної школи. Навчаючись в цій школі (перший його тренер Василь Федак), він одночасно працював за фахом червонодеревщика на фанерно-мебльованому комбінаті, а вже 1965 року дебютував у складі "Верховини" (перші тренери М.Михалина та В.Гажо). Та вже 1966 року через те, що не мав бажання проходити військову службу, навіть подав документи на вступ до заочного відділення Ужгородського університету на біологічний факультет. Але на нього вже поклав око львівський СКА, тому залишалося втекти десь подалі. Сів на поїзд та подався до свого земляка Яноша Габовди, який тоді грав у вінницькому "Локомотиві" – в ті часи "кузні кадрів" центральної України, наближеної до столичного "Динамо". На протязі однієї доби зарахували й Стефана до команди та й ще, до того, він одразу поступив і до вінницького педінституту. До того ж вже 1968 року він був капітаном цього ушавленого в ті часи колективу.

Та тоді в зірковій команді "Динамо" Київ В.Маслова був, як кажуть, "перебор" і це дало можливість трохи "підкормитися" й одеситам – команді теж вищої ліги СРСР. І вже в вересні, навіть порушуючи регламент чемпіонату, С.Решко переїздить до "перлини біля моря", але через газетний скандал з приводу його переходу, грає за "Чорноморець" лише в останніх 8 матчах цього сезону. Ось таким чином ще два роки гарного досвіду не були витраченими марно й стали у пригоді, бо як ніяк, а 72 матчі в чемпіонаті – це не прогулянка по галявинці. До того ж він 1970 року був капітаном "Чорноморця". Двічі 1969 і 1970 роках він входив до списків кращих футболістів УРСР. Стефан повністю освоївся в штрафному майданчику й мова про нього таки "докотилася" й до Києва.

С.Решко з В.Прокопенко в "Локомотиві" Вінниця, 1968 р.

1969 року його навіть запрошували до олімпійської та другої збірних СРСР, а з наступного року він закріпився у складі так званої "молодіжної" збірної СРСР й навіть був її капітаном.

Та ось новий тренер "Динамо" Київ О.Севидов, що прийшов замість В.Маслова й міняв склад під себе, прислухався до порад помічників, і запросив Решко не тільки спробувати сили, а й одразу на постійне місце в захисті основи "Динамо". Мало того, Решко зіграв 30 матчів і став вперше чемпіоном Радянського Союзу 1971 року. При цьому старшому тренері він був ще двічі срібним призером чемпіонату СРСР та фіналістом Кубка СРСР. Входить 1971 року до олімпійської збірної СРСР і прийняв участь у 3-х відбіркових матчах Олімпійських ігор 1972 року.

С.Решко (в центрі) у грі за "Динамо" Київ

журналу "Кіккер" зображена боротьба в штрафному майданчику "Динамо" - Мюллер сидить на газоні, поряд Решко й неподалеку м'яч. І підпис під знімком: *"Стоппер Решко посадив на п'яту точку Мюллера, а кийське "Динамо" – "Баварію"*.

Другий матч в Києві динамівці просто аж ніяк не могли програти. Ось як про це розповідає сам Решко: *"Перед грою нам таку накачку провели, що будь здоров. У 1975-му як раз 30-річчя перемоги у Другій світовій святкували. Нам постійно нагадували, що Адольф Гітлер починав свою діяльність саме в Мюнхені, відповідно програти не маєм права. Повідомлялось, що через райкоми на матч запросять тисячі учасників війни. Політичну складову до цього матчу приплели найсильнішу. До речі, керівники мюнхенської мерії тоді теж приїхали. Але перемогли ми впевнено. Не сказав би, що виграли в одні ворота, але перевага відчувалася"*.

Решко (зправа) після здобуття Кубка володарів кубків

Решко (зліва) з Суперкубком Європи в Києві

За досягнення у єврокубках Решко 30 квітня став майстром спорту міжнародного класу, а 30 травня – заслуженим майстром спорту СРСР, в офіційних списках "33-х кращих" цього року був під №2, а також був нагороджений грамотою Президії Кабінету Міністрів УРСР.

Після цих перемог на міжнародній арені за Решко закріпилася поговорка: "Там де німці грають ногами, туди Решко лізе головою". Адже декілька разів йому ламали носа, вибивали зуби. При

В.В.Лобановському він був чемпіоном СРСР ще й в 1974, 1975 і 1977 роках, ще двічі другим призером – восени 1976 та 1978 роках, володарем Кубка СРСР ще й 1978 року та володарем Кубка сезону 1977 року. За "Динамо" Київ він провів в чемпіонатах СРСР рівно 200 матчів і навіть відзначився одним голом (у матчі 1975 року в Києві з "Локомотивом" Москва), а в єврокубках грав у 35 матчах – Суперкубок Європи – 2, Кубок європейських чемпіонів – 17, Кубок володарів кубків – 9 та Кубк УЄФА – 7. До того ж, Стефан Решко був одним з найкоректніших захистників радянського футболу – за 200 матчів у "Динамо" він від арбітрів отримував жовту картку лише двічі.

Саме в цей час, а точніше в 1975-76 роках, він входив і до складу збірної СРСР - 15 офіційних міжнародних і 23 товариських матчі (перший матч 2 квітня 1975 року вдома зі збіроною Туреччини – 3-0, останній 23 червня 1976 року в гостях зі збіроною Австрії – 1-2). На Олімпійських іграх 1976 року став третім призером футбольного турніру (4 матчі), програвши у півфіналі 29 липня збірній Бразилії – 0-2.

Закінчив він грати у футбол саме з-за свого постійного бажання відбити м'яча головою там, де всі грають ногами. Сталося це в фіналі Кубка СРСР 1978 року – Решко хотів вибити м'яча головою, а Балтата вже бив по ньому ногою. Струс мозку, заміна й більше він в цьому році на полі не з'явився. А весною наступного року попросив В.В.Лобановського звільнити його з команди.

Ще до завершення кар'єри гравця він вже вчився в Київській вищій школі міліції, яку закінчив через рік після завершення футбольної кар'єри, тобто вже мав звання старшого лейтенанта міліції. Після завершення навчання одразу був зарахований на посаду викладача кафедри фізичного виховання цього навчального закладу міліції й 8 років пропрацював викладачем. Крім того, він 1985 року екстерном закінчив ще й Рязанське повітряно-десантне командне училище й став працювати вже старшим викладачем. І тільки вже за часів незалежності з 1995 року Стефан Михайлович очолив кафедру бойової та фізичної підготовки Національної академії внутрішніх справ України, він полковник міліції з вченим званням професора й нині працює на цій кафедрі. Він є одним з співавторів навчального посібника "Основи спеціальної фізпідготовки працівників органів внутрішніх справ" (2003 р. вид.).

Полковник міліції С.Решко

Ще й з середини 90-х років минулого століття на протязі десяти років він працював на громадських засадах: був членом Ради Федерації футболу України, головою Комітету з питань безпеки проведення змагань і справедливої гри Федерації футболу України - здебільшого на НСК "Олімпійський" в Києві він на кожному міжнародному матчі виконував посередницькі обов'язки між міліцією Києва та делегатом УЄФА. А з липня 2004 року він ще й був головою контрольно-дисциплінарного комітету цієї федерації. До того ж з 1999 року він член бюро Професійної футбольної ліги України, був її комісаром, інспектором вищої ліги.

Ветерани С.Решко й В.Турянчик

Цікаво, що за віросповіданням він баптист ще за часів СРСР (єдиний мабуть у радянському футболі). Двічі одружений (перша дружина померла 1988 року від раку). У нього троє дітей – дочка та сини Стефан (грав у юнацькій команді "Динамо" Київ) та Євген. Нині у Стефана Михайловича вже є дві онуки та онук Антон (17 років).

З футболем він ніколи не розлучався. Крім того, що постійно інспектував матчі, він ще й тривалий час приймав участь в матчах команди

ветеранів "Динамо" Київ, грав також і за команду Кабінету Міністрів України (тоді дозволялося там задіяти кілька ветеранів старше 45 років).

Стефан Михайлович Решко - заслужений працівник фізичної культури і спорту України. Нагороджений орденами України "За заслуги" III ступеня 2004 року в зв'язку з 110-річчям українського футболу та 2015 року "За заслуги" II ступеня за вагомий особистий внесок у розвиток і популяризацію вітчизняного футболу, підготовку молодих футболістів, піднесення міжнародного спортивного престижу України.

На честь його 50-річчя в Києві 1998 року був проведений футбольний турнір, а вже з 2015 року Федерацією футболу м. Києва запроваджений щорічний турнір аматорських команд міста на Кубок С.Решко.

Нагородження переможців "Кубка Стефана Решко"

С.Решко серед володарів Кубка його імені

Стефан Михайлович Решко нині

Документи свідчать

(до 90-річчя з дня народження ФК "Динамо" Київ)

Питання щодо дати заснування футбольного клубу "Динамо" Київ ще й досі постійно дискутується серед шанувальників футболу, які серйозно вивчають документи, що були оприлюднені в багатьох виданнях та засобах масової інформації. Є серед них і такі шанувальники, які ніяк не можуть заспокоїтися та навіть вимагають змінити дату з 1927 року на 1928 рік, тобто переробити офіційну емблему клубу та скрізь, особливо в офіційних документах, провести зміни.

Перед тим, як розглянути це питання ще раз і остаточно, треба чітко усвідомлювати, що коли ми ведемо мову про сучасний футбольний клуб "Динамо" Київ, то звісно ми маємо перш за все на увазі найголовнішу складову частину цього клубу – команду прем'єр-ліги України з цією ж назвою. Але ми й добре розуміємо, що крім цієї команди до клубу входять ще й інші команди – дублюючий склад або "Динамо-2", а то й ще і молодіжна команда або "Динамо-3", юнацькі та дитячі футбольні команди школи клубу, а також мабуть і команда ветеранів, тощо... Чи не так? Звісно, що саме так.

В минулі радянські часи усі ці команди входили до складу київського фізкультурно-спортивного товариства (ФСТ) "Динамо", яке до другої світової війни іменувалося київським пролетарським спортивним товариством (ПСТ) "Динамо". Усі ж це добре знають, тому начебто й питань не може бути з приводу того, що датою народження нашого клубу потрібно вважати дату народження цього товариства в Києві.

Посилатися на те, що рішення про створення першої (показової) команди ПСТ "Динамо" Київ було прийняте лише восени 1927 року, а "заграла" сама ця "команда майстрів" вперше вже 1928 року, тому в київському ПСТ "Динамо" до цього у футбол ніхто не грав – звісно хибно. І підтверджень цьому досить багато.

Але, по-перше, ми повинні ще й добре уявляти до якого відомства належало наше "Динамо" в ті далекі 20-ті роки минулого століття. Це товариство було створено службовцями однієї з силових структур Радянського Союзу, а саме Народного комісаріату внутрішніх справ, у складі якого були й міліція, карний розшук, слідчі органи та й до того ж і Державне політичне управління (ДПУ). Чи фізкультурники та спортсмени цих установ захоплювалися грою в футбол? Безумовно, й про це свідчить багато документів. Доказом цього є існування в місті ще з 1924 року спортклубу "Губрозшук", футбольна команда якого приймала участь у першості Києва по другій групі, а також і створення 1925 року в підрозділах ДПУ своїх футбольних команд, які грали поміж собою таким же чином, як і команди армійських військових частин. Мало того, перша команда під лаконічною назвою "ДПУ" проводила зустрічі ще й з профспілковими командами Києва, про що свідчить хоча б та інформація, яка була надрукована у київській газеті "Пролетарская правда" за 23 та 30 травня ще 1925 року, про зустрічі команди ГПУ з командами "Робітпросу" та "Містрану":

Підтвердження викладеного:

Календарь товарищеских футбольных встреч

"на Красном Стадионе в субботу, 23 мая играют:

В 16 часов первая команда ГПУ – первые команды Работпрос-Местран".

(з газети "Пролетарская правда", м.Київ, 23.05.1925 р.)

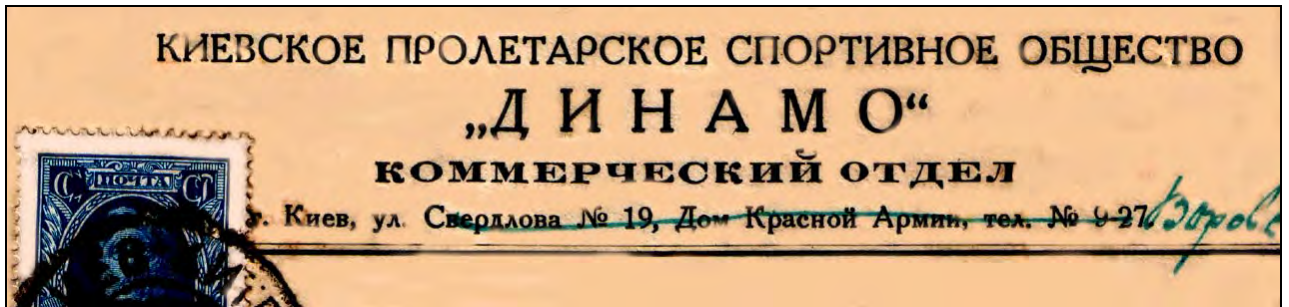
"Матчи на 30 и 31 мая.

На Куреневском стадионе

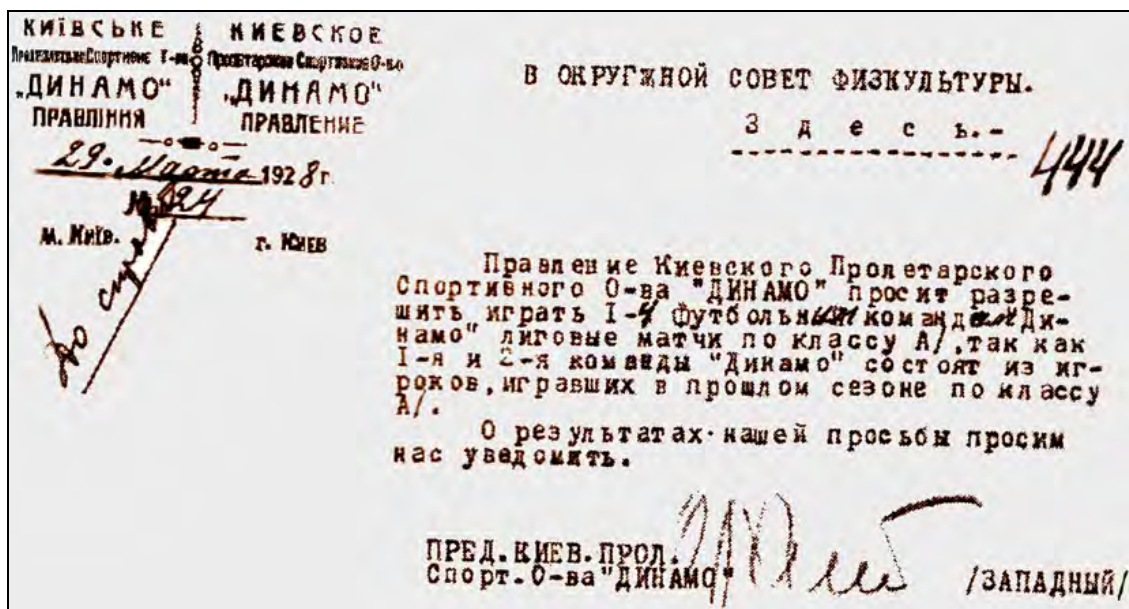
В 16 ч 30 мин. ГПУ – Работпрос, судит Буш".

(з газети "Пролетарская правда", м.Київ, 30.05.1925 р.)

Таким чином, встановлено й підтверджено, що у цьому силовому відомстві грали ще й у футбол, а не тільки стріляли. Друге діло, що ці окремі команди, навіть вже при створенні київського ПСТ "Динамо", так і не змогли приймати участь у розіграші першості Києва. Але це не їх провина. Першість Києва проходила виключно серед профспілкових команд під керівництвом Окружної Ради профспілок (ОРПС), а всім відомо що у силових структурах профспілки завжди були відсутні, на те вони й силові структури (одним словом, наказ командира там повинен був виконуватися беззаперечно). До речі, кадрові "чекісти" грали і в командах "Радслужбовців", а кращі з них, наприклад Микола Мурашов, навіть і після створення "Динамо" залишався грати й у профспілкових "Радторгслужбовцях", які існували тоді замість розпущених "Радслужбовців".

По-друге, посилання на публікацію у газеті "Вечерний Киев" за 4 червня 1927 року про нібито створення у Києві пролетарського стрілецького, а не спортивного товариства, абсурдне. Це просто помилка автора цієї публікації. Бо там же він потім пише, що такі ж товариства створені у Москві, Ленінграді та Мінську. Але всі достеменно знають, що ніяких стрілецьких товариств "Динамо" у перелічених містах ніколи не існувало. Тай й в жодному офіційному документі не вказано, що київське ПСТ це стрілецьке товариство, а скрізь, без винятку, чітко написано – спортивне товариство. Візьміть до уваги хоча б надруковану назву цього товариства на частині наведеного тут офіційного конверту установи, про яку йде мова.

По-третє, чому саме потрібно приймати за дату створення футбольного клубу "Динамо" Київ дату створення саме показової команди ПСТ "Динамо" Київ? Адже навіть у зверненні до Окружної Ради фізичної культури (ОРФК) м. Києва ще 29 березня 1928 року керівництво ПСТ "Динамо" сповіщало про наявність у товаристві аж чотирьох футбольних команд. Але якщо перша команда ще тоді й не була сформована, то чому тоді береться під сумнів наявність інших трьох команд? До того ж вже 31 грудня 1927 року газета "Вечерний Киев" сповіщала, що "Динамо" має чотири команди, три з яких були при школі міліції та при військовій частині. Звісно, й нас цікавить дата створення не однієї команди, а усіх, які входили до ПСТ "Динамо" Київ.

А тепер, нарешті, й саме про дату створення київського пролетарського спортивного товариства "Динамо". Як всім відомо створення будь яких товариств в СРСР вважалося тільки після реєстрації їх

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Вічно другий Віктор Терентьєв" №4(93) –серпень-вересень 2017 р. (с.54-56) до редагування М.Несенюка

Асистент чотирьох тренерів-грандів

12 років з 1959 по 1971 відпрацював Віктор Васильович Терентьєв на посаді одного з керівників "Динамо" Київ, здебільшого як тренер команди, хоча й обіймав посади і старшого тренера, і начальника команди. Він єдиний в історії нашого клубу, хто задовольняв аж чотирьох головних наставників команди, прославлених О.О.Ошенкова, В.Д.Соловйова, В.О.Маслова та О.О.Севідова. А до своєї тренерської кар'єри він ще й пограв чотири роки у нападі команди, та й великих звань крім "майстра спорту СРСР" і не отримав, хоча й був володарем Кубка СРСР 1954 року.

Народився він 16 грудня 1924 року в Москві й перші свої кроки в футболі він зробив 1937 року в юнацькій команді "М'ясокомбінату". Потрібно відмітити, що підлітком він захоплювався серйозно ще й... танцями – модною в ті часи чечіткою (степом) і з цим він теж класно справлявся. Але Віктор обрав все ж футбол, хоча захоплення чечіткою сприяло покращенню координації тіла й сили ніг.

А вже у воєнні часи у 1943-45 роках він грав в Іваново в місцевому "Динамо", хоча відомо що в першій половині 1944 року він приймав участь у першості Москви за клубну команду столичного "Динамо". Після закінчення війни Віктор 1946 року повернувся до рідного "М'ясокомбінату" та вже наступного року був запрошений до московського "Харчовика", який грав у центральній зоні другої групи чемпіонату СРСР. А 1948 року перейшов до команди - улюблениці москвичів – "Спартак", де відіграв в лавах цього клубу аж шість сезонів (загалом 103 матчі, забив 34 голи) та був володарем Кубка СРСР 1950 року й третім призером чемпіонату СРСР 1949 року й також грав у чемпіонському складі цієї команди як 1952, так і 1953 років та у складі бронзового призера чемпіонату СРСР 1948 року (хоча й зіграв невелику кількість матчів, що за запровадженими мірками не давало можливості вважати його саме чемпіоном чи призером Радянського Союзу цих років). До того ж він був відзначений і в офіційному списку "33-х найкращих в СРСР" 1952 року, де розміщався під №1 на місці правого півсереднього нападника.

Та Віктор на порозі свого 30-річчя в "Спартак" вже не міг суперничати за місце в основі з Анатолієм Ісаєвим, який до того ж був ще й на 8 років молодший. Тому він 1953 року вирішив все ж пограти в "Спартак" Калінін (нині Твер) у класі "Б", та коли отримав запрошення від Олега

"Динамо" Київ з Кубком СРСР. 1954 р.
(перший справа сидить В.Терентьєв)

Олександровича Ошенкова - старшого тренера "Динамо" Київ (тоді вже під його началом віце-чемпіона СРСР 1952 року), то одразу погодився й з сезону 1954 року вже грав у Києві, значно підсиливши напад киян, хоча й зіграв цього року лише у 13 матчах і забив лише 1 гол. Та, безумовно, досягненням цього талановитого футболіста була його безцінна допомога в завоюванні динамівцями Кубка СРСР у двобої з ереванським "Спартак", адже саме він в цьому матчі забив перший гол.

До речі, в столиці України правому півсередньому нападнику Терентьєву було не так вже й легко, бо він конкурував з визнаним улюбленцем київської публіки Павлом Вінковатовим (знаменитим "Пашею-голом"), який наколотив за свою кар'єру у "Динамо" Київ за 11 років (!) аж 65 голів у ворота суперників. Та все ж Терентьєв пограв при О.О.Ошенкові аж 4 роки (загалом 67 матчів і 18 голів в чемпіонатах СРСР на його рахунок), потім навіть встиг ще й пограти 1958 року за запорізький "Металург" в класі "Б" (26 матчів, 7 голів).

Про футболіста Віктора Терентьєва ще можна розповісти, що він входив до складу збірної України 1956 року й став третім призером Спартакіади народів СРСР цього року, забивши у 4-х матчах 2 голи. На міжнародній арені він спробував свої сили ще 1950 року, приймаючи участь у поїздки московського "Спартака до Норвегії, а вже 1954 року він приймав участь у міжнародних матчах київського "Динамо" як у Києві так і за кордоном (до речі був учасником першого переможного матчу динамівців за кордоном – у Польщі з "Влукняжем" Лодзь й забив навіть один з голів у цьому матчі). Відзначився він двома голами й наступного року в найкрупнішій перемозі киян в міжнародному матчі зі збірною Ливану (18-0) та грав і в інших міжнародних матчах 1955-57 років, в тому числі відзначився голом у ворота віртуозів м'яча – бразильців з клубу "Васко да Гама" Ріо-де-Жанейро 8 липня 1957 року в Києві. Що ж до збірних СРСР, то він входив лише до складу другої збірної, яка 1954 року була створена на базі київського "Динамо", але в офіційних матчах участі не приймав.

Характеризувати Віктора Терентьєва як гравця можна таким чином – холонокровний і тактично грамотний, прагнув до комбінаційної гри, добре взаємодіяв з партнерами, вмів пробити по воротах без підготовки з будь яких позицій.

Свою тренерську кар'єру Віктор Васильович розпочав 1959 року, коли до керма київського "Динамо" було повернуто О.О.Ошенкова і той не забув свого працюючого підопічного, який цього року був випускником Київського державного інституту фізичної культури й закінчив свою кар'єру гравця в Запоріжжі. Таким чином першим старшим тренером, помічником якого Терентьєву довелося стати, був саме улюбленець киян Олег Олександрович Ошенков, завдяки якому й довелося Віктору Васильовичу прийняти участь в повному омолодженні колективу команди й закріпленні в її основі таких майбутніх "зірок" як вихованці київського футболу Каневський, Біба, Базилевич, Лобановський, Ануфрієнко, появи з Закарпаття Сабо й Турянчика та запоріжця Серебряникова, а потім ще й з "Юного динамівця" – Пінчука, Пестрикова, Веригіна, Кравчука, тощо. Ось з ким починав працювати новоспечений тренер і саме він приклав усі зусилля, знання, досвід та свій хист тренера до перетворення цих молодих дарувань у справжніх зірок футболу столиці України.

І хоча менше року довелося Терентьєву допомагати Ошенкову, якого за вказівкою зверху "вижили" з команди, але доля подарувала Віктору Васильовичу не менш талановитого керівника – В'ячеслава Дмитровича Соловйова, з ім'ям якого пов'язані й перші успіхи у тренерській кар'єрі Терентьєва – саме за його безпосередньою участю київське "Динамо" 1960 року стало володарем срібних медалей чемпіонату СРСР, а наступного 1961 року - вперше в своїй історії стало чемпіоном Радянського Союзу. Саме за це досягнення Віктор Васильович Терентьєв отримав 1961 року почесне звання "Заслужений тренер УРСР".

Тренери В.Д.Соловйов, В.В.Терентьєв і М.М.Коман

Віктор Терентьєв
(друга половина 50-х)

Та успіхи киян не давали спокою Москві, й там була розвернута ціла компанія щодо недопущення подальших успіхів команди з України – спочатку Соловйову запропонували тренувати ЦСКА, а потім навіть олімпійську збірну СРСР й той, звісно, "погодився" - спробував би він інакше... І от у Києві нічого не залишалось як призначити терміново

з лютого 1963 року старшим тренером саме В.В.Терентьєва, хоча усі добре розуміли, що це тимчасове призначення, бо досвіду й підтримки він зовсім не мав. Усі лише чекали моменту, та Віктор Васильович перевершив усі сподівання - провів неповторну й непередбачену ніким серію безпрограшних матчів. Та все ж момент настав, у Москві динамівці програли "Торпедо" аж 1-7 і... його не тільки зняли з посади старшого тренера команди, але загалі виключили з тренерського складу... Ось так...

Але його не залишив В.Д.Соловйов, який спочатку допоміг йому стати головним тренером Федерації футболу РРФСР, потім ввів його до складу Ради тренерів при Федерації футболу СРСР і затвердив цією Радою одним з тренерів олімпійської збірної СРСР. Й саме цього року він усім довів, що він ще повний сил і як гравець, зігравши за збірну ветеранів Москви.

Але коли в київському "Динамо" посипалися поразки при новому тренері, то запросили в жовтні цього року... В.О.Маслова, тренера того самого "Торпедо", що розгромило киян. Затвердили його вже на початку наступного року, а він забажав повернення до команди тренерів, які були при В.Д.Соловйові. І Терентьєв

Тренери В.Маслов, В.Терентьєв і М.Коман

Фрагмент фото "Динамо" Київ – володаря Кубка СРСР 1966 р. з тренером В.В.Терентьєвим

знову повернувся, бо не мислив себе без повсякденної роботи в команді, яка стала йому рідним домом.

І саме з В.О.Масловим у тренерській кар'єрі Віктора Васильовича з'явилися найчисленніші й найбільші досягнення й перемоги: за участі Терентьєва "Динамо" Київ зробило неперевершене досягнення – чемпіонський "хет-трик" 1966, 1967 і 1968 року, "золотий дубль" – ставши 1966 року чемпіоном і володарем Кубка СРСР, було володарем Кубка СРСР ще й 1964 року й до того ж двічі ставало срібним призером чемпіонатів СРСР 1965 і 1969 років.

В.В.Терентьєв з В.О.Масловим з гравцями Є.Рудаковим і А.Бібою

1970 року з Москви надійшла заборона сумісництва посад начальника команди й старшого тренера, й саме тому В.О.Маслов вже був визначений просто як начальник команди

Фрагмент фото "Динамо" Київ – чемпіона СРСР 1971 р. з тренерами М.Команом, О.Севідовим і В.Терентьєвим

"Динамо" Київ, а посаду старшого тренера зайняв В.В.Терентьєв. До того ж, коли В.О.Маслов у вересні отримав відставку, то й при новому начальнику посада старшого тренера збереглася за Терентьєвим. Але вже з наступного року було вирішено запросити керувати командою О.О.Севідова й він був визначений як старший тренер, то на пост начальника команди цього разу перемістили саме Терентьєва. Таким чином, він встиг побувати на всіх можливих посадах. Й цього ж 1971 року під його начальством київське "Динамо" в черговий раз стає чемпіоном СРСР і так сталося, що це було останнє досягнення Віктора Васильовича в його тренерській кар'єрі.

Характеризувати Віктора Терентьєва як тренера можна таким чином – справжній педагог, спроможний не тільки грамотно та зрозуміло пояснити амбіційній і гарячій молоді як саме потрібно діяти в тій чи іншій ситуації, але й ще спокійно та делікатно, не підкреслюючи особистого "я", показати технічні прийоми - або фінт, або відбір м'яча безпосередньо на полі; до того ж він був ще й щирим посередником між наставником і футболістами, який легко володів як "медовиком" так і "батоном", тобто одночасно міг бути як дипломатом, так і здібним втішити підлеглого, та й взагалі створити в команді психологічний комфорт.

Ось одна з цитат про тренерський штаб "Динамо" Київ часів В.О.Маслова, який вболівальники поміж собою влучно іменували – "МТК" з нарисом в Інтернеті, яка чітко характеризує тренера Віктора Васильовича Терентьєва:

"...С удивлением наблюдаешь, сколько времени проводит на тренировочном поле Виктор Терентьев. Вот дублеры, вконец взмоклие, уступили место старшим товарищам, вот уже и у этих футболки можно выкручивать, а тренер все бегаєт, б'єт по воротам, участвует в комбинациях, заставляет игроков без конца повторять за собой. И сам ни от кого не отстаєт. А ведь он уже далеко не в "футбольном возрасте". Но ни по живости его движений, ни по выражению лица вы ни за что не догадаетесь, как тяжело ему порой. Он не подаєт виду, чтобы не расхолодит футболистов..."

Дружній шарж на В.В.Терентьєва

Портрет і автограф В.В.Терентьєва на згадку

Та вже наприкінці 1972 року доля перекинула 45-річного тренера Терентьєва до Харкова, де він спробував очолити місцевий "Металіст" за рекомендацією колишнього наставника цієї команди В.Канєвського, але вже в травні вимушений був залишити цю спробу. А в подальшому так сталося що лише 1974 року він очолив брянське "Динамо" – аутсайдера II ліги, яке підняв до 8-го місця. А з наступного року він осів у Москві на керівних адміністративних посадах добровільного спортивного товариства (ДСТ) "Динамо": 1975 року – начальник відділу ігрових видів спорту російської ради цього ДСТ, а 1976 року – заступник начальника відділу футболу та хокею Центральної ради ДСТ. Та все це було не його справою й він напросився на посаду помічника головного тренера до команди московського "Динамо", де працював 4 сезони – 1977-80 рр. Потім знову з 1981 по квітень 1982 року "відпочив" на посаді начальника відділу футболу Московської міськради ДФСО "Динамо", та все ж не витримав і подався у Каширу, де з травня 1982 року по червень 1984 року був головним тренером тамошньої команди "Динамо". А останнім місцем його працевлаштування (1987-2002 рр.) була посада тренера СДЮШОР "Динамо" Москва, де він займався вже з дітьми.

Помер Віктор Васильович Терентьєв якось тихо й непомітно, це сталося 14 лютого 2004 року у Москві на 79 році його життя. Вічна пам'ять про цю непересічну людину залишиться в серцях багатьох вболівальників і, особливо, у великої кількості його вихованців, яких він так любив, піклувався про кожного з них, навчаючи й показуючи праведний шлях в їх житті.

ОФІЦІЙНИЙ КЛУБНИЙ ЖУРНАЛ

www.fc.dynamo.kiev.ua

ДИНАМО

КИЇВ

ЧЕРКІВЬ-ЛИПЕНЬ 03(86) 2016

Анатолій
КОЛОМІЄЦЬ

**НАРИСИ ДО ЖУРНАЛУ
"ДИНАМО" КИЇВ"**
(2009 - 2019 рр.)

Частина 9

2021

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Історія юних динамівців" №5(94) –жовтень-листопад 2017 р. (с.48-50) до редагування М.Несенюка

Дитячо-юнацькій футбольній школі "Динамо" Київ не 60 років, а вже майже 85

Якщо за часів царизму (до революції 1917 року) запровадження футболу серед дітей та юнаків було звичним явищем (застосування цієї гри на уроках сокольської гімнастики в усіх гімназіях та реальних училищах, в тому числі й київських), то потім, за цілого ряду надуманих більшовиками заборон планомірна робота з виховання футбольної зміни в українській республіці до початку 30-х років майже не велася. Та вже 1933 рік був визначений не тільки відкриттям у Києві чудового, на ті часи, стадіону "Динамо", але й також організацією в місті першої дитячої футбольної команди з учнів київських трудових шкіл (пізніше вони називалися фабрично-заводськими училищами – ФЗУ, а потім профтехучилищами – ПТУ – **Примітка автора**).

До того ж, і пролетарське спортивне товариство "Динамо" в Києві саме цього року, дізнавшись про намір для фізичного виховання дітей і підлітків у Москві при товаристві "Динамо" створити колектив "Юного динамівця", одразу ж одним з перших відгукнулося на це починання і весною на стадіоні "Динамо", який тоді навіть не був ще зданий в експлуатацію, відкрило **першу в Києві дитячу футбольну школу** на 25 учнів, хоча офіційно колектив "Юного динамівця" було створено лише наприкінці аж наступного року. Все це свідчить про те, що вже в ті далекі роки в Києві добре розуміли, що без розвитку дитячого футболу виховати молоде покоління футболістів неможливо. Таким чином, **1933 рік можна вважати роком народження динамівського дитячого футболу в Києві**.

А вже 20 червня 1934 року в Києві було проведене дитяче свято. Школярам і учням ФЗУ були надані найкращі міські спортивні арени - Червоний стадіон і стадіон "Динамо", а також майданчики у Пушкінському та Пролетарському парках. Достеменно відомо що саме у Пушкінському парку в цей день був проведений перший відомий і задокументований футбольний матч між юними спортсменами – грали команди 1-ої київської школи та 71-го ФЗУ. Краще виглядали молоді майбутні робітники. Вони забили у ворота школярів 5 сухих голів і з честю перемогли.

Що ж до нашого "Динамо", то **вперше міжміський матч між дитячими командами був проведений 11 серпня на стадіоні "Динамо" - грали юні динамівці Києва та Харкова**. Судив матч єдиний на той час в Україні серед футболістів заслужений майстер спорту, харків'янин І.Привалов. Кияни вийшли на поле повністю в блакитній формі, а харків'яни - у білій з блакитною горизонтальною смугою на грудях. Вік учасників був обмежений **13-16 роками**. Матч закінчився перемогою юних харків'ян - 3:0.

Як було вже вище наведено, **офіційно при київській раді "Динамо" в листопаді цього року був організований колектив "Юного динамівця"**, до складу якого увійшли діти членів Київського ПСТ "Динамо". Цікаво, що вже тоді цей спортивний колектив був забезпечений власним дитячим спортмайданчиком. Ось така правдива й документально підтверджена історія перших років існування дитячих футбольних навчальних закладів конкретно у київському спорттоваристві "Динамо".

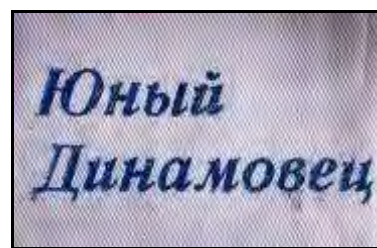

Усім добре відома емблема дитячого спортивного товариства "Юний динамівець"

Перший значок "Юного динамівця"

Та 1936 року після переходу до більш прогресивного клубного чемпіонату СРСР між показовими командами добровільних спортивних товариств (ДСТ) та відомств, які за постановою РНК СРСР №866 від 14 травня 1936 року "Про спортивні товариства" були створені вже по галузях виробництва та при центральних комітетах профспілок, вже 31 травня Президією ВЦРПС була прийнята постанова "Про фізкультурну роботу профспілок", в якій згідно затвердженому типовому статуті таких ДСТ їм надавалося право організовувати школи, курси та семінари для підготовки та перепідготовки інструкторів та організаторів, тренерів та суддів. Таким чином, **центральною фігурою всього навчально-виховного процесу в секції був саме інструктор (викладач) або тренер.** До речі, до кожного фізкультурному колективу прикріплювався ще й лікар органів охорони здоров'я. Та головне те, що при фізкультурному колективі **в обов'язковому порядку** повинні були бути організовані юнацькі секції з числа учнів підшефних шкіл та фабрично-заводських училищ (ФЗУ).

Обкладинка членського квитка "Юного динамівця"

А починаючи з осінньої першості м. Києва 1936 року була започаткована першості серед підліткових команд, до яких допускалися гравці віком 14-17 років, та серед дитячих команд - не молодше 12 років. Серед клубних команд в першості Києва приймало участь і "Динамо", тому наявність в цей час вже юнацької та дитячої футбольних команд в цьому товаристві не викликає жодних сумнівів. Є цікава інформація про проведення 1 серпня 1936 року цікавого матчу за участю **київської команди "Юного динамівця"** з переможцями IV Спартакіада піонерів і школярів УРСР – **дитячою збірною командою Києва**. Проте динамівцям довести свою перевагу не вдалося – вони програли (0:2).

Наступний 1937 рік відзначився тим, що Всесоюзний комітет у справах фізкультури і спорту за однією з своїх постанов вирішив питання безкоштовного користування спортивним інвентарем і формою не тільки майстрами спорту і першорозрядниками, але й також дітьми, які виступали у першості міста й вище. А 26 і 27 серпня в Києві на стадіоні "Динамо" були проведені змагання юних динамівців на першість УРСР. У перший же день змагань відбувся фінальний матч між динамівцями Києва і Дніпропетровська, однак він закінчився безрезультатно - 0:0. Тоді матч перенесли на наступний день, але й він закінчився внічию, щоправда, на цей раз набагато результативніше - 3:3. Було вирішено далі не випробовувати команди і оголосити чемпіонами як киян, так і дніпропетровців.

1938 року у вересні в Дніпропетровську була проведена першість УРСР серед динамівських дитячих команд, де у фіналі на цей раз зустрілися юні динамівці Києва і Харкова (з мінімальним рахунком кияни поступилися - 0:1).

Нагородний жетон за 2 місце в першості "Юного динамівця"

Надалі слід обов'язково зазначити що ще 29 травня 1939 року Всесоюзним комітетом у справах фізкультури і спорту було затверджено типові положення про **дитячу спортивну школу (ДСШ)**. ДСШ в той час могли бути створені при міських та районних відділах народної освіти (міськВНО, райВНО), при міських комітетах у справах фізкультури і спорту, **при міських радах ДСТ** та при палацах і будинках піонерів. У таких ДСШ передбачалося створення відділень зі спортивних ігор (футбол, хокей, теніс, баскетбол і волейбол). Як бачите, спеціалізованих відділень конкретно з футболу тоді ще не спішили створювати, хоча учні ДСШ мали право вибрати собі по одному літнього та зимового виду спорту. Такі школи в основному комплектувалися в більшій частині з учнів неповних середніх шкіл (у той час - семирічок). В основному ж до ДСШ брали хлопців з дитячих та юнацьких команд колективів фізкультури. Навчальні групи у відділенні спортивних ігор були двох вікових категорій: 14-15 років і 16-17 років. А для підбиття підсумків навчальної роботи щорічно проводилися змагання ДСШ, як внутрішньо шкільні, так і між спортшколами.

Крім цього Всесоюзним комітетом у справах фізкультури і спорту було затверджено інструкцію з проведення дитячих та юнацьких змагань (районних, міських, обласних, республіканських і всесоюзних). Перш за все, були затверджені вікові групи, за якими проводяться ці змагання: молодшого віку (діти 12-13 років), середнього (діти 14-15 років) і старшого (юнаки 16-17 років). Участь у змаганнях за дорослі команди дозволялася лише з 18 років.

У Києві перша така ДСШ була створена 20 червня 1939 року при київському Палаці піонерів і школярів на 50 осіб. Та вже 1940 року і в київському "Динамо" в зимовий період теж відкрилася нова школа футболістів. Математика, російська мова, географія, анатомія і фізіологія людини, гігієна, теорія і практика футболу, історія ВКП(б) - ось предмети, над якими динамівці працювали всю зиму, підвищуючи свої знання і культурний рівень. До речі з анатомії та фізіології з футболістами дуже серйозно працював лікар Б.Кукуєвицький, в зовсім недавньому минулому відомий футболіст і гравець збірної Києва. Слухачі його лекцій навіть придумали їм назву - "медицинбол", тим більше що зазвичай вони закінчувалися лижними прогулянками або гімнастичними вправами в залі.

Після війни ще в березні 1944 року вже була налагоджена робота в київській секції футболу ФСТ "Динамо", а на стадіоні "Динамо" було прийнято рішення відкрити **дитячу спортивну школу з окремим спеціалізованим класом футболу**. Цікаво ще й те, що з травня повинен був проводитися й чемпіонат Києва з футболу й навіть розіграш Кубка міста, та жодної інформації в пресі про проведення цих змагань немає. А от **першість Києва 1944 року серед дитячих команд таки була проведена, і чемпіонами міста стали саме юні футболісти київського "Динамо"** (тренер - Читая Б.І.).

Тільки 20 листопада було прийнято постанову РНК УРСР і ЦК КП(б)У, яка зобов'язувала партійні, радянські, комсомольські та профспілкові організації вжити всіх заходів для розвитку фізкультурної роботи в УРСР й приділяти особливу увагу саме організації спортивних шкіл у республіці. Зокрема було дано вказівку про створення в Києві спортивної школи на 300 осіб, але вона не була виконана. Саме про це й велася мова вже 11 травня 1945 року на засіданні членів Комітету у справах фізкультури і спорту при РНК УРСР й була надана вказівка таку школу **відкрити... на базі київського ФСТ "Динамо"** не пізніше 1 червня 1945 року, а також протягом 10 днів організувати при команді майстрів "Динамо" Київ дитячо-юнацьку футбольну команду.

І ось почалася організація та комплектування Київської юнацької футбольної школи "Динамо", тренером якої був призначений **Віктор Дмитрович Свекров**, на якого поклали і господарські функції по цій школі. А з 15 жовтня 1945 року ця школа вже почала свою роботу... **увага!**... як **Дитяча спортшкола (ДСШ) ФСТ "Динамо"** (директор Подежський). Це була єдина серед існуючих вже тоді 4-х спортшкіл міста, де була група, що спеціалізувалася конкретно на футболі, з чисельністю 30 чоловік. У школу були спеціально відібрані кращі юні футболісти міста.

Цікавий факт: Є навіть така інформація, що і в Київській області проводилася серйозна робота в колективах "Юного динамівця", організованих при дитячих трудових колоніях НКВС. У проведеному обласній першості серед цих виправних закладів, в якому брали участь команди чотирьох колоній, перше місце зайняла команда Київської трудколонії (базувалася у передмісті Буча).

Слід, напевно, ще й звернути увагу на те, що 15 березня 1946 року в Києві в Будинку офіцерів на Республіканській нараді з питань фізкультурної та спортивної роботи в УРСР було чітко зазначено про необхідність беззаперечного виконання вказівки М.С.Хрущова про обладнання у дворах при кожному житловому кооперативі, в кожному садочку, скверику і біля кожної школи спортивного майданчика або ігрового містечка. До речі, саме це простеньке за змістом вказівку принесло величезну допомогу в розвитку фізкультури і спорту в республіці, дало потужний поштовх появі майже в кожному дворі своєї футбольної невеликої команди, а головне з'явилися "узаконені" місця, де можна було, якщо не поганяти м'яч, то хоч потренуватися з ним.

Читачі, чії дитячі роки пройшли в цей час, добре пам'ятають невеликі майданчики біля їхніх будинків, де постійно малеча гралася з м'ячем, а діти доросліші грали два на два, три на три... в так звану гру "дир-дир". А представники ЖЕКів частенько придивлялися до цієї "метушні" з м'ячем і запрошували найбільш на їх погляд талановитих у свої команди, що грали вже на першість районів міста. І вже з цих команд найталановитіших запрошували в дитячі спортивні школи міста.

Парад відкриття футбольного сезону 1951 р. в Києві. (на марші колона клубних команд ФСО "Динамо")

Хто б міг подумати, що, здавалося б, така малозначна вказівка партійного керівника високого рангу, так позначиться на розвитку футболу в УРСР, особливо у великих густо забудованих містах. Практично всі такі споруди мали вирівняний, утрамбований майданчик, де можна було спокійно в будь-який час пограти з м'ячем місцевим "пацанам".

І ось, нарешті 1950 рік. З ініціативи талановитого футбольного функціонера (як зараз модно називати організаторів футболу) **Михайла Борисовича Корсунського** в Києві відкривається футбольне відділення при знаменитій вже через кілька років спортивній школі №1 Київського міськВНО, яка дала українському футболу Лобановського і Канєвського, Соснихіна та Мунтяна, Кащєя і цілого ряду інших відомих вихованців київського футболу. Та й школа "Юного динамівця" не відставала. Слід навести, що команди цієї школи 1949 і 1950 рр. були володарями Кубка Києва серед юнаків.

Вже в серпні 1954 року в Києві була відкрита ще одна футбольна школа з підготовки юних футболістів на базі Київського Державного інституту фізкультури, більш усім відома як ФШМ. У школу було прийнято 70 вихованців, а очолив її все той же відомий нам Микола Борисович Махія. Ця школа мала статус республіканської й її першим старшим тренером був призначений Володимир Миколайович Балакін. Головним завданням цієї школи була підготовка повноцінного резервного складу для команд майстрів. Школі приділено було досить багато уваги. Взяти хоча б забезпечення учнів спеціальним обладнанням для тренувань (щити для відбиття

Теоретичні заняття юних футболістів у ФШМ Київ 1954 р. (заняття проводить В.М.Балакін)

ударів, стійки для обведення, пересувні ворота двох розмірів, стійки для підвішування м'яча тощо). Старшим тренером школи був розроблений навіть комплекс вправ для занять в домашніх умовах. Серед перших юних футболістів, на яких звернула увагу тренерська рада школи, були потім досить відомі Трояновський, Русланов і Крощенко. Ця школа вже на початку 1955 року передала команді майстрів київського "Динамо" трьох своїх вихованців – В.Лукашенка, І.Терлецького та М.Сайко. Але найбільш значущими серед вихованців були все ж Андрій Біба, Олег Базилевич та Ігор Балакін (їх у школі охрестили "трьома мушкетерами")

Та в ці роки, крім республіканської ФШМ та футбольної школи №1 міськВНО, і вихованці дитячої спортивної школи "Юного динамівця" при ФСТ "Динамо" поповнили ряди дублюючого складу київського "Динамо" - воротар Ю.Шевченко і нападаючий Б.Ліпський. А з 1956 року цією школою почали керувати М.П.Мельниченко і М.Ф.Фоміних. А так, як з 1957 року в СРСР почали проводитися Всесоюзні юнацькі змагання серед вихованців футбольних шкіл команд майстрів футболу серед юнаки віком 17-18 років, то й юні футболісти київського "Динамо" прийняли участь у цих змаганнях. Вони стали переможцями підгрупи у Львові, а потім вже в Києві серед 8 команд зайняли друге місце. Цікаво, що саме цього року 16 липня в матчі з динамівцями міста Молотова на київському стадіоні "Локомотив" відзначився голом В.Лобановський (забив його з пенальті). Про нього вперше заговорили в пресі, визначивши як юного обдарованого гравця, який, однак грішив індивідуальною грою.

А вже 1959 року в лютому у Києві з метою поліпшення спортивно-масової роботи в школах Міський відділ народної освіти (міськВНО) і Міський комітет з фізкультури і спорту запропонували створити в місті місцеве добровільне спортивне товариство школярів – "Зміна" і ця пропозиція була підтримана. До того ж, дитяча спортивна школа №1 була перетворена в Центральну міську спортивну школу. Тут мали готувати збірні команди школярів міста для участі у республіканських і всесоюзних змаганнях. У розпорядження членів ДСО "Зміна" безкоштовно в денний час надійшли всі стадіони та інші спортивні бази міста.

А ось робота футбольної школи "Юного динамівця" при міській раді ФСТ "Динамо" під керівництвом тренерів М.П.Мельниченка та М.Ф.Фоміних значних результатів роботи не показувала, оскільки за останні 4 роки ця школа не підготувала жодного футболіста для команди майстрів

Значок учасника спартакіади УРСР "Юного динамівця" 1959 р.

Порцеляновий сувенір
"Юний динамівець"

київського "Динамо". Саме тому 1959 року за наказом Комітету з фізкультури і спорту СРСР динамівці отримали право розширити цю школу, прийняли 100 юних футболістів у віці від 11 до 17 років і ввели до штату трьох тренерів. Результати не забарилися. Вже з середини року в київське "Динамо" з цієї школи були передані шість кращих її вихованців - М.Пінчук, В.Пестріков, В.Верігін, В.Кравчук, І.Петров і Д.Ліннік. А якщо врахувати, що в "Динамо" перейшов і А.Проскураков - випускник "Юного динамівця" минулого року, то допомога команді майстрів, звичайно, була надана досить значна. До того ж, у другому півріччі школу очолив колишній старший тренер київського "Динамо" - О.О.Ошенков.

Цього ж року потрібно відмітити перемогу школи футболу динамівців Києва в кінці серпня на республіканській спартакіаді "Юного динамівця", що проходила у Києві. Вони виграли у команд Хмельницького (6:0), Дніпропетровська (13:2) та Харкова (7:0), а у фіналі так просто розгромили своїх юних львівських одноклубників з рахунком - 5:1. Із загальним співвідношенням м'ячів - 34:3 вони і стали чемпіонами цієї відомчої спартакіади.

А тепер про перші перемоги на всесоюзній арені. 1960 року на Всесоюзних юнацьких змаганнях серед вихованців футбольних шкіл команд майстрів футболу у віці 16-17 років укоманда київського "Динамо" вперше стала переможцем. У складі цієї команди були такі в подальшому відомі футболісти, як воротарі - В.Крамаренко та А.Липенко, захисник А.Шитий та нападаючі В.Соснихін, М.Пінчук, Д.Ліннік та В.Кравчук. Спочатку юні динамівці перемогли на республіканському рівні шість команд з співвідношенням м'ячів 38:3, потім на попередньому етапі у зоні в Дружковці 4 команди (в тому числі ЦСКА Москва - 3:2 та "Спартак Єреван" - 3:0) з співвідношенням м'ячів 15:2 та у фінальному турнірі у Мічурінську зайняли перше місце у трьох матчах - з "Динамо" Тбілісі (3:1), "Спартак" Москва (3:0) та "Шахтар" Сталіно (0:0). Гравцям і тренерам команди були вручені малі золоті медалі, а команда отримала приз Ради Спортивного союзу СРСР. Кращими футболістами були визнані А.Шитий та В.Кравчук, найрезультативнішим виявився Д.Ліннік. Тренував цей колектив Микола Федорович Фоміних, допомагали йому М.Корсунський і А.Ідзковський (через те, що до складу команди ніби-то школи "Динамо" були залучені троє з ДСШ №1 м'ячВНО та двоє з ФШМ Києва, хоча це нікого не бентежило, бо в ті славні радянські часи так скрізь було заведено й без підстав, особливо на нижчих рівнях майже ніколи нічого не вигравалося).

Капітан юнаків школи "Динамо"
Київ Микола Пінчук з призом

Юнацька команда футбольної школи "Динамо" Київ -
переможець Всесоюзних змагань 1960 р.

Наступного року цей тріумф повторився. На цей раз у команді юнаків були вже такі в подальшому відомі футболісти як воротар - В.Олійник, гравці Володимир Левченко, П.Меламед, Б.Гришин. А надалі такі перемоги в радянські часи 60-80-х років набули вже майже традиційного характеру. Треба тільки відмітити в цих змаганнях на всесоюзній арені:

- перемогу 1965 року (тренер А.Леонідов, відомі гравці Ю.Єськін, В.Семенов, Є.Таран);
- друге місце 1968 р. (тренер М.Мельниченко, відомі гравці С.Морозов та В.Зуєв);

- перемогу 1971 р. (тренер А.Молотай, відомі гравці М.Пінчук, С.Кочубинський, Р.Суанов).

Потім у юнацькому чемпіонаті СРСР серед спортсменів 17-18 років:

- друге місце 1975 р. (тренери М.Коман і Є.Котельников, відомий гравець В.Насташевський);

А також на республіканській арені в юнацькій першості УРСР серед 16-18-літніх:

- друге місце 1971 р. (тренер А.М.Молотай, відомі гравці М.Пінчук, Кочубинський, Р.Суанов);

- перемогу 1972 р. (тренер Є.П.Котельников, відомі гравці В.Шевченко, В.Синельник, В.Лозинський);

- друге місце 1973 р. (тренер В.Шевченко, кращий гравець М.Коноваленко);

Треба відмітити, що в СРСР з 1976 року школи ДСШ при командах майстрів були замінені спеціалізованими дитячо-юнацькими спортивними школами (СДЮСШ). Вже 1977 року директором такої київської СДЮСШ "Динамо" був призначений М.С.Кузнецов, змінивши на цій посаді М.М.Комана. Тренерами цієї школи були А.Ф.Бишовець, В.О.Соснихін, Ф.Й.Медвідь, а з липня ще й Є.В.Рудаков (ставився експеримент щодо спеціалізації учнів за конкретними амплуа). Цього року Київським міськвиконкомом було прийняте рішення про будівництво у районі Гідропарку нової бази (виключно для цієї школи), але вже після 1978 року СДЮСШ "Динамо" передали занедбаний до того часу невеличкий стадіон "Піонер" в лісі в районі Нивок, який до цього належав відомій ДЮСШ-1 міськВНО. Нині тут найвідоміша в Україні дитячо-юнацька футбольна школа ФК "Динамо" Київ" ім. В.В.Лобановського.

Адміністративний будинок ДЮФШ "Динамо" нині

Стадіон ДЮФШ "Динамо" нині

На всесоюзній арені в змаганнях СДЮСШ серед 14-15-річних треба відмітити:

- третє місце 1976 р. (вже як СДЮСШ, відомі гравці В.Бессонов та М.Бобаль);

- друге місце 1977 р. (тренери В.Соснихін і Є.Рудаков, кращий гравець В.Жилін)

- перемогу 1978 р. (тренер А.Бишовець).

- друге місце 1987 р. (вже як СДЮШОР – школа олімпійського резерва).

На всесоюзній арені в змаганнях СДЮСШ серед 16-18-річних:

- третє місце 1980 р. (кращий півзахисник О.Михайличенко);

- друге місце 1981 р. (кращий півзахисник І.Курилін);

- друге місце 1988 р. (тренер І.Терлецький, кращий захисник В.Литвиненко);

- третє місце 1990 р. (тренери А.Лисенко і П.Олексій).

У турнірі динамівських команд на приз пам'яті В.О.Маслова серед 13 -річних:

- перемогу 1987 р. (тренер В.Семенов, кращі Р.Фоміних, А.Орел і С.Яковлев);

- перемогу 1988 р. (тренер В.Семенов, кращі Г.Медведев і С.Яковлев);

Нагородні знаки різних часів товариства "Юного динамівця"

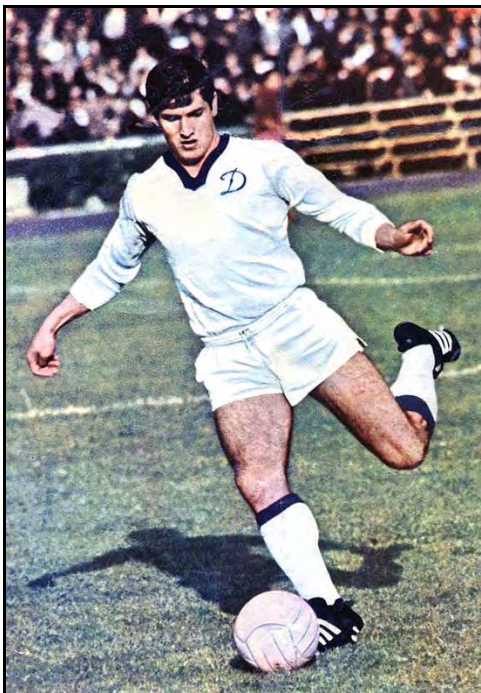
Та й за часів незалежності юні футболісти ФК "Динамо" Київ не пасли задніх, як в змаганнях на першість України, так і в першості Києва в різних вікових групах. Прикладом цьому можуть бути постійні перемоги в останні роки в фінальних турнірах ДЮФЛ, а минулого сезону взагалі вихованці ДЮФШ "Динамо" ім. В.Лобановського стали переможцями в усіх чотирьох категоріях – 14, 16, 17 і 19-річні.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Універсальний "Федя" №6(95) – грудень 2017 р. (с.50-52) до редактування М.Несенюка

Перший "універсал" футболу України

8 листопада цього року минуло вже 20 років як з нами немає нашого улюбленця Ференца Медвідя – талановитого й незабутнього оборонця підступів до воріт київського "Динамо", стрімкого нападника та й незламного стоппера в лінії півзахисту, ключового гравця команди й справжнього лицаря футболу, скромної та чуйної людини. І хоча почесних звань ні на державному, ні на відомчому рівні, крім звання "майстер спорту

Ф.Медвідь у грі

В'ячеслава Дмитровича Соловйова на Ференца його земляк Василь Турянчик. Той в свою чергу оцінив здібності молодого закарпатця як різнопланового футболіста й вже в сезоні 1962 року дав можливість йому пограти навіть за основну команду "Динамо" в лінії півзахисту в 4-х матчах (перший матч з ЦСКА Москва 20 квітня в Києві).

З самого початку в "Динамо" хлопцю наполегливо радили змінити ім'я Ференц на більше звичне для радянської громадськості. І, попри те, що він певний час чинив цьому деякий опір, не розуміючи, що в ті часи такі поради означали ніщо інше як наказ, зрештою "піддався на вмовляння" і вже звично відгукувався на Федора. А дуже скоро й взагалі підкорювався ще й своє по-батькові та прізвище. Так у

СРСР" він не мав, але досягненням його на ниві радянського футболу може багато хто позаздрити.

Ференц Йожефович (за паспортними даними, а з угорської - *Medvigy Ferenc*, а взагалі-то його при народженні назвали Ферейном) Медвідь (з наголосом на першому складі слова) або Федір Йосипович (за більш відомим усім ім'ям та по-батькові після переїзду до Києва) Медвідь (а в перші роки в Києві ще й просто як Медведь) народився 5 квітня 1943 року під час другої світової війни в селі Нове Давидкове що на Мукачівщині в Закарпатті (в ті часи це територія Словаччини, окупована Угорщиною, а нині – Закарпатська область України) в угорській сім'ї (в деяких виданнях та навіть на сайтах Вікіпедії помилково вказана його дата народження 5 січня).

Саме тут, в рідному селі він і познайомився з футболем і почав грати в місцевій юнацькій команді ще з 1956 року. Та талановитого хлопця одразу помітили й через три роки в 16-річному віці він вже був запрошений до юнацької команди ужгородського "Спартака" (з 1961 р. "Верховини", що грала у першій зоні класу "Б"), де показав свої здібності футболіста найвищого гатунку. Й це не минуло пильних очей селекціонерів київського "Динамо" – тоді вже вперше чемпіона Радянського Союзу 1961 року. Звернув увагу старшого тренера чемпіонів

Дружній шарж на Ф.Медвідя

"Динамо" з'явився Федір Йосипович Медвідь (в перший час навіть – Медведь). Так за ним з того часу й закріпилося серед товаришів по команді та вболівальників ласкаве прізвисько "Федя".

Ф.Медвідь (другий зліва в середньому ряду) у складі "Динамо" Київ – чемпіонів СРСР 1966 р.

Ф.Медвідь (крайній справа) у складі "Динамо" Київ – володаря Кубка СРСР 1966 р.

найпочеснішого призу в складі тієї легендарної команди, а також ще й допоміг резервному складу динамівців столиці України завоювати малі срібні медалі чемпіонату СРСР. Саме тоді він отримав і звання "Майстер спорту СРСР".

З цього року він став улюбленцем усіх київських вболівальників, та й В.О.Маслов вже й не мислив своєї команди без цього талановитого гравця. Уявити цю легендарну команду, яка в своїй історії зробила "хет-трик" - тричі підряд ставала чемпіоном СРСР (1966, 1967 і 1968 рр.), а також "золотий дубль" (1966 р.) – чемпіон і володар Кубка СРСР, без Ф.Медвіда – просто неможливо. Але якщо додати сюди ще й чемпіонське звання 1971 року (вже при старшому тренері О.О.Севідові), то це вже ставить цього футболіста в першу

Не набагато більше матчів провів він і наступного 1963 року при нових керівниках, як В.В.Герентьєві, так і А.Ф.Зубрицькому. Та цього року він вперше прийняв участь у колі пошани з дублюючим складом "Динамо" Київ в ранзі володаря малих золотих медалей чемпіонів СРСР (вдруге після 14-річної перерви). Та ще й, до того ж, саме 1963 року його вперше було залучено до складу молодіжної збірної СРСР.

Коли цього року за перемогу в турнірі дублерів керівництво Держкомспорту чомусь вирішило не присвоювати гравцям начебто й належного звання майстрів спорту, один з футболістів у роздягальні висловився: *"Похоже, парни, нужно уходить в другую команду... Слишком долго придется ждать своей очереди"*. То хтось промовчав, а от Медвідь відразу відповів: *"Уйти из "Динамо"? Никогда!"*. Так і відслужив київському клубу вірою та правдою добрих 12 років!

1964 року при новому старшому тренері Вікторі Олександровичі Маслові він отримав повну довіру, змінив Віктора Трояновського й зайняв чільне місце в нападі команди, провівши 23 з 32-х матчів і забивши 5 голів. Крім цього він став володарем Кубка СРСР, зігравши в усіх шести матчах розіграшу цього

Ф.Медвідь (в центрі) серед переможців

шеренгу зірок київського "Динамо" за кількістю отриманих трофеїв.

Через те, що він цілковито хазяйнував на довірєній йому ділянці поля й суперникам ніколи не давав спуску, ті його завжди побоювалися. Ось як про нього казав один з кращих радянських футболістів тих часів Валерій Воронін: *"Когда видел, что Федор на поле, настроение сразу портилось. Против него играть было очень сложно. Никогда не знаешь, где Медведь появится. Только что видел его метра в 20, не успел оглянуться по сторонам, а он уже перед тобой, въедливый до невозможности. Иногда я даже думал: а не цапнет ли он меня за ногу. Фамилия-то обязывает"*.

На державному рівні якось до його особи відносилися відверто з недостатньою увагою, бо в популярних тоді списках "33-х кращих" він засвітився в якості лівого півзахисника під №1 1966 року, а наступного 1967 року як півзахисник лише входив до цього списку.

Але взагалі у вищому ешелоні радянського футболу він за "Динамо" Київ провів 243 матчі й забив 19 голів, до того ж ще й приймав участь у єврокубках: 8 матчів у Кубку європейських чемпіонів і 4 матчі у Кубку володарів кубків.

Серед матчів єврокубків заслуговує уваги матч 29 листопада в Хожуві (Польща) з місцевим "Гурніком" в 1/8 фіналу Кубка чемпіонів 1967/68 рр., коли після матчу на поле вибігло майже 100 тисяч вболівальників, і від цього безконтрольного натовпу постраждав і Медвідь, який спробував втекти, але впав... і, як потім шуткували, "по його спині пробігло 20 тисяч чоловік, але лише семеро зламали ноги". На це Ференц лише посміхався: *"Да, да, це було"*.

Ф.Медвідь (стоїть в центрі) у складі збірної СРСР 1968 р. (разом з В.Вороніним, А.Бишовцем, Л.Яшиним, Й.Сабо, Е.Малофєєвим, Е.Стрельцовим...)

В зіркових сезонах 1966-68 років він залучався ще й до складу збірної СРСР (перший матч зі збірною НДР у Москві 23 жовтня 1966 р. при тренері М.П.Морозові). 1967 року вже при тренерах збірної М.Якушині та В.Царьові він був задіяний на повну. Загалом він провів 6 офіційних міжнародних матчів й забив навіть 1 гол (у матчі в Глазго зі збірною Шотландії 10 травня 1967 р. він не тільки "з'їв"

знаменитого британського бомбардира Денниса Лоу, але й забив приголомшливий за красою м'яч – наніс потужніший удар з далекої відстані й влучив в саму дев'ятку). До речі, з цим голом пов'язана одна потішна історія: в "Динамо" хлопці частенько підшутковували й розігрували один одного. От і перед від'їздом до Шотландії Володимир Левченко підколотив Медвідя, що той грати не вміє, але його до збірної чогось запрошують. Так от, після тої гри, вже в готелі, Ференц, незважаючи на різницю у часі, о третій ночі подзвонив до Києва Левченку, а коли той спросоння переляканий відповів йому, то Медвідь промовив йому лише одне слово: "Бачив?" і поклав трубку.

Він також грав ще й в 5 товариських матчах цієї збірної (тут він відзначився ще одним голом у неофіційному матчі 20 червня 1967 р. зі збірною Скандинавії в Хельсінкі на честь 60-річчя фінського футбольного та хокейного союзу). 1968 року він побував

Ф.Медвідь у збірній СРСР

у складі збірної в турне по Мексиці та Франції.

Але саме цього року усі негаразди, що мали місце зі збірної, Москва списала на рахунок гравців київського "Динамо". На комсомольських зборах збірної був відрахований зі збірної спочатку Й.Сабо начебто як **"ненадійний товариш"**, а в додаток був вилучений і Ф.Медвідь, який **"підпав під вплив Сабо й став... "симулянтом"** (за начебто фіктивну медичну довідку про хворобу). Це було дуже прикро, бо потім досвідчені медики у лікувально-спортивному диспансері в Лужниках на консилиумі таки підтвердили у нього травматичний радикуліт й встановили його періодичні загострення. Та М.Якушин вже до збірної його не залучав. Про це можна багато розповісти, але це окрема тема.

Підвести розповідь до завершення кар'єри Медвідя як футболіста, потрібно словами його майже постійного напарника на правому фланзі, одного з найкращих правих крайніх нападів "Динамо" Київ Віталія Хмельницького: **"Выполняя огромный объем работы, он великолепно играл головой, был общепризнанным мастером подката - всегда отбирал мяч чисто, стараясь не нанести травмы сопернику. Ну а его "коронкой" были рывки на 50-60 метров, коих он совершал за матч по несколько десятков. Словом, настоящий волнорез. Пожалуй, единственное, что у него не всегда хорошо получалось, - длинные передачи. Но свои ошибки он сполна компенсировал редкой даже по тем временам самоотдачей"**.

І зроблений ним же висновок, що саме **Медвідь був першим серед визначних українських футболістів універсальним гравцем**: **"Сложно найти позицию, на которой Федор не играл. Начиная карьеру нападающим, переходил в "Динамо", кстати, как левый крайний и в дубле считался одним из лучших бомбардиров. Затем выступал на обоих флангах полузащиты, а позже перекавалифицировался в правого защитника. И везде чувствовал себя уверенно. А однажды в игре против ЦСКА, когда вратарь получил травму, он стал в "рамку", отразив несколько очень опасных ударов (це було в матчі дублюючих складів у Москві)"**.

1972 рік був останнім в кар'єрі Ф.Медвідя як гравця (вважати його срібним призером чемпіонату СРСР цього року не слід, бо він за основний склад провів усього 7 матчів з 30 (тобто далеко до 50%). Але чомусь забувається, що він грав цього року й за дублюючий склад команди, допомагаючи йому стати чемпіоном СРСР цього року (навіть є один гол на його рахунку). Ось як в цей час відізвався про його гру заслужений тренер України Сергій Морозов: **"...матч первого тура триумфального для "Зари" сезона 1972 года. Медвидь уже заканчивал карьеру: где-то ему не хватало скорости, где-то - выносливости. Но зато какой характер! Ни одного единоборства не уступал просто так, без боя. Словом, настоящий футбольный воин, который не принимал слова "поражение"... А тот матч "Заря", кстати, выиграла — 3:0. Федор выглядел страшно расстроенным и, пожимая руку, лишь сокрушенно сказал: "Ох и поволтузили вы нас"**.

Тут потрібно відмітити, що він краще знав українську мову, а з російською у нього спочатку були деякі проблеми. Вже тоді крилатими були його вислови: **"Встретимся на угле"** або **"Вылетаю поездом"**. Один раз, коли його спитали, чим закінчилося слухання якоїсь справи в суді, від відповідав: **"Все добре. Дали 12 років розстрілу"**.

До речі, за межами футбольного поля Медвідь був надзвичайно комунікабельною людиною, в ті часи постійного в усьому дефіциту, у нього, як тоді всі вважали, були найкращі зв'язки абсолютно скрізь. А через те, що він був дуже добрим та чуйним, то він постійно допомагав товаришам - кому холодильник придбати, кому картоплю завезти, а кому й до інституту вступити. До того ж, свої зв'язки він налагоджував легко й невимушено. Наприклад, заходив до магазину й казав продавцю: **"Доброго дня, я Медвідь"**, а коли той нічого не розуміючи питає: **"А хто це?"** чітко пояснював: **"Як, хто це? Я вчора два голи забив, а ви мене не впізнали?"**. То наступного разу його усі вже одразу впізнавали. До того ж в повсякденному житті Ференц завжди одягався за останнім "писком моди", був заядлим автолюбителем, відмінно водив машину й одним з перших, до речі, обзавівся новенькою моделлю "Волги" (раніш за головного тренера О.О.Севідова).

Під час своєї ігрової кар'єри він ще й встиг закінчити Київський інститут фізкультури та спорту, тому вже наступного року йому запропонували роботу тренера в футбольній школі "Динамо" Київ, де він пропрацював до липня, коли, звісно, просто не зміг відмовитися від посади одразу головного тренера в команді "Буковина" Чернівці, на якій він пропрацював рівно рік. Дала ознаку відсутності досвіду цієї роботи, і він повернувся знову до Києва, де до 1983 року працював з юнаками школи "Динамо". Коли ж усіх динамівців, що закінчили грати, позбавили офіцерського звання й зарплата тренерів значно зменшилася, то він з Хмельницьким та Рудаковим перейшли до київського Спортивтернату, де платили вдвічі більше. Там він тренером пропрацював ще 10 років. Хлопчаки його любили й він багатьох вивів у майстри. Наприклад, четверо з випуску 1970 року народження стали чемпіонами світу серед молодших юнаків, а Юрій Мороз успішно захищав кольори "Динамо" Київ.

Треба відмітити, що деякий час у 1985-86 роках він ще й за сумісництвом був старшим тренером юнацької збірної Української РСР, яка під його безпосереднім керівництвом двічі у ці роки

ставала переможцем змагань за приз ЦК ВЛКСМ "Юність" й, до того ж, 4 його вихованці – М.Русин, Ю.Макаров, В.Високос та Ю.Мороз 1987 року у складі юнацької збірної СРСР стали чемпіонами світу серед 16-річних. Однак, мало кому відомо, що 1988 року він мужньо переніс інфаркт, який стався з ним на юнацькому турнірі в Чернігові після сауни, але після цього довгий час на здоров'я він зовсім не скаржився.

Вже за часів незалежності з жовтня 1994 по 1995 рік Ф.Медвідь очолював юнацьку (до 19 років) збірну України (3 кваліфікаційні матчі в Києві), в якій грали такі майбутні майстри як Шевченко, Зубов, Перхун, Гарас... Та все ж з 1996 року він вирішив завершити й тренерську діяльність, очоливши Управління справами Професійної футбольної ліги (ПФЛ) України, поєднуючи це з інспекторською діяльністю ФФУ в першій та другій лігах першості України.

Не забудемо ще відмітити, що він був одружений ще з 1966 року. Його дружина Валерія Василівна (теж з Закарпаття) працювала перекладачем в "Інтурист", а потім обіймала посаду головного консультанта секретаріату Комітету з іноземних справ Верховної Ради України. Вони мали двох доньок – Наталію та Яну. Був у нього вже й онук Валерій. Ще й, до того, незмінним членом їх сім'ї був чорний тер'єр Акбар.

Помер Ференц Йожефович зовсім несподівано. Повернувшись додому після прогулянки з собакою раптом втратив свідомість, а при прибутті швидкої допомоги навіть електрошок не допоміг відновити роботу серця. Це сталося 8 листопада 1997 року на 54-му році його життя (похований він на Берковецькому кладовищі м.Києва – ділянка №4). До речі, він першим помер з тієї славетної команди київського "Динамо" 1966-68 років, яку усі величали "шестидесятниками", а вже за ним пішли з життя Колотов, Банников... Але пам'ять про цю видатну людину ніколи не померкне серед шанувальників футболу України. На його честь Федерацією футболу м. Києва проводяться щорічні змагання серед юних футболістів міста на Кубок пам'яті Ф.Й.Медвідя, а на батьківщині прославленого футболіста в його рідному селі Нове Давидково споруджено барел'єф та створено команду, яка носить його ім'я й приймає участь у чемпіонаті Закарпаття.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Ф.Й. Медвідь". The signature is fluid and stylized.

Портрет і автограф Ф.Й.Медвідя
на згадку

Пам'ятник на могилі Ф.Й.Медвідя
на Берковецькому кладовищі м.Києва

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Перший офіційний" №1(96) – січень-лютий 2018 р. (с.52-55) до редагування М.Несенюка

Перший суперник у єврокубках

1965 року динамівці столиці України першими з команд Радянського Союзу стали на шлях видобування нагород у єврокубках. Право приймати участь у другому по значності континентальному турнірі – розіграші Кубка володарів кубків сезону 1965/1966 років київські динамівці заслужили завдяки перемозі в фіналі Кубка СРСР 1964 року.

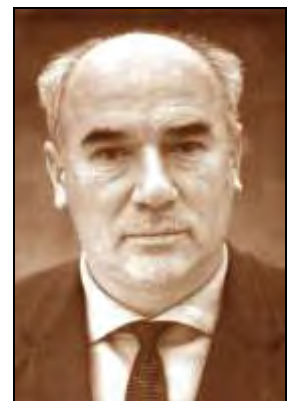
Кубок володарів кубків - приз, за який вперше почало боротьбу "Динамо" Київ і який потім двічі виграло у 1975 і 1986 рр.

Щодо міжнародних матчів в ці часи, то 1964 року київські динамівці встигли засмутити своїх прихильників поразками вдома від уругвайського "Насьоналя" (0:2) та італійського "Лаціо" з Рима (1:2). А свій останній товариський міжнародний матч перед офіційними матчами в єврокубках кияни провели в Києві вже 19 червня 1965 року. Їх суперником була команда з французького клубу "Стад Франсе" з Парижу (на той час вона грала в другому ешелоні національного чемпіонату Франції). Кияни в цьому матчі впевнено перемогли з рахунком 3:1, але на цей матч прийшло теж зовсім мало глядачів, бо інтерес до поєдинків такого рангу майже вщух.

З чого б це так посміхнулася доля динамівцям, що їх футбольна влада раптом допустила до офіційних зустрічей на європейській арені? А справа в тому, що після того, як вони 1961 року нарешті перервали гегемонію московських команд у чемпіонаті СРСР, це дуже не сподобалось в Москві. Там вже відчували пересторогу знецінення столичного футболу й перевід стрілок на команди півдня, де завжди було більше здібних футболістів хоча б через погодні умови, які сприяли більшим можливостям місцевих гравців проводити тренування й відпрацьовувати технічні прийоми гри. Почали з відлучення від команди талановитого тренера В'ячеслава Соловйова, який насмілився "переграти" москвичів (йому запропонували тренувати московський ЦСКА та одразу ще й олімпійську збірну СРСР й, звичайно, відмовитися від такої пропозиції було б дивно), а потім практично наклали "вето" на перехід до київської команди гравців з інших республік, окрім Української РСР (один з прикладів – справа з переведенням Леоніда Островського з московського "Торпедо").

Лише восени 1963 року киянам дозволили запросити на посаду старшого тренера **Віктора Маслова**, якого керівництво футболом СРСР просто не переносило, не дивлячись на те, що саме він створив в Москві "велике "Торпедо" (але там же в усі часи вболівали лише за "Спартак" і "Динамо"). Не отримавши жодної подяки, він спробував навести лад у ростовському СКА (4 місце) та й тут з ним розпрощалися не "поджентельменські". Звісно, у цього самотнього й надзвичайно талановитого тренера було велике бажання "віддячити" столичним функціонерам й довести їм, кого вони насправді втратили й з ким не змогли як слід домовитись. І він зробив усе можливе й неможливе, щоб перенести "столицю радянського футболу" з Москви до Києва. Першим таким кроком було завоювання 1964 року Кубка СРСР.

До того ж так сталося, що саме цього року й чемпіонські медалі "покинули" столицю – першість країни виграли динамівці з Тбілісі. Це вже був "удар нижче поясу" для Федерації футболу СРСР. Треба було приймати невідкладні заходи до

Віктор Маслов – ст. тренер "Динамо" Київ

повернення слави московського футболу, і перше, що було зроблено (це як завжди в ті часи) – саме створення 1965 року ще одного проміжного керівного органу - Управління футболу при Спорткомітеті СРСР, якому безпосередньо підкорялася федерація країни.

Від цього управління всі чекали кроків, які б одразу виправдали його існування й показали його доцільність. Але що можна такого було зробити, щоб в країні усім сподобатися? Правильно! Вирішити одним махом питання, яке давно було на слуху, а саме залучення футбольних команд СРСР до футбольних турнірів професійних команд країн Європи. Бо до цього вже майже 10 років ніяк функціонери радянського футболу не намірилися залучитися до єврокубків – Кубка європейських чемпіонів і Кубка володарів кубків. А тут саме цього року виникла можливість "вбити двох зайців" – залучитися нарешті до цих турнірів, а також, у випадку невдачі, заявляти скрізь, що це ж грали не московські команди, а "периферія". Та якось з участі динамівців з Тбілісі у Кубку чемпіонів страшно було починати, а от динамівців з Києва "кинути" в це "пекло боротьби професійних команд" до Кубка кубків було не шкода – хай собі там скинуть свій адреналін від перемог, то може й не так активно будуть проявляти себе на внутрішній арені.

"Динамо" Київ – володар Кубка СРСР 1964 р.

А тепер про все по порядку. Розпочалося все з передової статті в новорічному першому номері щотижневика "Футбол", де провідний радянський журналіст Трифонов чітко вказував, що *"...Много лет в печати дебатруется вопрос об участии нашего чемпиона в соревнованиях на Кубок европейских чемпионов, но дело никак не движется. А жаль, ибо матчи в этом интереснейшем соревновании, привлекающем лучшие европейские клубы, могло бы резко повысить тонус нашей футбольной жизни, а также, разумеется, и мастерство футболистов. ...Вопрос об участии в соревнованиях на*

Кубок чемпионов и Кубок обладателей кубков назрел давно. Надо, наконец, его решить положительно к великой радости всех любителей футбола. Будем надеяться, что в 1965 году такое последует..."

І ось вже 19 лютого в газеті "Вечірній Київ" з'являється стаття українського журналіста Михайленка "Кубок кубків. Чи відбудеться дебют кийівського "Динамо"?", в якій було вказано, що *"...недавно Федерация футбола СРСР запропонувала володарям Кубка СРСР динамівцям Києва розглянути питання про участь у європейському турнірі. Наші земляки охоче погодилися виступити в цьому змаганні і вперше представляти в ньому Радянський Союз. Звичайно, дебют кийівських футболістів в іграх на Кубок кубків (якщо це питання наша федерація остаточно погодить з УЄФА) буде нелегким. Адже доведеться перебувати весь тренувальний процес, бо взимку динамівці ніколи раніше не грали..."*. В цій статті читачі детально були ознайомлені з регламентом цього турніру, його історією й особливостями. Таким чином, динамівці вже знали про можливість їх участі у єврокубку ще до поїздки на весняні збори до Гагри. А 23 лютого про цю пропозицію Федерації футболу СРСР було надруковано і в українській "Спортивній газеті", де вже було вказано, що перший матч в цьому турнірі киянам прийдеться зіграти у період з 1 серпня по 30 листопада.

А от читачі московського щотижневика "Футбол" про все це взнали лише 4 липня, коли вже це питання остаточно було вирішене з УЄФА. Тоді в статті "Наконец-то" в інтерв'ю з старшим тренером динамівців Масловим той заявив наступне: *"...Мы вступили в соревнования, которым не хватало только представителей нашей страны, чтобы приобрести всеевропейскую значимость и полноценность...На долю динамовцев Киева выпала большая честь. Они открывают новую страницу в истории нашего футбола. Мы вступаем в соревнование, условия которого, традиции, закусная борьба, специфические тактические приемы, стратегические принципы и многое другое известны нам лишь теоретически, понаслышке. Нам придется осваивать все детали этого большого и нового для нас турнирного механизма. Задача нелегкая, и надо думать, не только спортивно-техническая..."*.

Тепер надамо інформацію щодо цього клубного турніру УЄФА:

Кубок володарів кубків Європи (European Cup-winners cup) – офіційний міжнародний турнір, який проводиться з 1961 року по 1999 рік під егідою УЄФА, між командами – володарями Кубків країн Європи. В друкованих виданнях частенько його іменували скорочено – "Кубок кубків" або під абревіатурою - "КВК".

Перший розіграш відбувся в сезоні 1960/61 рр. за домовленістю поміж 10 європейськими країнами (перший володар – італійський клуб "Фіорентина" Флоренція). З наступного сезону він був визнаний УЄФА й отримав офіційний статус. Останній розіграш було проведено в сезоні 1998/99 рр. (останній володар – італійський клуб "Лацио" Рим).

Першою радянською командою, що прийняла участь у розіграші цього призу, було "Динамо" Київ – в сезоні 1965/66 рр.

Розіграш Кубку проводився за олімпійською системою в період - "осінь-весна" з вересня, на кожному етапі по 2 матчі – вдома та в гостях. Фінал – на нейтральному полі в травні наступного року.

Київське "Динамо" в своїй історії двічі ставало володарем цього Кубку – в сезонах 1974/75 та 1985/86 рр.

7 липня 1965 року в Женеві УЄФА провело жеребкування розіграшу Кубка володарів кубків сезону 1965/66 років. Усього подали заявки федерації 32 країн Європи, а у першому відбірковому колі за право прийняти участь в 1/8 фіналу розіграшу у двох матчах (на своєму й чужому полі) змагалось 30 команд. Першим суперником представника Радянського Союзу – київського "Динамо" був визначений **ФК Колрейн** з Північної Ірландії. Матчі відбіркового кола повинні були завершитися до 15 жовтня. Про це шанувальники футболу в Києві взнали вже цього ж дня з повідомлення в газеті "Вечірній Київ".

Тепер, звісно, необхідно надати читачу повну інформацію щодо першого суперника київської команди в євробубках станом на 1965 рік: **Футбольний клуб міста Колрейн (FK Coleraine)** з Північної Ірландії (Об'єднане королівство Великобританії та Північної Ірландії) – один з провідних сучасних футбольних клубів Північної Ірландії. Колрейн – невеличке містечко, в якому лише 17 тис. мешканців. Розташоване воно в 100 км від столиці – Белфаста. Заснований клуб міста 1900 року, в чемпіонатах країни почав приймати участь з 1927 року. Чемпіон сезону 1930/31 років, в останні два сезони 1963/64 і 1964/65 років – срібний призер чемпіонату, володар Кубка Північної Ірландії 1964/65 років, а до цього двічі фіналіст розіграшу Кубка. Успіхи останніх років пов'язані були з появою в клубі на посаді

ФК Колрейн – володар Кубку Північної Ірландії 1964/65 рр. р.

Джек Дохерті - тренер
ФК Колрейн

як президента, так одночасно й тренера відомого спортивного фахівця **Джека Дохерті** – в минулому гравця шотландського "Селтіка" з Глазго. Також в команду наприкінці своєї кар'єри в 34-річному віці прийшов відомий півзахисник Берті Пікок, який провів за збірну Північної Ірландії 32 матчі й в останній час ще й тренував цю збірну. За команду грав і Холлідей – капітан команди й найкращий бомбардир футбольної ліги Північної Ірландії (26 голів). Муніципальний стадіон міста Колрейна має можливість вмістити до 15 тис. глядачів, хоча в ті часи матчі чемпіонату країни відвідувало, як правило, десь не більше 150 глядачів (!).

Футбол Північної Ірландії був відомий в світі лише успіхами її збірної команди (чвертьфіналіст Чемпіонату світу 1958 року), до якої залучалися лише ірландці, які здебільшого грали в провідних клубах Англії. Але за свої місцеві клубні команди вони майже не грали, бо усі були "викуплені" професійними клубами Футбольної ліги Англії. До речі, команда ФК Колрейн, як і "Динамо" Київ, в розіграші Кубка володарів кубків в цьому сезоні теж вперше приймала участь. Матчі чемпіонату Південної Ірландії проводилися з серпня по квітень.

А що з себе представляла команда майстрів київського "Динамо" 1965 року? "Дід" - так звали в команді її старшого тренера Маслова, який виконав свої обіцянки вже 1964 року, одразу отримав можливість впровадити в команді свої принципи тренування й довести до гравців команди своє бачення футболу. В нього остаточно и безповоротно повірили. Щоправда, з кимось він вимушений був і розстатися. Залишив команду Лобановський (перейшов до одеського "Чорноморця"), за ним пішов Канєвський (спочатку в запорізький "Металург", а потім догравав в тому ж "Чорноморці"). Але з'явилися молоді Пузач (з СКА Львів) і Хмельницький (з донецького "Шахтаря"). В обмін на Хмельницького прийшлося віддати в "Шахтар" Пилипчука та Євсеєнка, а вже в червні й Валентина Левченка. Та саме тоді частіше став в основному складі використовуватися ще й півзахисник Володимир Мунтян. Малюнок гри в команді було докорінно змінено, поступово прививався команді той стиль, який на чемпіонаті світу 1966 року стане відомий, як "англійський зразок" з чотирма півзахисниками й повністю відкинутими догмами "персональної" опіки. В майбутньому цей стиль отримав ще більш точну назву – "тотальний футбол" й був приписаний голландцям. А в Києві він проповідувався ще 1965 року.

За команду цього року було заявлено 29 гравців: воротарі – Банников, Гургач і Рудаков; захисники – Глухих, Круликовський, Володимир Левченко, Островський, Сорока, Соснихін, Турянчик, Шпаков і Щегольков; півзахисники – Дровецький, Єрогов, Валентин Левченко, Мірошин, В.Мунтян і Сабо; нападаючі – Базилевич, Біба, Бишовець, Веригін, Кашей, Медвідь, Назаров, Примак Пузач, Серебряніков і Хмельницький. Трохи пізніше були дозаявлені півзахисник Єськін і нападаючі Булгаков.

Задача перед командою була поставлена дуже серйозна – стати чемпіонами СРСР. Змагатися в основному довелося з торпедівцями Москви, які стали ще в середині сезону одноосібними лідерами, й боротьба була напружена й дуже гостра. Ціною дуже значних зусиль киянам вдалось випередити москвичів на одне очко й практично дотягнути своє лідерство до кінця сезону. В цьому році з 32 матчів кияни програли лише чотири, але остання поразка в Кутаїсі було фатальною. Саме цих двох очок і не хватило "Динамо" для перемоги в першості. Хоча інтрига чемпіонату зберігалася до останнього туру, але торпедівці усі останні матчі виграли. Таким чином, усього лише срібні медалі.

Та повернемося до єврокубків. Згідно жеребу перший матч динамівці повинні були провести на своєму полі, однак представники клубу з міста Колрейн запропонували киянам змінити місце зустрічі, й кияни не заперечували. Тому **перший єврокубковий матч за участю першої радянської української команди - київського "Динамо" відбувся в Північній Ірландії в м. Колрейні 2 вересня 1965 року.** В першому в своїй історії матчі в європейських кубках київське "Динамо" впевнено обіграло команду ФК Колрейн – 6-1.

Перший гол в мачах єврокубків був забитий капітаном київських динамівців Андрієм Бібою вже на 14-й хвилині матчу. Це була одна з лише декількох

ФК Колрейн – "Динамо" Київ 2.09.1965 р. - капітани обмінюються вимпелами

Статті в радянських газетах про цей історичний матч

контратак киян, які були притиснуті до своїх воріт нападком ірландців в ці перші 15 хвилин матчу. Зневага до захисту своїх воріт ірландцями продовжувалася й після пропущеного голу. Саме цим скористалися швидкі форварди киян і голи, як кажуть, "посипалися". Коли ірландці прийшли до тями, то було вже пізно. Вони зрозуміли, що матч вони програли. Але останнє, що в них залишалось – це будь за що забити хоча б "гол престижу". Та це їм вдалося вже в середині другого тайму, коли рахунок був розгромний.

До цього матчу в невеличкому місті Колрейні в маленькій Північній Ірландії була надрукована чудова офіційна сувенірна програмка розміром 19x25 см на 20 сторінках з ілюстраціями, яка в ті часи справила враження не

Програмка першого в історії київського "Динамо" матчу в єврокубках з ФК Колрейн

смаку, яку вона мала в той час.

тільки тих кому вдалося залучити її до своєї колекції, але й тих, хто просто її побачив. Бо в ті часи, та й ще довгий час потому, у великому Києві на матчі улюбленців усієї України випускалися програмки на 4-х сторінках у вигляді маленьких буклетиків. А в радянських газетах тоді про цей матч взагалі писалося дуже мало, не кажучи вже про безліч помилок. Саме тому обов'язково слід навести й повний протокол цього історичного матчу:

Протокол єврокубкового матчу №1:

ФК Колрейн (Північна Ірландія) – "Динамо" Київ 1-6 (0:4)

2 вересня. **м.Колрейн.** Муніципальний стадіон (Showgrounds). Перший відбірковий етап Кубка кубків УЄФА (1-й матч). 12 тис. глядачів.

Судья: Малке (ФРН).

ФК Колрейн: Хантер (Hunter)– Маккарди (McCurdy), Кемпбелл (Campbell), Мюррей (Murrey), Хантер (Hunter) – Пикок (Peacock), Кинселла (Kinsella) – Карлей (Currey), Холлидей (Halliday - капітан), Данлоп (Dunlop), Ірвін (Irwin). Тренер – Джек Дохерти (Jack Doherty).

"Динамо": Банников - Щегольков, Сосніхін, Турянчик, Островський - Сабо, Вал.Левченко - Базилевич, Серебряников, Біба (капітан), Хмельницький. Ст.тренер – Віктор Маслов.

Голи: 0-1 – **Біба** (14 хв.), 0-2 – **Базилевич** (34 хв.), 0-3 - **Хмельницький** (40 хв.), 0-4 - **Серебряников** (44 хв.), 0-5 – **Біба** (52 хв.), 0-6 – **Серебряников** (63 хв.), 1-6 – Карлей (66 хв.).

А вдома вже 8 вересня київське "Динамо" закріпило свій успіх – 4-0. Таким чином, **кияни вперше в себе в місті побачили своїх улюбленців в офіційному міжнародному матчі високого рангу 8 вересня 1965 року.**

Першого гола вдома на Центральному стадіоні (таку назву мав в ті часи НСК "Олімпійській") забив все той же Біба, але на цей раз вже на 5-й хвилині гри, так що вболівальникам, а їх було понад 50 тисяч (стадіон був щент заповнений і глядачі сиділи навіть в проходах між сектора) довго чекати не прийшлося. Пропустивши в першому таймі 3 голи, ірландці зрозуміли, що рахунок для них може буди ще більшим ніж у них вдома, тому у другому таймі повністю стали усією командою у захист, забувши про половину поля суперників. Стримати атаки киян їм вдалося аж до кінця матчу, коли "крапку" в грі поставив Хмельницький, забивши четвертого гола майже на останній хвилині матчу.

Білет на матч з ФК Колрейн у Києві

Програмка другого матчу з ФК Колрейн – у Києві

А ось і повний протокол другого історичного матчу:

Протокол єврокубкового матчу №2:

"Динамо" Киев – ФК Колрейн (Северная Ирландия) 4-0 (3-0)

8 вересня. **м. Київ.** Центральний стадіон. Перший відбірковий етап Кубка кубків УЄФА (2-й матч). 52 тис. глядачів.

Судді: Товт, Поп и Пирву (усі - Румунія)

"Динамо": Банников - Щегольков, Сосніхін, Турянчик, Островський - Сабо, Медвідь - Базилевич, Серебряников, Біба (капітан), Хмельницький. Ст.тренер – Віктор Маслов.

ФК Колрейн: Хантер (Hunter)– Маккарди (McCurdy), Кемпбелл (Campbell), Мюррей (Murrey), Хантер (Hunter) – Пикок (Peacock), Кинселла (Kinsella) – Карлей (Currey), Холлидей (Halliday), Дохерти (Doherty), Ірвін (Irwin). Тренер – Джек Дохерти (Jack Doherty).

Голи: 1-0 – **Біба** (5 хв.), 2-0 - **Базилевич** (17 хв.), 3-0 - **Базилевич** (43 хв.), 4-0 - **Хмельницький** (89 хв.).

Завдяки фотографіям, які були надруковані в "Спортивній газеті" є можливість висвітлити моменти взяття ірландських воріт, хоча фото Барингольца та Шаїнського не дуже якісні.

Перший гол Біби

Другий гол Базилевича

Третій гол Базилевича

Четвертий гол Хмельницького

Таким чином, динамівці Києва з першої ж спроби спокійно подолали першого суперника в євробкубкових турнірах і вийшли до 1/8 розіграшу Кубка володарів кубків, де в подальшому ще й перемогли норвезький ФК Русенборг з Тронхейму (4-1 у гостях і 2-0 вдома). Та в чвертьфіналі, коли матчі проводилися вже в січні, здолати більш професійний і досвідчений шотландський "Селтік" з Глазго їм все ж цього разу не вдалося (0-3 в гостях та 1-1 у Тбілісі). Та "вікно в Європу" було прорубане й не за горами були й значні перемоги динамівців на європейській арені.

Команда майстрів "Динамо" Київ восени 1965 р.

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Перший словак у "Динамо" №2(97) березень-травень 2018 р. (с.50-53) до редактування М.Несенюка

Перший словак у "Динамо"

*(до 90-річчя з дня народження Михайла Михайловича
Комана)*

В історії київського "Динамо" Михайло Коман займає місце серед найвидатніших - і як гравців, так і тренерів. Його прізвище назавжди буде записано великими літерами. Він по праву вважається найкращим гравцем клубу 50-х років минулого століття і є незмінним його тренером з часів закінчення кар'єри гравця і практично до останніх днів свого життя.

Народився він 1 квітня 1928 року в багатодітній словацькій родині залізничника на півночі Словаччини в селі Люботин (L'ubotin) Пряшівського краю, тому його справжнє ім'я – Міхал. А вже у шестирічному віці його батько Міхал Федерович з родиною (8 дітей) переїхав у Закарпаття до міста Севлюша (нині Виноградів). В ті часи це невеличке містечко в горах було досить унікальним, бо при чисельності усього 15 тисяч мешканців мало два стадіони й три команди. Однак, як згадував в своїх споминах Михайло Михайлович – *"...Нас, дітей, на стадіони грати не пускали. А ось на околиці міста стояв величезний склад для зерна. Перед ним був просторий майданчик, де я з братами Андрієм та Мироном із ранку до вечора ганяв зробленого нами ж м'яча з ганчірок. Але більше полюбляли "розстрілювати" металеві ворота складу, намагаючись влучити м'ячем у намальовані на них крейдою кола".* Тому на справжні стадіони він потрапив лише допомагаючи прибирати трибуни, приводити до ладу поле й подавати м'ячі, постійно знаходячи час пограти й з справжнім м'ячем. Першим своїм тренером Коман вважав Гейзу Шустера – півзахисника збірної Угорщини, який узяв його з іншими дітьми під опіку, коли той вчився в 4 класі русинської народної школи, подарував їм м'яча, став помалу тренувати. Юний Міхал в 12 років вже грав за збірну школи й частенько виїжджав на матчі до інших міст, зокрема навіть до Одеси.

Вперше в "Спартаку" Ужгород. 1947 р.

Вже наприкінці війни в 16 років Михайло вступив до місцевого механічного технікуму й грав у команді цього навчального закладу, а через рік його вже було включено в збірну міста, яка стала найсильнішою на Закарпатті. 1945 року грав в місцевій команді "Партизан" Севлюша, а потім і потроху в інших командах (заробляв не гроші, а муку й олію) – єврейській "Макабі", українському "Бескиді" та угорській "Енеші". Вже за часи радянської влади збірна команда цього міста на першість області розгромила угородський "Спартак" з нечуваним рахунком – 12:1. 1947 року він пограв трохи у команді "Карпати" Буштино, що поряд на Тячівщині, та коли настав час служити в армії, йому запропонували грати в ужгородському "Спартаку", де він у другій групі чемпіонату СРСР 1948 року провів 15 матчів, в яких забив... 12 м'ячів. До речі, він входив і до юнацької збірної Закарпатської області, в складі якої став чемпіоном УРСР 1948 року. А ще й "Спартак" Ужгород вийшов до другого фінального кола розіграшу Кубка УРСР, де в вже в першому матчі зустрівся саме з київським "Динамо" в Києві й до того ж майже весь час матчу вигравав, хоча наприкінці й поступився (1:2). Мало хто знає, що тоді аж 12 ужгородців були просто переведені до складу "Динамо", щоправда до

цього вже в основного складі команди грали ужгородці Г.Лавер і І.Фабіан. До речі, за словами Комана, прийняли закарпатців у Києві дуже добре – в ті тяжкі післявоєнні часи усім начислили гарну зарплату, надали квартири в центрі міста, а потім ще й поліпшували ці умови. Але саме він спочатку мешкав на стадіоні "Динамо" - в гімнастичному залі, потім переїхав спочатку до квартири на вулиці Червоноармійській, яку через деякий час змінив на простору в 100 кв.метрів на Хрещатику біля "Пасажу". Усі зароблені гроші він відправляв додому до Виноградово, підтримуючи батьків і родину.

Та сталося так, що в дублюючому складі тоді закріпилися лише п'ятеро ужгородців – М.Коман, Е.Юст, Д.Товт, З.Сенгетовський і З.Дерфій та й не був остаточно списаний шостий - М.Михаліна. До того ж, цікаво, що Комана за рік до цього вже наполегливо запрошували і до Угорщини – до будапештського "Ференцвароша" (тоді батько його не відпустив), тому він міг і туди податися (післявоєнні кордони це дозволяли), але він, звісно, "обрав" саме київську команду.

Дебютував він чудово. Вже 1949 року від став чемпіоном СРСР серед дублюючих складів команд класу "А" (тоді резервісти – здебільшого добре зіграні закарпатці - наколотили за сезон в ворота суперників... 79 м'ячів), а з 1950 року був зарахований до основного складу команди й в подальшому десять років був незмінним її гравцем в нападі. Мало хто знає що 1951 року саме завдяки забитому Команом голу на київському стадіоні "Динамо" в матчі з "Нафтовиком" Баку,

Головою чи ногою —
Коман грає з головою.
Мал. М. Фомичова.

Дружній шарж з газети
"Вечірній Київ". 1957 р.

динамівці зберегли прописку у вищому ешелоні радянського футболу (тоді – класі "А") й залишилися єдиною командою, яка жодного разу не покидала цю вищу лігу. До речі, той гол Михайло забив... рукою, й він це добре запам'ятав й навіть ворота показував, в які забив того м'яча. Ось як він про це розповідав: *"Сколько моментов было, а мяч не шел, как заговоренный. То штанга, то вратарь... Очередная подача с фланга, я прыгаю, чувствую - не достаю. И тогда как-то рефлекторно поднимаю дальнюю руку - мяч в сетке. Судья плохо видел, подумал - головой, засчитал..."*.

Ще одну-дві з таких "байок" Комана буде цікаво навести:

"...Понимаешь, я располагался немного сбоку, когда шел на добивание, чтобы вратарь не обращал на меня внимания. Стоило ему отбить, а я - тут как тут. Ох, и злые они на меня были! Зубрицкий Анатолий, он тогда за "Локомотив" играл, кричал все время, толкая в спину: "Пошел отсюда! Что ты здесь пасешься"? Яшину очень трудно было забить. Надо было хитрить, что-то выдумывать, он тогда терялся. Я, кстати, ему один раз тоже рукой забил - левой, незаметно протолкнул, замыкая дальнюю штангу".

"Однажды в Киеве, на "Динамо", Жора Грамматикопуло пошел угловой подавать. Меня их капитан Царев прихватил, рядом - Яшин. Стоим почти впритирку, на линии ворот. Жора прямо на меня подал. Царев дернулся, хотел выпрыгнуть, я ему легонько на ногу наступил. Он плечами дергает, а прыгнуть не может. А я успел выпрыгнуть, мяча коснулся - гол! Они вдвоем к судье. Тот: "Не знаю, не знаю!" - и на центр показывает".

Недарма ж його київські вболівальники величали "Наш хитрий Міхал", а серед гравців він в ті часи мав ласкаве прізвисько "Му-Му".

В складі "Динамо" 1952 року він став другим призером чемпіонату СРСР і володарем срібних жетонів віце-чемпіона та диплома другого ступеню (7 матчів з 13). Але перший гучний успіх до нього прийшов вже 1954 року, коли київське "Динамо" стало вперше володарем Кубка СРСР. В фіналі в матчі з ереванським "Спартак" саме він організував перший гол, вивівши Терент'єва на порожні ворота, а потім і сам забив вирішального гола.

Не треба забувати, що Коман з 1954 по 1957 роки входив до складу другої збірної СРСР (грав у матчі зі збірною Угорщини в Будапешті - 3:0), а 1956 року збірної УРСР на першій Спартакіаді народів СРСР і в її складі став третім призером, а в листопаді-грудні 1958 році під прапором збірної УСССР (фактично "Динамо" Київ) грав в Африці

Пам'ятна медаль найкращого гравця України 50-х років

Дружній шарж на М.Комана

(ОАР, Судан та Ефіопія – 12 матчів, останній 1 січня 1959 р. – усі матчі в страшенну спеку). 1959 року він отримав звання "Майстра спорту СРСР", хоча й зіграв усього в одному матчі чемпіонату СРСР. Сталося саме таке, що не дозволило йому більше приймати участь в матчах – лікарі виявили у нього блокаду серцевого м'яза, що виникла внаслідок перенапруги після турне Африкою, й грати заборонили. За десять сезонів, проведених у складі київського "Динамо" Коман провів 172 матчі й забив 62 м'ячі. До того ж, до офіційних списках "33-х кращих в СРСР" він включався 1956 року (під №3) та 1957 року (під №2). Рекордним в ті часи у Комана був матч з одеським "Чорноморцем", в якому він забив 6 голів (щоправда один з голів суддя не зарахував). Вже в наші часи за низкою журналістських опитувань, проведених газетою "Український футбол", знавці футболу визнали його найкращим українським футболістом десятиріччя 50-х років і він був нагороджений символічною пам'ятною медаллю. Наведемо декілька світлин цього талановитого нападаючого київського "Динамо":

М.Коман – гравець "Динамо" Київ

Він став найпершим футболістом в історії "Динамо" Київ, який забив понад 200 м'ячів – тут ідеться про поединки всіх рівнів, себто крім офіційних (чемпіонат + Кубок СРСР) враховуються й неофіційні (товариські й міжнародні матчі). До того ж ще 1953 року він закріпився в історії київського "Динамо" як автор 500-го ювілейного голу киян (у домашньому матчі "Динамо" з "Торпедо" Москва (3:1).

Начебто передчуваючи дочасне закінчення футбольної кар'єри, Коман ще 1954 року закінчив школу тренерів при Київському державному інституті фізичної культури. Враховуючи ще й це,

Михайлу Михайловичу одразу ще 1960 року запропонували перейти на тренерську роботу, й він з задоволенням на це погодився. І вже 1962 року, в ранзі одного з тренерів "Динамо" Київ, які вперше привели команду до звання чемпіона СРСР 1961 року, він у 33 роки вже отримав звання "Заслуженого тренера УССР".

М.М.Коман тривалий час працював другим тренером "Динамо", а з 1977 до 1984 року обіймав посаду начальника команди. Коман був помічником у легендарних тренерів клубу – В'ячеслава Соловйова, Віктора Маслова та Валерія Лобановського. Його "коньком" як тренера була саме психологічна та виховна робота. Особливо при Лобановському він відповідав за жорстку дисципліну, постійно контролював навіть те, в який час кожний футболіст ліг спати, чи не залишилися часом у нього на ніч гості. Ось як він про це розповідає: *"Случалось всякое: кого-то застукаешь с рюмкой водки в ресторане, кого-то - с девушкой после отбоя. Но, как правило, я находил общий язык с ребятами и об инцидентах тренеру докладывал лишь в крайних случаях, когда утаить правду от Валерия Васильевича было просто невозможно"*.

За його рекомендацією до "Динамо" потрапили В.Мунтян, Ф.Медвідь, Й.Сабо, В.Турянчик, які згодом отримали звання заслужених майстрів спорту. Через його руки пройшла ціла група видатних футболістів – Л.Буряк, В.Веремієв, Є.Рудаков, О.Лужний... Невідомо, чи склалася би кар'єра тих, кого він виплекав, як футболістів, досягли би того, чого вони досягли, якби не Коман.

Коман – тренер 1966 р.

М.Коман з В.Соловйовим і В.Терент'євим

М.Коман з В.Лобановським, М.Фоменко та А.Пузачем

Коман – тренер у 70-ті рр.

Також Михайло Коман був директором школи "Динамо" (1974-76, 1985-87 і 1993-95 рр.), начальником відділу футболу республіканської добровільно-спортивної ради "Динамо" (1988-90 рр.), тренером юнацької збірної СРСР (1975 р.), тренером "Динамо-3" (з липня 1995 р.), а в 2003 р. її

начальником. До речі, він ще й був організатором в Харківському р-ні Києва дитячого футбольного клубу "Коман-ДА".

Досягнення М.М.Комана як тренера просто вражаючі: за його участю "Динамо" Київ стало чемпіоном СРСР 1961, 1966, 1967, 1968, 1971, 1977, 1980 і 1981 рр., другим призером чемпіонатів СРСР 1960, 1965, 1969, 1972, 1973, 1978 і 1982 рр., третім призером 1979 р., володарем Кубка СРСР 1964, 1966, 1978 і 1982 рр., фіналістом Кубка СРСР 1973 р., чемпіоном СРСР 1963 р. серед дублюючих складів команд майстрів.

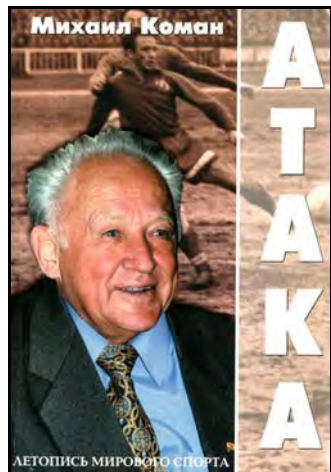
І.Суркіс вручає подарунок М.Коману

Окрім тренерської справи брав участь у суспільному житті - певний час був головою тиражної комісії "Молодьспортлото", очолював ще й клуб шанувальників футболу "КоманДа", що об'єднував вже дорослих, самостійних людей, хоча й обтяжених своїми родинами й роботою, зі штаб-квартирою в Києві на Поздняхках.

За часів радянської влади він був нагороджений лише однією державною нагородою – медаллю "За трудову доблесть", а вже за часів незалежної України вперше 1998 року за вагомих особистий внесок в розвиток українського футболу він був нагороджений орденом "За заслуги" III ступеню, а потім 2004 року з нагоди 110-річчя футболу України ще й цим же орденом II ступеню. Серед найвищих відомчих нагород – медаль Федерації футболу

України "За заслуги" (2008 р., з нагоди 80-річчя).

Щодо родинних справ Михайла Михайловича, то він був одружений двічі. Від першого шлюбу мав доньку Єву, яка зараз мешкає в Угорщині, є й онук, до речі, футболіст, та й онучка Жанна. А від другого шлюбу (вже після 60 років, дружина Раїса молодша його майже на 40 років) у нього 1991 року народився син Михайло, який в подальшому навчався в Національному університеті фізичного виховання та спорту, грав у футбол воротарем на аматорському рівні.

Друге видання книжки М.Комана "Атака"

Не байдужим був Михайло Михайлович і до письменницької справи. Ще 1963 року в київському видавництві "Молодь" вийшла невеличка його книжечка спогадів під назвою "Атака" (на 194 сторінках), а вже в наші часи він перевидав її, значно доповнивши.

Помер він 21 лютого 2015 року на 87-му році життя, похований на Байковому кладовищі (???)

На батьківщині Михайла Комана (місто Виноградів) та у селищі Буштино проводиться традиційний міжнародний турнір на його честь. Запроваджений юнацький турнір його пам'яті і в Києві (з 2016 р.),

який проводиться на базі дитячої школи "Динамо" на Нивках.

Мабуть не тільки у вітчизняному, а й у світовому футболі не знайдеться ще людини, котра би більше півстоліття правдою і вірою служила одному футбольному колективу. Це унікальніший факт. Відомий спортивний журналіст Л.Каневський про нього писав свого часу так:

Перше видання книжки М.Комана "Атака"

На могилі М.М.Комана

Автограф М.М.Комана

"Уявити "Динамо" 50-их років без Комана це те ж саме, що "Аякс" у розквіті слави без Кройфа або "Баварію" в її зоряний час без Мюллера. Більше ніколи в житті я не бачив іншого гравця, котрий міг би так швидко зорієнтуватися в карному майданчику суперників, використавши прострільну передачу, або покарати голкіпера, котрий випустив із рук м'яча після сильного удару. Цей черговий вихованець закарпатського футболу, виконуючи

функції лівого інсайда, постійно був націлений на ворота і відзначався високою для футболістів його амплу результативністю. Він у кожному третьому матчі псував настрої воротарям".

Пам'ять про цього талановитого футболіста, тренера й чудову людину не згасне ніколи в серцях уболівальників футболу України та за її межами!

Цікаві фото:

До музею на 100-річчя закарпатського футболу

Міг дозволити собі й келих шпмпанського

Серед ветеранів футболу Закарпаття

З ветеранами київського футболу

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Цей неповторний 1968-й" №3(98) червень-липень 2018 р. (с.60-63) до редактування М.Несенюка

Цей незвичайний 1968-й рік

*(до 50-річчя першого чемпіонського "хет-трику"
київського "Динамо")*

В історії київського "Динамо" 1968-й рік був дійсно одним з найнадзвичайніших, саме насичений подіями, які навечно у шанувальників футболу зберіглися в пам'яті й про які ще й досі складаються легенди, бо забути таке просто неможливо.

Панно на Центральному стадіоні Києва

групи класу "А" за участю "Динамо" Київ. У ці роки відвідуваність таких матчів була настільки значна, що стадіон часто заповнювався вщерть. На наведеному фото футбольної арени цього стадіону це добре видно. Фото зроблено під час матчу дублюючих складів київського і московського "Динамо".

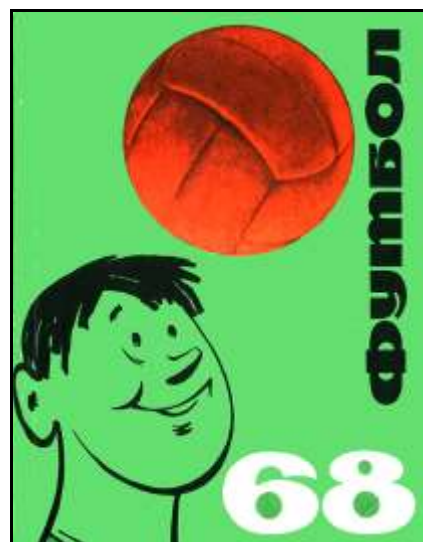

Панорама стадіону "Динамо" в Києві в сезоні 1968 р.

На початку року команду покинули Г.Іщенко та А.Грінко, а ось новачки теж з'явилися - захисники Борис Білоус і Володимир Веремєєв (з кіровоградської "Зірки"), Анатолій Рибаків (з дніпропетровського "Дніпра"), Анатолій Боговик (з житомирського "Автомобіліста"), нападник Олексій Христьян (з того ж дніпропетровського "Дніпра"), повернувся і Анатолій Пилипчук (з донецького "Шахтаря"), а Олександр Шпаков був включений в основний склад команди. У той же час В.Мунтян після перенесеної операції на коліні почав тренуватися за індивідуальною програмою.

Ще наприкінці січня київські динамівці Євген Рудаков, Володимир Левченко, Йозеф Сабо, Федір Медвідь та Анатолій Бишовець були викликані на перегляд до Москви як кандидати в збірну СРСР, якій в цьому році належало зіграти два чвертьфінальні матчі Чемпіонату Європи зі збірною Угорщини і два відбіркових матчі Олімпійських ігор зі збірною Чехословаччини, а в разі вдалого виступу довелось б взяти участь у фінальних турнірах цих найвідповідальніших змагань світового рівня.

6 лютого гравцям і тренерам "Динамо" на урочистому зібранні громадськості міста вручили золоті медалі чемпіонів СРСР 1967 року. А вже наступного дня кияни виїхали до Гагри на весняний тренувальний збір. Тут спочатку кияни в товариському матчі обіграли ленінаканський "Ширак" - 4-0, а потім взяли участь у другому розіграші передсезонного весняного турніру команд майстрів на приз

Київський календар-довідник на футбольний сезон 1968 р.

Вже на початку року на Центральному стадіоні столиці УРСР доводилося "до розуму" коментаторські кабінети над верхнім ярусом. До відкриття чемпіонату було завершено барвисте мо-заїчне спортивне панно навпроти центральної трибуни стадіону на схилі Госпітальної гори, яке добре було видно над верхнім ярусом східних трибун стадіону. Та й стадіон "Динамо" знайшов в цьому році нормальний вигляд за мірками того часу, якщо врахувати, що на ньому проводилися в основному футбольні матчі дублюючих складів команд першої

газети "Радянський спорт" - "Пролісок" в третій групі, матчі якої проводилися саме в цьому регіоні - в Леселідзе та Хості. В цьому турнірі динамівці зіграли внічию з "Динамо" Тбілісі, "Торпедо" Кутаїсі і "Локомотивом" Москва, виграли у "Динамо" Мінськ і програли "Торпедо" Москва. У підсумку - 4 місце. До того ж, після турніру вони зіграли товариські матчі з московським "Спартаком" внічию і програли ленінградському "Зеніту". Такі невисокі результати команда мала через відсутність зазначених вище п'яти збірників, які до Гагри так і не приїхали й з'явилися практично в день першого матчу чемпіонату СРСР в Кутаїсі. Поясненням цьому була їх підготовка за програмою збірної СРСР до її тренувального циклу, який розпочався в березні з поїздки до Мексики.

За "Динамо" Київ ена новий сезон був заявлений всього 31 гравець: воротарі - В.Банников, Кириченко і Є.Рудаков; захисники - Б.Белоус, Ю.Ванкевіч, В.Гороза, С.Круліковській, В.Левченко, Л.Островський, А.Рібаков, В.Сосніхін і О.Шпаков; півзахисники - А.Боговік, Ю.Еськін, Ф.Медвідь, В.Мунтян, Й.Сабо, В.Серебряніков і В.Турянчик; нападники - А.Бишовец, В.Веремеев, І.Дирів, В.Кашей, В.Кутін, В.Назаров, В.Поркуян, А.Пилипчук, А.Пузач, В. Семенов, В.Хмельницький і А.Христьян. Дещо пізніше були дозаявлені нападники В.Кравченко і В.Інгуарян, а потім в команді з'явилися Сергій Шкляр (з луганської "Зорі") і Віталій Денеж. В тактичному плані в команді в цьому році була застосована одна новинка: на правому краю оборони став з'являтися півзахисник Ф.Медвідь, що збільшувало число оборонного редути до п'яти гравців оборони, при цьому В.Турянчик тільки зміцнився в ролі "хвилеріза".

Відкриття чемпіонату СРСР у Києві 17.04.68 р.

Перший гол у Києві 17.04.68 р.

Збірна ж СРСР 3, 7 та 10 березня провела три офіційні матчі з національною збірною Мексики, і всі вони закінчилися з нічийним результатом. Перший матч, що проходив в Мехіко, закінчився безрезультатно (0-0), і в ньому з київських динамівців брав участь тільки Сабо. В другому в Леоні грала вся п'ятірка киян, а Бишовець відзначився голом, на жаль єдиним (1-1). Третій матч знову в Мехіко за участю тепер тільки одного Медвідя також закінчився безрезультатно (0-0). Ще один неофіційний матч в Гвадалахарі 13 березня збірна СРСР провела зі збірною штату Халіско і знову зіграла внічию (1-1) - грали Левченко і Медвідь.

Після Мексики збірна СРСР відразу прибула до Франції, де провела 4 тренувальних матчу з кращими французькими клубами: "Стад" Ренн - 3-0 (грали Медвідь, Бишовець і Сабо, який забив гол з пенальті), ФК Нансі - 2-0 (грали Левченко, Сабо і Медвідь), "Стад" Реймс - 0-0 (грали Левченко і Сабо) і "Олімпіком" Марсель - 1-0 (грали Левченко, Сабо і Медвідь). А контрольний матч перед зустріччю з угорцями збірна провела в Москві 24 квітня зі збірною Бельгії і знову скромненько перемогла - 1-0 тільки завдяки Сабо, який забив гол на останній хвилині матчу (крім нього в цьому матчі грав і Бишовець, а в запасі просиділи Левченко й Медвідь). Як бачите, в атаці у збірної не ладилося: Стрельцов був не той вже Стрельцов, але від нього Якушин не в силах був відмовитися. А Бишовець просто не міг грати з Стрельцовим, бо практично зовсім не отримував передач і залишався без м'яча.

Та невдачі збірної треба було якось пояснювати й тренери вирішили списати їх... на киян. Пошуки "козлов отпущения" призвели до того, що зі збірної були відраховані Сабо і Медвідь. Розуміючи, що по грі до цих футболістам претензій не пред'явити, тренери пішли іншим шляхом. За допомогою комсомольських зборів (в ті роки це було дуже модно використовувати) гравці збірної команди пред'явили Сабо зарозумілість і зневажливе ставлення до гравців команди з інших клубів, назвавши його "слабым (!?) человеком и ненадежным товарищем". **"Нам не нужны люди, ни в грош не ставящие честь коллектива, лишённые высоких гражданских качеств, элементарной порядочности. Подобные люди недостойны футболки сборной СССР, будь они даже "сверхзвезды"** - так писали

Анічкін, Пшенічніков, Хурцілава та Шестернев в газеті "Комсомольская правда" за 23 травня 1968 року. І Сабо на комсомольських зборах було виключило зі збірної СРСР. Парадоксально, але це факт!

А тренери збірної "пожали плечами" і "вимушені" були погодитися з рішенням комсомольців. Що ж сталося насправді? Сабо в ці роки був студентом факультету журналістики Київського університету і отримав виклик на екзаменаційну сесію. Коли ж він показав цей документ керівництву збірної, то йому однозначно відмовили у від'їзді. Адже мав відбутися матч київського "Динамо" з ЦСКА і завданням було утримати Сабо за будь-яку ціну в підмосковних Вишняках, де тренувалася збірна. Засмучений Сабо розпалився й не з'явився на комсомольські збори колективу збірної, хоча такого осередку комсомолу в принципі не існувало. Все було підтасовано. Звичайні збори представили як комсомольські, щоб дати привід написати статтю до "Комсомольской правды". Все, як бачите, "шити білими нитками" - спочатку порушили закон, який зобов'язував відпускати студентів на сесію, потім придумали комсомольські збори. А все через що і для чого? Висновок один - не дати можливість київському "Динамо" обіграти ЦСКА в чемпіонаті країни.

Що стосується Медвідя, то тут взагалі якась нісенітниця. Виявляється, він підпав під вплив Сабо і тому став ... "симулянт". Приніс тренерам збірної "фіктивну" медичну довідку про хворобу і поїхав до Києва лікуватися. Але виявляється, це був "спритно замаскований маневр". Вже через кілька днів він вдома грав за київське "Динамо" і сприяв його черговій перемозі в чемпіонаті, що дуже було, виявляється, не до душі "колективу" збірної, адже так, ненароком, кияни раптом знову могли стати чемпіонами. Але ж щоб цього не допустити і забрали кращих з них і "замкнули" в Вишняках. Але деякі "набралися нахабності" і встигали і лікуватися, і допомагати команді стати втретє поспіль чемпіонами країни. Цього московські керівники футболу країни просто не могли допустити. До речі, за заявою самого Медвідя виявилось, що у нього давно був визначений травматичний радикуліт, і його приступи в останні роки часто давали себе знати. Навіть в збірній він постійно перебував під наглядом лікаря А.Сегала, який і повіз його в лікувально-спортивний диспансер в Лужники на консилиум, де досвідчені фахівці підтвердили цей діагноз хвороби і встановили її загострення. Тому він і був відпущений до Києва на лікування за лікарняним на два тижні. Перед матчем з ЦСКА він відчував себе непогано і вирішив спробувати зіграти в цьому матчі, щоб допомогти своїй команді. Лікарі дозволили йому вийти на поле. Якої шкоди завдав він своїм вчинком збірної СРСР взагалі незрозуміло. Він видужував і перед поверненням до збірної вирішив перевірити свої можливості. А тренер збірної Якушин в своєму робочому зошиті чомусь зробив запис **"Медведь - симулянт"** і не запропонував йому повернутися в збірну. І це незважаючи на те, що тренери збірної постійно всюди заявляли, що вони не заперечують, щоб гравці збірної, якщо це не суперечить інтересам збірної, виступали за свої команди. А задумайтесь тільки над висновком, зробленим в тій же "Комсомольской правде": **"Думается, в случаях с Сабо и Медвидем нашли свое отражение те несколько ненормальные отношения, которые сложились между сборным коллективом и отдельными нашими клубами, руководители которых, в угоду собственным узковедомственным интересам, всеми правдами и неправдами стараются "попридержать" своих игроков, не посылая их на тренировочные "сессии" сборной команды"**. Так і хочеться після цього додати - "Розстріляти". От би повернути москвичам "сталінські часи". Розстріляли б, і чемпіоном країни Рад, найгуманнішою і найсправедливішою в світі, був би довічно столичний "Спартак", а такі як Маслов давно сьорбали б баланду на Колимі або Соловках. Але комсомольці збірної цієї країни Рад розуміли, що ті часи давно минули, тому скромненько в'їдливо писали, що вони **"вправе поставит перед Федерацией футбола СССР вполне резонный вопрос: а заслуживают ли эти люди права играть в нашей высшей лиге? Нам кажется, нет."** Ось так. Якщо не можна розстріляти, то хоча б позбавити права грати в командах майстрів футболу - на завод, в колектив фіз.-культури, на перевиховання. Ох вже ці комсомольські збори. Але найдивнішим у всій цій історії було те, що ні Хурцілава, ні Анічкін не підписували листа в "Комсомольську правду" і побачили його тільки в газеті. Мабуть не підписував і Пшенічніков, тому що хворів. Тільки Шестернев заявив, що все викладене в листі підтверджує, але не згоден з висновками про позбавлення права грати Сабо і Медвідю за "Динамо" Київ. Ось як це робилося у "часи будівництва соціалістичного суспільства" і що дозволяли собі писати центральні газети тієї, слава Богу, розваленій вже "імперії соціалізму".

Коли ж збірна СРСР в чвертьфіналі Чемпіонату Європи 4 травня прогала в Будапешті на "Непштадіоне" збірній Угорщини 0-2, не маючи в своєму складі жодного киянина, то Якушин все ж розпрощався зі

"Фірмовий" удар Бишовця

Стрельцовим і центр нападу віддав Бишовцю. І що б ви думали, у матчі-відповіді в Москві 11 травня Анатолій перевершив себе і забитий ним третій гол у падінні через себе надовго увійшов в історію радянського футболу. І це був не тільки найкращий гол сезону 1968 року (приз "Московского комсомольца"), але й як гол, який врятував збірну країни Рад і вивів її в третій раз поспіль у фінальну частину Чемпіонату Європи.

А що ж на олімпійському фронті? Відверто кажучи, погані були справи. І якщо перший матч другого відбіркового циклу збірна СРСР в Москві 21 травня через силу, але все ж виграла у збірної Чехословаччини - 3-2 (грали Левченко і Бишовець), то на матч-відповідь до Острави 1 червня збірна поїхала взагалі без киян і відверто "злила" за всіма мірками футболу - 0-3, в третій раз поспіль після переможного Мельбурна втративши права брати участь у фінальному турнірі Олімпійських ігор. Цей розгром, звичайно, коштував Якушину головного тренерського місця в збірній, але це вже після Чемпіонату Європи в Італії, куди він взяв одного тільки Бишовця. Уявіть собі ситуацію - київське "Динамо" третій рік поспіль є краще в СРСР командою, завдяки своєму чудовому півзахисту і захисним редутам, а в збірну цієї країни наполегливо киян не запрошують, а якщо і дають їм пограти, то лише поодиноці, без награних ланок. Звичайно, чого гріх таїти, і Якушин, і все московське керівництво футболу країни панічно боявся передати вузду правління збірної СРСР небажаному В.А.Маслову, саме так він ними й сприймався, який всіх їх, як зараз модно говорити, відверто "нагнув", поставив на місце, яке вони й заслуговували. У затвердженому списку з 22-х кандидатів до збірної СРСР четверо було гравцями "Динамо" Київ: Рудаков, Левченко, Мунтян і Бишовець. Однак Мунтян в Італію не поїхав, а Рудаков і Левченко просиділи там на лавці запасних. У першому матчі, тобто півфіналі Чемпіонату Європи, в Неаполі 5 червня збірна СРСР зустрілася з господарями турніру - збірною Італії. У матчі грав Бишовець, але змушений був простояти в нападі без м'яча усі 90 хвилин. Збірна СРСР тримала глуху оборону і, на жаль, у такого рівня матчі на контратаки складно було сподіватися. Основний і додатковий час матчу закінчився нульовою нічиєю. Тоді післяматчеві пенальті за регламентом цього чемпіонату не були передбачені, і все вирішив жереб. На радість господарів вони вийшли в фінал. А ось в матчі за 3-є місце в Римі на "Стадіо Олімпіко" 8 червня засмучена збірна СРСР начисто програла чемпіонам світу – збірній Англії - 0-2 і знову Бишовець, не по своїй волі, не зміг допомогти команді. Якушин все ще виводив збірну 16 червня в Ленінграді в товариському матчі зі збірною Австрії, включивши в неї, раптом згадавши, напевно, несподівано навіть для самого себе, воротаря київського "Динамо" Рудакова і захисника Левченка. До того ж, найкращим гравцем цього матчу австрійськими журналістами був визначений воротар Євген Рудаков і йому навіть було вручено спеціальний приз. І хоча збірна й виграла 3-1, але це тренера, звичайно, не рятувало.

Тим більше що в останньому його матчі в Швеції в Гетеборзі 1 серпня з збірної Швеції була зафіксована дуже важка нічия - 2-2. Забивши вже на 6-й хвилині гол, збірна СРСР примудрилася пропустити два і уникла поразки тільки на передостанній хвилині матчу. На цей раз Якушин спробував Мунтяна і навіть дав півгодини в першому таймі пограти Бишовцю. Останній матч в цьому сезоні збірна СРСР вже під керівництвом Г.Д.Качаліна провела тільки 2 жовтня в Одесі з "Чорноморцем" і, маючи в своєму складі Рудакова, Мунтяна, Пузача, Шкляра та Хмельницького, спокійно виграла у одеситів 2-0 (другий гол у своєму дебюті за збірну провів Пузач під кінець матчу).

В XXVII розіграші Кубка СРСР київське "Динамо" підключилося до розіграшу вже з 1/16 фіналу, де жереб їх звів зі своїми постійними суперниками в боротьбі за Кубок - московським "Спартаком". І вони в Києві 28 червня довели своє явну перевагу, обігравши спартаківців з переконливим рахунком - 3-0 (два голи провів Сабо і один Хмельницький), але в 1/8 фіналу в Донецьку 23 липня їм не "по зубах" був місцевий "Шахтар" - герой кубкових баталій 60-х років, і динамівці Києва програли у впертій боротьбі - 0-1.

Після минулорічного святкування 50-річчя радянської влади в СРСР вже аж в липні 1968 року дішла черга до нагородження й спортивних героїв, які своїми досягненнями прославили "Родину и Отечество". Указом Президії Верховної Ради СРСР від 24 липня за успіхи, досягнуті в розвитку радянського фізкультурного руху, одним з перших був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора **Віктор Олександрович Маслов** - старший тренер київського "Динамо", який до цього призвів команду до чемпіонських лаврів в 1966 і 1967 роках, завоювання Кубка СРСР в 1964 і 1966 роках, яка прославила радянський спорт на європейській арені перемогою динамівців Києва над шотландським "Селтіком" Глазго - в той час володарем Кубка європейських

Зразок білету на матч в Києві 1968 р.
(з "Спартаком" Москва на Кубок СРСР)

чемпіонів. Цей видатний тренер радянського футболу, який не має навіть вищої освіти, створив в "Динамо" Київ у 1964-69 рр. блискучий ігровий ансамбль, який назавжди увійшов в історію радянського футболу. Ця команда демонстрували, так званий "театр футболіста", в основі якого було поєднання майстерності і свободи імпровізації. Він був першим в СРСР, яке освоїло систему з трьома півзахисниками, а пізніше і з чотирма. Навіть немислимо оцінити той внесок в розвиток футболу країни, який внесла ця чудова людина. Також орденом "Знак Пошани" був відзначений і видатний тренер радянського футболу - О.А.Ошенков, який фактично створив в 1950-59 роках боекздатний колектив київського "Динамо".

В.О.Маслов

А на міжнародній арені, незважаючи на невдалий виступу збірної СРСР у фінальній частині Чемпіонату Європи 1968 року в Італії, все ж в списку "44-х кращих" гравців Європи, надрукованому в липневому номері французького журналу "Футбол магазин", знайшлося місце під №4 й центральному нападаючому київського "Динамо" та збірної СРСР **Анатолію Бишовцю**.

Цього року за проведенням УЄФА 10 липня жеребкуванням розіграшів європейських кубків в XIV розіграші Кубка європейських чемпіонів київському "Динамо" дістався ФК Цюрих зі Швейцарії, матчі з яким в 1/16 фіналу повинні були бути проведені 18 вересня і 2 жовтня. Для підготовки команди до цього турніру Федерація футболу СРСР киянам запропонувала виїхати до Голландії і провести там всього лише один контрольний товариський міжнародний матч з володарем Кубка цієї країни клубом АДО Гаага - учасником розіграшу Кубка володарів кубків. Це було зроблено лише за тиждень до матчу, й до всього, авіарейс Москва-Гаага тривав 16 годин, так як місця в одному літаку всім гравцям "Динамо" не знайшлося. Одна група вилетіла до Парижа, інша в Брюссель і чекала там кілька годин інших гравців з Парижа. Потім усі автобусом виїхали в Гаагу, і прибули туди пізно ввечері, а на наступний день 4 серпня матч почався вже в 16-00 (це 12-00 за московським часом). Лікар команди С.Попов в тижневику "Футбол-Хокей" за 22 вересня обурювався з приводу таких матчів, які нікому не приносять користі: **"Чи допустимі такі переїзди і так вже потрібні подібні ігри?"** - задавав він питання керівництву футболом в країні. Питання-то він поставив, але відповіді на нього ніхто, звичайно, й не чекав отримати. Це був перший і, як виявилось, останній міжнародний матч в цьому році київського "Динамо". Кияни не мали можливості нормально підготуватися до цього матчу і хоча б якось акліматизуватися, тому й програли... аж 1-5 (гол престижу забив Поркуян за 10 хвилин до кінця матчу вже при рахунку 0-5). Погано відстояв перший тайм у воротах Банников, який пропустив три голи, а змінивши його Рудаков зіграв не краще. До речі, вже на 20-й хвилині отримав травму Мунтян, і його довелося замінити на Пилипчука.

І ось 30 серпня менш ніж за три тижні до перших матчів без оповіщення федерацій країн-учасників розіграшів європейських кубків був скликаний надзвичайний комітет УЄФА, на якому було проведено нове жеребкування цих турнірів. При цьому в першому колі розіграшів усі команди країн соцтабору мали зустрічатися тільки між собою. Звісно, причиною цього були відомі події в Чехословаччині, коли "Союз нерушимий республік свободних" ввів війська в цю країну для боротьби з "контрреволюцією". Нове жеребкування було продиктоване протестом проти цих подій, так як багато відомих клуби Західної Європи стали відмовлятися грати з командами соціалістичних країн - учасників агресії. УЄФА змушений був, щоб уникнути зриву проведення цих престижних турнірів, терміново приймати якісь заходи і хоча б пересунути матчі з командами соцкраїн на тур пізніше. У суперники динамівцям Києва дістався польський "Рух" з Хожува. Але Федерація футболу СРСР, звичайно, не змогла цього допустити й тому 4 вересня зажадала негайної відміни цього рішення УЄФА. Було потрібно, як розуміло керівництво спорту в СРСР за вказівкою Компартії, не допустити політичної дискримінації. А то, що клубні турніри можуть бути зірвані - це в СРСР не сприймалося. Протест Федерації футболу СРСР був, звичайно, дружньо підтриманий федераціями Болгарії, Угорщини та Польщі.

9 вересня відбулося спеціальне пленарне засідання УЄФА по розгляду цих протестів. Виконком УЄФА відхилив їх сімома голосами проти двох і одного що утримався. Ось тут-то радянська преса, трохи помовчавши, раптом вибухнула неймовірним "облаюванням проклятого імперіалістичного способу життя". Радянським командам заборонили брати участь в європейських клубних турнірах. Ось так через нерозуміння Федерацією футболу СРСР ситуації в професійному футболі і небажання прислухатися до мотивів проведення нової жеребкування "Динамо" Київ втратило в цьому році на піку своєї слави і спортивних показників можливість проявити себе в Кубку європейських чемпіонів. Хто знає, адже цілком можливо, що київському "Динамо" і не знадобилося б

чекати ще 7 років для здобуття слави і визнання на міжнародній арені. Але хто тоді з цим рахувався? Головне в житті тієї країни було дати гідну відсіч "підступам імперіалізму". Навіть в офіційній частині протесту були слова **"Федерація футболу вимагає негайної відміни рішення надзвичайного комітету УЄФА ..."**. А в тижневику "Футбол-Хокей" за 8 вересня до тексту телеграми-протесту було дано коментар, де просто різали вуха такі вирази, як **"небувала, безпardonна дискримінація команд соціалістичних країн", "зловмисний намір членів комітету", "дрібне політиканство", "здоровий глузд і справедливість вимагають засудження і скасування підтасування"** ... тощо. Президента УЄФА Відеркера взагалі назвали **"великим фабрикантом"**, мабуть це було щось дуже страшне в ті роки.

Вже 21 листопада в редакції "Спортивної газети" відбулася зустріч футболістів-динамівців Києва всіх поколінь. На зустрічі були присутні: М.М.Мурашов, І.І.Терентьев, А.Л.Ідзковській, С.Л.Бардадим, С.М.Синиця, В.Д.Правоверов, М.М.Гончаренко, В.М.Балакін, К.В.Щегоцькій, М.Б.Махия, І.Д.Ліфшиць, М.М.Балакін, А.Д.Лерман, О.В.Садовській, О.О.Макаров, В.І.Годнічак, В.Т.Богдановіч, В.М.Ерохін, В.В.Соболев, В.В.Терентьев, В.І.Бельков, В.О.Маслов, М.М.Коман, В.П.Серебряніков і Р.М.Фельдштейн.

До кінця чемпіонату 1968 роки вже відчувалося, що київське "Динамо" грає на межі сил, втомленими виглядали особливо захисники. Однак, як і в минулі два роки, кожна поразка киян, а їх було всього дві, сприймалася як сенсація. "Золотим" матчем київського "Динамо" в цьому сезоні був матч 30 жовтня в Києві з одноклубниками з Тбілісі (0-0) за два тури до закінчення

Динамо́вці Києва вітають глядачів

Результат виступу "Динамо" Київ в 30-му чемпіонаті СРСР 1968 року:

Клас "А": 1 група

Чемпіон. "Динамо" Київ - 38 матчів, + 21 = 12 - 2, м'ячі: 58 - 25, очки - 57

Дублюючі склади

Чемпіон. "Динамо" Київ - 38 матчів, + 32 = 4 - 2, м'ячі: 94 - 19, очки - 68

В матчах 30-го чемпіонату СРСР в основному складі "Динамо" Київ брали участь 25 гравців (червоним шрифтом виділені володарі золотих медалей): воротарі - **Євген Рудаков** (19 матчів, -11 м'ячів) і **Віктор Банников** (19, -14); захисники - **Василь Турянчик** (36,3), **Володимир Левченко** (34,1), **Вадим Соснихін** (34), **Федір Медвідь** (33,3), **Сергій Круліковський** (26,1), Юрій Ванкевич (11), Леонід Островський (6), Віктор Горозія (1) і Олександр Шпаков (1); півзахисники - **Володимир Мунтян** (36,5); **Йожеф Сабо** (29,6), Сергій Шкляр (8), Віктор Назаров (6,1) і Анатолій Боговик (2); нападники - **Віталій Хмельницький** (37,10), **Віктор Серебряніков** (34,7), **Анатолій Пузач** (32,11), **Анатолій Пилипчук** (20,2), **Валерій Поркуян** (20,2) **Анатолій Бишовець** (15,4), Віктор Кащей (4,1), Володимир Веремеев (3) і В'ячеслав Семенов (2).

Кращим бомбардиром команди в цьому чемпіонаті став А.Пузач - 11 м'ячів. Капітаном команди був В.Турянчик, а комсоргом спочатку Є.Рудаков, а потім Ю.Еськін. Старший тренер і начальник команди **Маслов Віктор Олександрович**, тренери **Коман Михайло Михайлович**, **Терентьев Віктор Васильович** і Біба Андрій Андрійович.

Дублюючий склад під невсипущим контролем М.М.Комана і пильним оком самого В.А.Маслова в цьому році став чемпіоном СРСР. У матчах 30-го чемпіонату СРСР в дублюючому складі 94 м'ячі забивали: В.Кашей - 16, В.Семёнов - 15, А.Хрістян - 13, В.Веремеев - 12, В.Онищенко

Зразок програмки на матч чемпіонату 1968 р.

чемпіонату. Переслідувачі киян - московські спартаківці відстали на 5 очок.

Особливістю цього чемпіонату було те, що київські динамівці, як і 1963 року, провели найбільше матчів - 38. У цьому сезоні "Динамо" Київ видобуло найбільше очок у своїй історії в чемпіонатах СРСР - 57. А також 17 квітня (матч в Донецьку з "Шахтарем") завершилася рекордна серія "сухих" воріт, які захищав воротар київського "Динамо" В.Банников, який протягом 1122 хв. з 7 серпня минулого року (матч в Києві з тим же "Шахтарем" Донецьк) 13 матчів поспіль не пропустив в свої ворота жодного гола - це рекорд чемпіонатів СРСР.

- 10, А.Боговік - 9, І.Дирів - 6, В.Поркуян - 3, В.Гороза - 2, А.Пилипчук - 2, Ю.Ванкевіч - 1, В.Кутін - 1 і А. Рибаків - 1.

Обидва склади "Динамо" Київ - чемпіони СРСР 1968 р.

В тижневику "Футбол-Хоккей" № 44 за 3 листопада в оглядовій статті "Дні чемпіонату" команду київського "Динамо" привітали з чемпіонським титулом і повторенням рекорду 20-річної давності - три сезони поспіль чемпіони країни (такий собі командний "хет-трик"). До цього року тільки московським армійцям вдалося тричі поспіль стати чемпіонами СРСР, та й то це було в 1946-48 роках, коли весь колір футбольної еліти прагнув в армійські клуби, адже в країні була післявоєнна розруха, люди голодували, і тільки в армії можна було відчувати себе в достатку і забезпечувати сім'ю. Повторивши в 1968 році рекорд ЦДКА - ставши втретє поспіль чемпіонами країни, київські динамівці довели, що були безперечними лідерами радянського футболу.

Саме в цьому році про команду київського "Динамо" стали не тільки писати вірші, але й пісні. Дві з них отримали загальне визнання - **"Динамо з берега Дніпра"** (слова А.Вратарьова, музика Л.Вербицького) та **"На стадіон"** (слова В.Даниленка, музика К.Мяскова). Однак ці пісні не набули широкого поширення серед уболівальників. Тоді пісенним шлягером була знаменита "Черемшина", ось під цю музику і співали пісні кияни, типу **"Бібу, Паркуян, - Сабо і Мунтяна - ждуть медалі, ждуть"**.

Вшанування чемпіонів СРСР 1968 року було проведено 25 листопада вперше в київському Палаці спорту, так як бажаючих взяти в ньому участь була величезна кількість. Вручення нагород проводив сам голова Федерації футболу СРСР В.А.Гранаткін. Капітану команди киян В.Турянчику він вручив приз чемпіонів СРСР. Золоті медалі були вручені 15 гравцям київського "Динамо", 14 з яких відіграли в чемпіонаті більше 50% матчів і А.Бишовцу – з меншою кількістю матчів, але гравцеві збірної СРСР. Такі ж медалі були вручені і трьом тренерам команди. Крім медалей гравцям були вручені тільки дипломи, а от іншої атрибутики вже не було (напевно, вимпели і якісь там емблеми вже вийшли з моди і не котирувалися).

Нагороджені були також лікар команди С.Ф.Попов, адміністратор Р.М.Фельдштейн і масажист М.М.Сегал. За перемогу в першості СРСР серед дублюючих складів був вручений приз Комітету з фізкультури і спорту при Раді Міністрів СРСР, а гравцям дублюючого складу були вручені відповідні жетони (малі золоті медалі) та свідоцтва. Їх отримали: Василь Кириченко, Борис Білоус, Олександр Шпаков, Віталій Денез, Юрій Ванкевич, Володимир Веремєєв, Анатолій Рибаків, Віктор Гороза, Віктор Кашей, В'ячеслав Семенов, Анатолій Боговик, Олексій Христьян, Володимир Онищенко та Ігор Дирів. Вручено команді були й 3 почесних призу радянського футболу:

- приз Федерації футболу СРСР "Двома складами" за найбільшу кількість очок, набраних основним і дублюючим складами - у киян ця сума дорівнювала 125 очкам (рекорд на багато років), і вручали їм цей приз четвертий рік поспіль;

- приз "Агресивного гостя" редакції української газети "Комсомольское знамя", за найбільшу кількість очок, набраних на чужих полях - у киян їх було 25, і вручали їм цей приз вдруге;

- приз "За волю до перемоги" редакції газети "Советская Россия", команді що виграла найбільшу кількість матчів, спочатку програючи їх, - у киян їх було 3, і вручали їм цей приз вдруге.

Вже на початку наступного року був складений і затверджений Федерацією футболу СРСР список 33-х кращих футболістів в СРСР за підсумками сезону 1968 року. У список були включені на

Приз чемпіонів у капітана "Динамо" Київ В.Турянчика

цей раз 8 гравців київського "Динамо": правий центральний захисник - С.Круліковський під №3, лівий центральний захисник - В.Сосніхін під №2, лівий крайній захисник - Вл.Левченко під №3, правий півзахисник - В.Мунтян під №1, лівий півзахисник - В.Серебряніков під №1, правий нападник - А.Пузач під №2, центральний нападаючий А.Бишовец під №3 і лівий нападник В.Хмельницький під №1.

До того ж і Президія Федерації футболу УРСР також в цей час затвердила свій список "33-х кращих" футболістів за результатами минулого сезону, на цей раз з урахуванням і команд майстрів класу "А". Киян в цьому списку було більш ніж достатньо - 17 гравців: під №1 - Є.Рудаков, Ф.Медвідь, С.Круліковський, В.Сосніхін, В.Левченко, В.Мунтян, Й.Сабо, В.Серебряніков, А.Пузач, А.Бишовец і В.Хмельницький; під №2 - С.Шкляр, В.Турянчик і А.Пилипчук; під №3 – Кириченко та А.Христян

Редакція української газети "Комсомольское знамя" на прохання Федерації футболу УРСР провела опитування журналістів з метою визначення кращого футболіста республіки. На анкету відгукнулося 45 журналістів, які представляли 33 друковані органи. Найбільше і однакове (по 86) число балів набрали **Василь Турянчик** (22 перших місця, 9 других та 2 третіх) і **Володимир Мунтян** (16 перших, 16 других і 6 третіх).

Цього року видавництво "Радянська Україна" порадувало київських уболівальників невеликою брошурою "Веселий м'яч" (гуморист про футболістів) на 48 сторінках з малюнками. У цій книжечці в основному були представлені дружні шаржі художника А.Арутюнянца на всіх гравців основного складу київського "Динамо" 1968 року.

Дружній шарж на всю команду "Динамо" Київ 1968 р. (зліва направо): перший ряд – В.Г.Терентьев и М.М.Коман (тренери), В.О.Маслов (ст.тренер), А.Пузач, В.Мунтян, А.Бишовец, В.Хмельницький; другий ряд – В.Поркуян, А.Пилипчук, Ф.Медвідь, В.Серебряніков; третій ряд В.Левченко, В.Сосніхін, Є.Рудаков, В.Банников, В.Турянчик, С.Круліковський, Й.Сабо

До речі до двох шаржів тут були непогані вірші, і вони, думаю, обов'язково викличуть посмішку у читача:

Рудакову

Здавалосьь: уболівати вже кінчаю.
Кляню фортуна й зву тебе мішком.
Удар!.. Кидок!.. Я все тобі прощаю
За це ядро, відбите кулаком.

В.Юхимович

Хмельницькому – моє "Ура!"

Оце-то віртуозна гра!
Які прориви і фінти!
Аж пальчики оближеш ти.
Як він обводить! Як веде!
Як він проходить! І т.д.!

Д.Молякевич

ОФІЦІЙНИЙ КЛУБНИЙ ЖУРНАЛ

www.fc.dynamo.kiev.ua

ДИНАМО

КИЇВ

ЧЕРГОВИЙ ЛИПЕНЬ 03(86) 2016

Анатолій
КОЛОМІЄЦЬ

НАРИСИ ДО ЖУРНАЛУ "ДИНАМО" КИЇВ" (2009 - 2019 рр.)

Частина 10

2021

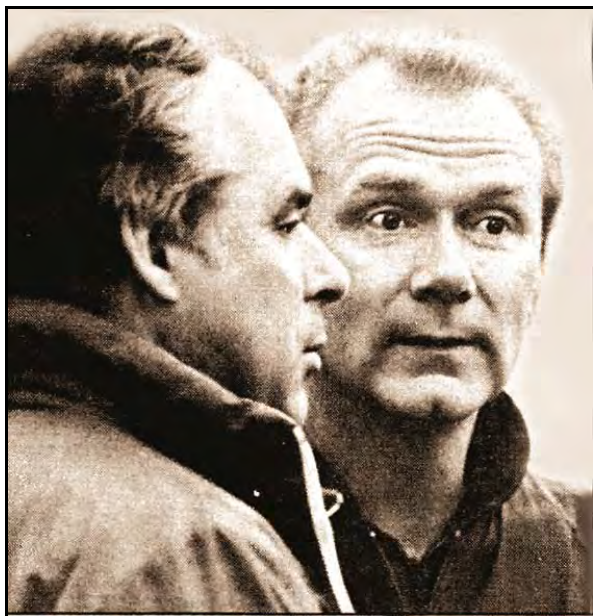

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Рык без Лобановського" №4(99)серпень-вересень 2018 р. (с.50-52) до редактування М.Несенюка

Безбарвний 1983-й серед зоряних років

(до 35-річчя спроби обійтися без В.В.Лобановського)

Щоб чітко зрозуміти причини такого раптового спаду в грі зоряної команди тих часів, треба ніколи не забувати, що такі тривалі успіхи київського "Динамо" для керівництва футболу в Радянському Союзі, тобто для Федерації футболу СРСР, що базувалася в Москві й звичайно не могла ніяк отямитися й нічого путнього зробити, щоб знов засяяв "столичний" футбол. Але ситуація й нарікання центральної влади країни Рад постійно й безперестанно їм про це нагадувало й не давало спокою. Поява у Києві талановитого місцевого тренера В.В.Лобановського

Двоє однодумців. 1982 р.

перекреслювало усі їх наміри й кроки щодо підвищення рівня гри московських команд. До того ж і в збірній СРСР "зірка" Бескова якось згасла, так і не засяяв. А рахуватися з новими ідеями наданого йому в помічники молодого киянина, до нестями дратувала Бескова. Хто-хто, а він чудово розумів, що навіть у підметки не годиться цьому Лобановському, талант і амбіції якого затьмарили весь небосхил і заважали навіть дихати цій підстаркуватій особистості, "зоряні часи" якої вже були позаду.

Саме такий збіг обставин й привів керівництво федерації до єдиного на той час спритного рішення – вирвати Лобановського з Києва, нависивши на нього обов'язки головного тренера усіх без виключення збірних Радянського Союзу й кинувши його у вихор насамперед відбіркового турніру чергового Чемпіонату Європи та також турнірів усіх інших рангів. А щоб ніщо не заважало йому зосередитися на збірних, йому

Навіть київський календар-довідник на футбольний сезон 1983 р. один з найбезбарвніших

перекреслювало усі їх наміри й кроки щодо підвищення рівня гри московських команд. До того ж і в збірній СРСР "зірка" Бескова якось згасла, так і не засяяв. А рахуватися з новими ідеями наданого йому в помічники молодого киянина, до нестями дратувала Бескова. Хто-хто, а він чудово розумів, що навіть у підметки не годиться цьому Лобановському, талант і амбіції якого затьмарили весь небосхил і заважали навіть дихати цій підстаркуватій особистості, "зоряні часи" якої вже були позаду.

Саме такий збіг обставин й привів керівництво федерації до єдиного на той час спритного рішення – вирвати Лобановського з Києва, нависивши на нього обов'язки головного тренера усіх без виключення збірних Радянського Союзу й кинувши його у вихор насамперед відбіркового турніру чергового Чемпіонату Європи та також турнірів усіх інших рангів. А щоб ніщо не заважало йому зосередитися на збірних, йому

Ю.А.Морозов 1983 р.

З дивних і незрозумілих причин цьому тренерові в його послужний перелік досягнень майже скрізь в ті часи та й донині не заліковують завойування киянами 1992 року срібних медалей чемпіонату СРСР. Хоча він прийняв команду, яка знаходилася на 6-му місці в турнірній таблиці й серед восьми клубів з приблизно однаковими можливостями (не рахуючи відірвавшогося лідера – мінське "Динамо") справою честі було стати віце-чемпіоном.

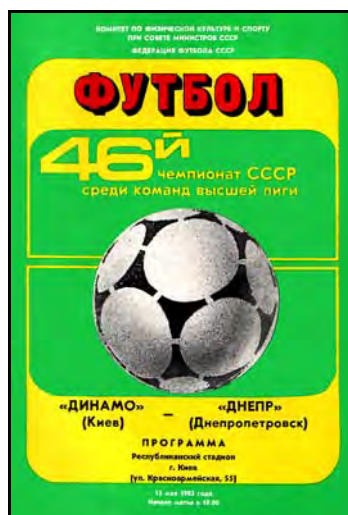
Вже 27 жовтня в Мінську відбувся один з центральних матчів чемпіонату 1982 року - кияни зіграли з лідером - одноклубниками з Мінська внічю - 1-1 і зберегли своє положення - 4 місце, а за 4 тури до закінчення чемпіонату відставали від мінчан усього на 2 очки, маючи в запасі одну гру. І вже в наступному турі, обігравши динамівців Москви, кияни порівнялися по очках з мінчанами. Хоча наприкінці все ж відстали на одне очко й тут, звісно, є суттєві підстави звинувачувати головного тренера у задоволенні бажань керівництва з Москви.

До того ж і на урочистому вшануванні срібних призерів, що було проведено в Палаці спорту 28 грудня і перед цим у Клубі МВС на зустрічі з керівництвом силових структур, партії та уряду Ю.А.Морозов був присутній разом з В.В.Лобановським. Та й Микиту Симоняна не забули запросити.

"Динамо" Київ – срібний призер чемпіонату СРСР 1982 р. після поздоровлень в Клубі МВС (третій справа сидит куратор команди в ті часи від Компартіі УРСР Л.М.Кравчук – у майбутньому перший Президент України, а четвертий – М.Симонян)

Що до чемпіонату СРСР 1983 року, то у команду київського "Динамо" було зараховано таких двох майбутніх "зірок" як захисника Олега Кузнецова (з "Десни" Чернігів) і нападаючого Олександра Заварова (з "Зорі" Ворошиловград). Взагалі за команду було заявлено 36 гравців: воротарі - В.Гришко, **М.Михайлов**, В.Паламарчук і **Віктор Чанов**; захисники - **С.Балтача**, А.Гуйганов, **А.Демьяненко**, В.Евсєєв, С.Журавльов, А.Ісаєв, В.Каратаєв, Ю.Кошкін, **О.Кузнецов**, В.Лозинский, Ю.Махиня, М.Олефиренко і А.Сорокалет; півзахисники - **А.Баль**, **В.Бессонов**, **Л.Буряк**, **В.Веремєєв**, Я.Думанский, В.Мазараті, С.Процюк, С.Райко, В.Рац, И.Савельєв, В.Черников і П.Яковенко; нападаючі - **О.Блохин**, **В.Евтушенко**, **А.Заваров**, В.Коман, **О.Михайличенко**, Г.Пасечний і **В.Хлус**. Пізніше були дозаявлені півзахисник Сергій Герасимець, а також Валерій Кінашенко (обое з "Динамо" Ірпінь).

Програмка на матч у Києві 1983 р.

Вже 6 січня команда вилетіла на учбово-тренувальний збір на Чорноморське узбережжя Кавказу, де загалом знаходилася аж до 15 лютого (майже 5 тижнів). У команді потрібно було "награти" основний склад, а це призвело до того, що тренер просто виявився не здатним до цього та й взагалі у нього виникали постійні проблеми з питаннями комплектування команди на окремі матчі. Навіть після того, як йому на підмогу добавили ще одного тренера – В.М.Колотова – це не вирішило проблем.

В принципі негаразди розпочалися вже з того, що цього року "Динамо" Київ, як учасник матчів у Кубку європейських чемпіонів,

"Динамо" Київ зразка 1983 р.

стартувало в розіграші Кубка СРСР з чвертьфінала. Правдами чи неправдами, але киянам в першому ж матчі прийшлося зустрітися саме в Ленінграді 11 березня з "рідною" командою їх головного тренера – "Зенітом" і, як би кому й "не хотілося", але динамівці програли ленінградцям та й ще з дивним на той час для них рахунком – 1-3 (єдиний гол забив Євтушенко) й, звичайно, вибули з подальшої боротьби за цей почесний Приз. А у Москві знову з полегшенням зітхнули.

Вже в перших турах чемпіонату СРСР команда на подив усім її прихильникам досить довгий час взагалі займала 14-15 місце в турнірній таблиці й лише в середині чемпіонату їй вдалося перебратися вище – на 7-8 місця. Потім знову зриви й 9-те місце й лише на фініші вдалося якимось "пересилити" негаразди й команда насилу закріпилася на 7 місці з 38 очками – з 34 матчів 14 перемог, 10 нічиїх і 10 поразок, при різниці м'ячів 50-34. А ось дублюючий склад під керівництвом М.Фоменка знову став чемпіоном СРСР.

Настанова Ю.А.Морозова перед матчем

Що насправді з командою коїлося – важко одним словом визначити. Найкраще про це напевно все ж написав відомий пітерський тележурналіст тих часів Леонід Генусов: **"Киевское "Динамо" – как монастырь. Туда очень сложно попасть. Несмотря на то что Юрий Андреевич был очень хорошо знаком с Валерием Васильевичем Лобановским, игроки воспринимали только Лобановского"**.

На міжнародній арені було не краще Весною перший чвертьфінальний матч Кубка європейських чемпіонів кївське "Динамо" провело 2 березня в Тбілісі і відразу ж прогало західнонімецькому ФК Гамбург (Hamburger SV) - 0-3, а в матчі у відповідь 16 березня в Гамбурзі

"Динамо Київ все ж "показало зуби" і виграло матч - 2-1 (голи Бессонова і Євтушенко), але ж німці

грали без особливого натхнення, маючи таку перевагу в рахунку, і кияни отримали лише задоволення, а з подальшої боротьби у розіграші все ж вибули. Таким чином, у тренера киян Ю.А.Морозова все ж, мабуть, був відсутній той талант В.В.Лобановського, який дозволяв йому настроїти гравців на гру.

А восени взагалі перший матч 1/32 Кубка УЄФА, проведений в Києві 14 вересня з французьким ФК Лаваль (Stade Lavallois FC) завершився невдало - безбарвною нульовою нічиєю (0-0), а 28 вересня у Франції в м.Лаваль кияни взагалі програли - 0-1 й вибули з подальшої боротьби за цей чомусь такий незручний для них почесний Кубок.

Збірна СРСР під головуванням В.В.Лобановського цього року досить непогано відзначалася у відбіркових матчах Чемпіонату Європи, але в останньому вирішальному матчі у Лісабоні програла таки збірній Португалії (0:1) і усі її успіхи були перекреслені. Вже наприкінці грудня свій вердикт виніс страшенно розгніваний цією подією Спорткомітет СРСР. Його колегія зробила висновок, який має історичне значення і його потрібно навести в оригіналі: ***"Старший тренер сборной СССР В.Лобановский, имея все необходимые условия для продуктивной подготовки команды к выступлению в отборочных встречах Чемпионата Европы, допустил на ее наиболее ответственном, завершающем этапе грубые просчеты в планировании и организации учебно-тренировочного процесса, комплектовании сборной, игнорировал рекомендации о необходимости повышения психологической устойчивости спортсменов, в матчах на выезде избирал порочную, оборонительную, не отражающую современных тенденций развития мирового футбола тактику, обрекающую команду на пассивную игру, лишавшую футболистов полностью раскрыть свои способности, отдававшую инициативу сопернику."***

За допущенные серьезные просчеты В.Лобановскому объявлен выговор. Признано нецелесообразным использовать его в дальнейшем в качестве тренера сборных СССР."

Ось такий собі новорічний подаруночок людині, яка все життя віддала футболу. Уявіть собі на хвилиночку його стан, коли він це почув. Саме цей висновок "партии и советского правительства" є найбільш показовим. Адже вже через три роки прийшов зоряний час Валерія Васильовича.

До речі, вже наступного року В.В.Лобановський повернувся старшим тренером до київського "Динамо", хоча й "промурижила" це повернення та ж Колегія Спорткомітету СРСР... вже до початку березня, тобто затвердила перед самим початком чемпіонату СРСР.

А шлях Ю.А.Морозова проліг до московського ЦСКА. Але ця команда з Морозовим вибула аж до першої ліги саме в тому році, коли створений ним "Зеніт" завоював "золото". І віднині з Морозовим завжди було так. Поки ЦСКА вставав на ноги в першій лізі, київське "Динамо" з тим же складом, який був сформований в значній мірі при Морозові, виграло Кубок володарів кубків. 1987 року Морозова було звільнено з ЦСКА, а його учень Садирін через декілька років виграв з цією командою і Кубок, і Чемпіонат СРСР. Якесь начебто зле прокляття переслідувало Ю.А.Морозова, хоча, як він сам неодноразово повторював, жертвою він себе не вважав.

Ю.А.Морозов

Перше післявоєнне досягнення 1949 року

(до 70-річчя першого чемпіонства резервного складу "Динамо" Київ на всесоюзній арені)

2019 року шанувальники київського "Динамо" відмічають 70-річний ювілей першої в історії перемоги на всесоюзній арені. Дублюючий склад "Динамо" 1949 року досяг вершини у першості СРСР - став чемпіоном Радянського Союзу.

Створення резервних колективів при командах майстрів вищого ешелону радянського футболу відбулося ще у другій половині 30-х років минулого століття. Спочатку таке рішення виникло з намагання збільшити будь-яким чином кількість команд у розіграві Кубка СРСР 1938 року, де змагання почали проводити в три етапи – зональні турніри в 19 зонах, потім відбіркові тури і нарешті заключний етап змагань з 1/8 фіналу. Тоді довели чисельність учасників до 296 команд. У другій (київській) зоні УРСР грало й "Динамо-2", яке вибороло право участі у відбірковому турі, де вже грав і основний склад "Динамо" Київ. Але друга команда далі 1/32 фіналу не рушила. А наступного року планку участі у цих змаганнях підняли "до небес" - грало вже біля 2 000 команд. Спочатку провели змагання за Кубки міст, потім за Кубки областей і визначили володарів Кубків республік. У 1/16 фіналу Кубка УРСР прийняла участь і команда "Динамо-2", яку вже тоді в деяких засобах масової інформації з чієїсь подачі почали все частіше іменувати саме дублюючим складом "Динамо" Київ. Кого вона повинна буда дублювати – важко сказати. Хіба що окремі гравці повинні були створювати постійну конкуренцію своїм більш досвідченим візаві, але хіба це дублювання?.

А от вже у повоєнному 1946 році назву "дублюючий" склад" узаконили, бо, напевно, "резервний склад" нагадував військовій дії, а війна, звичайно, усім набридла вже по вінця.

Дублюючі команди тоді створили лише при командах майстрів вищого ешелону радянського футболу (тоді - перша група чемпіонату СРСР), і вони повинні були проводити змагання паралельно зі змаганнями основних складів – от такий собі своєрідний ще один чемпіонат СРСР з вилученням не команди, що зайняла в ньому останнє місце, а тієї, основний склад якої в першій групі зайняв останнє місце.

Формула розіграшу була ідентичною проведенню турніру основних складів. Дублери в чемпіонаті грали днем раніше. За дублюючі склади, крім гравців, внесених у заявку, могли виступати футболісти юнацьких і клубних команд свого товариства та з ДЮСШ того ж міста. Таким чином, були задіяні запасні гравці команди, тому що раніше інколи деяким з них доводилося подовгу відсиджуватися на лавці запасних, що гальмувало розвиток їх майстерності й приводило до декваліфікації.

Слід відмітити, що команди майстрів радянського футболу були звичайними професійними клубами, що всіляко приховувалося й замовчувалося. Але усі знали, що футболісти цих команд не тільки отримували заробітну плату й преміальні, але й у ті складні повоєнні часи їх забезпечували харчами (за картками) й оджею (навіть калошами) та ще й іногородніх – житлом.

Знайдена в архіві Вищих органів влади України довідка про комплектування команди "Динамо" Київ 1946 року (фонд Р-5090, оп.1, справа 41), свідчить не тільки про так званий

Перше друковане видання про "Динамо" Київ на рідній мові

"любительський" або "не професіональний" радянський футбол, але й містить інформацію за поданням старшого тренера команди Л.Корчебокова щодо необхідності додаткового комплектування команди за умови створення дублюючого (другого) складу. На початку 1946 року з загальної кількості 22-х гравців у другому складі числилися: воротар **Зубрицький**, захисники **Сухарєв** і **Бобков**, центральний захисник **Лебедєв**, півзахисники **Гребер** і **Мельник**, нападники **Поварчук**, **Щанов**, **Кикалішвілі** та **Борисов**. У запасі були тільки воротар **Рогачевський** і центральний захисник **Лівшиць**. Лівого нападника зовсім не було, не кажучи вже про те, що й молодих починаючих футболістів було в обмал. Ось і ставить старший тренер у довідці вимогу укомплектування обох складів команд гравцями з інших міст, а саме ще одним воротарем, двома захисниками, центральним захисником, двома півзахисниками та п'ятьма нападниками. Мало того, конкретно вказуються прізвища 10 футболістів з Харкова, Сталіно, Одеси, Сталінграда та навіть Таганрога. А це вже свідчить про те, що в ті часи до команди можна було залучати навіть понад 30 гравців. Залучення футболістів з інших міст до команд майстрів, особливо столичних, усіма сприймалося як звичайне й необхідне явище, тобто з розумінням проблеми. Навіть засоби масової інформації дозволяли собі лише жартувати з цього приводу. Ось цей вищенаведений склад і прийняв участь у першому чемпіонаті СРСР серед дублюючих складів команд першої групи й зайняв 8 місце з 12 учасників першості.

Дружній шарж на підсилення столичних команд кращими гравцями з периферії

М.Й.Окунь

Вже наступного року питання комплектування команд з прибуттям тренера М.Бутусова було вирішене, що одразу позначилося на досягненні дублюючого складу – 3 місце у чемпіонаті СРСР. А 1948 року до київського "Динамо" зарахували гравців з ужгородського "Спартак" Г.Лавера та І.Фабіяна, а також Є.Пігулевського, Г.Соколова та М.Чеканова. Та саме в цьому році з'явився й молодий воротар з Одеси Олег Макаров. На жаль, вже без М.Бутусова команда зайняла знову тільки 8 місце.

І ось настав 1949 рік, коли в "Динамо" з'явився новий старший тренер з Ленінграду, вже з 1947 року заслужений майстер спорту (за тричі 5-те місце ленінградського "Динамо" в чемпіонаті СРСР !?) - **Михайло Йосипович Окунь** (до речі, з давнім прізвищем – Квазімодо, й до того ж, відомий футбольний арбітр і радіокоментатор). Саме тоді, а це ж, напевно, було умовою нового тренера, у команді нарешті (бо треба ж було щось робити

для підняття рівня кращого клубу столиці України) з'явилася на цей раз вже велика група новачків з Західної України: Д.Товт, З.Сенгетовський, Е.Юст, В.Годничак, С.Гулевич, М.Коман, В.Мушта, М.Михалина, В.Гажо, З.Дерфій, а також з інших міст Д.Алімов, М.Горбунов, В.Неймет і В.Терентьев.

Повний склад київського "Динамо" весною 1949 р. при поверненні з весняного збору в Одесі

Саме при М.Й.Окуні до керівництва дублюючим складом команди було запрошено досвідченого харківського гравця довоєнних часів, який проявив себе і на тренерській роботі з 1937 року, тренера 1-ої категорії - **Івана Андрійовича Натарова**.

Команда дублюючого складу "Динамо" Київ 1949 р.

І.А.Натаров

От на цей раз київського вболівальника й порадував дублюючий склад команди, який проявив себе з найкращого боку.

Ніколи ще на матчах резервістів не збиралось стільки глядачів, як у цьому сезоні, ніколи ще така велика кількість шанувальників футболу не слідувала з таким хвилюванням за результатами цих матчів, як у Києві, так і в інших містах Союзу.

Вперше дублюючий склад команди виборів перше місце в чемпіонаті СРСР (79 забитих голів і усього 2 поразки в 34-х матчах) і, звичайно, заслуга в цьому в першу чергу молодого поповнення з Закарпаття, а також воротаря Макарова та тренера І.А.Натарова. Чемпіонами СРСР серед дублюючих складів стали воротарі **О.Макаров** і **К.Скрипченко**, захисники **С.Гулевич**,

Програмки в ті часи робили на матчі обох складів одразу

Вручення почесного призу капітану Дублерів "Динамо" Київ О.Щанову

М.Горбунов і **В.Годничак**, півзахисники – **В.Гаžo**, **Е.Юст** і **В.Неймет**, нападники – **З.Дерфій**, **З.Сенгетовський**, **О.Щанов**, **М.Коман** і **В.Терентьєв**. Капітаном цієї команди був Олександр Щанов.

Вручення почесного призу переможцям було проведено 15 листопада на урочистостях головою Республіканського комітету зі справ фізкультури та спорту при Раді Міністрів УРСР **І.Л.Дегтярьовим**.

Двадцять три перемоги

Про дублюючий склад київського "Динамо" з газети "Київська правда" за 19.10.1949 р.

Але це була тільки перша перемога резервістів команди. І хоча наступна була тільки через 14 років, та у подальшому вони були дуже часто - майже щорічно. У 15 сезонах київські дублери були найкращими в СРСР (32% від усіх сезонів), у 6 сезонах вони виборювали друге місце і у 8 сезонах – третє. Взагалі вони були призерами у 62% від можливого, перемогли більш ніж у половині зіграних ними матчів, забили в ворота супротивників на 1000 голів з гаком більше ніж пропустили в свої ворота.

Жодній команді дубля за радянських часів такого не вдавалося не тільки повторити, але й наблизитись до рекордів киян. А це свідчить тільки про одне – підростаючій талановитій молоді у "Динамо" Київ в радянські часи завжди приділялася належна увага.

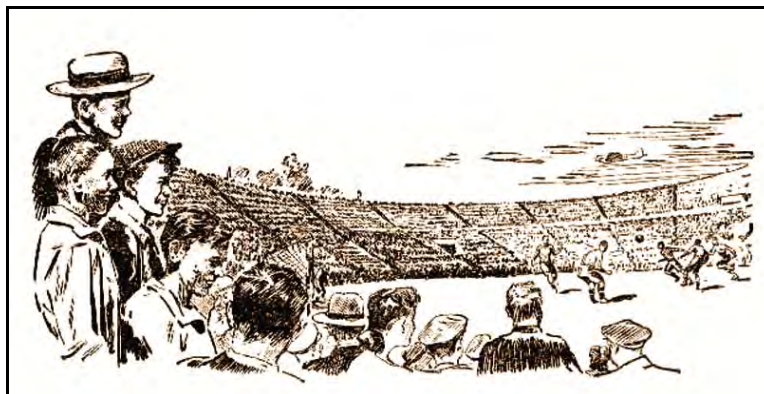
Зведена таблиця результатів команди дублюючого складу "Динамо" Київ у чемпіонатах СРСР (1946-91 рр.)

Сезон	Кількість						Місце
	матчів	перемог	нічиїх	поразок	м'ячів	очок	
1946	22	8	5	9	26:32	21	8
1947	24	13	6	5	40:24	32	3
1948	24	10	5	9	32:37	25	8
1949	34	23	9	2	79:33	55	1
1950	36	22	5	9	71:47	49	4
1951	28	11	8	9	51:39	30	5
1952	13	8	4	1	23:9	20	2
1953	20	7	7	6	27:21	21	3
1954	24	11	6	7	43:30	28	5
1955	22	8	5	9	36:36	21	6
1956	22	6	3	13	29:36	15	10
1957	22	5	8	9	28:35	18	10

1958	11	2	4	5	17:17	8	8
1959	22	8	4	10	36:37	20	7
1960*	20	12	5	3	43:21	29	2 в групі
1961	30	14	7	9	59:38	35	3
1962	32	21	6	5	87:32	48	2
1963	38	25	5	8	78:33	55	1
1964	32	20	7	5	74:29	47	2
1965	32	22	5	5	52:19	49	1
1966	36	21	7	8	62:37	49	1
1967	36	18	13	5	55:23	49	2
1968	38	32	4	2	94:19	68	1
1969	34	20	7	7	62:21	47	3
1970	31	15	7	9	42:35	37	6
1971	30	13	10	7	45:30	36	5
1972	30	14	13	3	34:18	41	1
1973**	30	18	0	12	40:28	30	4
1974	30	19	8	3	50:19	46	1
1975	30	16	7	7	48:27	39	3
1976-весна	15	6	3	6	18:17	15	10
1976-осінь	15	11	3	1	39:13	25	1
1977	30	22	4	4	55:22	48	1
1978	30	15	7	8	34:24	37	3
1979	34	16	11	7	50:30	43	3
1980	34	20	10	4	70:31	50	1
1981	34	23	6	5	69:23	52	1
1982	34	24	2	8	61:36	50	1
1983	34	23	7	4	71:25	53	1
1984	34	24	3	7	58:25	51	2
1985	22	17	3	2	67:25	37	1
1986	30	15	7	8	46:37	37	3
1987	30	16	8	6	54:34	40	4
1988	30	17	6	7	49:32	40	2
1989	30	16	8	6	56:23	40	5
1990	24	16	6	2	38:12	38	1
1991	30	11	5	14	37:38	27	12
Підсумок 47 сезонів	1323	734	289	300	2335-1309	1751	чемпіон – 15 2 місце – 6 3 місце - 8

* В заключних змаганнях дублюючі склади участі не приймали, за положенням розігрувалося тільки 1 місце серед команд, які зайняли перші місця в обох групах.

** При нічийному результаті матчу виконувалися для визначення переможця (1 очко) серії пенальті.

Другий ярус Центрального стадіону в Києві

Республіканський стадіон ім. М.С.Хрушова (1941,1944-62 рр.) і Центральный стадіон (1962-66 рр.)

Вже 1965 року місткість центральної футбольної арени Києва показала свою неспроможність забезпечити усіх бажаючих переглянути навіть рядові матчі київського "Динамо" в чемпіонаті СРСР. До того ж просто в рази зросла кількість вболівальників, що заздалегідь придбала абонементи на усі матчі "Динамо" в чемпіонаті СРСР. Та й ще, саме цього року касири Управління спортивних споруд (начальник управління А.Клименко) почали виїжджати на великі заводи, установи та організації Києва і там поширювати абонементи. А білети, які залишалися в продажі в

Черги біля однієї з кас стадіону

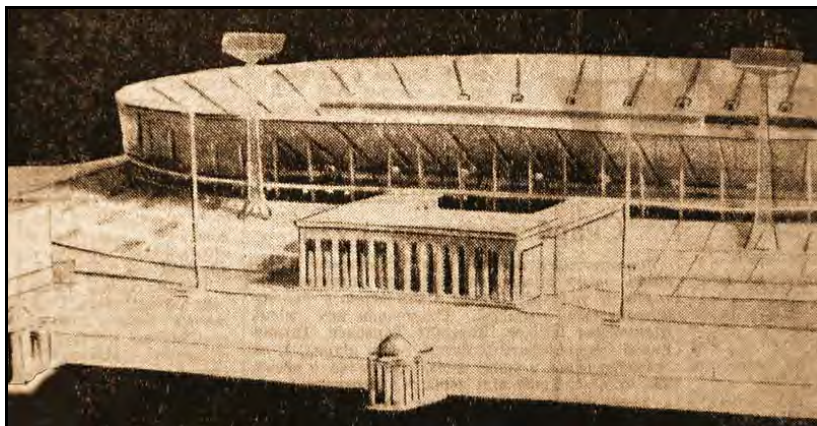

Біля афіші стадіону

касах стадіону, викуплялися вболівальниками, що займали черги з ночі, за декілька годин.

Вже декілька років, після 1961 року, вирішувалося питання збільшення місць й нарешті у липні 1965 року при розгляді декількох пропозицій Управління спортивних споруд зупинилося на проекті реконструкції стадіону, розробленому архітекторами Київського зонального НДІ типового і експериментального проектування, а також Київпроекту (архітектори: М.Г.Гречина - керівник робіт, Г.І.Гранаткин, О.М.Онищенко та М.Л.Губов). Основою

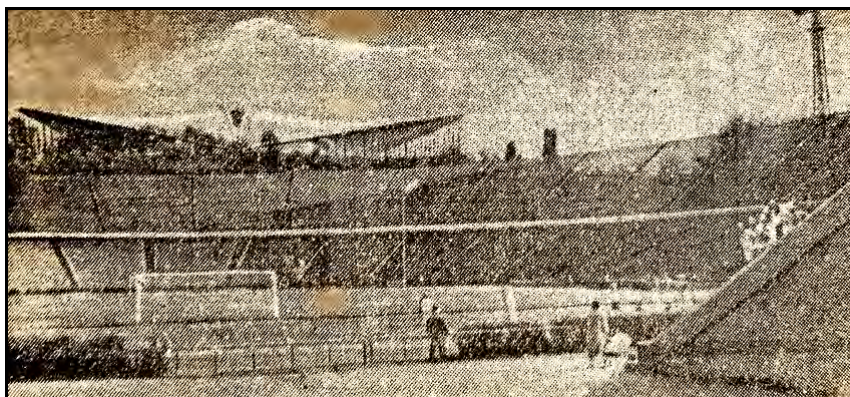
цього проекту була споруда над чашею стадіону другого ярусу трибун, які уперше у світовій практиці були змонтовані на оригінальних залізобетонних двохконсольних ригелях. Завдяки другому ярусу трибун, кількість місць для глядачів на стадіоні повинна була бути доведена до 100 тисяч.

Проект генеральної реконструкції Центрального стадіону

західної трибуни, де на високих опорах монтувалися коментаторські кабінети. До усього, планувалася установка і двох нових електронних табло розміром 18 x 6 метрів, розділених на два інформаційні блоки, в лівому показувався час, дата й температура повітря, а в правому - назви команд, результат матчу і авторів забитих м'ячів. Загалом зміни торкнулися усіх спортивних і господарських споруд на стадіоні. А якщо вже нічого не пропускати, то крім усього цього було запроєктовано будівництво літнього катка, відкритого плавального басейну з трьома ваннами, а на Госпітальній горі нового трампліну для стрибків на лижах з штучним покриттям для тренувань і літом, та, нарешті, й готелю для спортсменів.

Проте найцікавішим і найфантастичнішим виглядав проект споруди на Черепановій горі над південними трибунами стадіону найбільшого в СРСР легкоатлетично-футбольного критого манежу. Він за проектом повинен був мати вигляд рівностороннього трикутника з довжиною сторін по 144 метри. Висота манежу планувалася в 20 метрів. Під цим козирком мало бути розплановане повноцінне футбольне поле з шістьма легкоатлетичними доріжками і усіма необхідними майданчиками. Усе це планували зробити після завершення реконструкції центрального ядра стадіону для того, щоб у футбол можна було грати навіть взимку в закритому приміщенні. Проте мрія Михайла Гнатовича Гречини, що віддав усе своє життя головному спортивному комплексу столиці України, так і залишилася нездійсненою. Та напевно ж усі креслення і напрацювання збереглися. Чому обов'язково наших футбольних функціонерів тягне кудись на Теремки або в Дарницю, щоб там набудувати нові арени. Адже цей проект просто на диво чудовий.

Проект критого легкоатлетично-футбольного манежу на Черепановій горі за південними трибунами Центрального стадіону

Ця вже друга генеральна реконструкція для стадіону була розпочата з наступного 1966 року, а планували її завершити до 7 листопада 1967 року – дня святкування 50-річчя Жовтневої революції. Начебто вже й спостерігався деякий прогрес у викорінюванні прожектських проектів, які обіцяли здійснити за півроку. Тут на усі роботи відводилося вже два роки, хоча усі добре розуміли, що це неминуче приведе до авральних робіт, але славна дата ювілею революції підпирала. Одразу треба відмітити, що хоча стадіон відкрили вчасно, але, як завжди, потім допрацьовували його аж до 1971 року.

До того ж, під трибунами стадіону мав бути споруджений критий зимовий стадіон із спортивними манежами по усім видах спорту площею 12 тис. кв.м. і великою кількістю допоміжних приміщень: душові, роздягальні, кімнати відпочинку і навіть бібліотека (без цього ніяк в ті часи не можна було). Також за цим проектом, нарешті, мав бути побудований репортерський комплекс над верхнім ярусом

Роботи розпочалися точно в заплановані терміни. Першими узялися за справу будівельники мостозагону, керівником якого був Герой соціалістичної праці І.Баренбойм. Саме вони спочатку й побудували трибуни другого ярусу над секторами з номерами 27 і 28.

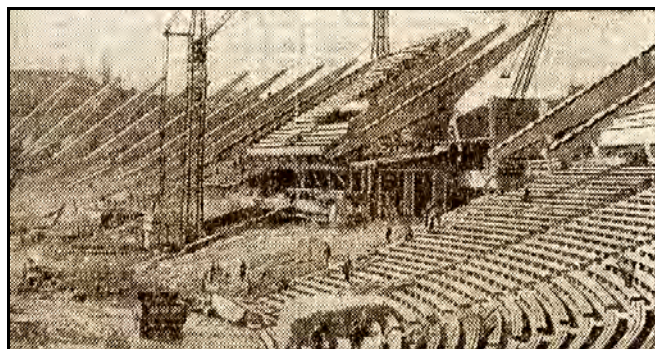
Встановлення консолі другого ярусу

Вже коли почалося будівництво, проект був допрацьований в частині спорудження коментаторських кабін загальною довжиною 100 м над останніми рядами верхнього ярусу, а підйом до них забезпечувався спеціальним ліфтом. Тут же було передбачено приміщення для прес-центру на 200 робочих місць, звичайно, з телеграфом, телетайпом і потужним телефонним вузлом. Була передбачена й суддівська ложа, врізана в 16 рядів першого ярусу в місці фінішу легкоатлетів.

1967 року матчі чемпіонату СРСР планувалося продовжувати на цьому ж стадіоні, але реконструкція найбільшої спортивної бази столиці УРСР при цьому не на хвилину не повинна була зупинитися. Вже до відкриття футбольного сезону, тобто до початку квітня практично були завершені основні роботи по спорудженню верхнього ярусу стадіону. Перші 15 секторів цього ярусу вже готові були навіть прийняти глядачів, і величезна в цьому заслуга була бригад монтажників під

керівництвом П.Маричева, П.Устименка та П.Меркулова. Розібрані центральні трибуни першого ярусу колективом управлінь тресту "Київміськбуд-4" були відбудовані. На одній з них вже були обладнані ложі для преси, суддів і представників Федерації футболу УРСР.

Проте, як кажуть, "береженого бог береже", тож вимагалось обов'язково провести випробування цієї споруди, а це було можливо тільки після спорудження усіх секторів і з'єднання їх в єдине ціле. Зверніть увагу, що випробувати нову конструкцію наказали... солдатам нашої

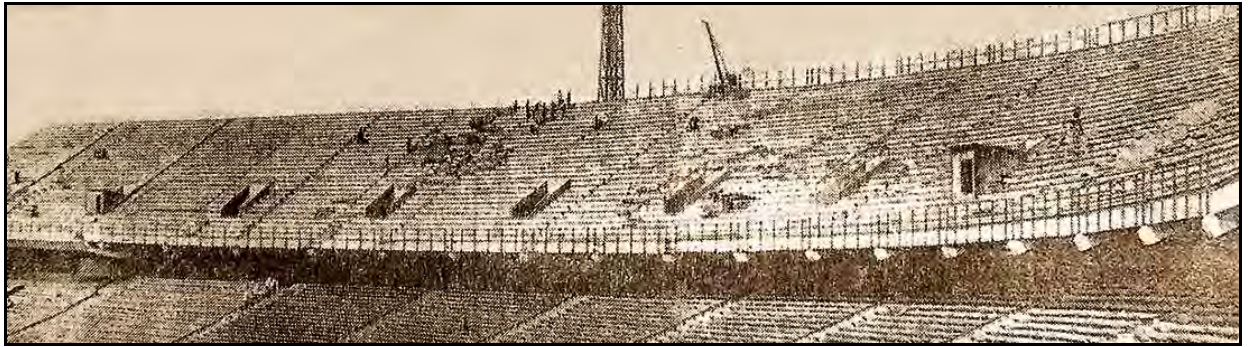

Радянської армії, а конкретно - доблесним внутрішнім військам (київський полк МВС - в/ч 3217, що розміщувався на Контрактовій (у той час Червоній) площі на Подолі під командуванням полковника Пряхи і начальника штабу Кривицького). Це ж хтось вирішив, що раз вони за службовими обов'язками покликані забезпечувати порядок на стадіоні, то можна й ризикнути - це ж солдати... І от близько 800 чоловік по командам дружно вставали, стрибали, переміщалися, а по спеціальним вискам і приладам вимірювався крен конструкцій. До речі, добре відомо, що були визначені й "неблагополучні" трибуни, які добряче хиталися – кажуть, особливо в південно-східних секторах.

Взагалі, завдяки другому ярусу трибун, кількість місць для глядачів на стадіоні була доведена до 100 062 (таке тоді було визначене точне їх число). Верхній ярус був уперше заповнений глядачами 4 жовтня 1967 року на матчі Кубка європейських чемпіонів між "Динамо Київ та "Селтік" Глазго (Шотландія), що, до речі, не зняло в той день проблеми квитків, бо бажаючих відвідати такий матч було набагато більше.

Вид на трибуни при відкритті футбольного сезону 12 квітня 1967 р.

Трибуни перед випробуванням їх міцності

Також за проектом був, нарешті, цього року побудований і репортерський комплекс над верхнім ярусом західної (центральної) трибуни. До того ж вже був споруджений і трамплін для стрибків на лижах, криті тенісні корти за східними трибунами і навіть зимовий басейн для веслувальників.

Зверніть увагу, що вже в ті часи досить серйозно розглядалося питання швидкій евакуації 100 тисяч глядачів, для чого були розчищені усі площі й вулиці навкруг стадіону, знесені декілька старих будівель й збільшена кількість виходів.

А на початку 1968 року на Центральному стадіоні почали доводити "до пуття" коментаторські kabіни над верхнім ярусом щодо технічного їх обладнання. А до відкриття футбольного сезону було завершено й барвисте мозаїчне спортивне панно навпроти центральної трибуни стадіону на схилі Госпітальної гори, яке добре було видно над верхнім ярусом східних трибун стадіону.

Нова центральна трибуна стадіону в листопаді 1967 р.

Спортивне панно на Центральному стадіоні

року на відбірковому матчі Чемпіонату світу між збірними СРСР і Туреччини.

А на останнє, слід згадати Леоніда Михайловича Кривошеєва - справжнього охоронця цієї спортивної арени в ті часи. Це був неймовірний трудівник, який в роботу з підготовки футбольного поля, секторів і доріжок вкладав душу, життя, усі сили, вміння й свій неабиякий досвід.

І от вже лише 1969 року на цьому стадіоні столиці України був завершений ще й монтаж і введення в експлуатацію двох нових електронних табло, про яких мова йшла вище. Монтувати ці табло почали на початку квітня й працювали тут робітники й фахівці тресту "Мостобуд-2", а також трестів "Металоконструкція" і "Центро-стальконструкція". Ці табло "розмовляли" з глядачами на трьох мовах: російській, українській і латинській. Уперше табло були включені 15 жовтня 1969

Монтаж електронного табло 8 квітня 1969 р.

Центральний стадіон (1969 -77 рр.)

Можна навести й фото фрагментів деяких матчів, де найбільш гарно видно два яруси трибун, які переповнені глядачами:

Фрагмент матчу "Динамо" Київ – ЦСКА Москва 1969 р.

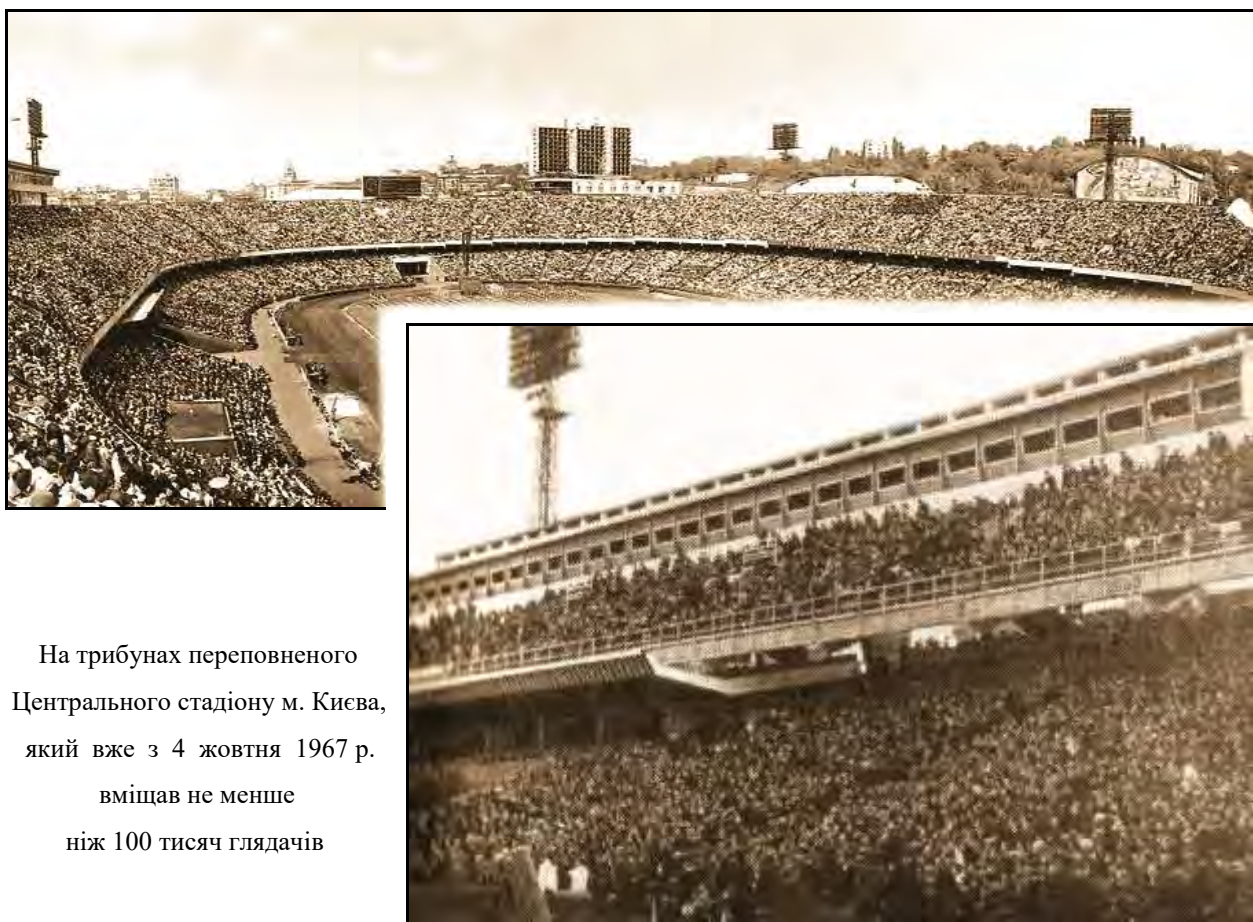

Фрагмент матчу "Динамо" Київ – "Зоря" Луганськ 1971 р.

Вперше сто тисяч одразу

Сталася одна з визначних історичних подій у футболі Києва – 4 жовтня 1967 року на Центральному стадіоні столиці України вперше одразу були присутні не менш як 100 тисяч безпосередніх очевидців футбольного матчу своїх улюбленців – минулорічних чемпіонів і володарів Кубка СРСР та лідерів у чемпіонаті цього року (тобто, я кажуть, без п'яти хвилин знову чемпіонів СРСР). До того ж і матч був не з звичайних, а міжнародним – другим матчем київського "Динамо" у розіграші Кубка європейських чемпіонів (КЄЧ) в історії цього клубу і в цьому сезоні та першим вдома в Києві. Суперником киян був саме той же зірковий шотландський "Селтік" з Глазго, який вони в січні 1966 року не могли здолати в розіграші Кубка володарів кубків і який в минулому сезоні 1966/67 рр. став володарем Кубка європейських чемпіонів.

На трибунах переповненого
Центрального стадіону м. Києва,
який вже з 4 жовтня 1967 р.
вміщав не менше
ніж 100 тисяч глядачів

За найточнішими підрахунками усіх пронумерованих по секторам обох ярусів місць для сидіння стадіон після проведеної реконструкції мав 100 062. Це, безумовно без числа місць безпосередньо на трибуні для почесних гостей та місць у теле-радіо-коментаторських трибунах на другому ярусі. Якщо ж враховувати, що на вирішальні та міжнародні матчі, як правило, готувалася ще й певна кількість вхідних квитків (без зазначеного місця), то аж ніяк ні в кого не виникало сумніву щодо завищення зазначеної чисельності. Тим паче, що й основною метою проведеної реконструкції було саме досягнення цього показника.

До речі, навіть це не зняло в ті роки проблеми квитків. Бажаючих відвідати матчі такого гатунку, як єврокубки, було набагато більше. До того ж, як сталося, цього сезону київські динамівці показали свій найкращий результат в усіх сезонах чемпіонатів СРСР по кількості пропущених голів (в середньому за гру) - 0,3. Гравці київського захисту добилися унікального результату. Воротарі Банников і Рудаков пропустили у свої ворота усього лише 11 м'ячів. У 28 матчах ворота киян були "на замку". Тільки у 6 матчах з 36 суперникам вдавалося забити більше за один м'яч. Був встановлений рекордний результат - упродовж 1423 хвилин (близько 16 матчів)

динамівці не дозволили гостям забити у свої ворота жодного гола. А "золотим матчем" сезону для киян став матч 20 листопада в Києві з ленінградським "Зенітом", тобто за два тури до завершення чемпіонату. Вражає навіть погляд на завершальний рядок у таблиці чемпіонату СРСР 1967 року:

Чемпіон. "Динамо" Київ - 36 матчів, + 21 = 12 – 3, м'ячі: 51 - 11, очок – 54

У матчах 29-го чемпіонату СРСР в основному складі "Динамо Київ взяв участь 21 гравець: воротарі - Віктор Банников (22 матчі, - 5 м'ячів), Євгеній Рудаков (17, - 5) і Василь Кириченко (2, - 1); захисники - Володимир Щегольков (33,1), Вадим Соснихін (33), Сергій Круликовський (22) Леонід Островський (21,1), Володимир Левченко (20), Юрій Ванкевич (1) і Олександр Шпаков (1); півзахисники - Василь Турянчик (35,4), Федір Медвідь (28,2), Йозеф Сабо (21,3), Андрій Біба (21,2) і Володимир Мунтян (19,4); нападаючі - Віктор Серебряников (35,8), Віталій Хмельницький (35,6), Анатолій Пузач (23,7), Анатолій Бышовець (19,9), Валерій Поркуян (15,3) і В'ячеслав Семенов (1). Кращим бомбардиром команди в цьому чемпіонаті став А.Бишовець - 9 м'ячів. Капітаном команди був А.Біба (до середини липня) і В.Турянчик (з середини липня). Керували командою: старший тренер і начальник команди Віктор Олександрович Маслов, тренери Михайло Михайлович Коман і Віктор Васильович Терентьев.

А тепер про те, що передувало події, яку ми зараз розглядаємо. Чемпіонів і володарів Кубка СРСР 1966 року киянському "Динамо" звичайно ж необхідно було серйозно підготуватися до матчів Кубка європейських чемпіонів. Спочатку планували турне влітку до Іспанії, проте, як в

А.Бишовець у грі

ті часи було заведено, з іспанською владою "не порозумілися", і запропонували киянам виїхати в турне по Італії. Там динамівці без 3-х ведучих гравців, задіяних в першій збірній СРСР, провели три контрольні матчі: 16 червня в Турині зіграли внічию з знаменитим "Ювентусом" (0:0), потім 22 червня в Генуї перемогли новачка вищого ешелону "Сампдорію" (4:0 – голи Пузача, Біби, Поркуяна та Мунтяна), аі 24 червня ще й в додачу клуб другого ешелону "Верону" (3-1 - два голи Серебряникова і один Хмельницького).

Звісно ж трохи не очікувано динамівцям було взнати, що на виконкомі УЄФА доля знову звела їх вже в першому турі (у 1/16 фіналу) КЄЧ з чинним на той час володарем цього найпочеснішого європейського клубного трофею й з таким знайомим їм шотландським "Селтіком" з Глазго. Але все ж цього разу Федерація футболу СРСР хоча б дозволила старшому тренеру киян В.О.Маслову виїхати до Шотландії,

щоб переглянути один з матчів "Селтіка", що й було ним зроблено і, як виявилось, принесло належні наслідки.

Динамо́ Києва цього разу розраховалися з шотландцями сповна. У першому ж матчі 20 вересня на полі в Глазго завдяки двом м'ячам Пузача й Бишовця динамівці отримали важливу для себе перемогу - 2:1. Та головне, що залишалося – це втримати цю перевагу в матчі вдома, який був запланований на 4 жовтня.

Програмка на матч

Звісно ж, ажіотаж навколо цього матчу був величезним. Навіть те, що міська влада дотримала свої обіцянки й завершила будівництво другого ярусу Центрального стадіону до цього матчу, придбати квитки на цей матч все одно було дуже складно. У зв'язку з тим, що квитки на цей матч вирішено було здебільшого поширити по заявкам підприємств усієї України, то до кас стадіону їх "викидали" невеличкими порціями, і людям доводилося стояти в чергах з ночі, гріючись у прямому розумінні цього слова у невеликих з паперу вогнищ.

Квиток на матч

Треба зазначити, що шотландці дуже серйозно готувалися до зустрічі в Києві й усе обміркували. Вони привезли з собою в Київ продукти, воду, кухаря. Спеціальний квартирмейстер обстежував житло в готелі "Дніпро", перевіряв ліжка, звукоізоляцію кімнат і залишився задоволений. Єдина претензія була у воротаря Сімпсона, який попросив переселити його з номера 413, оскільки перед останніми двома цифрами у нього був панічний страх. Ходили ще й такі байки, що начебто після невдачі в Глазго шотландські журналісти радили тренерові "Селтіка" звернутися до чорної магії. Хтось навіть запропонував тактичний варіант, запозичений зі священної старогрецької клятви піфагорійців - "1+2+3+4", де 1 - священна цифра, початок усіх починань, 2 - любов, 3 - досконалість і 4 - символ міцності. Але вона була знехтувана тренером шотландців, оскільки в сумі вона давала число "10", а одинадцятому гравцеві місця не було. Адже тоді ще ніхто й не подумав, що цього одинадцятого гравця суддя матчу може видалити з поля, що й насправді сталося – захисник Мердок з люті від безсилля, що нічого не може його команда вдіяти, жбурнув м'яча в арбітра, а той з відповіддю не забарився.

Матч видався й насправді дуже напруженим. Велике значення зіграла тактика В.О.Маслова, яку він застосовував в цьому мат-чі й це трохи позбавило видовищності, але принесло таку необхідну нічию – 1:1. До речі гол забив все той же Бишовець й, до того ж, майже на останній хвилині матчу. Наведемо протокол цього матчу:

Протокол матчу:

"Динамо" Київ – "Селтік" Глазго (Шотландія) 1-1 (0-0)

4 жовтня. м. Київ. Центральний стадіон. 1/16 фіналу Кубка чемпіонів УЄФА (2-й матч). 100 000 гляд.

Судді: А.Сбарделло - С.Гонелло, ... (усі – Італія).

"Динамо": Банников - Щегольков, Соснихін, Круликовський, Вол.Левченко - Сабо, Турянчик, Медвідь - Бишовець, Серебряников, Пузач.

"Селтик": Сімпсон - Крейг, Джемел, Мердок, Макнейл - Кларк, Джонстон, Уоллес - Хьюдж, Оулд, Леннокс.

Голи: 0:1 – Леннокс (59 хв.), 1-1 – **Бишовець** (89 хв.).

Порушення: видалено Мердока.

Це була сенсація сезону. Про кийвське "Динамо" писали в багатьох періодичних виданнях світу вже не інакше як про супер-клуб.

"Спортивна газета" за 7.10.1967 р

"Київська правда" за 5.10.1967 р

Майже всі газети України писали про цей матч. Найкращий звіт був надрукований вже наступного дня у досить популярній в ті часи газеті "Київська правда" – автори: учасник матчу Й.Сабо та кореспондент цієї газети Л.Галинський. А в "Спортивній газеті" були надруковані портрети чотирьох динамівців – А.Біби, В.Турянчика, В.Серебряникова та В.Щеголькова, яким одразу після матчу було присвоєне звання заслужених майстрів спорту СРСР.

Не обійшлося без прикроців – звісно ж з боку "старшого брата" з Москви, де були досить таки відверто й неприховано невдоволені успіхами "молодших братів" з України. Досить відомий на той час спортивний оглядач Б.Федосов в газеті "Известия" за 6 жовтня опублікував звіт про цей матч "Как по Маслоу", який майже всіх просто вразив своїм нахабством. Хоча б тим, що цей "знавець" чомусь вирішив і вказав що **"нынешняя реконструированная и надстроенная чаша стадиона, впервые вместившая более 80 тысяч человек..."**, хоча усі газети давно писали про 100 тисяч місць після реконструкції. Та й висновок про

"Известия" (Москва) за 6.10.1967 р

результат матчу просто вражає, бо він пише, що "Динамо" **"...Одолело, правда, не без определенного спортивного счастья, которое, в конце концов, должно же было хоть когда-нибудь быть благосклонным к нашим футболистам..."**. Але, на жаль, і не тільки це.

Одразу ж наступного дня навіть партійна газета "Правда Украины" не втрималася й надрукувала відповідь "Кто же "заяц"?", яку підписали народний артист СРСР Ю.Лавров, кращий український арбітр М.Балакін на працівники київського заводу "Большовик". Наведемо декілька цитат з неї:

"...Оказывается, футбольный поединок на киевском стадионе был не чем иным как "мучительным для зрителей однообразием...". А причина та, что не было на поле равных сил. Шотландцы – орлы, а советские чемпионы – трусливые зайцы. Орлы парят, а зайцы панически защищаются...

...Б.Федосову показалось, что "Киев словно вымер", а в ожидании матча "несколько суток город не спал", что полтора миллионный город, покинув домашний уют, переместился к кассам стадиона и, по обычаю древних кочевников грелся у костров...

Б.Федосов провел "исследование" и установил, что место для стадиона выбрал Владимир Мономах, а мы, киевляне, в благодарность за это соорудили стадион в виде знаменитой шапки Мономаха..."

Та, Бог з ними, з тими москалями. Їм "Динамо" Київ було кіскою поперек горла та й ще під керівництвом поставшого проти їх волі свого ж земляка.

Кіно-сувенір про матч

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Кришталевий гол Віктора Канєвського" №2(103) квітень-червень 2019 р. (с.56-58) до редактування М.Несенюка

Кришталевий гол Канєви

Однією з визначних історичних подій в історії футболу України середини 60-х років минулого сторіччя – було здобуття динамівцями Києва 27 вересня 1964 року Кубка СРСР на Центральному стадіоні ім.В.І.Леніна столиці Радянського Союзу. Ї досягти цієї перемоги над куйбишевською командою "Крила Рад" вони спромоглися завдяки єдиному голу, забитому в середині першого тайму капітаном киян Віктором Канєвським.

Цій непересічній події передувало запрошення до керівництва кращою командою України тих часів московського талановитого тренера Віктора Олександровича Маслова, який лише минулого 1963 року здобув вже цей приз, знаходячись у керма столичного "Торпедо" й мав усі підстави довести, що той успіх був непоодиноким в його тренерській кар'єрі. Погодившись керувати досить амбітною в ті роки командою "Динамо" з Києва, яка вже познала лаври найкращої команди Союзу 1961 року, які постійно спонукали її гравців до наступних досягнень, він і розпочав створення колективу його мрії з цих вже перевічених досвідчених особистостей та підростаючої талановитої молоді її резервного складу. Звичайно, він добре розумів, що без швидкого успіху в Києві йому не затриматися, тому одразу зосередився саме на здобутті Кубка СРСР.

В XXIII розіграші цього Кубка загалом прийняли участь 194 команди майстрів класів "А" і "Б" й розпочалося це змагання ще з 16 квітня. Воно складалося з двох етапів: спочатку серед 128 команд у 9-ти територіальних зонах класу "Б" та II-ої групи класу "А" радянського футболу з 1/64 фіналу розіграшу, а потім вже з 1/16 фіналу підключилися команди I-ої групи класу "А", у тому числі й київське "Динамо". Динамівці столиці України в 1/16 фінальній частині розіграшу в гостях 8 червня цього разу здолали, хоча і дуже скромно, ферганський "Нафтовик" - 1-0 (гол забив Верігин), потім у 1/8 фіналу 10 серпня - "Нафтовик" з Баку - 4-1 ("хет-трик" Канєвського і гол Біби), а в чвертьфіналі в Ярославлі 29 серпня місцевий "Шинник" - 3-1 (голи знову ж Канєвського, Біби та Валентина Левченко). Та в півфіналі й знову ж таки в Москві кияни потрапляють на все той же самий незручний для них московський "Спартак". Надій на успіх не було ніяких. Бажання все ж пройти цю команду було настільки великим, що перша зустріч 8 вересня навіть в додатковий час не виявила переможця. Перегравання через день приголомшило всю Москву: кияни програвали 0-1, але удар Олега Базилевича, що не грав в першому матчі і введеного до складу команди для посилення лінії нападу, один з кращих воротарів того часу Маслаченко не в змозі був відбити (до речі, цей гол потім був названий кращим голом сезону 1964 року). І в упертій боротьбі кияни перемогли 3-2 (другий гол забив той же Базилевич, а потім третій - Серебряников) і вийшли до фіналу. До речі, в другому півфіналі з таким же рахунком куйбишевські "Крила Рад" обіграли динамівців Москви.

Таким чином, у фіналі 27 вересня в Москві на центральній спортивній арені в Лужниках зустрілися київські динамівці і куйбишевські "крильця" (так багато хто ласкаво величав цю команду). І ось в цьому матчі вкотре й відзначився капітан "Динамо" й улюбленець усіх київських вболівальників Віктор Канєвський, що забив єдиний гол вже на 18-ій хвилині матчу. І ось саме тоді кияни в другий раз у своїй історії стали володарями одного з найпочесніших призів радянського футболу - Кубка СРСР. Технічні особливості того матчу наведені в його протоколі:

В.Канєвський

Кубок СССР

Протокол матчу:

Фінал XXIII розіграшу Кубка СРСР

"Крила Рад" Куйбишев – "Динамо" Київ 0-1 (0:1)

27 вересня 1964 р., м. Москва. Центр. стадіон ім.Леніна. Фінал Кубка СРСР.

Арбітри: Т.Бахрамов (Баку), К.Круашвілі (Тбілісі) та В.Ходін (Мінськ).**"Крила Рад":** Соколов - Майоров, Саричев, Капсін, Вальков - Гришін, Федоров (к) - Кох (Абдульманов,... хв.), Осянін, Жуков, Кикін.**"Динамо":** Банников - Щегольков, Соснихін, Турянчик, Островський - Сабо, Біба, Медвідь - Базилевич, Канєвський (к), Серебряников.**Голи:** 0:1 – Канєвський (18 хв.).

Автору цих рядків пощасливило бути присутнім на цьому матчі. Тоді багато київських уболівальників за бажанням мали можливість виїхати в Москву. Було підготовлено велику кількість автобусів, і ціна такої путівки була досить доступна, в усякому разі, для мене, працюючого техніком в Київському НДІ гідропріладів. Ніколи не забуду, як ми прикрасили наш автобус по усій довжині величезним плакатом, на якому було написано "Динамовцям - пьшки, а "крылышкам" - шишки". Багато залишилося вражень, як від самої поїздки, так і від матчу. Квитки нам дісталися в перших рядах сектору біля одних з воріт, так що ми знаходилися прямо в "гущі подій" що відбувалися на полі і всіляко намагалися підтримати наших гравців. Запам'яталося добре те, як дивувалися московські уболівальники, що сиділи навколо нас, нашій поведінці. Вони постійно обурювалися і ставили безглузді питання: "Чому ви кричите?"

Програмка на матч

Квиток на матч

Адже на полі нічого не відбувається". Ось саме тоді я й відчув величезну різницю між уболівальниками півдня і півночі. Ніколи ніяка команда не доб'ється яких-небудь значних успіхів на міжнародній арені, якщо у неї такі вболівальники. Без істинної підтримки "армії" закоханих і зачарованих шанувальників навіть команди з дуже сильними і талановитими виконавцями не досягти значних вершин. Упевнений, що наша "голосова" підтримка своїх улюбленців в тому матчі зіграла певну роль в їх перемозі. І пишаюся цим. На пам'ять залишилися програмка та квиток на той матч.

Ніколи не забути хвилини нагородження й вшанування переможців.

Вручення Кубка капітану

Коло пошани переможців з Кубком

Отримання дипломів

Особливе враження залишилося від церемонії нагородження Кубком і, особливо від кола пошани володарів цього почесного призу - тренерів і гравців київського "Динамо". Московські уболівальники ще до закінчення матчу рушили до виходу. І це зрозуміло - подальше дійство ним було нецікаво. Але уболівальників київського "Динамо" було так багато, що стадіон практично не спустів. Тільки тоді я побачив, як багато любителів футболу прибуло на цей матч з Києва. Ті, хто повертався в Київ автобусами, практично виїхали додому одночасно і цей довжелезний ланцюжок автобусів, прикрашених гаслами; з уболівальниками, що співали всю ніч, і сигналами водіїв автобусів рухався на південь - в рідний Київ. Повірте, видовище було вражаюче. Вже вранці при під'їзді до Києва ми поправили наші плакати на автобусі, а коли вже проїздили вулицями Києва, то, незважаючи на ранній час, усі, хто нам зустрівся на шляху, обов'язково піднімали руки і

вітали нас. У місті тоді, напевно, не було жодної людини, що залишалася байдужою до цієї перемоги їх улюбленців.

Зустріч переможців у Києві на пероні вокзалу була вражаючою.

Шлях Кубку лише на Київ

Гравці приймають поздоровлення

Зустріч динамівців в Києві

А ось і загальні результати виступу київського "Динамо" в XXIII розіграші Кубку СРСР:

Володар Кубку - "Динамо Київ - 6 матчів, + 5 = 1 - 0, м'ячі: 12 - 4

У шести матчах розіграшу Кубку СРСР цього року у складі "Динамо Київ" грало 18 гравців: воротарі - **Віктор Банников** (6 матчів, -3 м'ячі) і Євген Рудаков (1,-1); захисники - **Леонід Островський** (6), **Володимир Щегольков** (6), **Вадим Сосніхін** (5), **Василь Турянчик** (5) і **Сергій Круликовський** (2); півзахисники - **Федір Медвідь** (6), **Валерій Верігін** (5,1), **Йожеф Сабо** (5), **Валентин Левченко** (3,1), **Володимир Левченко** (1) і **Михайло Єрогов** (1); нападаючі - **Андрій Біба** (5,2), **Віктор Канєвський - капітан** (5,5), **Віктор Серебряников** (5,1), **Олег Базилевич** (3,2) і **Анатолій Бишовець** (1).

Київські динамівці – володарі Кубку СРСР 1961 р.

Згідно з прийнятими у світі правилами володарями Кубку вважаються гравці, які грали у фінальному матчі. У приведеному списку виділені червоним шрифтом ці гравці київського "Динамо". Проте в ці роки гравці команди - володаря Кубку нагороджувалися відмінної якості жетонами. Їх було виготовлено досить багато і Федерація футболу СРСР їх не жаліла для команди-переможниці. Так і цього разу - жетонами були нагороджені практично всі гравці основного складу команди. Дивно, але цю нагороду отримав і В.Лобановський, хоча він не зіграв цього сезону ні в одному кубковому матчі. Виходить, буває і таке.

Жетон володаря Кубку СРСР

І на закінчення розповіді про цю подію хочеться привести рядки із вірша відомого українського поета-гумориста Степана Олійника, великого прихильника київського "Динамо".

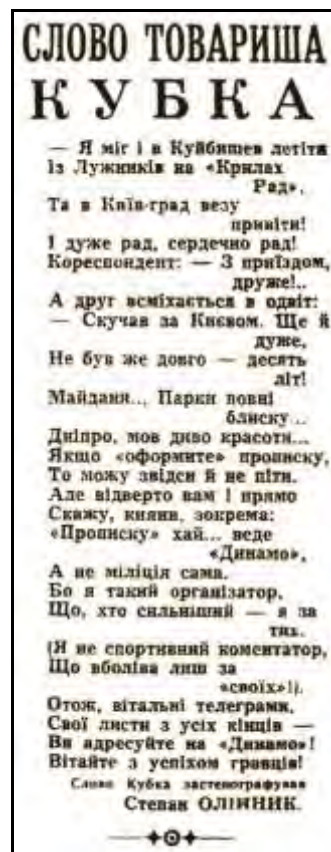
В.Канєвський з Кубком СРСР

Спочатку були проблеми, коли він з командою від'їжджав за кордон, то до нього приставляли по два(!) "персональних опікуна" – співробітника КДБ. Боялися, щоб не втік. А потім у цих же органах йому раптом "культурно" порекомендували змінити своє "по-батькові", пояснивши це тим, що тренера в Радянському Союзі прийнято величати за ім'ям та по-батькові, а його "Ізраїлевич" якось не співпадало... з політикою радянської держави. Звісно, не примушували, а просто радили - у ввічливій формі. Йому спочатку "порекомендували" стати "Іллічем", а в деяких виданнях тих часів його можна зустріти як "Ісаковича".

У Харкові "Віктор Ілліч" пропрацював 6 сезонів, потім 1972 року був старшим тренером "Буковини" Чернівці і опинився... у Ташкенті. Зверніть увагу, лише коли він сприяв виведенню "Пахтакора" у вищу лігу, то він отримав першу свою спортивну нагороду як тренер – став "Заслуженим тренером Узбецької РСР". Потім він 4 роки керував дніпропетровським "Дніпром" і навіть був серед четвірки тренерів, яких Федерація футболу СРСР делегувала на перегляд Чемпіонату Європи в Югославії. Але... це був пік його можливостей в країні Рад. 1978 року він тренував юнацьку збірну УРСР і вивів її у чемпіони СРСР (переможця турніру "Переправа").

Дивно, але для такого "улюбленця публіки" відсутність почесних звань і державних нагород багатьох просто вражала. Влада у Москві й Києві його відверто ігнорувала. Вражало навіть хоча б те, що десяти гравцям "Динамо" Київ – чемпіонам СРСР 1961 року було присвоєне звання заслужених майстрів спорту, а капітану цієї команди(!) й кращому її бомбардиру(!) було відмовлено. До того ж, одному з кращих на той час українських тренерів так і не присвоїли навіть звання "заслуженого тренера України". А 1979 року Федерація футболу СРСР взагалі не дозволила йому попрацювати в Алжирі з національною збірною цієї африканської країни. Це його остаточно вразило й він одразу

звернувся до ОВІРУ з заявою на виїзд з СРСР до Ізраїлю. І саме тоді на нього одразу ж виплюнулося море злості - виключили з партії, погрожували, обзивали зрадником і ворогом народу, який це йому ніколи не пробачить. А потім просто відмовили. Та він вже був невблаганний. Тоді його, як начебто долученого до державної таємниці, на десять років залишили у "відказниках". Про тренерську кар'єру мова вже не велась і він деякий час працював простим будівельником. Лише за часів "перестройки" йому дозволили виїзд і він перебрався до Нью-Йорку й відкрив власну футбольну дитячу школу. Помер Віктор Ізраїльович Канєвський в минулому році - 25 листопада в Бристолі (США). Вічна пам'ять цій людині, яка ніколи не буде викреслена з сердець уболівальників київського "Динамо".

Вірш С.Олійника

ОФІЦІЙНИЙ КЛУБНИЙ ЖУРНАЛ

www.fc.dynamo.kiev.ua

ДИНАМО

КИЇВ

Червень-липень 03(86) 2016

Анатолій
КОЛОМІЄЦЬ

НАРИСИ ДО ЖУРНАЛУ "ДИНАМО" КИЇВ" (2009 - 2019 рр.)

Частина 11

2021

Міжнародні товариські матчі в Києві

*(до 90-річчя першого
міжнародного матчу "Динамо" Київ)*

Крім офіційних міжнародних матчів у європейських клубних турнірах київське "Динамо" провело величезну кількість ще й товариських міжнародних матчів, які нині частенько іменують "неофіційними", хоча багато з них заздалегідь планувалися й про їх проведення велися перемовини, а матчі в міжнародних турнірах, зорганізованих клубами чи громадськими організаціями, взагалі неофіційними вважати неможливо. Безумовно, деякі тренувальні та контрольні матчі (для підготовки команди до сезону або до конкретного вирішального матчу), а також тренувальні матчі з міні-футболу (футзалу) інакше як неофіційними все ж іменувати неможливо. Загалом офіційних товариських матчів основний склад команди провів за свою понад 90-річну історію десь зі дві сотні, однак слід зазначити, що більшість з них були виїзними й до того ж проводилися і рані міжнародних турнірів за кордоном. Домашніх матчів було біля 70, тобто фактично третина з усіх проведених.

У довоєнний період у Києві основний склад команди майстрів (показової) "Динамо" таких матчів провів усього три, а в післявоєнні часи особливо багато їх було в 1954-64 рр., коли "Динамо" Київ не приймало ще участі в розіграшах європейських клубних кубків.

З цих домашніх товариських матчів нижче перелічені лише офіційні, а неофіційні лише згадані в додатку до цього переліку:

1. **1929 р.** 14 вересня. Збірна робітничих клубів Нижньої Австрії – 3:4
2. **1936 р.** 30 вересня. Збірна Народних будинків Туреччини – 9:1
3. **1937 р.** 15 липня. Збірна Басконії (Іспанія) – 1:3
4. **1953 р.** 6 вересня. "Іст-Бенгал-Клуб" Калькутта (Індія) – 13:1
5. **1954 р.** 21 червня. "Вікінг" Копенгаген (Данія) – 7:1
6. **1954 р.** 14 липня. Збірна Норвегії – 5:2
7. **1954 р.** 19 серпня. Збірна Болгарії – 1:0
8. **1955 р.** 1 липня. Збірна Лівану – 18:0
9. **1955 р.** 6 липня. "Партизан" Белград (Югославія) – 0:0
10. **1956 р.** 8 червня. "Ударник" Софія (Болгарія) – 2:0
11. **1956 р.** 17 червня. "Андерлехт" Брюссель (Бельгія) – 2:1
12. **1956 р.** 25 серпня. "Аустрія" Відень (Австрія) – 4:3
13. **1956 р.** 8 вересня. "Енергія"- "Стягул Рошу" Сталін (нині Брашів) (Румунія) – 1:1
14. **1957 р.** 6 червня. "Динамо" Сталін (нині Брашів) (Румунія) – 4:1
15. **1957 р.** 28 червня. "Байя" Сан-Сальвадор (Бразилія) – 3:1
16. **1957 р.** 8 липня. "Васко да Гама" Ріо-де-Жанейро (Бразилія) – 3:1
17. **1957 р.** 1 вересня. "Олімпік" Ніцца (Франція) – 1:0
18. **1958 р.** 17 травня. ФСФ "Франкфурт" Франкфурт-на-Майні (Німеччина) – 2:0
19. **1958 р.** 27 травня. "Жіул" Петрошені (Румунія) – 4:0
20. **1958 р.** 3 червня. "Міньор" Димитрівград (Болгарія) – 4:2
21. **1958 р.** 15 червня. "Вашаш" Чепель (Угорщина) – 2:2
22. **1958 р.** 18 червня. "Конкордія" Гамбург (Німеччина) – 5:1

Навіть київський календар-довідник на футбольний сезон 1983 р. один з найбезбарвніших

23. 1958 р. 23 червня. "Спартак-Соколово" Прага (Чехословаччина) – 4:3
24. 1958 р. 7 липня. "Насьональ" Монтевідео (Уругвай) – 0:0
25. 1958 р. 11 липня. "Вієнна" Відень (Австрія) – 4:1
26. 1958 р. 27 липня. "Динамо" Загреб (Югославія) – 1:3
27. 1959 р. 1 червня. "Тоттенхем Хотспур" Лондон (Англія) – 1:2
28. 1959 р. 14 червня. Збірна Тирани (Албанія) – 1:0
29. 1959 р. 10 липня. "Активіст" Бріске-Занфтенберг (НДР) – 4:1
30. 1959 р. 29 липня. "Динамо" Бакеу (Румунія) – 3:0
31. 1960 р. 15 квітня. "Погонь" Щецин (Польща) – 4:0
32. 1960 р. 3 серпня. "Боруссія" Нейнкірхен (Німеччина) – 4:1
33. 1960 р. 15 серпня. "Байя" Сан-Сальвадор (Бразилія) – 4:1
34. 1961 р. 23 червня. Збірна клубів ("Ал'янсен") Данії – 5:2
35. 1961 р. 5 липня. "Мадурейра" Ріо-де-Жанейро (Бразилія) – 1:2
36. 1961 р. 25 жовтня. "Хаммарбю" Стокгольм (Швеція) – 1:0
37. 1962 р. 8 квітня. "Краковія" Краків (Польща) – 6:2
38. 1962 р. 9 червня. "Глазго Рейнджерс" Глазго (Шотландія) – 1:1
39. 1962 р. 23 липня. "Сампдорія" Генуя (Італія) – 4:1
40. 1962 р. 31 липня. Збірна олімпійська НДР – 1:3
41. 1962 р. 11 серпня. "Олімпік" Нім (Франція) – 3:1
42. 1963 р. 13 серпня. "Стягул Рошу" Брашів (Румунія) – 2:2
43. 1964 р. 30 травня. УТА Арад (Румунія) – 2:1
44. 1964 р. 3 червня. "Насьональ" Монтевідео (Уругвай) – 0:2
45. 1964 р. 19 червня. "Лаціо" Рим (Італія) – 1:2
46. 1964 р. 27 червня. ЛКС Лодзь (Польща) – 2:0
47. 1965 р. 19 червня. "Стад Франсе" Париж (Франція) – 3:1
48. 1970 р. 28 квітня. Збірна Західного Берліну – 1:0
49. 1971 р. 3 червня. "Еспаньол" Барселона (Іспанія) – 2:0
50. 1971 р. 20 вересня. ДВТК Діюшдьєр (Угорщина) – 2:0
51. 1974 р. 20 липня. "Інтернаціонал" Братислава (Чехословаччина) – 1:1
52. 1977 р. 7 червня. "Фіорентина" Флоренція (Італія) – 4:2
53. 1978 р. 14 червня. "Інтернаціонал" Братислава (Чехословаччина) – 0:0
54. 1980 р. 8 серпня. "Шльонськ" Вроцлав (Польща) – 4:2
55. 1984 р. 5 вересня. ФК Тулуза (Франція) – 1:0
56. 1985 р. 26 червня. "Локомотив" Лейпциг (НДР) – 2:0
57. 1985 р. 10 жовтня. "Браге" Бурленге (Швеція) – 1:0
58. 1987 р. 26 серпня. Збірна Ефіопії – 1:0
59. 1989 р. 2 серпня. "Іпсвич Таун" Іпсвич (Англія) – 0:1
60. 1989 р. 13 серпня. "Бангу" Ріо-де-Жанейро (Бразилія) – 0:0 міжнародний турнір
61. 1989 р. 14 серпня. "Рома" Рим (Італія) – 1:2 міжнародний турнір
62. 1992 р. 9 листопада. "Олімпіакос" Пірей (Греція) – 3:3
63. 2001 р. 21 лютого. "Локомотив" Софія (Болгарія) – 4:0
64. 2001 р. 5 березня. "Младост" Лучани (Югославія) – 1:2
65. 2002 р. 11 березня. "Університатя" Крайова (Румунія) – 2:0
66. 2003 р. 12 травня. "Локомотив" Москва (Росія) – 2:0 турнір Лобановського
67. 2004 р. 12 травня. "Сконто" Рига (Латвія) – 1:0 турнір Лобановського
68. 2004 р. 14 травня. "Шеріф" Тираспіль (Молдова) – 4:0 турнір Лобановського
69. 2005 р. 19 жовтня. "Динамо" Москва (Росія) – 1:1

Додаток:

1. 1955 р. 9 жовтня. Збірна Києва (фактично "Динамо" Київ) – збірна Пекіну (Китай) – 4:1
2. 1957 р. 10 серпня. "Динамо" Київ (всеж дублюючий склад) – "Форвертс" Штайр (Австрія) – 4:1

Вперше участь у міжнародних матчах київське "Динамо" прийняло ще до другої світової війни. Але їх було лише три. Спочатку **14 вересня 1929 року** до Києва "навідалась" **збірна робітничих клубів Нижньої Австрії**, і перший матч провела **з київське "Динамо"** провело саме з цією командою. **Це був перший міжнародний матч в славній історії нашого клубу.** Вже на 7-й хвилині Малхасов забиває перший м'яч у ворота австрійської команди, а потім на 35-й хвилині відзначається Піонтковський. Австрієць Зедль, який судив в цьому матчі, затягнув час першого тайму, і вже на 50-й хвилині його продовження австрійці зі штрафного скорочують рахунок матчу (після удару від ноги динамівеця м'яч змінив напрям). Потім у другому таймі австрійці забивають підряд два голи (один з пенальті), а незабаром і четвертий. Лише на останній хвилині матчу динамівецям вдається скоротити розрив у рахунку.

І зовсім молода команда динамівеців програла в цьому товариському матчі в упертій боротьбі – 3:4. Завдяки публікаціям у пресі є можливість надати читачу не тільки більш-менш пристойний протокол цього матчу, але й чудове фото обох команд-суперників.

Фото перед матчем "Динамо" Київ зі збіркою робітничих клубів Нижньої Австрії

Протокол матчу:

"Динамо" Київ – зб. робітничих клубів Нижньої Австрії (Австрія) 3:4 (1:2)

14 вересня 1929 р. м. Київ. Червоний стадіон. Міжнародний товариський матч. Біля 25 000 глядачів.

Суддя: Зедль (Австрія).

"Динамо": Ідзковський - Денисов, Пржепольський - Тютчев, Бланк, Піонтковський – Сердюк (Шульц), Бардадим, Печений, Малхасов, Синиця.

Австрія: Бреттель - Пангель, Лехта...

Голи: 1:0 – **Малхасов** (7 хв.), 2:0 - **Піонтковський** (35 хв), 2:1 - гравець Австрії (остання хвилинка 1-го тайму), 2:2 - гравець Австрії (у 2-му таймі), 2:3 - гравець Австрії (37 хв., з пенальті), 2:4 - гравець Австрії (85 хв.), 3:4 – **гравець "Динамо"** (86 - 90 хв.).

Та ця поразка за вимогами влади більшовиків-комуністів щодо непереможних кращих в світі спортсменів Країни Рад поставила хрест на міжнародних зустрічах команди на довгі 7 років. Лише 1936 року, після "сенсаційного" переможного турне збірної України (у складі якої було аж 8 київських динамівеців) по Франції та Бельгії (7 переможних матчів з робітничими командами з загальним співвідношенням забитих і пропущених м'ячів... - 88:3) та до того ж, коли вже "Динамо" Київ в першому чемпіонаті СРСР стало срібним призером, їм таки "дозволили" ще раз спробувати зіграти на міжнародній зустрічі. І динамівеці столиці України з честю виконали вказівку партії, перегравши в Києві збірну Народних будинків Туреччини, та ще й з рахунком аж 9:1.

До цього матчу, який був запланований на 30 вересня 1936 року, досить серйозно готувалися. Заздалегідь УКФК було визначено склад команди: воротарі Трусевич та Ідзковський; захисники Волін, Табачковський, "впроваджений" на всякий випадок з одеського "Динамо" щоб ще міцнішим був захист команди (без того, щоб хоч якось

обдурити суперника, ніяк не можна було, бо це всебічно використовувалось заради перемоги за будь що), Правочеров і Тимофєєв; півзахисники Тютчев, Кузьменко, Путистін і Ліфшиц; нападники Гончаренко, Шиловський, Щегоцький, Комаров, Махиня і... абсолютно з незрозумілих причин включений до складу "Динамо" ще й Піскун (швидше за все, як представник команди).

Це був другий міжнародний матч в історії київської команди. Головним суддею традиційно був призначений професор В.А.Блях. До речі, на матч було продано рівно 30 000 квитків, і з цієї нагоди з'явилося повідомлення в пресі, що всі лавки на стадіоні "Динамо" вже були пронумеровані, чого, мабуть, раніше не було. У газетах у звітах про матч скрізь повідомлялося, що на матчі були присутні 50 000 глядачів, але це явний "перебор". Звичайно, глядачів було більше, ніж було продано квитків, але не настільки.

Програмка матчу

До матчу була надрукована програмка і навіть виготовлений чудовий сувенірний значок для офіційних представників та поважних гостей.

Гра так склалася, що, по-перше, протягом усього матчу йшов холодний неприємний дощ. Турецькі футболісти, які звикли грати на полях без трав'яного покриття, ніяк не могли пристосуватися до мокрого трав'яного газону, ковзали, не могли зробити точні передачі м'яча, а потім просто засмутилися й "махнули рукою", пославши все до біса. Воротар збірної Туреччини так засмутився, що навіть залишив поле, та нібито все ж таки повернувся.

Сувенірний значок

Але все ж наступного року в матчі 15 липня зі збірою Басконії з революційної Іспанії кияни все ж таки програли – 1:3. І це не дивлячись на те, що в захисті крім знайомого вже нам М.Табачковського грали ще двоє "підставних" – І.Гвоздков з московського "Локомотива" та В.Глазков з ростовського "Динамо". Та баски тоді переграли не лише киян, тому якось усе обійшлося. Про цей матч наш журнал №4(63) за серпень 2012 року вже подавав достатньо докладний нарис "Матч, що став легендою" (до 75-річчя цього історичного матчу) на сторінках 60-61. А тут лише треба відмітити, що після таких поразок усі міжнародні зустрічі в СРСР були заборонені, бо честь "непереможного" радянського спорту плюндрувати не дозволялось. Та й до того ж 1939 року розпочалася друга світова війна, яка закінчилася лише 1945 року. Але перерва в міжнародних іграх киян була 16-річна.

Про перший післявоєнний міжнародний товариський "легендарний" матч 6 вересня 1953 року з індусами з "Іст-Бенгал клуб" з Калькутти (East-Bengal club Calcutta), що грали практично "босоніж" (ступні ніг і пальці були обмотані щільною тканиною). 50-тисячний Республіканський стадіон ім. Хрущова, звичайно, був переповнений. Глядачі зайняли навіть проходи між трибунами і навколишні височини. Гра прохо-

Команди "Іст-Бенгал клуб" Калькутта (Індія) та "Динамо" Київ

дила дуже коректно і закінчилася з рахунком 13:1 на користь "Динамо". Відомо з преси, що голи в цьому матчі забивали: чотири - Коман, по два - Зазроєв, Віньковатов і Рижиков та по одному - Михаліна, В.Фомін і... автора останнього гола газети чомусь не повідомляли. Але, за свідченнями очевидців, його забив юний вихованець київського футболу (футбольна школа №1 МіськВНО), що в той час грав за команди "Локомотива" - Ігор Балакін. Гарик, так звали близькі цього 16-річного хлопця, був сином відомого українського арбітра і футболіста Миколи Миколайовича Балакіна, який судив у цьому матчі. Вже наприкінці гри той попросив О.А.Ошенкова дозволити вийти на поле своєму синові і старший тренер "Динамо" не заперечував. Гарику швидко знайшли динамівську футболку, і він не тільки встиг вибігти на поле, але й забив 13-й останній гол у цьому матчі. У наслідку волею долі Ігор Балакін влився в колектив київського "Динамо" і навіть зіграв 9 матчів в основному складі команди.

До того ж, після матчу відбулася товариська вечеря в одному з найкращих на той час

Лерман з індусами

ресторані Києва - "Динамо" за участю гравців і представників обох команд. Знову ж, за свідченням одного з очевидців, вечеря пройшла за дуже теплих невимушених обставин з прийняттям "міцних" напоїв у необмеженій кількості. Незвичні до російської горілки індійські футболісти трохи "перестаралися" і виглядали, м'яко кажучи, занадто п'яненькими. Тут наведена фотографія, зроблена під час цієї вечері, з якої читач легко може судити про це застілля.

Розтропивши азіатський клуб, кияни добилися дозволу спробувати свої здібності з найслабкішими в Європі скандинавськими командами Першою 1954 року 21 червня була подолана датська команда "Вікінг" з Копенгагена (Viking FK Kobenhavn) – 7:1. Потім 14 липня вперше динамівці зіграли зі збірною командою іншої країни – першою була збірна Норвегії – перемога 5:2 (голи забили: Коман - 2 та по одному Савінов, Зазроєв і Михаліна; судив матч ленінградський суддя П.Белов). А от збірну команду Болгарії (середнячків на європейській арені) 19 серпня кияни подолали лише 1:0 (гол Зазроєва, з пенальті за гру рукою у штрафному майданчику капітана болгарської збірної Божкова; судив матч московський суддя М.Хлопотін).

Далі треба відмітити міжнародний товариський матч з рекордним переможним рахунком 18:0 в Києві 1 липня 1955 року, що увійшов в історію футболу клубу: кияни розгромили ще одну азіатську команду - збірну Лівану. Судив матч за традицією кращий київський суддя М.М.Балакін. Голи в цьому матчі забивали: В.Фомін - 4, Зазроєв - 4, Терентьев - 2, по одному - Грамматікопуло і Кольцов і ще 4 голи забив... Ворошилов, "підкинтий" до складу київського "Динамо" з метою посилення команди з куйбишевських "Крил Рад". Ось тільки кому потрібно було це посилення, так ніхто і не зрозумів. Мабуть без

Обмін вимпелами зі збірною Норвегії

Приїзд збірної Лівану до Києва

обдурювання вже й не цікаво було грати. Може саме тому вже 9 жовтня, коли до Києва приїхала збірна Пекіна з КНР, то динамівців перейменували у збірну Києва, яка скромно обіграла китайців (4:1) і цей матч отримав статус першого в Києві "неофіційного" міжнародного матчу "Динамо" Київ.

Далі треба не забути відмітити матчі вже 1957 року, коли до Києва приїхали одна за одною "віртуози" м'яча - дві

бразильські команди "Байя" з м.Сальвадору (Esporte Clube Bahia Salvador) і "Васко да Гама" з Ріо-де-Жанейро (Clube Regatas Vasco da Gama Rio de Janeiro). Тут слід звернути увагу читача, що перед майбутнім Чемпіонатом світу 1958 року в Швеції багато бразильських клубів виїжджали до Європи, щоб ближче познайомитися з європейським футболом тих часів. До речі, звичайно, бразильський футбол у Європі знали і з повагою ставилися до чемпіонів світу 1950 року. Але його ще не обожнювали, як це сталося після 1958 року, коли бразильській збірній вдалося не у себе вдома, і навіть не в Південній Америці, а в Європі обіграти всіх хто їм підвернувся і вдруге стати чемпіонами світу. Перебуваючи за "залізною завісою" радянські любителі футболу, чесно кажучи, не мали а

ні найменшого уявлення про футбол в Бразилії, хоча відгомін докочувався і до них. Свідченням цього може служити навіть той факт, що у всіх газетах бразильське місто Сальвадор журналісти переплутали з державою Сан-Сальвадор в Центральній Америці і так ця помилка і пішла "кочувати" з одного довідкового видання в інше. Ажіотажу на ці матчі дуже великого не було. Футболістів київського "Динамо" абсолютно не нервували і спокійненько впевнено перемогли - 3:1 (голи забили: Коман - 2 і один Коршунов). Особливістю цього матчу б те, що бразильці вийшли

Обмін вимпелами з бразильцями

на поле з червоним транспарантом, на якому українською мовою було написано "Привіт Радянським спортсменам". Це було для київських уболівальників у дивину. Вони тільки що звикли до обміну вимпелами між командами-суперниками на міжнародних матчах, а тут раптом ще гості і особливий транспарант з собою привезли, щоб висловити свою повагу до спортсменів того регіону, куди вони завітали. І ще одна дивина очікувала киян. Один з бразильських гравців – Вісенте, що вийшов на заміну, виявився у футболці під №17. Наші вболівальники досі були знайомі тільки з футболкою під №12, яку одягав той, хто виходив на заміну. Їм складно було збагнути, що футболісти Бразилії мали свої індивідуальні футболки з певними для кожного гравця команди номерами.

Боротьба в матчі з "Тотенхем Хотспур"

London) – в ті часи чемпіона Англії 1951 ро-ку і двічі володаря Кубка. У команді грав кращий футболіст англійського футболу сезону 1957/58 років Денні Бленчфлауер - правий півзахисник і капітан команди, гравець збірної Північної Ірландії. Це був, скоріш за все, найбільш цікавий матч в історії міжнародних зустрічей київського "Динамо" 50-х - першої половини 60-х років. Кияни програли сильнішому супернику, але програли дуже гідно - 1:2. Боротьба була дуже наполегливою (дивись наведену ілюстрацію). Гол у цьому матчі вдалося забити Олегу Базилевичу, і це був його перший гол в основному складі "Динамо". Саме з цього гола почалася його кар'єра футболіста, саме в цьому матчі він народився як бомбардир . У цьому матчі з'явився і молодий воротар Андрій Гаваші, який показав себе гідною зміною Макарову.

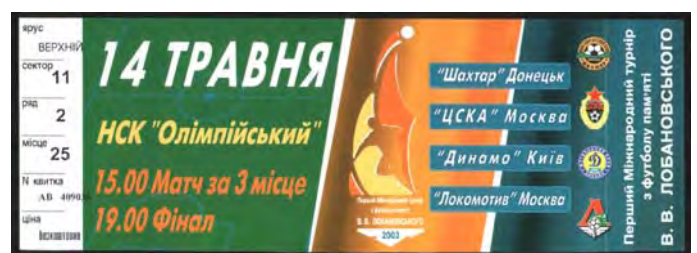
Все це були окремі товариські матчі, а перший міжнародний турнір в Києві було запроваджено 13-14 серпня 1989 року керівництвом створеного в цьому році офіційного футбольного клубу "Динамо Київ". Це був взагалі перший в СРСР турнір такого рангу за участю 4-х команд – типу тих традиційних турнірів, які влітку проводилися в передових футбольних країнах Європи з метою гарно підзаробити. В перший день динамівці зіграли унічію (0:0) з бразильським клубом "Бангу" Ріо-де-Жанейро, який тренував легендарний бразилець Діді, а другого дня програли італійській "Ромі" (1:2). Взагалі динамівці понесли великі збитки, бо відвідуваність матчів турніру через надмірно високу вартість білетів була дуже низька.

І наостаннє треба згадати перший Міжнародний турнір пам'яті В.В.Лобановського 2003 року, в якому в першому матчі 12 травня "Динамо" Київ зустрілося з російським "Локомотивом" Москва й перемогло з рахунком 2:0. До речі, в цей день глядачам, що прийшли на матч вручалися футболки з портретом великого тренера й написом "Лобановський назавжди", а перший удар по м'ячу в цьому матчі зробив онук Валерія Васильовича - Богдан. Динамівці стали 14 травня переможцями цього турніру.

Потім з таким же рахунком 8 липня були переможені й "віртуози" з клубу "Васко да Гама" (голи в другому таймі забили – Войнов, Терентьєв і Канєвський). Цікаво, що цей матч вже судив нейтральний суддя - англієць Джон Келлі.

До речі, вже в цьому році матчі транслювалися по телебаченню, але володарів цього недешевого в ті часи "приладу" було небагато, й справжні вболівальники, звичайно, прагнули на стадіон, хоча вже в ці роки проблема "зайвого квитка" у Києві була вже дуже гострою.

Слід відмітити й перший матч динамівців з командою з батьківщини футболу. Нею 1 червня 1959 року була столична команда клубу "Тоттенхем Хотспур" (Tottenham Hotspurs Football Club

Білет на І-й "Меморіал В.В.Лобановського"

Вдома може було б інакше

(від суворих засніжених зим до подій революції гідності)

Серед офіційних міжнародних матчів у європейських клубних турнірах київського "Динамо" були й такі "домашні" матчі, які динамівці вимушені були проводити не в Києві, а в інших містах. Статистика стверджує, що таких матчів в історії "Динамо" було вісім, а саме:

1. **1966 р.** 26 січня. Тбілісі (нині Грузія). КВК. "Селтік" Глазго (Шотландія) – 1:1
2. **1973 р.** 7 березня. Одеса. КЄЧ. "Реал" Мадрид (Іспанія) – 0:0
3. **1976 р.** 3 березня. Сімферополь. КЄЧ. **ФК Сент-Етьєнн (Франція)** – 2:0
4. **1978 р.** 27 вересня. Харків. КЄЧ. "Валкеакоскен Хака" Валкеакоскі (Фінляндія) – 3:1
5. **1978 р.** 18 жовтня. Харків. КЄЧ. **ФК Мальме (Швеція)** – 0:0
6. **1982 р.** 3 березня. Сімферополь. КЄЧ. "Астон Вілла" Бірмінгем (Англія) – 0:0
7. **1983 р.** 2 березня. Тбілісі (нині Грузія). КЄЧ. **ФК Гамбург (ФРН)** – 0:3
8. **2014 р.** 20 лютого. Нікосія (Кіпр). ЛЄ. **ФК Валенсія (Іспанія)** – 0:2

Є таке народне прислів'я – "Вдома й стіни допомагають". То тут можемо знайти порівняння з київськими вболівальниками, які завжди грали дуже важливу роль в історії своєї улюбленої команди. Адже з цих восьми "псевдодомашніх" матчів рахунок лише одного сприяв подальшому просуванню динамівців до наступних етапів розіграшів престижних європейських клубних трофеїв. До речі, лише в першому і останньому з наведених матчів боротьба велася не за найпочесніший з призів – "Кубок європейських чемпіонів" (КЄЧ).

В.Серебряніков після матчу з "Селтіком" Глазго

Першим таки матчем був матч саме в першій спробі їх участі в єврокубках – у чвертьфіналі розіграшу "Кубка володарів кубків" (КВК) з шотландським "Селтіком" з Глазго (**Celtic FC Glasgow**). Справа в тому, що матчі з цією командою повинні були бути проведеними в дуже незручні для киян терміни - 12 січня 1966 року в Глазго і 19 січня в Києві. Звісно ж кліматичні умови аж ніяк не дозволяли киянам провести свій "домашній" матч вдома на рідному їм стадіоні, адже в ті часи зими були значно суворішими ніж зараз, сніг і хуртовини були непередбаченими, й до того ж стадіон не мав ніякого накриття хоча б для глядачів. Саме з цієї причини матч було перенесено до Тбілісі, й шотландці не заперечували проти цього. До того ж саме вони попросили перенести дату матчу на 26 січня й, звісно ж, динамівці погодилися, хоча вже 19 січня були в Тбілісі. Прийшлося в цей день грати зі збірною Тбілісі, зібраної з гравців місцевого "Динамо" та "Локомотива" (до речі, в цьому матчі кияни перемогли 3:1).

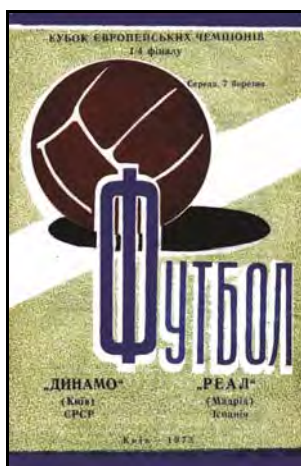
Про атмосферу, яка царювала тоді в київській команді "Динамо" в перші роки знаходження за її кермом В.О.Маслова багато вже писалося. (мається на увазі своєрідне відношення цього дуже талановитого тренера до порушень спортивного режиму в команді, а саме зловживанням спиртних напоїв деякими гравцями, та й він сам частенько не гребував оковитою). І ось уявіть собі команду на чолі з тренером, яка опинилася одразу після новорічних свят у Грузії, та й ще за огидної погоди. Тренуватися просто неможливо – суцільна багнюка, день і ніч ллє дощ; відсиджуватися на базах чи в готелях – просто мука. В першому матчі в Глазго кияни програли аж 0:3 й шанси отримати тепер перемогу з великим рахунком були примарні. То не послати усе до біса й дати гравцям можливість розслабитися "по полной схеме". Та й шотландці не дуже силкувалися, тому матч цей закінчився, як кажуть, "мирною" нічиєю – 1:1 (гола забив Сабо в середині першого тайму). І кияни поїхали додому трохи відпочити.

Програмка на матч з "Селтіком"

А ось другий матч такий матч був аж через 7 років в Одесі з славнозвісним мадридським "Реалом" (**Real Madrid CF**) вже на Кубок європейських чемпіонів в чвертьфіналі його розіграшу. Звісно й тут на заваді були кліматичні умови в Києві.

7 березня динамівці Києва, очолювані вже О.О.Севідовим, таки відстояли свої ворота недоторканими, але й багаторазовим володарям цього трофею погрожували без будь якої віри в перемогу. В результаті - 0-0. Та от 21 березня в Мадриді, як і очікувалося, динамівці програли, й до того ж – 0-3. Отак і цього разу участь киян у боротьбі за цей приз сезону 1972/73 рр. завершилася.

Програмка матчу з "Реалом" Мадрид

А ще через три роки через ті ж самі обставини був проведений 3 березня матч в ранзі того ж Кубка у Криму в Сімферополі на стадіоні "Локомотив" з французьким ФК Сент-Етьєнн (**AS Saint-Etienne**), який навіть і не очікувано завершився

перемогою з рахунком 2-0 (голи Конькова та Блохіна). І це був, мабуть єдиний матч з усіх восьми, який заслуговує на увагу.

До речі, перед цим матчем оглядач щотижневика "Франс футбол" Жан Корню вручив Олегу Блохіну "Золотий м'яч" кращого футболіста Європи 1975 року.

Але у повторному матчі у Франції 17 березня все на жаль, як кажуть, "стало на свої місця" - він завершився з дуже неприємним для киян рахунком... 0-3 (треба відмітити, що третій вирішальний гол у ворота динамівців влетів вже в додатковий час). Таким чином, і в цьому сезоні "Динамо" Київ вибуло з подальшої боротьби за цей найпочесніший клубний приз футболу Європи.

Та ось прийшов 1978 рік і у розіграші того ж Кубка європейських чемпіонів сезону 1978/79 років першим суперником Динамо" за жеребом був визначений слабенький фінський "Валкеакоскен Хака" з містечка Валкеакоскі (**Valkeakosken Haka**). Перший матч у Фінляндії 13 вересня в місті Тампере завершився скромною перемогою киян – лише

Програмка і квиток на матч з Сент-Етьєнном

Гол в ворота Є.Рудакова в матчі з ФК Сент-Етьєнн

1-0 (гол забив Балтача), а ось матч-відповідь динамівці просто вимушені були провести за межами Києва, бо Центральний стадіон міста вже готувався до Олімпійських ігор 1980 року в Москві, так як один з групових турнірів футбольних змагань було вирішено провести в Києві. Кияни обрали на цей раз Харків і 27 вересня без проблем виграли у фінів з рахунком 3-1 (голи

Веремєєва, Хапсаліса та Буряка). Та й матч з наступним суперником в 1/8 фіналу шведським клубом ФК Мальме (**Malmö FF**) 18 жовтня теж був проведений у Харкові. І от сталося те, що сталося. Нібито й суперник був не набагато сильнішим, але матч кияни провели дуже невпевнено й він завершився нічийним результатом – 0-0. А от у Швеції в Мальме 1 листопада динамівці взагалі відверто програли – 0-2 й розпрощалися в черговий раз з боротьбою за цей приз до кращих часів.

Наступний шостий матч був вже 1982 року у розіграші чвертьфіналу Кубка європейських чемпіонів. "Динамо" Київ провело його 3 березня знову в Криму в Сімферополі (очевидно згадуючи перемогу тут над Сент-Етьєнном). Цього разу суперник був ще більш серйозний - англійський клуб "Астон Вілла" з Бірмінгему (**Aston Villa FC Birmingham**), але цього разу результат був більш слухний для цієї пори року - 0-0. Чекати від матчу у Бірмінгемі 17 березня якогось "чуда" було б дуже важкувато і воно так і сталося – кияни програли – 0-2 й знову вибуло з подальшої боротьби.

І от останній за радянські часи сьомий матч вже наступного року за той же приз кийське "Динамо" провело 2 березня у Тбілісі з дуже серйозним суперником західнонімецьким ФК Гамбург (**Hamburger SV**) і практично без боротьби одразу ж йому прогало та й ще з нищівним рахунком – 0:3. Звісно ж, якщо до цього В.Лобановському було важкувато вирішувати кліматичні проблеми, то Ю.Морозову взагалі це було не під силу. Але все ж у матчі-відповіді 16 березня в Гамбурзі кияни таки "показали зуби" й навіть виграли – 2:1 (голи Безсонова та Євтушенко), але треба враховувати, що німці грали без будь якого бажання, маючи таку перевагу, й кияни отримали лише задоволення.

Далі в останні роки існування СРСР нагоди проведення таких матчів не виникало та й клімат значно змінився, зими вже були значно теплішими та й без сильних завірюх і снігопадів. Це ж було довгий час і вже за часів незалежності.

Програмка до матчу з "Хакою"

Та ось прийшла зима 2013-14 років. Прийшла до України й революція гідності.

Великомасштабне вуличне безладдя, що розпочалося саме біля стадіону "Динамо" (й, до речі, мало велику підтримку з боку динамівських "ультрас", та й ще не треба забувати, що перші барикади й перші жертви "небесної сотні" були саме тут), поступово перенеслося на Майдан незалежності й мітинги вже були щодобові. А коли з'явилися перші жертви то на початку лютого опозиція у Верховній раді почала вимагати повернення парламентсько-президентської форми правління й відновлення конституції 2004 року. Український мінздрав сповістив про 25 загиблих громадян, а президент оголосив День скорботи саме на 20 лютого. Але зранку 19 лютого сутички поширились і число жертв значно зросло.

Але за жеребом 1/16 фіналу Ліги Європи "Динамо" Київ повинно було 20 лютого на НСК "Олімпійський" у Києві приймати іспанський ФК Валенсія (**FC Valencia**). То ж, звісно, УЄФА не міг закрити на ці події очі, й вже 19 лютого стало відомо, що було прийняте рішення про проведення цього матчу на Кіпрі в Нікосії. Про це сповістив і офіційний сайт іспанського клубу, на якому чітко було вказано, що їх делегація вже вирушила до Кіпру. Час зустрічі залишився 20:00 за київським часом. Киянам не залишалося нічого крім того, щоб вилетіти на Кіпр також. Ось так сталося, що команда залишилася без підтримки своїх фанатів, які просто ніяк не змогли вирішити за такий короткий час питання виліту до Нікосії. Але якщо бути відвертими, то їм в цей час було вдома зовсім не до футболу.

Матч на стадіоні "ГСП" у Нікосії в присутності 2500 глядачів судила бригада англійських арбітрів і погода була без опадів при температурі +16°. Першими гол забили іспанці – аж на 79 хвилині, а потім на першій хвилині доданого арбітром після матчу часу ще й раптом киянин Домагой Віда відзначився ще й "авто голом". Таким чином – 0:2 і цим усе сказано. Залишається лише доповнити, що у Валенсії матч-відповідь закінчився нульовою нічиєю. І до побачення Ліга Європи в цьому сезоні.

"Граки прилетіли" (майже за О.Саврасовим) - фото з першого стадіону в Києві "Спортивне поле" на Лук'янівці (нині це навпроти кінотеатру "Київська Русь") під час матчів I-ої всеросійської Олімпіади 1913 р.

Відвідуваність матчів в Києві **за радянських часів** (проблеми пошуку "зайвого квитка" на визначні матчі)

В такому великому місті, як Київ, в усі часи виникали проблеми з забезпеченням можливості відвідування футбольних матчів усіма бажаючими. Виникали вони як через збільшення популярності футболу в місті, так і через неухильне й постійне збільшення населення Києва.

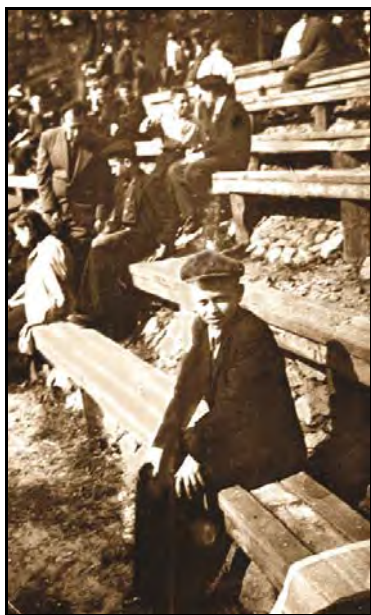
Як відомо, першого справжнього стадіону команди київського "Динамо" отримали лише 1933 року й чисельність місць для сидіння на той час була вражаюча – 18 тисяч, а по проведеним розрахункам було визначено, що стадіон може спокійно прийняти і 23 тисячі глядачів. Цією цифрою користувалися, очевидно, при підготовці виготовлення вхідних квитків на матчі на цьому стадіоні (квитки на стоячі місця отримали назву "вхідних" і, звичайно були набагато дешевшими).

Але досить дивними тоді виглядають цифри, які були надруковані в звітах про відкриття 12 червня київського стадіону "Динамо" (в той час - ім. В.Балицького), де чітко вказувалося, що присутніх було не менше 45 тисяч. Тобто на стадіон "проникло" майже 22 тисячі безбілетників? Одразу приходить думка що це звичні на ті часи витівки журналістів – дописувачів періодичних видань, бо без брехливого перебільшення тоді просто не мислилося існування. Та як виявилось, таке скупчення мешканців міста таки могло бути, якщо згадати, що це були часи голодомору в Україні, й були розповсюджені чутки, що на новому стадіоні в буфетах будуть продавати деякі продукти харчування. От добра половина публіки й прибула сюди з однією лише метою – скупитися, й одразу розійшлася, бо їх якісь там спортивні заходи на полі стадіону зовсім не цікавили.

Та все ж вже 1935 року число місць для сидіння тут було збільшено на 5 тисяч, а на час проведення першого чемпіонату СРСР з футболу весною 1936 року вже офіційно вказувалося, що стадіон "Динамо" вміщує 27 тисяч глядачів. Однак на першому матчі

чемпіонату 24 травня з динамівцями Москви була вказана присутність 30-ти тисяч глядачів (напевно 3 тисячі зайшли по вхідним квиткам й стояли, бо не мали місця). Ну а далі аж до початку війни в газетних звітах кожного року чомусь інколи на визначних окремих матчах вказувалася присутність навіть 40 тисяч глядачів, тому одразу складається враження, що було не менше 10 тисяч безбілетників або вхідних білетів продавали скільки заманеться.

Після війни перший матч в Києві динамівці провели 25 червня 1944 року на відкритті другого стадіону в Києві - Республіканського ім. М.Хрущова, який збудували ще до війни на 50 тисяч місць. Матч цей, як бачите, був проведений не 21 червня, як його планували у 1941 році, а в найближчу неділю. Він був товариським і символічним - між динамівцями та ЦБЧА Москва і в звітах про нього чомусь вказано 52 тисячі відвідувачів (кажуть, що начебто перерахували місця й "виявилось" що їх на 2 тисячі більше, але скоріш за все, ці 2 тисячі накинули, бо в проходах поміж секторами стояло досить багато глядачів). А от на офіційному матчі "Динамо" на Кубок СРСР з московським "Спартаком", який був проведений цього ж року на стадіоні "Динамо", за звітом були присутні лише 20 тисяч глядачів. Треба враховувати, що це був перший рік після визволення Києва й населенню міста було просто не до розваг.

Лавки на трибунах стадіону "Динамо" 1947 р.

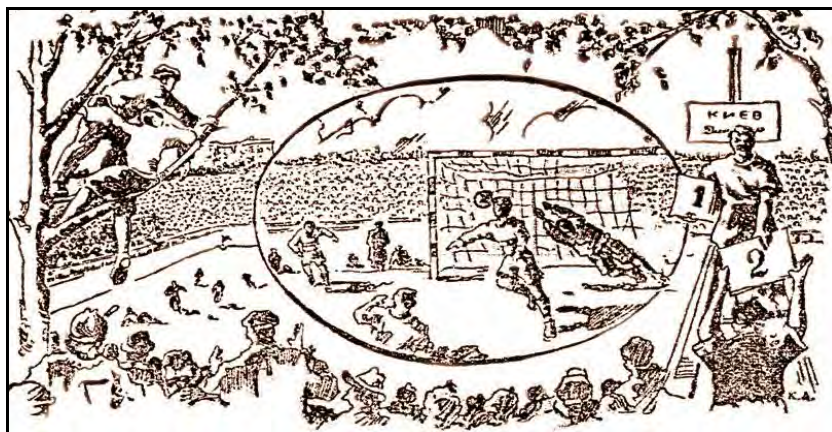
поламані й антисанітарія перевищувала усі норми в кілька разів). Пролазити на стадіон без квитків стало просто звичкою й з цим ніяк не могли впоратися. Діти й підлітки "займали" задалегідь місця на усіх без виключення деревах і висотках.

Перші три матчі на Республіканському стадіоні були проведені вже восени 1949 року: з "Локомотивом" Харків, ЦБЧА та "Зенітом" Ленінград. На останньому з них 10 жовтня цей стадіон заповнило вже 60 тисяч вболівальників, тобто й він вже не забезпечував усіх бажаючих подивитися як слід матчі.

Ось як про це писалося в газеті "Київська правда" за 7 вересня 1949 року: "...Вже

Практично усі матчі, аж до 1950 року, динамівці проводили на своєму рідному стадіоні. В зв'язку з тим, що чисельність глядачів в протоколах матчів суддями не вказувалася, то про кількість відвідувачів можна було взнати лише з газет, а там інколи таке вигадували "репортъори", що ні на які вуха не натягнеш. Наприклад, сповіщалося, що на матчах 1945 року з московським "Локомотивом" і 1946 року з динамівцями Тбілісі на стадіоні "Динамо" були присутні по 40 тисяч вболівальників, а наступного 1947 року з московським "Динамо" вказувалося навіть 50 тисяч глядачів (!?).

Що б там не писали, але ясно, що були такі матчі, на яких вже сиділи на голові один у одного, й влада розуміла, що настав таки час перенесення матчів на Республіканський стадіон. Та й до того ж, стадіон "Динамо" потребував вже просто капітального ремонту (лави на трибунах були усі

Малюнок художника К.Андреева в київській газеті "Сталинское племя" за 22.05.1945 р. (до матчу з "Торпедо" Москва)

повністю готове футбольне поле. Поверхня його засіяна багаторічними травами. Трибуни стадіону налічують 38 секторів, в них 47 756 сидячих ... Тепер матчі на першість СРСР з футболу кияни дивитимуться на стадіоні імені Хрущова".

Та травичці ж потрібно було хоча б укоренитися, до того ж треба було хоча б дірки позабивати в дерев'яному паркані, що тягнувся навкруги стадіону. Тому остаточно ввели стадіон до експлуатації аж 1953 року. Щодо чисельності відвідувачів матчів в цей час на цьому 50-тисячному стадіоні, то статистика стверджує, що вона доходила інколи до 70 тисяч (зі звітів газет про матчі 1951 року з ЦБРА, 1953 року з одноклубниками Москви та індусами з "Іст-Бенгал клубу" - мабуть дописувачі враховували і місця на травичці Госпітальної гори, повністю "обжитої" вболівальниками, у яких не вистачало грошей на квитки. Білети на матчі в ті часи коштували по 5-10 карбованців, а за ці гроші школяру можна було подивитися декілька кінофільмів у кінотеатрах Києва, де вартість дитячих квитків була по 1 карбованцю.

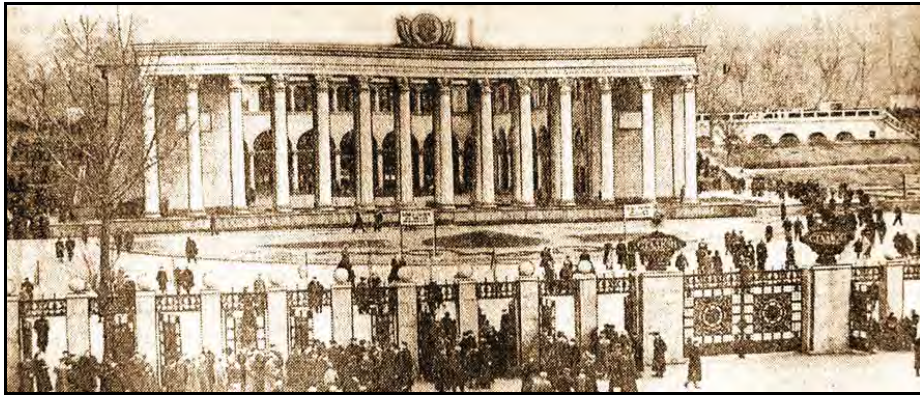
Республіканський стадіон ім. М.С.Хрущова 1953 року.

До того ж, тоді дозволялось батькам приводити на стадіон по одній дитині дошкільного віку, а авторові цих рядків в той час було вже 9 років і йому поталанило тим, що його мати працювала продавцем у продуктовому магазині й торгувала зазвичай у вихідні дні під час матчів на стадіоні морозивом, беручи з собою й мене для чергування біля ящика з цим смачним продуктом, поки вона його розносила у проході між секторами (на наведеному тут фото внизу зліва добре видно двох жінок у білих халатах, що торгують морозивом). Ось саме завдяки цій нагоді я й долучився до армії найщиріших вболівальників київського "Динамо" й був очевидцем майже усіх визначних матчів тих часів.

Вже наступного 1954 року з нагоди святкування 300-річчя воз'єднання України з Росією влада виділила чимало на це грошей, і перш за все почали з побудови належного входу та підступів до головної спортивної арени України - побудували колонаду та перші метри металевої огорожі з бетонними стовпами з боку Червоноармійської вулиці (нині - Велика Васильківська).

Вхідний квиток на один з матчів 1954 р..

Головний вхід до Республіканського стадіону ім. М.С.Хрущова з 1954 року.

таки передбачили збільшення місць шляхом забудови північного відкритого проходу на стадіон з боку вул. Куйбишева (нині - Еспланадна), завдяки чому кількість місць на трибунах зросла на 2,5 тисячі.

Та ось настали часи на розі 50-60-х років й перше чемпіонство киян 1961 року. Що тут казати - ажітаж вболівальників тих часів був просто шалений, черги за квитками були настільки значними, що адміністрації стадіону

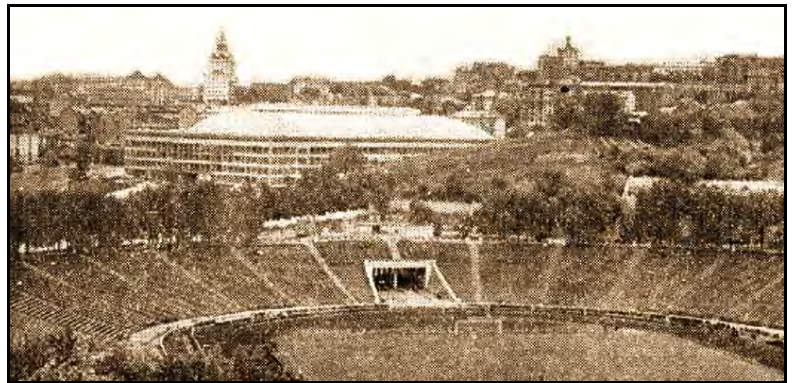
Абонемент на матчі 1961 року

довелося запровадити абонементи на постійне відвідування усіх матчів на чітко визначеному місці. Хто не встиг придбати квитка заздалегідь у касах стадіону, той перед матчем кидався у пошуках та званого "зайвого квитка". Кількість матчів, на яких стадіон був заповнений вцент настільки зросла, що вже в липні 1965 року було розроблено проект другої генеральної реконструкції київського Центрального стадіону (таку назву він отримав з жовтня 1962 року).

Основою проекту було спорудження над чашею стадіону другого ярусу трибун на оригінальних залізо-бетонних двохконсольних ригелях. Завдяки цьому кількість глядацьких місць повинна була бути доведена до 100 тисяч. Реконструкцію розпочали 1966 року поступово, без закриття проведення матчів на стадіоні і вже 4 жовтня 1967 року кількість місць для глядачів становила 100 062. Саме це сприяло тому, що вже на матч 4 жовтня 1967 року з "Селтіком" була повністю знята проблема білетів, хоча, як виявилось, бажаючих відвідати цей матч було все ж таки трохи більше. Реконструкція в повній мірі була завершена вже аж 1969 року.

Якщо оперувати цифрами, то наприкінці 60-х років і в усі 70-ті роки повністю стотисячник на матчах чемпіонату СРСР був заповнений лише на матчах 1968 року з московським "Спартаком" 12 жовтня та 1969 року з тим же

Але враховуючи незначні успіхи київських футболістів на всесоюзній арені в другій половині 50-х років, стадіон заповнювався вкрай рідко, тому й не спішили з надійною огорожею по усьому периметру. Та вже з 1957 року

Забудований прохід до стадіону за Бесарабськими воротами. 1961 р.

Реконструкцію розпочали 1966 року поступово, без закриття

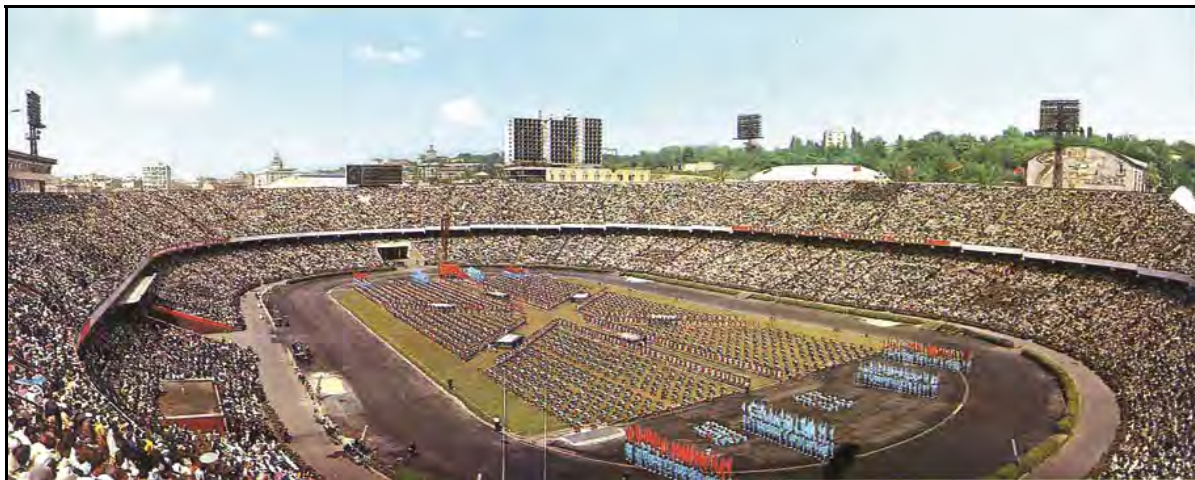
Основною проекту було спорудження над чашею стадіону другого ярусу трибун на оригінальних залізо-бетонних двохконсольних ригелях. Завдяки цьому кількість глядацьких місць повинна була бути доведена до 100 тисяч. Реконструкцію розпочали 1966 року поступово, без закриття

Білет на матчі з 1967 року

"Спартаком" та московським "Динамо". На всі інші матчі проблем з білетами не існувало. Звісно окрім деяких міжнародних офіційних матчів на євробюки, коли майже завжди чисельність бажаючих переглянути матч саме на стадіоні була значно більшою.

Центральний стадіон Києва після реконструкції 1966-69 років.

Чому зменшується кількість глядачів на футбольних матчах (з журналу "Физкультура и спорт" №4 1973 р.

До того ж, треба відмітити ще й третю реконструкцію та капітальний ремонт цього стадіону у 1977-80 роках завдяки рішенням проведення на цьому стадіоні деяких матчів футбольного турніру Олімпійських ігор 1980 року в Москві. Але ця реконструкція практично не ставила завдання збільшення чисельності глядацьких місць, хоча проблеми їх комфортності були вирішені й послуги відвідувачів були значно покращені.

* * *

Якщо ж розглядати проблему зменшення чисельності глядачів на трибунах стадіонів, то вона існує в усьому світі й до того ж серйозно на це звернули увагу футбольні фахівці вже на початку 70-х років. Тут лише хочеться висвітлити цю проблему в гумористичному плані, надавши малюнок, надрукований ще за часів СРСР 1973 року в московському журналі "Физкультура и спорт"

1961 р. Після першого чемпіонства В.Лобановського вболівальники виносять з поля на руках

Кумири 60-х років минулого століття

(преса про гравців «Динамо» Київ)

60-ті – переломні роки в історії київського і взагалі українського футболу. Команда

Віктор СЕРЕБРЯНИКОВ
кращий футболіст України
1969

«Динамо» столиці України раз і назавжди вже тоді перекреслила гегемонію московських клубів на теренах СРСР. То хто ж найбільше сприяв цьому, саме кого заслуги найбільші? Адже щоб назвати «кумирів» в ці роки, треба перш за все визначити, як зараз прийнято, їх рейтинг, зробити оцінку їх досягнень. Ще з десять років назад в досить популярній в ті часи газеті «Український футбол» існувала рубрика «Клуб шанувальників футболу України», більш відома за скороченою аббревіатурою «КШУФ». І саме на сторінках цієї рубрики за визначеними критеріями був наведений рейтинг кожного відомого гравця України усіх часів (узагальнені результати були надруковані в таблиці до КШУФ №41 в січні 2012 року).

За цими результатами з гравців «Динамо» Київ у 60-ті роки було визначено 18 осіб і найкращим з них був **Віктор СЕРЕБРЯНИКОВ**, на рахунку якого

було 4 чемпіонські титули (1961,66, 67 і 68 рр.), тричі він був срібним призером чемпіонатів СРСР (1960, 65 і 69 рр.), двічі - володарем Кубка СРСР (1964 і 66 рр.). 1966 року він у складі збірної СРСР став півфіналістом чемпіонату світу, 1969 року був визнаний кращим футболістом України, а в списках 33-х найкращих в СРСР від по два рази був за №1 та за №2, чотири рази за 33 і один раз входив до списку без визначення номеру, а в таких же списках кращих в УРСР він тричі був на першій позиції.

Й.Сабо

Трохи поступися йому **Йожеф САБО**, теж півфіналіст чемпіонату світу у складі збірної СРСР, якого з повною відповідальністю можна вважати другим за рейтингом у ці роки.

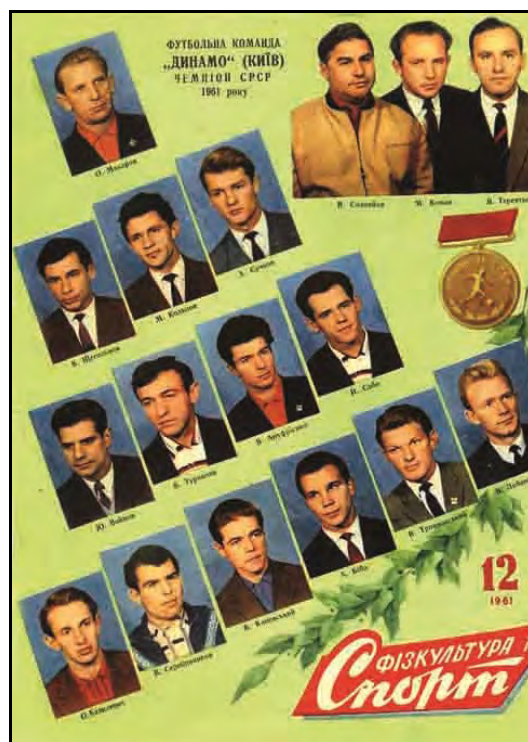
За цими показниками звісно й центральна преса приділила цим двом гравцям київського «Динамо» найбільше уваги – це й найбільше фотосвітлин, інтерв'ю та окремих нарисів.

Та все ж, цікаво, хто ж першим з київських динамівців в ці роки був обдарований увагою преси та фахівців футболу. Виявляється ним був ніхто інший, як **Юрій ВОЙНОВ** й причина цьому була досить простою – він у складі збірної СРСР

Ю.Войнов

1960 року став володарем Кубка Європи, і хоча його досягнення у складі «Динамо» були не на дуже високому рівні, але справедливості заради треба все ж визначити, що він в Києві був на початку 60-х років зіркою першого гатунку. Й до того ж, недарма він першим був відмічений і на міжнародній арені, хоча мало хто знає, що спеціальною комісією ФІФА (до святкування

«Динамо» Київ 1961 р. – «команда-зірка»

А.Біба

70-річного ювілею цієї світової організації футболу) Ю.Войнов був визнаний найкращим футболістом в світі 1960 року, хоча й котирувався все ж за Яшиним, але Яшину ця комісія віддала в цьому році звання найкращого в світі воротаря. До речі фото Войнова в кольорі було першим (з гравців «Динамо» Київ) надруковане й на обкладинці центрального спортивного журналу за часів СРСР «Спортивные игры» №3 за 1961 рік.

Але треба відмітити, що 1961 року, коли кияни вперше стали чемпіонами Радянського Союзу, ніхто з уболівальників «зірок» в тій команді не виділяв. Закохані усі були в усіх без

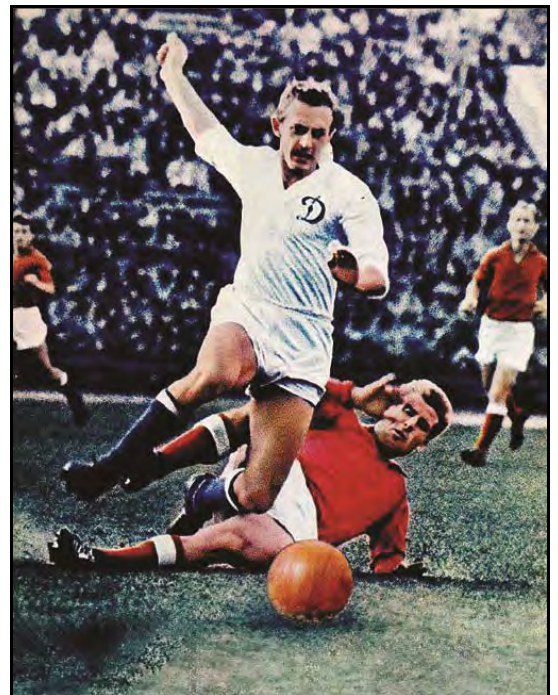
винятку та й преса тих часів вела розмову не про окремих «зірок», а саме про «команду-зірку». Але все ж, якщо брати по великому рахунку, то, звісно ж, улюбленці були.

Тут одразу можна поставити питання - чи був Войнов саме кумиром київських вболівальників? Й однозначна відповідь – «ні». В перші 60-ті роки в Києві кумирами публіки були виключно уродженці Києва, тобто свої, рідні, яких усі знали і про яких усі все знали, бо вони мешкали поруч і були, як кажуть, «з того ж тіста», що й самі вболівальники. Першим з них, і до речі, з найвищим рейтингом серед «корінних киян» був **Андрій БІБА** (тричі чемпіон СРСР, двічі срібний призер і володар Кубка СРСР, визнаний кращим гравцем в СРСР 1966 року та й в списках 33-х кращих був 5 разів).

З молодих найулюбленішими були Віктор КАНЄВСЬКИЙ («Канєва») та Вадим СОСНІХІН («Сосна»), дуже шанованими були Валерій ЛОБАНОВСЬКИЙ («Лобан») і Олег БАЗИЛЕВИЧ («Базиль»). Серед кумирів київських вболівальників був певний час і Валентин ТРОЯНОВСЬКИЙ («Валет»). Який, на жаль, не витримав тяжіння цієї слави й через постійні порушення дисципліни, зійшов з «арени».

Вже в другій половині 60-х років на небосхилі зійшли «зірки» киянина **Володимира МУНТЯНА** («Муні»), а через деякий час і **Анатолія БИШОВЦЯ** («Биша») – це те ж головні кумири київських вболівальників.

Тут ми якось забули про воротарів, але Києву на «своїх» стражів воріт після Ідзковського не щастило, тому кумирами тут у 60-ті на першому місці був **Євген РУДАКОВ**, за ним трошечки відстаючи – **Віктор БАННИКОВ**, а от **Олег МАКАРОВ** у ці роки замикав цей перелік 18 найкращих за рейтингом.

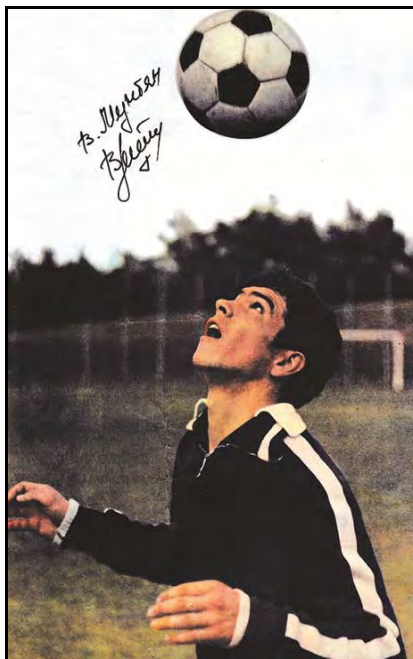
О.Базилевич
(з кольорової обкладинки журналу)

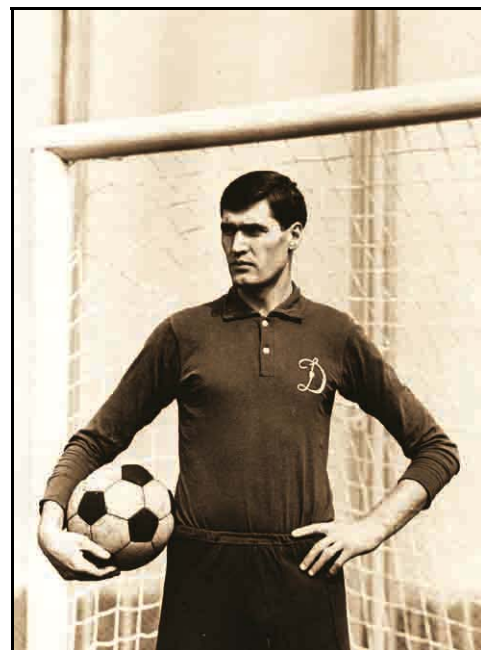
В.Канєвський і В.Сосніхін

Якщо когось цікавить весь перелік за неофіційно визначеними балами (у.о. – умовними одиницями), то ось він:

1. В.Серебряніков	- 268 у.о.	10. В.Хмельницький	- 104 у.о.
2. Й.Сабо	- 226 у.о.	11. Ф.Медвідь	- 98 у.о.
3. А.Біба	- 140 у.о.	12. А.Пузач	- 96 у.о.
4. В.Мунтян	- 134 у.о.	13. Є.Рудаков	- 96 у.о.
5. В.Турянчик	- 134 у.о.	14. В.Банников	- 84 у.о.
6. В.Сосніхін	- 120 у.о.	15. О.Базилевич	- 76 у.о.
7. Ю.Войнов	- 120 у.о.	16. В.Лобановськаий	- 56 у.о.
8. Л.Островський	- 116 у.о.	17. В.Канєвський	- 48 у.о.
9. А.Бишовець	- 108 у.о.	18. О.Макаров	- 48 у.о.

В.Мунян

Є.Рудаков

Далі для порівняння наведемо цю статтю, вже відредаговану, у вказаному номері журналу

АНАТОЛІЙ КОЛОМІЄЦЬ

КУМИРИ 60-Х РОКІВ МИНУЛОГО СТОЛІТТЯ

(ПРЕСА ПРО ГРАВЦІВ «ДИНАМО» КИЇВ)

1961 р. Після першого
чемпіонства
ВЛОБАНОВСЬКОГО
вболівальники вносять
із поля на руках

Й.САВО

60-ті роки минулого століття стали переломними в історії київського й узагалі українського футболу. Команда «Динамо» зі столиці України раз і назавжди припинила гегемонію московських команд в СРСР. Хто ж найбільше сприяв цьому? Чиї заслуги найбільші? Аби назвати «кумирів» цих років, слід визначити, як зараз кажуть, рейтинг гравців, оцінити їхні досягнення. Ще з десять років тому в газеті «Український футбол» існувала рубрика «Клуб шанувальників футболу України», більш відома за скороченою аббревіатурою «КШУФ». І саме на сторінках цієї рубрики за визначеними критеріями був наведений рейтинг кожного відомого гравця України всіх часів (узагальнені результати були надруковані в таблиці до КШУФ №41 в січні 2012 року).

Цей рейтинг визначив 18 найкращих футболістів «Динамо» 60-х років. Першим був **Віктор СЕРЕБРЯШНКОВ**, у доробку якого 4 чемпіонські титули (1961, 1966, 1967 і 1968 рр.). Третім він був срібним призером чемпіонатів СРСР (1960, 1965 і 1969 рр.), двічі – володарем Кубка СРСР (1964 і 1966 рр.). 1966 року у складі збірної СРСР став півфіналістом Кубка світу. 1969 року був визнаний кращим футболістом України.

Небагато поступився йому **Йожеф САВО**, теж півфіналіст Кубка світу у складі збірної СРСР, якого з поштою відповідальністю можна вважати другим за рейтингом у ті роки.

Обидва відатні динамівці користувалися заслуженою увагою тодішніх засобів масової інформації. Але за цим показником вони поступалися **Юрію ВОЙНОВУ**. Причиною була очевидна у складі збірної СРСР 1960 року Войнов став володарем Кубка Європи, і хоча титулів у складі «Динамо» він мав не так багато, але єдиний за всю історію команди чемпіон Європи був на порятку 60-х років найбільшою зіркою. Мало хто

ДИНАМО КИЕВ

октябрь

официальный клубный журнал

2006/5 (28)

Анатолий
КОЛОМИЕЦ

**СТАТЬИ К ЖУРНАЛУ
"ДИНАМО" КИЕВ"**
(2003 г.)

2021

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Почему именно "Динамо"?" з журналу "Динамо" Киев" №2(7)-квітень 2003 р. (с.40-42) до редагування М.Несенюком

Все же почему именно «Динамо» Киев ?

Команда «Динамо» столицы Украины – единственная из всех украинских команд, которая сыграла абсолютно во всех чемпионатах Советского Союза в высшем эшелоне. 54 сезона – 54 участия в борьбе с самыми сильными командами столь обширной страны, пусть даже «империи», как сейчас модно говорить.

Из года в год, из сезона в сезон повышался авторитет, приходила слава, любовь и признание с каждым годом растущей «армии» поклонников – любителей этой замечательной игры под названием «футбол».

Отрыв от других команд Украины настолько внушительен, что даже не приходится задумываться при определении сильнейшего (только «Шахтер» Донецк по праву второй – 44 участия). А если говорить о качестве, о достижениях на этой «марафонской» дистанции, так сказать – рейтинге, то о чем тут говорить. Это лучшая команда не только Украины, но и всего «распавшегося» Союза.

Однако, определившись с оценкой результатов и перестав сомневаться в превосходстве, изредка все же возникает простенький вопрос: был бы такой праздник побед, если бы весной того далекого 1936 года не ввели бы команду в группу лучших, тогда – группу «А», то-есть по меркам нашего времени – высшую лигу ? Как сложилась бы судьба команды ? Не повернулась бы фортуна спиной к ней ? Ведь не даром бытует среди болельщиков футбола такое крылатое выражение – «мяч круглый, поле ровное». Где-то бы не дотянули очко-другое и «сидели» бы среди команд рангом ниже.

Все же оставим в покое то, что с таким громадным трудом достигалось в упорной бескомпромиссной борьбе за нахождение «под солнцем». Остановимся на вопросе: действительно ли «Динамо» Киев было лучшей командой в Украине и одной из лучших в СССР в начале 1936 года ? Почему предпочтение футбольной фемиды было на стороне этой команды, а не лучшей команды Харькова, Одессы, Днепропетровска, Сталино (ныне – Донецк) или, скажем, Николаева ? Ведь эти города были футбольными «центрами» Украины и их достижения в предшествующие годы были не менее значительны, чем тогда новой столицы республики (до 1934 г. столицей был Харьков).

В «дореволюционном» футболе пальму первенства, конечно, необходимо отдать Одессе. Все же сборная этого города в 1913 году стала чемпионом Российской империи и клубы этого города были, пожалуй, посильнее клубов других городов, в том числе и Киева. Пусть не обижаются львовяне, но их приоритет в довоенном футболе Украины мы затрагивать не будем, ведь речь идет об украинском представительстве в футболе СССР.

После окончания военных действий на территории бывшей Российской империи и образования Советского Союза приоритет клубного футбола в Украинской ССР, безусловно, перешел к столице - Харькову. Сборная команда этого города была первым чемпионом СССР 1924 года, а клубные команды, «подпитывающие» эту сборную первоклассными игроками, были посильнее клубов других городов. Особо выделялась среди них команда «Динамо», созданная первой в Украине среди команд этого спортивного общества.

Киевское «Динамо» было создано официально 13 мая 1927 г. (документально обосновано в статье «Динамо» - 75» в газете «Украинский футбол» за 14.05.2002 г.), а футбольная команда этого общества только к концу 1928 г. стала на ноги и после ряда побед получила признание. В газете «Киевский пролетарий» за 9.12.28 г. в статье «Успехи «Динамо» футболисты этого общества уже характеризовались как «...недурная футбольная команда, приближающаяся к лучшим киевским командам...».

Первое известное фото команды «Динамо» Киев – 1928 г.: в белых футболках (слева направо) – первый ряд Иванов С., Идзковский А., Дишкант П.; второй ряд Мурашов Н., Бардадым С., Пирокети Е.; стоят Рейнгольд М., Трофимов В., Койфман П., Терентьев И., Бойко В. (фото практически в печатных изданиях не публиковалось. В очень многих изданиях было опубликовано в виде фотомонтажа с исключением всех «посторонних» - руководителей и помощников из штата ОГПУ).

Так как чемпионаты СССР до 1936 г. проводились между сборными командами городов, то о силе той или иной клубной команды можно судить только по числу ее представителей в сборной города, в сборной Украины и, наконец, в сборной СССР, а также по числу игроков команды в списках «33-х лучших» за год (пусть даже неофициальных, однако составленных специалистами советского футбола уже в 1988 году и опубликованных в справочнике Ю.Лукашина «Звезды советского футбола» (Москва, Центральный стадион им. Ленина, 1988 г.).

«Динамо» Киев на первенстве Всеукраинского ПСО «Динамо» в Киеве в 1929 г.: слева направо – Пржепольский, Сердюк (Шульц), Бардадым, Малхасов, Сеница, Тютчев, Пионтковский, Печеный, Бланк, Денисов, Идзковский (*печатается впервые, хранится в Музее спортивной славы Украины*)

Сборная Харькова – 8-кратный чемпион УССР в 10 первых чемпионатах УССР 1921-35 гг. и «костяк» ее в эти годы в основном составляли игроки вначале «Штурма» Харьков, а с 1926 г. «Динамо» Харьков. Сборная Киева в эти годы на вторых «ролях», только в 1932 г. она один раз была чемпионом Украины, а игроки «Динамо» Киев стали входить в ее состав только с 1929 г. (в резерве сборной появился Идзковский), хотя уже в 1932 году они преобладали в сборной города. В 1935 г. чемпионом УССР стала сборная Днепропетровска, вторыми были киевляне и это первое свидетельство о спаде игры у сборной Харькова.

Сборная Украинской республики естественно включала в себя в основном харьковских знаменитостей и только к 1935 году баланс игроков сборной Киева подошел к уровню представительства Харькова. Заслуживает внимания рассмотрение триумфальной поездки сборной УССР во Францию в 1935 г. и ее ошеломляющая победа над одним из лучших профессиональных клубов Франции – «Ред Стар» Париж (6:1). В сборную УССР входило 7 киевлян – Идзковский, К.Фомин, Свиридовский, Кузьменко, Щегоцкий, Шиловский, Махиня и 5 харьковчан – Кириллов, В.Фомин, Н.Фомин, Паровышников, Куликов. Практически все же баланс был равный, если учитывать, что К.Фомин многие годы отдал харьковскому футболу. Да и в матче с «Ред Стар» киевлян и харьковчан было поровну – по 4, но пять голов забили именно киевляне – Шиловский (3) и Щегоцкий (2).

Прославленная сборная УССР 1935 года в турне по Франции: слева направо – В.Фомин, Щегоцкий, Трусевич, Махиня, Кириллов, Гребер, Н.Фомин, Паровышников, сотрудник консульства, Шиловский, К.Фомин, Комаров, Куликов, Лайко, Тютчев, Идзковский, Кузьменко
(это фото практически в печатных изданиях не публиковалось)

В сборной СССР харьковчане были уже с 1924 г. (Привалов, Шпаковский), в последующие годы к ним добавились братья Фомины, Кротов, Натаров, вратарь Бобков и еще несколько игроков, которые приглашались на тренировочные матчи сборной. Первый же киевлянин в международных матчах сборной появился только в 1932 году (Идзковский), хотя в этом же году в тренировочных матчах играли за сборную СССР – Свиридовский, Пионтковский и Прокофьев. В 1932-35 гг. в сборную привлекались – Шиловский, Щегоцкий, Малхасов и «харьковчанин» К.Фомин (за «Динамо» Киев играл в

1935-36 гг.). Таким образом, если судить по сборной СССР, то к 1936 году число игроков «Динамо» Киев уже превышало число их одноклубников из Харькова.

Остается рассмотреть списки «33-х лучших» в СССР. Харьковчане в них включены с 1922 г. по 1926 г. и в основном это известные в стране игроки харьковского «Штурма» - лучшей команды Украины первой половины 20-х годов. С появлением в Харькове команды «Динамо» и привлечением в ее ряды лучших игроков Харькова вначале Привалов (под № 1 в списках в 1924-33 гг., то-есть 10 лет), затем Шпаковский и трое братьев Фоминых практически не покидали эти списки по 1934 г. Периодически в списки включены Алферов, Кладько, Бабкин, Кириллов и Паровышников. Но уже в 1935 году в списке всего 2 харьковчанина – Кириллов и Н.Фомин, то-есть постаревшие «звезды» уже не блистали на футбольном небосклоне.

Киевские «динамовцы» включены в списки «33-х лучших» с 1929 г. (Идзковский), а в последующие годы их число возросло. В 1933 г. в официальном списке, утвержденном ВСФК, их уже было четверо. В 1934 г. Идзковский и Щегоцкий впервые включены под № 1, а в особо интересующем нас 1935 году трое из четырех были под № 2. Как видите, преимущество киевлян к 1936 году, двойное.

Основное комплектование команды лучшими игроками Украины было произведено в 1934 году. В команду пришли Шиловский с Донбасса, возвратились из трудкоммун г. Большево Свиридовский и Пионтковский, также из «Динамо» Иваново - Правозеров и Гончаренко. А уже весной 1935 года в команду были зачислены Кузьменко из Днепропетровска и К.Фомин из Харькова. Естественно такое солидное «вливание» должно было принести успех команде.

Исходя из вышеизложенного, очевидно, что к 1935 году команда «Динамо» Киев, если не была лучше своих харьковских одноклубников, то во всяком случае была равной им.

Идзковский

Кузьменко

Махиня

К.Фомин

Шиловский

Щегоцкий

Лучшие футболисты киевского «Динамо» 1935 года

М.Д.Товаровский
тренер «Динамо» Киев в
1935-37 гг.

В 1935 году в «динамовских» коллективах Киева и Харькова стали работать официально назначенные тренеры. В Киеве на эту должность был приглашен М.Д.Товаровский, а в Харьков - В.В.Фомин.

Михаил Давидович Товаровский – «коренной» киевлянин, имел высшее медицинское образование, учился в то время в аспирантуре Московского института физической культуры им. Сталина (в последствии – ГЦОЛИФК). Его в команде хорошо знали, ему еще в начале 1928 года поручали собрать первый состав киевского «Динамо», он играл в команде в 1928-29 гг., его уважали как специалиста-наставника.

Именно с именем М.Д.Товаровского связан серьезный подход как к тренировочному процессу, так и к сплочению и улучшению психологического климата. Уже при нем в команду

были зачислены: Гребер из Днепропетровска, Трусевич и Лифшиц из Одессы и не надолго Паровышников из Харькова и Волин из Одессы.

То, что комплектованию команды хорошими исполнителями уделялось огромное внимание, говорить не приходится. Сложностей особых не было, многие стремились в Киев, в столицу, в команду, защищавшую честь НКВД республики. К сожалению этого нельзя сказать о «динамовском» коллективе Харькова, в котором игровой пыл «старичков» был уже на исходе, а «новичков» видимо некому было приглашать.

В 1936 г. в основу соревнований по футболу были положены не матчевые встречи сборных команд городов, а соревнование между показательными командами добровольных спортивных обществ и ведомств. Этим был заложен фундамент всесоюзных соревнований - на первенство и Кубок СССР.

Решение о проведении первого такого чемпионата СССР было принято 26 марта 1936 г. на заседании ВСФК при ЦИК СССР, где было решено чемпионат СССР провести по круговой системе в два круга – весенний и осенний. В начале мая были сформированы три группы по 7 команд и решено провести весной и осенью два самостоятельных турнира в 1 круг каждый, а летом разыграть Кубок СССР. В середине мая было изменено количество команд в группах «Б» и «В» - по 8, а уже в разгар чемпионата, в июне, была сформирована группа «Г». 14 мая спешно были разработаны правила соревнований, введена «трехочковая» система начисления очков. «Динамо» Киев было включено в сильнейшую группу «А» (четыре московских команды, две ленинградских и одна из Киева).

Безусловно Харьков был обижен такой постановкой вопроса, однако в то время спортивный комитет этого города не смог, да и не пытался, доказать что в Харькове есть команда, которая сильнее киевского «Динамо». Казалось бы, логика доказывала, что интересы Харькова на чемпионате должны были представлять футболисты «Динамо», но к 1936 году возраст большинства некогда ведущих игроков этой команды перевалил за 30 и они не имели подавляющего превосходства даже в городе, не говоря уже о республике. Футбольная реформа застала врасплох руководителей городского спорткомитета. Они не успели произвести организационные перемены в клубах, укомплектовать их должным образом. Наверное в том числе и по той причине, что у них было все же меньше возможностей, чем у столичного спортивного комитета.

Следует привести официальное мнение по этому вопросу нынешних харьковских специалистов и научных работников, изложенное в книге Н.Олейника и Ю.Грота **«История физической культуры и спорта на Харьковщине. Люди, годы, факты. 1874-1950 гг.»**, изданной в 2002 году Харьковской государственной академией физической культуры и спорта:

«...Выбрали «Динамо» Киев в сильнейшую первую группу «А» в 1936 г., не приняв, очевидно, во внимание реальное соотношение сил на футбольных полях. Реально в сборной УССР тогда играло 6 харьковчан и по 3 киевлянина и днепропетровца.

А если бы представлять республику в группе «А» поручили не новой, а бывшей столице, то к шести харьковским игрокам сборной можно было бы присоединить голкиперов Бабкина, Москвина, Стеценко, опытных Привалова, Лукьянченко, Копейко, Лесного, набирающих силы Rogozянского, Макарова, Шевцова, братьев Серовых, Андреева. Усилить харьковскую команду игроками из других городов тогда не требовалось...»

Позвольте не согласиться с Вами, уважаемые. В вашем заключении так и сквозит ностальгия по сборной города. Конечно, если бы речь шла о чемпионате СССР среди сборных городов, то видимо в высшем эшелоне была бы сборная Харькова, а не Киева. Однако в том-то и дело, что чемпионат решено было проводить среди команд ведомств и обществ, а в то время хорошей клубной команды в Харькове уже не было. Создать ее уже не было времени, а может не было и желания это делать тех руководителей, которые

смотрели с опаской на столичных своих начальников, так как им хорошо было известно их мнение по вопросу: Харьков или Киев?

Команды Харькова, конечно, не забыли. Во второй эшелон чемпионата СССР (группа «Б») было включено «Динамо», в группу «В» – «Спартак» и в группу «Г» – «Трактор»(ХТЗ).

И каковы же результаты ?

Во-первых: «Динамо» усилили всего четверьмя игроками «Сельмаша», во-вторых: команда не поехала в Тбилиси на свой первый выездной матч чемпионата (объяснение – болезнь отдельных игроков), в-третьих: в трех сыгранных матчах - 2 поражения и 1 ничья. Вероятно, во избежание дальнейшего позора команда снялась с соревнования.

«Спартаковцы» (тренер Н.Кротов) готовились серьезно, они даже в контрольных встречах с «Динамо» Киев перед началом чемпионата дважды победили киевлян – 2:0 и 3:0. Однако в группе «В» они заняли всего лишь 6 место.

Как видите «эре превосходства харьковского футбола» в Украине пришел конец.

А что же команды из других украинских городов ? В группе «Б» были и «динамовцы» Днепропетровска. Однако и они проявили себя не с лучшей стороны, заняв последнее седьмое место.

А киевляне ? Только они и оправдали надежды возлагаемые на них. Сразу - **вторые в споре среди сильнейших** – это свидетельствует о том, что те, кто определял состав эшелонов первого клубного чемпионата СССР оказывается разбирались в футбольной ситуации, понимали и знали состояние футбола на местах в начале 1936 года.

«Динамо» Киев – 1936 год: слева направо – сидят Кузьменко, Гончаренко, ПравOVEROV, ГРУСЕВИЧ, Тимофеев, стоят ШИЛОВСКИЙ, Махиня, Лифшиц, ЩЕГОЦКИЙ, ПуТИСТИН, КОРОТКИХ и КЛИМЕНКО (*печатається вперше, зберігається в Музеї спортивної слави України*)

Не следует серьезно упрекать харьковских футболистов. Подобное случилось и с ленинградским футболом, некогда блиставшем и побеждающем москвичей. Процесс развития футбола не может стоять на месте и, увы, имеет тенденцию смещаться к центрам, то-есть к столицам, где больше компактно проживает населения (потенциальных болельщиков), где футболу больше уделяется внимания со стороны руководства и власти, да что «грех таить» - личности тянутся в столицы, это и престиж, и окружающая атмосфера и многое многое другое. Одним словом – в столице легче талантливому человеку, профессионалу найти признание. От этого никуда не уйти, разве что поднимать уровень жизни в областных центрах и крупных городах до столичного.

Талантливые тренеры киевского «Динамо» - О.А.Ошенков, В.А.Маслов и В.В.Лобановский постоянно уделяли первостепенное внимание комплектованию команды первокласными игроками и отрадно, что и сейчас руководство этого футбольного клуба не забывает уроков прошлого, багаж знаний и опыта, накопленный их выдающимися предшественниками.

Информация об авторе статьи:

Коломиец Анатолий Федорович – председатель Украинского товарищества коллекционеров-футболофилов (УТКФ) с 1997 г., до этого 10 лет был руководителем Секции футболофилов Киевского клуба коллекционеров. 1944 года рождения, коренной киевлянин.

Автор-составитель книги «Динамо»Киев (Футбольные клубы мира) – 1994 г., «Бюллетеней футболофила»(1991-92 гг.), журналов «Футболофил» (1993,1996 гг.), редактор газеты УТКФ «Футболофил-ревью» (2000-01 гг.), автор многих статей в газете «Украинский футбол», среди которых серьезные исследования по истории киевского «Динамо».

Контактный адрес: 03110,г.Киев-110, а/я 48; телефон (044)277-39-44; E-mail: 4 utkf @ ukr/net

Атрибуты киевского «Динамо»

Атрибут (*от латинского* – придаю, наделяю) – существенный необходимый признак, неотъемлемая принадлежность к объекту. В футбольных командах, защищающих честь спортивных обществ и клубов, к таким признакам и предметам относится название общества (клуба), цвета формы, эмблема, флаг и вымпел. При этом, в первую очередь, следует рассматривать официальную атрибутику, то-есть утвержденную руководящим органом. Официальные атрибуты следует отличать от сувенирной продукции, широко используемой в целях популяризации, а в последнее время и рекламы, хотя в большинстве случаев при изготовлении сувениров, конечно, в первую очередь используются официальные атрибуты.

Свое название наша команда получила от одноименного Всесоюзного спортивного общества «Динамо», в состав которого она входила и честь которого защищала ровно 60 лет (1927-41, 1944-88 гг.), до образования 2 января 1989 года футбольного клуба с тем же названием. А Всесоюзное общество «Динамо», в свою очередь, от Московского пролетарского общества, образованного для улучшения физической и боевой подготовки личного состава органов и войск Государственного политического управления (ГПУ).

Интересен факт возникновения названия этого общества. При обсуждении названия 18 апреля 1923 года бывший работник московского завода «Динамо» Л.В.Недоля-Гончаренко (уроженец Черкасщины) предложил назвать общество емким словом, заключающим в себе энергию, силу и движение – «Динамо» (*от греческого* – сила). Это предложение было поддержано, а в последствии в 1932 году известный писатель А.М.Горький охарактеризовал это название словами, ставшими крылатыми: **«Динамо» - это сила в движении**». Этот призыв долгие годы был основным лозунгом спортсменов-динамовцев.

При образовании 8 октября 1924 года Центрального Совета пролетарских спортивных обществ «Динамо» были определены и цвета общества. В отличие от красного цвета (цвета пролитой крови) армейских спортсменов, чекисты решили символизировать слова своего руководителя Ф.Дзержинского о светлых и чистых качествах сотрудников этой организации и выбрали наиболее подходящие для этого – бело-голубые цвета. Тогда же была утверждена и первая эмблема общества с изображением атрибутов 11 видов спорта, в том числе, конечно, и футбольного мяча.

Первая официальная эмблема ПСО "Динамо"

Однако, эта громоздкая и перенасыщенная эмблема не долго просуществовала и была вскоре заменена новой, с изображением большой прописной буквы «Д» в ромбе. Уже на первой известной фотографии киевского «Динамо» можно видеть на футболках игроков именно эту эмблему.

И кто бы мог подумать, насколько общество «Динамо» будет следовать чисто английскому традиционному консерватизму. Ведь до нашего времени, более 75 лет, в клубах сохранились и название, и цвета, и очертания буквы «Д» в официальных эмблемах. И это радует, так как приверженность традициям

Вторая официальная эмблема ПСО "Динамо"

способствует воспитанию патриотизма, чувство гордости за прошлое клуба, его яркую историю и выдающиеся достижения.

В 1936 году после реформы спортивной работы в стране было создано 99 добровольных спортивных обществ (ДСО) по ведомственным и производственным признакам, большинство из которых имели всесоюзный статус. Среди них особое место занимало Всесоюзное физкультурно-спортивное общество «Динамо». А в 1939 году общество отмечало свой 15-летний юбилей и за спортивные достижения было награждено орденом Ленина. Именно в этот период произошли незначительные изменения в эмблеме общества – в верхнем углу ромба появилась красная звездочка, хотя на футболках игроков команды постоянно можно было видеть либо одну букву «Д», либо эту букву в ромбе без звездочки.

Третья официальная эмблема ВФСО "Динамо"

Многим поклонникам футбола известно, что до появления Приза чемпионов СССР для команды и «золотых» медалей для игроков, чемпионы СССР награждались переходящим красным знаменем. Естественно, у каждого общества было свое знамя. У ВФСО «Динамо» оно было традиционного бело-голубого цвета с изображением эмблемы общества.

В 1957 году после очередной реорганизации спортивного движения в стране число всесоюзных ДСО сократилось до минимума. В каждой республике появились свои единые спортивные общества. Реорганизация затронула в 1960 году и ВФСО «Динамо». Хотя оно по статусу оставалось всесоюзным, однако в республиках СССР свои Республиканские Советы этого общества получили больше самостоятельности. Официальной эмблемой Украинский Совет «Динамо» не спешил обзаводиться и она появилась только в начале 70-х годов. Была сохранена традиционная буква «Д», но уже на фоне флага УССР с надписью названия республики.

Четвертая официальная эмблема "Динамо" Киев - Укрсовета ВФСО "Динамо"

Только после создания в 1989 году футбольного клуба «Динамо» Киев возник вопрос о смене эмблемы. Руководству клуба очень хотелось отличаться и изобрести что-то свое. Был даже объявлен конкурс на лучшую эмблему клуба. Было немало интересных предложений, многие из них нашли свое воплощение в сувенирной продукции. Была, возможно, необходимость смены эмблемы в связи с

Пятая официальная эмблема "Динамо" Киев - уже футбольного клуба

обретением Украиной независимости. Даже цвета формы команда на пару лет сменила на желто-голубые. Однако, дань традициям взяла верх. И цвета клубу возвратили, и в новой эмблеме все-таки осталась та же буква «Д», только под ней написали слово «Киев». Хотя украинское спортивное общество «Динамо» все же в своей эмблеме несколько изменило очертания этой буквы и установило над ней «корону», символизирующую герб Украины.

В 1996 году новое руководство клуба привело эмблему в надлежащее состояние, указало на ней год образования общества в Киеве и сейчас есть чем гордиться клубу – современной эмблемой многие

Официальная эмблема Украинского ФСО "Динамо"

восхищаются.

Итак, футбольная команда «Динамо» Киев в свою бытность со дня рождения имела шесть официальных эмблем. Все остальные виды эмблем, встречающиеся в печатных изданиях и на сувенирах, - неофициальные.

Что касается вымпелов, то в СССР долгое время они, мягко говоря, не употреблялись. Зарубежные традиции воспринимались как излишество, у нас в лучшем случае ограничивались преподнесением букетов цветов. Производственной базы не было, стойкие красители отсутствовали. Поэтому одиночные экземпляры, сделанные кустарным способом, «не дожили до наших дней», они просто выцвели. Со середины 50-х годов, когда возобновились международные матчи, возникла острая потребность в вымпелах, так как зарубежные команды при рукопожатии капитанов перед началом матча всегда обменивались вымпелами. Выход был найден, изготовили для ДСО небольшое количество вымпелов и использовали их при крайней необходимости. Поэтому сейчас редко встретишь те шелковые, вышитые вручную вымпелы.

Но время шло и, наконец-то, в Украине во Львове одна из артелей начала изготавливать вначале простенькие сувенирные вымпелы, а затем освоила производство и стала обеспечивать многие клубы страны и даже сборную великолепными вымпелами, приуроченными к каждому конкретному международному матчу. В настоящее время, конечно, в этом проблемы нет, так как есть возможность заказать вымпелы в лучших зарубежных фирмах, специализирующимся на этой продукции.

Следует отметить, что к футбольной атрибутике относятся еще и фалеристическая продукция (значки, награды, памятные медали), а также программы футбольных матчей, различные буклеты и другие клубные печатные издания, но об официальных изданиях этих атрибутов футбола, имеющих прямое отношение к «Динамо» Киев, мы постараемся рассказать в следующих номерах нашего журнала.

Шестая официальная эмблема ФК "Динамо" Киев

Оригінал тексту статті А.Коломійця "Голодные тридцатые"
з журналу "Динамо" Киев" №4(9)-сепень 2003 р. (с.60-63) до редагування М.Несенюком

К 70-летию голодомора в Украине

В те далекие голодные годы

Сейчас уже всем известно, в каком состоянии находилась Украина в начале 30-х годов прошлого столетия. Голодомор поставил вопрос выживания украинской нации. И это было не только в селах, но и в городах и даже в таком большом городе, как Киев. Столицей УССР был Харьков до 1934 года, а Киев по своему значению и числу жителей занимал второе место (на то время 600 тысяч жителей). Голод на территории Украины не мог не отразиться и на жизни футболистов, в том числе и на судьбе игроков команды «Динамо» Киев, даже не смотря на то, что это была команда такого серьезного ведомства, как Государственное политическое управление (ГПУ).

В 1931 году, когда голод только начинал набирать обороты и не докатился еще до крупных городов, команда киевского «Динамо» за три года своего существования достигла довольно больших успехов, так что запомнилась участием своих игроков в составе сборных Киева и республики. С мае-июне сборные команды восьми городов УССР приняли участие в футбольном турнире, проходившем в Харькове с целью отбора игроков в сборную республики для участия в чемпионате СССР. Киевляне обыграли сборную Днепропетровска 4:0, затем сборную Кадиевки 3:1 и, так как этот турнир рассматривался как первенство УССР, впервые стали чемпионами, обыграв в финале сборную Харькова 3:1. В составе сборной Киева играло **9 динамовцев**: Идзковский, Денисов, Весеньев, Пионтковский, Тютчев, Садовский, Сердюк (Шульц), Малхасов и Свиридовский. Примечательно то, что в финальном матче судья, явно пытавшийся помочь хозяевам поля, дважды назначал пенальти в ворота Идзковского, но голкипер отразил оба удара! Впервые за 12 лет чемпионский титул достался новому владельцу. До этого бессменными чемпионами республики были харьковчане.

В этом году впервые четыре игрока киевского «Динамо» были включены в состав сборной Украинской ССР, которая приняла участие в июне в чемпионате СССР, хотя и безуспешно (в полуфинале проиграла сборной Закавказской СФСР - 0:3).

Антон Идзковский

Михаил Малхасов

Казимир Пионтковский

В начале 1932 г. в команду киевского «Динамо» пришел из московской «Промкооперации» один из лучших нападающих СССР того времени, играющий по левому краю, Валентин Прокофьев. Одновременно из клубной команды «Райкомвода» был приглашен двадцатилетний Николай Махиня, играющий также по левому краю. Махиня по началу подменял Прокофьева и одновременно перенимал ценный опыт, что позволило ему в будущем стать одним из авторитетнейших игроков киевского «Динамо».

В эти годы на Украине уже царил голод. Хотя динамовцы и получали специальные пайки, но у многих были семьи, близкие и на всех не хватало. Страх надвигающегося голода был слишком силен.

Летом 1932 г. начальник ГПУ Киевского округа Барминский С.А. получает назначение в Иваново и, конечно, хочет сразу создать там сильную команду. Вначале он перетаскивает к себе Садовского и Малхасова, а после товарищеского матча в этом городе сборной профсоюзов Киева, убедившись насколько там сытнее и спокойнее живется, в “Динамо” Иваново переходит и Коротких. Из других киевских команд переехали Правозеров, Вавилов, Поталов, Гончаренко. И на развалинах Киева расцвела, так называемая, сборная Иванова, успехи которой в то время были значительными,

Валентин Прокофьев

Николай Махния

Этим же летом в Москве были арестованы Свиридовский и Пионтковский за то, что хотели обменять отрезки сукна на продукты. “Торбохваты” были направлены на два года на принудительные работы в трудовую коммуну г. Болшево Московской области, избежав более суровой кары. Туда ссылали многих проштрафившихся футболистов и команда этой коммуны даже участвовала во Всесоюзном первенстве ПСО «Динамо».

Конечно, ни «Динамо» Киев, ни сборная города уже не представляли той силы, что в минувшем году. Об этом можно судить даже потому, что в отборочном матче на первенство УССР 1932 г. сборная Киева проиграла сборной Винницы 1:4. Сказывалось еще и то, что лучшие игроки привлекались в сборную СССР на различные товарищеские матчи, ведь именно в этом году первыми игроками “Динамо” Киев, которые одели футболки сборной СССР были сразу 4 футболиста: Идзковский, Свиридовский, Пионтковский и Прокофьев. Они впервые сыграли в тренировочном матче сборной СССР со сборной Москвы (3:4) в Москве 15 июля 1932 года. В этом матче был забит и первый гол в сборной СССР игроком “Динамо” Киев и забил его Валентин Прокофьев. А 21 октября 1932 года впервые в международном матче сборной СССР в Стамбуле со сборной Народных домов Турции (так называла себя сборная Турции, так как ей официально ФИФА запретил играть со сборной СССР) принял участие игрок киевского “Динамо” Валентин Прокофьев.

Весной 1933 г. киевское «Динамо» уже влачило жалкое существование. Однако, именно в это время в команду приходит прекрасное пополнение - квартет молодых честолюбивых москвичей, не желающих затягивать свое пребывание в московских командах в тени великих маэстро старшего поколения и предпочтя совершенствоваться на берегах Днепра: защитник Василий Епишин, полузащитник Михаил Путистин, фланговый форвард Илья Панин и центр нападения Константин Щегоцкий. Кроме них в команду зачисляются и киевляне из “Желдора” Николая Балакина и Василия Сухарева.

Константин Щегоцкий

Михаил Путистин

Чтобы выбраться из зоны голода, постигшего Украину (и Киев в том числе), энергичный и предприимчивый руководитель команды (должности тренера тогда еще не было) Лазар Федорович Коген в мае организовал длительную поездку команды по маршруту Баку – Эривань (ныне - Ереван) – Тифлис (ныне - Тбилиси). Однако, командировать в Закавказье удалось всего десятерых: Идзковского, Весеньева, Тютчева, Епишина, Сухарева, Путистина, Панина, Щегоцкого, Сердюка (Шульца) и Прокофьева.

Одиннадцатым поехал какой-то Жорж из Одессы, который как только турне завершилось, бесследно исчез и до сих пор неизвестно, кто же это был.

Сыграв вничью 0:0 в Баку, динамовцы могли до Еревана и не добраться. Делая пересадку в Тбилиси проводник первого вагона, проверив их билеты, не разрешил посадку и они нашли места только в восьмом вагоне. По пути поезд сошел с рельс, первые вагоны упали под откос, погибло много людей. Так случай спас эту обновленную команду. Трое суток им пришлось ждать ремонта полотна и в Ереване их встречали словно гостей с того света.

Именно в это тяжелое голодное время намечалось открытие нового стадиона «Динамо», но из-за голода в городе откладывалось дважды и все же состоялось 12 июня. Стадион получил имя «верного продолжателя дела Дзержинского, первого чекиста

Киевский стадион «Динамо» им. Балицкого

республики» наркома внутренних дел и председателя ГПУ Украины Всеволода Аполлоновича Балицкого. Строительство футбольной арены стадиона было полностью завершено. Кроме скамеек для размещения зрителей была построена деревянная центральная трибуна, а напротив нее - белая раковина для оркестра. Сидячих мест было 18 тысяч, хотя, за подсчетами, стадион имел возможность принять максимум 23 тысячи зрителей. А праздник посетило 45 тысяч человек, так как было объявлено, что будут в киосках в продаже кое-какие продукты. В

этот день на стадионе проводился финальный матч первой украинской «Динамиады». Играли команды Киева и Харькова. Киевляне играли в том же составе, что и во время закавказского турне, только таинственного Жоржа заменил Махиня. Харьковчане жаждали реванша за поражение в чемпионате УССР 1931 г., играли очень грубо, особенно Константин Фомин. Досталось, прежде всего, хрупкому Щегоцкому, который впервые предстал перед киевской публикой. Он и забил решающий гол в матче (2:1), а первый гол забил Махиня.

Киевский стадион «Динамо» им. Балицкого

Вот, что писала в то время киевская газета «Пролетарська правда» за 2 и 14 июня 1933 года:

“До відкриття стадіону “Динамо”

Роботи коло збудування величезного стадіону “Динамо” у Києві наближаються до кінця, і ще в першій половині червня стадіон буде відкритий.

Стадіон охоплює ряд об’єктів двох напрямків – фізкультурних та видовищних.

З фізкультурних він має цілком закінчене фізкультурне поле з трибунами на 18 тисяч місць. Під трибунами розташовані медичні кабінети, ванни, душі, роздягальні тощо. Крім того, є ряд майданчиків з трибунами для гандбольної гри, тенісу тощо. Є й добре устатковане фізкультурне містечко, водна станція тощо.

Для видовищ на території стадіону збудовано естрадний театр з рухомою сценою і з усім технічним устаткуванням, з майданчиком на 1.500 глядачів, 2 раковини для оркестри на 65-70 оркестрантів кожна...

...На території стадіону влаштовується кілька буфетів, а також велику їдальню..."

“Стадіон “Динамо” відкрито

“Високо піднесли фанфари горністи і перші звуки переможного маршу підхопили сурми, флейти і барабани... Здригнувся брук від мірної і чіткої ходи фізкультурних колон. По обох сторонах вулиці натовп трудящих проводив залізні когорти динамівців, готових до праці й оборони.

Над величезним стадіоном, розбитим на десятки майданів, над терасами, над тенісними алеями палає літнє сонце. Дніпровське повітря, змішане з пахоцями акацій та лип, бадьорить тіла. На терасах – 18.000 пролетарів та колгоспників Київщини...

В урядовій ложі тт. Мануїльський, Карлсон, Демченко, Мусульбис, Василенко, Бабко, Розанов, Галицький, Хитрик, Чорнобильський, Ткачук, Ткаченко – представники партійних, комсомольських, професійних, радянських організацій.

- Під проводом комуністичної партії, - закінчує своє вступне слово начОДПУ тов.Розанов, чекісти-динамівці, завзято борючись з класовими ворогами, будуть ще більше боротися за високі більшовицькі покажчики фізкультури, за значок ГПО.

- Оголошую стадіон ім.В.А.Балицького за відкритий. І прапор з емблемою “Динамо” під звуки “Інтернаціоналу” високо звився над стадіоном...

...У своїй телеграмі тов. В.А.Балицький вітає київських динамівців з величезною перемогою і бажає їм ще більшої плідної роботи в справі виховання бійців-чекістів, готових до праці і оборони.

Свисток... Сотні фізкультурників та фізкультурниць гармонійно водночас роблять вільні рухи. Ще раз свисток, - і живими тілами написано “Динамо”.

Футбол. Біля воріт Києва нервується воротар Іцковський... Правий край Харкова підвів м'яча до самих воріт... Але більше ніж тов. Іцковський нервуються тисячі “болільників”, що напружено слідкують за грою двох найсильніших команд - “Динамо” Києва і Харкова. Матч закінчився перемогою киян з рахунком 2:1 на користь Києва.

У перерві після першого гавтайма... На поле викотили величезний м'яч – пушбол...

...До пізньої ночі десятки тисяч пролетарів з родинами не залишали стадіону та алей парку.”

М.Коробков “

Вскоре Щегоцкого единомудушно избирают капитаном «Динамо» Киев. Кстати, в это время во главе тренерского совета команды становится Идзковский.

12 августа 1933 года впервые в международных матчах сборной УССР приняли участие сразу три динамовца Киева в победном матче над сборной клубов Турции в Харькове (3:2). Все три гола забил Константин Щегоцкий - первый “хет-трик” игрока “Динамо” Киев в матче такого уровня.

Уже осенью был проведен матч со сборной Москвы, но проигрыш со счетом 1:8 окончательно выбил почву из под ног коллектива “Динамо” Киев.

Также в этом году впервые появился официально утвержденный Высшим советом физической культуры (ВСФК) список «33-х лучших» футболистов СССР. Он был опубликован в книге П.Ратова «Мастера спорта и рекорды» (изд. 1934 г.), посвященной итогам спортивного сезона 1933 г. В этот список были включены сразу 4 игрока «Динамо» Киев: Идзковский, Тютчев, Щегоцкий и Прокофьев (все под № 2).

Когда в 1934 г. столицу УССР перенесли из Харькова в Киев, стадион «Динамо» окрестили Всеукраинским. Именно тогда было начато строительство колоннады главного входа на стадион «Динамо», которое длилось до 1936 года. В постоянную эксплуатацию стадион был введен только в 1934 году, поэтому в некоторых изданиях дата «рождения» стадиона указана ошибочно. Почему ошибочно, да потому что на протяжении 1933 года на стадионе было проведено очень много футбольных матчей, а достраивались только теннисные корты, спортивный корпус, гимнастический городок, баскетбольные и волейбольные площадки. Кстати, рядом со стадионом был построен один из лучших в Киеве не только на то время, но и в последующие сорок лет ресторан «Динамо».

Тогда же, весной, открыли при стадионе первую детскую футбольную школу на 25 человек. Руководил командой тренерский совет во главе с «играющими тренерами» Идзковским и Щегоцким. Они же практиковали выезды на товарищеские встречи в другие города, где, как правило, проводили по два матча - в субботу и воскресенье. Етл біло візвано, прежде всего, тем, что в ПСО «Динамо» футбольную команду сократили и приходилось зарабатывать самостоятельно. Фактически это была, наверное, первая в СССР профессиональная команда, как ни странно это звучит для того времени. Это не многие выдержали и в команде осталось всего 8 игроков. Последней каплей, переполнившей чашу терпения, стала очередная крупная неудача в домашнем поединке 24 мая со сборной Ленинграда - 0:6. Газеты, не ведавшие истинного положения дел, набросились на динамовцев с откровенной бранью. Капитан команды Щегоцкий подавал несколько официальных рапортов, взывая о помощи, но никакой реакции не последовало. Динамовский вождь Балицкий оставался в Харькове, а киевское руководство (после ухода Барминского) считало футбол второстепенным видом спорта.

С пониманием отнеслись к киевлянам только днепропетровские одноклубники, но они только могли предложить работу в своей команде. Щегоцкий даже выехал в Днепропетровск, но по дороге была организована «проверка документов» и его под конвоем вернули в Киев. Только тогда, узнав об истинной причине побега, футболистам решили выдать материальную помощь, но ее хватило ненадолго и динамовцы возобновили воскресные «набеги» на другие города, одалживая по 4-5 игроков у других команд. Так как эти выездные матчи заканчивались зачастую поражениями столичной команды, то руководство местного ПСО «Динамо» решило окончательно избавиться от команды и даже официально предложило Идзковскому, Тютчеву и Щегоцкому поработать в другом месте и те согласились.

Когда 24 июня в Киев приехало, наконец, все высшее руководство, то разразился скандал и порученцы от Балицкого «уговорили» уехавших вернуться, пригрозив всевозможными карами. Было решено покаяться, да и интуиция подсказывала, что в новой столице республики грядут большие перемены в спорте.

По приезду их выслушали и тут же пошли навстречу: решили финансовые вопросы, обеспечили формой, инвентарем, жильем. Но так как после двух лет мытарства ряды киевского «Динамо» сильно поредели, то срочно нужны были свежие силы и комплектование нового коллектива было поручено Щегоцкому. И оказалось, что от желающих стать под знамена столичного «Динамо» не было отбоя. Выбирали лучших и хорошо знакомых. Первым в Киев в августе был приглашен нападающий из Донбасса Виктор Шиловский, который сразу пришелся ко двору.

Виктор Шиловский

Динамо́вцы Киева традиционно включались в сборную города. И в этом году сборная Киева, как уже сборная столицы, приняла участие в очередном чемпионате УССР, где матчи 1/4 и 1/2 финала выиграла очень уверенно, победив вначале очень сильную в то время сборную Днепропетровска 6:0, а затем своих прошлогодних обидчиков - сборную Винницы 4:0. Однако, в финале в упорной борьбе все же в

очередной раз уступила сборной Харькова 0:1. В этом году сборная Харькова не успела распаться и сохраняла еще свой боевой чемпионский состав.

Макар Гончаренко

Как раз в это время в Киев были возвращены отбывавшие наказание Свиридовский и Пионтковский. Однако, окончательно новый состав команды удалось сформировать только к концу года, когда из Иванова возвратились домой Василий Правозеров и Макар Гончаренко. Они сразу были зачислены в «Динамо».

7 августа 1934 года впервые был забит гол игроком киевского «Динамо» в международном матче сборной СССР со сборной клубов Турции в Москве (2:1). Сделал это все тот же Щегоцкий. А 20 августа 1934 года игроки киевского «Динамо» впервые приняли участие в родном Киеве в составе сборной УССР в международном матче со сборной Народных Домов Турции.

Вот с такими показателями и подошла команда, так много перенесшая невзгод в голодные годы в Украине, к переломному в своей истории 1935 году, когда она окончательно встала на ноги, костяк основного состава утвердился и впереди ее ждали первые успехи в абсолютно новом, уже клубном чемпионате СССР 1936 и 1937 годов.

ОРДЕНОНОСЦЫ

Высшими государственными наградами во многих странах мира являются знаки отличия – ордена. Они в основном предназначены для награждения граждан за особые заслуги перед государством и обществом.

В СССР право награждения орденами с принятием Конституции 1936 года принадлежало Президиуму Верховного Совета СССР (выражение – «правительственные награды», иногда применяемое к орденам, неверно – прим. автора). Общие вопросы, связанные с награждением орденами, регулировались особым положением, утвержденным 7 мая 1936 года. Кстати, к колодкам, обтянутым орденскими лентами, некоторые ордена стали прикрепляться только с июня 1943 года. Первыми орденами в СССР были орден Красного Знамени (1928 г.), орден Трудового Красного Знамени (1928 г.) и орден Ленина (1930 г.).

Для более широкого поощрения в мирное время людей за их трудовые отличия 25 ноября 1935 года в СССР был учрежден орден «Знак Почета». Впервые этой государственной награды лучшие в стране спортсмены и люди, отдавшие многие годы становлению физической культуры и спорта в СССР, были удостоены в 1937 году, когда в стране торжественно отмечалось 20-летие физкультурного движения. Среди награжденных спортсменов были и футболисты, в том числе и украинских команд.

Орден «Знак Почета» (довосенный)

Первым среди игроков киевского «Динамо» орденом «Знак Почета» был награжден **Константин Щегоцкий**, как один из лучших игроков сборной СССР (в 1933-35 годах провел 4 международных матча, забил 1 гол). По нелегкой судьбе этого преданного футболу спортсмена можно судить о том, как относились власти в те суровые годы разгула реакции НКВД к лучшим людям страны, ее орденосцам. В конце августа 1938 года за 9 туров до конца чемпионата лучший нападающий «Динамо» Киев Константин Щегоцкий неожиданно был арестован. Все понимали, что никакой он не «враг народа» и обвинен был по ложному доносу. Ассоциировали его арест с грубым ответом после одного из проигранных матчей «самому главному человеку» в то время в УССР – Лазарю Кагановичу, который не простил этого высказывания в его сторону. 2,5 месяца он был под арестом во внутренней тюрьме НКВД, а потом 12 месяцев отсидел в Лукьяновской тюрьме Киева в спецкорпусе для "врагов народа". Выпустили его уже в конце 1939 года, но перерыв в полтора года отсидки (побои, издевательства, недоедание), конечно, не пошел ему на пользу и этот футболист так уже и не смог выйти на пик своей футбольной славы.

Вместе со Щегоцким в том же 1937 году ордена «Знак почета» получили Петр Дементьев и Лев Корчебоков. Первый в последствии играл в составе «Динамо» Киев в 1947-48 годах, а второй в 1945-46 годах тренировал эту команду.

Константин Щегоцкий. 1936 г.

Орден Трудового
Красного Знамени

Затем в составе киевского "Желдора" был неоднократным чемпионом города, входил в состав сборной Киева. В 1928-29 годах защищал честь "Динамо" Киев. Ему еще в начале 1928 года было поручено формирование команды "Динамо" Киев, а с сентября 1935 г. по 1937 г. он официально был руководителем (тренером) команды мастеров "Динамо" Киев, которая под его руководством была вторым призером первого чемпионата СССР 1936 г. (весна) и третьим призером чемпионата 1937 г.

С 1939 г. он работал в Москве в Центральном институте физической культуры им. Сталина (в последствии - Государственном Центральном институте физической культуры - ГЦОЛИФК), где до конца жизни на преподавательской работе. Он был инициатором и создателем в 1939 году при институте футбольного отделения при школе тренеров (после войны - Высшая школа для подготовки тренеров всех футбольных команд). В 1945-49 годах был государственным тренером отдела футбола Всесоюзного Комитета по физкультуре и спорту, в 50-е годы - заместитель председателя и председатель тренерского совета Секции футбола СССР, автор большого числа учебных пособий по футболу для секций коллективов физкультуры и спортивных школ, для школ тренеров и техникумов.

Из игроков киевского «Динамо» в 1957 году орденом «Знак Почета» был награжден один из лучших вратарей команды всех времен **Олег Макаров**, в то время игрок второй сборной СССР. Он только в 1957 году

Михаил Давидович Товаровский. 1956 г.

Олег Макаров. 1957 г.

вошел в состав первой сборной страны (1 официальный матч). Если почитать его книгу воспоминаний «Вратарь», то в ней нет ни одного слова об этой награде. Очень не любил Олег Александрович говорить об этой награде, по своей скромности он считал эту награду незаслуженной, так как он в те годы не был лучше своих одноклубников – игроков первой сборной Виктора Фомина, Виталия Голубева и Юрия Войнова и игроков второй сборной Михаила Михалины, Тиберия Поповича и Михаила Комана. Однако именно этот орден дал ему новые силы играть в «Динамо» Киев до 1963 года, помочь этой команде завоевать серебрянные медали 1960 года и стать впервые чемпионом СССР в 1961 году. Удивительно, но звание заслуженного мастера спорта Макаров получил уже в 1961 году, то-есть почти через 5 лет после того, как страна отметила его игру и вклад в спортивное движение такой высокой наградой, как орден «Знак Почета».

Орден «Знак Почета»

В 1957 году этим же орденом были удостоены бывшие игроки киевского «Динамо» В.Егоров (1938 г.) и уже во второй раз П.Дементьев, а также Вячеслав Дмитриевич Соловьев, в то время старший тренер «Крыльев Советов» Куйбышев (ныне – Самара), который через 5 лет привел «Динамо» Киев к золотым медалям в чемпионате СССР.

Следующий этап награждения футболистов орденами СССР пришелся на 1960 год, когда сборная СССР во Франции в первом розыгрыше Чемпионата Европы (тогда носил название Кубка Европы – прим. автора) стала чемпионом континента. Одной из самых ярких личностей в сборной СССР этого года был, безусловно, **Юрий Войнов**. Он и был за эту победу и достижения удостоен ордена «Знак Почета». Этот один из лучших полузащитников в истории советского футбола появился в киевском «Динамо» в 1956 году, уже будучи игроком сборной СССР с 1954 года (26 официальных международных

Юрий Войнов. 1960 г.

матчей, 5 голов), был участник Чемпионата мира 1958 года (5 матчей). Чемпион СССР 1961 года, второй призер чемпионата СССР 1960 года, победитель III Международных спортивных игр молодежи 1957 года, третий призер Спартакиады народов СССР 1956 года, входил в символическую сборную мира в 1958 г. по результатам Чемпионата мира, вошел в символическую сборную Украины XX столетия (по референдуму газеты "Украинский футбол" в 2000 г.), обладатель памятных жетонов за участие в сборной СССР в официальных

международных матчах - золотого "За 20 матчей" (1962 г.) и серебряного "За 10 матчей" (1961 г.) – вот основные достижения этого замечательного футболиста.

После празднования 50-летия советской власти страна награждала своих героев и лучших людей, много сделавших для ее процветания. Не были забыты и спортсмены, своими достижениями прославившие «Родину и Отечество».

В 1968 году одним из первых был награжден орденом Трудового Красного Знамени **Виктор Александрович Маслов** – старший тренер киевского «Динамо», приведший команду к чемпионским лаврам в 1966, 1967 и 1968 годах, завоеванию Кубка СССР в 1964 и 1966 годах, прославивший советский спорт на европейской арене победой динамовцев Киева над шотландским «Селтиком» Глазго – в то время обладателем Кубка европейских чемпионов. Этот выдающийся тренер советского футбола, не имеющий даже высшего образования, создал в "Торпедо" Москва в 1957-61 гг. и в "Динамо" Киев в 1964-69 гг. блестящие игровые ансамбли, навсегда вошедшие в историю советского футбола. Эти команды демонстрировали, так называемый "театр футболиста", в основе которого было соединение мастерства и свободы импровизации. Он был первым в СССР освоившим систему с тремя полузащитниками, а позже и с четырьмя. Даже немисливо оценить тот вклад в развитие футбола страны, который внес этот замечательный человек.

Виктор Александрович Маслов. 1968 г.

Также орденами «Знак Почета» в 1968 году были отмечены еще два выдающихся тренера советского футбола – О.А.Ошенков, фактически создавший в 1950-59 годах боеспособный коллектив киевского «Динамо», в последствии поднявший до кубковых высот донецкий «Шахтер», и А.А.Севидов, через три года приведший «Динамо» Киев к чемпионским вершинам 1971 года.

1971 г.

1987 г.

Валерий Васильевич Лобановский

Именно в 1971 году впервые были отмечены заслуги **Валерия Васильевича Лобановского**, в большей части еще как игрока киевского «Динамо» (1959-64 гг.) и других лучших украинских команд, который только стал твердо на тренерский путь, начав в этом году с вывода днепропетровской команды мастеров «Днепр» в высший эшелон советского футбола. Он был награжден своим первым орденом – «Знак Почета». О заслугах этого известного во всем мире выдающегося тренера писать можно много, однако он настолько известен нашим читателям, что ограничимся в этой статье только перечислением его государственных наград, как в СССР так и в независимой Украине.

Второй своей государственной награды СССР Валерий Васильевич был удостоен в 1987 году. На этот раз его заслуги, как главного тренера сборной СССР и киевского «Динамо», дважды завоевавшего Кубок обладателей кубков УЕФА в 1975 и 1986 годах, были отмечены орденом Трудового Красного Знамени.

Нельзя обойти тот факт, что в 1979 году был награжден орденом «Дружбы народов» М.П.Сушков – человек, внесший огромный вклад в развитие детского футбола в СССР. В 1948 году он был старшим тренером "Динамо" Киев, а уже в 1964-83 годах - председателем Всесоюзного детско-юношеского клуба "Кожаный мяч".

Закончить период советского футбола в истории «Динамо» Киев следует 1989 годом, когда после победы олимпийской сборной СССР в футбольном турнире Олимпийских игр 1988 года в Сеуле и серебряных медалей первой сборной страны на Чемпионате Европы 1988 года лучший игрок этих сборных и киевского «Динамо» **Алексей Михайличенко** был удостоен ордена «Дружбы народов». Алексей Александрович был одним из сильнейших футболистов СССР конца 80-х - начала 90-х годов. Коренной киевлянин, в футбол начал играть в 1973 году в футбольной школе "Динамо" Киев, с 1981 года по июль 1990 года играл в "Динамо" Киев. Входил в состав сборной СССР/СНГ в 1987-92 годах (38 официальных международных матчей, 9 голов) и в состав олимпийской сборной СССР в 1986-88 годах (23 матча, 11 голов). Входил в состав национальной сборной Украины в 1992 и 1994 годах (2 матча). Был капитаном сборной СССР в 1990-92 годах, олимпийской сборной СССР в 1986-92 годах, сборной Украины в 1992 году. В составе «Динамо» Киев - чемпион СССР 1985, 1986 и 1990 годов, второй призер чемпионата СССР 1988 года, третий призер 1989 года, обладатель Кубка СССР 1986/87 и 1989/90 годов; чемпион Италии 1990/91 годов в составе «Сампдории» Генуя и чемпион Шотландии 1991/92, 1992/93 и 1993/94 годов и обладатель Кубка Шотландии 1991/92 и 1995/96 годов в составе "Глазго Рейнджерс" Глазго. Был признан лучшим футболистом СССР 1988 года. С июля 1997 года тренер "Динамо" Киев, а с мая 2002 года главный тренер этой команды.

Орден «Дружбы народов»

Алексей Михайличенко. 1989 г.

Следует отметить, что тренером олимпийской сборной СССР, второй раз в своей истории завоевавшей золотые медали Олимпиады в 1988 году, был **Анатолий Федорович Бышовец**, начинавший свою футбольную карьеру игрока и тренера в киевском

«Динамо». Этот один из самых ярких футболистов второй половины 60-х - начала 70-х годов входил в состав сборной СССР в 1966-72 годах (37 официальных международных матчей, 15 голов), был участником Чемпионата мира 1970 года (4 матча, 4 гола), Чемпионата Европы 1968 г. (2 матча), "Кубка Независимости" 1972 г. в Бразилии (3 матча, 2 гола). В составе «Динамо» Киев - чемпион СССР 1966, 1967, 1968 и 1971 гг., второй призер чемпионатов СССР 1969 и 1972 гг. В 1974-85 гг. был тренером групп подготовки "Динамо" Киев, старшим тренером и директором специализированной детско-юношеской школы олимпийского резерва (СДЮШОР) "Динамо" Киев. В 1989 году он был награжден орденом Трудового Красного Знамени, а затем, уже во времена Российской Федерации в 1997 году орденом Почета России за заслуги в работе со сборной этой страны.

Анатолий Федорович Бышовец, 1989 г.

Григорий Михайлович Суркис. 1996 и 1999гг.

После распада Советского Союза в независимой Украине в 1995-97 годах высшие государственные награды учреждены как отличия Президента Украины. Для широкого поощрения людей за их трудовые отличия в 1996 году был учрежден орден «За заслуги» I, II и III степени. Впервые этой награды Украины III-й степени в год ее учреждения был удостоен **Григорий Михайлович Суркис** – почетный президент ФК «Динамо» Киев, он же был первым в 1999 г. из пока двоих в футбольном мире, удостоенных этого ордена II-й степени.

Орден «За заслуги» III степени

Лучшие спортсмены и люди, отдавшие многие годы становлению физической культуры и спорта на Украине, начали награждаться орденом «За заслуги» III степени с 1998 года. Первыми из игроков и тренеров ФК «Динамо» Киев этой награды были удостоены **Валерий Васильевич Лобановский, Олег Лужный, Юрий Калитвинцев и Сергей**

Олег Лужный

Юрий Калитвинцев

Сергей Шматоваленко

Сергей Ребров

Александр Шовковский

Шматоваленко. В следующем 1999 году награды получили **Йожеф Йожефович Сабо, Андрей Шевченко, Сергей Ребров и Александр Шовковский.**

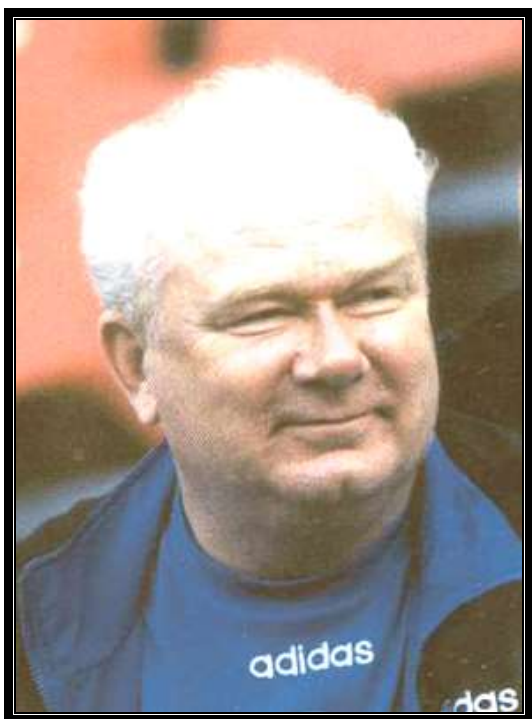

Йожеф Йожефович Сабо. 1999 г.

Также в 2002 году эту награду получил бывший игрок этой команды, но лучший из лучших в истории этого клуба, наиболее заслуживающий государственных наград, но обделенный ими во времена Союза, - **Олег Блохин** в честь его 50-летия со дня рождения. Комментировать достижения этого непревзойденного украинского футболиста нет смысла, так как он вошел в историю футбола Украины надолго и прочно на высшую ступень и его личность давно обрела формы легендарного футболиста нашей державы.

Олег Владимирович Блохин. 2002 г.

Валерий Васильевич Лобановский – герой Украины. 2002 г.(посмертно)

– Герой Украины. Это неординарный случай в истории человечества, когда заслуги человека, отдавшего всю свою жизнь спорту, его развитию и усовершенствованию во благо нации, ее здоровья, процветания и становления на мировой арене, отмечаются высшей наградой государства.

И наконец, о том печальном для украинского футбола событии, которое произошло также в 2002 году. В мае месяце Украина потеряла своего кумира – **Валерия Васильевича Лобановского**, прекраснейшего человека и замечательного тренера с мировым именем, всеобщего любимца, которого почитали и уважали не только все, и стар и млад, на украинской земле, но и в первую очередь в России и странах, входивших ранее в состав СССР, а также знали, как исключительно талантливого тренера, во всех странах мира, где футбол является спортом № 1. Указом Президента Украины Валерий Васильевич Лобановский посмертно был удостоен наивысшего отличия страны

«Герой Украины»

Орден «За заслуги» II ст.

Последним в кагорте футболистов киевского «Динамо» в июне 2003 года второй раз орденом «За заслуги», на этот раз уже II-й степени, был награжден один из лучших футболистов Украины, гордость нашей державы - Андрей Шевченко, нападающий итальянского «Милана», обладатель Кубка европейских чемпионов и Суперкубка УЕФА сезона 2002/03 гг. Эту награду он получил за значительный личный вклад в признание и повышение престижа украинского футбола в мире.

Андрей Шевченко. 1999 и 2002 гг.